

TC
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSRAİL'İN KUZEY IRAK POLİTİKASI, BU
POLİTİKANIN TÜRK İÇ VE DIŞ POLİTİKALARINA
YANSIMALARI

Muhammed Emin ŞAHİNER

Ankara, 2005

TC
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSRAİL'İN KUZEY IRAK POLİTİKASI, BU
POLİTİKANIN TÜRK İÇ VE DIŞ POLİTİKALARINA
YANSIMALARI

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Zeynep DAĞI

Ankara, 2005

(Fotokopi ile çoğaltılabilir)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Muhammed Emin ŞAHİNER'e ait "İsrail'in Kuzey Irak Politikası, Bu Politikanın Türk İç ve Dış Politikasına Etkileri" adlı çalışma jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

ÖZET

Türkiye'deki akademik ve siyasi çevrelerde genelde Kürt sorunu, özelde ise Kuzey Irak bağlamında Kürt sorunu sık sık tartışma konusu yapılmıştır. Ancak Kürt sorununun siyasi boyutuyla ve özellikle de bir "Kürt Devleti" hedefiyle çok yakından ilgili olan İsrail'in bu konuyla bağlantısı üzerinde yeteri kadar durulmamıştır. Oysa bu ülke, Ortadoğu'da bir Kürt Devleti kurulmasını isteyen ve kendisine bu yönde bir strateji belirleyen yegane güç olarak, çok daha fazla büyüteç altına alınmayı gerektirmektedir.

Bu tez, Kuzey Irak'taki gelişmelerle İsrail boyutunu inceleme konusu yapmakta ve sözkonusu ülkenin, Kürt sorunundaki rolünü ve bu rolün nedenini ayrıntılı bir biçimde analiz etmektedir. İsrail'in "Kürt Politikası"nın detaylı biçimde görmek son derece önemlidir, çünkü "ABD'nin Kürt Politikası" olarak tanımlanan politikalarda İsrail'in Kürt Politikası'nın izlerini görmek mümkündür.

İsrail'in genel anlamda güvenlik konsepti ve Ortadoğu stratejisinin bir analizi yapılmadan Kuzey Irak'taki Kürt sorunu tam olarak anlaşılabilir. İsrail Ortadoğu'daki varlığını daimi bir tehdit altında görmektedir. İsrail'in bu tehdide karşı hep çatışma eksenli bir politika tercih etmesi onun için rasyonalitenin bir gereğidir. Çevresini kuşatan Arap denizi tarafından yok edilme korkusu yaşayan İsrail, varlığının devamını kendisini kuşatan Arap ülkelerinin istikrarsızlıklarında ve onların iç etnik kargaşa ortamlarıyla zayıf düşüp parçalanmalarında aramakta ve bu noktadan hareketle komşu devletlerin bünyesinde yer alan ayrılıkçı hareketlere kayıtsız kalmamakta, onları desteklemektedir. Bu genel dış politika anlayışının Irak versiyonu da Kuzey Irak'ta gelişen Kürt isyanını destekleme şeklinde kendini göstermiş ve göstermektedir. Bu bağlamda, tezimde İsrail'in bahsi geçen politikalarını Kuzey Irakla bağlantı kurarak ayrıntısıyla irdelemeye çalıştım.

Çok boyutlu ve kompleks bir uluslararası ilişkiler yumağının ürünü olan Kuzey Irak'taki Kürt sorunu yalnız İsrail-İrak ilişkileri bağlamında ele alınamaz. Kürt sorununu etkileyen en önemli denklemlerden olan İran-İsrail, İran-İrak, Türkiye-İsrail, Türkiye-İrak ilişkilerinin ve bu ilişkilerin içinde İsrail'in koruduğu özel konumun incelemesi konunun derinlemesine analizi için bir gerekliliktir. Ayrıca, İsrail'in Kürt stratejisinin "ABD'nin Kürt stratejisine" nasıl etki ettiği sorusu ya da bir başka deyişle Washington'daki İsrail lobisinin Kürt sorunuyla olan ilişkisi, bu lobilerin Kuzey Irak ile ilgili faaliyetlerinin bilinmesini gerektirmektedir. Bu konularda tezimde incelemeye tabi tutulmuştur.

Bölgede bir Kürt Devleti kurulmasını kendi toprak bütünlüğü için büyük bir tehdit olarak gören Türkiye'nin, bölgede bir Kürt Devleti kurulması fikrinin en kadim ve istikrarlı destekçisi olan İsrail'le stratejik ortak haline gelmeye çalışmasının ne denli irrasyonel bir seçim olduğu ve ironik bir durum arzettiği İsrail ile Türkiye'nin bölgedeki menfaat uyumsuzluklarının yol açtığı çatışma alanlarının, uzlaşma alanlarından fazla olduğu tezin ileriki bölümlerinde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Özellikle, bu tezin hazırlanması sırasında bana verdiği destek, gösterdiği ilgi nedeniyle tez danışmanım sayın Yrd.Doç.Dr.Zeynep DAĞI hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ABSTRACT

The Kurdish Question, especially in the context of Northern Iraq has been widely discussed in the Turkish academic and political circles for years. Yet the involvement of Israel in the issue, who is deeply concerned with the political aspects of the Kurdish Question and foundation of the “Kurdish State”, has stayed out of sight. However Israel deserves greater interest for being the only political power in the region strategically acting upon the foundation of a Kurdish State.

This thesis aims to present the ties between the developments in Northern Iraq and Israel; thus tries to analyse Israel’s role in the Kurdish Question and historical reasons of this role in detail. It is quite important to understand Israeli foreign policy on the Kurdish Question, for USA’s policy on the issue carries significant traces of it.

The Kurdish Question in Northern Iraq cannot be clearly captured without understanding the Israeli concept of security and its Middle Eastern Strategy. Israel considers its existence in the Middle East under continuous threat, so it is a rational necessity for it to protect itself with clash oriented foreign policies. Always having the fear of being demolished by the surrounding Arab states, Israel tries to assure its existence by encouraging instability and internal conflicts in those countries, so by giving support to the separatist movements. A specific and a very recent version of this general policy is the Israeli support for the Kurdish riot in Northern Iraq. In this context with this thesis I tried to examine above mentioned Israeli policies within their relation to Northern Iraq.

Yet of course, the multi-leveled and complex problem of Kurds in Northern Iraq cannot be handled only with reference to Israeli connections. Iran-Israel, Iran-Iraq, Turkey-Israel, Turkey-Iraq relations and the special position Israel occupies in those equations are also required to be analysed in order to understand the issue in depth. Furthermore the question of Israeli impact on USA policies via the Israeli lobby in Washington necessitates the deciphering of activities of this lobby in Northern Iraq. In this thesis I also tried to focus on those issues.

I reserved one chapter to exhibit and elaborate on the irrationality and irony of the Turkish stance towards the strategic alliances with Israel, with disregarding the essential interest conflict between Turkey and Israel. For Turkey in the region a Kurdish state is a serious threat against its territorial unity, yet Israel is the most devoted supporter of the idea of an independent Kurdish State. Thus actually between Turkey and Israel areas of conflict overweight the areas of consensus.

Especially wish to present my indebtedness and deepest gratitude for my advisor Yrd.Doç.Dr.Zeynep DAĞI, for her continuous support and help on the process of writing this thesis.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIPAC	: American- Israel Public Affairs Committee
AİHM	: Avrupa İnsan hakları Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
Cfr.	: The Council on Foreign Relations
CENTO	: Central Treaty Organization
CIA	: Central Intelligence Agency
Co.	: Cooperation
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
İSEDAK	: İslam Konferansı Örgütü Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
IAI	: Israel Aircraft Industries
IMF	: International Monetary Fund
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
JNF	: Jewish National Fund
Ltd	: Limited
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MTA	: Maden Teknik Arama
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NGO	: Non-governmental Organizations
NPT	: Nuclear Non Proliferation Treaty

- OAS : Organisation de l'Armée Secrète
- PFLP : Popular Front for the Liberation of Palestine
- Prof. : Profesör
- s. : Sayfa
- ss. : Sayfa Sayıları
- SHABAK : Sherut ha-Bitachon ha-Klali
- S.S.C.B : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
- UNSCOP : United Nations Special Committee on Paletsine
- WZO : World Zionist Organization

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ 1

İKİNCİ BÖLÜM

İSRAİL: KURULUŞU, FELSEFESİ , GÜVENLİK POLİTİKASI

1. İsrail Devleti'nin Kuruluş Süreci	5
1.1. Kuruluşu Başlatan Siyonist Çaba	5
1.2. İngiliz Mandası'nın Kuruluş Sürecini Hızlandıran Konumu	9
1.3.İsrail'in Kuruluş Sürecine ABD'nin Desteği	12
1.4. Kuruluş Süreci'nin Birleşmiş Milletler'in İsrail Devleti'nin Kurulmasını Kabul Etmesiyle Tamamlanması	15
2. İsrail Devleti'nin Kuruluş Felsefesi: Siyonizm	18
2.1. Siyonizmin Altyapısı Yahudi İdeolojisi	18
2.2. Siyonizm Olgusu	25
2.3. Paradoksal Biçimde Yahudilikten Kaynaklanan Siyonizmin Din Dışılığı	29
2.4. Siyonizmi Oluşturan Etkenler	35
2.5. Siyonizmin İsrail Dış Politikasına Yön Veren Somut Hedefi: Kurtarılmış Topraklar	36
3. İsrail'in Güvenlik Politikası	42
3.1. Genel Olarak	42
3.2. İsrail'in Güvenlik Politikasının Askeri Güvenlik Boyutu	
3.3. Yok Edilme Korkusuna Karşı Beka Stratejisi	47
3.4. Monarşilerin Desteklenmesi ve Sömürgecilerle İttifak	51
3.5. İsrail'in Kendini Çevreleyen Arap Ülkeleri Çevreleyen Arap Olmayan Ülkelerle İttifak Arayışı: Çevre Stratejisi	57
3.6. Beka Staratejisine Uygulanırlık Kazandırmak: Arap Denizini Parçalamak	62
3.7. Biyolojik Bekanın Olmazsa Olmazı: Yeterli Su Kaynaklarına Sahip Olma Gerekliliği	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSRAİL'İN İRAKLA İLİŞKİLERİ

1. İsrail'in Genel Olarak Irak Politikası	83
1.1. İsrail'in Irak'ın Toprak Bütünlüğüne Yönelik Politikaları	83
1.2. İsrail'in Irak Politikası Çerçevesinde İran-İrak İlişkisi ve İran-İsrail İlişkisi	85
1.3. İsrail'in Irak BAAS Rejimiyle İlişkisi	96
2. İsrail'in Kuzey Irak Politikası	105
2.1. Kuzey Irak'ın İsrail İçin Stratejik Önemi	105
2.2. İsrail'in Kuzey Irak'ta Bir Kürt Devleti İstemesinin Nedenleri	106
2.3. İsrail'in Kuzey Irak Kürtleriyle Olan İlişkilerinin Tarihi Seyri	110
2.3.1. 1960-1970 Arası Dönem	110
2.3.2. 1970-1980 Arası Dönem	115
2.3.3. 1980-1990 Arası Dönem	116
2.3.4. 1990-2000 Arası Dönem	118
2.3.5. 2000'den Sonraki Dönem	119
2.4. İsrail'in Kuzey Irak'ta Uyguladığı Politikalarını Etkin Kılmak İçin Uyguladığı Yöntem: İran ve ABD'yi Irak Olayına Müdahil Kılmaları	125
2.5. İsrail'in ABD'deki Lobilerinin Kürt Ayrılıkçı Hareketlerine Destekleri	131
2.6. İsrail'in Kürt Ayrılıkçı Hareket Lideri Mesut Barzaniyle Olan İlişkileri	141
2.7. İsrail'in Iraklı Yahudi Kürtlerle Olan İlişkileri	145
2.8. İsrail İstihbarat Örgütü MOSSAD'ın Kuzey Irak Faaliyetleri	149
2.8.1. MOSSAD'dan KDP'li Peşmergelere Askeri Eğitim ve Askeri Malzeme Yardımı	149
2.8.2. MOSSAD'ın Kuzey Irak'ta İstihbarat Faaliyetleri	155
2.8.3. Muhtemel Kürt Devletinin Altyapısını Oluşturacak Bürokratlarının ve Askerlerinin Yetiştirildiği Yer: GUAM Adası	159
2.8.4. MOSSAD'ın Kuzey Irak'taki NGO'larla Olan İlişkileri	161

2.9. İsrail'in Kürt Politikasının Diğer Ortadoğu Ülkelerinden Farkı	162
---	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ

1. Irak ve Kuzey Irak'ın Mevcut Durumu	171
1.1. Irak'ın Jeopolitik Konumu	171
1.2. Irak'ın Siyasi Yapısı	172
1.3. Kuzey Irak'ın Mevcut Durumu	179
1.4. Irak'ın Siyasi Yapısına Rengini Veren ve Onu Tekeline Alan Parti: BAAS Partisi	182
1.5. Genelde Irak'ın Etnik Yapısı ve Bu Yapıya İlişkin BAAS İdeolojisinin Yaklaşımı	184
1.6. Özelde Kürt Etnik Yapısına Dönük Irak Devleti'nin Yaklaşımı	186
2. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Irak Politikası	192
3. Türkiye ve İsrail'in Ortadoğu Politikalarının Uyuştuğu Alanlar	208
3.1. İsrail'i, Bir Kısım Politikalarını Türkiye'nin Politikaları İle Uyumlaştırmak Zorunda Bırakan Nedenler	209
3.2. Türkiye'yi, İsrail'e Yakınlaştıran Nedenler	210
3.3. Askeri Alanda Ortak Çıkar Birlikteliği	210
3.4. Ekonomik Alanda Ortak Çıkar Birlikteliği	213
3.5. Türkiye'nin PKK Terör Örgütü'ne Karşı Mücadelesinde İstihbarat Paylaşımı	215
4. Türkiye ve İsrail'in Kuzey Irak Politikalarının Çatıştığı Alanlar	216
4.1. Genel Olarak Türk-İsrail İlişkilerinin Çatışmacı Boyutu	217
4.2. Irak'ın Üniter Yapısına Bakışlarındaki Farklılıklar	221
4.3. Kuzey Kürt Irak'taki Kürt Etnik Yapısına Dönük Politikalarındaki Farklılıklar	225

4.4. Barzani'ye Bakış Açılarındaki Farklılıklar	228
4.5. Kuzey Irak'taki Türkmen Olgusuna Bakış Açılarındaki Farklılıklar	236
4.6. Türkiye- İsrail İlişkilerinde Potansiyel Çatışma Alanı: Su Kaynakları	260
4.7. İsrail ve GAP	268
4.8. PKK Terör Örgütüne Bakış Açılarındaki Farklılıklar	280
4.9. İran Devleti'ne Bakış Açılarındaki Farklılıklar	294

BEŞİNCİ BÖLÜM

MÜDAHALE SONRASI KUZAY IRAK'DA TÜRKİYE-ABD-İSRAİL EKSENİ	302
---	------------

ALTINCI BÖLÜM

KUZAY IRAK'TA KURULABİCECEK MUHTEMEL BİR KÜRT DEVLETİ'NİN GELECEĞİ	328
---	------------

YEDİNCİ BÖLÜM	331
----------------------	------------

SONUÇ

KAYNAKÇA

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Doğu Bloğunun çöküşü anti-Sovyet ittifakın diğer üyelerinden farklı olarak Türkiye'nin güvenliğini artıracak etki doğurmamıştı. Bir anlamda Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında kendini, sıcak savaşa varan yeni bir “soğuk savaş” ortamında bulmuştur. Jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla, dünyanın en istikrarsız, belirsiz ve önceden ne yapacakları tahmini zor ülkeleriyle komşu olan Türkiye, bir anda birçok tehdit ile karşı karşıya kalan cephe ülkesi haline gelmişti. Bulunduğu bölgede (ki, Kuzey Afrika, Balkanlar, Akdeniz, Kafkasya ve Ortadoğu bu anlamda bütünlük arzeder) meydana gelen krizler ve çatışmalar Türkiye'ye yayıldığı gibi, onu içine çekmiştir. 1991 sonrası Kuzey Irak'ta, Irak'a dönük ABD önderliğindeki uluslararası koalisyonun operasyonları sonucu meydana gelen otorite boşluğu ve akabinde sözkonusu bölgede altyapısı oluşturulan muhtemel bir Kürt devleti de bu anlamda Türkiye'yi sorunun içine çekmiştir. Bu bağlamda Türk dış politikası Cumhuriyet döneminin en sorunlu dönemini yaşamaya başlamıştır.

1948 yılında kurulan İsrail Devleti ise içinde bulunduğu jeopolitik konum gereği iç ve dış politikasını güvenlik eksenli bir siyaset temeline oturtmak zorunda kalmıştır. Yerleşim yeri olarak bulunduğu Ortadoğu'da diğer İslam ülkesi komşularının aksine tek Musevi kökenli devlet olan İsrail, sözkonusu bu din farklılığının doğurduğu çatışmacı ortam dolayısıyla güvenlik kaygısıyla hareket etmekte, ayrıca her 3 ilahi dince de kutsal kabul edilen mabedlere sahip olması nedeniyle de yalnız Ortadoğu ülkeleri değil, aynı zamanda tüm dünya ülkeleri tarafından dikkatlice izlenmektedir. Kurulduğu yıl olan 1948'ten itibaren aralıklarla komşu Arap ülkeleriyle savaş halinde olan İsrail yayılcı bir politikayla her seferinde yeni topraklar kazanmıştır. Sözkonusu topraklarda ise dünyanın her yerinden Yahudi mültecileri kabul ederek bölgedeki demografik yapı üzerinde oynayarak Ortadoğu'nun tipik karakteristiğini oluşturan etnik, dinsel ve mezhepsel çoğulcu yapıyı bozmak suretiyle yeni çatışma alanları meydana getirmiştir. İsrail zaman zaman güvenlik temelli müdahaleci anlayışını siyasi sınırları ötesine taşıyarak uluslararası operasyonlarda da bulunmuştur. Sözkonusu anlayışın temel mantığını düşmanı sınırların ötesinde karşılamak ve kendisine karşı vuku bulabilecek olası operasyonları ve düşman stratejilerini kaynağında karşı operasyonla önlemek oluşturmaktadır. Bu bağlamda komşu ülkelerini olası tehdit olarak algılayan bir konsepti hareket noktası olarak ele alan İsrail, 1991 yılında vuku bulan II. Körfez Savaşı esnasında Kuzey Irak'ta oluşum süreci yaşayan muhtemel bir Kürt devletini kendi lehine manipüle edebilmek için sözkonusu bölgede askeri ve siyasi faaliyetlerini daha fazla yoğunlaştırmıştır. Irak'ta Saddam Hüseyin'in şahsında temsil edilen Milliyetçi BAAS rejiminin İsrail düşmanlığını merkeze alan dış politikasına karşı İsrail sözkonusu rejime yönelik en etkin muhalefeti sergileyen Kürt ayrımçı hareketine destek

vererek, ve hatta yönlendirerek sınır ötesi savunma doktrinine uygulanırlık kazandırmıştır. Bir anlamda Müslüman Arap ülkeleriyle çevrilmişliğin verdiği abluka altına alınmışlık psikolojisini sözkonusu devletlerin arkasına düşen bir coğrafya parçasındaki olası bir devletin şekillenmesinde ilk elden müdahale ederek yenmek istemektedir. Ayrıca nükleer çalışma programlarıyla kendisine tehdit olarak algıladığı İran'a karşı komşu bir ülkeyi sıçrama tahtası veya üs olarak kullanmak suretiyle sözkonusu ülkeyi yakın gözetim altında tutmak istemektedir. Kürt unsurunu bölgede Arap ve Fars unsurlarına karşı kullanmak suretiyle iç ve dış güvenlik kaygılarını hafifletmek istemektedir.

Kendi güdümünde müttefik bir devlet olmasını istediği muhtemel Kürt devletini, Kürt unsuru bulunduran komşu devletlere karşı da kullanabilme imkanı ve bilhassa Kerkük bölgesinin zengin petrol kaynaklarına sahip olma gerçeği karşısında İsrail bu bölgeye diğer komşu devletlerden daha önce girmiştir. Muhtemel Kürt devletinin geleceğinin bürokratlarını yetiştirmekte, silahlı Kürt peşmerge gruplarının düzenli birlik haline gelmesi için askeri eğitim ve yardım sağlamaktadır. İsrail'e daha önce göçmüş Yahudi Kürtleri tekrar Kuzey Irak'a yerleştirmekte, Fırat nehri kıyısında bol miktarda taşınmaz mal satın almaktadır. Bir adım ötede Kürtlerin aslen Musevilerle ortak kökten geldiğini ispatlamaya yönelik akademik girişimlere öncülük yapmaktadır.

Kuzey Irak'ta kurulması muhtemel bir Kürt devletinin varlığını iç bütünlüğü ve milli menfaatlerine aykırı gören Türkiye ile İsrail'in çıkarları pek çok bakımdan çatışmaktadır. Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devletini kendi üniter yapısına tehdit olacağı varsayımından hareket eden Türkiye de kendi güvenliği için Kuzey Irak'a müdahil olmak istemektedir. Ayrıca 2.5-3 milyon arasında olduğu tahmin edilen Türkmen nüfusunun geleceği de ortak etnik bağlara sahip Türkiye için kaygı verici nitelik taşımakta olup, Türkiye sözkonusu Türkmen unsurunun geleceği için de Kuzey Irak'a müdahil olmayı meşru görmektedir. Türkiye kendi güvenliğini sağlamanın yolunu üniter bölünmemiş Irak devletinin varlığında görürken, İsrail ise kendi güvenliğini sağlamanın yolunu bünyesinden özerk veya tam bağımsız Kürdistan devletini çıkararak parçalanmışlık arzeden bir Irak devletinin varlığında aramaktadır. Bütün bu beklenti ve menfaatlerin çatışımı son zamanlarda meydana gelen yakınlaşmalarla İsrail ve Türkiye arasında oluşan askeri ve stratejik işbirliği ve bu işbirliği çerçevesinde aktedilen güvenlik ve askeri malzeme alım anlaşmalarını sekteye uğratmıştır.

Bu tez, konusu İsrail'in genel dış politikasının farklı bir versiyonunu teşkil eden Kuzey Irak politikasını, geçmiş uygulamaları ve bu uygulamaların gelecekte meydana getirmesi olası sonuçlarını, Türkiye ile İsrail'in bu uygulamalar çerçevesinde karşı karşıya kaldıkları çatışma alanlarını, Türkiye'nin İsrail'in politikalarını etkisizleştirebilecek alternatif politikalarının içeriğini ve izleyeceği süreci analiz etmektedir. Tez, İsrail'in kuruluş sürecini, kuruluş felsefesini dinsel ve siyasal temelleri üzerinde inceleyerek başlamakta; bu noktalarda İsrail'in güvenlik politikalarının

arka planını açıklamaktadır. Bu bağlamda da İsrail'in güvenlik doktrininin bir uzantısı olan Kuzey Irak hususu incelenmektedir. Tarihi kökleri olan İsrail'in Irak üzerindeki ilgisi özellikle II. ve III. Körfez Savaşları sonrasında farklı bir anlam kazanıp emperyal bir biçime bürünmüştür. Tüm bu süreç detayıyla incelenip İsrail'in sözkonusu politikalarının nihai hedeflerinin gerçekleşebilme olasılığı ve hedeflenenler ile gerçekleştirenler arasındaki uyum ortaya konmaya çalışılmıştır. İsrail'in dışında bölgede yer alan diğer ulusal aktörlerin menfaat çatışımı ve politikalarının uyum dereceleri de buna mukabil inceleme konusu yapılmıştır.

Kürt, Türk, Keldani, Asuri, Arap ve Yezidi unsurların kapsamlı bir etnik çeşitlilik oluşturduğu Kuzey Irak'ın geleceği genel anlamda tüm Ortadoğu'nun geleceğini de ilgilendirdiği için sorun dar bir lokal çevreyi ilgilendirmekten öte, dünyanın en sorunlu bölgesi Ortadoğu'yu da ilgilendirmektedir. Ortadoğu'da kalıcı bir barış ve istikrar Kuzey Irak'ta sağlanacak istikrardan geçtiği için bu bölgede istikrarı artıracak veya azaltabilecek her türlü dış müdahale detaylı bir şekilde analiz edilme önemini haizdir. Irak'ın mezhepsel ve etnik temelli sorunları bu ülkenin küçük bir Ortadoğu modeli olması sebebiyle hayati derecede önem arz etmektedir.

İsrail ile Türkiye'nin yakın işbirliği içindeki ülkeler olmaları olmaları Kuzey Irak'ta politik uyuşmazlıklar yaşamalarına engel olmamaktadır. Paradoksal olarak sözkonusu devletlerin birbirlerinin aksi ve bir diğerinin politikasını egale edecek politikalar izlemesi, tez konusunun yakın işbirliği içindeki devletlerin politik çatışması gibi bir olguyu analiz etmesi açısından önemli kılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

İSRAİL: KURULUŞU, FELSEFESİ , GÜVENLİK POLİTİKASI

1. İsrail Devleti'nin Kuruluş Süreci

1.1. Kuruluşu Başlatan Siyonist Çaba

14 Mayıs 1948'de David Ben-Gurion tarafından Tel-Aviv'de ilan edilen İsrail Devleti'nin kuruluşunun uzun bir hazırlık dönemi vardır. Siyonist çabanın, kuruluş sürecinde uluslararası meşruiyet aramadan, konjonktürel şartları olabildiğince değerlendirme yeteneğini sergilediği tavrın günümüzde Kuzey Irak gelişmelerinde değişik bir versiyon biçiminde devam etmesi gerçeği bu sürecin iyi analizinin yapılmasını gerektirmektedir.

Şu anki İsrail topraklarına sözkonusu devletin temellerini atacak ilk Yahudi yerleşimi, 1882 yılında Filistin'de ufak bir Yahudi kolonisinin yerleştirilmesi şeklinde başlamıştır. Bu grubun kurduğu küçük zirai tesislere “Siyonda İlkler” anlamına gelen “Rişon Lesson” denilmiştir. Anavatanları addettikleri Filistin'e dönüşlerine Yahudiler, “Aliyah (Hicrat)” demekte olup Rusya'dan yapılan bu ilk göç “İlk Aliyah” oluşturmuştur.”¹

Siyonistler'in tüm iddialarına karşın Filistin'e ilk yerleşen Siyonistler “halksız bir ülke” ile karşılaşmadılar. “Ülkesiz bir halk için, halksız bir ülke” sloganı kısa sürede anlamını yitirdi. Siyonistler bunun yerine kültürel olarak geri kalmış Arap'lara uygarlık ve ilerleme götürdükleri parolasını ortaya attılar. Tüm dünya, Yahudilerin Filistin çöllerinde bir “tanrı bahçesi” yarattıklarına inandırıldı.² Yine bu dönemde Fransa'da Baron Edmond de Rothschild, Filistinde Yahudi yerleşim yerleri kurulması için kredi vermeye başladı.³

Bir Avusturya-Macar Yahudisi olan gazeteci ve yazar “Theodor Herzl”, Filistin'de veya dünyanın herhangi bir yerinde bir Yahudi ülkesi kurulması fikrini ortaya attı ve bu konuyu ateşli olarak savundu. (Yayınlandığı gazetenin adı; “Der Judenstat”)⁴

Birinci Siyonist Kongre İsviçre'nin Basle kentinde Theodor Herzl'in başkanlığında “Yahudiler için Filistin'de ev” sloganıyla açıldı. Bu kongrede “Dünya Siyonist Organizasyonu” (WZO) kuruldu. Takiben Beşinci Siyonist Kongrede de “Yahudi Sermaye Kuruluşu”(JNF) kuruldu.⁵

¹ Ahmet Çelebi, **Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik**, İstanbul, Kalem Yayınevi, 1978, s. 61.

² Suat Parlar, **Ortadoğu**, İstanbul, Bibliotek Yayınları, 1997, s. 309.

³ Yaşar Kutluay, **Siyonizm ve Türkiye**, Ankara, Çatı Kitapları, 1989, s. 112.

⁴ David Roberts & Fabio Bourbon, **Yesterday ABD Today The Holy Land**, Vercelli-Italy, 1994, s. 34.

1907 yılında Londra’da toplanan Britanya Sömürgeler Konferansı’nda, “Süveyş kanalının yakınında, eski dünyayı Avrupa’ya bağlayacak yabancı, güçlü, bölge halkına düşman, ancak Avrupa’ya bağlı ve onun çıkarlarını koruyacak bir güç meydana getirilerek bir köprünün kurulmasının pratik olacağı” öne sürülerek, bu önerilerin acil olarak uygulanmasının gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Böylece açık olarak belirtilmemesine rağmen bölgede yabancı bir devletin, yani İsrail Devleti’nin, kurulması fikri benimsenmiştir.⁶ Bu konferanstan sonra Filistin’e olan Yahudi göçünde büyük artışlar olmuş ve sözkonusu göçmenlerin devamlı toprak satın aldıkları görülmüştür

İsrail’in ilk Cumhurbaşkanı ve Dünya Siyonist Örgütü’nün lideri olan Chaim Weizmann,⁷ İngiltere daha Filistin’e yerleşmeden önce şu önemli açıklamayı yapmıştı: “Rahatça söyleyebiliriz ki, eğer Filistin İngiltere’nin nüfuz alanına girer de, İngiltere de orada kendisine bağlı bir Yahudi toplumunun oluşmasına olanak sağlarsa, yirmi ya da otuz yıl içinde oraya bir milyon belki daha fazla Yahudi toplarız.”⁸

Weizmann ve diğer Siyonist liderler, Filistin’de Yahudiler için bir bölge ayrılması yerine, bütün Filistin’in Yahudi Devleti olması için İngiltere Hükümeti’ne bir uyarı mektubu gönderdiler. İngiliz kabinesinde yoğun tartışmalara neden olan bu muhtıradan sonra ortak bir karara varıldı. İngiliz Dış İşleri Bakanı Balfour, 2 Kasım 1917’de İngiltere Siyonist Dernekleri Başkanı Lord Rothschild’e, daha sonra Balfour Deklarasyonu adını alacak bir mektup yazdı:

“Majestelerinin hükümeti, Filistin’de Yahudi halkı için bir milli yurt oluşturulmasını uygun karşılamaktadır ve bunun gerçekleşmesi için her türlü çabayı harcayacaktır.”⁹

Siyonistler İngiltere nezdindeki ısrarlı girişimlerinin sonuçlarını bu şekilde almışlardır. Dışişleri Bakanı Lord A.James Balfour’un İngiltere’nin Filistin’de kurulacak bir Yahudi ulusal yurduna destek vereceğini bildiren sözkonusu mektubu (2 Kasım 1917) hareketin o tarihe kadar elde ettiği en büyük diplomatik başarısıdır. Çünkü, açıklandığı zaman dilimi ve içeriği göz önünde bulundurulduğunda Balfour Deklarasyonu’nun Siyonistler açısından hedefe giden yolda en önemli kilometre taşlarından biri olduğu şüphe götürmez bir gerçekliktir.

Tarihe Balfour Deklarasyonu olarak geçen mektubun muhtevası, bağımsız bir Yahudi devlete zemin hazırlayacak nitelikte olması ve o dönem dünyaya yön veren İngiltere’nin Siyonizm’i resmen

⁵ Eyal Zamir & Eyal Benvenisti, **Jewish Lands In Judea, Samaria, The Gaza Strip and East Jerusalem**, Jerusalem, Jerusalem Institute of Israel Studies, 1993, s. 73.

⁶ Mustafa S. Oğan, “Türkiye-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını”, **Harp Akademileri**, Nisan (1997), s. 9.

⁷ Siyonist lider Chaim Weizmann Balfour Deklarasyonu’nun hazırlanmasında başrolü oynamıştır. İngiltere Deniz Kuvvetleri Bakanı Winston Churchill, Dış İşleri Bakanı Arthur Balfour ve Başbakan David Lloyd George gibi politikacıların yakın dostu olarak bilinirdi.

⁸ Chaim Weizmann, **Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann**, New York, Harper, 1949, s. 49.

⁹ Walter Consuelo Langsam, **Documents and Readings in The History of Europe Since 1918**, New York, Lippincott, 1951, s. 377.

kabul ettiğini göstermesi itibariyle son derece önemlidir. İngiltere böylece Filistin’de Yahudilere bir “ulusal yurt” kurulması çabasının İngiliz hükümetince destekleneceğini taahhüt etmiştir.¹⁰

Bu kararlar, Arapların İngilizlere olan bağlılığının sarsılma ihtimali belirdi. Fakat, izlenen yeni bir politikayla bu sorun halledildi. İngiltere ve müttefikleri, Araplar’ı büyük bir devlet altında birleştireceklerine inandırdılar. Öte yandan, 1919’da yapılan resmi bildirimde, Filistin’e göçü destekledikleri de belirtilerek şöyle dendi: “Siyonizm hareketinin liderleri, Siyonizmin başarısını, Araplarla dostluk ve işbirliği yaparak sağlamaya kararlıdır ve böyle bir teklif de kenara atılacak bir teklif değildir.”¹¹

Bu vaat ile ikna edilen Arap liderleri ile Siyonistler arasında İngiltere’nin arzu ettiği işbirliği, Hicaz Arap Devleti adına Emir Faysal ile Dünya Siyonist Örgütü lideri Chaim Weizman’ın taraf oldukları, 30 Ocak 1919’da Londra’da imzalanan bir anlaşma ile gerçekleşti.¹²

Bu anlaşmada, Arap Devleti ile Filistin arasındaki sınırın tespit edileceği söylenerek, Filistin’in tamamen Yahudi toprağı olduğu belirtilmiş ve Filistin adına muhatap olarak da Chaim Weizmann kabul edilmişti. İngilizlerle iş birliği içinde olan Emir Faysal, Siyonistlerle de çok yakın ilişkiler kurmuştu. Emir Faysal bu yakınlığını ABD’nin Paris Konferansı’ndaki temsilcisi ve Dünya Siyonist Örgütü’nün önde gelen üyelerinden Felix Frankfurter’e 3 Mart 1919’da yazdığı mektupta şöyle dile getirmekteydi: “...Yahudi hareketi milli bir harekettir ve emperyalist değildir. Bizim hareketimiz de millidir ve emperyalist değildir. Suriye’de her ikimize de yer vardır. İki hareketten hiçbiri, diğeri olmadan gerçek bir başarıya ulaşamaz.”¹³

İngiltere, Filistin’e teşvik ettiği Yahudi göçüyle bu bölgeyi vaat etmiş olduğu büyük Arap devletlerinden ayırmış oluyordu. İleri aşamada ise aralarında hiçbir dil, din ve ırk farkı olmayan Arapları, parçaladığı Ortadoğu’da yapay sınırlar arasında dağıttı. Bu şekilde Siyonist çıkarlarını koruyan İngiltere, Arap bağımsızlığını engellediği gibi, Müslümanların yaşadığı Filistin topraklarını da İsrail yayılcılığına hazır hale getirmiş oldu. İngiltere tarafından Arap uluslarının yapay devletler arasında bölünmesi, bir anlamda bölgede kurulacak Yahudi Devletini doğuş aşamasında karşısında muhatap olacak güçlü bir Arap Devleti bırakmayarak müstakbel Siyonist Devletin varlığını garantiye almak amacına yönelikti.

¹⁰ Ribhi Halloum, (Firas, Abu), **Belgelerle Filistin Dün, Bugün, Yarın**, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1.Baskı, 1989, s.158.

¹¹ John Morton Moore, **The Arab-Israeli Conflict: Readings and Documents**, New Jersey, Princeton University Press, 1977, s. 34.

¹² Moore, **The Arab-İsrail...**, s. 34.

¹³ Moore, **The Arab-İsrail...**,s. 44.

1.2. İngiliz Mandası'nın Kuruluş Sürecini Hızlandıran Konumu

İngiltere'nin I. Dünya Savaşından galibiyetle ayrıldıktan sonra Mondros Mütarekesine istinaden Kuzey Irak'ı işgal etmesi, bölgedeki petrol kaynakları üzerinde emperyal niyetler taşıması, Sykes-Picot anlaşmasında sözkonusu bölgeyi kendi nüfuz alanı olarak belirlemesi ve Kral Faysal'ı yeni kurulan Irak devletinin başına kral olarak oturtuktan sonra bölgede çıkan Kürt isyanını kanlı bir şekilde bastırması, son Irak savaşına aktif olarak katılıp Türkiye'den bilhassa Kerkük bölgesini ilhak için topraklarından geçiş hakkı istemesi hep Kuzey Irak üzerinde 20. yüzyılın başından itibaren uzun vadeli planları olduğunu göstermektedir. Tüm bunlar, İngiltere'nin İsrail'in Kuzey Irak politikasına kayıtsız kalamayacağını, sözkonusu devletle koordineli ve eşgüdümlü bir politika izlemek için ortak platform oluşturma çabasına gireceğininin işaretlerini taşımaktadır. İngiltere'nin İsrail'in kuruluşunu hızlandırma nedeni iyi analiz edildiğinde günümüz İsrail politikası olan Irak'ta bir Kürt devleti kurulma planının da niçin İngiltere tarafından da hararetle destekleneceği de anlaşılabilir olacaktır. İngiltere siyasetindeki Siyonist etkinin gücü anlaşılınca da İngiltere'nin neden Irak savaşına aktif olarak katıldığı ve bir anlamda İsrail'in Irak politikasını uygulamasında elini güçlendirdiği de daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

Özellikle İngiliz ekonomisinde ve parlamentosunda büyük söz sahibi olmaları Siyonistleri 19.Yüzyıl başlarında İngiltere'de büyük bir etkiye sahip kılmıştır. Bunun sonucu olarak başlangıcından İsrail'in kuruluşuna dek Siyonizme en büyük desteği veren ülke İngiltere olmuştur ve İngiliz politikacıları 1840'lı yıllardan itibaren Filistin'de bir Yahudi devleti kurma planına ilgi göstermeye başlamışlardır. 1838'de Kudüs'te, ana amaçlarından biri "tüm Yahudileri korumak" olan, bir İngiliz konsolosluğu kurulmuştur.

İngiltere ve ABD, Osmanlı Devleti'nin çökmeye başladığı yıllarda İsrail Devleti'nin kurulması yolundaki çalışmalarını hızlandırdılar. General Allenby komutasındaki İngiliz ordusu Balfour Deklarasyonu'nun açıklanmasından yaklaşık bir ay sonra 9 Aralık 1917'de Kudüs'ü ele geçirir. Bu tarih aynı zamanda Filistin'de 1948'e kadar sürecek İngiliz hakimiyetinin başlangıcıdır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra manda sistemi altında devam eden İngiliz işgali, Siyonizm açısından İsrail'in yapılandığı dönem olması itibariyle hayati önem taşır.

"Filistin'i elinde bulunduran İngiltere, çeşitli siyasal düşüncelerle bağımsız bir Yahudi Devleti'nin kurulmasını üstüne almıştır."¹⁴ Filistin'e yerleşen İngiltere'nin ilk işi, buraya yapılan Yahudi göçünün devamını sağlamak olmuştur. Yani, Yahudilerin Filistin'e yerleşmeleri işini İngiltere

¹⁴ **Meydan Larousse**, İstanbul , Meydan Yayınevi, cilt 4, s.670

üstlenmiştir: Filistin'deki İngiliz yönetimi, 1920 ile 1936 arasında Filistin'e 290 bin Yahudinin göçüne resmen müsaade etmiştir.¹⁵ I. Dünya Savaşı'nın sonucunda 60-80 bin kadar olan Yahudi nüfusu, 1929'da 170.000'e çıkmıştı ki, bu, toplam nüfusun % 17'si demektir. Halbuki 1923'te Yahudiler tüm nüfusun % 11'ini oluşturuyorlardı. Daha sonraları da İngiliz yönetiminin sağladığı kolaylıklarla, göç hızlanarak devam etmiştir. 1936'da Yahudi nüfusunun miktarı 400 bine çıkarak nüfusun % 31'ini oluşturacaktır.¹⁶

Göçte önemli ilerlemeler sağlayan Siyonistler, o zamana kadar şiddetle reddettikleri paylaşma planlarının gündeme getirilmesine ses çıkarmamışlardır. Buna paralel olarak terminolojilerinde de değişikliğe gitmişler ve uzun süre titizlikle kullandıkları "Yahudi Yurdu" kavramı 1930'larda ilk Filistin paylaşılma planı ortaya atıldıktan sonra yerini "Bağımsız Yahudi Devleti" ifadesine bırakır. Bu tarihten itibaren Siyonistler tam bağımsız bir Yahudi devletinin peşinde olduklarını ifade etmekten kaçınmamışlardır.

İngiltere'nin desteği bu kadarla da kalmamış, manda yönetimi sırasında kurulan "Haganah" gibi ayrılıkçı Yahudi menşeli militanların askeri ve siyasi eğitimini de üstlenmişti. Haganah'a karşı İngiliz manda yönetimi daima büyük hoşgörü göstermiştir. Hatta Filistin'deki İngiliz subayları, Haganah askerlerinin eğitiminde görev almışlardır. Bu subayların en ünlüsü ise, ateşli bir Siyonist olan Yüzbaşı Orde Wingate'dir.¹⁷

İngiliz ordusunun, Siyonistlerin silahlı eğitimine esas ağırlık verdiği dönem II. Dünya Savaşı yılları olmuştur. İngilizler, bölgenin hiçbir dış tehlikeye maruz kalmadığı bir dönemde, savaşı bahane ederek, kurulacak İsrail Devleti için kaçınılmaz gözüken Arap-İsrail Savaşına Siyonist militanlarını hazırlamak için onları orduya almış ve bunlar için özel gruplar kurarak eğitim vermiştir. İngiliz ordusunda dağınık bir şekilde hizmet eden 30 bin kadar Filistin Yahudisinin ayrı bir tugay haline getirilmesi, 1944 Eylül'ünde olmuştur.¹⁸

Manda yönetimi, eğittiği Siyonist militanların silah temin etmesi için de çeşitli kolaylıklar sağlamıştı. Yahudiler Amerika'dan makineli tüfek ve havan topu gibi silahların üretimi için aldıkları torna ve makine parçalarını sandıklara yerleştirip İngiliz gümrüklerine getirmişlerdi. Sandıklar İngiliz gümrüğünden güclük çekmeksizin geçmişti.¹⁹ Silah ve cephane hırsızlığında da İngiliz askerleri Siyonistlere yardımcı olmuşlardır.²⁰

¹⁵ Arnold Tonybee, **Survey of International Affairs, 1925**, London, Humphrey / Oxford University Press, 1928, s. 706.

¹⁶ Micheal Cohen, **Palestine and Great Powers, 1945-1948**, New Jersey, Princeton University Press, 1982, s. 289.

¹⁷ Howard Morley Sachar, **The Course of Modern Jewish History**, Cleveland, The World Publishing, 1958, s. 389.

¹⁸ **Keesing's Contemporary Archives**, 1943-1946, s.6760

¹⁹ Dominique Lapierre & Larry Collins, **O Jerusalem**, Paris, Editions Robert Laffont, 1971, s. 87.

²⁰ George Kirk, **The Middle East in the War**, London, Oxford University Press, 1952, s. 229.

Ancak Siyonist terör örgütlerinin 1940'ların ikinci yarısından itibaren İngiliz hedeflerine saldırmaya başlamalarıyla İngiltere bu karmaşayı daha fazla üstlenememiş ve Filistin'den çekilmiştir.

II. Dünya Savaşı sonunda (4-11 Şubat 1945) üç galip ülkenin liderleri Yalta'da savaş sonrasında dünya haritasını çizmek için biraraya gelmişlerdir. Toplantının gündem maddelerinden birisi de İsrail'in kurulmasıydı. Burada Franklin Roosevelt, Winston Churchill, Joseph Stalin arasında geçen ve konusu da Filistin'den başka hiçbir şey olmayan özel bir konuşmanın ayrıntıları anlatılıyordu. Konuşma sırasında Stalin, çok sinirli bir havayla Churchill'e dönerek, bir Yahudi devletinin kurulmasının Filistin Araplarıyla Yahudi sorununun tek çözüm yolu olduğunu söylemiştir.²¹

Yahudi lobileri ve localar sayesinde dünyanın bütün önemli güçlerini İsrail Devleti'nin kurulması için kullanan Siyonistler, gerçekten de İsrail'i Herzl'in I. Siyonist Kongre'de söylediği gibi 50 yıl içinde kurmuşlardır.

1.3. İsrail'in Kuruluş Sürecine ABD'nin Desteği

İsrail'in kuruluş sürecine ABD'nin katkısı anlaşıldığında, son Irak Savaşını ABD'nin hararetle istemesinin, stratejik müttefiki Türkiye'yi kaybetme pahasına Kuzey Irak'ta İsrail'in isteği doğrultusunda bir Kürt devletinin ABD'nce istenmesinin, Evangelist tarikatı mensuplarının yuvalandığı iddia edilen neo-conservative (yeni muhafazakarlar) siyasi akım mensuplarının İsrail Devleti'nin dış politikasını ABD'nin dış politikasıyla aynileştirme çabalarının nedeni daha iyi anlaşılacaktır. İsrail'in kurulması için tüm dış politik kredilerini harcayan ve İsrail'in güvenliği için hiçbir desteği esirgemeyen ABD'nin, İsrail'in güvenlik kaygısıyla bağımsız Kürt devleti politikasını bizzatihi operasyonel anlamda desteklemesi de doğaldır.

Arap toprakları üzerinde bir Yahudi Devleti kurabilmek için, Filistin'deki ayrılıkçı Yahudi menşeli örgütü Haganah'ın Başkanı Yigael Yadin önderliğindeki Siyonistler bir plan yapmışlardı. "Dalet" ya da "D Planı" diye bilinen bu plan, İngiltere'nin Filistin'den çekilmesi sırasında doğacak otorite boşluğundan, bir terör hareketi ile faydalanmayı amaçlıyordu. Haganah'ın stratejisi bu plana göre düzenlenmişti. İngiliz birliklerinin ayrılmasından sonra, kısa sürecek bir boşluk döneminin olacağı hesaba katılıyor, bu dönemde tüm Siyonist grupların düzenli bir harekete kadar silahlanması isteniyordu. Ama bu ilk hedefin gerçekleşmesi, Haganah'ın ABD'den o zamana kadar gerekli insan ve araç-gereci yollamasıyla mümkün olmuştur.²²

²¹ Lapierre & Collins, **O Jerusalem**, s. 87.

²² Lapierre & Collins, **O Jerusalem**, s. 87.

Bu noktada Siyonistlerin kuracakları devlete hem maddi, hem de siyasi destek sağlayacak büyük bir güce ihtiyaçları vardı. 3 milyondan fazla Yahudi'nin yaşadığı ABD, Dünya Siyonist Teşkilatı'nın en güçlü merkezlerinden biriydi ve sözkonusu gücü sağlayabilecek konumdaydı.²³

İhtiyaç duydukları finansmanı karşılamak üzere Yahudiler, ABD yönetiminde etkili olan bazı isimleri kendi saflarına çekerek, kaynak olarak ABD'ni kullanmayı başarmışlardır. Daha sonra İsrail Başbakanlığı yapacak olan Golda Meir gerekli finansmanı sağlamakla görevlendirilmiştir.

Golda Meir Chicago'ya geldiğinde, sağlayacağı 25-30 milyon dolarla Filistinli Yahudileri ağır silahlarla donatmayı umuyordu. Roosevelt'in Maliye Bakanı Henry Morgenthau ve bir grup iş adamı Golda Meir'la şehirden şehire dolaşmaya koyulmuştur. Bu turda toplanan 50 milyon dolar, Yahudi ajansı muhasebecisi Elizer Kaplan'ın sağlamayı umduğunun on katıydı. Bu miktar Ortadoğu'nun en büyük petrol üreticisi Suudi Arabistan'ın, 1947 yılında bu yoldan sağladığı toplam parayı da aşmaktaydı.²⁴

Amerika Birleşik Devletleri'nin Maliye Bakanı Yahudi asıllı Morgenthau'un para toplama işini organize etmesiyle, ABD yönetimi içindeki bazı kesimler de giderek Yahudi davasının en büyük yardımcısı durumuna gelmişlerdir.

Morgentheu, Amerikan Hazinesi'nin başında iken B'nai Brith ve Yahudi Refah Dairesi gibi Yahudi organizasyonlarında çalışmıştı. 1947-50 arası Birleşmiş Yahudi Müracaatı Genel Başkanlığı, 1950-53'te de Fahri Başkanlığını yapmıştı. Daha önce örneği görülmemiş büyük bağışların yeni kurulan İsrail Devleti'ne yardım için kullanılmasını sağlamıştır.²⁵

“Siyonist” sanayici Rudolph Sonenborn tarafından yönetilen “Materials for Palestine” (Filistin için Maddi Yardım) isimli kuruluş, İsrail için ayrılan paraları toplamaktaydı. Bu paralarla ABD ve Avrupa'da satın alınan silah ve askeri mühimmat gemilere yüklenerek Filistin'e, Siyonist terör örgütleri Haganah ve Irgun militanlarının kullanması için gönderilmiştir.

Siyonistlerin ABD'den sağladıkları askeri yardımların çoğu karşılıksız olmasına rağmen, İsrail'in borçlanarak aldığı yardım da küçük sayılmazdı. Böylesine büyük bir borca karşılık İsrail'in yeni yardımlara ihtiyacı olması, zayıf durumdaki Yahudi Devleti'nin geleceğini tehlikeye sokmaktaydı. İşte bu sırada Amerikalı General George Marshall, Amerika'nın müttefiki olan Avrupa devletleri için yardımı amaçlayan bir plan hazırlamıştır. Marshall Planı, 2 Nisan 1948'de Başkan Truman²⁶ tarafından imzalanan bir kanunla kabul edilmiştir. Bu plan 1 Nisan 1948'den, 30 Haziran 1952'ye

²³ **Foreign Relations of The United States, 1938-1976**, Cilt 1-5, Wahington, Department of State, s.694.

²⁴ Lapiere & Collins, **O Jerusalem**, ss. 202-203.

²⁵ **Encyclopaedia Judaica**, Kudüs, Keterpress Enterprises, cilt 2, s. 321.

²⁶ Harry Solomon Truman (1884-1972) ABD'nin 33'üncü Başkanıdır. 1945-1953 yılları arasında başkanlık yapmıştır.

kadar olan dört yıl için öngörülmüştü. Avrupa'yı hedef alan Marshall yardımı, aynı zamanda İsrail'in borçlarının silinmesi ve bundan sonraki ihtiyaçlarının karşılanabilmesini de öngörüyordu.

İsrail'in kurulması ve uluslararası hukuka göre tanınması için son bir adımın daha atılması gerekiyordu. Bunu da, Birleşmiş Milletler bünyesinde özel bir Filistin Komitesi kurulması talebiyle İngiltere başlattı. İngiltere'nin isteğiyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 28 Nisan'da toplanmış ve 19 Mayıs'ta da, "Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi" (UNSCOP)'nin kurulmasına, bu komitenin 11 üyeden oluşmasına ve komitenin raporunu en geç 1 Eylül'de vermesine karar verilmiştir. Komite'ye, Avustralya, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Peru, İsveç, Uruguay, Hindistan ve İran seçilmiştir. Komite'nin öngördüğü rapor, Siyonistlerin planları doğrultusunda, Filistin'in bölünmesini ve bir Yahudi Devleti'nin kurulmasını içeriyordu. Raporun çizdiği sınırlara göre, Arap Devleti'nin yüz ölçümü 4476 milkare olup Filistin topraklarının % 42.88'ini, Yahudi Devleti'nin yüzölçümü ise 5893 milkare olup Filistin topraklarının % 56.47'sini oluşturmaktaydı.

Siyonistler, 1948'in Mart Ayı'nda Chaim Weizmann'la ABD Başkanı Harry Solomon Truman arasında gizli bir görüşme ayarlamışlardır. Weizmann bu görüşmeden sonra Truman'ın desteğini kazanmıştır. Aynı yıl Mayıs ayında Weizmann Beyaz Saray'a bir mektup yazarak Filistin'de bağımsız bir Yahudi Devleti kurmaları durumunda ABD'nin tanıyıp tanımayacağını sormuş ve Truman onu destekleyeceğini belirtmiştir.²⁷

İngiltere'nin bölgeyi terk etmesiyle Amerikan yönetimi, Arapların Filistin'i işgal etmesi ve Yahudi Devleti'nin tehlikeye düşmesi olasılığına karşın tedbirler alma ihtiyacı duymuştur. Böyle bir durumda tek yol ABD'nin en kısa zamanda Filistin'e müdahalede bulunmasıydı. Başkan Truman, Amerikan Anayasası'nda kongreye dahi başvurmadan asker gönderme yollarını incelemek için, hukuk işleri danışmanı Ernest Gross'u gizlice görevlendirmiştir. Ancak, Filistin Yahudilerine yapılan uluslararası yardım o kadar büyük oldu ki, ABD'nin müdahalede bulunmasına dahi gerek kalmamıştı:

"Filistin paylaşımının gerçekleştirilmesi için en büyük çabayı gösteren ABD olmuştur. Beyaz Saray, Filistin'in paylaşılmasına karşı çıkan ya da sadece kararsız kalan ülkeler üzerinde her türlü baskıya başvurmuştur. Başkan Truman, BM'deki temsilcisi Büyükelçi Hershel Johnson'u 'Bir başarısızlığın sonuçlarına şahsen katlanmak istemiyorsa Filistin'in paylaşılması yönünde Birleşmiş Milletler'den karar çıkarması gerektiğini' söyleyerek uyarmıştır. Aynı şekilde, Başkan'ın danışmanı olan Yahudi işadamı Bernard Baruch, Fransa'nın BM'deki temsilci Alexandre Paradi'yi, ülkesinin paylaşılmaya karşı çıkması halinde Amerikan yardımının kesilmesinin muhtemel olduğunu söyleyerek tehdit etmekten çekinmemiştir. Ancak, İsrail'in kurulmasını sağlayacak kadar oy sağlanmamıştır. Oturumun başkanı Brezilya delegesi Oswaldo Aranha Filistin'in paylaşılmasını büyük bir içtenlikle destekliyordu. Takvimdeki büyük bir rastlantı sonucu (!) BM'deki oylama sırasında 'şükran gününün tatil olduğunu' söyleyerek oylamayı ertelemiştir. Bu da Siyonistlere 48 saatten fazla zaman

²⁷ Edward Tiwnan, **The Lobby (Jewish Political Power and American Policy)**, Simon and Schuster, 1987, s. 27.

kazandırmıştır. Bu hayati süre boyunca paylaştırmaya karşı olan ülkeler Liberya, Haiti ve Filipinler, inanılmaz bir baskı ve hatta tehdit dalgasıyla karşılaşacaklardı.”²⁸

1.4. Kuruluş Süreci’nin Birleşmiş Milletler’in İsrail Devleti’nin Kurulmasını Kabul Etmesiyle Tamamlanması

İsrail kendisi aleyhine alınan pek çok BM kararını uygulamamış, fakat hiçbir uluslararası müeyyideye tabi tutulmamıştır. Buna mukabil Irak BM’nin tek bir kararına istinaden ABD ve koaliyon güçlerince işgal edilmiştir. BM’nin yapılanmasındaki güç dengesi ve Güvenlik Konseyinde yer alan ABD ve İngiltere’nin yukarıda bahsi geçen İsrail yakınlığı gibi etmenler BM’nin, varlığının uluslararası meşruiyet açısından tartışma konusu yapılması gereken İsrail’i hemen tanımaya neden olmuştur. Kanımızca İsrail’e karşı bu toleranslı yaklaşım kendini Kuzey Irak’ta kurulması muhtemel bir Kürt devletinin tanınmasında da BM’ce gösterilecektir. BM’nin İsrail’i kabul etme sürecinin analizi de İsrail’in Kuzey Irak Politikasında uluslararası bir aktör olan BM’den uluslararası legalite sağlaması anlamında nasıl yaralanabileceğinin ipuçlarını verecektir.

II. Dünya Savaşı sonrasında güçsüz düşen ve bu nedenle de manda yönetiminde zorlanan İngiltere, Filistin sorununun çözümü için Şubat 1947’de Birleşmiş Milletlere başvurmuştur.

“BM Genel Kurulu’nun 29 Kasım 1947 günü saat 17:35’te yapılan oylamasında, çoğunluk planı, genel kurulun 181 (II) A sayılı kararı alarak, 13 red, 10 çekimser oya karşılık 33 oyla kabul edilmiştir.”²⁹

Böylece Filistin’in Araplarla Yahudiler arasında bölünmesine karar verilmişti. Kudüs bölgesi ise uluslararası “Corpus Separatum” şekline özel bir statüyle Birleşmiş Milletler adına bir Vesayet Kurulu tarafından yönetilecekti.³⁰

Güvenlik Konseyi’nde taksim planını görüşen 11 üyeli komiteden sadece ikisinin red oyu kullanması, bu komitenin daha başlangıçta ne amaçla kurulduğunu gösteriyordu. İsrail’in kurulmasında ABD’nin açık desteğinin yanında, fanatik bir Yahudi aleyhtarı olan Stalin’in gizli desteği de büyük rol oynamıştır. Yalta Konferansı’nda bir Yahudi Devleti’nin ateşli savunucusu olan Stalin, taksim planını ABD ile birlikte desteklemiştir. Bu, diğer ülkeleri de etkilemiştir.

²⁸ Lapierre & Collins, **O Jerusalem**, s. 29.

²⁹ Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, **Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)**, Ankara, 1994, s. 89.

³⁰ Türkkaya Ataöv, **Democratic World, (The Status of Jerusalem as a Question of International Law)**, Yeni Delhi, 10 Ocak 1982

ABD ile Sovyetler'in ortak hareketleri, etkileri altındaki pek çok ülkenin de aynı şekilde oy kullanmasına neden olmuştur.³¹

14 Mayıs 1948'de İngiliz manda rejimi tam bir çıkmaz içinde sona ererken aynı gün İsrail Devleti'nin kuruluşu ilan edilmiştir. 14 Mayıs 1948 gece yarısı, İngiliz manda yönetimi yüksek komiseri Sir Allan Cuningham, Hayfa'dan bir muhibe binerek İsrail'in kara sularının dışına çıktuktan sonra Filistin üzerindeki manda rejiminin fiilen sona erdiğini ilan etmiştir. O gün saat 16:00'da Yahudi liderleri de İsrail Devleti'nin kuruluşunu dünyaya duyurmuşlardır.³² Bağımsızlığın ilanı ile birlikte David Ben-Gurion Başkanlığında 13 üyeli bir kabine kurulmuştur. Ben-Gurion Savunma Bakanlığını da üzerine almıştı. Moshe Şertok ise Dışişleri Bakanı'ydı. Yahudiler bağımsızlık ilan edeceklerini, dönemin Yahudi Başkanı Truman'a daha önce bildirmişlerdi.

İsrail Devleti'nin bağımsızlık ilanından tam onbir dakika sonra, ABD Başkanı Truman İsrail'i tanıdığını açıklıyordu.³³ İsrail Devleti, diğer ülkeler tarafından da kısa süre içinde tanınmıştır. Ancak kurulan devletin sınırları Siyonistler için pek de tatmin edici değildi. Ben-Gurion bu konudaki memnuniyetsizliğini şu şekilde dile getirmekteydi: "Statüko'yu korumak bahis konusu değildir. Biz genişlemeye yönelik dinamik bir devlet kurmak zorundayız."³⁴

Kendilerini zor günlerin beklediğinin farkında olan David Ben-Gourion şu şekilde seslenmekteydi: "BM kararı, hala bizi tehdit eden tehlikelere karşı bir kalkan meydana getirmiyor. Mucizeler çağı henüz geçmediyse, saldırılar çağı da geçmedi. Bütün güçlüklerin yok olduğunu ve artık hayatın sevinç ve eğlenceden meydana geldiğini sanıp kendimizi aldatmayalım."³⁵

1949 yılının ilk ayında yapılan seçimlerde Ben-Gurion önderliğinde İsrail Sosyalist Partisi "Mopay", Meclis'te çoğunluğu alarak hükümeti kurmuş ve İsrail'e gelen her Yahudinin İsrail vatandaşlığına kabulünü öngören bir yasa çıkartarak Kudüs'ü de başkent ilan etmiştir.³⁶

İsrail Kudüs'ten asla vazgeçmeyeceğini çok sert ifadelerle müteaddit defalar tekrarlamıştır. Dönemin İsrail Başbakanı Golde Meir, yine dönemin Hıristiyanlık Alemi'nin en büyük ruhani lideri Papa IV.Paul ile Vatikan'da yaptığı mülakatta, Papa, İsrail'in Kudüs üzerindeki tasarrufuna dikkat çekmiş, bütün semavi dinlerce kutsal kabul edilen Kudüs şehrinin, uluslararası bir statüye bağlanmasını talep etmiştir. Papa'nın bu talebine şiddetle karşı çıkan ve teklifi reddeden İsrail

³¹ Sachar, **The Course ...**, s. 30.

³² Faruk Sönmezoglu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul Filiz Kitapevi, 2.Baskı, 1993, s. 60.

³³ **Foreign Relations of The United States, 1938-1976**, Cilt 5, Washington, Department of State, s.992

³⁴ David Ben-Gurion, **Rebirth and Destiny of Israel**, New York, Philosophical Library in New York, s. 419.

³⁵ Lapiere & Collins, **O Jerusalem**, s.55

³⁶ Charles Douglas, **The Araps**, Toronto, University of Toronto Press, 1970, s.87

Başbakanı, ülkesine döner dönmez, Ma'ariv gazetesine verdiği beyanatta, Papa ile yaptığı görüşmede geçen sözlerin, Nazi Almanya'sında yapılan zulümleri hatırlattığını ifade etmiştir.³⁷

Kurulma sürecini tamamlayıp çeşitli dönemlerdeki savaşlarla genişleme sürecine de giren İsrail'in Devleti'nin halihazırdaki mevcut etnik dağılım ise şu şekildedir: “Yahudiler: % 81,0”, “Araplar: % 14,5”, “Hıristiyanlar: % 2,9, Dürziler:% 1,6”dır.³⁸

2. İsrail Devleti'nin Kuruluş Felsefesi: Siyonizm

2.1.Siyonizmin Altyapısı Yahudi İdeolojisi

Yahudiliği salt gerçek dinsel anlamından çıkararak, koyu ve katı bir ulusçuluk haline getiren ve diğer milletlere karşı saldırgan bir üslup takınma ya da onları kullanmayı adeta ulusal bir görev kabul eden olgu tutucu ve katı “Yahudi İdeolojisi”dir. Bu kavram, İsrail'in en önemli eleştirel yazarlarından Prof. Israel Shakk tarafından dile getirilmiş ve detaylarıyla ortaya konmuştur. Shakk'ın açıkladığı gibi, Ortaçağ'dan itibaren Yahudi cemaatlerinin içinde diğer insanlara husumetle bakan bir kibir ve bağnazlık gelişmiştir ve bu yapı halen İsrail'in Ortadoğu'da gerçekleştirdiği etnik temizliğe varan eylemlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu yapıyı tanımlamak için “Siyonizm” kavramını kullanabiliriz. Bugün liberal görüşü benimseyen pek çok Yahudi tarihçi ve akademisyen de İsrail'in sözkonusu uygulamalarının katı Yahudi ideojisinden kaynak bulunduğunu ifade etmektedir.

Bugün dünyada Yahudiliğin üç temel kolu vardır; Ortodoks, Muhafazakar ve Reforme Edilmiş Yahudilik. Reforme Edilmiş (Reformed) Yahudilik, bunların arasında en modern olanıdır ve en çok da ABD'de yaygındır. Muhafazakarların çoğu Avrupa ülkelerinde yaşar. Geleneğe en bağlı kanadı teşkil eden Ortodoks Yahudiler ise, Yahudiler'in olduğu hemen her yerde yaşamalarına rağmen, en çok İsrail'de bulunurlar. Bu bağlamda, İsrail Devleti'nin resmi ideolojisini Ortodoks Yahudiliği oluşturmaktadır. İsrail'in pozitif hukuk sisteminde Ortodoks kuralları esaslı bir yer teşkil etmektedir. Örneğin “Geri Dönüş Kanunu”na göre, bir göçmenin İsrail vatandaşı olabilmesi için, gerçek bir Yahudi olduğuna dair Ortodoks hahamlardan “onay” alması gerekmektedir.

Genel anlamda Yahudilerin günlük yaşamını düzenleyen en önemli referans kaynaklarından olan Talmud ise, en çok Ortodoks Yahudileri arasında itibar görmektedir. Talmud, Ortodokslukta dinin doğruluğu tartışılmaz ve birinci derece kaynağıdır.

³⁷ Raif Karadağ, **İsrail, Ortadoğu ve Amerika**, İstanbul, Emre Yayınları, 2004, s. 34.

³⁸ **Sorularla İsrail Yabancı Sermaye Mevzuatı**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:1999-39, 1999, s. 9.

Dolayısıyla, Talmud ve onun Yahudi-olmayanlara karşı içerdiği tüm çatışma endeksli hükümler, İsrail Devleti'nin resmi ideolojisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Nitekim bu kanunların “dirilmesi” ve tekrar yürürlük alanı bulması da İsrail sayesinde olmuştur: Talmud'un çatışma içerikli hükümleri, onun İsrail'de basılan nüshalarında yer almaktadır. Oysa bu hükümlerin büyük bölümü, 16. yüzyılın ortalarından 20. yüzyıla dek basılan Talmud nüshalarında bulunmuyordu; hükümler ya çıkartılmışlar ya da son derece üstü kapalı hale getirilmişlerdi. Bunun nedeni, Talmud'un sözkonusu hükümlerinin 16. yüzyılda Hıristiyanlar tarafından “keşfedilmeleri” ve büyük bir tepki oluşturmalarıydı. Bu hükümlerin açıkça yazılıp basılabilmesi ise, ancak İsrail'in kurulmasından sonra mümkün olmuştur.³⁹

Nitekim Israel Shahak'a göre, Siyasi Siyonizm ve onun sonucu olan İsrail Devleti, gerçekte “Klasik (Ortodoks) Yahudilik”in devamını temsil etmektedir. İsrail, Yahudi asimilasyonunu reddeden ve Yahudiler'in diğer tüm milletlerden ayrı olduğunu kabul eden Klasik (Ortodoks) Yahudi inancının üzerine kuruludur. (Öte yandan, İsrail'de hiç bir kök bulamayan ve “liberal” kimliği ağır basan Reforme Edilmiş Yahudilik, asimilasyona çok daha açıktır). Talmud'un temel temasını teşkil eden “biz ve onlar” ayrımı ve “onlar”a karşı duyulan derin nefret ve güvensizlik, Siyonistler'in ve İsrail'in sosyo-psikolojisinde büyük bir yer tutar.

İbranice'de Yahudi-olmayan anlamına gelen ancak küçümseme ve hakaret içeren “goy” (çoğulu goyim) terimi, İsraililer'in “onlar”ı tanımlamak için en sık kullandıkları ifadedir. Öyle ki, İsrail liderleri bile goyim ile Yahudiler arasındaki sözde genetik farklılıklara atıfta bulunmaktan çekinmemişlerdir. İsrail'in köklü partilerinden Likud'un liderlerinden ve eski Başbakanlardan Yitzhak Şamir, “üstün ırk” kavramına olan inancını, Siyonizm'i ırkçılığın bir kolu olarak gören Birleşmiş Milletler kararının 14 Kasım 1975 günü oylanmasından sonra, dünya ve uluslararası ilişkiler konusundaki görüşlerini kaleme alırken şöyle açığa vurmuştu: “Ağaçlardan inen insanlardan meydana gelen ulusların dünyanın liderliğini üstlenmeleri kabul edilecek bir şey değildir. İlkeller nasıl kendilerine ait fikirlere sahip olabilirler? Birleşmiş Milletler'in kararı bize bir kere daha göstermiştir ki biz diğer uluslar gibi değiliz.” Benzer bir ifade, Menachem Begin⁴⁰ tarafından da kullanılmış, Nobel Barış Ödülü alan bu eski terörist, Filistinlileri “iki ayaklı hayvanlar” olarak tanımlamıştı.⁴¹

İsrail'in Arap Devletlerinden müteşekkil bir “düşman denizi” ile çevrili oluşu ve özellikle 1967 Savaşı'ndan sonra yaygınlaşan “tüm dünya bize karşı” duygusu ise, İsrail toplumunun goyim'e olan

³⁹ Israel Shahak, **Jewish History, Jewish Religion: The Weight of Three Thousand Years**, London, Pluto Press, 1997, ss. 22-23.

⁴⁰ Menachem Begin (1913-1992) İsrail'in 6'ncı Devlet Başkanıdır.

⁴¹ Roger Garaudy, **Siyonizm Dosyası**, (Çeviren: Nezih UZEL), İstanbul, Pınar Yayınları, Ekim, 1983, s.193.

geleneksel nefret ve güvensizliğini körüklemiştir. Getto'nun Spartavari atmosferi içinde asırlar boyu gelişmiş ve en somut ifadesini de Talmud sayfalarında bulmuş olan “goyim düşmanlığı”, böylece, kendi kendisini modern bir Sparta'ya dönüştüren İsrail Devleti'nde devam etmiştir.

Tüm bu anlatımlar ışığında denilebilir ki İsrail Devleti'nin Yahudi ırkçılığına ya da Shahak'ın deyimiyle “Yahudi fundamentalizmine” karşı son derece ılımlı yaklaşmasının, hatta bu ideolojiyi el altından desteklemesinin kuşkusuz büyük bir anlamı vardır.

El altından desteklenen bu akımın bir örneği, Hatanya kitabıdır. Modern Hasidik Yahudiliğin en önemli kollarından biri olan Habbad hareketinin en temel kitabı olan Hatanya'da ırkçı nitelikte addedilebilecek düşünceler yer almaktadır. Bu kitaba göre, tüm Yahudi-olmayanlar şeytani varlıklardır ve “içlerinde iyilikten gelen hiç bir şey yoktur”. Öyle ki, anne karnındaki bir Yahudi embriyosu bile bir Yahudi-olmayanın embriyosundan son derece farklıdır. Yahudi-olmayanların varlıklarını sürdürmeleri ise “gereksizdir”; çünkü yaratılmış olan her şey sadece Yahudiler'in iyiliği için yaratılmışlardır. Bu kitabın sayısız nüshası, New York'u merkez alan “Lubavich” hareketi tarafından basılmakta ve dünyanın dört bir yanındaki üyelere dağıtılmaktadır.⁴²

Daha da önemli olanı, sözkonusu kitabın İsrail devlet aygıtı tarafından da onay görmesidir. Eski Knesset üyesi Şulamit Aloni'nin ortaya koyduğu bir araştırmaya göre, İsrail'in 1978 yılındaki Lübnan işgalinden bir süre önce sözkonusu Hatanya doktrinleri bazı askeri merkezlerde yönetim tarafından özellikle yaygınlaştırılmıştır. Bunda gözetilen amaç, askeri doktor ve hemşireleri, “Yahudi-olmayan yaralıları”a yardım etmekten alıkoymaktır. Öte yandan İsrail'in eski Cumhurbaşkanı Zalman Şazar, Habbad hareketinin ateşli bir savunucusudur. Likud lideri eski Başbakan Menahem Begin de hareketi desteklediğini resmi olarak açıklamıştır.⁴³

İsrail ordusunda Talmudik “anti-goyim” eğitiminin daha pek çok örneği vardır. Talmud'da Yahudi-olmayanlara zarar verilmesini yasaklayan çok sınırlı bir kaç hüküm, “kendileriyle savaşılmakta olunmayan Yahudi-olmayanlar”la ilgilidir. Hahamlar, bu noktadan hareketle, kendileriyle savaşılmakta olan tüm Yahudi-olmayanların öldürülebileceğini, hatta öldürülmeleri gerektiği sonucuna varmışlardır. Sözkonusu doktrin 1973'ten bu yana İsrail ordusu içinde bilinçli olarak yayılmaktadır. Batı Şeria'nın güvenliğinden sorumlu İsrail birliklerinin Genel Komuta Merkezi tarafından yayınlanan bir kitapçık, bu “ideoloji”yi şöyle anlatmaktadır: “Bir savaş ya da silahlı bir çatışma sırasında kuvvetlerimiz sivil halk ile karşı karşıya gelirse ve eğer bu sivillerin

⁴² Shakak, **Jewish History...**, ss. 22-23.

⁴³ Shakak, **Jewish History...**, s.27.

askerlerimize zarar verip veremeyecekleri konusunda açık bir kesinlik yoksa, Halakha'ya⁴⁴ göre bu sivillerin öldürülmeleri doğrudur ve hatta gereklidir. Hiç bir şart altında bir Arab'a güvenilmemelidir... Halakha, savaşta düşmana karşı saldırıya geçtiklerinde, iyi sivilleri, yani iyi gözükken sivilleri bile öldürmeleri için birliklerimize izin vermekte, hatta bunu emretmektedir."⁴⁵

Yahudi Haham'ı Cohen'in Talmud adlı eserinde; "Dünya insanları, İsrail ve bir bütün olarak ele alınan diğer milletler olarak ikiye ayrılabilir. İsrail seçkin millettir. Bu temel dogmadır" demektedir.⁴⁶

Talmud yazarlarının en bilinenlerinden olan Maimonides⁴⁷, bir Yahudi-olmayanın hayatının kurtarılması konusunda da sapkın hükümler vermiştir. Bu hükümlerin biri şöyledir: "Kendileriyle savaş halinde olmadığımız Yahudi-olmayanlara gelince, ölümlerine doğrudan sebebiyet vermek yanlıştır, fakat eğer ölüm anındaysalar onların hayatlarını kurtarmak yasaklanmıştır. Örneğin bir Yahudi-olmayanın denize düştüğü görülürse, boğulmaktan kurtarılmamalıdır."⁴⁸

Maimonides Türkler özelindeki ırkçı yaklaşımını şu şekilde betimlemiştir:

"Türklerin bir kısmı ve kuzeydeki göçebeler ve zenciler ve güneydeki göçebeler ve bizim coğrafyamızda yaşayıp da onlara benzeyenler; bunların tabiatı daha çok düşük sesli bazı hayvanların tabiatına benzer. Benim düşünceme göre, bunlar insan seviyesinde değildirler. Seviyeleri bir insan ile bir maymunun seviyeleri arasında bir yerdedir. Çünkü görünüşleri maymundan daha çok insana benzemektedir."⁴⁹

Haham Sofer, "Responsum" adlı Talmudik çalışmasında, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Müslümanlar ve Hıristiyanlar hakkında ilginç yorumlar yapar. Bu ilginç yorumlara göre, bu insanlar, "başka ilahlara tapan putperestlerdir ve dolayısıyla dolaylı yoldan öldürülmeleri doğrudur". Dahası, Sofer bu iki grubu, Eski Ahit'te adı geçen Amalek kabilesine benzetir.⁵⁰ Eski Ahit'te Amalekler hakkında verilen hüküm ise şöyledir: "Orduların Rabbi şöyle diyor: Amalek'in İsrail'e yaptığını, Mısır'dan çıktığı zaman yolda ona karşı nasıl durduğunu arayacağım. Şimdi git, Amaleki vur ve

⁴⁴ Bir Yahudi dini sorumluluklarının ne olduğunu, kiminle evlenebileceğini, kime karşı nasıl tavır takınacağını, nelerin yasak nelerin yasak olmadığını 'Halakha' adı verilen dini kaynaktan öğrenir. "Yahudi Şeriatı"nın temel kaynağı olan Halakha, hahamların "bir Yahudi nasıl yaşamalı" sorusunun cevabını en ayrıntılı biçimde vermek için hazırladıkları ve asırlar boyu yeni eklenmelerle genişlemiş yazılı bir dini kaynaktır. Klasik Yahudiliğe göre, bir Yahudi günlük hayatını nasıl geçirmesi gerektiğini öğrenmek için Muharref Tevrat'a ya da Eski Ahit'in öteki kitaplarına bakmamalıdır. Bunlar, sıradan insanlar tarafından anlaşılabilirler çünkü. Bunların anlamını sadece hahamlar kavrar ve Yahudi toplumu da dini onlardan öğrenir. Halakha, hahamların Yahudi toplumuna verdiği bu eğitimin toplandığı kaynaktır. Halakha'nın en önemli kaynağı ise, 'Talmud' adı verilen çok ciltli bir kitaptır.

⁴⁵ Ammon Rubinstein, Who Falsifies The Halaklah, **Ma'ariv**, 13 Ekim 1975.

⁴⁶ Roger Garaudy, **İsrail, Mitler ve Terör**, İstanbul, Pınar Yayınları, 1996, s.44

⁴⁷ Maimonides (1135-1204), İspanyada yaşamış Yahudi filozof ve din adamıdır.

⁴⁸ Maimonides Guide, "Murderer", 4, 11; Israel SHAKAK, **Jewish History...**, s. 80.

⁴⁹ Maimonides Guide, "Murderer", Kitap III, Bölüm 51; Shakak, **Jewish History...**,s .82.

⁵⁰ Shakak, **Jewish History...**, s. 84.

onların herşeylerini tamamen yok et ve onları esirgeme ve erkekten kadına, çocuktan emzikte olana, öküzden koyuna, deveden eşeğe kadar hepsini öldür.”⁵¹

Yahudiler ile Yahudi-olmayanlar arasındaki mal-mülk ilişkileri hakkında da Talmud’un ilginç hükümleri vardır. Eğer bir Yahudi kayıp bir eşya bulur da onun sahibinin bir Yahudi olduğunu fark ederse bunu sahibine geri vermekle yükümlüdür. Fakat eğer malı yitiren kişi bir Yahudi-olmayan ise, malın ona geri verilmemesi emredilmektedir. Bir Yahudi-olmayana hediye vermek ise kesin biçimde yasaklanmıştır. (Ancak hahamlar, bir sonraki aşamada Yahudilere maddi kar getirebilecek hediyelere -bir başka deyişle rüşvetlere- izin vermekteler.) Alış veriş sırasında Yahudi-olmayanlara hile yapmak ise, eğer “dolaylı” yoldan olursa, meşru sayılmaktadır. Örneğin bir Yahudi, karşısındaki müşterinin kendisine yanlışlıkla fazla para verdiğini fark ederse, “senin yaptığın hesaba güvendim, benim saymama gerek yok” demelidir. Böylece eğer karşı taraf durumu sonradan fark ederse, suçlu duruma düşmez.⁵²

Talmud’un cinsel suçlar (zina) hakkında verdiği hükümler de ilginçtir. Eğer bir Yahudi erkek bir Yahudi kadınla evlilik dışı bir cinsel ilişkiye girerse, her ikisinin de öldürülmesi gerekmektedir. Oysa eğer kadın bir Yahudi-olmayan ise, bu kez erkek sadece dayak yer; kadın ise yine ölüm cezasına çarptırılmaktadır. Aynı hüküm, Yahudi bir erkeğin Yahudi-olmayan bir kadına tecavüz etmesi durumunda da geçerlidir. Bunun arkasında yatan mantık ise, Yahudi-olmayan kadının her durumda “baştan çıkarıcı” sayılmasıdır. Kadın, “bir Yahudiyi günaha sokmuş” olduğu için ne olursa olsun birinci dereceden suçlu sayılmaktadır.⁵³ Nitekim Maimonides, Yahudi-olmayan tüm kadınlar için “N.Sh.G.Z.” kısaltmasını kullanır. Bunlar, İbranice’deki “niddah, shifhah, goyah, zonah” kelimelerinin baş harfleridir. Kelimelerin anlamı ise şudur: “Kirli, köle, Yahudi-olmayan, fahişe”.⁵⁴

Bu sayılanlar, Talmud’un Yahudi-olmayanlara yönelik düşmanca hükümlerine yalnızca bir kaç örnektir. Yahudi geleneğinin bu geleneksel “şariat kitabı” araştırıldığında, buna benzer daha pek çok hükme rastlamak mümkündür. Ancak bu bir kaç örnek bile, Yahudi ideolojisinin içeriği hakkında fikir sahibi olmak için yeterlidir.

Talmud’da ayrıca diğer dinlerin kutsal kitaplarına da üslup yönünden saldırgan bir içerik bulunmaktadır. Nitekim, Talmud’a göre, Yahudiler ellerine geçen İncil’leri, eğer şartlar uygunsa, yakmakla yükümlüdürler.⁵⁵

⁵¹ **Kitab-ı Mukaddes**, I.Samuel, 15:1

⁵² Shakak, **Jewish History...**, ss. 88-89.

⁵³ Maimonides, Guide, “Prohibitions on Sexual Intercourse”, 12, 10; “Goy”, **Talmudiz Encyclopedia**; Shakak, **Jewish History...**, s. 87.

⁵⁴ Maimonides, Guide, “Prohibitions on Sexual Intercourse”, 12, 1-3; Shakak, **Jewish History...**, s.87.

⁵⁵ İsrail Shakak & Norton Mezvisky, **Jewish Fundamentalism in Israel**, Pluto Press, 1999, s. 27.

Klasik Yahudilik'teki tüm ırkçı düşünce ve hükümlerini İsrail devlet aygıtı tarafından bu denli geniş çapta benimsenmesinin tek bir anlamı vardır: “Yahudi ideolojisi”, bugün İsrail Devleti'nin ve toplumunun en önemli temellerinden biridir.

İsrail'i kuran ve halen İşçi Partisi'nde temsil edilen “solcu” Siyonistler'in laik bir kimliğe sahip olmaları, “Yahudi ideolojisi”nin devletin temeline yerleşmesine engel olmamıştır. Çünkü, gerek Shahak'ın gerekse Amnon Rubinstein'ın çözümlmelerine göre, Siyonistler dindar olmasalar da Yahudi kültürünü ve o kültürü oluşturan dini şablonu hiç değiştirmeden almışlardır. Ve Shahak, hem “laik” Siyonistler'in “Yahudi ideoloji”sine olan sözkonusu psikolojik bağılıkları, hem de dinci Siyonistler'in özellikle 67 savaşıdan sonra giderek artan siyasi gücü sayesinde, bu “Yahudi ideolojisi”nin, bugünkü İsrail devletinin yönetiminde büyük bir rol oynadığını ortaya koyar. Ona göre, “İsrail Devleti'nin politikaları, realist siyasi gerçekler ile sözkonusu 'Yahudi ideolojisi'nin bir karışımı sonucunda ortaya çıkmaktadır”.⁵⁶

Dahası, bu “Yahudi ideolojisi”nin etkisi giderek artmaktadır. Shahak'a göre, “İsrail Yahudileştikçe, ya da bir başka deyimle “Yahudiliğe döndükçe”, gündelik politikalar da giderek rasyonel kaygılardan çok, Yahudi ideolojisinin hedefleri tarafından belirlenmektedir”.⁵⁷

2.2. Siyonizm Olgusu

İsrail'in Kuzey Irak'taki Kürt Devleti oluşumunda bizatihi aktif bir görev almasının arka planında İsrail'in dış politik tavırlarına rengini veren ve İsrail'in komşu devletlerle olan ilişkilerinin içeriğini belirleyen Siyonizm olgusu anlaşılmadan, İsrail'in Kuzey Irak'ta “Kürt Kartını” tüm Ortadoğu ülkelerinin tepkisini çektiği halde sonuna kadar neden kullanmaktan çekinmediği sorusu da cevapsız kalacaktır.

Siyonizm; dünyaya yayılmış bulunan Yahudilerin milli gayeleri yönünden aralarındaki dayanışmayı öngören ve politik yönleri de bulunan, uluslararası ilişkileri etkileyen bir akımdır. Adını bugünkü Kudüs şehrinin bir tepesi olan ve tarihte M.Ö.1000 yılları civarında Yahudilerin eline geçerek başkent olan Sion şehri ve tepesinden almıştır.⁵⁸ Siyonizm sion sözcüğünden türemiş olup geleneksel olarak Kudüs ve İsrail toprakları için eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Siyonizm fikri Yahudi halkının, kurtularak, anavatanına geri dönmesi idealinde kaynaklanır. Asırlar boyunca,

⁵⁶ Shakak, **Jewish History...**, s. 2.

⁵⁷ Shakak, **Jewish History...**, s. 3.

⁵⁸ Hamdi Ertuna, **Türk-Arap İlişkileri**, Ankara, Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi, 1976, s. 51.

Diaspora'daki⁵⁹ Yahudilerin varlığını ayakta tutabilmeleri, İsrail'e olan derin bağlılıktan kaynaklanmaktadır.⁶⁰

Siyonizm ideali Nil nehrinden Fırat nehrine kadar uzanan çok geniş toprakları içeren ve “Arzı Mev’ud” denilen Orta Doğu'nun merkezi kısmında bir Yahudi devletinin kurulmasını amaçlamaktadır. Avrupa'da 17. Yüzyıldan itibaren kendini hissettirmeye başlamıştır. Temelde Filistin toprakları üzerinde bağımsız bir Yahudi devleti kurulmasını amaçlayan Siyonizm, bütün fikirlerini Talmud'un Tevrat'ından alınan mitolojik hikayeler üzerine inşa etmiştir.

En geniş anlamıyla Siyonizm, İsrailoğulları'nın Filistin'de Sion Dağı çevresinde yerleşmeleri ve yaşamlarını burada sürdürmeleri anlamına gelir. Siyonizm, dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış bulunan Yahudilerin bir ulus olabilmek ve Filistin'i Yahudi anavatanı yapabilmek için başlattıkları harekete denilmektedir.⁶¹

Yahudilik, Yahudi insanların dinine karşılık gelirken; Siyonizm, liderleri ve katılımcılarının Yahudileri diğerlerinden “ayrı” bir ırk olarak görüp, 1917 Balfour Bildirisi ile ortaya atılan “Yahudilerin Ulusal Vatanı” kavramı ışığında, yerli Arapların elindeki Filistin'e politik bir varlık olarak Yahudileri yerleştirme fikridir. Ortodoks Yahudiliği, Mesihçi Siyonizm adı verilen ve kısaca Yahudileri ruhsal açıdan etkileyip kutsal topraklarda yeniden bir araya getirmek olarak tanımlanabilecek bir inanca sahiptir. Ama politik Siyonistlerin kutsal pasajları kendi amaçları doğrultusunda kullandıkları iddia edilmektedir.⁶²

Siyonizm 1897'de, bu akımın önderi olan Avusturya'lı gazeteci Theodor Herzl'in girişimiyle Basel'de toplanan ilk Siyonist kongrede benimsenen “Filistin'de Yahudilere bir yurt” hedefiyle siyasal bir harekete dönüşmüştür. Bu kongre, “Siyonizm'in Yahudi halkı için İsrail topraklarında bir yurt yaratmayı” amaçladığını belirten “Basel Programını” onaylamıştır.

Siyonizm, özellikle 1897 Basel konferansıyla teşkilatlanmaya başlayan bir ideolojik oluşumdur. Yahudiler bu konferanstan önce de devlet yönetimleriyle irtibat kurarak birtakım siyasi manevralara girişiyorlardı. Ancak siyonist ideolojiye göre teşkilatlanmanın başlamasıyla birlikte bu işi tek

⁵⁹ Diaspora, İbranice'de “sürgün” anlamına gelmektedir. Sözkonusu terim, Babil sürgününden sonra Yahudiler'in çeşitli yabancı topraklara dağılması sonucu, Filistin ya da bugünkü İsrail toprakları dışında Yahudiler ya da Yahudi Cemaati için kullanılmaktadır. (**Ana Britanica**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1994, C:7, s. 236.)

⁶⁰ **İsrail'in Gerçekleri**, İsrail İnfomasyon Merkezi, 1994, s. 25.

⁶¹ Uluslararası Politika Dizisi, (1985): **Siyonizm ve Irkçılık**, (Çeviren: Türkkaya Ataöv), Ankara, Birey Toplum Yayınları, 2.Baskı, ss. 237-242.

⁶² **21 yy. İlk Çeyreğinde Türkiye'nin Genel Vizyonu Politikası ve Stratejisi**, İstanbul, Harp Akademileri Yayınları, 2000, s.182.

merkezden ve daha organize bir şekilde yürütmeye başlamışlardır. Böylece güçlerini ve etkilerini daha da artırmışlardır.⁶³

Siyonist Teşkilatının programı olan Basel Programı, Basel'deki Siyonist Kongresi'nde kabul edilmiştir. Ona göre Siyonizm Yahudi halkı için Filistin'e geçiş ve güvenilir aile yurtları kurma gayesine ulaşmaya çalışmaktır. Bu hedefe kavuşmak için Kongre aşağıdaki esasları dikkate almaktadır.

- 1-Maksat ve gayeye ulaşmak için Filistin'de çiftlikler kurulmasına ve çiftçilerin, sanatkarların, sanayicilerin yerleşmesine,
- 2-Bütün Yahudiliğin hepsini memleketin kanunlarına göre elverişli yerlere yerleştirme ve genel teşkilatlanmaya çalışma,
- 3-Yahudi benliğini ve milli şuurunu kuvvetlendirmeye,
- 4-Hükümetin muvaffakatını, rızasını alarak neticeye varılmak üzere hazırlayıp, lüzumlu olan adımlarla ilerleyerek siyonizmin hedefine ulaşmak için çalışmaktır.⁶⁴

Genel inanişaya göre Yahudiliğin kutsal kitabı Tevrat zaman içinde değişikliğe uğramıştır ve ortaya bugün Eski Ahit olarak adlandırılan Muharref Tevrat çıkmıştır. Muharref Tevrat incelendiğinde içinde Tanrı'nın birliği, Tanrı korkusu, adil olmak, tevazulu davranmak, hırsızlık yapmamak, zinadan sakınmak, hile yapmamak, masum insanların canına kastetmemek gibi etik değerlere gönderme yapan pek çok hükümlerle karşılaşılacaktır. Öte yandan, yine aynı kitabın içinde zaman içinde eklemeye yapıldığı izlenimi veren pek çok batıl efsane ve hüküm de yer almaktadır. Söz konusu efsaneler ve hükümler incelendiğinde ise Yahudi halkının eski dinleri pagan kültürünün izlerini hala korudukları anlaşılmaktadır. Kanımızca, Yahudiler içinde paganizme bağlı kalmakta direnen bir grup insan tarafından nesilden nesile aktarılarak neredeyse ilk hali ile muhafaza edilmiştir.

Bu durum, Yahudiliğin ana unsurlarının nesiller boyunca aktarılan efsaneler, mitolojik kavramlar, egzotik sembollerden oluşan bir felsefe haline gelmesine neden olmuştur.

Gerçekten de mitolojik kavramlar ve semboller, özellikle eski Mısır efsaneleri ve bu efsanelerde yer alan sözde kutsal kavramlar, Yahudi felsefesinde önemli bir yer tutar. Yahudi felsefesinin temel taşlarını ise Kabala ve Talmud oluşturur.

Geçen yüzyıla yön veren birçok ideoloji gibi 19.yüzyılın ürünü olan siyasi Siyonizmin oluşumunda da o döneme damgasını vuran milliyetçi akımların izlerini görmek mümkündür. Avrupa'yı ihtilaller

⁶³ www.kelamullah.com/gdd.htm

⁶⁴ Dr. George Herlitz, *Israei der Judenstaat das Jahr der Zionisten*, Jerusalem, Luzem, 1949, s. 44.

merkezine dönüştüren bu akımın tesirinden kurtulamayan bir grup Yahudi aydın Museviliği dinin ötesinde, milliyeti oluşturan unsur olarak algılamaya başlar. Başka bir deyişle milliyetçilik, 19.yüzyıla kadar sadece dini bir mesele olarak görülen Sion'a geri dönme hayalini etnik unsura dayanan modern bir ideolojiye dönüştürür. Çağın rasyonel çizgilerinin hakim olduğu bu ideoloji sayesinde Sion'a artık mesihsiz⁶⁵ de geri dönülebilecekti. Yahudi aydınlarının pek çoğu artık Museviliğin sadece bir iman meselesi olmadığını, aynı zamanda da başlı başına bir milliyet teşkil edecek unsurlara sahip olduğunu kabul ediyor ve savunuyorlardı. Dr. Pinsker ve Musa Hess gibi Yahudi aydınları Museviliğin vatani, devleti ve bu iki değeri tamamlayacak maddi müesseselerden yoksun olsa dahi, manevi bir millet vücuda getirdiğine inanıyorlardı.⁶⁶

Siyonizm büyük devletlerin yönetici kadrolarında kendisine önemli destekler bulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışının ardından Siyonist hareket, ana hedefi olan Yahudileri Filistin'e yerleştirme projesini hızla hayata geçirmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Nazilerin soykırımına maruz kalan Yahudilerin de Siyonistler tarafından büyük kabileler halinde Filistin'e götürülmesi ile birlikte, Siyonistler hedeflerine bir adım daha yaklaşmış oldular. Ancak Siyonistlerin hedeflerini gerçekleştirmeleri çok kanlı olaylara sahne olmuştur..

Siyonist ideoloji Yahudileri bir vatanda toplamayı ve bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı hedeflerken, dini değerlerden ziyade ulusal değerleri ön plana çıkarmaktaydı. Siyonistlere göre, Yahudiler yalnızca ayrı bir dini topluluk değil, ayrı bir ulus, ayrı bir ırktı ve bu ırka mensup tüm insanların tek bir çatı altında toplanması gerekiyordu. Bu çatının neresi olacağı sorusuna da Siyonistler dini değil, din dışı bir cevap aramışlar ve önce Uganda'yı düşünmüşlerdi. Tarihe "Uganda Planı" olarak geçen proje işlememiş ve Siyonist hareket hedef olarak Filistin'de karar kılmıştır.⁶⁷ Ancak Filistin'e önem vermelerinin nedeni, bu bölgenin dini anlamı değil, "Yahudi ulusunun tarihsel vatani" oluşuydu. Bu plan ortaya atılırken, Filistin topraklarında yaşamakta olan toplumlara ne yapılacağı, onların nasıl bir sonla karşılaşacağı ise tartışılmıyordu. Çünkü Filistin'de yaşayan halk Siyonistler tarafından hesaba katılmamıştır. Filistin toprakları, üzerindeki insan unsurundan bağımsız olarak ve Arap halıkından soyutlanmış bir şekilde plan dahiline alınıyordu.

Bu hesaba katılmayıp, Siyonist ideoloji tarafından 19. yüzyılın hakim ideolojisi olan Sosyal Darwinist bir mantıkla açıklanıyordu. Buna göre, "Avrupalı ileri uluslar" arasında yer alan Yahudiler Filistinlilerden üstündü ve Filistinliler, Yahudilerin dilediği gibi hareket etmeye mecburdu. Darwinizm'in yoğun etkisi ile, Siyonistler Filistinlileri sözde henüz gelişimini tamamlayamamış bir

⁶⁵ Yahudiler asırlar boyunca kendilerini özlemine çektikleri topraklara götürecek Mesih beklentisi içinde olmuşlardır. Duaları başta olmak üzere bu hayallerini yaşamlarının tüm safhalarında dile getirirler.

⁶⁶ Mim Kemal Öke, **II.Abdülhamid, Siyonistler ve Filistin Meselesi**, İstanbul, Kervan Yayıncılık, 1981, s.57.

⁶⁷ **Ana Britannica**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Cilt.19, 1994, s. 453.

tür hayvan olarak adlandırıyor, dolayısıyla bu tür “aşağı” ırkların sonunun ne olacağı ile ilgilenmiyorlardı. Bu Sosyal Darwinist ideoloji, Siyonist ideolojiye damgasını vurmuştur. Bu durum öyle bir genelgeçer kabul halini almıştır ki, neredeyse bir asır sonra bile, İsrail Başbakanı İzak Şamir, BM’in Siyonizmi ırkçılık olarak kabul eden kararı onaylamasının ardından daha önce de bahsettiğimiz gibi yaptığı açıklamada: “Ağaçlardan inen insanlardan meydana gelen ulusların dünyanın liderliğini üstlenmeleri kabul edilebilecek bir şey değildir. İlkeller nasıl kendilerine ait fikirlere sahip olabilirler? Birleşmiş Milletler’in kararı bir kez daha bize göstermiştir ki, biz diğer uluslar gibi değiliz.”⁶⁸ şeklinde beyanatta bulunmuştur.

2.3. Paradoksal Biçimde Yahudilikten Kaynaklanan Siyonizmin Din Dışılığı

İsrail’in Müslüman Kürt nüfusuyla Yahudilik dininin amir hükümlerine rağmen kolay irtibat kurabilmesi ve Kürtler’in dinini sorun yapmaması Siyonizmin dini öğelerden ziyade siyasi öğeler taşıdığını göstermektedir. İsrailoğullarından olmayan kişilerin Yahudi olamayacağı hükmünü içeren ve bu anlamda bir ulus dini olan Yahudiliği hareket noktası olarak ele alan Siyonizmin, Kürtler’in Yahudi İsrailoğullarından olmadığı bilimsel olarak bilinmesine rağmen zorlama metodlarla onların Yahudi menşeli olduğunu ispatlama çabasına girmesi de bu anlamda ilginçtir. “Kaybolmuş Yahudi Kavim Kürtler” argümanı ile yola çıkması Siyonist ideolojinin aslında başlıca referans kaynağı olarak Yahudiliği görmediğinin bir göstergesidir.

Dolayısıyla, Siyonizm her ne kadar Yahudilik ile özdeş gösterilmeye çalışılsa da esasında din dışı bir ideolojidir. Ancak, Siyonizmin bir de Yahudi inançları içinde yer alan bazı kaynakları, öncülleri vardır. Bu bağlamda tekrar vurgulamak gerekirse, Siyonizm gerek kurucularının zihniyeti gerekse savunduğu görüşler ile tamamen din dışı bir ideolojidir. İdeoloji, Talmud’daki ırkçılığı ve Kabala’daki⁶⁹ “tarihi değiştirme” projesini kısmen devralmış, ama bunları yine de din dışı bir anlayışla yorumlamış ve kullanmıştır. Ünlü İsraili akademisyen Israel Shahak, kimi Yahudilerin Tevrat’ı tamamen göz ardı edip din dışı bir anlayışla yorumlamalarını şu sözleri ile ifade etmektedir:

⁶⁸ Garaudy, **Siyonizm...**, s. 193.

⁶⁹ Yahudi ideolojisinin mistik bir boyutu olan Kabala İbranice’de ‘gelenek’ anlamına gelir. Yahudi ruhbanlarının asırlardır birbirlerine aktardıkları ve Eski Ahit’in gizli anlamları ile ilgilenen bir tür okültizm ve mistisizm yöntemidir. Kabalist öğretisi, evrendeki metafizik dengeler, şeytani güçler ve bilinçaltı dünyasıyla yakından ilgilenir ve bunları büyü yöntemleri ile etkilemeyi amaçlar. Pratikte Kabala, kötülüklerle ilgilenmenin yolu ve semboller yoluyla psikolojik dünya üzerinde güç kazanmanın tehlikeli bir sanatı ve büyüye dayalı bir formudur. (Bu konuda daha detaylı çalışma için bakınız: Shimon Halevi, **Kabbalah: Tradition of Hidden Knowledge**, (Art and Imagination) Paperback, 1980)

“En radikal Yahudiler, kutsal kitabın büyük bir bölümüne kayıtsızdırlar ve kalan bazı bölümleri konusunda da, anlamları çarpıtılmış tefsirler aracılığı ile fikir sahibidirler.”⁷⁰

Hareketin kurucularının kimliği bu konuda oldukça aydınlatıcıdır. Öncelikle, bilindiği gibi siyasi Siyonizmin kurucusu olan Theodore Herzl dini bilince sahip olmayan birisiydi. Herzl’in ardından hareketin lideri olan Max Nordau⁷¹ da ateist olduğunu açıkça ilan etmekteydi. İdeolojinin hem kurucuları hem de sonradan gelen takipçileri için asıl olan Yahudi “ırkı”nın saflığının korunabilemesi idi. Max Nordau, Siyonizm’e yönelik, “Siyonizm dini değil, ırkçı bir ideolojidir” eleştirisine cevap olarak, bu konuda kendisini eleştirenlerle kesinlikle “hemfikir” olduklarını söylemekteydi.⁷²

Gerçekte Herzl ve Nordau gibi Siyonizm kurucularını ve onları izleyen kuşakları etkileyen fikirler, 19. yüzyıl Avrupası’nın din dışı ideolojileriydi. Bunun en belirgin örneklerinden biri “sağ kanat Siyonizmin kurucusu” olarak bilinen Zeev Jabotinsky’di. Hitler ve Mussolini hayranı olan Jabotinsky, bu faşist diktatörlerin ırkçı ideolojisinin Yahudi versiyonunu oluşturmak istemişti. Siyonizm tarihi konusunda uzman araştırmacılardan biri olan Lenni Brenner, Jabotinsky’den söz ederken şöyle yazmaktadır: “Jabotinsky'nin ırkçılığının kökenlerini görmek kolaydır. 20. yüzyılın yüzyıl başlarındaki zengin Batı dünyası, ırklar arasındaki biyolojik çatışmaya dair Sosyal Darwinist fikirlerle istila edilmiştir ve bu fikirler de çok geç kalmadan erken Siyonistler arasında kök salmıştır.”⁷³

Jabotinsky'nin görüşleri, İsrail’in kurulmasıyla birlikte Herut Partisi’nin temelini oluşturmuştur. Herut zamanla diğer bazı küçük partilerle birleşerek Likud’a dönüşmüştür. Menahem Begin, İzak Şamir, Benjamin Netanyahu veya Ariel Şaron gibi İsrail’in radikal, sertlik yanlısı politikacıları Likud’un liderleridir. Bir başka deyişle, 2000’li yılların başında İsrail’in başbakanlık koltuğuna oturan ve uzlaşmaz politikalarıyla şiddeti körüklemekle itham edilen Ariel Şaron’un fikri kökleri, Jabotinsky’nin Sosyal Darwinizm’ine uzanmaktadır.

Konunun en önemli yanı ise, söz konusu Siyonizm anlayışının, tamamen din-karşıtı bir ideoloji olan Sosyal Darwinizm’den kaynak bulmasına rağmen, dini bir söylem kullanmasıdır. Likud ve ondan da radikal olan İsraili partiler; tüm Filistin topraklarını ilhak etme, Filistinlileri öldürme veya sürgün etme ve hatta diğer Arap ülkelerinin topraklarını işgal etme gibi hedeflerini, Yahudi dininin

⁷⁰ Shakak & Mezvisky, **Jewish Fundamentalism...**, s. 27.

⁷¹ Yazar ve aynı zamanda doktor olan Max Nordau (1849-1923) 7’nci ve 10’uncu dönemler arasında Siyonist Kongre’nin başkanlığını yapmıştır.

⁷² Lenni Brenner, **The Iron Wall: Zionist Revisionism from Jabotinski to Shamir**, New York, Zed, 1984, s. 55.

⁷³ Brenner, **The Iron...**, s. 56.

kavramlarını kullanarak, Muharref Tevrat pasajlarından alıntılar yaparak meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar.

Bu gerçek, ilk baştan beridir Siyonizmin dindar Yahudiler tarafından şiddetle eleştirilmesine yol açmıştır. Bunlardan biri olan Lubavich hahamı Sholem Dov Ber Schneersohn, henüz İsrail'in kurulmadığı yıllarda, Siyonizmin Yahudilik açısından bir sapma olduğunu şöyle açıklamıştı:

“Siyonistlerin tüm yazılarından görülmektedir ki, ana amaçları ve faaliyetleri, Yahudi halkı arasında, Tevrat'ın ve Tevrat emirlerinin tek hedefinin ulusal duyguları güçlendirmek olduğu izlenimini oluşturmaktadır. Bu teori, kendilerini Siyonist ideali gerçekleştirmeye adanmış olan araçlar gibi gören gençlik arasında kolayca görülebilir. Kendilerini Tevrat'tan ve hükümlerinden tamamen bağımsız görmektedirler. Onlara göre ulusçuluk dinin yerini almıştır...

Siyonistler, kardeşlerimizi bağımsız bir ulus ve devlet amacına yönelik olan Siyonist tutku uğrunda etkilemek için, kaçınılmaz olarak insanları Tevrat'tan ve onun emirlerinden uzaklaştırmaya çalışacak, veya onların Tevrat'a bağlılıklarını olabildiğince zayıflatmaya çabalayacaklardır ki, Tevrat'ın yerini ulusçuluk alsın. Çünkü bilinmektedir ki, Tevrat'a bağlı olanlar, değişerek bir başka inancı benimsemeye kapalıdırlar. Şu açık bir gerçektir ki, Siyonistler sadece Yahudilikten uzaklaşmakla kalmamakta, aynı zamanda, insanların kalbinden Tevrat'a ve hükümlerine yönelik manevi duygularını kasten silerek Yahudi ruhlarını tümüyle tahrip etmektedirler.”⁷⁴

Haham Schneersohn, Siyonizmin kurucusu olan Theodore Herzl'in Yahudilikten ne kadar uzak bir insan olduğunu da, dini hükümlere kayıtsızlığını vurgulayarak belirtiyordu: “Herzl Kutsal Topraklara gittiğinde, Allah'tan tümüyle uzaktı. Kutsal Şehre (Yahudilikte iş yapmanın yasak olduğu) Cumartesi günü girerek, Tevrat'ın kutsallığına karşı çıktı... Tevrat'ı açıkça çiğnedi, hem de kutsal şehirde ve kutsal Tapınak mekanında ve Allah'ın gözünde kötü olanı yaptı.”⁷⁵

Siyonizm karşıtı dindar Yahudileri çatısı altında toplayan örgütlerden biri olan Neturei Karta, Siyonizme karşı oldukça ciddi eleştiriler getirmektedir. Neturei Karta'nın çeşitli medya organlarında ve internette yayınlanan bir bildirisinde şöyle denmektedir:

“Neturei Karta gerçek Yahudiliğe bağlı, Siyonist harekete, onun somut örneği olan İsrail hükümetine ve onların kutsal topraklar üzerinde devam eden işgal ve saldırısına karşı olan, dünyadaki yüz binlerce Ortodoks Yahudiyi temsil eden bir cemaattir. Şu bilinen bir gerçektir ki, (tanınmış bir ateist tarafından oluşturulan) Siyonist hareketin, Yahudileri manevi olarak dinlerine bağlı insanlardan, ulusçu insanlara dönüştürme programına dindar Yahudilerin büyük çoğunluğu karşı çıkmışlar ve ünlü hahamlar ve bilginler de ısrarla Siyonistleri kınamışlardır. Bunun temel nedenleri şunlardır:

1-Onların (Siyonistlerin), Yahudiliğin Peygamberleri ve Bilgeleri tarafından vaat edilen “Kurtarıcı Mesih”i inkar etmeleri ve bunu maddesel ulusçu bir kavrama dönüştürmeleri (Bir ülke ve ordu kurulması gibi vs.)

2-Bu hareketin (Siyonizmin) kaçınılmaz olarak doğuracağı çatışmaları ve bunun sonucunda oluşacak olan vahşet ve yıkıcı sonuçları önceden görmeleri -özellikle de Arap halklarına karşı.

⁷⁴ www.jewsnotzionists.org

⁷⁵ www.jewsnotzionists.org

3-Siyonist hareketin, Tevrat'ta ve peygamberlerin yazılarında bize bildirilen “Kutsal Toprakların, günahları nedeniyle İlahi emirle Yahudilerin elinden alınması” şeklindeki İlahi hükmü üzeri örtülü bir biçimde inkar etmesi. Bu durumu düzeltmek için Siyonist ideolojinin iddia ettiği gibi insan/ordu kullanarak atılan her adımın, Tevrat’a aykırı olduğu ve eninde sonunda başarısızlıkla sonuçlanacağı açıktır.

Görüldüğü gibi Ortodoks Yahudilerin, Siyonist ideoloji veya onun insan yapımı “kurtuluş” projesi ile bir ilgileri yoktur, ancak sabırla Peygamberler tarafından bildirilen “Kurtarıcı Mesih”i beklemektedirler. Bize bildirildiği gibi, tüm insanların “Tek Yaraticının” egemenliğini gördükleri zaman, İşaya peygamberin sözleri yerine gelmiş olacaktır: İnsanlar kılıçlarını çekiçle dövüp saban demiri, mızraklarını bağcı bıçağı yapacaklar." (İşaya, 2:4)⁷⁶

Neturei Karta'nın üstteki açıklamasından aktarılan ve dindar Yahudilerin Mesih'in gelişiyle bekledikleri barış ortamını anlatan Muharref Tevrat pasajı ise şöyledir:

“Rab uluslar arasında yargıçlık edecek,
Birçok halkın arasındaki anlaşmazlıkları çözecek.
İnsanlar kılıçlarını çekiçle dövüp saban demiri,
Mızraklarını bağcı bıçağı yapacaklar.
Ulus ulusa kılıç kaldırmayacak,
Savaş eğitimi yapmayacaklar artık. (İşaya, 2:2-4)⁷⁷

Görüldüğü gibi, Yahudilere Muharref Tevrat'ta vaat edilen Mesih dönemi, barış ve kardeşlik kavramlarına dayalıdır. Oysa bir tür “sahte Mesih” hareketi olan Siyonizm, hem Yahudilere hem de diğer Ortadoğu halklarına savaş ve düşmanlık getirmiştir. Neturei Karta'nın Siyonizm hakkındaki açıklamasının devamında, bu konuda şu yorum yapılmaktadır:

“İsrail hükümeti ve Siyonist liderlik, terör, aldatmaca ve hilekarlık yoluyla, bilgili olmayan pek çok kardeşimizi aldatmayı başarmış olmasına rağmen, halen kutsal topraklarda ve dışarıda yaşayan yüz binlerce Yahudi, Yahudiliğin gerçek bakış açısını korumakta, bunu Siyonist ulusçu ideoloji ile değiştirmeyerek ona sahip çıkmakta ve İsrail'i tanımayı reddetmektedir. Bu Yahudiler milletler arasındaki çatışmalara karşı çıkmakta ve Araplarla ve dünyadaki tüm diğer milletlerle barış içerisinde yaşamak istemektedirler. Yeremya Peygamberin bize binlerce yıl önce söylediği ‘Sizi sürmüş olduğum kentin esenliği için uğraşın’ hükmünde belirtildiği gibi. (Yeremya, 29:7)

Ayrıca, bizler Yahudi dini kurallarının ve ahlakının “İsrail” yönetimi tarafından kökünden kazınmasına karşı olmaya devam ediyoruz. Bu yönetimin üyelerinin çoğunluğu gerçekte din dışıdır ve hatta Yahudiliğin en temel emirlerini (örneğin Sabat gününe riayeti veya haram yiyeceklerle ilgili hükümleri) uygulamamaktadır; dahası yönetimleri Yahudiliğin ahlaki kurallarını hiçe saymaktadır.”⁷⁸

Siyonizmin hedefi Yahudilere bir vatan sağlamaktır ve takipçilerinden bu yönde mücadele vermeleri beklenmektedir. Ancak bu mücadele, Makyavelist bir politikayı hareket noktası olarak belirleyip, sözkonusu hedefe götürebilecek bütün araçları yasal kabul etmektedir. 19. yüzyılda gelişen

⁷⁶ www.netureikartauk.org

⁷⁷ www.netureikartauk.org

⁷⁸ www.netureikartauk.org

Siyonizm, Yahudilere bir yurt sağlamak amacı ile yola çıkmış, bunun için Yahudiler tarafından da kutsal kabul edilen Filistin topraklarını seçmiştir. Sözkonusu bu hedef, Filistin’de yaşayan Müslüman Arap halkın yok sayılması ile birlikte, bir kolonileştirme ve etnik temizlik projesine dönüşmüştür. Siyonizmin bu dönemde kullandığı en sık slogan “topraksız bir halk için hahsız bir toprak” sözüdür. Siyonistlerin Filistin’e başlattıkları göç hareketi, Ortadoğu’da kargaşanın da başlangıcı olmuştur.

Çünkü Siyonistlerin yeni geldikleri bu topraklarda, ortak yaşama kültürü oluşturmadan ve birlikte yaşamının yolunu açacak platformlar meydana getirmeden bölgenin halkı ile birarada yaşamak yerine, onları sözkonusu bölgelerden sürmüşlerdir. Siyonistlerin kendileri için bir vatan edinme hedeflerinin paradoksal bir şekilde, milyonlarca insanın vatansız kalmasına neden olması günümüzde hala geçerli olan Ortadoğu sorununun temelini oluşturmuştur.

2.4. Siyonizmi Oluşturan Etkenler

Bu etkenlerin başında Yahudilerin tarih boyunca tüm benlikleriyle bütünleştikleri din olgusu (Musevilik) gelir. Siyasi Siyonizmin varoluş gayesini oluşturan Sion’a geri dönme ideali daha önce de belirtildiği gibi din menşelidir. Özünü bu idealin oluşturduğu Siyasi Siyonizm modern bir fenomen olmasına karşılık meşruiyetini her şeyden önce Musevilikten almaktadır. İlk etapta paradoks gibi görünen bu ikilemi, Theodor Herzl, Haim Waizmann, David Ben Gourion gibi Siyonist liderlerin yaşamlarında da görmek mümkündür. Seküler görüşleri ve modern yaşam tarzlarıyla öne çıkan bu liderler siyasi kararlarını özel yaşamlarının aksine, mümkün olduğu ölçüde Tevrat hükümleri doğrultusunda almaya çalışırlar.

Bu denli önem arzedenden Museviliği bir etkenden ziyade Siyonizmin filizlendiği yüzlerce yıllık bir kök olarak algılasak, geriye milliyetçilik ve anti-semitik hareketler kalıyor. Sion’a geri dönme hayalini sadece dini bir mesele olmaktan çıkararak, ırk unsuruna dayalı modern bir ideolojiye dönüştüren milliyetçilik, içerikten ziyade yöntemsel anlamda belirgin rol oynar. Böylece, rasyonel çizgilere çekilen siyonizmin uygulanabilirlik olasılığı hayli artar. Bir anlamda, milliyetçilik sayesinde Sion’a artık Mesihsiz de dönülebilecektir.

Anti-semitik hareketlere gelince; siyonizmin özellikle oluşumu ve gelişiminde rol oynaması nedeniyle son derece önemlidir. Nasıl ki milliyetçilik asırlardır varlığını sürdüren dini siyonizmi 20.yüzyılın rasyonel çizgileri içinde uygulanabilir bir ideolojiye dönüştürmüşse, Avrupa’daki anti-semitik eylemlerde bu harekete ivme kazandırıp alternatifsiz bir çözüm haline getirir. Theodor Herzl

gibi asimilasyona inanmış bir çok Yahudinin siyonist olmasının başlıca nedeni, içinde buldukları ülkelerdeki veya kendilerine ideal olarak aldıkları devletlerdeki anti-semitik hareketlerdir.

Israel Shakak Siyonizmin tüm dünya halkları için nasıl büyük bir tehdit unsuru olduğunu şöyle dile getirmektedir: “Bir Yahudi devleti olarak İsrail sadece kendisi ve komşuları için bir tehlike unsuru olarak kalmamakta, dünyadaki tüm Yahudiler, Ortadoğu’da ve diğer bölgelerdeki tüm dünya ülkeleri ve milletleri için büyük bir tehlike içermektedir.”⁷⁹

2.5. Siyonizmin İsrail Dış Politikasına Yön Veren Somut Hedefi: Kurtarılmış Topraklar

Kuzey Irak İsrail için stratejik önemi ve üzerindeki doğal kaynaklardan bağımsız olarak bizzat Tevrat tarafından vaat edilmiş topraklar üzerinde olması nedeniyle önemlidir. Üzerinde yaşayan halkın Müslüman veya Yahudi Kürt olması bu anlamda önem ifade etmemektedir. Bizatihi sözkonusu insan unsurundan bağımsız şekilde Kuzey Irak’taki toprak parçası İsrail için önemlidir. Siyonizm etkin bir şekilde İsrail dış politikasının belirleyicisi olma özelliğini korudukça, Irak üzerinde ne tür bir rejim bulunursa bulunsun Kuzey Irak toprakları üzerindeki hiçbir gelişmeye İsrail kayıtsız kalamayacaktır. “Vaat Edilmiş Topraklar” üzerinde yer alan her coğrafi bölge ister ilhak yolu ile olsun, ister satın alma yoluyla mülkiyet edinimi yoluyla olsun düşürülmesi gereken bir kaledir.

Siyonizmin temelinde “Arz-ı Mevud” yani “Vaat Edilmiş Topraklar” inancı yatar. Yahudiler güneyde Kızıldeniz’den, Kuzeyde Fırat’a, batıda Akdeniz’den, doğuda Ölü Deniz’e kadar uzanan toprakların Tanrı tarafından ebediyen kendilerine verildiğine inanırlar. Temelleri Tevrattan alan bu sınırlar hangi görüşten olursa olsun tüm Yahudilerin hayalini süslemektedir.

“Yahudi ideolojisi”nin esaslı bir unsurunu, “toprakların kurtarılması” oluşturur. Buna göre, bir toprağın “kurtarılması”, onun Yahudi olmayanlardan alınıp Yahudiler’e verilmesi ile mümkündür. Toprağın kurtarılmış sayılması için, ilk aşamada sahibinin, ikinci aşamada da üzerinde çalışanların Yahudi olması gerekmektedir.

Bu düşüncenin mantıksal sonucu, “kurtarılmak” istenen topraklardan Yahudi olmayanların sürülmesini öngörmektedir. Nitekim, İsrail topraklarındaki tüm Araplar’ın başka Arap ülkelerine “transfer” edilmesi ve böylece toprağın yalnızca ve yalnızca Yahudiler’e ait hale getirilmesi İsrail Devleti’nin sahip olduğu “Yahudi ideolojisi”nin ütopyasını oluşturmaktadır.

⁷⁹ Shakak, **Jewish History...**, s. 21.

İsrail'i kuran Siyonistler'in başlıca amaçlarından biri, bu "kurtarma" misyonu olmuştur. Siyonizmin öncülerinden A. D. Gordon ve arkadaşları, "Yahudi vatanındaki her ağacın ve hatta her çalının Yahudiler tarafından dikilmiş olmasını" hedeflemişlerdir.⁸⁰ Bu, kuşkusuz o vatanda hiç bir Yahudi olmayanın barınmaması gerektiği anlamına gelmektedir.

Bu "dışlayıcı ideoloji", İsrail'in 1950'lerdeki, 60'lardaki ve 1967 sonrasındaki tüm toprak kazanımlarının temel nedeni olmuştur.⁸¹ "Toprağın kurtarılması" temel bir hedef kabul edildikten sonra, elden geldiğince daha çok toprağın işgal edilmesi ve bu yeni toprakların da Yahudi-olmayanlardan arındırılması İsraililer için kutsal bir misyon sayılmıştır. 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda işgal edilen Batı Şeria ve Gazze'de İsrail yönetimlerinin büyük teşvikiyle kurulan ve genişleyen "Yahudi yerleşim birimleri"nin amacı, sözkonusu "toprakların kurtarılması" misyonudur. Bu misyon, İsrail politikasının yalnızca rasyonel hesaplara göre değil, en az onlar kadar güçlü bir "Yahudi ideolojisi" tarafından da belirlendiğinin göstergesidir. Çünkü yeni topraklar işgal etmek ve bu topraklar üzerinde "etnik temizlik" uygulamak, kuşatılmışlık ve yok edilme psikolojisi yaşayan bir ülke için "rasyonel" bir karar değildir. Çünkü her yeni işgalin ve bunun doğal uzantısı olan etnik temizliğin, karşı taraftaki İsrail Devletini yok etme arzusunu güçlendireceği açıktır.

Yahudi ideolojisi, Tanrı tarafından İsrailoğullarına Kutsal Kitap'ta vaadedilen ve tarihte bir zamanlar da Yahudi bir Kral tarafından yönetilmiş olan toprakların, bugün de İsrail Devleti'ne ait olması gerektiğini öngörür; çünkü İsrail bir 'Yahudi Devleti'dir.⁸²

"Tanrı tarafından Yahudiler'e vaadedilen topraklar" ise, Eski Ahit'e göre "Nil'den Fırat'a" uzanan ünlü coğrafyayı kapsamaktadır. Tevrat'ın Tekvin kitabının 15. Bab'ında şöyle yazmaktadır: "O günde Rab, Abraham'la ahdedip dedi: Mısır ırmağından büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar bu diyarı, Kenileri ve Kenizzileri ve Kadmonileri ve Hittileri ve Perizzileri ve Refaları ve Amorileri ve Kenanlıları ve Girgaşileri ve Yebusileri senin zürriyetine (soyuna) verdim."⁸³

Tesniye kitabının 12. Bap, 25. ayetinde ise aynı "kutsal sınırlar" şöyle çizilmiştir: "O zaman Rab bütün milletleri önünüzden kovacak ve sizden büyük ve kuvvetli milletlerin mülkünü alacaksınız. Ayak tabanınızın basacağı her yer sizin olacak, sınırınız çölden ve Lübnandan, ırmaktan, Fırat ırmağından garp denizine kadar olacaktır. Önünüzde kimse duramayacak, Allahınız Rab size söylediği gibi, dehşetinizi ve korkunuzu ayak basacağınız bütün diyar üzerine koyacaktır."

⁸⁰ Israel Shakak, **Jewish History...**, s. 7.

⁸¹ Israel Shakak, **Jewish History...**, s. 9.

⁸² Shakak, **Jewish History...**, s. 9.

⁸³ Sedat Memili, **Musa'da Böyle Buyurdu**, İstanbul, Kaynak Yayınları, , 2000, ss. 63-64.

Tevrat ayetleri tarafından tarif edilen bu sınırların, günümüzde hangi devletlerin topraklarına dahil olduğuna baktığımızda ise oldukça ilginç gerçeklerle karşılaşılır. Yahudi dini otoriteleri, sözkonusu toprakların tam tarifi konusunda farklı fikirler öne sürmüşlerdir, ancak en geniş kapsamlı ve en çok kabul gören haritanın hangi bölgeleri kapsadığı İsrail Shahak tarafından şöyle açıklanmaktadır:

“İsrail Toprakları’nın Tevratsal sınırlarını gösteren farklı haritalar içinde en büyük sınırlara sahip olan versiyon, şu bölgeleri içine alır: Güneyde tüm Sina yarımadası ve buna ek olarak Kuzey Mısır’ın Kahire’ye kadar uzanan bir parçası; doğuda, Ürdün’ün tamamı ve Suudi Arabistan’ın kuzey bölgesi; Kuveyt’in tümü ve Irak’ın çok büyük bir bölümü; kuzeyde Lübnan’ın ve Suriye’nin tamamı ve buna ek olarak Türkiye’nin Van Gölü’ne kadar uzanan büyük bir parçası; ve batıda Kıbrıs. Bu sınırlar hakkında yapılmış çok geniş kapsamlı araştırmalar, devlet desteğiyle, atlaslara, kitaplara ve makalelere dökülmekte ve okullarda bu sınırların propagandası yapılmaktadır. Başta Gush Emunim olmak üzere kimi etkili dini gruplar, sözkonusu coğrafyanın İsrail tarafından fethedilmesini istemekle kalmamakta, bu fethin ilahi bir emir olduğuna inanmaktadırlar.”⁸⁴

İsrail’de “Tevratsal Sınırlar” (Biblical Borders) denildiğinde anlaşılan harita Türkiye’nin Güneydoğu’sunu ve Kıbrıs’ı da içeren sözkonusu coğrafyadır. (Biraz daha “sınırlı” olan bir ikinci versiyona ise “Tarihsel Sınırlar” adı verilir.) En önemli nokta ise, “dinci ve milliyetçi çevrelerde çok popüler olan” bu “Tevratsal Sınırlar” hakkında, “ne İsrail’de ne de onun diasporadaki destekçileri arasında bu kavramın geçerliliğine yönelik hiç bir itirazın var olmayışı”dır. “Tevratsal Sınırlar” a prensip olarak karşı çıkanlar, İsrail’in bir “Yahudi Devleti” olmasına karşı çıkan küçük bir azınlıktan ibarettir. Bunların dışında, “Tevratsal Sınırlar”ı savunanlara yapılan yegane eleştiri, “İsrail’in henüz bu sınırlara ulaşacak kadar güçlü olmadığı” yönündedir.⁸⁵ En “güvercin” kanat ise, bu sınırların fethedilmesinin ileriki bir tarihe bırakılması gerektiğini, bir gün “barışçı bir fetih” ile bu toprakların ele geçirileceğini, Araplar’ın ise bu toprakları vermeye “ikna edileceği”ni öne sürmektedir. Kuzey Irak topraklarında halihazırda yaşanan Yahudi Kürtlerce yoğun arazi satın alımı vakıaları da “barışçı fetih” stratejisinin Irak ayağını oluşturmaktadır.

Ariel Şaron, Mayıs 1993’te yapılan Likud Kongresi’nde, İsrail’in “Tevratsal Sınırlar”ı resmi politika olarak benimsemesini önermiştir. Bu teklife karşı ne Likud’un içinden ne de diğer partilerden ciddi bir tepki gelmemiştir, gelen tepkiler ise yine “ilkesel” boyutta değil, “pragmatik” boyuttadır. Şaron’u eleştirenler, İsrail’in bu coğrafyayı ele geçirecek ve elinde tutacak güce henüz sahip olmadığı argümanına dayanmışlardır.

Buna karşın, daha önce de belirttiğimiz gibi, “Tevratsal Sınırlar” a ilkesel olarak karşı çıkanlar, İsrail’in bir “Yahudi Devleti” olmaktan vazgeçmesi, Doğu Kudüs dahil işgal edilen topraklardan

⁸⁴ Shakak, **Jewish History**..., s. 9.

⁸⁵ Shakak, **Jewish History**..., s.10.

çekilmesi ve burada bir “Filistin Devleti”nin kurulması gerektiğine inanan gerçek barış yanlılarının oluşturduğu küçük bir azınlık konumundaki Yahudilerdir. Çoğunluk, “Tevratsal Sınırlar”ı ilkesel olarak kabul etmektedir. Çünkü bu çoğunluk “Yahudi ideolojisine” bağlıdır ve o “ideoloji”nin bu konudaki hükümleri gayet açıktır. İsrail’deki dinci çevrelerce yazılıp okullara dağıtılan bir prensipler bildirgesinde şöyle denmektedir:

“Biz burada en uygun yayılma yönteminden söz ediyoruz... Politik açıdan, (Kuzey’de) ulaşmamız gereken sınır Fırat ve Dicle nehirleridir. Bu Halakha’da (Yahudi şeriatında) yazılıdır. Dolayısıyla bu konuda herhangi bir anlaşmazlık olamaz. Tartışılacak tek konu, bunun nasıl hayata geçirileceğidir. Ancak dediğimiz gibi, İsrail topraklarının sınırları bellidir, bu konuda tartışılacak hiç bir şey yoktur, hükümler açıktır.”⁸⁶

Yahudiler için yalnızca dini değil, aynı zamanda ulusal kimliği de belirleyen bir kitap olan Tevrat’ın belirlediği bu sınırların, yüzyıl başından beri Siyonist liderler tarafından vurgulanmış olmasının anlamı böylece daha iyi anlaşılacaktır. Siyasi Siyonizm’in kurucusu olan Theodor Herzl, 1897 yılında Basel’deki Siyonist Kongre’nin açılışında: “Kuzey sınırlarımız Kapadokya’daki dağlara kadar dayanır, güneyde de Süveyş Kanalı’na (Nil nehri). Sloganımız, David ve Solomon’un Filistini olacaktır” derken aynı sınırları kastetmiştir. David Ben-Gurion da 1948 yılında İsrail devletinin kuruluşunu ilan ettiği ünlü konuşmasında aynı haritayı çizmiştir: “Filistin’in bugünkü haritası İngiliz manda yönetimi tarafından çizilmiştir. Yahudi halkının, gençlerimizin ve yetişkinlerimizin yerine getirmeleri gereken bir başka harita daha var; Nil’den Fırat’a kadar.”

Vaadedilmiş topraklara ulaşma hedefinden vazgeçme sıradan bir Yahudinin gözünde ihanetle eşdeğerdir. Nitekim, 4 Kasım 1995’te, Yigal Amir adlı Yahudi, “İsrail Savaşçıları” adlı grubunun bir üyesi olarak “Jude ve Samari”nin (şimdiki Batı Şeria’nın) vaad edilmiş edilmiş toprağını Araplara bırakacak her kişiyi katletme kararı aldıklarını ve Allah’ın bu konudaki emri üzerine İzak Rabin’i katlettiklerini ifade eder.⁸⁷

“Yahudi ideolojisi”nin Yahudi Devleti’ne çizdiği bu harita, takdir edilir ki, çok büyük bir coğrafyayı kapsamaktadır ve yerine getirilmesi de son derece zor bir hedeftir. Sahip olduğu Yahudi nüfusu hala 5 milyonu bulmayan İsrail’in bu denli dev bir bölgede hegemonya elde etmesi, görünür bir gelecekte mümkün görünmemektedir. Ancak görünen odur ki, İsrail, bu haritayı nihai hedef olarak benimsemekten yine de vazgeçmemektedir ve bu sınırlar içinde küçük bir yer tutan Kuzey Irak üzerinde bile “barışçı fetih”i gerçekleştirmek için bütün stratejik ağırlığını ortaya koymaktadır.

Aslında, bu emperyal vizyon, daimi bir “yok edilme korkusu” içinde yaşayan bir ülke için son derece lüks olarak değerlendirilebilir. İsrail, Nil’den Fırat’a uzanan dev coğrafya şöyle dursun, Batı

⁸⁶ Ha’aretz, 24 Ağustos 1985; Yehoshafat Harkabi, *Israel’s Fateful Hour*, New York, Harper & Row Publishers, 1989, s. 183.

⁸⁷ Garaudy, *Siyonizm...*, s. 32.

Şeria ve Gazze Şeridi'ni bile kontrol altında tutmakta zorlanmış ve bu yüzden FKÖ ile barış masasına oturmuştur. Bu noktadan bakıldığında, kendi varlığını sürdürebilmenin endişesi içinde olan küçük bir devletin, tüm Ortadoğu'yu kapsayacak bir hegemonyanın peşinde koşması tamamen irrasyonel gözükmektedir.

Ama ne ilginç, İsrail tam da bu irrasyonel pozisyonudadır. Çünkü, yanyana bulunduğu tam bir zıtlık arz eden “yok edilme korkusu” ile “Nil'den Fırat'a” uzanan emperyal vizyonu birleştirerek ortaya paradoksal bir sentez çıkarmaktadır.

Sentez şudur: Yahudi Devleti, “yok edilme korkusu”nu aşmak için, “Yahudi ideolojisi” tarafından kendisine gösterilen emperyal vizyona sadık kalmalıdır. Bir başka deyişle, eğer “yok edilme korkusu”nu aşmak ve Ortadoğu'yu güvenli bir yer haline getirmek istiyorsa, bunu Nil'den Fırat'a uzanan coğrafya üzerinde hegemonya kurarak gerçekleştirmelidir. En iyi savunmanın saldırı olduğu şeklindeki kadim kurala uygun olarak şekillenen bu sentez, Ortadoğu'nun Yahudi Devleti için bir “hayat sahası” haline getirilmesini öngörmekte ve bunun da İsrail'in bekasının tek yolu olduğunu savunmaktadır.

Sentezin en somut sonucu ise, Nil'den Fırat'a uzanan dev coğrafyayı kapsayan bir “beka stratejisi”dir.

3. İsrail'in Güvenlik Politikası

3.1. Genel Olarak

İsrail'in kendisini çevreleyen Müslüman-Arap coğrafyasının ortasındaki varlığının uzun vadede daimi bir tehdit altında olduğu, hatta İsraililer'in bir “yok edilme korkusu” ile birlikte yaşamaları gerçeği çok boyutlu bir güvenlik doktrini oluşturmalarını gerekli kılmıştır. Kurulduğu günden bu yana yayılmacı ve çatışma endeksli politikalarla da Araplar'ın nefretini kazanan İsrail, bu politikalar nedeniyle kendini daimi ve silinemez bir tehditle kuşatmıştır. Güvenliğini sağlamanın yolunu sınır ötesindeki siyasi gelişmelere aktif olarak müdahil olma stratejisinde gören İsrail bu anlamda, Irak gibi komşu devletlerin iç siyasi ve etnik çatışmalarına doğrudan müdahale etmeyi güvenlik konseptinin bir gereği olarak görmektedir. Sözkonusu konseptin içeriği anlaşılmadan, İsrail'in kuruluşundan itibaren genel ilkeleri sabit kalan ve fakat uygulanma metodları günün koşullarına göre

değişen güvenlik politikası derin bir analize tabi tutulmadan İsrail'in Kuzey Irak politikasının arka planında yatan nedenler ve bu politikanın İsrail için taşıdığı hayati değerini önemi anlaşılabilir.

İsrail'in güvenlik doktrinini, yıllardan beri; "caydırıcılık, erken uyarı ve askeri kararlılık" gibi birbirini etkileyen ve karşılıklı etkileşimde bulunan üçlü eleman oluşturmaktadır. Caydırıcılık, muhtemel bir savaşı önlemeyi amaçlamaktadır. Erken uyarı, caydırıcılığın savaşı önlemede yetersiz kaldığı savaşın yaklaşmakta olduğu konusunda politikacıları uyarma vazifesi görmektedir. Askeri kararlılık ise, düşmanın İsrail'i yok etme yeteneğini ortadan kaldırmayı veya zayıflatmayı öngörmektedir.⁸⁸ Bu bağlamda, Irak'ın üniter yapısının parçalanması, Ortadoğu'da en güçlü askeri yapıya ordulardan biri olan Irak ordusunun İsrail'i yok etme yeteneğini ortadan kaldırması noktasında İsrail için bir gerekliliktir.

İsrail'in stratejik hesaplamalarında önemli bir faktör olan Sovyetler Birliği'nin 1980'li yılların sonlarında dağılmasıyla soğuk savaş dönemi sona ermiş ve ABD'nin tek süper güç olduğu tek kutuplu dünya dönemine girilmiştir. Bu durum özellikle iki kutuplu dönemde Sovyetler Birliği yanlısı politika izleyen Arap Devletlerini İsrail'i güvenlik noktasında rahatsız edecek konumdan çekmiştir. Doğal olarak bu durum, İsrail'in artık İsrail hedeflerine yönelik bir Sovyet saldırısından veya Arap müttefikleri adına yapılabilecek bir Sovyet müdahalesinden endişelenmemesini sağlamıştır.⁸⁹

3.2. İsrail'in Güvenlik Politikasının Askeri Güvenlik Boyutu

Kuzey Irak'ta halihazırda peşmergelerin askeri alt yapısını oluşturan ve Kürt komando birlikleri oluşturmak için peşmergelere yoğun askeri destek veren İsrail, Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt Devleti kurulmasının yolunu realist paradigma gereği düzensiz silahlı Kürtlerin ciddi anlamda askeri bir güce dönüşmesinde görmektedir ve bu anlamda gerekli askeri yardımı Kürt gruplara sağlamaktadır. İsrail'in sahip olduğu devasa askeri güç anlaşılmadan Kuzey Irak'taki peşmergelerin muhtemel bir Kürt devletinin silahlı kuvvetlerini oluşturmada kısa sürede gösterdikleri başarının nedeni anlaşılabilir.

Gücün en belirgin ve elle tutulur ögesi askeri olanaklardır. Gerçekten, devletlerin güçleri çoğu kez askeri olanakları ile ölçülür, onunla eşdeğerde tutulur. Uluslararası ilişkilerde en son başvurulacak yol bu olduğundan güç hesaplarında askeri öge bütün tahminlerin odak noktasını oluşturur. Askeri

⁸⁸ Efraim Karsh, **Between War and Peace, Dilemmas of Israeli Security**, London, Frank Cass, 1996, s. 289.

⁸⁹ Yevgeni Primagov, **Bu Savaş Olmayabilirdi**, İstanbul, Afa Yayınları, 1991, s. 127.

alanda hazırlık yeteneği teknolojik olanaklar, önderlik ve silahlı güçlerin nitelik ve niceliğine bağlıdır.⁹⁰ Bu anlamda İsrail güvenliğini sağlamanın önkoşulu olarak askeri yapılanmasının güçlü ve sağlam olmasına önem vermektedir.

İsrail Yahudi toplumunun güçlü bir militarist karakteri vardır. Bu militarist karakter, sadece Yahudi erkeklerin en az 3 yıl askerlik hizmeti yapmasıyla değil, aynı zamanda bu kişilerin askerlik görevinden sonra 54 yaşına kadar her yılın bir ayı, yedek güçler olarak hizmet etmeye devam etmeleri sebebiyle gelişmiş ve yine tüm İsrail Yahudi kadınlarının yaklaşık yarısının en az 2 yıl süreyle askerlik hizmeti yapmış olmaları da bu militarist karakterin şekillenmesinde ek katkı sağlamıştır.⁹¹

İsrail'in asker sayısı 175 bin civarında olup, seferberliğin ilanı ile bu sayının 8-24 saat içinde 600.000'e ulaşması planlanmıştır.

Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinden kurulu İsrail Silahlı Kuvvetleri, Genelkurmay Başkanlığı kanalı ile Savunma Bakanlığı'na bağlıdır. Kara Kuvvetleri'nin ayrı bir karargahı olmayıp, bu görev Genelkurmay Başkanlığı'na yürütülmektedir. Deniz ve Hava Kuvvetleri tamamıyla operasyonel komutanlıklardır. Kara Kuvvetleri ise eğitim, doktrin ve yönetimle ilgili görevleri de üstlenmiş durumdadır.⁹²

İsrail'in politik yaşamı da güçlü bir askeri geleneğin baskınlığı altındadır. İsrail askeri kurumunun gücünün kökleri yeni devleti bir gerçeklik olarak dayatmak için Araplara etnik temizlik uygulayan ve onların yerine dünyanın dört bir yanından getirilmiş Yahudileri yerleştiren Siyonist para-militer örgütlerin çabalarının bir sonucu olarak 1948'de kurulan devletin tarihinde aranmalıdır. Ancak bu devlet komşu Arap ülkeleri tarafından daima reddedilmiş ve kendisinden şüphe duyulmuştur. Bu davranış askeri yapının pozisyonunu güçlendirmiştir. Bu yapı Arap ülkelerini İsrail'i Ortadoğunun bir üyesi olarak kabul etmeye zorlamak için Araplara karşı dört savaş yapmıştır. Bu meşruiyet mücadelesi yalnızca Siyonist örgütleri ve askeri kurumu değil aynı zamanda politik elitin söylemini de şekillendirmiş ve doktrin olmuştur. Antisemitik dönemlerin yaşandığı ve Holokost'un yer aldığı Antik Doğu ile Antik Batı'nın modern tarihinde Yahudilerin tarihi ihtirasları temelinde İsrail'in bilincine karar veren mantıklı tek şey kendi devletini dayatmak ve diğerlerini İsrail'i kabul etmeye zorlamak için gücün gerekliliğidir. Böylece büyük İsrail düşü bu doktrinin bir ürünü olarak görülmelidir. Ancak, kuruluşundan beri batıya ve ABD'ye bağımlı olmasına ve Ortadoğu'nun en

⁹⁰ Mehmet Gönübol, **Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar ve Kurumlar**, Ankara, Siyasal Kitapevi, 2000, s. 102.

⁹¹ Shakak & Mezvisky, **Jewish Fundamentalism...**, s. 158.

⁹² Helen Chapin Metz, **İsrail: A Country Study**, Washington D.C., Library of Congress, 1990, s.280.

güçlü devleti olmasına rağmen İsrail “Büyük İsrail” projesini gerçekleştirmeye muvaffak olamamıştır.⁹³

“İsrail’de politikacıların, Araplara karşı verilen dört büyük savaşta askeri yapının açıklamış olduğu görüşler; Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin’deki işgal bölgeleri; Lübnan’a gerçekleştirilen sayısız saldırılar; nükleer reaktörünün yok edilmesi ve İran’ın ve Pakistan’ın sahip olduğu varsayılan nükleer kapasiteye yönelik tehditler konusunda vermiş olduğu yoğun taahhütler bulunmaktadır. Bunlar askeri yapının ve onun baskın doktrininin etkisine sadece birkaç örnektir.”⁹⁴

İsrail, askeri kuvvetlerinin sayıca azlığını çok etkili bir seferberlik sistemi, üstün vasıflı insan gücü, ileri teknoloji ve nükleer gücü ile dengelemeye çalışmaktadır. İsrail, temel askeri konsept olarak, herhangi bir bölgesel savaşı kazanacak yeterli konvansiyonel güç kabiliyetine sahip olmayı; fakat, üç olağanüstü durum için de nükleer gücünü kullanmayı kabul etmiştir. Söz konusu üç olağanüstü hal ise; konvansiyonel savunma kuvvetlerinin başarısızlığa uğraması ile birlikte Yahudi Devleti’nin varlığına yönelen yakın ve gerçek tehdit, bölgesel düşman devletlerden birinin nükleer kabiliyet kazanmasına yönelik faaliyeti ve bir süper güç devlet tehdidinin caydırılmasıdır. Bu amaçla İsrail nükleer güç bulundurmaktan çekinmeyen bir devlettir.⁹⁵

Fransa’nın ABD’nin nükleer şemsiyesine güvenmeme kararı, nükleer stratejik planlamasında İsrail’e de örnek teşkil etmiştir. İsrail yeni reaktörünü, Ortadoğu ve muhtemelen Sovyetler Birliği’ndeki hedefleri vurabilecek uzun menzilli füzeler tasarımı ve yapımı konusundaki geniş çaplı araştırmalarla tamamlamıştır. Dimona şehrinde kurduğu reaktörün kapasitesi Fransızların Marcoule reaktöründen daha çok miktarda 22 kg. plütonyum üretilirdi. Bu kadar plütonyumla, Hiroşima ve Nagazaki’ye atılan bombaların patlama gücüne sahip 4 nükleer bomba yapılabilirdi. İsrail’in tek kutuplu dönem zarfında stratejik amacı, termonükleer silahları, füzeleri, gelişmiş uçak sistemleriyle Sovyetler Birliği’ndeki hedefleri vurabilecek vurucu güce sahip olmaktı.

İsrail, dünyanın 5. nükleer gücüdür. İsrail’in nükleer gücü, Çin ve Fransa ile rekabet edecek düzeydedir ve biyolojik silahlar yönünden de çok güçlüdür. Bu silahların kullanılmasına yönelik bir stratejik konseptte de sahiptir.

ABD yönetimi İran ve Kuzey Kore’ye nükleer çalışmaları nedeniyle uyguladığı baskıyı sürdürürken, Orta Doğu’daki yakın müttefiki İsrail ”Nükleer Silahların Yayılmasının Engellenmesi (NPT) Anlaşması”nı imzalamamakta ve ülkedeki tesisleri denetime açmamakta direnmiştir. Nükleer

⁹³ Alptekin Dursunoğlu, **Stratejik İttifak**, İstanbul, Anka Yayıncılık, 2000, s.244.

⁹⁴ Dursunoğlu, **Stratejik...**, s. 311.

⁹⁵ Stuart A.Cohen, **Democratic Societies and Their Armed Forces**, London, Israel in Comparative Context, Frank Cass, 1994, s. 240.

füzelerinin menzillerinin 940 mil olduğu ifade edilen⁹⁶ ve 200 kadar savaş başlığına sahip olduğu tahmin edilen İsrail’de Şaron hükümeti, Uluslararası Atom Ajansı’nın denetim çağrısına rağmen, ülkesinin nükleer kapasitesi konusunda sessiz kalacağını belirtmiştir.⁹⁷ ”Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması” 1995’te yeniden süresi 25 yıllığına uzatılırken 168 ülkenin imzaladığı bir antlaşma haline gelmişti. Son olarak 168 ülkenin imzaladığı antlaşmayı İsrail’in dışında Küba, Pakistan ve Hindistan’ın dışındaki tüm ülkeler imzalamış bulunmaktadır.⁹⁸

Bölgedeki mutlak fiziki güvenliğini sağlamanın yolunu Ortadoğu’daki tek nükleer güç olma stratejisinde gören İsrail, İran’ın balistik ve nükleer füze sistemleri geliştirme yönündeki arayışlarını kendisine yönelik birincil tehdit olarak algılamaktadır. Bölgedeki nükleer gücü tekeline almakla kendini dışarıdan gelecek her türlü topyekün saldırıdan soyutlayabilmek kaygısındaki İsrail, İran’dan kendisine yönelebilecek balistik ve nükleer füze saldırısını etkisizleştirebilmek amacıyla Arrow Füzelerinin denemelerine başlamıştır.⁹⁹ İran’daki nükleer araştırma merkezlerini her daim vurmakla tehdit eden İsrail, İran’ın nükleer gelişmelerini yakından takip edebilmek ve gerektiğinde karşı tarafa savunma imkanı bırakmadan ani bir saldırıyla nükleer tesisleri vurabilmek için istihbarat ve askeri elemanlarıyla Kuzey Irak’a bu anlamda da yerleşmek istemektedir.

3.3. Yok Edilme Korkusuna Karşı Beka Stratejisi

Tarihteki meşhur Hittin Savaşıyla Selahattin Eyyubi’nin kuvvetlerince Kudüs dahil işgal ettikleri Ortadoğu topraklarından tamamen çekilmek zorunda bırakılan Haçlıların yaşadıkları kaderi paylaşacağı korkusu İsrail Devleti’nin bilinç altına yerleşmiştir. Bu ”yok edilme korkusu”nun derinlemesine analizi, İsrail’in kendisini her an yutmaya hazır bir görüntü arzeden Arap Denizini parçalamasının yegane yolu olan Kuzey Irak’ta kurulması muhtemel bir Kürt devletinin varlığını neden bu kadar çok istediği sorusunun farklı bir cevabını teşkil edecektir. İran’da meydana gelen devrim sonrası rejim değişikliğinden önce İran Devleti bir anlamda İsrail’in düşman Arap deniziyle çevrilmişliğini önlüyordu. Fakat devrim sonrası İsrail’in yok edilmesi neredeyse İran’ın da en önemli dış politik hedefi haline gelince, sözkonusu denizi parçalamak için Kuzey Irak merkezli İsrail yanlısı bir Kürt Devletinin kurulması İsrail için kaçınılmaz olmuştur.

⁹⁶ Doç. Dr. Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, s. 531.

⁹⁷ **Finansal Forum**, 30 Nisan 2004

⁹⁸ Arı, **Uluslararası İlişkiler ...**, s. 524.

⁹⁹ **Cumhuriyet-Ek**, 20 Eylül 2004

İsrail ebedi bir şekilde Ortadoğu'da varlığını sürdürebilmek için hep birden fazla proje ve stratejiyi yürürlükte tutmak zorunda kalmıştır. Komşu devletlere dönük uluslararası politik tavrını saptarken de bu kaygıyla hareket edegelmiştir.

”Vaad Edilmiş Toprakları” ele geçirerek Büyük İsrail’i kurmak İsrail’in “büyük stratejisi”ni oluşturmaktadır. Bu strateji, İsrail için, dini temellere dayandırılan, jeopolitik ve ekonomik bir gereksinimdir.

“İsrail Devleti, kurulduğu andan itibaren, ihraç edildiği kıyı başında kuşatılmış bir kuvva-ı seferiye veya uzak ve tecrit edilmiş, takviye ve ikmalî kolay olmayan, her an silah başı konumunda bulunması gereken bir hudut garnizonu durumundan kurtulamamıştır. Bu durum İsrail halkının şuur altında denize dökülme veya ‘Babil Sürgünü’¹⁰⁰ benzeri bir hezimet, faciayı yaşama endişesi oluştururken, Arapları da Nil’den Fırat’a kadar uzanan toprakları kaybetmek, İsrail’i köprübaşı olarak kullanacak yeni bir sömürgeci paylaşımına ganimet mal olma kurgusu tedirgin etmektedir.”¹⁰¹

Nasır’ın iktidara gelmesi üzerine Mısır kaynaklı tehdit algılaması, İsrail’in bu stratejiyi işletip olumlu sonuçlar almasına ilginç bir örnektir. Nasır’ın 1952 yılında Mısır’da başlattığı radikalizasyon dalgası, İsrail’in bekası için en önemli stratejik tehditlerden biriydi. Güçlü ve yayılcı bir Arap milliyetçiliğine kaynaklık edebilecek böyle bir tehdide kaynağında müdahale etmek İsrail’in sözkonusu stratejisi için bir gerekliliktir.

Nasır’ın karizması ve siyasi başarıları (Süveyş Krizi’nin siyasal zaferle sonuçlanması, Aswan Barajı’nın inşa edilmesi, Filistin davasını desteklemesi) ile 1955-1967 yılları arasındaki dönemde yaşanan (Haşimi Monarşisi’nin 1958 yılında Irak’ta yıkılması, Bağlantısızlık hareketinin yükselişi, Batıya karşı şiddetli bir mücadele verilmesi gibi) gelişmeler Arap toplumunda; farklı bir dünya, birleşik bir Arap ulusu ve bu ulusun özgüvenini kazanarak dünyada hak ettiği saygın konuma geleceğine dair umutları harekete geçirmişti.¹⁰² Arap dünyasında harekete geçirilen umutlar, İsrail’e karşı askeri başarıya yönelik derin bir özlem doğurmuştur. Bu olguyu dikkatle izleyen İsrail’de sözkonusu milliyetçi dalganın oluşturacağı fırtınada yok olmamak için kendini müdahil olma durumunda hissetmiştir.

1954 yılının Temmuz ayında Kahire ve İskenderiye kentlerinde birbirini izleyen bir seri patlama gerçekleşmişti. Bombalar, ilginç ve stratejik anlamı olabilecek hedeflerde, yani ülkedeki İngiliz ve

¹⁰⁰ M.Ö.587 yılının 9 Av gününde, Yeruslayim Babillilerin eline düşer. Şehir ve tapınak yerle bir edilir. Arkasından tüm şehir halkı Babil’e sürülür. Asırlar boyunca tekrarlanacak Diaspora Zinciri Mısır esaretinden sonra bir kez daha yeniden başlamış olur. Babil sürgünü 70 yıl sürer.

¹⁰¹ Muzaffer Özdağ, “Ortadoğu’da Yaşam, Durum ve Yakın Gelecek”, *Avrasya Dosyası*, (İsrail Özel), Yıl:1, Sayı:5, ss. 13-14.

¹⁰² Fouad Ajami, *The Arab Predicament: Arab Political Thought and Practice Since 1967*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993, s.15.

Amerikan tesislerinde patlatılıyordu. Örneğin Amerika'nın her iki şehirdeki "Enformasyon Hizmeti" ile ilgili kütüphaneleri vurulmuştu. Bu bombalar tahrip gücü fazla olmayan ve dolayısıyla büyük bir mal ya da can kaybına yol açmayan türdendi. Ama birbiri ardına patlatılmaları, terörizme o sıralar pek de alışık olmayan ülkede endişe ve panik yaratmıştı. Elbette, en başta da Amerikalılar ve İngilizler tedirgin olmuştu.

Kısa bir süre sonra anti-empyralist bir politika izlemeye başlayacak ve tüm Arap dünyasını etkisi altına alan bir efsane haline gelecek olan olan Nasır'ın, o sıralar gerçekten de Batı'yla, daha doğrusu Amerikalılarla yakın ilişkileri vardı. Nasır, 1952'de Kral Faruk'u devirerek iktidarı ele geçiren Hür Subaylar cuntasının en dikkat çekici üyesiydi. İki yıl sonra da, cuntanın görünüşteki liderliğini rütbesi yüksek olduğu için yürüten General Muhammed Necib'i emekliye ayrılmaya zorlamış ve Mısır'ın tartışmasız lideri haline gelmişti. Tüm stratejik hesaplarını bölgeyi komünizmden korumak üzerine kuran Washington ise, ilk ortaya çıktığı günden beridir bu yeni ve karizmatik lider ile ilişki içindeydi; onun komünist bloka geçmesini önlemenin yollarını aramaktaydı..

Nasır ile Washington arasındaki ilişki, CIA aracılığıyla, özellikle de CIA'nın bölgedeki en deneyimli ajanı sayılan -ve daha önce de İran'da Şah'ın yeniden tahtına oturmasını organize etmiş olan- Kermit Roosevelt kanalıyla geliyordu. Roosevelt, Hür Subaylar'ın 1952 yılındaki darbesine destek olmuş, ilerleyen yıllarda da Washington ile Nasır arasında önemli finans bağlantıları kurmuştu. 1953 yılında, Mısırlı'nın şahsına içinde 3 milyon dolar bulunan bir "hediye paketi" ulaştırmış, Nasır ise bu parayı Kahire'deki Hilton otelinin karşısına büyük bir kule inşa edip adına "Roosevelt Anıtı" demek için kullanmıştı.¹⁰³ Roosevelt, bir süre sonra, Nasır'ın isteği üzerine, Mısır ordusunun ve istihbarat servisinin geliştirilmesi için Amerikan yardımı da ayarlamıştı. Nasır, yarım yüzyılı aşkın bir zamandır ülkede bulunan İngiliz askeri birliklerinin ülkeden ayrılması için de İngilizlerle anlaşma imzalamış, iki taraf Ekim 1954'de Majestelerinin tüm askerlerinin ülkeden ayrılmasına karar vermişlerdi. Mısır lideri, bunun ardından da yine yarım yüzyıldır İngiltere'nin denetiminde olan Süveyş Kanalı'nı millileştirmeyi hedeflemekteydi.¹⁰⁴

Tüm bu gelişmeler, Tel-Aviv'de endişe ile izleniyordu. İsraililer, bu yeni Arap liderinin ABD ile iyi ilişkiler geliştirmesinden ve İngiltere'nin de Mısır'ı onun egemenliğine bırakıp gitmesinden son derece rahatsızdılar. O sıralar İsrail hakkında pek fazla söz etmeyen Nasır'ın kolaylıkla aleyhlerine dönebileceğini düşünmekteydiler.

¹⁰³ Benjamin Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why**, New York, Pantheon Books, 1987, s. 52.

¹⁰⁴ Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s. 51.

Kahire ve İskenderiye'deki Amerikan ve İngiliz hedeflerine yönelik bombalar, işte tam bu atmosferde patladı. Kısa bir süre sonra anlaşıldı ki, bombaları patlatanlar “Batı düşmanı Mısırlı militanlar” değil, eylemi “Batı düşmanı Mısırlı militanlar”ın düzenlediği imajını vermek isteyen İsraililer'di.

Olayın içyüzü, bombaları İsrail gizli servisi adına patlatan ve Mısırlı Yahudilerden oluşan grubun amatörlüğü sayesinde ortaya çıkmıştı. Bombalardan biri, gruptaki eylemcilerden birinin henüz cebindeyken patlamış, ağır yaralı olduğu halde tutuklanan genç Yahudi'nin konuşturulması sonucunda da grubun öteki üyelerine ulaşılmıştı. Kısa süre içinde tüm plan anlaşılmıştı. 16 Temmuz 1954'de Savunma Bakanı Pinhas Lavon “İngilizler'in Süveyş'i boşaltmasının anlamı”nı tartışmak için evinde bir toplantı yapmıştı. Lavon toplantıda “Mısır'daki İngiliz hedeflerine karşı sabotaj düzenleme” fikrini ortaya atmıştı. Bu sabotajların Mısırlılar tarafından yapıldığı izlenimi verilecek ve bu duruma sinirlenen İngilizler de ülkeden çıkmaktan vazgeçeceklerdi. Zamanın MOSSAD şefine göre de, bu operasyonun amacı halkta kargaşa yaratarak Batı'nın varolan rejime karşı duyduğu güveni yıkmaktı. Buna da İngilizler'in bu bölgeyi boşaltmasını önleyecek bir kriz yaratılarak ulaşılmak isteniyordu.¹⁰⁵

İsrail hükümeti, bu olayı önce İsrail Devleti'ne karşı atılmış büyük bir iftira olarak yorumlamış ve hatta tarihte Yahudi topluluklarına yönelik “kan iftiralarına” benzetmiştir.¹⁰⁶ Bir süre sonra da apaçık olan durumu kabullenmek zorunda kalmış, ama tüm sorumluluğu Savunma Bakanı Lavon'un üstüne yıkmıştı. Bunun üzerine Lavon istifa etmiş ve başarısız operasyon, tarihe “Lavon Olayı” olarak geçmiştir.

Lavon Olayı, İsrail hükümetinin göstermeye çalıştığı gibi “savunma bakanının bağımsız bir girişimi” değildi. Aksine, operasyon İsrail'in genel stratejisi ile yakından ilgiliydi. Bu strateji, kuşatılmışlık ve yok edilme psikolojisine sahip olan İsrail Devleti'nin Ortadoğu'da nasıl “baki” kalabileceği sorusuna cevap bulabilmek için geliştirilmiş bir “beka stratejisi”ydi.

bizlere “beka için parçalama” stratejisinin ne denli gerçekçi olduğunu ve İsraililer tarafından ne denli ısrarlı bir biçimde uygulandığını göstermektedir. Anlaşılmaktadır ki, Ortadoğu ülkelerindeki her iç çatışma, İsrail tarafından büyük bir stratejik fırsat olarak görülmektedir. Bu anlamda Kuzey Irak'taki Kürt isyanı da İsrail'in önüne bir stratejik fırsat sunmuş, ve bu fırsatta -Irak'ın bölünerek kuzeyde bir Kürt devleti kurulması- İsrail için bekasını sağlamanın bir garantisi olarak

¹⁰⁵ Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s. 6.

¹⁰⁶ Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s.6

tanımlanmıştır. Kanımızca bahsi geçen İsrail kaynaklı olaylar değişik versiyonlar şeklinde Irak'ta önümüzdeki günlerde daha yoğun şekilde yaşanacaktır.

Ortadoğu ülkelerindeki bu iç çatışmalar bir ülkenin parçalanmasına neden olabilir-ki İsrail'in de en büyük amacı budur. Bunun yanı sıra, parçalanma ile sonuçlanmasa bile, her iç çatışma en azından istikrarsızlık meydana getirir ve ülkeleri zayıflatır. Etrafındaki Müslüman/Arap ülkelerin istikrarsızlaşması ve güçsüzleşmesi ise, İsrail açısından önemli bir hedeftir.

3.4. Monarşilerin Desteklenmesi ve Sömürgecilerle İttifak

Kuzey Irak'taki Kürt nüfusunun aşiret yapısına sahip olması ve Barzani ve Talabani'nin seçilmiş temsilciler olmayıp aşiret reisleri olması gerçeği bunların önderliğinde kurulacak muhtemel bir Kürt devletini manipüle etmek ve yönlendirmek noktasında İsrail'in elini güçlendirecektir. Aşiret sisteminin kurulacak Kürt devletinin siyasi omurgasını oluşturması ve doğrudan Kürt halkının çıkarlarından ziyade İsrail'in menfaatlerinin savunulmasını kolaylaştıracak anti-demokratik bir yönetim sisteminin kurulacak Kürt devletinin kaçınılmaz rejimi olacağı gerçeği İsrail'i Kuzey Irak'ta bilhassa Barzani önderliğinde bir Kürt devletinin kurulması yönünde motive etmektedir. Özellikle Ortadoğu'daki monarşik idarelerle İsrail'in geçmişte kurduğu ilişkiler iyi analiz edilmeden İsrail'in niçin yine monarşik bir idari örgütlenme yapısına sahip olma olasılığı yüksek olan olası Kuzey Irak merkezli bir Kürt devletinin kurulmasını bu kadar istekli bir biçimde savunmasının diğer bir nedeni anlaşılabilir.

Arap dünyasını 1950'lerin başından itibaren dönüştürmeye başlayan radikalizasyon dalgasının kendisinde uyandırdığı “yok edilme korkusuna” karşı kayıtsız kalmayan İsrail Devleti, aksine, giderek radikalleşen Ortadoğu'da hayatta kalabilmek için çok geniş kapsamlı bir güvenlik stratejisi geliştirmiştir. Strateji, Ortadoğu ülkelerinin radikalleşmeden alıkonulmasını öngörüyordu. Bunun için yapılması gereken iki önemli işten biri, Ortadoğu'nun bir sömürge bölgesi olarak kalmasını sağlamaktı. İngilizler'in Mısır'ı terk etmesini engellemeyi amaçlayan Lavon Olayı, yalnızca bu büyük planın başarısız bir parçasıydı.

Ben-Gurion, Ekim 1956'da Fransa ve İsrail liderleri arasında yapılan Sevr Konferansı'nda ortaya attığı Ortadoğu “yerleşim” planında şöyle bir öneri getirmişti:

“Ürdün'ün var olma hakkı yoktur ve bölünmelidir. Ürdün ırmağının doğu yakası Irak'a katılacaktır ve Arap mültecileri buraya yerleşecektir. Batı Şeria, özerk bir bölge olarak İsrail'e verilecektir. Lübnan, Hıristiyan bölümünün dengesini bozan Müslüman bölgelerden kurtarılacaktır.

Irak, Doğu Şeria ve güney Arap yarımadası İngilizler'in olacaktır. Süveyş Kanalı milletlerarası olacak ve Kızıldeniz boğazları İsrail kontrolü altına alınacaktır.”¹⁰⁷

Kısacası Ben-Gurion, Ortadoğu'nun İsrail açısından güvenli hale getirilmesi için bazı bölgelerin İsrail tarafından işgal edilmesini, bazı bölgelerin de İngiltere gibi Batılı güçler tarafından yeniden sömürgeleştirilmesini istiyordu. Bölge tekrar sömürgeleştirilecek ve İsrail bu işin gerçekleşmesine yardım edecekti. Hayfa Üniversitesi'nden Benjamin Beit-Hallahmi, bu konuda şöyle diyor: “1950'lerin ilk yıllarından itibaren, İsrail liderleri Üçüncü Dünya'da ve Ortadoğu'da kolonileşmenin yıkılmasına yönelik olarak yapılan her hareketin İsrail için bir tehdit unsuru olduğunun farkındaydılar ve buna göre davranıyorlardı.”¹⁰⁸

Anti-kolonyal hareketlere karşı sömürgeci güçlerin desteklenmesi, İsraililer açısından yalnızca politik bir strateji değil, aynı zamanda sosyolojik ve psikolojik bir dünya görüşüydü. İsrail Devleti, içinde yaşadığı “Üçüncü Dünya”ya nefret ve endişe ile bakmakta, bu dünyayı asırlardır sömürmüş olan Batı'yı ise doğal bir müttefik olarak görmekteydi. Bu bakış açısı, aslında henüz İsrail kurulmadan bile Siyonist liderlerin zihnine egemendi. Sağ-kanat siyonizmin kurucusu ve lideri Vladimir Jabotinsky, şöyle demişti:

“Siyonizmin esas amacı tüm Akdeniz'i Avrupa ellerinde tutmaktır... Bu durumda, örneğin Suriye'nin bağımsızlığı söz konusu bile olamaz... Bu konu Fransa, İtalya ve İngiltere tarafından anlayışla karşılanacaktır, çünkü kendi koloni imparatorluklarının korunmasına yöneliktir...Biz her türlü Doğu-Batı çatışmasında Batı'dan yana oluruz...Biz bugün bu kültürün en sadık ve önde gelen taşıyıcılarıyız. İngiliz imparatorluğunun yayılması bizim İngilizlerden bile daha çok işimize gelir.”¹⁰⁹

Ben-Gurion ise, aynı mantığı koruyarak Ocak 1957'de şöyle demektedir: “Bizim varlığımız ve güvenliğimiz açısından, bir Avrupa ülkesinin dostluğu tüm Asya insanların görüşlerinden daha önemlidir.”¹¹⁰ İsraili gazeteci A. Schweitzer ise Moşe Dayan'ın “vizyonunu” şöyle özetliyordu: “Ona göre, Yahudi halkının bir görevi vardır, özellikle de İsraili olanların. İsrail, dünyanın bu yanında, Nasır'ın Arap milliyetçiliğinin başlattığı akımlara karşı Batı'nın bir uzantısı olarak kaya gibi sert olmalıdır.”¹¹¹

Nitekim Nasır kısa süre içinde ABD ve İngiltere ile sürdürdüğü sıcak ilişkilerden çark etti ve giderek Sovyetler Birliği'ne yanaştı. Bu durum, sömürgeciler ile İsrail'i fazla zaman geçmeden müttefik haline getirdi. İsrail'in, Nasır'ın 1956 yılında Süveyş Kanalı'nın milledirme girişiminin ardından

¹⁰⁷ Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s.6.

¹⁰⁸ Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s.6.

¹⁰⁹ Brenner, ss.75-77

¹¹⁰ Meron Medzini, **Reflections on Israel's Asian Policy**; Micheal Curtiss & Susan Auerlia Gitelson, **Israel and The Third World**, New Jersey, Transaction Books, 1976, s. 75.

¹¹¹ Albert Schweitzer, “Moshe Dayan: Between Leadership and Loneliness”, **Ha'aretz**, 12 Aralık 1958; Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s. 5.

İngiltere ve Fransa ile birlikte düzenlediği askeri saldırı, “sömürgecilerle ittifak” stratejisinin fiiliyata geçmiş haliydi.

“Sömürgecilerle ittifak” stratejisinin en somut ve verimli sonucu ise, 1950’li ve 60’lı yıllarda İsrail ile Fransa arasında kurulan işbirliği olmuştur. Bu dönemde İsrail, Fransa’ya sömürgelerini koruması için çok büyük bir destek vermiştir. Hallahmi’ye göre; “Fransa da, İsrail de Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki dekolonizasyon (sömürgeci kurtulma) hareketlerini durdurmayı hedefliyordu. Böylece iki ülkenin arasında Şimon Peres’in deyimiyle ‘ebedi bir dostluk’ oluştu.”¹¹² Cezayir’den Hindicini’ne kadar uzanan bir coğrafyada, Fransa’nın sömürge yönetimlerini ayakta tutmak için İsrail ve Fransa tarafından, Hallahmi’nin deyimiyle “Avrupa hegemonyası için birleşik cephe” kurulmuştu.

Bu “birleşik cephe”nin en önemli parçası Cezayir’deydi. Uzun zamandır bir Fransız sömürgesi olan Cezayir’in halkı, 1954 yılında büyük bir ayaklanma, daha doğrusu bir “bağımsızlık savaşı” başlatmıştı. 1962’ye kadar süren savaş, yaklaşık 1.5 milyon Cezayirli’nin yaşamına mal olmuştur.

İsrail, 1954 yılındaki ayaklanmadan önce de Cezayir’deki gelişmeleri çok yakından izliyordu. Özellikle İsrail gizli servisi MOSSAD (ha-MOSSAD le-Modiin ule-Tafkidim Meyuhadim; “İstihbarat ve Özel Görevler Enstitüsü”), Cezayir’de gelişen bağımsızlık hareketini yakın takibe almıştı. Ayaklanma ile birlikte de İsrail, Fransız sömürge yönetimine aktif destek vermeye başladı. İsraili askeri uzmanlar, gerilla savaşı konusunda tecrübesiz olan Fransız birliklerine, özellikle de gerilla savaşında helikopter kullanımı konusunda, eğitim verdiler. Fransız birliklerini eğitmek için iki İsraili general Cezayir’e gitmişti. Bu iki general de oldukça tanındıktı: Yitzhak Rabin ve Haim Herzog, yani 90’lı yıllarda İsrail’de Başbakanlık ve Devlet Başkanlığı koltuğuna oturan iki önemli isim.¹¹³

Ayaklanmanın son dönemlerinde de İsrail’in Fransızlara verdiği büyük destek sürmüştür. İsrail, S. Steven’in “The Spymasters of Israel” adlı kitabında bildirdiğine göre, Fransızlar’ın kurduğu “kontrgerilla” örgütü OAS’a (Gizli Ordu Örgütü) da büyük yardımlarda bulunmuştu. “1961 ve 1962’de İsrail’in, Cezayir’de Fransız kontrolü sağlamaya çalışan Fransız yerlilerinin aşırı sağcı örgütü olan Fransız OAS hareketini desteklediğine dair birçok rapor vardı”.¹¹⁴ Cezayir tam bağımsızlığını kazanıp, Birleşmiş Milletler’e katıldığında da, sadece İsrail Cezayir’in kabulü aleyhinde oy kullanmıştı.

¹¹² Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s. 7.

¹¹³ E. Eytan, “Under the Embargo, Arms Were Smuggled from France to Israel in Diplomatic Pouches”, **Yediot Aharonot**, 12 Haziran 1986; Beit-Hallahmi, s. 45.

¹¹⁴ Sylvia Crosbie, **A Tacit Alliance: France and Israel from Suez to the Six Day War**, Princeton, Princeton Press, 1974, s. 107.

İsrail, radikalizasyona karşı durmaya çalışırken, sömürgecilerle yaptığı sözkonusu ittifakın yanında Arap monarşilerinin ayakta tutulmasını bir ikinci taktik olarak kullanmıştır. Çünkü bu monarşiler de, neredeyse sömürgeciler kadar, uygundular. İsrail, bu muhafazakar monarşilerin yönetimleriyle hep iyi anlaşmıştı. Irak Başbakanı, MOSSAD'ın kendisine verdiği rüşvet karşılığında ülkesindeki Yahudiler'in İsrail'e göç etmesinde kolaylıklar göstermişti. İran Şahı'nın Başbakanı Muhammed Said'in ise, İsrail'i resmen tanımak için 400 bin dolarlık rüşvet aldığı iddia edilmiştir.¹¹⁵ Benzer rüşvetler, benzer ya da farklı işler için Suriye liderine de dağıtıldığı iddia edilmiştir.¹¹⁶ Bu anlamda, Ürdün Kralı Hüseyin ile Mısır Kralı Faruk da İsrail Devleti'nin Ortadoğu vizyonuna uygun düşen liderlerdi

İsrail, Nasır'ın başlattığı ve BAAS Partisi ile devam eden radikalizasyon dalgasına karşı, bu monarşilerin ayakta kalmasını kuşkusuz tercih ederdi. Nitekim bazılarının ayakta kalabilmesi içinde yoğun çaba göstermiştir.

Fas Kralı Hasan, bunun en ilginç örneklerinden biriydi. İsraililer, 1950'lerin sonundan bu yana Kral'ın iktidarda kalmasına destek olmuşlar, rejim muhaliflerini temizlemesine yardım etmişlerdir. Fas ve İsrail arasındaki örtülü işbirliği, 1966'da ortaya çıkmış ve büyük bir enternasyonal krizin doğmasına sebep olmuştu: Kriz, Fransa, Fas ve İsrail'in karıştığı Ben Barka Olayı'ydı. Mehdi Ben Barka sürgünde yaşayan ve Hasan rejimi tarafından ölüme mahkum edilmiş Fas'lı radikal bir aydıydı. Fas gizli servis şefi General Muhammed Oufkir, 1965'de kraldan Ben Barka'yı ortadan kaldırmak için emir almış ve derhal MOSSAD'dan yardım istemiştir. MOSSAD, Ben Barka'nın Paris'teki kaçırılma olayını organize etmiştir. Daha sonra da Ben Barka öldürülmüştür. Fas gizli servisi o zamandan beri MOSSAD'la hep yakın ilişkiler içinde olmuştur.¹¹⁷

İsrail, 1975'den beri Batı Sahara bölgesinde bağımsızlıklarını ilan etmeye çalışan "Polisario" asileriyle yaptığı savaşta da Fas Kralı Hasan'a yardım etmiştir.¹¹⁸ Ayrıca, Washington'daki lobisini kullanarak Amerikan Kongresi'nde Fas lehinde baskı ve propaganda yapmıştı. İsraililer bu konuda özellikle ABD Kongresi'nin Yahudi üyelerinden Stephen Solarz'ı devreye sokmuşlardır.¹¹⁹

Aynı Fas Kralı Hasan gibi, Ürdün Kralı Hüseyin de neredeyse yarım yüzyıldır süren iktidarı boyunca İsraililer'den büyük destek görmüştür. Ronald Payne'in "MOSSAD: Israel's Most Secret Service" adlı kitabında yazdığına göre, İsrail gizli servisi, 1950'li ve 60'lı yıllarda kendisine karşı düzenlenen darbe girişimlerini önceden haber vererek Kral Hüseyin'in iktidarda kalmasına yardımcı

¹¹⁵ Andrew & Leslie Cockburn, **Dangerous Liaison**, Bodley Head, 1982, s.102.

¹¹⁶ Cockburn, **Dangerous...**, s. 51.

¹¹⁷ Beit-Hallahmi, s. 46.

¹¹⁸ Sachar, s. 47.

¹¹⁹ M. Zak, "Following the Summit", **Ma'ariv**, 25 Temmuz 1986; Beit-Hallahmi, s. 47.

olmuştu. İsrail gizli servislerinin Kral Hüseyin'in iktidarını ayakta tutmak için gösterdikleri çaba, Le Monde'un Yahudi yazarı Marek Halter'in Kral'a yazdığı açık mektupta ise şöyle anlatılıyordu: "... İsrail'e ve İsrail gizli servisine güvündünüz. Nisan 1957'de, Temmuz 1958'de, Mart 1959'da, Ağustos 1960'da, Temmuz 1966'da, Nisan 1967'de... her seferinde sizi MOSSAD kurtardı".¹²⁰ Ürdün Kralı da İsrail Devleti'nden gördüğü bu yardımları karşılıksız bırakmamış, Ürdün gizli servisi Muhaberat'ın MOSSAD'a çeşitli konularda yardımcı olmasını sağlamıştı. İsraili gazeteciler Dan Raviv ve Yossi Melman'a göre, Muhaberat, MOSSAD'a Arap dünyasının kapılarını açmıştır.¹²¹

3.5. İsrail'in Kendini Çevreleyen Arap Ülkelerini Çevreleyen Arap Olmayan Ülkelerle İttifak Arayışı: Çevre Stratejisi

Kuzey Irak merkezli bir Kürt Devleti Çevre Stratejisini uygulamaya koyan İsrail için en etkin araçtır. Kürtlerin savaşçı bir nitelik taşımaları ve yaşadıkları yerlerin savunulması kolay dağlık bölgeleri olmaları, hem üzerindeki insan unsuru hem de üzerindeki coğrafi koşullar nedeniyle Kuzey Irak'ı İsrail'in gözünde çok fazla değerli kılmaktadır. Kürt ve Arap unsurları arasında meydana getirilebilecek sürekli bir etnik çatışma, İsrail'i bölgede aradığı istikrara uzun bir süre için kavuşturacaktır. "Kendi istikrarını başkasının istikrarsızlığında bulmak" olarak adlandırabileceğimiz genel İsrail mentalitesi bu anlamda bir Arap-Kürt gerginliğini kendisi için olmazsa olmaz koşul olarak görmektedir. İsrail'in çevre stratejisini diğer komşu ülkeler nezdinde uygularken sergilediği yaklaşım tarihsel olarak analize tabi tutulduğunda İsrail'in Irak Politikası bu anlamda da daha net anlaşılacaktır.

İsrail'in 1950'lerin başında tasarladığı ve uygulamaya koyduğu sözkonusu iki politika, yani sömürgecilerle ittifak ve monarşilerin yaşatılması, pek başarılı olmamıştır. İsrail Devleti, ne Ortadoğu'daki monarşilerin büyük bölümünün birbirini ardına bir "domino etkisi" içinde yıkılmalarını engelleyebilmiş, ne de yüzyılın ilk yarısında Ortadoğu'yu yönetmiş olan Batılı sömürgeci güçlerin bölgede tutunabilmesini sağlayabilmiştir. 1960'lara gelinirken Ortadoğu, Nasır'ın başlattığı ve kendisine en büyük hedef olarak İsrail'i belirleyen solcu/milliyetçi dalganın etkisi altındaydı.

¹²⁰ Şalom, 19 Ocak 1991

¹²¹ Ronald Payne, **MOSSAD: Israel's Most Secret Service**, London, Corgi, 1991, s. 171.

İsrail Devleti'ni kuran ve ilk iki onyılını düzenleyen David Ben-Gurion ve kurmayları, bu noktada daha gerçekçi ve tutarlı bir “beka stratejisi” belirme ihtiyacı duymuşlardır. İsrail'in, düşman bir “Müslüman Arap denizi” tarafından bir “ada” gibi çevrelendiği bir gerçektir. Bu durumda, yapılacak şey, o Müslüman Arap denizinin ötesine uzanmak, bu denizin “çevresindeki” ülkelerle ittifak imkanları aramaktır. Tamamen kuşatılmış durumda olan Yahudiliğin kuşatılmışlığı bir ölçüde dengeleyebilmesi için tek yol olarak dış çemberdeki ülkeler ile yoğun bir ilişki içinde olması MOSSAD'ın ilk başkanı olacak olan Reuven Şiloah tarafından çok önceleri 1930'larda öngörülmüştür. “Çevre Stratejisi” adı verilen bu plan, İran, Türkiye ve Etiyopya gibi Arap Ortadoğusunun çevresindeki Arap olmayan ülkelerle ittifaklar kurmayı öngörüyordu. Türkiye, İran ve Etiyopya İsrailin bu politikasında özel bir öneme sahiptir. Yahudi devletini çevreleyen Araplığın dışındaki dış halkada yer alan bu ülkeler İsrail tarafından dost olarak kazanılmak ve İsrail'in üzerindeki yoğun Arap baskısını azaltmada kullanılmak istenmiştir. Ancak, İsrail aynı zamanda Arap coğrafyası içinde Araplık ile çelişkisi olan her unsuru Arap kuşatmasını kırmak için kullanmak istemiş ve kullanmıştır. Bu unsurların başında Irak devleti ile hiç bir zaman uyuşamayan Barzani ve onun liderliğindeki Kürt grupları önemli bir yere sahip olmuştur.

1958 yılında David Ben-Gurion, Şah Rıza Pehlevi'ye “Hür Dünya”ya yönelen tehdide karşı yakın bir ittifak kurmayı öneren bir mektup yazmıştır. Amerika'nın bölgedeki en iyi dostu olan Şah, doğal olarak, buna olumlu bir yanıt vermiştir. İttifak hiç zaman kaybetmeden başlatılmıştır; Aralık 1958'de İran hükümetinin Tel-Aviv temsilciliği ve İsrail'in Tahran elçiliği genişletilmiştir. İlerleyen yıllarda işbirliği büyümüştür. Amerikalı siyaset bilimci E. A. Bayne iki ülkenin arasındaki yakın işbirliğinin bir portresini çizerken İran'ın Arap boykotuna rağmen İsrail'in petrol ihtiyacının büyük bir kısmını karşıladığına dikkat çekmiş ve şöyle demiştir: “Ayrıca, pek bilinmese de, İran, İsrail ordu personeliyle yakın askeri bağlantılar içindedir... İran-İsrail programının çapı genelde gizli tutulmaktadır.”¹²²

İsrail Şah'a, son zamanlarda seslerini yükseltmeye başlayan güçlü bir muhalefete karşı rejimini ayakta tutabilmesi için de yardım etmekteydi. İran ve İsrail arasında kurulan askeri işbirliği hem silah satışını hem de İsraili uzmanların İranlı subaylara kara savaşı, istihbarat, karşı istihbarat ve hava savaşı konularında eğitim verilmesini içermekteydi. Şah'ın ünlü gizli servisi SAVAK, (Sazmani-Amniyat Va Kisvar; “Devlet İstihbarat ve Güvenlik Örgütü”) MOSSAD'dan önemli yardımlar almıştı. İsraililerin, özellikle işkence teknikleri konusunda SAVAK'ı eğittikleri iddia

¹²² Edward Bayne, **Four Ways of Politics: State and Nation in Italy, Somalia, Israel, Iran**, American University's Field Staff, 1965, s. 247.

edilmektedir.¹²³ Ocak 1963'de İsrail Genel Kurmay Başkanı Zvi Tzur, Tahran'a resmi ve halk bilgisine açık bir gezi yapmıştır. Bu gezi, iki ülke arasındaki ittifakın ve bu ittifak içindeki askeri işbirliğinin rolünün arttığına açık bir göstergesiydi. 1964'de İran, İsrail'den büyük bir miktar Uzi hafif makineli tüfeği satın almıştır.¹²⁴

Şah'ın İsrail ile bağlantılar kurmaya karar vermesinin sebeplerinden birisi de Amerikan Yahudiler'inin Amerikan Kongresi'nde İran çıkarlarını gözetmesine yardım edebileceğini farketmiş olmasıydı. Hallahmi bu konuda "Washington'daki efsanevi İsrail lobisi bir çok Üçüncü Dünya rejiminin ilgisini çekmiştir ve Amerikan kamuoyuyla sorunları olan Şah da İsrail'i Amerika'daki politik arenada çok güçlü gören diğer yöneticilerden farklı değildir" demektedir.¹²⁵ Nitekim İsrail Devleti, Şah'ın Batı'daki imajını düzeltme işini de üzerine almıştı. Batı ve özellikle de Amerikan basınındaki Yahudi güdümü, İsrail'e Şah lehinde propaganda yapma imkanını vermektedir. Öyle ki Şah, kendini tamamen İsrail'e bağlı hissetmekteydi. MOSSAD'ın eski Afrika şefi David Kimche'nin anlattığına göre, Şah, kendisi hakkında Amerikan, hatta Batı basınında en ufak olumsuz bir haber çıktığında hemen telefona sarılıyor ve "niçin buna izin verdiniz" diye sormaktaydı.¹²⁶

Çevre stratejisi içinde yer alan İran'dan başka bir ikinci ülke ise Türkiye'ydı. ABD şemsiyesi altında, bu iki ülke arasında da örtülü bir ittifak oluştu. Benjamin Beit-Hallahmi, Türkiye ile İsrail'in çevre stratejisi çerçevesindeki yakınlaşmasını şöyle anlatıyor:

"Türkiye İsrail'i 1949 yılında de facto tanımıştı, ama 1950'lerin sonlarına gelinceye dek özel bir ilişki kurulmadı. 1958 yılında zamanın Dışişleri Bakanı Golda Meir Türkiye'ye gizli bir ziyarette bulundu. 29 Ağustos 1958'de ise, iki ülkenin Başbakanları Adnan Menderes ve David Ben-Gurion arasında Ortadoğu radikalizmine ve 'Sovyet etkisine' karşı gizli bir işbirliği anlaşması imzalandı. 1960 darbesinin ardındaki dönemdeki ilk dikkat çekici temas ise, yine iki Başbakanın, İsmet İnönü ve Levi Eşkol'un Temmuz 1964'te Paris'te yaptıkları görüşmeydi.

İlerleyen yıllarda, İsrail, Türkiye'ye istihbarat ve güvenlik hizmetleri teknik eğitimi konusunda yardımcı oldu. MOSSAD'ın 1950'lerden beri Türkiye'de bir üssü bulunuyordu ve 1958'de yapılan üç taraflı bir anlaşmayı (Trident) takiben, İsrail istihbarat servisleri Türk gizli servislerine eğitim verdi... 1970'lerde Türkiye'de neredeyse iç savaşa dönüşecek olan iç huzursuzluklar İsrail'i de ilgilendiriyordu. Bu yıllarda meydana gelen ve her ay birçok sağcı ve solcu militanın öldürüldüğü olaylar MOSSAD tarafından yakından takip ediliyordu... 4 Nisan 1985'de, Türk Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu Washington'da İsrail büyükelçisi Meir Rosanne ile buluştu. O zamanlar, İsrail kaynakları, Türklerin Washington'daki İsrail nüfuzundan etkilendiğini ve bu buluşmayı daha çok Amerikan yardımı almak için yaptığını belirtmişlerdir."¹²⁷

¹²³ James BILL, *The Eagle and The Lion: The United States and Iran*, New Haven, Yale University Press, 1988, s. 403.

¹²⁴ Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection...*, s. 11.

¹²⁵ Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection...*, ss.10-11

¹²⁶ Cockburn, *Dangerous...*, s. 102.

¹²⁷ "Israel Woos Turkey", *Israeli Foreign Affairs*, Haziran, 1985; Beit-Hallahmi, s. 17.

İsrail-Türk ilişkilerinde dikkat çekici olan “istihbarat ve güvenlik” bağlantısı, 1958 sonlarında imzalanan -ve ancak 1979 devriminin ardından Tahran’daki ABD Büyükelçiliği’nin arşivlerinin İranlı öğrenciler tarafından günışığına çıkarılmasıyla öğrenilen-gizli “Trident” anlaşmasına dayanıyordu. Türk, İran ve İsrail gizli servislerinin işbirliği yapması amacıyla imzalanan anlaşma, düzenli istihbarat alışverişi gerçekleştirilmesini ve gizli servis şeflerinin yılda iki kez bir araya gelmesini öngörüyordu.¹²⁸ İşte bu anlaşma, kalıcı ve önemli işbirlikleri doğurmuştu. MOSSAD’ın eski şeflerinden Isser Harel, o günleri şöyle anlatmaktadır: “Bu ülkelerin (İran ve Türkiye’nin) etkili bir istihbarat ve güvenlik sistemine kavuşabilmeleri için çok uğraştık. Ayrıca her muhtemel bir devrime ya da işgale karşı direnebilecek özel asker ya da polis kuvvetlerinin oluşması için çalıştık... Sonuçta bu iki ülke de bize kesin bir güven duymaya başladılar ve biz de bu güveni boşa çıkarmamak için özen gösterdik.”¹²⁹

Çevre stratejisi içinde yer alan üçüncü ülke, yani Etiyopya ile de gerçekten çok yakın ilişkiler kurulmuştur. Hatta resmi olmasa da, son derece etkili bir Etiyopya-İsrail askeri ittifakından söz edilebilirdi. Kendine “İmparator” sıfatı veren ve eski ismi Ras Tafari’dan esinlenerek “Rastafarianizm” adlı yeni bir din kuran Haile Selassie¹³⁰, İsrail’in yakın dostlarından biri haline geldi.

Etiyopya ile İsrail arasındaki ilişkiler ilk olarak 1952’de kurulan sivil ticaret bağlarıyla başlamıştır. 1956 Süveyş Savaşı’ndan kısa bir süre sonra bir İsrail temsilcisi, Haile Selassie ve yardımcıları ile görüşmek için Etiyopya’yı ziyaret etmiştir. 1958’de İsrail’in çevre stratejisi gereği “resmi” olarak başlayan Etiyopya-İsrail ittifakı, en üst düzeyde devam ediyordu ve Hallahmi’nin ifadesiyle, “bölgede radikalizasyonu ve Pan-Arabizmi durdurma” mantığı üstüne kurulmuştu.¹³¹ İsraili profesöre göre; “bu ittifakın arkasında yatan ideolojik temel, Etiyopyalılar’ın, İsraili’leri de yine kendileri gibi ‘tehditkar müslüman denizinin ortasında kendi güçlerini korumaya çalışan cesur bir halk’ olarak görmeleriydi.”¹³²

Baştan beri incelediğimiz tüm bu İsrail-İran, İsrail-Türkiye ve İsrail-Etiyopya ilişkileri, İsrail Devleti’nin çevre stratejisinin 1960’lı ve 70’li yıllarda gayet iyi işlediğini gösteriyordu. 2000’li yıllara geldiğimizde ise iyi işleyen bu stratejinin muhtemel bir Kürdistan-İsrail ilişkilerinde daha da başarılı işleyeceği kanısı İsraili uzmanlarla nezdinde uzun süreden beri oluşmuştur. Ama bu strateji,

¹²⁸ Cockburn, **Dangerous...**, s. 100.

¹²⁹ Cockburn, **Dangerous...**, s. 101.

¹³⁰ Haile Selassie (1892-1975) 1930 ile 1974 arasında Etiyopya’yı yönetmiştir.

¹³¹ Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s. 50.

¹³² Beit-Hallahmi, **The Israeli Connection...**, s. 52.

İsrail'in "bekası" için yine de yeterli değildi. (Hem bu strateji çok uzun vadeli ve kalıcı bir yapıya da sahip değildi).

İsrail Devleti, "beka stratejisini" yalnızca çevre stratejisi ile sınırlandırmamıştır, aksine çevre stratejisi, "beka stratejisi"nin yalnızca bir parçasıydı. Çünkü çevre stratejisi, yalnızca Arap dünyasının kuşatılmasını öngörüyordu; böylece, İsrail'i kuşatan düşman denize dışardan biraz baskı yaparak İsrail'in biraz olsun rahatlatılmasını amaçlıyordu. Fakat İsrail'in, Ortadoğu'da "baki" kalabilmek için, Arap dünyasının bizzat kendisini de hedeflemesi, bölgeyi bir şekilde düzenlemesi gerekirdi.

Haçlı seferlerinin tarihsel tecrübesi ve "yok olma korkusu", bu noktada bir kez daha Yahudi Devleti'ne yol göstermiştir. Haçlılar, Ortadoğu'daki Müslümanlar birbirleri ile çekiştikleri, parçalanmış olarak kaldıkları sürece varlıklarını korumuşlar, Müslümanlar Selahaddin Eyyubi önderliğinde birleştiklerinde ise bozguna uğramışlardı. Dolayısıyla İsrail Devleti, muhtemel bir "Hittin"den sakınmak için, kendisini çevreleyen Müslüman-Arap dünyasının birleşmesini kesinlikle engellemeliydi. Dahası, Pax Ottomana'nın sonundan beridir bölünmüş halde olan o dünyayı, mümkün olduğunca daha da bölmeli, daha da küçük parçalara ayırmalıydı. Arap ülkeleri, bir tür İslami ya da Pan-Arabik bir "Enternasyonal" altında birleşmek bir yana, kendi mevcut "ulusal" birliklerini bile koruyamamalı, daha küçük parçalar oluşturacak şekilde dağılmalı, "atomize" olmalıydılar.

Kısacası, siyaset sanatının en eski yöntemlerinden biri olan *divide et impera* (böl ve yönet) düsturunun, Ortadoğu'ya uyarlanması gerekiyordu. Bu, Ortadoğu'yu İsrail Devleti açısından güvenli kılabilecek olan yegane uzun vadeli düzenlemeydi.

3.6. Beka Stratejisine Uygulanırlık Kazandırmak: Arap Denizini Parçalamak

İsrail'in beka stratejisinin parçalarından biri olan çevre stratejisi, İsrail Devleti'nin kendisine stratejik olarak yakın gördüğü ülkelerle yakınlaşmasının alt yapısını oluşturdu. Bu stratejiyi İsrail Devleti açıktan da uygulamada bir sakınca görmemiştir.

Oysa beka stratejisinin daha da önemli olan bir diğer parçası, bu denli rahat ve açık bir biçimde ifade edilebilecek bir içeriğe sahip değildi. Çünkü bu parça, İsrail'in Arap devletlerini nasıl parçalayabileceği sorusuna cevap arıyordu ve böyle bir planı diplomatik alanda ifade etmesi

kuşkusuz büyük bir skandal olurdu. Bu nedenle, beka stratejisinin bu parçası, gizlice tasarlanmış ve uygulamaya konmuştur.

Ancak, İsrail'in daha önceleri ifşa olunan gizli pek çok stratejileri gibi, bu konuda da bazı "sızıntı"lar olmuş ve beka stratejisinin bu gizli parçası ile ilgili bazı bilgiler, dolaylı da olsa İsrail Devlet aygıtının dışına çıkıp dış dünyaya ulaşabilmiştir. İsrail Dışişlerinde eski bir görevli olan Oded Yinon'un, 1982 yılında Dünya Siyonist Örgütü'ne bağlı Enformasyon Dairesi'nin İbranice yayın organı Kivunim'de yazdığı bir rapor, işte bu "sızıntı"ların en önemlisiydi. Çünkü, "1980'lerde İsrail İçin Strateji" başlığını taşıyan yazı, İsrail'in tüm Ortadoğu'yu kendi beka stratejisi uyarınca düzenlemeyi, tüm bir bölgeyi "hayat sahası" haline getirmeyi hedeflediğini göstermekteydi .

Yinon'un raporu, Ortadoğu ülkelerinin demografik yapısını kendine temel alıyordu. Bu demografik yapının özeti şuydu: Ortadoğu ülkelerinin hiç biri, homojen birer "ulus-devlet" değildirler, aksine, yapay biçimde birbirine tutturulmuş birer zoraki mozayiktirler. Bu durum, Ortadoğu'yu 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde sömürgeleştiren Avrupalı güçlerin yaptığı bölgesel bir düzenlemenin sonucudur. Sömürgeciler, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün gibi Ortadoğu ülkelerini nüfus ya da mezhep temeline göre değil, kendi idari bölüşümlerine göre oluşturmuşlar, sınırları da masa üzerinde cetvelle çizmişlerdir. Dolayısıyla bu ülkelerin hiç biri, sosyolojik bir "ulusa" sahip olmayan, yapay ve dolayısıyla da kolaylıkla çözümlenip dağılabilecek devletlerdir. Suriye ya da Irak vardır, ama "Suriye milleti" ya da "Irak milleti" gibi sosyolojik bir gerçek yoktur, dahası, bu devletlerin sınırları içinde birbirlerine pek de dostça bakmayan farklı dini ve etnik gruplar vardır. Bu yüzden Oded Yinon, bu devletleri iskambil kağıdından yapılmış evlere benzeterek şöyle demektedir:

"Müslüman Arap alemi, buralarda yaşayan insanların dilek ve arzuları hiç dikkate alınmadan yabancılar tarafından bir araya getirilmiş, iskambil kağıtlarından yapılmış geçici bir ev gibidir. Keyfi olarak 19 devlete bölünmüştür. Herbiri birbirine düşman azınlıklardan ve etnik gruplardan oluşturulmuştur. Dolayısıyla bugün her Müslüman Arap devleti, içten etnik toplumsal çöküntü tehdidi altındadır; bazılarında iç savaş başlamıştır bile."¹³³

Böylesine karışık bir Ortadoğu'da İsrail'in beka stratejisi *divide et impera*, yani bu yapay devletlerin parçalanıp çözümlenmesini sağlamayı gerektirmektedir. Yinon, her Arap ülkesine sırayla değinir ve nasıl parçalanabilecekleri konusunda fikir yürütür. İlk olarak, 1975'ten bu yana -İsrail'in büyük katkılarıyla- süren iç savaş nedeniyle zaten fiili olarak parçalanmış olan Lübnan'a değinmektedir: "Lübnan zaten fiilen var olan beş bölgeye bölünecektir. Bu bölgeler, bir Maruni-Hıristiyan bölgeyi,

¹³³ İsrail Shakak, **The Zionist Plan for the Middle East**, Association of Arab-American University Graduates, Inc., 1982, s. 5.

bir Müslüman bölgesini, bir Dürzi bölgesini ve bir Şii bölgesiyle Haddad'ın milisleri aracılığıyla İsrail'in denetimi altındaki bölgeyi içerecektir.”¹³⁴

Yinon, Lübnan'ı kendisine model alarak, diğer Arap ülkelerinin nasıl parçalanabileceği konusunda şunları yazmaktadır: “Lübnan'ın beş bölgeye bölünmesi, Mısır, Suriye, Irak ve Arap yarımadası dahil bütün Arap alemi için emsaldır ve o yolda da ilerlenmektedir. Sonradan Suriye ve Irak'ın da Lübnan'da olduğu gibi etnik ve dini bakımdan ayrı ayrı bölgelere bölünmesi İsrail'in uzun vadede doğu cephesindeki birinci hedefidir. Kısa vadedeki hedefi ise bu devletlerin askeri gücünün zayıflatılmasıdır.”¹³⁵

Yinon, Suriye hakkındaki öngörüsünü şöyle detaylandırmaktadır: “Suriye etnik yapısına uygun olarak, bugünkü Lübnan'da olduğu gibi çeşitli devletlere ayrılacaktır. Böylece kıyıda bir Şii Alevi devleti, Halep bölgesinde bir Sünni devleti, Şam'da buna düşman bir başka Sünni devleti, ve Havran, kuzey Ürdün ve belki bizim Golan'da bir Dürzi devleti. Böyle bir devletleşme uzun vadede bölgede barış ve güvenliğin garantisi olacaktır ve bu hedef bugün artık erişebileceğimiz kadar yakındır.”¹³⁶

Yinon, Suriye'nin parçalanmasının bölgede “barış ve güvenliğin garantisi” olacağını söylemekle, kuşkusuz İsrail'in “yok olma korkusu”ndan kurtuluşunu kastetmektedir. Çünkü, ona göre İsrail Devleti'nin bekası, bir başka deyişle bölgenin onun için “barış ve güvenlik”le dolu olması, ancak Arap devletlerinin çözülüp parçalanması ile mümkün olabilmektedir. (Rapordan, İsrail'in zamanı geldiğinde Golan Tepeleri'ndeki işgalini sona erdirebileceği de anlaşılmaktadır. Yinon'un “bizim” diye tanımladığı Golan, birleşik bir Suriye'ye olmasa da, parçalanmış bir Suriye'nin “bakiye”lerinden birine verilebilir.)

Yinon, Suriye'nin bu tür bir çözülmeye nasıl sürüklenebileceği konusunda fikir yürütürken, ülkedeki Alevi azınlık iktidarının yarattığı gerilime dikkat çekmektedir:

“Bugün Suriye ordusunun büyük bölümü Sünnidir, ama başlarında Alevi subaylar vardır. Irak ordusu ise ağırlıklı olarak Şiidir, ama subayları Sünnidir. Bunun uzun vadedeki önemi büyüktür ve bunun içindir ki, ordunun sadakati uzun ömürlü olamaz... İktidardaki güçlü askeri rejim (Hafız Esad rejimi) dışında, Suriye'nin temelde Lübnan'dan hiç bir farkı yoktur. Nitekim bugün Sünni çoğunluk ile iktidardaki Alevi azınlık (nüfusun yalnızca % 15'i) arasında sürmekte olan gerçek iç savaş içteki sorunun vahimliğini gözler önüne sermektedir.”¹³⁷

¹³⁴ Shakak, *The Zionist...*, s. 8.

¹³⁵ Shakak, *The Zionist...*, s. 9.

¹³⁶ Shakak, *The Zionist...*, s. 9.

¹³⁷ Shakak, *The Zionist...*, s. 9.

Aslında İsrail'in önünde Irak'ın parçalanması Suriye'den de öncelikli olan bir hedeftir. Yinon, henüz 1982 yılında 1991'deki Körfez Savaşı'nın ardından fiili olarak gerçekleşecek olan "Irak'ın parçalanması" senaryosunu şöyle çizmektedir:

"Irak bir yandan petrol bakımından zengin, öte yandan da içte bölük pörçük bir ülke olarak, İsrail için sağlam bir hedef olmaya adaydır. Irak'ın bölünmesi bizim için Suriye'nin bölünmesinden çok daha önemlidir... Irak, çoğunluğun Şii, yönetici azınlığın ise Sünni olmasına karşın özde komşularından farklı olmayan bir ülkedir. Nüfusun % 65'inin iktidara hiçbir siyasi katılımı yoktur. İktidar, % 20'lik bir seçkin tabakanın elindedir. Ayrıca, kuzeyde büyük bir Kürt azınlık vardır. İktidardaki rejimin elinden petrol gelirleri ve ordu alındığında Irak'ın gelecekteki durumu, Lübnan'ın geçmişteki durumundan farklı olmayacaktır... Irak etnik ve mezhebi temeller üzerine bölünecektir; kuzeyde bir Kürt Devleti; ortada bir Sünni ve güneyde Şii devleti."¹³⁸

Raporda, "batı cephesi"nin en önemli unsuru olan Mısır'a da değinilir. Mısır, sözkonusu raporun yazılmasından üç yıl önce imzalamış olduğu Camp David Anlaşması ile İsrail'in Arap dünyasındaki yegane müttefiki haline gelmiş görünümündedir. Oysa çok ilginçtir, raporda Mısır'a hiç bir "dostane" yaklaşım bulunmamaktadır. Mısır da, Suriye ya da Irak gibi, "parçalanacaklar" listesindedir. İsrail'in Mısır'ı parçalamakla ulaşması öngörülen başlıca hedef ise, Mısır'ı "67 sonrası sınırlara itmek", yani tüm Sina yarımadasını alıp Nil nehrine kadar varmaktır. Tüm bunlar, Camp David'in gerçek bir barış değil, zaman kazanmak için kullanılan geçici bir "ateşkes" olduğu izlenimi vermektedir. Yinon şöyle yazmaktadır:

"Bugünkü iç siyasi görünümüyle Mısır tam bir ölüdür; hele hele, Müslüman ve Hıristiyan alemleri arasındaki gitgide derinleşen uçurumu da göz önüne alırsak, bu daha da doğrudur. Mısır'ı farklı coğrafi bölgelere dolaylı harekete geçmek zorunda kalacaktır. Mısır içindeki sorunları nedeniyle askeri stratejik bir sorun yaratmamaktadır. Dolayısıyla, 1967 Savaşı sonrasındaki yerine itilebilir."¹³⁹

Yinon, raporunun devamında Mısır'ın nasıl bölüneceğini anlatmaktayken, bu olayın gerçekleşmesinin Kuzey Afrika'da bir domino etkisi yaratacağını belirtmektedir. Özellikle de Mısır'ın güneyindeki Sudan, İsrail'in "beka için parçalama" planında önemli bir yer tutmaktadır:

"Mısır birden çok iktidar odağına bölünmüştür. Eğer Mısır parçalanırsa, Libya, Sudan ve hatta daha uzaktaki devletler de bugünkü biçimleriyle varlıklarını sürdürmeyi Mısır'ı izleyeceklerdir. Yukarı Mısır'da, çok sınırlı güce sahip ve merkezi hükümetten yoksun bir takım zayıf devletlerin yanıbaşında kurulacak bir Hıristiyan Kopt Devleti tasarısı, ancak barış antlaşması ile ertelenebilen, fakat uzun vadede kaçınılmaz görünen bir tarihsel gelişmenin anahtarıdır.

Bugün Müslüman Arap dünyasındaki en parçalanmış devlet olan Sudan, birbirine düşman dört gruptan oluşur. Arap olmayan Afrikalılar, paganlar, Hıristiyanlar ve bunların oluşturduğu çoğunluk üzerinde bir azınlık egemenliği kurmuş olan Sünni Müslüman Araplar. Öte yandan Mısır'da ülke genelinde çoğunluğu oluşturan Sünni Müslüman Araplar'a karşılık Yukarı Mısır'da yedi milyonluk güçlü bir Hıristiyan azınlık yaşamaktadır. Bunların hepsi kendi devletlerini kurmak isteyeceklerdir ve bu da Mısır'da ikinci bir 'Hıristiyan Lübnan' yaratacaktır."¹⁴⁰

¹³⁸ Shakak, *The Zionist...*, s. 5.

¹³⁹ Shakak, *The Zionist...*, s. 8.

¹⁴⁰ Shakak, *The Zionist...*, s. 4.

Yinon, Mısır hakkındaki bu tehlikeli kehanetlerinin ardından, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn gibi petrol zengini ülkelerin de son derece istikrarsız ve zayıf bir yapıya sahip olduklarını, İsrail'in de katkılarıyla kolayca kaosa sürüklenebileceklerini ve dolayısıyla İsrail için engel oluşturma gibi bir şanslarının olmadığını söyler. Ürdün'den söz ederken de, ülke içindeki Filistinlilerin potansiyel bir istikrarsızlık unsuru olduğuna dikkat çekmekte ve şöyle demektedir: “Ürdün, uzun vadede değil ama, kısa vadede yakın bir stratejik hedeftir. Ürdün'ün bugünkü yapısıyla uzun süre var olabilmesi mümkün değildir ve İsrail'in politikası da, savaşta ve barışta Ürdün'ün bugünkü rejiminin tasfiye edilip, iktidarın Filistinli çoğunluğa devredilmesine yönelik olarak işletilmelidir.”¹⁴¹ Çünkü Ürdün'deki Filistinliler'in iktidara tırmanmaları, ülkeyi tam bir kaosa sürükleyecektir. Kuşkusuz böyle bir durumda “Lübnan örneği” yeniden tekrarlanabilir, ülke İsrail işgaline maruz kalabilir.

Oded Yinon'un 1982 yılında “İsrail İçin Strateji” başlığı altında yazdığı tüm bu senaryoya baktığımızda, çok ciddi, kapsamlı ve uzun vadeli bir “Ortadoğu stratejisi” ortaya çıkmaktadır. Bu, aynı zamanda İsrail'in beka stratejisidir. İsrail Devleti'nin, Ortadoğu'da baki kalabilmesi ve tüm Ortadoğu'yu yeniden düzenlemesi öngörülmektedir. Ortadoğu'nun, İsrail Devleti'ni çevreleyen “düşman denizi” olmaktan çıkarılıp, İsrail Devleti'ne güvenlik ve istikrar sağlayacak bir “hinterland”, bir tür pasif “hayat sahası” haline gelmesi hedeflenmektedir. Diğer devletler nezdinde başarıyla uygulanan plan halihazırda Irak için uygulamaya koyulmuştur ve tarihin tekerrür etmesini önleyecek hiçbir sosyal olguda şu an için Kuzey Irak bağlamında mevcut değildir.

Yinon'un yazdıkları konuyla ilgili önemli isimler tarafından da üzerinde uzlaşıyla kabul edildiği üzere İsrail'deki “derin devlet”in gerçek stratejisidir, hayal ürünü değildir. Kudüs İbrani Üniversitesi profesörü Israel Shahak, Yinon'un raporunu temel alarak yazdığı “The Zionist Plan for the Middle East” adlı çalışmasında, raporda yazılanların İsrail'in uzun vadeli stratejisinin bir özeti olduğunu vurgulamaktadır.¹⁴² Rapor üzerine eğilen bir diğer ünlü isim, Yahudi asıllı Amerikalı dilbilim profesörü ve siyaset yorumcusu Noam Chomsky de aynı görüştedir. Bertrand Russel Barış Vakfı eski Genel Sekreteri Ralph Schoenman ise, Oded Yinon'un sözkonusu raporunun sıradan bir belge olmadığını, “İsrail'de gerek ordu, gerekse haberalma örgütünün üst kademelerine egemen olan düşünce yapısını” sergilediğini söylemektedir.¹⁴³

Oded Yinon'un raporundaki görüşlerin “İsrailli aşırı sağcı/dinci gruplara” ait olduğu ve “demokratik” bir ülke olan İsrail'in bu denli mütecaviz bir strateji peşinde koşmasının mümkün olmadığı gibi bir yorum yapılabilir. Oysa İsrail'deki “derin devlet”in, o çok sözü edilen “aşırı

¹⁴¹ Shakak, *The Zionist...*, ss. 9-10.

¹⁴² Shakak, *The Zionist...*, ss. 9-10

¹⁴³ Ralph Schoenman, (Çeviren: Aydın Pesen), *Siyonizmin Gizli Tarihi*, İstanbul, Kardelen Yayınları, 1992, s. 103.

sağcı/dinci” gruplara ait olduğu artık yadsınamaz bir gerçek olmuştur ve “aşırı sağ” diye adlandırılan siyasi olgu, İsrail’de “devlet”in kendisiyle özdeşleşmiştir.

Bu “beka için parçalama” stratejisi, İsrail’in Irak örneğinde olduğu gibi Arap ülkelerindeki ayaklanma ve iç savaşlarda oynadığı gizli rolü güzel bir şekilde açıklamaktadır.

Ortadoğu ülkelerinin azınlık unsurları her zaman için İsrail’in ilgisini çekmiştir. İsrail’in Ortadoğu’daki tüm bu iç savaşlardaki rolü kuşkusuz son derece önemli bir stratejik anlam taşımaktadır. Lübnan, Yemen, Umman, Çad ve Sudan’daki iç savaşların hepsinde de “İsrail parmağı”nın var oluşu, bizlere “beka için parçalama” stratejisinin ne denli gerçekçi olduğunu ve İsraililer tarafından ne denli ısrarlı bir biçimde uygulandığını göstermektedir. Bu anlamda potansiyel olarak İsrail için tehlikelilik arzeden İran, Irak, Suriye ve Türkiye’deki Kürtler her zaman için İsrail’in kullanılması muhtemel unsurlar olarak gündeminde yer almıştır. I.Dünya Savaşı sonrası yayımlanan Wilson ilkelerince her ulusa kendi kendini yönetmesine izin verilmiş ve bağımsız devlet hakkı kurulması sağlanmıştı. Bu hak yalnızca Kürtlere verilmeyip bahis konusu edilen ülkeler dahilinde Kürtlerin dağıtılması sağlanmıştı. Kanımızca, bu strateji uzun vadeli bir hedefi görmekteydi ve bu hedef sözkonusu Kürt unsurların gerektiğinde ilgili ülkelere karşı kullanılabilmesinin sağlanmasıydı. Nitekim yıllar sonra İsrail’e bir Kuzey Irak Politikası oluşturabilmesinin yolunu da bu strateji sağlamıştır.

Anlaşılmaktadır ki, Ortadoğu ülkelerindeki her iç çatışma, Batı Kudüs’te büyük bir stratejik fırsat olarak görülmektedir. (Hatta öyle ki, İsrail, klasik Ortadoğu tanımının dışında kalan Kıbrıs’la da yakından ilgilenmekte, özellikle Rum kesimi ile ilginç işbirlikleri kurmaktadır.) Ortadoğu ülkelerindeki bu iç çatışmalar bir ülkenin parçalanmasına neden olabilir -ki İsrail’in de en büyük amacı budur. Bunun yanısıra, parçalanma ile sonuçlanmasa bile, her iç çatışma en azından istikrarsızlık meydana getirir ve ülkeleri zayıflatır. Etrafındaki Müslüman/Arap denizini oluşturan ülkelerin istikrarsızlaşması ve güçsüzleşmesi ise, dünyaya “yok edilme korkusu” gözlüğünden bakmakta ısrar eden Batı Kudüs açısından vazgeçilmez bir stratejik hedeftir.

İsrail “beka için parçalama” stratejisinden vazgeçemez. Kendisi için ebedi birer düşman olarak gördüğü Ortadoğu devletlerinin içindeki azınlıkları “kart” olarak görmeye devam edecektir. Bu noktaya kadar anlatılanlar, bugün Ortadoğu’nun en önemli sorunlarından biri olan ve Türkiye’yi de yakından ilgilendiren Kürt sorunu ile yakından ilgilidirler.

İngiliz araştırmacılar J. Bloch ve P. Fitzgerald, “British Intelligence and Covert Action” (İngiliz İstihbaratı ve Gizli Operasyon) adlı kitaplarında, Güney Sudanlı Hıristiyanların stratejik açıdan Iraklı Kürtlere benzediğini ve aynı onlar gibi dış güçler tarafından istikrarsızlık unsuru olarak

kullanıldığına dikkat çekmektedirler.¹⁴⁴ Gerçekten de Güney Sudan ayaklanmasını “en etkili biçimde” destekleyen İsrail, 1960’ların başından bu yana Irak’ı istikrarsızlaştırılmasında önemli bir etken olan Kürt sorununun başlıca sorumlularındandır.

3.7. Biyolojik Bekanın Olmazsa Olmazı: Yeterli Su Kaynaklarına Sahip Olma Gerekliliği

İsrail için güvenlik sorunu, yalnızca üzerinde konumlandığı fiziki coğrafyanın düşman Arap denizi tarafından yutulmasını değil, vatandaşlarının yaşamsal faaliyetlerinin kesintisiz ve sorunsuz devamını sağlamak için yeterli kaynakları tedarik edebilmeyi de kapsamaktadır. İsrail uzun vadeli strateji ve politikalarını çevre ülkelerden kaynaklanacak siyasi tehdit ile ilişkilendirmiştir. Ancak İsrail’in stratejik vizyonu, özellikle son yıllarda, sözkonusu siyasi tehdidin yanında bir de “biyolojik” bir tehditle de yakından ilgili hale gelmiş bulunmaktadır. Bu “biyolojik” tehdidin adı, susuzluktur. İsrail, çok ciddi bir su krizi ile karşı karşıyadır. Zaten kurak bir coğrafya olan Filistin, İsrail’in diasporadan getirdiği dört milyon Yahudi’nin su ihtiyacını karşılamak için son derece yetersizdir. İşgal altındaki topraklarda yaşayan iki milyon Arap da İsrail her ne kadar onlara kendi Yahudi yurttaşlarına verdiği kadar su verse de ciddi bir su ihtiyacı yaratmaktadır.

Dahası, bilindiği gibi Siyonist rüya tüm diaspora Yahudiler’ini İsrail’e getirmeyi öngörmektedir ki, bu hedefe doğru atılan her adım İsrail’in su krizini daha da derinleştirmektedir. İsrail, orta vadede Rusya’dan bir milyon göçmenin gelmesini beklemektedir. Bu durumda yaklaşık 100 milyon m³’ü içme suyu, 300 milyon m³’ü sulama için olmak üzere daha fazla su tüketilecek demektir. Dolayısıyla İsrail mutlaka su kaynakları bulmak zorundadır.

Bu anlamda Fırat ve Dicle gibi iki büyük nehir yatağına sahip Kuzey Irak bölgesi, sözkonusu sudan kendisi içinde yararlanmasına elverecek şekilde bir yapıya kavuşturulmasını sağlama noktasında İsrail için göz önünde bulundurulması gereken bir yerdedir. Müttefik bir Kürdistan Devleti İsrail’in diğer Ortadoğu Devletleriyle su kaynakları üzerinde yapacağı pazarlıkta da elini güçlendirecektir. Kuzey Irak’ta İsrail tarafından oynanan bir “Kürt Kartı” Türkiye’nin GAP bölgesi ve su kaynakları, Kuzey doğu Suriye’de oynanan bir “Kürt Kartı” da Golan Tepelerindeki su kaynakları üzerinde İsrail’in pazarlık payını artıran etkin kartlardır. Suyun İsrail için taşıdığı hayati önem kavranmadan İsrail’in Kuzey Irak hususunda sergilediği tavizsiz tavır da tam anlamıyla anlaşılacaktır. İsrail’in uluslararası hukuk kurallarını gözardı ederek gerçekleştirdiği su gaspına kadar varan

¹⁴⁴ Jonathan Bloch & Patrick Fitzgerald, **British Intelligence and Covert Action**, London, Junction Books, 1983, s. 159.

eylemlerinin tarihsel süreci incelendiğinde, bu mantık silsilesinin son Irak Savaşına neden bile olabilecek bir çılgınlığı barındırdığı saha iyi anlaşılabilir.

İsrail Devleti'nin temellerini atıldığı kongre olarak kabul edilen, 1897 Basel Kongresinde; kurulacak Musevi Devleti'nin sınırlarının, tarihi, stratejik ve iktisadi kaygılara dayanılarak çizilmesi düşünülmüştür. Suyun kıt olduğu Ortadoğu'da, sınır belirlemede en önemli faktörün ise su kaynaklarının kontrol edilmesi olduğunun altı çizilmiştir.

İsrail Devleti, 14 Mayıs 1948'de kurulmasından itibaren sınırlarını su kaynaklarını kontrol altında tutacak şekilde genişletme çabası içine girmiştir. Bu tarihten sonra meydana gelen tüm Arap-İsrail savaşları ve özellikle 1967 yılındaki "Altı Gün Savaşı" su kaynakları etrafındaki çekişmelerle körüklenmiştir. Nitekim, 1967 Savaşındaki İsrail ordu komutanı Moşe Dayan "Altı Gün Savaşı"nın gerekçesini "İsrail için su o kadar önemlidir ki, biz 1967'deki Araplarla savaşa biraz da gerekli su kaynaklarını güvenceye alabilmek ve onları kontrol altına alabilmek için girdik" şeklinde açıklamaktadır.¹⁴⁵ Nitekim Yahudi Devleti 1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan sonra çok daha güçlü bir duruma geçmiş, Golan Tepeleri'nin işgali, Şeria kaynaklarının Araplar tarafından değiştirilmesini önlemişti.

İsrail'in toprak işgalinin sonuçlarından başlıcası bu topraklardaki yaşamsal öneme sahip su kaynaklarının kontrol altına alınmasıdır. Su politikasının, Ortadoğu'nun gelecek dengelerine yön verecek nitelikte bir uluslararası sorun olduğuna ilişkin genelgeçer kabul gören bir anlayış bulunmaktadır. Bu bağlamda, Kürt meselesi, bunun önemli bir parametresini oluşturmaktadır.

İsrail'in yıllık su tüketimi 1,750 milyar m³ olmasına rağmen bu miktar itiyaçlarını karşılamamaktadır. Ancak tükettiği su kişi başına günde 888 litre/gün civarındadır. İsrail'de kişi başına tüketilen su, komşu ülkelerdekisinin beş katıdır. İsrail'de bir yılda tüketilen 1,750 milyar m³ suyun % 75'i tarım alanında kullanılmaktadır. Tarım sektörü ise İsrail "Gayri Safi Milli Hasılası"nda % 5'lik bir paya sahiptir. İsrail'in su stratejisine göre su kaynakları ne pahasına olursa olsun korunurken yabancı bir kaynaktan sağlanacak su ülkeye taşınmalıdır.¹⁴⁶ Bu bağlamda Irak'taki Fırat nehrinin sularının bir kısmının kanallar vasıtasıyla İsrail'e taşınması arzusu da, Dicle ve Fırat nehirleri gibi iki büyük su kaynağına sahip Irak'ı, sözkonusu noktadan da İsrail'in gündemine oturtmakta ve su konusunda da İsrail'in bir Irak politikası izlemesini gerektirmektedir.

¹⁴⁵ Douglas, **The Arabs**, s. 103.

¹⁴⁶ **Gündem 95 Yıllık**, 1 Mayıs 1995, Sayı: 8

“Su” Ortadoğu’daki İsrail’in güvenliğini ilgilendiren çok önemli bir alandır. Bu bağlamda, su kaynaklarının üzerinde bir Kürt devletinin kurulması ise, İsrail’e konuyu manipüle edebileceği etkili yeni bir kart sunacaktır.

Hayfa Üniversitesi’nden Arnold Soffa’ya göre, İsrail, felaketin eşiğine gelmiş durumdadır. Suda, 2000’li yılların ortasından itibaren % 30’luk bir azalma beklenmektedir. Kıyıları sığ ve topraklar gittikçe tuzlanıyor. İsrail’in su ihtiyacının önemli bir bölümünü sağlayan Kinneret Gölü’ndeki su seviyesi kritik bir düzeye erişmiş durumdadır. İsrail DSI’si konumundaki Mekorot’un Su Kaynakları Dairesi Başkanı Rafi Boazzaten suyu tasarruflu kullanan İsrail halkına daha fazla tasarruf yapmaları çağrısında bulunmuştur.¹⁴⁷ Son Şamir kabinesinin Tarım Bakanı Rafael Eitan henüz 1991’de şöyle demekteydi: “Taberiye Gölü’ndeki su seviyesi hiçbir zaman bu kadar düşük olmamıştı. İsrail’in su rezervleri hayati tehlike altında.”¹⁴⁸

İsrail’in sözkonusu su krizi, O’nu uluslararası hukuka aykırı politikalara yöneltmektedir: İsrail, onyıllardır işgal altında tuttuğu Arap topraklarındaki suları, sözkonusu kaynaklar Arap toplumunun zilyetliğinde olmasına rağmen, kendi egemenlik alanına doğru kaydırmaktadır. İngiliz The Independent gazetesi, bu hukuka aykırılık teşkil eden durumu şöyle anlatmaktadır:

“Likud partisinin programında “su bizim hayatımız, böyle olunca da bu nesneyi bir gün bize karşı daima iyi niyet gösterisinde bulunmayabileceklerin eline teslim etmemeliyiz” denilmektedir. İşgalin başlangıcından bu yana Filistinlilere beş kuyu açma izni verildiği halde İsraililer, 40 derin kuyu açarak Filistinlilerin toplam kuyularından çıkardığından daha çok su elde ediyor. İsrail ortalama Filistinlilerin dört misli fazla su elde ediyor. Nitekim Filistinliler, ‘çöle hayat getirdiler, ama bizim sularımızdan’ diyorlar... Binlerce yıl önce Yitzhak, ülkelerinde iki kuyu açmak için Filistinlilerle savaşa girmişti. Bugün o kuyular tekrar açılmış durumda ve geleneğe uyularak, onlara ‘Kin’ ve ‘İhtilaf’ adı verilmiş.”¹⁴⁹

İsrail’in kullandığı büyük orandaki su, özellikle Batı Şeria’da gerçekleştirilen kullanım uluslararası hukuka göre oldukça fazladır. Bir İsrail vatandaşı bir Filistinlinin kullandığı suyun beş katını kullanmaktadır. Filistinliler ise bu suya İsrail vatandaşlarının ödediklerinin üç katını ödümektedirler. Filistinliler İsrail’in kendilerine ait su kaynaklarını kullandıklarını şöyle anlatmaktadırlar:

“İsrail suyumuzu çalıyor... Batı Yakası’nın altında büyük bir su gölü var. Aslında bu suyun tümü bize ait olan topraklarda kalıyor. Ama İsrail burada açtığı kuyuları çok derin kazıyor ve hemen hemen suyun hepsini çekiyor. İşgal altında tuttuğu Batı Yakası’ndaki su kaynaklarının yüzde 90’ını İsrail kullanıyor. Bize içecek su bırakmıyor. Gerçekte işgalin nedenlerinden biri bu. İsrail 25 yıldır bizim suyumuzla çölde vahalar yaratıyor. Hatta Lübnan’ın güneyine girmesinin nedenlerinden biri de gene su. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi şimdi barış masasına otururken kullandığı mevcut su kapasitesinden bir damla taviz vermek istemiyor. Statükoya devamdan yana. Ortadoğu barışının ana konularından biri olan su üzerindeki anlaşmazlığı gidermek için uluslararası uzmanlara başvurmak

¹⁴⁷ The Jerusalem, Ocak 1996

¹⁴⁸ Nature, Ağustos 1991

¹⁴⁹ The Independent on Sunday, 13 Mayıs 1990

istiyoruz. Hiç olmazsa bir geçiş dönemi boyunca kişi başına bir miktar belirleyip İsrail'le suyu bu kişi başına miktara göre bir eşitlik ilkesi üzerinden saptamak istiyoruz. Bizim talebimiz bu. Ama İsrail tutuyor, bize Gazze'de su arındırma sistemleri kurmamızı öneriyor. Olacak şey değil. Feci pahalı bir sistem bu. Öyle ki Coca-Cola içmek daha ucuza geliyor.”¹⁵⁰

Coşkun Adalı ise “Emperyalizmin Ortadoğu’ya Müdahalesi” adlı kitabında konuyu şöyle vurgulamaktadır:

“İsrail Ürdün'de Şeria nehrinin bir kolu olan Yarmuk nehri üzerinde yapılacak Vahba Barajı’na politik nedenlerle karşı çıkıyor. Şeria nehri İsrail’in ana su kaynağı olduğu için bu barajı İsrail’in ulusal güvenliğine bir tehdit olarak görüyor. Öte yandan Şeria nehrini hem Ürdün hem de İsrail aşırı bir biçimde kullanmak zorunda kaldıklarından kaynağının yani Ölü Deniz’in su seviyesi sürekli düşüyor ve nehrin de tuzluluk oranı artıyor. Çok yakında bu nehir tarımda kullanılmaz bir hale gelecek. İsrail’in işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında susuzluk çok ciddi boyutlar almış durumda... Sonuçta milyonun üstünde Filistinli bir de susuzluktan kıvraniyor. Açık kanalizasyonlar, var olan sınırlı su tabakasını artan bir biçimde sürekli kirletiyor. Filistinliler sadece pis su kullanabiliyor. Biyolojik savaşa, bu da bir tür biyolojik savaş!”¹⁵¹

İsrail’in bugün kullanmak durumunda olduğu su kaynaklarının tamamına yakını, işgal suretiyle üzerinde fiilen kontrol kurduğu yakın bölgelerden geliyor. İsrail’li bazı yetkililere göre, İsrail’in bu bölgeler üzerindeki kontrolü kaybetmesi, İsrail’in su kaynaklarından mahrum kalmasına yol açabileceği gibi, varlık ve güvenliğini de tehlikeye sokabilir.¹⁵² Bu endişe nedeniyle dünyaca tanınan bazı su uzmanları İsrail’in işgal altındaki topraklardan taviz verebileceğini, ancak bu bölgelerdeki su kaynaklarından vazgeçmeyeceğini ifade etmektedirler.

Bu tablo, ortaya tek bir sonuç çıkarmaktadır: Ortadoğu’daki su sorununun nedenlerinden biri, İsrail’in suyu “gasp” etmesidir. İsrail tarafından suyu gasp edilenler arasında Filistinliler ve Ürdün’ün yanısıra Lübnan ve Suriye de var. İsrail’in Lübnan, Suriye ve Ürdün’le paylaşması gereken Şeria nehri, bugün fiilen İsrail’in kontrolü altında bulunuyor. Zaten nehrin bir yatağına sahip olan İsrail, Golan Tepeleri’ni işgal ederek ikinci, Güney Lübnan’a girip sözde güvenlik bölgesi kurarak üçüncü ve sonuncu yatağını ele geçirmiş durumdadır.

Ama, bu hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen su da, İsrail’in su ihtiyacını karşılamamaktadır. Aksine, su kaynakları giderek azalırken, İsrail’in nüfusu artmaktadır. Bu gidiş, “Vaadedilmiş Topraklar”ın bir kaç on yıl içinde “Vaadedilmiş Çöller”e dönüşebileceğini göstermektedir. %60’ı çöl olan İsrail topraklarının kalan %40’ını da giderek yaklaşan kuraklık kalan tehdit etmektedir.

İsrail biyololik anlamda da bekasını sağlamak için ilk başta meşru ve rasyonel tedbirleri devreye sokmaktadır: İsrail suyu daha da tutumlu kullanmak, arıtma yöntemlerini geliştirmek için çalışmaktadır. Ayrıca, ulaşabildiği kaynaklardan su satın almayı düşünmektedir. Örneğin,

¹⁵⁰ Nilgün Cerrahoğlu, *Sabah*, 23 Ocak 1994

¹⁵¹ Coşkun Adalı, *Emperyalizmin Ortadoğu’ya Müdahalesi*, İstanbul, Sorun Yayınları, 1991, s. 38.

¹⁵² Rafael Eitan, *Israel’s Critical Water Situation*, Water and Irrigation Review Nisan-Ekim, 1990, s. 8.

Türkiye'nin Manavgat suyuna talip olmuştur. Ancak tüm bu meşru yollar kesinlikle yeterli değildir. Bu nedenle İsrail, gasp ettiği Filistin, Ürdün, Suriye ve Lübnan toprakları üzerindeki denetimini korumaya kararlıdır. Ancak bunlar bile uzun vadede yeterli görünmemektedir ki, İsrail, yeni su gasplarının planlarını yapmaktadır. Zengin su kaynaklarına sahip Irak bu anlamda kendini bu planların dışında tutamamaktadır.

İsrail'in sularını gaspettiği ülke ve halkların da su krizi içinde olmaları gerçeği, İsrail'in sözkonusu gayrimeşru çözümleri -yani su gaspının sürdürülmesi ve yeni gasp planlarını- nedeniyle ister istemez suyu, Ortadoğu'da giderek bir *casus belli* (savaş nedeni) haline getirmektedir.

İsrail Tarım Bakanlığı eski bürokratlarından Meir Ben-Meir, su nedeniyle yükselen tansiyonun muhtemel sonucunu şöyle ifade etmişti: “Su, saatli bir bombadır ve bölge halkları su kıtlığı sorunu için ortak bir çözümü görüşmeye yanaşmazlarsa, savaş kaçınılmazdır.” İsrail Hayfa Üniversitesi'nden Prof. Armon Sofer de 1990'da verdiği bir demeçte “Ortadoğu'da su kaynaklarının kullanımı yüzünden savaş çıkacak” demişti.¹⁵³

Dönemin İşçi Partisi lideri Şimon Peres de, 1991'in ilk aylarında Başbakan Turgut Özal ile Ortadoğu'ya Türk suyunun akıtılmasıyla ilgili bir tartışma sırasında, bundan sonraki Ortadoğu savaşının toprak yüzünden değil su yüzünden çıkabileceğini ifade etmişti. Peres, bir başka demecinde şöyle demektedir: “Nüfus artıyor. Suyu üretmek için imkan yaratamazsak, bu kez su için savaşağız”.¹⁵⁴Yitzhak Rabin de, 1992'de, Başbakanlık koltuğunda oturduğu sıralarda “umarım ki su sorunu silahla çözülmez” şeklindeki sözyle aynı tezi gündeme taşımıştı.¹⁵⁵

İsraili yetkililerin buna benzer daha pek çok demeci şimdiye dek yayınlanmıştır. Tüm bunlar, İsrail'in düzenli bir biçimde “su savaş sebebidir” tezini ortaya sürdüğünü göstermektedir. İsrail'in tarihine, özellikle askeri tarihine bakıldığında, suyun gerçekten de şimdiye dek Yahudi Devleti için çok önemli bir hedef ve bir savaş sebebi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Litani nehri yüzünden, İsrail Devleti'nin işgal politikasından Lübnan da payını almıştır. Litani zaten çok eskiden beridir Siyonist planlarda rağbet görmekteydi: 1919 yılında yapılan Versailles Barış Konferansı'nda ileri sürülen Siyonist haritaya, Litani nehri de dahildi. İsrail'in 1978 ve 1982'de Lübnan'ı işgalinde Litani ve Hasbani nehirleri önemli rol oynamıştır. Savaş sonucunda oluşturulan sözde güvenlik bölgesi sayesinde İsrail her iki nehre de ulaşmış ve bu nehirlerden su çekmeye başlamıştır. Güney Lübnan'daki sürekli çatışmalar ve İsrail'in kendisine bağlı milisleriyle sağladığı sıkı denetim, bölge hakkında kesin bilgi alınmasını güçleştirmektedir, ancak yerel çiftçilerden alınan

¹⁵³ **Milliyet**, 31 Ekim 1990

¹⁵⁴ **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1991

¹⁵⁵ **Sabah**, 22 Aralık 1992

bilgilere göre, İsraililer Litani'den Hasbani'ye uzanan bir tünel açarak suyunu Şeria'ya akıtmışlardır. Bu su hırsızlığı, İsrail'e 500 milyon m³ ek su kazandırdı. Sınırın sadece 10 mil kadar kuzeyinde bulunan Litani ve Hasbani nehirleri İsraililer için hep çekici olmuştu. Bugün de İsrail'in yıllık su ihtiyacının % 40'ı bu yeraltı su kaynaklarından gelmektedir. Irak'ta bu anlamda Lübnan'ın kaderini paylaşmak için sırasını beklemektedir.

İsrail tüm bu su gasplarını sürdürürken, bir yandan da bu politikasına karşı çıkacak bölge ülkelerini tehdit etme politikası izlemişti. İsrail yönetimi, kuzeyindeki Celile Denizi'ne su akışını azaltacak tek taraflı baraj yapımı halinde Suriye'ye saldıracağını ilan etmişti. Suriye'nin Ürdün'le birlikte Yarmuk nehri üzerinde yapmaya çalıştığı Birlik Projesi İsrail'in tehditleriyle son bulurken, Sudan'daki Jonglei Kanalı şantiyesi de İsrail tarafından supolitik nedenlerden dolayı bombalanmıştı.

İsrail'in sözkonusu supolitik geçmişi, İsrail Devleti'nin "su savaş sebebidir" şeklindeki tezinin pek yabana atılır olmadığını göstermektedir. Geçmişte su için çarpışmayı göze alan, İsrail, o zamanlara göre çok daha artmış olan su krizi karşısında Irak Savaşı sonrası oluşacak su kaynaklarına da olacak hakim siyasi denkleme dahil olmama gibi bir lüksü kendisinde görmeyecektir.

İsraililer'in büyük bir çoğunlukla üzerinde ittifak ettikleri "Tevratsal sınırlar"a değinirken, bu sınırlarla çizilen coğrafyanın Nil ve Fırat nehirleri arasında uzandığına işaret edilmişti. Nitekim Nil, Fırat ve bu ikisinin arasındaki su kaynakları, Siyonist hareketin başından bu yana İsrail liderlerinin başlıca hedefleri arasında yer almıştır. Dışişleri Bakanı Simon Peres'in Ortadoğu'yu tanımlarken "oily lands" (petrollü topraklar), "holy lands" (Kutsal Topraklar) ve "watery lands" (sulu topraklar) üçlüsünden oluşan coğrafi bir bütünlük olarak yorumlaması bu noktada oldukça anlamlıdır. İsrail Dışişleri Bakanı'nın bu yorumu, Nil'den Fırat'a uzanan Vaadedilmiş Topraklar'ın üzerindeki su ve petrolün de "İsrail'in malı" olarak görüldüğünün işaretidir.¹⁵⁶

Önemli olan ise, kuşkusuz, bu "dini perspektif"in İsrail'in somut politikalarıyla ne denli örtüşüğüdür. Bu sorunun cevabına baktığımızda ise, önemli bir sonuçla karşılaşırız. İsrail, hem sözkonusu dini perspektifin bir sonucu, ama ondan daha çok somut jeostratejik gerçeklerin bir ürünü olarak, gerçekten de Nil'den Fırat'a uzanan bir "su vizyonu"na sahiptir.

İsrail askeri istihbarat servisi AMAN'ın eski şeflerinden Yehoshafat Harkabi, "Israel's Fateful Hour" "adlı kitabında, Ortadoğu'daki ülkelerin dış politikalarının iki ayrı boyut üzerinde seyrettiğini anlatır. Harkabi'ye göre, bir "büyük hedef" (grand design) vardır, bir de güncel dış politika. Bir ülke, "büyük hedef"i bir diğer ülkeyi yok etmek ya da onun topraklarını işgal etmek olduğu halde, güncel dış politikasında onunla anlaşılabilir, hatta onunla barış bile yapabilir. Harkabi, buna örnek olarak

¹⁵⁶ <http://www.yesil.org/sabatay/turkiyedenne.htm>

Enver Sedat'ı verir. Ona göre Enver Sedat, güncel dış politikanın pragmatik bir gereği olarak İsrail'le Camp David barışını imzalamıştır, ama İsrail'i yok etmek olarak özetlenebilecek Arap “büyük hedef”inden caymamıştır. Harkabi, İsrail'le barışa yanaşan bazı Araplar'ın sözkonusu “büyük hedef”ten caydıklarını, ama önemli bir bölümünün de bu hedefi koruduklarını belirtir.¹⁵⁷

Harkabi, İsrail'in “büyük hedef”inin ne olduğundan bahsetmemeyi yeğler, ama bunun ne olduğunu diğer kaynaklardan çıkarmak kolaydır. İsrail'in nihai hedefi, Nil'den Fırat'a uzanan coğrafya üzerinde egemenlik sağlamaktır. Bu egemenliğin bir boyutu da, bu coğrafyanın sularını denetim altına alabilmektir.

Haritadaki ilk önemli ayak, Nil nehridir. Bazıları, İsrail'in 1967'de işgal ettiği Sina yarımadasını 1978 yılındaki Camp David barışı ile Mısır'a geri verdiğini, dolayısıyla Nil üzerinde bir iddiası olmadığını düşünebilirler. Oysa gerçekler daha farklıdır. Çünkü, İsrail'in “büyük hedef”i ile güncel dış politikaları birbirinden farklıdır.

Bir deyişe göre Nil Mısır'dır ve Mısır Nil'dir. Nil nehri Mısır için hayati bir jeopolitik konum sahiptir. İngiliz lideri Winston Churchill¹⁵⁸ Nil'i “Nehir Savaşı” adlı kitabında Nil'i; kökleri orta Afrika'da Victoria, Albert ve Kenya göllerinde uzun gövdesi Sudan ve Mısır'da ve dalları kuzey Mısır'daki deltada yer alan dev bir palmyeye benzetmiş ve şöyle demişti: “Kökler kesilecek olursa dallar kuruyacak ve ağacın geri kalan kısmı da çürüyüp ölecektir.”¹⁵⁹

Yani, Mısır'ı Nil suları hakkında tehdit etmenin yegane yolu, Nil'in iki “kökünü” elinde tutan Sudan ve Etiyopya'yı kullanmaktır. Ya da Winston Churchill'in deyimiyle “palmyeyi köklerinden kesmek”. Nitekim İsrail, uzun bir zamandır gerçekten de bunu yapmaya çalışmaktadır.

Mavi Nil kanalıyla Mısır'a giden suyun %85'ini kontrol eden Etiyopya'ya “Afrika'nın su kulesi” adı verilmiştir ve Sudan ile Mısır'ı besleyen suyun musluğu onun elindedir. Etiyopya'nın Nil üzerindeki gücü Etiyopya dağlarından çıkan ve sınırları ötesine Somali ve Sudan'a akan onbir nehirdir. Bunlardan en büyüğü olan Mavi Nil, Etiyopya'da Abay adıyla tanınır ve Sudan'a her yıl 50 milyar m³ su akıtmaktadır: Bu da asıl Nil'in toplam suyunun % 60'dır. Buna ek olarak güneybatıda Sobat Nehri olarak birleşen Baro ve Pibor nehirleri ve kuzeybatıda Atbara'nın kolları sırasıyla Nil sularının % 14 ve 13'ünü oluştururlar.

¹⁵⁷ Harkabi, *Israel's...*, s. 114.

¹⁵⁸ Winston Churchill, (1874-1965), II. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere'de devlet başkanlığı yapmış ünlü İngiliz politikacı ve yazardır. Ayrıca Nobel ödülü sahibidir.

¹⁵⁹ Winston Churchill, *The River War: An Account of The Reconquest of The Sudan*, New York: Carroll & Graf Publishers, Inc., s. 158.

Kısacası, Mısır'a akan Nil sularının en büyük musluğu Etiyopya'nın elindedir. Etiyopya'nın bu musluk üzerinde oynamaya yönelik her türlü girişimi ise, Mısır'da büyük bir tedirginlik yaratmaktadır.

Bu gerilim özellikle 1980'li yıllarda kendisini hissettirmişti, 90'larda ise iyice büyümüşü. 1990'daki bir Newsweek, iki ülke arasındaki sözkonusu gerilimi anlatırken şöyle yazmıştı: "Etiyopya-İsrail ilişkileri İsrail'in su politikasının ayrılmaz bir parçası niteliğinde. Mısır'ın Nil nehri ile bir problemi var. Ülke her bakımdan Nil'e bağlı.. Eğer Etiyopya Mavi Nil'den musluk açarsa, Mısır kendi suyunu kaybedebilir. Bu yüzden 'Mısır eğer gerekirse Nil'i korumak için savaşır' diyor bir coğrafyacı. Kıdemli bir Batılı diplomat ise 'bu konuda şüphe yoktur' diyor."¹⁶⁰

Gerginlik giderek artmış ve Mısır yönetimi Ekim 1991'de yaptığı bir açıklamada Nil'in kendi insiyatifi dışında kontrol altına alınmasına yönelik girişimleri savaş ilanı sayacağını açıklamıştı. O günden bu yana iki ülke arasında sözkonusu sorun pek çok sert protesto ve "gözdağı"na neden olmuştu. Nil üzerindeki bu gerginlik, Nil'den Fırat'a uzanan coğrafya üzerinde hegemonya planları yapan İsrail açısından son derece önemli bir kozdu kuşkusuz.

Aslında İsraililer bu değerlendirmeyi çok önceden yapmışlardı. 1940'lı yılların sonunda Başbakan David Ben-Gurion tarafından hazırlanan ve sonradan "Gurion Planı" olarak adlandırılan stratejik çerçeve, Türkiye'deki kaynakların kontrolü ile kuzeyden, İsrail'in güneyden, başta Etiyopya olmak üzere bazı Afrika ülkelerinin de güneybatıdan bastırması ile Ortadoğu'daki su ve petrolün kontrol altında tutulmasını öngörüyordu.¹⁶¹

1950'li yıllarda geliştirilen çevre stratejisi ile desteklenen bu planın uygulanmasında geç kalınmamıştı. İsraililer, o yıllardan başarak Etiyopya ile çok hızlı bir yakınlaşma sürecine girmişlerdi.

İsrail'in-Etiyopya ittifakının gözle görülür bir su boyutu kazanması ise, Mısır ile İsrail arasındaki Camp David barışından sonra olmuştu. İsrail Camp David'de tüm bir Sina yarımadasını Mısır'a iade ederken, Enver Sedat'tan yılda 800 milyon m³ Nil suyunu Necef Çölü'ne aktarmasını istemişti. Sedat önce bu teklife sıcak baktı, ama iç muhalefetin de etkisiyle İsrail'in isteği gerçekleşmemiştir. Yahudi Devleti bundan sonra Nil'i "köklerinden" kontrol altına almaya karar verdi ve birdenbire İsraili mühendisler, Nil'in akışının % 83'ünü denetleyen Etiyopya'ya baraj yapımı konusunda yardımcı olmaya başladılar. Etiyopya İsrail'in tarım ve sulama uzmanlığı konularındaki yardım teklifini severek kabul etmişti. İsraililer, Etiyopya'yı Nil üzerinde barajlar yapmaya yönelttiler.

¹⁶⁰ Newsweek, 12 Şubat 1990

¹⁶¹ Tempo, 10-16 Haziran 1990

“Afrika’nın su kulesi” olarak bilenen ve Mısır ile Sudan’a giden suyun musluğunu elinde tutan Etiyopya ile İsrail arasındaki dikkat çekici dostluk, İsrail’e gerektiği takdirde Mısır ve Sudan’ı susuz bırakma imkanı vermekteydi.¹⁶²

Bu konuda 1991 yılında Mısır parlamentosuna Arap İşleri Komisyonu tarafından sunulan “Arap Bölgesinde Su Krizi” başlıklı rapor oldukça önemlidir. Raporla İsrail’in Etiyopya ile olan yakın ilişkilerine ve bu ülkeye Nil üzerinde 6 baraj yapımı için verdiği büyük desteklere dikkat çekilmektedir. Buna göre, İsrail Mısır’a giren su üzerinde doğrudan doğruya etki sahibi olmaktadır. Raporla İsrail’in “Nil’in stratejik kaynaklarını kuşatarak Mısır’ın güney savunma hatlarını yarmaya çalıştığı” vurgulanmaktadır. Rapora göre, İsrail’in Etiyopya’ya yaptığı yardımlar, doğrudan doğruya Mavi Nil’in denetimini ele geçirmek ve bu yolla Mısır’a baskı yapmak içindir.¹⁶³

Mısır İsrail’in bu tutumu karşısında “Varaa el-Hudud” olarak anılan askeri planlarını gündeme sokmuştur. Bu planlar geleneksel olarak Nil sularıyla ilişkilidir. Aida Planı, iç savaşın sona ermesiyle Addis Ababa’da yeni bir hükümetin eski sulama planlarını canlandırıp yeni barajlar kurması durumunda Etiyopya’ya müdahale planıdır. Mısırlılar, Mavi Nil’e yönelen tehditten ve İsrail’ilerin Etiyopya’ya verdikleri yardımdan kaygı duymaktadırlar.

Kısacası İsrail, bir “palmiye” olan Nil’in ilk ve en büyük kökü üzerinde ciddi bir etki elde etmiş bulunmaktadır.

Nil’in Etiyopya’dan sonraki ikinci önemli kökü, Sudan’dır. Ve İsrail, bu kök ile de yakından ilgilidir. Etiyopya gibi Sudan’ı da kendi safına çekememiştir belki; ama bu kez güç kullanarak Nil’in bu ikinci büyük kökünü kurutmaya çalışmıştır.

Mısır ile Sudan, Nil havzasında nehir sularının ortak kullanımını konusunda anlaşma imzalayan ilk ülkelerdir. Bu anlaşma çerçevesinde 1959 yılında Jonglei Kanalı’nın inşaatına başlanmıştır. Bu kanal sayesinde Nil’in suları çok daha hızlı akıtılacak ve Güney Sudan’da bataklıklarda buharlaşmayla kaybedildiği hesaplanan 25-50 milyar m³ su kazanılmış olacaktır. Kanalin açılması ve varolan küçük kanalların derinleştirilip genişletilmesi su akıntısını hızlandıracak ve böylece buharlaşmayı azaltacaktır. Nil’in debisinde önemli bir artış bekleniyordu.

Fakat 1955’de başlayan iç savaş, Jonglei Kanalı projesini baltaladı. İç savaş, Sudan’a egemen olan müslümanlara karşı güneydeki hıristiyan ve animistler tarafından başlatılan bir ayaklanma ile doğmuştu. Ayaklanmayı yürüten Anya-Nya adlı örgüt Jonglei Kanalı’nı kendisine hedef olarak

¹⁶² John Bullock & Adel Darwish, **Su Savaşları: Ortadoğu’da Beklenen Çatışma**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1994, s. 89.

¹⁶³ Bullock & Darwish, **Su Savaşları...**, s. 94.

seçmişti. Savaşın ilerleyen yıllarında da Jonglei Kanalı, bölge halkı için kendisiyle savaştıkları herşeyin sembolü haline geldi. Kanal inşaatlarına sık sık saldırılar düzenlenmişti.

Ancak bu arada ilginç bir nokta vardı. Güney Sudan'da patlak veren sözkonusu ayaklanmanın arkasında İsrail vardı. Anya-Nya ayaklanması, İsrail'in silahları ve askeri uzmanları tarafından desteklenmişti. MOSSAD, komşu ülkeler Uganda, Çad, Etiyopya ve Kongo'daki istasyonları aracılığıyla Güneyli ayaklanmacılarla bağlantı kurmuş, Torit kentindeki MOSSAD merkezinde 30 kadar Anya-Nya gerillası özel eğitimden geçirilmişti. İsrail, Güney Sudanlı ayaklanmacılara destek veren en önemli güç konumundaydı.

İşin en önemli yanı ise, İsrail'in desteklediği güneyli gerillaları Jonglei Kanalı'na yapılan saldırılar için teşvik etmesiydi. Dahası, İsraililer, Jonglei kanal şantiyesinin bombalanmasında da aktif rol almışlardı.

Sonunda 1984'te kanalın yapımı durdurulmuştu. Bunda kanalın Güney Sudan halkı için kuzeyin üstünlüğünün simgesi haline gelmesinin rolü büyüktü. Mısır ve Sudan tarafından kanal projesi için harcanan 400 milyon dolar böylece boşa harcanmış oluyordu. İsrail, böylece Nil'in ikinci büyük kökünü de baltalamıştı. Sudan'dan akan Beyaz Nil kesilmemişti elbette, ama bu nehrin büyük su kaybını engelleyecek olan büyük bir proje engellenmişti.

İsrail'in "palmye"nin sözkonusu iki kökü Etiyopya ve Sudan üzerinde yaptıklarına bakarak bir değerlendirme yaptığımızda ise, ortaya Mısır'ı sıkıştırmak için geliştirilmiş bir strateji çıkmaktadır. İsrail'in bölgedeki amacı Mısır'ın suyunun başını tutan Sudan ve Etiyopya'nın Mısır'la işbirliği yapmalarını engellemek ve Mısır'ı bu ülkeler kanalıyla Nil suyunu kesmekle tehdit etmektir.

Bu stratejinin ise kısa ve uzun vadeli iki ayrı amacı olabilir. Birincisi, İsrail'in Mısır'ı Nil'den kendisine su aktarması yönündeki isteklerine razı etmesidir. Nitekim tüm bu tehditler Mısır üzerinde etkili olmaktadır. 1996 başında sızan bazı haberlere göre, Mısır yönetimi, Nil üzerindeki dolaylı baskılarından vazgeçmesi halinde, İsrail'e, İsraililer'in Camp David'den beri istedikleri gibi su aktarmayı düşünmektedir.¹⁶⁴

Nil üzerindeki bu stratejinin uzun vadeli amacı ise, bir savaş durumunda Mısır'ın susuz bırakılmasıdır. Böyle bir savaş ise kuvvetle muhtemeldir. Çünkü İsrail Camp David'le beraber "güncel politika" gereği Sina yarımadasından vazgeçmiştir, ama Yehoshafat Harkabi'nin sözünü ettiği "büyük hedef", İsrail için her zaman Sina yarımadasının Nil'e kadar ele geçirilmesidir. Nitekim Oded Yinon'un Camp David'den üç yıl sonra yayınlanan "İsrail İçin Strateji" başlıklı raporu, daha öncede değindiğimiz gibi, Mısır'ın "1967 Savaşı sonrasındaki yerine itilmesi"nden söz

¹⁶⁴ Milliyet, 5 Ocak 1996

ederek şöyle demektedir: “İsrail uzun vadede, ekonomik açıdan olsun, enerji rezervi olarak olsun, stratejik öneme sahip olan Sina üzerinde denetimi yeniden sağlamak için doğrudan veya dolaylı harekete geçmek zorunda kalacaktır.”¹⁶⁵

Bir başka deyişle, Yinon'un raporuna göre İsrail'in Mısır'ı işgali uzun vadede kaçınılmaz bir gereksinimdir. Nil'in suları üzerine konulan musluklar, işte bu nedenle oldukça önemliydi. Etiyopya kullanılarak Nil'in sularının minimuma indirilmesi, Mısır'ı kuşkusuz felce uğrattır, İsrail'e de kolay bir zafer getirirdi. EP dergisinin konu hakkında yayınladığı bir incelemeye göre, “Mısır ve komşuları arasında Nil'in sularının paylaşımı konusunda çıkacak bir savaşta İsrail'in Nil'in sularından faydalanma olanağı yaratacak bir durumu değerlendirmek istemesi hiç de uzak bir ihtimal değil”di.

Bu savaş stratejisinin belki de en ilginç yanı ise, Eski Ahit'te çizilen bir savaş senaryosuna tıpatıp benzemesiydi. İşaya kitabında, Mısır'ın kuraklık sayesinde nasıl ele geçirileceği şöyle anlatılmaktaydı:

“Ve sular denizden kesilecek, ve ırmak kesilip kuruyacak. Ve ırmaklar kokacak ve Mısır'ın kanalları boşalıp kuruyacak, kamyıla saz olacak. Nil'in yanında, Nil kenarında olan çayırlar ve Nil'in bütün ekilmiş tarlaları kuruyacak, toz olup dağılacak ve yok olacak. Ve balıkçılar ah edecekler ve Nil'e olta atanların hepsi yas tutacaklar ve suların yüzü üzerine ağ yayanlar dövünecekler. Ve Mısır'ın direkleri parçalanacak. Bütün ücretli işçilerin yürekleri kederli olacak. Orduların Rabbi Mısır için ne tasarladı?...”

Ve Mısır'da başın ya da kuyruğun, hurma dalının yahut sazın yapılabileceği bir iş kalmayacak. O gün Mısırlılar kadın gibi olacaklar; ve orduların Rabbinin, üzerlerine elini sallamasından titreyip yılacaklar. Ve Yahuda diyarı Mısır diyarı için bir dehşet olacak; ve onun adı kendisine anılan her adam, ordular Rabbinin ona karşı ettiği niyetten ötürü yılacak. (İşaya, 19/5-18)”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSRAİL'İN İRAK'A YAKLAŞIMI

1. İsrail'in Genel Olarak Irak Politikası

1.1. İsrail'in Irak'ın Toprak Bütünlüğüne Yönelik Politikaları

Daha öncede değinildiği gibi İsrail tüm Ortadoğu'yu içine alan bir beka stratejisine sahiptir ve bunu 1950'lerin başından bu yana büyük bir kararlılıkla uygulamaktadır. Bu stratejinin içinde kuşkusuz Irak'ın büyük yeri vardır. Arap dünyasının en güçlü ülkelerinden biri sayılan Irak, her ne kadar İsrail'le sınıra sahip olmasa da, her zaman için İsrail tarafından büyük bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu nedenledir ki İsrail Irak'ı güçsüzleştirmeye ve istikrarsızlaştırmaya büyük önem vermiştir.

¹⁶⁵ Shakak, *The Zionist...*, s. 8.

Bu hedefin gerçekleştirilmesindeki en önemli “kart” da her zaman için bazı Kürt gruplar olmuştur. İsrail, ülkenin kuzeyindeki bir kısım Kürt ayaklanmacılar ile 1950’li yıllarda yakın ilişki kurmuş, Molla Mustafa Barzani önderliğinde Bağdat rejimine karşı gelişen ayaklanma, İsrail gizli servislerinden detayıyla bahsedileceği gibi çok yakın destek görmüştür.

“Irak bir yandan petrol bakımından zengin, öte yandan da içte bölük pörçük bir ülke olarak, İsrail için sağlam bir hedef olmaya adaydır. Irak’ın bölünmesi bizim için Suriye’nin bölünmesinden çok daha önemlidir.”¹⁶⁶ sözü İsrail için hükümetler üstü bir devlet politikası haline gelmiştir.

Ortadoğu’daki en büyük silahlı kuvvet olan Irak’ın gücü, II. Körfez Savaşı sayesinde eritilirken, ülkedeki Sünni, Şii ve Kürt grupların ülkeyi hukuki anlamda olmasa da fiilen bölmesi sağlanmıştır.

“Irak, çoğunluğun Şii, yönetici azınlığın ise Sünni olmasına karşın özde komşularından farklı olmayan bir ülkedir. Nüfusun % 65’nin iktidara hiçbir siyasi katılımı yoktur. İktidar, % 20’lik bir seçkin tabakanın elindedir. Ayrıca, kuzeyde büyük bir Kürt azınlık vardır. İktidardaki rejimin elinden, ordu ve petrol gelirleri alındığında Irak’ın gelecekteki durumu, Lübnan’ın geçmişteki durumundan farklı olmayacaktır.”¹⁶⁷

Daha öncede değindiğimiz gibi, İsrail Dış İşleri Bakanlığı’nda üst düzey görevlisi olan Oded Yinon, 1982’de, Dünya Siyonist Örgütü’nün Kivunim adlı yayın organında yazdığı “İsrail için strateji” adlı yazıda Irak’ın 3’e bölünmesi planı şöyle açıklanıyordu: “Irak etnik ve mezhebi temeller üzerine bölünecek; kuzeyde bir Kürt Devleti; ortada bir Sünni ve güneyde Şii Devleti.”

Bu hedef, II.Körfez Savaşı’nın ardından gelen gelişmelerle büyük ölçüde gerçekleşmişti. Bölgede İsrail’in ileri karakolu olan Çekiç Güç, bu parçalanmanın mimarlarından olmuştu.

İronik bir şekilde Kuzey Irak’ta bir Kürt Devleti kurulması konusunda son noktayı koyan kişi Saddam Hüseyin olmuştur. Saddam Hüseyin’in yıllarca sindirip asimile etmeye çalıştığı Kürtlere bir anda bağımsızlık yolunu açması, Irak liderinin Kürtler üzerinde değişik planlar yaptığı yorumuna yol açmıştır. KYB Başkanı Celal Talabani, Saddam’ın ülkenin kuzeyinde otonomi ilan eden Kürt ulusuna bağımsızlık hakkı tanıdığını ve bağımsız Kürt Devleti’ni ilk olarak kendisinin tanıyacağını açıkladığını bildirmişti. Uzmanlar, Saddam’ın, Türkiye ve İran’daki Kürtleri de bağımsızlığa özendirme isteyebileceğini ve böylece bu iki ülkede kargaşalıklara yol açma amacıyla olabileceğini belirtmişlerdi.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Shakak, *The Zionist...*, s. 97.

¹⁶⁷ Shakak, *The Zionist...*, s. 4.

¹⁶⁸ *Sabah*, 10 Mart 1993

Siyonist strateji Irak'ın parçalanması ve bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurulması yönündedir. Bu, bizzat İsrail istihbaratından kişilerin kaleme aldıkları raporlarda açıklanmaktadır:

“Dünya Siyonist Örgütü'nün yayın organı Kivunim (Yönelimler) dergisi Şubat 1982'deki 14.sayısında 1980'lerde İsrail için strateji başlıklı önemli bir yazı yayınlanmıştı. Yazıya imzasını atan İsrail Dış İşleri Bakanlığı'nın eski üst düzey yetkililerinden Oded Yinon, ortaya attığı tezi, 'Ortadoğu'daki bütün ülkelerin çok zayıf durumda bulunduğuna, çünkü bu ülkelerde kurulan devletlerin yapay sınırlar içinde birarada yaşamak istemeyen etnik ve dini cemaatleri toplayarak kurulduklarına' dayandırıyor ve İsrail'in bir devlet olarak ayakta kalabilmesi için bu manzaraya uygun bir biçimde bölge devletlerinin bölünmesi gerekliliği ifade ediliyordu. Yazıya göre projede Irak içinde Basra çevresinde güneyde bir Şii bölgesi, kuzeyde Musul çevresinde bir Kürt bölgesi ve ortada Bağdat çevresinde bir sünni bölgesi olarak üçe bölünmesi hedefleniyordu.”¹⁶⁹

Dünya Siyonist Örgütü'nün yayın organında yer alan strateji doğrultusunda parçalanma bugün gerçekleşmiş durumdadır. Ayrıca aynı yayın organının bahsettiği Lübnan'ı eş parçaya bölme işlemi de tamamlanmış haldedir. Bölünmeler Dürzi, Sünni, Şi ve Hıristiyan şeklinde gerçekleşmiştir.

1.2. İsrail'in Irak Politikası Çerçevesinde İran-Irak İlişkisi ve İran-İsrail İlişkisi

Kuzey Irak Kürtlerinin 1975 Cezayir Anlaşması'na kadarki en büyük destekçisi Şah döneminin İranı idi. Irak ile olan çekişmesinde Kürtler'i baskı unsuru olarak kullanan İran bu ana kadar sözkonusu tavırla ABD ve İsrail endekli Kürt politikasını onaylamış oluyordu. İsrail'in Molla Mesut Barzani'ye yardımları İran üzerinden aktarılıyordu. Bu ayrılıkçı Kürt hareketinin en büyük destekçisinin devrimden sonra yaşadığı rejim değişikliği İsrail'in Kuzey Irak politikasını eskisi gibi kuvvetlendirmekten öte engelleyici bir unsur olarak uluslararası sahneye çıkıyordu. İsrail, kendi Kuzey Irak politikasını kolaylaştırıcı bir unsur olmaktan zorlaştırıcı bir unsur olmaya doğru dönüşüm geçiren İran ile olan ilişkilerini sözkonusu yeni şartlar dahilinde tekrar revize etmek zorunda kalmıştır. Bu doğrultuda Kuzey Irak politikası denklemine İran faktörünü de dahil etmek zorunda kalmıştır. Kalabalık bir Kürt nüfusunu barındıran İran, sözkonusu nüfusu İran'a karşı milli bir çıkışla tetikleyecek Kuzey Irak merkezli bir Kürt devletinin varlığını İsrail için daha önemli kılmıştır. Belki daha önceden yalnızca “İsrail'in Kuzey Irak Politikası” olarak adlandırabileceğimiz tez konusu politika İran faktörünün denkleme dahil olmasıyla İran'daki Kürtleri de kapsama alacak şekilde “Kuzey Irak Merkezli Kürt Politikası”na dönüşmüştür. Tüm bu anlatılanlar ışığında denilebilir ki İran-Irak ve İsrail-İran ilişkilerini analize tabi tutulmadan İsrail'in Kuzey Irak'ta izlediği politika bir boyutundan eksik biçimde incelenmiş olacaktır. İran'ın Irak'taki Şii nüfuz üzerindeki etkisi ve son seçimlerden sonra kurulacak hükümetin renginin belirlenmesinde

¹⁶⁹ Dursunoğlu, *Stratejik...*, s. 45.

Şii ve Kürt unsurların güç mücadelesi de konunun güncelliği anlamında da İran faktörünün üstelik tarihsel bir süreç içinde Yahudilerle olan ilişkileri temel alınarak esaslı bir şekilde incelemeye tabi tutulmasını gerektirmektedir.

Babil hükümdarı Kudüs'ü işgal edip Yahudileri yeryüzünün değişik yerlerine sürüp, onları anayurtlarından kopardıktan sonra Babil, o zamandan sonra, asırlar boyu Yahudiler için “düşmanın adresi” olmuştu. Pers imparatorluğuda Babillilerin en büyük rakibi ve düşmanı oldukları için Pers (Fars) diyarı, o zamandan sonra, Yahudiler için büyük bir dost ve Babil'in tehlikesine büyük bir yardımcı olarak akıllarda kalmıştır.

25 asır önce yaşanan jeo-stratejik denklem yine oluştu: Kudüs (daha doğrusu, bu kez Batı Kudüs), Bağdat'a karşı Tahran ile aynı saftaydı. Bağdat'ın da dahil olduğu düşman bir Arap denizi ile çevrili olan Batı Kudüs, o Arap deniziyle ve özellikle Bağdat ile stratejik bir çatışma içinde olan Tahran ile iyi anlaştı. Bu denklem, İsrail'in önceki bölümlerde değindiğimiz çevre stratejisini doğurdu.

İki şehrin ve Batı Kudüs'ün 25 asırdır değişmeyen bu jeo-stratejik konumu, kalıcı bir konumdu aslında. Kudüs'te Yahudiler, Bağdat'ta Araplar, Tahran'da ise Persler oturduğu sürece, jeo-strateji bilimi Kudüs ve Tahran'ı aynı safta birleştirirdi. Bu, çok uzun vadeli bir stratejik konumdu. Dolayısıyla, Kudüs'teki Yahudiler'in uzun vadeli stratejilerini de bu jeo-stratejik denkleme uygun biçimde belirlemeleri gerekirdi. Nitekim öyle yaptılar; İsrail'in ikinci “beka stratejisi”, işte bu yüzden “Irak'ın parçalanmasını”, yani modern “Babil İmparatorluğu”nun ufalanmasını kendisi için vazgeçilmez bir hedef olarak belirledi. “Beka stratejisi”nin Tahran'a yönelik ise hiç bir düşmanca tavrı yoktu.

Tüm bunlar, iki şehir ile Batı Kudüs arasındaki kalıcı jeo-stratejik konumla ilgiliydi. Fakat bir de, iki şehirdeki değişken ve geçici siyasi rejimlerle Batı Kudüs arasındaki kısa vadeli stratejik denklem vardı. Ve jeo-strateji ile değil, siyasetle ilgili olan bu denklem, jeo-stratejik denklemin analizinin verdiği sonuçlardan daha farklı sonuçlar verebilirdi.

Batı Kudüs-Tahran-Bağdat üçgeni, işte bu iki farklı (jeo-stratejik ve siyasi) denklemin iki farklı sonucu yüzünden, tek boyutlu değil çok boyutlu bir üçgendir. Bu üç şehir arasındaki kalıcı jeo-stratejik denklem, özellikle 1979'dan bu yana, mevcut siyasi denklem ile uyuşmamakta ve bu da İsrail'i her iki denklemi de göz önünde bulunduran çift yönlü bir strateji izlemeye yöneltmektedir.

İki denklem arasındaki uçurum, her şeyden önce, Tahran'daki rejim değişikliği yüzünden doğmuştu. İsrail, Şah'a baktığında belki Pers İmparatoru Cyrus'un silüetini görebiliyordu ama Humeyni'nin iktidara gelmesi ile birlikte, Tahran İsrail Devleti için diğer herhangi bir başkentten daha büyük bir tehlike haline gelmiştir.

İsrail bu nedenle, jeo-stratejik denkleme aykırı bir karar vererek Irak'ın İran'a yaptığı saldırıya önce “danişman” olarak doğrudan, sonra da ABD kanalıyla dolaylı destek oldu. Ancak bu siyasi kararı alırken, jeo-stratejik denklemi de bir yandan aklında tutuyordu. Irangate, işte bu yüzden doğdu. Yahudi Devleti, mevcut siyasi denklemin çarpıklığını giderecek, “taşları yerine oturtacak” ve siyasi denklemi yeniden jeo-stratejik denkleme paralel hale getirecek bir işe, yani İran'ı yeniden Şah günlerine döndürmeye kalkıştı. İsraili siyaset bilimci Salpeter, Irangate'in ardında yatan mantığı bu çerçevede şöyle açıklamaktaydı:

“Arap düşmanlığı devam ettiği sürece, Tahran ile Kudüs'ün ortak menfaatleri de devam edecektir. Şimdi İsrail'in Tahran'la bağlantılı kalmaya ihtiyacı vardır, çünkü bir gün dini-ideolojik engeller ortadan kalkacak ve işbirliği için yeniden imkan doğacaktır. Çünkü yüzyıllardır varlığını koruyan ulusal mantalitelere, sözkonusu dini-ideolojik engellerden çok daha kalıcıdır.”¹⁷⁰

İsrail Irangate ile hedeflediği bu sonuca ulaşamadı, “dini-ideolojik engel” olarak gördüğü İslam Devrimi'ni eritemedi. Bu nedenle de, jeo-stratejik denklem ile siyasi denklem arasındaki uçurum giderilemedi.

Bu durum, kuşkusuz her iki denklemin öteki ucunda bulunan şehri, yani Bağdat'ı ve dolayısıyla Bağdat ile Batı Kudüs arasındaki “hikayeyi” yakından ilgilendiriyordu. İsrail, siyasi denklem gereği, Saddam Hüseyin'i İran'a karşı savaşında desteklemiştir. Saddam ve onun liderliğini yürüttüğü Irak BAAS Partisi, önceki sayfalarda değindiğimiz gibi, aslında daha önce de İsrail'in siyasi hesaplarına fazla ters düşmemektedir. Bağdat, İsrail'in en büyük düşmanı sayılan Mısır'la olan rekabeti nedeniyle, Yahudi Devleti tarafından bir “denge unsuru” olarak görülmektedir. 1979'da Mısır İsrail'e barış yapmış, ama bu kez “dengelenmesi” gereken daha büyük bir tehlike Tahran'da ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine de, Batı Kudüs ile Bağdat arasındaki siyasi paralellik daha somut bir zemin üzerine oturmuştu. Tahran, 1979'dan bu yana, özellikle Lübnan'daki ve Filistin'deki “uzantıları” aracılığıyla, Batı Kudüs'e yönelik tehdidini giderek büyütüştü ve Bağdat'ın siyasi denklemdeki önemi de giderek artmıştı. Bağdat'ın patronu olan Saddam, giderek Tahran'a karşı kullanılabilecek bir “kart” olarak şekillenmeye başlamaktaydı.

İsrail, işte bu yüzden hiç bir zaman Saddam Hüseyin'den rahatsızlık duymamış ve Saddam Hüseyin'in iktidardan uzaklaştırılması gibi bir projeye gerçekten sahip olmamıştı. Aksine, Saddam'ın iktidardan indirilmesi projelerine karşı çıkmış ve ABD'ye bu yönde telkinde bulunmuştu.

Fakat, belirttiğimiz gibi, Bağdat'ın patronuna duyulan bu yakınlık yalnızca siyasi denklemin bir sonucuydu. Oysa jeo-stratejik denklem, Bağdat'ı büyük bir düşman olarak belirlemeye devam

¹⁷⁰ E. Salpeter, “Is My Enemy's Enemy My Friend?”, **Ha'aretz**; Beit-Hallahmi, s. 15.

etmekteydi. İsrail bu denklemin gerektirdiği eylemleri gerçekleştirmekten de çekinmemekteydi; 1982’de Irak’ın Osirak nükleer reaktörünü bu yüzden bombalamış ve F-16’larla santrali yerle bir etmişti.¹⁷¹

Bu jeo-stratejik denklem, İsrail’in “beka stratejisi”nin en önemli parçası olan “beka için parçalama”nın da bir taraftan uygulanmasını gerektirmekteydi.

“Beka için parçalama”nın formülü de belliydi; Irak’ın kuzeyinde bir Kürt Devleti, ortasında bir Sünni Devleti ve güneyinde bir Şii Devleti kurulacaktı. (Ancak, İran’daki yeni rejimin “devrim ihracı” politikası yüzünden, Tahran için doğal bir müttefik haline gelebilecek olan bu Şii Devleti projesinin en azından bir sürelik rafa kaldırılması gerekebilirdi).

Kısacası, İsrail’in birbiriyle çelişkili gözükken jeo-stratejik ve siyasi denklemlerinin birleşmesinden hassas bir Irak politikası çıkıyordu. Siyasi denklem nedeniyle, Tahran’a karşı faydalı bir “kart” kimliğine sahip olan Saddam ayakta tutulmalıydı. Jeo-stratejik denklem nedeniyle de, Irak parçalanmalı, özellikle de kuzeyinde bir Kürt Devleti kurulmalıydı.

İlginçtir ki, Irak’ın 90’lı yıllardaki kaderi de tam bu hassas dengeye uygun bir biçimde şekillenmiştir.

1980 yılının 22 Eylül günü çok az kimse tarafından beklenmekte olan bir savaş başlamıştı. Bağdat’taki BAAS rejiminin patronu Saddam Hüseyin’in emri ile, Irak ordusu, önceden hiç bir uyarı yapmadan, aniden İran sınırına saldırmıştı. Irak birlikleri, karşı tarafın hazırlıksız olmasının da etkisiyle, kısa sürede İran içinde önemli bir mesafe kat ederek petrol bölgesi Abadan’a kadar varmıştı. 24 Eylül günü, Abadan’daki dünyanın en büyük petrol rafinerisi alevler içindeydi.

Aslında Saddam Hüseyin’in başlattığı bu Blitzkrieg’den¹⁷² iki ülke arasında önce aylardır sürmekte olan bir sınır anlaşmazlığı vardı. Hatta saldırıdan bir hafta kadar önce Irak, Şah’ın “Barzani kartı”nı bırakması karşılığında 1975’te İran ile imzaladığı sınır anlaşmasını iptal ettiğini açıklamıştı. Kısacası iki ülke arasında gerilim oluşmuştu, ama yine de çok az kimse Saddam’ın bu denli radikal bir karar alıp İran’a saldıracağını beklemekteydi. Bu “çok az kimse”nin çok önemli bir bölümü de, Washington’da ya da Batı Kudüs’te ikamet etmekteydi.

Bu ilginç durum, İran’daki rejimle yakından ilgiliydi. Saddam’ın İran’a saldırmasından 1.5 yıl kadar önce çok önemli bir olay yaşanmıştı Tahran’da; İran Şahı Rıza Pehlevi, Ayetullah Humeyni’nin liderliğindeki devrimciler tarafından tahtından indirilmiş ve hemen ardından ülkede bir “İslam Cumhuriyeti” kurulmuştu. Yeni rejimi kuranlar, kendilerini onyıllardır baskı ve işkence altında

¹⁷¹ <http://www.sinbad.nu/la.htm>

¹⁷² Blitzkrieg bir savaş başlatma tatiğinin ismidir. 2. Dünya Savaşında Almanlarca kullanılan bu taktik hızlı ve sürpriz bir baskına dayanıyor ve savaş uçakları ve piyadelerle desteklenen ateş gücü yüksek tank birlikleri etrafında şekillenen bir askeri gücü gerektiriyordu. (bkz. <http://www.historylearningsite.co.uk/blitzkrieg.htm>)

tutmuş olan Şah'tan nefret ettikleri kadar, onun müttefiklerinden de nefret ediyorlardı. Şah'ın işkenceleriyle ünlü gizli servisi SAVAK'ın CIA tarafından eğitildiğini, işkence yöntemlerini de MOSSAD'dan aldığı “know-how”la geliştirdiğini biliyorlardı.¹⁷³ Nitekim Humeyni, devrimin daha ilk günlerinde ABD'yi “Büyük Şeytan” olarak tanımlamakta gecikmedi. ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki ve Kudüs'ün işgalcisi olan İsrail ise Tahran'daki yeni rejiminin düşman listesinde ikinci sırada geliyordu.

İran'la tarihsel bir rekabet içinde olan Bağdat, Tahran'daki bu rejim değişikliğinin kendisi açısından son derece anlamlı olduğunun farkındaydı kuşkusuz. Bağdat'taki yegane güçlü adam olan Saddam Hüseyin, İslam devriminin kendisi açısından büyük bir fırsat yarattığını görüyordu. 1968 yılında Irak'ın başına geçtiğinden bu yana Batılılar tarafından bir “Sovyet müttefiki” olarak algılanıyordu, oysa Moskova ile arası pek de iyi değildi. Moskova'nın bir yandan kendisine yaklaşırken, bir yandan da kendisini kontrol altında tutmak için başta Suriye olmak üzere rakiplerine destek olduğunu biliyordu. Arap dünyasının lideri olmak isteyen biri için, Moskova'nın bu kaygan müttefikliği hiç bir zaman yeterli değildi. Şah'ın devrilmesi, önüne yeni bir kapı açmıştı. Önündeki 10 yıl boyunca da bu kapıyı sonuna kadar kullanacaktı.

Adel Darwish ve Gregory Alexander, oluşan yeni kapının Saddam tarafından kullanılmasını şöyle özetlemekteler: “Şah'ın devrilmesi, Saddam Hüseyin'e Batı ile verimli bir işbirliği yapma şansı verdi ve o da bunu iyi değerlendirdi. Irak, Batı'nın verdiği silah ve yüksek teknoloji sayesinde bölgesel jandarma misyonunu yükledi”.¹⁷⁴ Saddam'ın 22 Eylül 1980'de İran'a başlattığı saldırıyı beklemekte olan “çok az kimse”nin çoğunun Washington ya da Batı Kudüs'te oturması, işte bu yeni stratejik konjonktürün bir sonucuydu.

ABD, Tahran'daki Büyükelçilik görevlilerini rehin alan ve Amerikan bayraklarını paspas olarak kullanan Humeyni rejimini, kendi Ortadoğu hedefleri açısından büyük bir tehlike olarak görmekteydi. “İran İslam içindir, İslam İran için değil” diyen ve her fırsatta İslam Devrimi'ni ihraç etmekten söz eden Humeyni'nin, Körfez'deki Batı yanlısı monarşileri tehdit etmesinden korkmaktaydı. 70'lerde Vietnam'daki yenilgisinin ardından bir “domino etkisi” içinde tüm Hindicini'ni komünistlere kaptıran ABD, şimdi de İran'da yaşadığı yenilgiyle doğan “yeşil” dalganın, güneye doğru ilerlemesinden endişe etmekteydi. Bu tehlikeli dalgayı durdurmak için ne yapması gerektiğine de hemen karar vermişti; bir “bölgesel jandarma”ya ihtiyacı vardı.

¹⁷³ Bill, *The Eagle...*, s. 403.

¹⁷⁴ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon: The Secret History of Saddam's War*, London, Victor Gollancz LTD, 1991, s. 59.

Saddam, bu misyona soyundu. Nitekim İran Devrimi'nin hemen ardından Washington'a gereken mesajları yollamaya başlamıştı. İlk iş olarak, başkanı olduğu İlerici Ulusal Cephe hükümetinin içindeki komünistleri tasfiye yoluna gitmişti. 1979 Temmuzunda, Irak Komünist Partisi'ne üye olan 21 kişiyi idam ettirdi, yüzlercesini de hapse attırdı. Bir kaç hafta içinde, üç bin Iraklı komünist, Batı Avrupa, Kuveyt, Suriye ve Mısır'a sürgüne gitmişti.¹⁷⁵ Saddam'ın, kendisini “Kızıl Tehlike”den soyutlayan bu tavrı, İran Devrimi'nin doğurduğu “Yeşil Tehlike” nedeniyle derin endişelere boğulmuş olan ABD yönetiminde beğeniyle karşılanmıştı.

Saddam, İran'a saldırmadan dört ay kadar önce, Bağdat'ta düzenlediği bir toplantıda, Ürdün Kralı Hüseyin'e ve Kuveyt Prensi'ne kafasındaki savaş planını açıklamıştı. Yeşil dalganın kendilerini tehdit edeceğinden korkan her iki lider de bu fikre büyük destek vermişlerdi. Saddam, bir sonraki ay Riyad'a gitmiş ve bu kez de Suudi Kralı Halid'e planını anlatmıştı. Kral da destekçi çıkarak; İran'la savaşırca, Saddam'a para yardımı yapacağına söz vermişti.

Suudiler, Saddam'ın planını Washington'a aktarıp onay sormakta hiç gecikmediler. Onay da gecikmemişti. Carter yönetiminin Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Zbigniew Brzezinski, yardımcısı Gary Sick'in ifadesiyle, “İran'ın en sert biçimde cezalandırılması gerektiğine inanıyordu ve Irak'ın İran'a düzenleyeceği saldırıdan hiç bir şekilde rahatsız olmayacaklarını ifade eden mesajlar vermişti”.¹⁷⁶ Aynı sırada, Şah'ın eski Washington Büyükelçisi Ardeşir Zahedi de Iraklılarla yakın temasa geçmiş ve Washington ile Bağdat arasında aracılık yapmaya başlamıştı.¹⁷⁷ Kısacası ABD, Saddam'a İran'a saldırmaması için güçlü bir yeşil ışık yakmaktaydı.

Tüm bunlar olurken, İsraililer devre dışı değildiler kuşkusuz. Şah'ın devrilmesi, ABD kadar İsrail'i de rahatsız etmişti. Çevre stratejisinin en önemli partneri olan Tahran, bir anda “Kudüs'ü kurtarmayı” kendisine en büyük Ortadoğu hedefi olarak belirleyen bir rejimin eline geçmişti. Aslında İsrail Devleti, Şah'ın sonunu farketmişti andan beri endişeliydi. 13 Haziran 1978 günü, İsrail'in İran Büyükelçisi Uri Lubrani Başbakan Menahem Begin'e bir memorandum sunarak, Şah'ın rejiminin çökmek üzere olduğunu, en fazla iki ya da üç yıl yaşayabileceğini bildirmişti. Bunun üzerine de, Ariel Şaron, Şah'ın düşmesini engellemek için İsrail'in askeri bir müdahale gerçekleştirmesini önermişti. Aynı yılın Eylül ayında, Tahran Büyükelçiliği'ne Lubrani'nin yerine eski SHABAK (İsrail'in iç istihbarat servisi) şefi Joseph Hermelin atanmış, bu istihbaratçı sayesinde İran ordusuyla kurulmuş olan ilişkilerin daha da güçlendirilmesi hedeflenmişti. Şah'ın devrilmesinin

¹⁷⁵ Darwish & Alexander, **Unholy Babylon...**, s. 59.

¹⁷⁶ Cockburn; a.g.e., s.318

¹⁷⁷ Cockburn, **Dangerous...**, s. 318.

kaçınılmaz olduğunu gören İsrail, ordunun yönetime el koymasını sağlamak için Humeyni'nin İran'a döndüğü 1979'a dek uğraşmıştı.

İsrail, İslam Devrimi'ni engellemek için yürüttüğü bu çabalar bir sonuç vermeyince de, aynı ABD gibi, bu kez “Saddam kartı”na yöneldi. Yahudi Devleti'nin Irak'la bu yakınlaşması oldukça hızlı gerçekleşti. İran'ın eski devlet başkanı Abdül-Hasan Beni Sadr'ın verdiği bilgiye göre, 1980 yazında, İsraili ve Amerikalı askeri uzmanlar, Iraklı subaylar ve Şah yanlısı İranlı sürgünler ile Paris'te bir araya gelerek, İran'a Irak tarafından düzenlenecek olan saldırının planı hakkında gizli istişare görüşmeleri yapmışlardı.¹⁷⁸ Aynı sıralarda, CIA, İran ordusunun yapısı ile ilgili gizli bilgileri Suudiler aracılığıyla Irak'a aktarmakla meşguldü.¹⁷⁹

İsrailin, bu denli hızlı bir biçimde Bağdat rejimiyle “müttefik” haline gelebilmesi de ilginç bir noktayı oluşturmaktaydı. Irak, her zaman için İsrail'i çevreleyen “düşman Arap denizi”nin en önemli unsurlarından biri olarak bilinirdi. İktidardaki BAAS Partisi ise, güçlü anti-İsrail söylemiyle tanınırdı. Oysa Irak BAAS Partisi'nin ve en son lideri Saddam Hüseyin'in anti-İsrail görüntüsünün gerçekçi olmadığı artık bilinen bir gerçeklikti.

İran-Irak Savaşı'nın birinci yılı henüz dolmuşken ve Irak'ın hala askeri yönden üstün sayıldığı sıralarda, Haziran 1981'de, Irak'taki ilginç bir hedef ilginç bir saldırıya maruz kalmıştı. Hedef, Irak'ın Fransa'dan aldığı yardımlarla son yıllarda yapımına büyük hız verdiği Osirak adlı nükleer reaktördü ve ani bir hava saldırısı sonucunda imha edilmişti. Bir kaç yıl sonra Irak'ı nükleer silahlara sahip bir ülke haline getirecek olan ve oldukça da gizli yürütülen projenin, kimin jetleri tarafından bombalandığı da bir kaç gün boyunca anlaşılamadı. Fakat yine de saldırgan fazla gecikmeden ortaya çıktı; Osirak'ı İsraililer vurmuştu..

İsrail tarafında “Sfenks Operasyonu” olarak adlandırılan bu bombalama, uluslararası kamuoyunda İsrail'in İran-Irak Savaşı'na dolaylı yoldan müdahil olduğu şeklinde yorumlanmıştı; İsrail, İran'la savaş halindeki Irak'ı vurmuştu. Bu eylemden basit bir sonuç çıkartılmıştı; İsrail, İran-Irak savaşında İran tarafını tutuyordu. Çoğu İsraili yorumcunun da benimsediği -ve ısrarla “dışarıya” empoze ettiği- bu yoruma göre, İsrail, bir Arap ülkesi olan Irak'ı her zaman için Farisi İran'dan daha büyük bir tehlike olarak algılamaktaydı. İran, 1950'lerden beridir süregelen çevre stratejisi gereği Araplar'la arası iyi olmayan bir ülke olarak İsrail'in doğal müttefiği idi ve 1979'daki devrim Tahran'ın bu stratejik konumunu pek fazla değiştirmemişti.

¹⁷⁸ Dilip Hiro, *The Longest War: The Iran-Iraq Military Conflict*, New York, Routledge, 1991, s.71.

¹⁷⁹ Samuel Segev, *The Iranian Triangle: The Untold Story of Israel's Role in the Iran-Contra Affair*, New York, Free Press, 1988, s. 120.

Bu yorum, biraz sonra değinilecek Irangate olayıyla birleşince daha da güçlenmişti. İsrail'in resmi ağızları tarafından da "sızdırılan" bu argümana göre, Saddam, İsrail açısından çok büyük bir tehditti ve İsrail, Saddam'dan kurtulmak için İran'daki Humeyni rejimiyle dahi ittifak arayabilmekteydi.

Oysa Bağdat ile Batı Kudüs arasında çizilen bu büyük düşmanlık tablosu, büyük ölçüde bir illüzyondu. İllüzyon, Batı Kudüs tarafından olduğu kadar Bağdat tarafından da pompalanıyordu. Önceki sayfalarda, Irak BAASçılarının ve onların karizmatik lideri Saddam'ın aslında İsrail açısından hiç bir zaman gerçek bir tehdit oluşturmadıklarını, aksine son tahlilde İsrail'in Ortadoğu hesaplarına yarayan politikalar izlediklerine değinmiştik. En azından psikolojik düzeyde geçerli olan bu ittifak, yine önceki sayfalarda değinildiği gibi, İran Şahı'nın devrilmesinin ardından politik düzeye de çıkmış, İslam Cumhuriyeti'ne karşı girişilecek olan Irak saldırısı İsrail askeri uzmanlarının yardımıyla planlanmıştı.

Bağdat ile Batı Kudüs arasındaki bu bağlantıyı yok etmiş görünen Sfenks Operasyonu ise, gerçekte, İsrail'in resmi kaynakları tarafından kendisine atfedilen anlamı, yani "İsrail Irak'a karşı İran'ın yanında" iddiasını desteklememekteydi.

Sfenks Operasyonu, 1977'de Başbakanlık koltuğuna oturan Meneham Begin tarafından geliştirilen temel bir stratejinin sonucuydu. "Begin Doktrini" olarak da adlandırılan bu strateji, Arap ülkelerinin herhangi birisinin nükleer silah kapasitesine ulaşmasının İsrail tarafından mutlaka bir şekilde engellemesini öngörmekteydi.¹⁸⁰ İsrail Devleti, Ortadoğu'nun ilk nükleer gücü olmuştu ve "Hittin Korkusu"nu yenebilmek için, bunu ebedi bir koz olarak kullanıp Ortadoğu'nun tek nükleer gücü olarak kalmaya kararlıydı.

Dolayısıyla Osirak'ın vurulmasının Bağdat'taki rejimle herhangi bir ilgisi yoktu. Çünkü rejimler her zaman değişebilirdi ve nükleer silahlar onları İsrail'e karşı kullanmaya kalkabilecek yeni bir rejimin eline geçebilirdi. İsrail'in Arap dünyasındaki en yakın dostu olarak bilinen Ürdün Kralı Hüseyin bile, eğer nükleer kapasiteye uğraşmaya çalışsa, Begin Doktrini kapsamına alınırdı. Bu yüzden, Osirak'ın bombalanmasının, İsrail'in Bağdat rejimi ile o anda bir çatışma içinde olduğu, üstelikte Irak'a karşı İran'ı desteklediği şeklinde bir anlam içermemekteydi.

Nitekim Saddam da eyleme böyle bir anlam yükledi. Şaşırtıcı bir biçimde, Irak hükümeti Osirak'ın bombalanması olayına beklenenden çok daha küçük bir tepki göstererek Sfenks Operasyonu'nu sineye çekti. Saddam'ı bu tür bir munisliğe iten faktörlerin başında, operasyonun Washington'ın bilgisi ve yardımı ile yapılmış olması gelmekteydi.¹⁸¹ ABD'nin İran'a karşı Irak'ın

¹⁸⁰ Dan Raviv & Yossi Melman, **Every Spy a Prince: The Complete History of Israel's Intelligence Community**, Boston, Houghton Mifflin Company, 1991, s. 423.

¹⁸¹ Cockburn, **Dangerous...**, ss. 323-324

tarafını tuttuğu tartışılmaz bir gerçek olduğuna göre, Sfenks Operasyonu'nun amacı İran'a destek çıkmak olamazdı. Saddam nükleer silah işine el atarak fazla ileri gitmiş ve Begin Doktrini gereğince durdurulmuştu, ama onu durduranların ona cephe aldıklarını düşünmek doğru değildi.

Nitekim Saddam, İran savaşının ilerleyen döneminde İsrail'e yakınlaşmaya devam etmişti. Hatta, bir Arap ülkesi için o zamanlar düşünülemez bir şeyi, İsrail'i resmi olarak tanımayı bile ciddi olarak düşünmüş ve bu konuda İsraililerle bağlantıya geçmişti.¹⁸² Irak BAASçıları ile Yahudi Devleti arasındaki geleneksel paralellik, İran- Irak Savaşı sayesinde daha da güçlenmişti.

Ancak başta da belirtildiği gibi, dışarıdan gözükten tablo böyle değildi. Aksine, ortada İsrail'in Irak'a karşı İran'ı destekleyebilecek kadar Bağdat'la sorunlu olduğu şeklinde bir tablo vardı ortada. Bu tabloyu doğuran en büyük faktör ise, İsrail'in ABD ile İran arasındaki silah ticaretine aracılık ettiği ünlü Irangate alışverişiydi.

ABD'yi gerçekte stratejik hesaplar açısından Irak'ı desteklerken bir yandan da İran'a silah satmaya yönelen faktör, 1980'lerin başından itibaren Washington'ın en büyük baş ağrısı olan rehinelere kriziydi. Lübnan'daki İran yanlısı Hizbullah örgütü tarafından rehin alınan bir avuç ABD vatandaşı, Reagan yönetiminin en başta gelen dış politika konusuydu neredeyse. Washington yönetimi, kendisini üzerindeki ağır kamuoyu baskısının etkisiyle, oldukça kötü şartlar altında bulunan bu rehinelere mutlaka kurtarmak zorunda hissetmekteydi. Misillemeler ve komando operasyonları ise işe yaramamaktaydı. Tek yol karşı tarafın ikna edilmesi idi, ama Hizbullah'ın pek ikna edilecek bir havası da bulunmamaktaydı.

İşte bu noktada İsraililer Washington'ın kapısını çalmışlar ve çok ilginç bir teklif getirmişlerdi; eğer ABD İran'a silah satmayı kabul ederse, İran da Hizbullah üzerindeki nüfuzunu kullanabilir ve rehinelere serbest bırakılmasını sağlayabilirdi. "Rehinelere karşı silah" olarak özetlenen bu alışveriş, Reagan yönetiminin hemen aklına yatmıştı. Hem Kongre'den gizli olarak yürütülecek olan bu işten kazanılacak para, yine Kongre'den gizli olarak yürütülecek bir başka operasyonda, Nikaragua'daki Kontra gerillalarının desteklenmesinde kullanılabilirdi. Amerika nasıl olsa çok geniş kapsamlı bir biçimde Irak'ı desteklemekteydi ve rehinelere kurtarmak için İran'a yapılacak sınırlı bir silah satışı savaşın dengesini çok fazla etkilemezdi. Irangate alışverişinin Washington'daki anlamı özet olarak buydu.

---

¹⁸² Cockburn, **Dangerous...**, s. 323.

1.3. İsrail'in Irak BAAS Rejimiyle İlişkisi

Bu dönemin ardından gelen Irak liderleri içinde İsrail için en iyi çalışanlardan birisi de, BAASçı Saddam Hüseyin oldu. Saddam Hüseyin'in uluslararası ilişkilerde takip ettiği irrasyonel politikaların İsrail'in takip ettiği politikalarla uyum göstermesi, sözkonusu kişinin siyasi konumunun korunması ve sürdürülmesini İsrail'in Irak'taki politikalarının birincil amacı haline getirmiştir.

Sahip olduğu global güç ve etkiyle adeta bir uluslararası aktör olan Masonluk teşkilatının bir ulus devlet olan İsrail'in dış politik manevra alanında ona hareket serbestisi tanıyan, onun ulusal yapısına uluslararası bir güç ve karakter sağladığı iddiası, bir uluslararası aktörün bir ulus devletin uluslararası çıkarları için işlevsel faaliyet göstermesi bakımından ilginç bir örnek sergilemektedir. Saddam Hüseyin tam bu noktada Şark-ül Kebir Mason Locasının üyesi olması nedeniyle, bir ulus devletin siyasi lideri olarak, bir uluslararası aktör aracılığıyla yine bir başka ulus devletin dış politik çıkarlarına uygun ve paralel hareket edip etmediği hep tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda, Saddam Hüseyin'in 1979 yılında İran'a saldırmasının arka planında Şark-ül Kebir Mason Locasından aldığı direktifler ile MOSSAD'dan aldığı desteğin olduğu iddia edilmiştir.

1979'da Sadam Hüseyin İran'a saldırdı. Bu saldırıda amaç, parçalanması planlanan İran'dan petrol bölgesi Kuzistan'ı koparmaktı. İran'ın parçalanması, petrol üretim bölgelerinin işgal yoluyla bu ülkeden koparılmasıyla gerçekleşebilirdi. MOSSAD, Irak'taki rejimi bu istila konusunda cesaretlendirmişti.¹⁸³

İsrail, operasyonun İran'daki Kuzistan'da yaşayan Arapların Irak'ı desteklemesi ile başarıya ulaşacağını düşünmüştü. Ancak bu sefer hesap tutmamış, bölgedeki Araplar İran'dan yana hareket etmiş ve bunu üzerine İran'ın galibiyeti gündeme gelmiştir. Bunun üzerine olayın kontrolden çıkmaması için yeni bir plan yapılmıştır.

“Irak'ın saldırısı geri tepti. Arap azınlık bunu kendisine yönelik bir saldırı olarak gördü. İsrail'in politikası şimdi her iki tarafı birden silahlandırıp savaşı elden geldiğince uzatmak, böylece İran'ın zaferini engellemektir.”¹⁸⁴

Bu yeni plana, Ortadoğu'da İsrail kontrolündeki Arap yönetimleri doğal olarak büyük destek vermişti: “Suudi Arabistan Krallığı İran'a karşı bir silah ambargosu oluşturup Irak'a büyük miktarda silah yardımı yaptı. Mısır ile Ürdün de Irak'ı desteklediler.”¹⁸⁵

¹⁸³ Schoenman, **Siyonizmin...**, s. 106.

¹⁸⁴ Schoenman, **Siyonizmin...**, s. 106.

¹⁸⁵ Schoenman, **Siyonizmin...**, s. 107.

Saddam Hüseyin, İran'la yaptığı bu savaşta Yahudi silah tüccarlarına büyük karlar sağlamıştı. Irak, savaş boyunca Yahudi silah şirketlerinden 80 milyar dolarlık silah satın almış ve 50 yıllık petrolünü 9 yılda harcamıştı. Irak'ın silahlanması İran'la yaptığı savaştan sonra da tüm hızıyla devam etmiştir. Saddam Hüseyin daha sonra silahlarını işgal için Kuveyt'e yöneltmiştir. Bu da komşularına göre oldukça güçlü olan Irak ordusu için zor olmamıştı. İşin ilginç yanı, İsrail tarafından tehlikeli derecede büyük bir silahlı gücü olduğu sık sık vurgulanan Irak'a silah satanların yine aynı çevreler olmasıydı.

Ne ilginç ki, Irak'a askeri müdahalenin yapıldığı dönemde dahi, İsrail ile yakın ilişkileri olan bir silah tüccarı başrolü oynuyordu: Gerald Bull. Bull'un tasarladığı ve "cehennem topu" olarak da bilinen süper topun parçaları her nasılsa, değişik ülkelerden Irak'a doğru giderken birden ortaya çıkarıldı:

"Bilim adamı Gerald Bull'un Baltimore'da, Space Research Co. adında bir şirketi vardı. Bu şirket bilgisayar ve bilgisayar programları için ihracat izinleri almaktaydı. Bunlar sonuçta birleşerek Bağdat'ta bulunan 'Süper Silah'ı oluşturmuştur. Daha önce de denenmiş olan silahta, nükleer, kimyasal ve biyolojik savaş başlıkları da kullanılabilmekteydi.

İngiliz gümrüğünde Nisan 1990'da Middlesborough Limanı'nda sekiz parçadan biri yakalandı. BM ambargosu delinerek, Irak'a Kuveyt'i işgal etmeden kısa süre önce silah ve teknoloji gönderildi. Irak'a gizlice finansal yardım da yapıldı."¹⁸⁶

Irak, 1958 yılına dek I. Dünya Savaşı sonrasında kalma Batı yanlısı bir monarşi tarafından yönetiliyordu. Bu yönetim tarzı İsrail'in Ortadoğu vizyonuna uygun bir rejimdi. Nitekim İsrail kendi politikalarını Irak içinde uygulatabilmek için temas kurmasını gerektiren siyasi karar alma mekanizmasının tek bir kişiden oluşması nedeniyle bu rejim tarzını demokratik modele daha çok tercih etmiştir. Ancak 50'li yıllarda Nasır'ın Mısır'da başlattığı Ortadoğu Arap ülkelerinde bir domino etkisiyle hızla yayılan milliyetçi söylem içerikli radikalizasyon dalgası en sonunda 1958 yılında Irak'ı da vurmuştur.

Batı yanlısı ve "İsrail isbirlikçisi" olmakla itham edilen ülkenin hükümdarı Kral Faysal Albay Abdülkerim Kasım tarafından Temmuz 1958'de askeri bir darbe ile iktidardan düşürüldü ve bazı bakanları ile birlikte idam edildi. Nasır'a sempati duyan Kasım, Arap sosyalizmine dayalı yeni bir rejim kurmuştur.

Bir Arap milliyetçisi olan Kasım, Soyvetler Birliği ve yerel komünistlerle yakın ilişki içindeydi. Öte yandan, sözkonusu milliyetçi/solcu dalganın asıl lideri olan Nasır'a da yakındı. Tüm bunlar, özellikle de Nasır bağlantısı, İsrail açısından yeterince tedirgin ediciydi.

¹⁸⁶ Spotlight, 15 Şubat 1993

Ancak Kasım iktidarda fazla kalamadı. 1963 Şubatında bir saray darbesi sonucu iktidardan düşürüldü. Darbeyi düzenleyen ekip, kendilerine “BAAS” (Diriliş) Partisi adı veren bir grup subay ve sokak militanından oluşuyordu. Bu militanların arasında, darbe günü Albay Kasım’ı öldürmek için görevli olan altı kişilik timin de üyesi olan genç bir adam dikkat çekmekteydi: Saddam Hüseyin el-Tıkriti, yani Tıkritli Saddam Hüseyin. Asker olmamasına karşın sürekli üniforma ile gezen Saddam, darbenin hemen ardından BAAS yönetimi tarafından terör ve suikastlerden sorumlu özel bir grubun başına getirildi. İlk yaptığı iş ise, darbe muhaliflerini sorgulamak için yeni ve etkili işkence yöntemleri geliştirmek oldu. BAAS’ın saray darbesi ile doğan bu iktidarı aynı yılın Kasım ayında sona erince, Saddam Hüseyin’in işkence merkezi ortaya çıkarılmıştı.

BAAS’ın on aydan az süren kısa iktidarı, yine bir darbe ile sona ermişti. Darbeyi yapanlar ise, BAAS’ın devirmiş olduğu Albay Kasım’ın çizgisini koruyan solculardı. Yönetime Abdüsselam Arif geçti. Irak Arap Sosyalist Birliği’ni kuran Arif, BAAS Partisi’ni 18 Kasım 1963’te iktidardan uzaklaştırdı. Abdüsselam Arif, rejimin karşılaştığı krizi aşmak için, Abdurrahman Bannaz’ı 21 Eylül 1965’te Başbakan olarak atadı. Monarşi’nin yıkılışından beri ilk kez bir sivil başbakan atanmıştı.¹⁸⁷ Arif 1966’da bir uçak kazasında ölünce yerini kardeşi Abdurrahman Arif aldı.

Ancak BAAS yeraltında örgütlenmeye devam etmekteydi. Irak BAAS Partisi, rejim aleyhtarı büyük bir gösteriyi 6 Eylül 1967’de gerçekleştirirken, 1967’de Arapların İsrail karşısında uğradığı yenilgiden Abdurrahman Arif rejimini sorumlu tutmaktaydı.¹⁸⁸ Aralarında üç Basçı generalin de bulunduğu bir grup subay, 17 Temmuz 1968’de Arif rejimine son vermiştir. Bu seferki darbe, kalıcıydı.

Bu ikinci BAAS darbesinin lideri Ahmed Hasan el-Bekir’di. İkinci lider görünümündeki kişi ise, kısa süre sonra perde arkasındaki gerçek lider haline gelecek olan Saddam Hüseyin idi. Saddam rejimin kilit noktalarına kendi akrabalarını yerleştirerek ve siyasi rakiplerini tasviye ederek zamanda tüm siyasi gücü elinde toplayacaktı. Her iki şahısta ideolojik olarak Michel Eflak’ın düşüncesine bağlı kişilerdi.¹⁸⁹

Irak’ta 1968’de iktidarı ele geçiren BAAS Partisi, 1940 yılında Michel Eflak ve Salah Bitar adlı iki öğretmen tarafından Şam’da kurulmuştu. Yalnız Suriye’dekinden farklı olarak, Irak yönetimine BAAS Partisi’nin “sağ kanadı” egemen olurken, Suriye’de ise “Sol kanat” ülkeyi yönetiyordu. BAAS; Marksizm, 19. yüzyıl Alman milliyetçiliği ve geleneksel Arap milliyetçiliğinin karışımı

¹⁸⁷ Majid Khadduri, **Socialist Irak: A Study in Iraqi Politics Since 1968**, Washington D.C., The Middle East Institute, 1978, s. 17.

¹⁸⁸ Samir Al-Khalil, **Republic of Fear: The Inside Story of Saddam’s Iraq**, New York, Pantheon Books, 1989, s.48

¹⁸⁹ Eberhard Kienle, **Bat’h V Bat’h: The conflict Between Syria and Iraq (1968-1989)**, London, LB, Tauris 8 Co.Ltd., 1980, s. 34.

niteliğindeki bir ideolojiye ve hem sosyalist hem faşist bir siyasi metoda sahipti. Nitekim Irak'ta iktidara geldikten sonra da “sosyal-faşist” bir program uygulayarak kanlı bir rejim kurmuştur. Devlet Başkanı el-Bekir ve Başkan Yardımcısı Saddam Hüseyin'in emri ile, Bağdat'taki Tahrir meydanının elektrik direklerine çok sayıda eski bakan, siyasetçi ve “ajan” olduğu iddia edilen rejim muhalifi asılmıştır. BAAS rejimi kanlıydı, çünkü devirerek geldiği seleflerinin akibetine uğramaktan korkuyordu.

BAAS'ın önemli bir özelliği de, “Nasirist” ya da bir başka deyişle “Nasırcı” olmayışıydı. Oysa 1958'den 68'e kadar -1963'teki kısa BAAS dönemi hariç- ülkeyi yönetenler, “Nasirist” tanımına tam tamına uymaktaydılar.¹⁹⁰ Nasirizm, Mısır liderinin Pan-Arabik ideolojisinin benimsenmesini ve İsrail'in de baş düşman olarak belirlenmesini öngörmekteydi. Iraklı BAASçılar, Pan-Arabizm'den çok Irak milliyetçiliğine dayalı bir ideolojiye sahiptiler. Nasirizm'in ikinci özelliğini, yani İsrail karşıtlığını ise dillerinden düşürmüyorlardı, oysa gerçekler biraz farklıydı.

Nasır'ın 1967 Savaşı'nda (Altı Gün Savaşı) uğradığı büyük hezimet, Mısır liderinin Arap dünyasındaki itibarını önemli ölçüde zedelemişti. Irak'taki Nasirist yönetimin bir yıl sonraki BAASçı bir darbe ile devrilmesinde ise, Nasirizmin bu popülerite kaybının önemli bir rolü vardı. Adel Darwish ve Gregory Alexander'ın deyişiyle, “İsrail'in zaferi, BAASçıların Irak'ta iktidarı ele geçirmelerinde çok büyük bir faktördü”.¹⁹¹

Bu elbette tesadüfi bir durumdu, ama başka göstergeler, Irak BAASçıları ile İsrail arasında de facto bir yakınlaşma olduğunu gösteriyordu. BAAS Partisi, henüz iktidarı ele geçirmeden 7 ay önce, Kasım 1967'de, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesini öngören 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararını reddettiğini açıklamıştı. Kararı reddeden bir diğer ülke İsrail'di.

1970 yılında ise, Irak'ın BAAS hükümeti, ABD Dışişleri Bakanı William Rogers tarafından öne sürülen üç aylık ateşkes planının Mısır tarafından kabul edilmesini şiddetle kınamıştı. Oysa bu ateşkes Mısır açısından son derece gerekliydi. Bu üç aylık sürede, Ruslar, Mısır ordusunu karadan havaya atılan SA-2, SA-3 ve SA-6 füzeleriyle tahkim etmişlerdi. Bu ateşkesin ardından da, İsrail Mısır'a karşı aylardır sürdürdüğü yıpratma savaşını kesmek zorunda kalacaktı.¹⁹²

Bağdat yönetimi, Mısır ile FKÖ'nün arasının açılmasının da baş sorumlusuydu. BAAS rejimi, Mısır'ın sözkonusu üç aylık ateşkes planını kabul etmesini “ihamet” olarak nitelemiş ve FKÖ'nü de bu nedenle Mısır'ı protesto etmeye çağırıştı. FKÖ'nün bu protestoya katılması sonucu, Mısır-FKÖ ilişkileri aniden bozulmuştur. Kahire Radyosu'nun bir parçası haline gelmiş olan “Filistin'in Sesi

¹⁹⁰ Michael Field, *Inside the Arab World*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1995, s. 99.

¹⁹¹ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 57.

¹⁹² Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 57.

Radyosu” kapatılmıştır. Nasır’ın FKÖ’ne yüz çevirdiğini gören Ürdün Kralı Hüseyin de durumu fırsat bilerek ülkesinde yaşayan ve rejimi için tehdit olarak görmeye başladığı Filistinli mültecilere karşı büyük bir saldırı başlatmıştır. Sonradan “Kara Eylül” olarak adlandırılan operasyonda, binlerce Filistinli, Ürdün birlikleri tarafından katledilmiştir.¹⁹³

Tüm bu olaylarda, Bağdat, irrasyonel bir radikalizmi savunarak sözde düşman saydığı İsrail’in elini güçlendiren sonuçlar yaratmıştı. Buna karşın, siyasi muhaliflerinin ve eski BAASçıların sık sık vurguladıkları gibi, BAAS rejiminin kendisi, hiç bir zaman İsrail’e karşı bir tehdit oluşturmamıştır ve Arap-İsrail savaşlarına hiç bir ciddi katkıda bulunmamıştır.¹⁹⁴ Saddam’ın önce el-Bekir’le paylaştığı sonra da tek başına yönettiği rejim, İsrail için yegane gerçek tehdit olan Pan-Arabik cepheyi her zaman baltalamıştır. Bu cephenin liderliği için Irak milliyetçiliği adına Mısır’la çekişmeye çalışırken, Yahudi Devleti’nin gözünde aslında belli ölçüde olumlu bir imaj elde etmekteydi.

Eski MOSSAD ajanı Victor Ostrovsky, II. Körfez Savaşı’nın ardından kaleme aldığı ikinci kitabında, Saddam’ın Batı Kudüs’teki bu ilginç görüntüsünü tanımlarken, Irak diktatörünün İsrail tarafından iktidarda tutulmak istendiğini, çünkü “uluslararası politika açısından tümüyle irrasyonel” ve İsrail tarafından kullanılabilir “faydalı bir aptallık yapmaya oldukça yatkın” olduğunu yazacaktı.¹⁹⁵

İsrail’in 1982 yazındaki Lübnan işgalinin hedeflerinden biri, FKÖ’nü Lübnan’dan çıkarmaktı. Bu başarılı ve Beyrut’u İsrail topçusunun namlularının ucunda terkeden FKÖ, Tunus’a gitmek zorunda kalmıştır. İşgalin ikinci hedefi ise Lübnan’da depopülasyon uygulamak ve ülkeyi İsrail’in stratejik hedeflerine uygun bir biçimde düzenlemektir. Sivil halka uygulanan terörün ve yapılan katliamların amacı buydu.

Irak’ın İsrail’le de facto bir ittifak içinde olduğunu gösteren bir başka olay, 1982 yılında İsrail’in Londra Büyükelçisi Shlomo Argov’un öldürülmesiydi. Suikast, Irak gizli servisi Muhaberat’ın verdiği emir üzerine, Ebu Nidal’in liderliğindeki terör örgütü tarafından gerçekleştirilmişti. Ancak suç FKÖ’nün üzerine atılmış ve İsrail, bu olayı 1982 yazında düzenlediği Lübnan işgali için bir gerekçe saymıştır. Çoğu yorumcu, Irak’ın bu eylemi, İsrail’in Lübnan işgaline bir gerekçe oluşturmak için düzenlediği konusunda hemfikirdi; çünkü FKÖ o sıralar Saddam’ın canını fazlaca sıkıyordu.¹⁹⁶

¹⁹³ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 57

¹⁹⁴ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 57

¹⁹⁵ Victor Ostrovsky, *The Other Side of Deception: A Rogue Agent Exposes the MOSSAD's Secret Agenda*, New York, HarperCollins Publishers, Inc., 1994, s. 247.

¹⁹⁶ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 24.

Nitekim Irak ve İsrail, Lübnan iç savaşında aynı yanda saf tutmuşlardır. Her ikisi de, FKÖ'ne ve Suriye-İran destekli diğer müslüman örgütlere karşı savaşan Hıristiyan general Michel Aoun'u desteklemişlerdi. 1980'li yıllarda Lübnan'ı kavuran iç savaş, bir tarafta Suriye, İran ve FKÖ'nün, diğer tarafta da Irak ve İsrail'in desteklediği gruplar arasında yaşanmıştır.¹⁹⁷

Irak BAAS rejimi, yalnızca İsrail için değil, büyük Batılı güçler için de faydalı bir de facto müttefik işlevi görmüştür. BAASçılar, 1963'teki darbelerinde sosyalist ve SSCB yanlısı bir iktidarı devirmişlerdi ve bu nedenle de Batılı başkentlerde yararlı bir "kart" olarak görülmeye başlamışlardı. Bu arada, bu darbeyle birlikte iki taraf arasında somut bir ilişkinin oluştuğunu gösteren bazı işaretler bulunmaktaydı: BAASçılar tarafından düzenlenen suikastler, nedense hep Batılı hükümetleri rahatsız eden siyasi figürlere karşı gerçekleşmekteydi. Örneğin 1964'te Irak devlet başkanı Abdül-Salim Arif ülkedeki yabancı şirketlerin ve bankaların yatırımlarını millileştirmeye yönelik bir karar aldığı anda, BAAS yönetimi Saddam Hüseyin'in Cihaz Hanin adlı terör timine Arif'e karşı bir suikast gerçekleştirmeleri emrini vermişti. Bazı yorumculara göre, BAAS bu suikastı CIA adına düzenlemişti.¹⁹⁸

Başkan Arif suikast girişiminden kurtulmuş, ama BAASçılar başta da değindiğimiz gibi 17 Temmuz 1968'de iktidarı ele geçirmeyi başarmışlardı. Bu olayla ilgili olarak da yine "CIA parmağı" söylentileri ortaya çıkmıştı. Çünkü topu topu 900 üyesi olan illegal bir partinin böyle başarılı bir darbeyi tek başına düzenlemesi zor gözükmekteydi. Nitekim eski bazı BAAS üyelerinin açıklamalarına göre, CIA, Saddam'ın Cihaz Hanin adlı terör timine, öldürülmesi gereken solcuların listesini vermişti. Bunların teker teker bulunup kurşunlanmaları ise uzun sürmemiştir. Bu sıralarda, Saddam Beyrut'a giderek oradaki Amerikan ve İngiliz gizli servis elemanlarıyla bizzat görüşmüştü. Bu görüşmelerin içeriğini bilmek ise hiç bir zaman mümkün olmamıştır, çünkü bu görüşmeler hakkında bilgi sahibi olan ve basına bilgi sızdırmaya kalkan BAAS partisi üyelerinin tümü kanlı suikastlere kurban gitmişlerdi.¹⁹⁹

1968 devriminde CIA'nin parmağı olduğu, özellikle de Saddam'ın Cihaz Hanin'i ile CIA arasında yakın ilişkiler kurulduğu yönünde bazı detaylı açıklamalar, Iraklı general Herdan el-Tıkriti tarafından 1969'da düzenlenen bir basın toplantısı ile de duyurulmuştu. Ancak general, basın toplantısından üç ay sonra Kuveyt'te bulunduğu sırada arabasının içinde kurşunlanmış ve yaşamını yitirmişti. Bir Muhaberat (Irak gizli servisi) ajanı olan katil, elini kolunu sallayarak biraz ilerdeki

¹⁹⁷ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 24.

¹⁹⁸ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, ss. 202-203.

¹⁹⁹ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, ss.202-203.

Irak plakalı bir arabaya binerek uzaklaşmış, Kuveyt polisi ise arabayı durdurmaya cesaret edememişti.²⁰⁰

Bir başka ilginç olay, Saddam'ın 1968 devrimini izleyen günlerde BAAS'ın güçlü ismi el-Nayif'i tasviye etmesiydi. Darbe sonrasında el-Bekir devlet başkanı seçilirken, el-Nayif de başbakanlık koltuğuna oturmuştu. Ve el-Nayif makamına oturur oturmaz bir basın toplantısı düzenleyerek yabancı petrol şirketlerine verilen tüm imtiyazları kaldıracaklarını ilan etmişti. Bu toplantıdan bir kaç gün sonra, el-Nayif Başkan el-Bekir tarafından öğle yemeğine davet edilmişti. Yemekten sonra da her ikisi el-Bekir'in ofisine geçmişlerdi. El-Bekir, El-Nayif'ten özür dileyecek olduğu sırada, Saddam Hüseyin elinde bir silahla ofise girmişti. Nayif'e yöneldi, suratına bir tokat atmış ve "petrol politikasını sen kendin mi belirlemek istiyorsun, şerefsiz adam" diye bağırmişti. Saddam'ın arkasındaki örgütsel gücü bilen Nayif, uğradığı şokun da etkisiyle, Tikritli'nin eline sarılmış ve hayatının bağışlanması için yalvarmıştı. Saddam yıllar sonra bu olaydan söz ederken el-Nayif'in çok şanslı olduğunu, onu öldürmekten büyük zevk duyacağını, ama siyasi dengeler nedeniyle bunu yapmadığını anlatacaktı. Nayif, olaydan sonra apar topar Batı Almanya'ya giden bir uçağa bindirilmişti ve oraya büyükelçi olarak atandığı açıklanmıştı. Bu olaydan on yıl kadar sonra da Saddam'ın görevlendirdiği özel bir tim tarafından Londra'da öldürülmüştü.²⁰¹

Kısacası Bağdat'taki BAAS -ya da bir başka deyişle Saddam Hüseyin- rejimi ile ne Batılı başkentler ne de Batı Kudüs arasında hiç bir zaman gerçek bir çıkar çatışması yaşanmamış, aksine de facto bir ittifak şekillenmişti. İsraili ve Amerikalı askeri uzmanların, İran'a yapılacak saldırıyı planlamak için 1980 yazında Paris'te Iraklı subaylarla biraraya gelmeleri, işte bu yüzden bu kadar kolay gerçekleşmişti. Yahudi Devleti, kendisini yok etmeyi kutsal bir misyon haline getirmiş olan İran'ı durdurabilmek için, uzunca bir zamandır çeşitli faydalarını gördüğü Saddam Hüseyin'i kullanmaya karar vermişti. ABD ile paralel bir biçimde aldığı bu karar, 8 yıl sürecek olan İran-İrak savaşının da kaderini belirleyecekti.

²⁰⁰ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s.221.

²⁰¹ Darwish & Alexander, *Unholy Babylon...*, s. 205.

2. İsrail'in Kuzey Irak Politikası

2.1. Kuzey Irak'ın İsrail için Stratejik Önemi

Bölge, yeraltı kaynakları bakımından çok zengin bir yapıdadır. Gerek gravitesi yüksek, yüzeye yakın olması sebebiyle ucuza üretilen petrol, gerekse Fırat nehri tabanında yer alan dünyanın en zengin altın yatakları bütün iştahları kabartmaktadır.

Irak, Ortadoğu içinde merkezi bir coğrafyada yer almaktadır. Bağımsız, güçlü bir Irak, bölge kontrolünü elinde tutan güçler için büyük bir engel olabilir. Bu devleti zayıf düşürmek için en kolay kopartılabilecek parçası ise, mevcut sosyal, kültürel, coğrafi ve demografik yapısı gereği yoğun Kürt nüfusu barındıran Kuzey Irak bölgesidir.

Üç büyük Ortadoğu ülkesinin ortasında (Türkiye, Suriye ve İran) bulunan Kuzey Irak bölgesi bu bölgelere karşı gerçekleştirilebilecek olası opasyonlara karşı üs olarak kullanılabilir şekilde stratejik bir değere sahip yerleşim yeridir. Kendisini çevreleyen ülkelerin sınır bölgelerinde de Kürt nüfusu çoğunluğu teşkil ettiğiinden sözkonusu bölge merkezli bir Kürt Devleti'nin kurulmasında itici bir güç ve model olma işlevselliği zenginliği sağlayabilecek donanımına sahip bulunmaktadır. ABD için Ortadoğu'yu dinleme, gözetleme ve kontrol etmede Kıbrıs için düşünülen konuma çok daha fazlasıyla Kuzey Irak sahip olduğundan dağlık yapısıyla savunmaya da elverişli bu bölge her zaman için ABD ve İsrail için ilgi odağı olagelmışlerdir.

Kuzey Irak, etnik nüfus yapısına göre incelendiğinde, çoğunluğun Kürt olduğu görülür. Ayrıca Türkmenler de dikkate alınması gereken bir nüfusa sahiptir. Ancak burada çok enteresan bir oluşum vardır. En büyük Kürt aşireti olan Barzani aşiretinin büyük çoğunluğu iddialara göre Yahudidir. Bu aşiretin, geçmişte İsrail Devletinden, ayrıca güçlü Yahudi lobisinin etkisiyle ABD'den yardımlar gördüğü sır değildir. İsrail gizli servisi MOSSAD da bu aşirete gerekli istihbarat, lojistik ve askeri yardımlarında bulunmaktadır. İşte bu noktada bölgede oynanan oyunlar pek çok boyut kazanmaktadır.

Bölgede, Yahudi Kökenli bir Kürt devletinin kurulması, İsrail ve ABD için stratejik menfaatleri açısından ideal bir hedeftir. Çünkü, eğer sözkonusu yapıda böyle bir devlet kurulacak olursa sayısız sağlanacak fayda dışında ilk etapta,

*Bölgede İsrail'i yalnızlıktan ve çevrilmişlikten kurtaracak ikinci bir Yahudi devleti kurulmuş olacak ki bu İsrail'i rahatlatarak bir gelişme olacaktır.

*Büyük ve tehlikeli addedilebilecek İsrail'e bir düşman ülke bölünmüş olacaktır.

*Diğer Arap ülkeleri arasında bölünme sağlanacaktır.

*Türkiye'nin başı üzerinde sallanan bir kılıç oluşturulacaktır.

Kuzey Irak'ın bu öneminden yararlanmak isteyen İsrail'i bu anlamda Türkiye resmi ağızlardan sık sık uyarılmaktadır. Nitekim, ABD'li Gazeteci Hersh'e konuşan bir Türk yetkili, ayrılıkçı Kürtleri destekleyerek İsrail'in, müttefiki Türkiye'den kendisini uzaklaştırdığını ve istikrarlı bir Irak oluşturma çabalarına zarar verdiğini belirtirken, aynı Türk yetkili, "Eğer bölünmüş bir Irak ortaya çıkarsa bu Ortadoğu'ya daha çok kan, gözyaşı ve acı getirecektir. Ve bunun da sorumlusu İsrail olacaktır" demiştir.²⁰²

2.2. İsrail'in Kuzey Irak'ta Bir Kürt Devleti İstemesinin Nedenleri

Muhtemel bir Kürt devletinin kurulması İsrail için pek çok bakımdan önemlilik arz etmektedir. Örneğin, sözkonusu devletin varlığı şu anlamda da İsrail için önemlidir; Muhtemel bir Kürt devletinin kurulmasıyla İsrail'in kuruluşu ve yöntemi üzerindeki tartışmalara bir cevap niteliğinde olacağı düşünülüyor olabilir. Özellikle, geçmişteki retorikleri duyarak büyümüş olan yeni kuşaklar açısından meşruiyet tartışmalarında kabul edilen bir yöntem haline geleceği için, artık kimsenin İsrail'e dönür "sizi yoktan varettiler" demesi, kurulacak olan bir Kürt devletinin meşruiyeti Batı'da hemen kabul göreceği için atık pek anlam taşımayacaktır. Bu konuda daha son Irak savaşı öncesi İngiltere başbakanı Tony Blair ülkesinin parlamentosunda yaptığı bir konuşmada "Saddam devrildikten sonra Kürtlerin hakları konusunu Birleşmiş Milletler gündemine getireceğini" söylemesi, aynı devletin girişimleriyle İsrail Devletinin de Birleşmiş Milletler kararıyla kurulması sürecini anımsatmıştır. Bu oldukça dikkat çekici bir durumdur.

Tarihsel boyutu ile düşünüldüğünde Irak topraklarında bir Kürt devleti yaratma çabalarının İsrail bakımından ikinci önemi benzer süreçten ortaya çıkacağı için model olma bakımından taşıdığını düşündüğü moral sorumluluk duygusu olabilir. Benzetmek ne kadar doğru bilinmez ama, nasıl ki Türk insanının emperyalist güçlere karşı verdiği Kurtuluş Savaşı birçok bakımdan mazlum halklara örnek teşkil etmiştir ve bu yönde Türkiye Cumhuriyeti moral bir sorumluluk üstlenmiştir, İsrail'deki bazı çevrelerin de bazı halklara "hakları olduğunu düşündükleri topraklarda devletlerini kurma girişimlerine sıcak bakma" politikası izlemesini anlamak mümkündür.²⁰³

²⁰² "İsrail Askerleri Kuzey Irak'ta mı?" **HaberX**, 21 Haziran 2004, www.haberx.com/n/136795/israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.html18k

²⁰³ Dr. Mustafa Kibaroglu, **Cumhuriyet-Ek**, 11 Eylül 2004

Daha öncede bahsedildiği gibi Kuzey Irak İran tehditi açısından ön cephe hattı olarak da düşünülmektedir.

İsrail Ortadoğu'da kalıcı güvenliğini sağlamak için sözün özü harita değişikliği istemektedir. 2005 yılında bilhassa siyasi ve akademik çevrelerde sıkı tartışma konusu yapılan "Büyük Ortadoğu Projesi"de bir anlamda İsrail için gerekli olan bu zemini hazırlayıcı bir işlevselliğe sahiptir. Söz konusu proje de onun bir alt projesi olan "Kuzey Irak'ta Kürt Devleti Projesi"ni hayata geçireceği kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bölgede kurulacak bir Kürt devleti aracılığıyla su ve petrol gibi iki önemli doğal güçte ayrıca ABD ve İsrail'in kontrolüne geçecektir. Suriye'nin parçalanarak, Irak Kürdistanı ile Suriye Kürdistanı'nın birleştirilerek Lazkiye'den Akdeniz'e kavuşmuş bir Birleşik Kürdistan yalıtılmışlıktan arınarak siyasi mevcudiyetini devam ettirebilecektir.²⁰⁴ Bu iki bölgenin ortasında yer alan Türkmen nüfusu ağırlıklı Irak'ın Telafer kasabasının sözkonusu Türkmen nüfusunun ABD ordusu ve Kürt peşmergelerce arındırılması da bu birleştirme stratejisinin bir gereğidir. Bu yüzden Telafer bahsi geçen kuvvetlerce operasyonlara konu olmaktadır. Bu sayede Kürtler Akdeniz'e ulaşmış olacak ve denize kavuşacaklardır. Ayrıca İran'ın Kürt bölgelerinde isyan başlatılacaktır.

Büyük Ortadoğu projesi, aslında Avrasya coğrafyasında "mekanın özelleştirilmesi" seferidir. Avrasya jeopolitiğinin omurgasını oluşturan Fas'tan Çin sınırına kadar uzanan geniş coğrafi alan, Büyük Ortadoğu Projesi'nin "özelleştirme hareketi" için tek pazar haline gelmeli, ama parçaları da küçük olmalıdır. Buna göre, federatif yapılar, küçük devletçikler yaratılmalı ve onların pazarlık güçleri kırılmalı, doğal kaynakları üzerinde daha zahmetsizce egemenlik kurulabilmelidir. Türkiye'nin, bu süreçten olumsuz etkilenmemesi olanak dışıdır. Çünkü, Türkiye'nin öncelikle komşuları için olmazsa olmaz koşul saydığı ve varlığına büyük özen gösterdiği "toprak bütünlüğünde yana olma" politikası geçerliliğini yitirecek, bu politikayı savunamaz hale gelecek ve bu durum yine kendi toprak bütünlüğüne yönelik duyarlılığında ciddi aşınmalara neden olacaktır.

Irak Kürtlerinin bağımsız bir devlet kurup kuramayacakları, ne kendilerinin arzularına, ne de bölge ülkelerinin tutumlarına bağlıdır. Nihayetinde, Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulup kurulamayacağını belirleyicisi eşgüdümlü dış politika izleyen ABD ve İsrail'in tutumu olacaktır.

ABD ve İsrail'in desteğiyle bir Kürt devleti ilan edilmesi ve bu devletin uluslararası planda tanınması halinde, Türkiye'nin veya bölge ülkelerinin, Kuzey Irak'ı işgal veya ilhak etmesi de dahil olmak üzere alacağı hiçbir önlemin, bağımsız Kürt devletinin kurulmuş ve tanınmış olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir.

²⁰⁴ **Tempo**, 1-7 Temmuz 2004

Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin İsrail açısından sağlayacağı yararlar oldukça tartışmalıdır. Bunlardan ilki, Ortadoğu'daki en büyük devletsiz toplum olan Kürtler, nihayet bir devlete kavuşmuş olacaklardır. İkincisi, Kürt devletinin kurulmasıyla Ortadoğu'da Arap devletlerinin dikkatlerinin Kürdistan devletine yönelmesiyle, Arap-İsrail meselesi arka plana düşecek, Arap devletlerinin dikkatlerini bu meseleye yoğunlaştıracak olmasıyla İsrail'in güvenliği garanti altına alınmış olacaktır. Üçüncüsü ve en kayda değer olanıysa, Ortadoğu'nun ABD ve İsrail uydusu yeni bir devletin kurulmasının, ABD ve İsrail'in dünyanın en büyük petrol rezervlerine sahip bu bölgedeki hegemonyasını sağlamlaştıracaktır.

Güneydoğu'da ve Kuzey Irak'taki zengin petrol kaynaklarının üzerine kurulmak istenen piyon Kürt devleti konusuna değinen Yüksek Mühendis Burhan Oğuz'un Cumhuriyet gazetesinde 22 Ekim 1992 tarihinde "Tarihin Akışı İçinde Türkiye" başlığıyla verdiği haberde şöyle demektedir:

"... 'Türkiye'de petrol yok, olan da çok derinde, rantabl değil' kandırmacası dillerde dolanıyor. Meğer sınırimızdan elli metre ötedeki petrol üst tabakalarda imiş sınırı geçer geçmez derine kaçıyormuş! Satılmış birçok ağızdan, MTA'cılarının bazılarında ve maden fakültelerinin bazı hocalarından kaynaklanıyor bu aldatmaca. İnsan o zaman soruyor: Madem ki yok, neden bu denli uzman Amerikalısı, İngilizisi, Hollandalısı bunca para döküp sondaj üstüne sondaj yapmaya devam ediyor? Biz yanıtını verelim: Onlar rezervleri saptayıp kapatıyorlar, zamanı geldiğinde tam egemen olarak açmak üzere!..

Bu sütunlarda kaç kez yazdık: Batının amacı bölgede, devlet geleneği olmayan, etkin bir bürokrasiden yoksun, kamuoyunun oluşmadığı bir aşiret düzeninde kurulu bir Kürt devleti kurdurup, herşeye karşın elimizden kolayca koparamadığı petrol ve sair madenlerin akşamdan sabaha üstüne oturmak, Arap şeyhliklerinde olduğu gibi.²⁰⁵

Burhan Oğuz'un da belirttiği gibi Güneydoğu Bölgemiz üzerinde kurulmak istenen piyon bir Kürt devleti ve zamanı geldiğinde açılmak üzere saklanan madenler bulunmaktadır. Ama bunlar, bölgenin "müstakbel sahibi" olarak düşünülen İsrail için saklanmaktadır.

İsrail Devleti'nin, Lübnan-Suriye-Irak eksenini boyunca genişleme stratejisini izlediğini; bugünkü nüfusunun böyle bir coğrafyayı denetim altında tutmaya yetmeyeceğini bilen Yahudi stratejistlerin, bu amaca ulaşmak için iki koşul politikası önerdiklerini; birinci koşulun İsrail'in 20 milyonlu bir nüfusa erişmesi olduğunu, ikinci koşulun ise çevresindeki ülkeleri bölerek İsrail'in Ortadoğu'yu kontrol altında tutması olduğu bilinmektedir.²⁰⁶

2.3. İsrail'in Kuzey Irak Kürtleriyle Olan İlişkilerinin Tarihi Seyri

²⁰⁵ Burhan Oğuz, "Tarihin Akışı İçinde Türkiye", Cumhuriyet, 22 Ekim 1992

²⁰⁶ Ümit Özdağ, "İsrail'in Kuzey Irak Politikası", Avrasya Dosyası, İlkbahar 1999, Cilt:55, Sayı:1, s.228.

İsrail-Kürt bağlantısını anlamlı bir çerçeveye oturtmak için konuyu tarihsel süreci ve jeopolitik anlamı içinde ele almak gerekmektedir.

2.3.1. 1960-1970 Arası Dönem

1961 yılı, Kuzey Irak'taki Kürtler adına önemli bir yıldır. Bağdat rejiminin Arap milliyetçiliğine dayalı sert ve asimilasyonist politikasından rahatsız olan Kürtlerin bir kısmı, o yıl, ünlü Barzani aşiretinin liderliği altında silahlı bir isyan başlatmışlardır. Çeşitli iniş çıkışlara rağmen 1975 yılına dek sürececek olan bu ilk isyan, doğal olarak çeşitli “dış güçler”in de ilgisini çekmiştir.

İsrail, bu dış güçlerin başında geliyordu. İlerleyen dönemde İran ve ABD de Kürt isyanını desteklemeye başlayacaklardı. Hatta çoğu insan isyanın asıl destekçilerinin bu iki ülke olduğunu düşünecekti. Oysa Kürt isyanına hem ilk el atan, hem de bu kartı çok daha uzun vadeli ve stratejik bir bakış açısıyla değerlendiren ülke, İsrail'di.

1961'de patlak veren isyan, kısa süre içinde İsraililerin ilgi alanına girmiş ve İsraililer isyancı Kürtlerle temas kurmuşlardır. Reuven Shiloah'ın 1930'lu yıllardaki temaslarının hem bilgi hem de bağlantı olarak faydasını da görüyorlardı; Raviv ve Melman'a göre, Kürt misyonunu üstlenen İsrail ajanları, “Şiloah'ın ayak izleri üzerinde ilerliyorlardı”.²⁰⁷ İlk önemli temas ise, 1964 yılında gerçekleşmiştir. O zamanlar Savunma Bakan Yardımcısı olan Şimon Peres, Kürt hareketi içinde önemli bir yere sahip olan ve uzun yıllar Kürtler'in Avrupa temsilcisi sıfatını taşıyan Dr. Kamuran Ali Bedir-Han²⁰⁸ ile gizlice bir araya gelmiştir. Bedir-Han, 1940'lı ve 50'li yıllarda İsrail adına ajanlık yapmıştı ve dolayısıyla diyalogun yeniden başlatılması için en uygun aracıydı.²⁰⁹ Hatta İsrail'in Ortadoğu ülkelerindeki azınlıklara destek vererek bu ülkeleri zayıflatabileceği, bunun için en uygun azınlıkların başında da Kürtler'in geldiği tezi, 1948'de Bedir-Han'ın kendisi tarafından öne sürülmüştü. Kürt hareketinin Avrupa temsilcisi Kamuran Ali Bedir-Han, 1948'de İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın Ortadoğu İşleri Departmanı'na sunduğu bir raporda, İsrail'in Suriye ve Lübnan'daki azınlıkları isyana teşvik ederek bu ülkeleri destabilize edebileceğinin altını çizmişti. Raporda, Dürziler, Maruniler ve Kürtler'in İsrail'in doğal müttefikleri olduğu vurgulanıyor, Yahudi

²⁰⁷ Raviv & Melman, *Every Spy...*, s. 82.

²⁰⁸ İran istihbarat örgütü SAVAK, Sovyetler Birliği'nin adamı olarak görülen Barzani'nin karşısına, Batı aleminde kabul görecektir Kürt lider olarak ortaya çıkarttığı Dr. Kamuran Ali Bedirhan'ın soyu, Osmanlı'ya ihanet eden Bedirhan aşiretine dayanıyordu. Bedirhan, istihbarat işlerinin yabancıları değildi. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın yenilmesinden sonra, İngiltere Krallığı'nın Kürt uzmanı ve aynı zamanda bir Türk düşmanı olan İngiliz İstihbaratçısı William Charles Noel'in rehberliğini ve tercümanlığını yapmıştı.

²⁰⁹ Ian Black & Benny Morris, *Israel's Secret Wars: A History of Israel's Intelligence Services*, Newyork Grove Weidenfeld,1991, s. 184.

Devleti'nden gelecek yardımların da, özellikle "Kürt ulusal mücadelesi"nde önemli rol oynayabileceği belirtiliyordu.²¹⁰

Peres ile Bedir-Han arasındaki bu görüşmede Kürt gerilla (Peşmerge) subaylarından bir grubun İsraililerden askeri eğitim almasına karar verilmiştir. "Merved" (Halı) adı verilen bu gizli operasyon Ağustos 1965'te başlamış ve üç ay kadar sürmüştür. İsrail, çok önem verdiği Kürt ayaklanmacılara danışmanlık yapmak ve onları eğitmek üzere bölgeye en iyi istihbaratçılarından Tuğgeneral Tsuri Saguy, Yarbay Haim Levakov ve Albay Arik Regev'i göndermişti.²¹¹

Aynı yıl içinde zamanın üst düzey MOSSAD görevlilerinden David Kimche'nin yanında bir grup gizli servis görevlisi, gizlice Irak'a geçerek Kürt ayaklanmacılarla yeni ve daha kapsamlı bir görüşme daha gerçekleştirmiştir.²¹² Ertesi yıl, İsrail kabinesinde yer alan ve eski bir Aliyah B (MOSSAD'ın Yahudi göçleri ile ilgili kolu) görevlisi olan Aryeh (Lova) Eliav, katır sırtında yaptığı bir yolculukla Kürt ayaklanmacıların karargahına varmıştır. Eliav, Bağdat hükümetine karşı savaşırken yaralanan Kürt gerillalar için yanında kapsamlı bir heyet ve hatta bir de 3 doktor ve 3 hemşireden oluşan bir "seyyar hastane" getirmişti.²¹³ Eliav, burada isyanın lideri Molla Mustafa Barzani ile görüşmüş, hatta ona Knesset'in yedinci çalışma döneminin başlaması nedeniyle piyasaya sürülen altın bir madalyon hediye etmişti. Kuzey Irak dağlarında yapılan görüşme, "İsrail'in, Kürt devleti ve halkının kalkınması için askeri, ekonomik ve teknik yardım verme isteği" etrafında şekillenmişti.²¹⁴ Bu gelişmelerin ardından İsraili uzmanların da katılım ve yardımıyla Barzani, 1966 Haziranı'nda Irak ordusuna büyük bir saldırı başlatmıştı. İsrail'in eğittiği ve desteklediği peşmergeler ilk büyük sınavlarını, 12 Mayıs 1966'da Rewanduz yakınındaki Hendren Dağı'nda bir Irak tugayını yok ederek vermişlerdir. Bu savaşta en önemli katkıyı, Kürtler'in "Gayri Resmi Genelkurmay Başkanımız" diye nitelendirdikleri İsraili Albay Tsuri Saguy sağlamıştır.²¹⁵

Barzani Irak ordusu ile olan kesintisiz savaşında İsraili müsteşarlar heyetine danışarak faaliyetlerini yürütmüştür. Bu İsraili heyetler periyodik olarak her üç ayda bir değişmekteydi. Bu heyetin başında sürekli olarak MOSSAD yetkilisi ve beraberinde İsrail ordusundan bir subay ile teknik danışman bulunurdu.

²¹⁰ Black & Morris, **Israel's Secret Wars...**, s. 65.

²¹¹ Black & Morris, **Israel's Secret Wars...**, s.184.

²¹² Cockburn, **Dangerous...**, s.105.

²¹³ Raviv & Melman, **Every Spy...**, s. 83.

²¹⁴ Edmond Ghareeb, **The Kurdish Question In Iraq**, New York, Syracuse University Press, 1981, s. 142.

²¹⁵ Tuncay Özkan, **CIA Kürtleri: Kürt Devletinin Gizli Tarihi**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.31.

İsraili danışmanlar Kürtler'e, Iraklıların gerçekleştirdiği saldırılara karşı hayatta kalmayı öğretmişlerdir. İsraililer, Kürtler'e modern savaş yöntemlerini öğretmeye çalışmışlardır. Bu süreçte çoğu zaman İsraililere bir sağlık heyeti eşlik eder ve Kürtler'in tedavisine yardımcı olurdu.²¹⁶

Kürt isyanı boyunca İsrail, Barzani gerillalarına para yardımında da bulunmuştu. Ünlü Amerikalı gazeteci Jack Anderson, Washington Post'taki bir makalesinde şöyle yazıyordu: "Her ay kimliği belli olmayan bir İsrail yetkilisi İran sınırından Irak'a gizlice girerek Kürt lider Molla Mustafa Barzani'ye 50 bin Amerikan doları veriyor. Bu para Kürtler'in, İsrail karşıtı olan Irak hükümetine karşı faaliyetlerini sürdürmelerini sağlıyor."²¹⁷

Anderson'ın o sıralarda yayınlanan bir CIA raporuna dayanarak verdiği bilgiler arasında, Molla Mustafa Barzani ile dönemin MOSSAD şefi Zvi Zamir arasındaki yakın ilişki de vardı. Söz konusu rapora göre, Zamir, Barzani'yi Kuzey Irak'taki karargahında en azından bir kez ziyaret etmiş ve ondan Bağdat hükümetine karşı yürütülen saldırı ve sabotajların dozunu artırmasını istemişti. Bunun yanında, Irak'taki Yahudilerin İsrail'e gizlice göç edebilmeleri için de Barzani'den yardım istenmişti. Bu tür "rica"ların hepsi, Barzani tarafından olumlu karşılanıyor, İsraililer de her ay düzenli verilen 50 bin dolarlık yardımların dışında, ekstra ödemeler yapıyorlardı.²¹⁸

İsraili eski general Rafael Eitan'ın anıları da, İsrail-Barzani iş birliğinin boyutlarını bütün çıplaklığıyla ortaya koyan bilgiler sağlıyordu. Anılarında yazdığına göre, Rafael Eitan, Mustafa Barzani'nin talebi üzerine, 1969 yılında Kuzey Irak'a giderek ayaklanmayı yakından görmüş ve ayaklanmanın lideri Barzani ile, mücadeleyi daha yaygın bir savaş haline dönüştürme konusunu görüşmüştü. Eitan ziyaretinden sonra, İsrail Savunma Bakanlığı'na, ayaklanan Kürtlerin çok iyi savaşmakla beraber gelişmiş savaş araçları ve silahlarından mahrum olduklarını, kendilerine yardım edilmesi gerektiğini bildiren bir rapor da yazmıştı.²¹⁹

Ayaklanmacı Kürtlerle kurduğu bu gizli ittifak, İsrail'e Irak ordusu hakkında çok önemli istihbaratlara ulaşma fırsatı da vermekteydi. 1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan kısa bir süre önce İsraililerin Irak'tan çaldığı MIG-21 uçağı, bunun en önemli örneğiydi. İsraililer, Irak Hava Kuvvetleri'ndeki bir pilotla gizlice bağlantıya geçmişler ve onu bir deneme uçuşu sırasında aniden İsrail'e uçmaya ikna etmişlerdi. Iraklı pilotla İsraililerin bağlantısını kuran araçlar ise Kürtlerdi.²²⁰ Ağustos 1966'da Tel-Aviv'e inen söz konusu MIG, bu Sovyet yapımı uçak hakkında daha önce yetersiz bilgiye sahip olan İsrail'e ve onun Batılı müttefiklerine büyük bir avantaj sağladı. Hatta bazı

²¹⁶ Nakdimon Şalom, **Irak ve Ortadoğu'da MOSSAD**, İstanbul, Elips Kitap, Temmuz, 2004, s.1.

²¹⁷ Jack Anderson, **Washington Post**, 18 Eylül 1972; Turan YAVUZ, **ABD'nin Kürt Kartı**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993, s. 46.

²¹⁸ Yavuz, **ABD'nin...**, s. 47.

²¹⁹ Fehmi Kuru, **Terör ve Güneydoğu Sorunu**, İstanbul, Beyan Yayıncılık, 1999, ss.110-111.

²²⁰ Black & Morris, **Israel's Secret Wars...**, s. 185.

yorumlara göre, İsrail'in Altı Gün Savaşı'nın ilk gününde Mısır Hava Kuvvetleri'ne yaptığı büyük baskın, MIG'lerin teknik özellikleri hakkında edinilen bilgi sayesinde mümkün olmuştu.²²¹

Altı Gün Savaşı'nın hemen öncesinde ilginç bir olay daha yaşanmıştı. Iraklı bir askeri delegasyon, yaklaşan savaşta “Siyonist düşmana karşı tek bir cephe olarak savaşabilmek için” ayaklanmacı Kürtlere geçici bir ateşkes önermişti. Ancak bu teklife karşı söz alan bir “Kürt gerilla”, ne olursa olsun taviz verilmeyeceğini ve ateşkesin kabul edilemez olduğunu söylemişti. İşin en önemli yanı ise, bu “Kürt gerilla”nın gerçekte İsrail'in bölgeye yolladığı askeri danışmanlardan biri olmasıydı.²²²

1960'lı yılların ortasında İsrail ile bir kısım Irak'lı Kürtler arasında başlayan bu yakınlaşma, Yahudi devletinin büyük zaferi ile sonuçlanan Altı Gün Savaşı'ndan sonra çok daha büyük bir ivme kazanarak devam etmiştir. 1967 Haziranı'ndaki savaş, Ortadoğu'daki tüm dengeleri alt-üst ederken ve Yahudi devletini çok daha fazla büyüteç altına sokarken, ayaklanmacı Kürtlerle gizli gizli yürütülen ittifaka zarar vermemiştir. Aksine, ittifak daha da gelişmiştir ve İsrail'in giderek sertleşen söylemine paralel olarak daha da açık hale gelmiştir. Ian Black ve Benny Morris'e göre, Kuzey Irak dağları ile Tel-Aviv arasındaki bu ilişki giderek “Ortadoğu'nun en kötü saklanan sırrı” sıfatını kazanmıştır.

İsrail 1967 yılında Arap ordularından ele geçirdiği çok sayıda Sovyet silahını Kürt ayaklanmacılara yollamıştır. Kendilerine verilen Doğu Bloku silahlarına önce şaşırıp daha sonra çok sevinen Molla Barzani, ayrıca bulduğu İsrail yapımı bombalardan daha çok istemişti. Kendisini silah ve paraya boğan İsrail'in gücüne hayran kalan Barzani, İsraililere ortak bir seferberlik de önermişti. Barzani'nin planına göre, Kürt peşmergeler Irak'ı zaptettiğinde İsrail de Suriye'yi işgal edebilecekti.²²³

İsrail'in Kürt ayaklanmacılara giderek artan desteğinin en sembolik göstergelerinden biri, 67 Eylül'ünde Kürt hareketinin lideri Molla Mustafa Barzani'nin İsrail'e yaptığı ziyareti. Moşe Dayan'a hediye olarak bir Kürt hançeri getiren Barzani, Yahudi devletinde oldukça sıcak bir biçimde ağırlandı. Bu ziyaretin uyandırdığı yankılar, Kuzey Irak'taki Kürt isyanında İsrail'in parmağının var olduğu gerçeğini siyasi gündeme taşımaya başlamıştır. 1969 Martı'nda Kerkük'teki petrol rafinerilerine düzenlenen saldırının gerçekte İsraili askeri danışmanlar tarafından planlandığı ve yönetildiği hemen herkesçe bilinmekteydi.²²⁴ Görüşmenin ardından, bir İsrail askeri heyetinin Kürt isyanının stratejisini yeniden belirlemek üzere bölgeye gönderilmesine karar verilmiştir. MOSSAD,

²²¹ Black & Morris, *Israel's Secret Wars...*, s. 206.

²²² Cockburn, *Dangerous...*, s. 105.

²²³ Black & Morris, *Israel's Secret Wars...*, s.185; Nezih Tavlas, “Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri”, *Avrasya Dosyası* (İsrail Özel), Cilt: 1, Sayı: 3, Sonbahar, 1994, ss. 5-31.

²²⁴ Black & Morris, *Israel's Secret Wars...*, s. 327-328.

Barzani'nin şerefine, çok sayıda üst düzey İsrail'li yetkilinin katıldığı bir resepsiyonda düzenlemiştir.

2.3.2. 1970-1980 Arası Dönem

Mısırlı ünlü gazeteci Muhammed Hasaneyn Heykel'in ulaştığı ve açıkladığı bilgiler de, 1971'de "Kuzey Irak'taki Kürt bölgesindeki İsraili subayların İsrail ile düzenli bir telsiz bağlantısı içinde olduklarını ve Irak içindeki istihbarat ve sabotaj faaliyetlerini organize ettiklerini" ortaya koymuştur.²²⁵ İsrail'in Kürt ayaklanmacılarla olan ittifakı, dönemin Irak basınında da yoğun biçimde konu edilmişti. Barzani ikinci olarak 1973 yılında İsrail'i ziyaret etmişti. Bu ziyaretinde de, ilkinde olduğu gibi, 1950 ortalarında İsrail'e göç etmiş Kürt Musevisi David Gabay'ın evinde kalmış, hediye olarak da Moşe Dayan'ın eşi için altın bir kolye getirmişti.²²⁶

Kuzey Iraklı Kürt ayaklanmacılarla İsrail arasındaki bu iş birliği, 1975 yılına kadar sürmüştür. O yıl, Kürt isyanının diğer büyük destekçisi olan İran, Irak ile bir anlaşmaya varmıştır ve bunun üzerine Kürt ayaklanmacılara yaptığı tüm yardımı kesmiştir. ABD de İran ile birlikte hareket edince, Barzani hareketi Bağdat rejimi karşısında savunmasız kalmıştır. İsyana, bu rejim tarafından kanlı biçimde bastırılmıştır. İsrail'in durumu kabullenmekten başka seçeneği yoktu. Ama İsrail, Irak'ın kuzeyindeki Kürtler arasındaki bazı grupların oluşturmak istediği parçalanmış Ortadoğu için en ideal "kart" olduğunu her zaman aklında tutacak ve bu kartı yeniden devreye sokmak için fırsat kollayacaktı.

Burada önemle vurgulamak istediğimiz nokta, 1975'ten Molla Mustafa Barzani'nin 1979'daki ölümüne dek geçen süre içinde, Kuzey Irak'taki Kürt hareketiyle sıcak ilişki içinde olan yegane ülkenin İsrail oluşudur. İran ve ABD tarafından önce kışkırtılan sonra da desteksiz bırakılan ayrılıkçı Kürt hareketi, arkasında İsrail'i bulmaya devam etmiştir. Barzani ABD'de en alt düzey görevlilerle bile görüşmekte zorlanırken, İsrail'e yaptığı farklı ziyaretlerde büyük bir itibarla ağırlanmış, hatta bir ziyaretinde dönemin Başbakanı Menahem Begin ile çok sıcak bir görüşme yapmıştır.²²⁷

Tüm bu durum, İsrail'in Kuzey Irak'taki ayrılıkçı Kürt hareketinin en stratejik destekçisi olduğunu, Yahudi devletinin 1975'den sonra da Irak'ta bir Kürt devleti kurulması fikrinden vazgeçmediğini ve bu amaçla da Barzani aşiretiyle çok yakın ilişki içinde olduğunu göstermektedir. 1975'te ABD ve

²²⁵ Black & Morris, *Israel's Secret Wars...*, s.238.

²²⁶ Kuru, *Terör...*, ss.110-111.

²²⁷ Yavuz, *ABD'nin...*, s. 47.

İran'ın devreden çıkmasıyla fiili olarak zaafa uğrayan bu ilişki, hiçbir zaman teorik canlılığını yitirmemiştir.

2.3.3. 1980-1990 Arası Dönem

Cezayir Anlaşmasından sonra İran ve ABD, KDP'ye olan desteklerini kesmelerine rağmen İsrail bölge ile olan fiziksel temas eksikliğinden dolayı zorunlu olarak yardımı durdurmasına rağmen isyancı Kürtler ile ilişkisini hiç koparmamıştır. Hatta bu destek Türkiye gibi İsrail'in kolay kolay; kırmak istemeyeceği bir ülkeyi karşısına almak pahasına da olsa psikolojik-politik destek olarak sürmüştür. Türkiye'nin Kuzey Irak'da PKK'ya yönelik hareketi üzerine daha 1982'de Lübnan'ı yeni işgal etmiş olan İsrail'in Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Şamir, Türkiye'yi Kürdistanı işgal altında tutan devletlerden birisi olarak nitelendirmiştir. Şamir devamında: “Ama bu işgalci devletler hiçbir şey dinlemedikleri için, Kürt halkının bağımsızlık mücadelesi bir türlü sonuca ulaşamamaktadır” demiştir. Ancak aradan iki sene geçtikten sonra aynı İzak Şamir 1985 yılında dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Turgut Özal'a PKK'ya karşı işbirliği önermiştir.

Bu zaman aralığında Molla Mustafa ölmüş ve Barzani aşiretinin başına oğlu Mesut geçmişti. İran, savaş sırasında Batı'nın desteklediği Kasım Lo Kürt hareketini bastırması için Mesut Barzani ile anlaşırken, Celal Talabani 6 bin adamı ile Irak tarafına geçerek Saddam'la anlaşmış ve İran'a karşı savaşmıştı. İran'daki Kürt isyanını bastıran KDP –Kürdistan Demokrat Partisi- lideri Barzani bir süre sonra KYB –Kürdistan Yurtseverler Birliği- lideri Talabani ile birleşerek İran tarafına geçmişti. Menfaatleri için sık sık saf değiştiren ve kendi halklarıyla savaşan Kürt gruplar, genel olarak Batı'nın menfaatleri yönünde tavır almaktalardı.

1988'de sona eren İran-İrak Savaşı'nın ardından ABD ve Batı'nın hedefi bu kez Saddam yönetimiydi. Artan silah gücüyle petrol bölgelerini ele geçirmesinden korkulan Irak'a karşı Kürt gruplarla güç birliğine gidilmiştir. Saddam Hüseyin, bir taraftan İran'a karşı Halkın Mücahitleri'ne yardım ederken, bir yandan da Kürtlere karşı yeni bir hareket başlatmıştır. Batıdan aldığı kimyasal silahları da kullanarak, Halepce ve Dohuk'ta büyük katliamlar yapmıştır. Katliamdan kaçan yüz binlerce Kürt, Türk Devleti'ne sığınmıştır. Irak'ın askeri gücünü kırabilmek için önce 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'e girmesine göz yumulmuş ve ardından uluslararası bir güç oluşturularak Irak'ın karşısına çıkmıştır. Saddam Hüseyin özenle koruduğu Cumhuriyet Muhafızlarını Bağdat'a çekerek, Türk ve Kürtlerden oluşan Irak askerlerini Kuveyt'te bırakmıştır. Bunların bir çoğu yoğun hava saldırısında ölümler, bir çoğu da teslim olmuştur. Yenilgiyi kabul eden Irak'ın elindeki silahlar BM

tarafından tasfiye olunacak, verdiği zararlar tazmin edilecek ve Umkasr limanı ile Rumeyle petrol kuyuları Kuveyt'e bırakılacaktı.

2.3.4. 1990-2000 Arası Dönem

1991'deki Körfez Savaşı Irak'ı yeniden karıştırdığında ve ABD'yi yeniden Irak meselesinin içine soktuğunda ise, bu İsrail-Kürt ilişkisi yeniden fiili bir boyut kazanacak, İsrail'in Kuzey Irak'ta kurulmasını öngördüğü Kürt devleti hedefi somutlaşmaya başlayacaktır.

Körfez Savaşı'nın hemen ardından MOSSAD'ın İsrail'deki merkezini ziyaret eden Mesut Barzani, daha çok destek istiyordu.

Hayfa Üniversitesi Ortadoğu Tarih Profesörlerinden Amatzia Baram, Kuzey Irak'taki ayrılıkçı Kürt hareketine destek veren İsrail'in Talabani ve Barzani'yle yürüttüğü ilişkiye dair şu çarpıcı tespitleri yapmaktaydı: "1991-1992'den bu yana, Kürt kampının en güçlü iki bloğunun liderleri Mesut Barzani ile Celal Talabani, İsrail ile en azından dolaylı olarak diyalog kurmaktadırlar. 1992 yılından beri her iki Kürt liderinin de bölgelerinde ufak bir İsraili ekibi barındırdıkları yolunda birtakım söylentiler vardır."²²⁸

Saddam Batılı ülkelerin bütün isteklerini kabul etmiştir. Petrol alanlarının Şii ve İran etkinliğine gireceğinden korkan Batılılar ise Saddam'ın muhaliflere yönelik hareketine göz yummuştur. Önce güneye yönelen Cumhuriyet Muhafızları Şiileri büyük bir katliamla durdurmuş ve 150 bin kişiyi öldürmüştür. Takiben kuzeye yönelen Saddam güçleri bütün Türkmen kentlerini ele geçirmiş ve 28 Mart 1991'de sadece Altunköprü'de 87 Türkmen'i kurşuna dizmişlerdir. Erbil'de 6 bin kişiyi öldüren güçler Dohuk'a kadar bütün kentlere girince, bu bölgelerde yaşayan yüzbinlerce insan Türkiye ve İran'a sığınmak zorunda kalmışlardır.

²²⁸ Amatzia Baram, "İsrail ve Irak'daki Kürt Sorunu", *Avrasya Dergisi*, Kış, 1996, s. 114.

Körfez Savaşı sonrasında ABD'nin baskısıyla bir araya gelen Barzani ve Talabani 5 Mayıs 1992'de bir parlamento topladılar, kendilerince atanan milletvekilliklerini de yarı yarıya paylaşmışlardı. Ancak bu beraberlik uzun sürmemiştir. Egemenliğin ve gelirlerin paylaşımı yüzünden çatışmışlar ve güvenli bölgenin kuzeyine KDP, güneyine ise KYB hakim olmuştur. Bununla birlikte Dr. Selahaddin Mahmud önderliğindeki Kürdistan İslam Birliği, Zaho, Dohuk ve Süleymaniye gibi kentlerde, -Şeyh Osman'ın ölümünden sonra yerine geçen- Şeyh Ali önderliğindeki Kürdistan İslami Hareketi ise Halepçe'de önemli etkinliğe sahiptiler. Kuzey Irak-İran sınırının ortası boyunca uzanan Kandil dağlarına ise PKK militanları yerleşmişti. Aynı yapı kısmen bugün de devam etmektedir. ABD, Irak müdahalesi öncesinde, iki büyük Kürt grubunu 2002 yılının Ekim ayı başında yeniden bir araya getirmiş ve Erbil'de Kürt parlamentosunu yeniden toplamıştır. 14- 17 Aralık 2002'de ise Londra'da Irak Muhalefeti toplantısı yapılmıştır. 75 kişilik İzleme ve Koordinasyon Heyeti'ne Türkmenlerden sadece 4 temsilci girebilmiştir. Bu heyet 2003 Ocak ayı ortasında Erbil'de toplanmış ve Yürütme Kurulu'nu oluşturmuştur.²²⁹

2.3.5. 2000'den Sonraki Dönem

İsrail Devleti'nin Kuzey Irak'taki faaliyetleri özellikle son Irak savaşından sonra epeyce artmıştır. Irak'ın Kuveyt'i işgali ve işgali takiben ABD'nin başını çektiği koalisyon güçleri tarafından Kuveyt'ten çıkarılmasından sonra uğradığı yenilginin bir sonucu da Kuzey Irak'da ortaya çıkan kuvvet boşluğu olmuştur. Muhtemel bir Kürt devletinin kuruluş alanı olarak gündeme gelen Kuzey Irak gerek bölge devletlerinin gerek ise ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa'nın siyasal gündeminin üst sıralarında yer almıştı. Ortadoğu bölgesindeki bütün gelişmeleri dikkatle izleyerek kendi lehine gelişmesi için etkileme konusunda özel bir yetenek gösteren İsrail'in Kuzey Irak'daki gelişmeleri de yakından izlediği konusunda şüphe yoktu.

Savaştan sonra medya kuruluşlarında gittikçe daha fazla İsrail-Kürt ilişkileri ile ilgili bilgiler yer almaya başlamıştır. İsrail'in Kuzey Irak'ta toprak satın alması, Kürt Yahudiler -yani Irak'ın Kürt bölgelerinde yaşarken İsrail'e göç etmiş olan Yahudilerin- geri dönme süreci içinde olduğuna dair iddialar yoğunluk kazanmıştır. Özellikle Süleymaniye merkezli olarak Kuzey Irak'a yerleşen Yahudi sermayesi, Kürtlerin Kerkük'e yerleşimini finanse etmekte ve böylece Kerkük şehrinde Kürtlerin nüfus olarak çoğunluğu elde etmesine yardımcı olmaktadır.²³⁰ Irak Savaşının başladığı günlerde şu

²²⁹ Abdullah Manaz, "Geçmişten Günümüze Irak", **Stradigma**. www.stradigma.com

²³⁰ Ümit Özdağ, "Prof. Dr. Ümit Özdağ İle Türk-İsrail İlişkileri Konusunda Yapılan Mülakat", **Amerika'nın Sesi Radyosu**, 13 Temmuz 2004

ilginç iddia, İsrail'e senede hiç değilse 3-5 ziyaret yapan Ümit Özdağ tarafından ifade edilmişti. Telaviv'dekiler Ümit Özdağ'a "Siz Türkler olmasanız, Kuzey Irak'a en az 250 bin Yahudi yerleştirirdik. Ancak bizi yanlış anlarsınız diye bu işi yapmıyoruz." şeklinde konuşmuşlardır.²³¹

İsrail ve Amerikalı Yahudiler, bu şekilde Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt Devleti içinde "Yahudilere yer açmak için" özel bir siyaset güderlerken diğer yandan Yahudi kamuoyunu etkilemek için, Kürtlerin Yahudi ırkıyla akrabalığına dair iddialar ortaya atmaktadırlar.

İsrail özellikle son Irak Savaşından sonra Kuzey Irak'ta kurulacak devletin merkezine "Kürt Yahudileri"ni çoktan oturtmuştur. Barzani ailesinin "Kürt Yahudilerle" olan akrabalığı, Saddam'ın son operasyonunun ardından Kuzey Irak'tan Amerika'ya kaçırılan ve CIA adına çalışan 5 bin peşmergenin "Kürt Yahudisi" olması bir tesadüf değildir. Bu 5 bin CIA ajanının yetiştirildikten sonra Kuzey Irak'a döndürüldükleri iddia olunmaktadır. Hatta bir iddiaya göre Türkiye ile ABD arasındaki tezkere pazarlıkları sürecinde Yahudi Peşmergeler, İskenderun limanından ve Türkiye üzerinden bizzat bölgeye sevk edilmişlerdir.

Günümüzde, Kuzey Irak'ta fiiliyatta yasama, yargı ve yürütme organları ile bir devleti andıran yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Saddam Hüseyin'in baskısından kurtulan Kürt gruplar tarihte daha önce pek yaşamadıkları kadar serbesttirler ve bir devlet ve ulus-yapma sürecini tüm şiddetiyle yaşamaktadırlar. Bu durumun yakın bir zamanda hukuki bir zemine kavuşacağı da Kürtler arasında yaygın bir kanaattir. Bu gelişmelerin doğal bir parçası da ortak bir dil ve bu dili kuvvetlendirecek eğitim ve iletişim araçlarıdır. Bu nedenle bu araçların geliştirilmesi konusunda İsrail değişen oranlarda bu bölgedeki Kürt gruplara destek olduğu bilinmektedir. Bu politikaların temel amacı Kürtçe'yi Kürtler arasında iletişimi ve ortak hareket gücünü sağlayabilecek bir güç haline getirebilmektir. Çünkü, Kürt aşiretlerini ayıran ve çatışmalara neden olan önemli bir etken de dildeki farklılıklardır. Muhtemel bir Kürt devletinin kurulması için sözkonusu Kürt grupların ortak bir platformda buluşturulmasının gerektiğini bilen İsrail bu anlamda peşmergelere Kürtçe eğitim ve radyo, televizyon yayıncılığı konularında yoğun mali ve teknik yardımda bulunmuştur.²³²

İlerde daha detaylı belirtileceği gibi İsrail'in bölgeye dönük en esaslı faaliyeti peşmergelere askeri yardımlarda bulunmalarıdır. Özellikle son dönemlerdeki Türk istihbarat raporları İsrail'in MOSSAD kanalıyla Kuzey Irak'ta faaliyetlerini dikkate değer biçimde artırdığını göstermektedir. Sabah gazetesine ulaşan MOSSAD'ın Kuzey Irak'taki faaliyetlerine ilişkin hazırlanan son istihbarat raporunda özetle şu bilgilere yer verilmektedir:

²³¹ Ahmet Erimhan, "Dersimiz İsrail", **Yeni Mesaj**, 24 Ekim 2003

²³² Yrd.Doç.Dr.Sedat LAÇİNER, "Ayrılkçı Televizyon Yayıncılığında Dış Destek ve Nedenleri: MED-TV Örneği", **The Journal of Turkish Weekly**, <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=43>

*MOSSAD ile KDP, askeri eğitim konusunda kağıt üzerindeki ilk resmi anlaşmayı 2001 yılında yapmıştır.

* Eğitim hem bölgede, hem de İsrail’de yapılmaktadır.

* Peşmergelere ayda 500 bin dolar hibe verilmektedir.

* Eğitime Barzani'nin yakın akrabaları da katılmıştır.

* Bölgedeki MOSSAD ajanlarının çoğu Kürt Yahudisidir.

* Eğitim verenlerin tamamı lehçelerine kadar Kürtçe bilmektedir.

*Peşmergelere verilen eğitim, bölge ülkeleri ile ilgili genel bilgileri de sağlamaktadır.²³³

Ebu Garib skandalını ortaya çıkaran gazeteci olan Seymour Hersh konuyla ilgili olarak belgelere ve tanıklara dayanarak Sabah gazetesine verdiği röportajda İsrail ajanlarının Kuzey Irak'ta Kürtler'e komando eğitimi verdiğini ve bu komandolarla birlikte özellikle İran sınırına yönelik operasyonlar tertip ettiklerini söylemektedir.

Pulitzer ödüllü Amerikalı gazeteci Hersh röportajın devamında, İsrail'in bölgede "uzun dönemli dost" seçtiği Kürtler'le ortak çalıştığını açıklamıştır:

"Eski İsrail Başbakanı Ehud Barak'a yakın Amerikalı kaynaklar, Barak'ın Dick Cheney'i özel olarak uyardığını, İsrail'in işgali kazanmanın hiçbir yolu olmadığını öğrendiğini söyledi. Barak 'küçük düşmenin ölçüsünü siz seçin' dedi. Ancak Cheney cevap vermedi. İsrail'in başka seçeneklere ihtiyacı vardı. Bunun üzerine Şaron hükümeti savaşın zararını en aza indirmek için Iraklı Kürtlerle ilişkileri genişletmeye ve otonomi kurulmasına karar verdi.....

İsrail istihbaratı ve ordusu bu tarihten (2003 sonu) sonra Kuzey Irak'a girdi ve halen sessizce Kuzey Irak'ta çalışmaya devam ediyor. İsrail'in B Planı adını verdiği bu çalışma dahilinde Kürt komandolar eğitiliyor. İsraili eski bir istihbarat yetkilisine göre bu Kürt komandolar, İsrail'in en gizli komandoları Mistaravim'le aynı sonuçları alacak şekilde eğitildi. İsrail ayrıca Kürtler'le birlikte operasyonlar düzenliyor. Ancak bunlar silahlı eylem değil. Ajanlar, Kürtler'le birlikte İran ve Suriye'ye girip buralarda istihbarat çalışmaları yapıyor. İsrail, savaşla daha çok güçlenen İran yüzünden tehdit altında olduğunu hissediyor. Bu nedenle İran'da özellikle nükleer faaliyetler inceleniyor. MOSSAD ajanları, istihbarat yetkilileri Kürt bölgelerinde iş adamı kimliğinde, İsrail pasaportu taşımadan çalışıyorlar....

Kürtler ve İsrail yalanlasa da geçen hafta bir CIA yetkilisi bu eylemi doğruladı: Amerika, İsrail'in Irak'taki varlığını biliyor. İsrail için çalışan eski bir istihbarat yetkilisi ise 'B Planı' nın İsrail ve Türkiye arasındaki tansiyonu yükselttiğini söyledi. Bu Türk siyasetçileri sert açıklamalar için kızdırttı. CIA'in eski İstanbul şefi Philip Giraldo ise şunları söyledi: Türkler, İsrail'in Kuzey Irak'taki varlığını genişletmesinden ve Kürtler'in bağımsız bir devlet kurulması konusunda cesaretlendirilmesinden rahatsız olduklarını rapor etti. Türkler, İsrail istihbaratının operasyonlarının hükümetlerine karşı çıkan İranlı ve Suriyeli Kürtler'e destek verdiğinin de altını çizdi. Türkiye, Suriye ve İran, 30 Haziran'dan sonra yeni Irak hükümetinden bağımsız bir devlet kurmasından korkuyor. Alman bir güvenlik yetkilisi de bağımsız bir Kuzey Irak'ın ve yeterli petrolün, Suriye, İran ve Türkiye için büyük sonuçlar doğuracağını söylüyor. Aynı yetkiliye göre Kürtler'in bağımsızlığını ilan etmesine Türkiye'den belki de savaşla karşılık gelebilir... Türkiye ve Suriye'nin düzensiz ilişkilerine karşın, Türkiye ve İran uzun yıllardır bölgede rakip. Aradaki gerilim kaynaklandığı noktası Türkiye'nin Batı yanlısı olması, İran'da ise sert bir teokrasinin hüküm sürmesi. Fakat Kuzey Irak'taki Kürtler'in durumu tüm bu ayrılıklardan daha ağır basıyor.....

İsrail'e göre Iraklı Şii milis güçlerin lideri Mukteda Es Sadr gibi liderler, İran için birer av. İran, Amerikan yönetimindeki koalisyon güçlerinin yenilgiye uğratılması için bunlara lojistik destek veriyor ve özel olarak eğitiyor. İsrail son golü 30 Haziran'dan sonra, Şii milis güçlere eşit sayıda kurduğu Kürt komando birlikleriyle atacak. Bir MOSSAD yetkilisine göre, İsrail'in asıl amacı, Amerikalılar'ın yapamadığı şeyi yapmalarını sağlamaktır: Yani istihbarat toplayıp, Şii ve Sünni isyancıların liderlerini öldürmek... Fakat Kürt-İsrail ilişkisi Türkler'i telaşlandırdı. Yine eski bir İsrail istihbarat sorumlusuna göre bunun nedeni şu: Aynı komandoların Türkiye'ye sızıp, burada saldırılar düzenleme riski.....

Kürt komandoların, İsrail'in yardımıyla İran sınırını geçtiği ve şüpheli nükleer fabrikalara sensörler yerleştirildiği de belirtiliyor. İsraili bir yetkili İsrail'in Kürtler'in yardımıyla İran, Irak ve Suriye'de gözleri ve kulakları olduğunu söyledi. Suriye ve Lübnanlı yetkililer İsrail'in Suriye'deki protestolarda büyük rol oynadığı görüşünde. Lübnan enfomasyon Bakanı Michel Samba, İsrail'in eğittiği Kürtler'in Irak, Suriye, Türkiye ve İran'da savaşmaya hazırladığı ve operasyonlar için programlandığını söyledi.....

Amerikalı bir yetkiliye göre ise İsrail için Kürtlerle olan ilişkileri, Türkiye ile gelişen ilişkilerinden çok daha değerli. İsraili bir yetkilisi 'Türkiye'yi seviyoruz. Ancak İran'ı baskı altında tutmalıyız' sözleriyle Amerikalı yetkiliyi doğruluyor. Tek sorun Türkiye'nin buna nasıl tepki vereceği? Türkiye'nin buna onay vermesinin hiçbir yolu yok. Ankara'da kahvaltıda konuştuğum bir Türk yetkili,

²³³ Sabah, 22 Haziran 2004

'Savaşın önce İsrail, Kuzey Irak'ta aktif ve şimdi de aktif. Bu bizim için de onlar içinde çok tehlikeli. Irak'ı bölünmüş olarak görmek istemiyoruz ve bu fikri reddediyoruz. Kürtler'e şunu söylemek istiyoruz. Sizden korkmuyoruz. Fakat sizin bizden korkmanız gerek. Irak'ın bölünmesini istemiyoruz ve başka bir alternatifi desteklemeyeceğiz' diyor.....

Türk yetkili sözlerine şöyle devam ediyor: 'Eğer Irak bölünürse bu Ortadoğu'ya daha çok kan, gözyaşı ve acı getirir. Meksika'dan Irak'a herkes Amerikan'ın Irak'ta gizli bir gündemi olduğunu iddia edecek: Buraya Irak'ı bölmek için geldiniz.' Eğer Irak bölünürse Amerika bunu dünyaya açıklayamaz. Kürtler'in bağımsızlığı bölge için felaket olacaktır. Yugoslavya'dan alınan derste olduğu gibi bir ülkeye bağımsızlık verilirse herkes bağımsızlık isteyecektir. Kerkük, Irak'ın Saraybosna'sı olacaktır.' Ankara'daki başka bir Türk yetkili ise Türk hükümetinin İsrail'in Kuzey Irak'taki varlığıyla ilgili endişelerin, İsrail Dışişleri Bakanlığı'yla paylaşıldığını söyledi. Türk yetkili İsrailli yetkililerin bu bilgileri reddettiğini de ifade etti. Üçüncü Türk yetkili ise endişelerini ilettikleri İsrailli yetkililerden 'Kuzey Irak'ta yararınızı baltalayacak hiçbir şey yapmıyoruz. Endişelenmeyin' yanıtını aldıklarını belirtti. Yazıda Irak'ın yeni Başbakanı İyad Allavi'ye de değiniliyor. Vincent Cannistraro isimli eski bir CIA çalışanı, Irak'ın yeni Başbakanı'nın eski istihbarat teşkilatı Muhebarat için çalıştığını, teşkilatın vurucu timinde olduğunu öne sürdü."²³⁴

Bütün bu gelişmeler üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı'nın İsrail'i uyardığı ileri sürülmektedir. Öte yandan Türk Hava Kuvvetleri Komutanı kendi kullandığı uçağı ile bir günlüğüne İsrail'e uçup geri gelmesinin arka planında bir nezaket ziyaretinin mi, yoksa Türkiye'nin konuya ilişkin hassasiyetlerinin resmi ağızlarından İsrail'e iletme kaygısının mı olduğu bilinmemektedir. Kanımızca, Türkiye-İsrail ilişkilerinin gergin olduğu bir dönemde böyle ziyaretin, yalnızca bir nezaket ziyareti olarak algılanması gerçekçi görünmemektedir.

İsrail ile Barzani ve Talabani arasında imzalanan gizli protokole göre, Kuzey Irak'a 150 bin Kürt kökenli Yahudinin yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Buna göre, Yahudi Kürtler tarım ve hayvancılık alanında sonsuz haklara sahip olacaklar. Teknik eleman ve mühendisler için düşünülen zengin maden yataklarına sahip topraklarda ise Yahudi Kürtler, petrol ve maden arayacaklardır. Kısacası Kuzey Irak'ta kurulması planlanan Kürt devletinde, tarım ve hayvancılığın yanı sıra yer altı zenginlikleri de Yahudilerin elinde olacaktır. Yahudilerin bölgeye yerleştirilmesi ile birlikte Müslüman Kürtlerle yeni bir ordu kurulacağı da gelen haberler arasındadır. Bu ordunun Türkiye'de eğitim gören İsrailli askerler tarafından eğitileceği belirtilmiştir. Yine protokole göre Kürt ordusu, Türkiye'nin olası bir müdahalesine karşı da çok sayıda zırhlı araç, gece görüş sistemleri, roketatar ve stinger tipi uçaksavar füzeleriyle güçlendirilecektir. Bölgedeki ticareti geliştirmek için Ürdün ve İsrail ortak şirketler kurmuşlardır. Aralarında anlaşan Barzani ve Talabani imzaladıkları protokolü kabul ettirmek için Arap ülkelerine bir dizi gezi düzenlemişlerdir. İsrail bu sayede bölgeye ilişkin tartışmalarda "Benim 150 bin Yahudi dindaşım bölgede yaşıyor, bana da söz hakkı düşer" deme hakkını kazanacaktır."²³⁵

2.4. İsrail'in Kuzey Irak'ta Uyguladığı Politikalarını Etkin Kılmak İçin Uyguladığı Yöntem: İran ve ABD'yi Irak Olayına Müdahil Kılmaları

²³⁴ "İsrail Ateşle Oynuyor", **Sabah**, 22 Haziran 2004

²³⁵ **Yeniçağ**, 30 Ekim 2003

İsrail, 1965'te Kürt gerillalara yardım yapmaya başladığında yalnızdı. Irak'taki Kürt azınlığın stratejik değerini herkesten önce keşfetmişti. Ancak yıllar ilerledikçe, Kürtler başka dış güçlerin de ilgisini çekmeye başlamışlardı. Bunların başında daha önce de değinildiği gibi İran gelmekteydi.

Şah Rıza Pehlevi'nin İran'da iktidarda bulunduğu dönemde, ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiklerinden biriydi ve bu nedenle de 1958'de İsrail ve Türkiye'nin de katılımıyla imzalanan üçlü işbirliği anlaşmasına (Trident) taraf olmuştu. Bu tarihten sonra İran Şahı ile İsrail arasındaki işbirliği giderek genişlemişti. Özellikle de Şah dönemi İran'ın gizli servis örgütü SAVAK ile MOSSAD arasındaki bağlantı çarpıcıydı; MOSSAD üzerinde uzman olduğu bir konuda, "işkence teknikleri"nde SAVAK'a yol göstermişti.

İsrail ile İran arasındaki bu ittifak, Şah Rıza Pehlevi'nin 1969 yılında Kuzey Irak'taki Kürt isyanını desteklemeye başlaması ile birlikte yeni bir işbirliği sahası daha kazanmıştı.

Kürtler, Şah açısından, onyıllardır kavgalı olduğu Irak'ı destabilize etmek için kullanılabilir bir karttı. İran ile Irak, farklı konularda çıkar çatışması içindeydiler. Bunların en başında da iki ülke arasındaki sınırın bir kısmını oluşturan Şatt-ül Arab nehrinin kullanım hakkı gelmekteydi. Irak, İngiliz sömürgesi zamanından kalan anlaşmaların bir sonucu olarak, nehrin tamamının kullanım hakkına sahipti. Oysa İran, Abadan'daki rafinerilerini denize ulaştıran tek yol olan Şatt-ül Arab'ın en az yarısında (nehirin ortasından İran sınırına kadar olan alanda) egemenlik istemekteydi. İki ülke arasında onyıllardır çözülememiş olan bu sorunun iki taraftan birinin köşeye sıkışması ve taviz vermeyi kabul etmesi dışında bir yolla çözülemeyeceği açıktı. Şah, Kürtleri bir koz olarak kullanmayı ve böylece bu tavizi koparmayı düşünmekteydi. 1969 yılında, Kürtler'e işte bu nedenle para ve silah yardımı yapmaya başlamıştı.

Ancak Şah, işin içine ABD'yi de çekmek istemekteydi. Eğer ABD de Kürt isyanını desteklemeyi kabul ederse, o zaman bu riskli işin riskini en aza indireceğini hesaplamaktaydı. ABD desteği, Şah'a pek fazla güvenmeyen Kürtler'in güvenlerinin kazanılmasında da çok yararlı olurdu. Bu nedenle, Şah, ABD'deki dostlarını isyanı desteklemeye ikna etmek için uğraşmaya başlamıştı.

Oysa ABD'nin böyle bir işe girişmesi için ortada çok somut bir neden bulunmamaktaydı. Gerçi Amerikalı siyaset bilimci James A. Bill'in yazdığı gibi "İsrail çıkarları Washington'daki anti-Irak eğilimleri körüklemekteydi"²³⁶, ama yine de Amerikalılar bir ülkenin içindeki bir ayaklanmayı somut bir biçimde desteklemek gibi riskli bir işe girmeye gerek görmemekteydiler. Özellikle Dışişleri Bakanlığı, bu tür dış politik tutumlara soğuk bakmaktaydı.

²³⁶ Bill, *The Eagle...*, s.205.

Fakat Irak'taki BAAS rejiminin Nisan 1972'de Sovyetler Birliği ile imzaladığı dostluk ve işbirliği anlaşması, Washington'daki havayı değiştirmişti. Irak'ın bu şekilde açık bir Sovyet müttefiki haline gelmesi, birden bire Kürtlerin stratejik değerini artırmıştı. Dışışleri Bakanlığı bürokratları hala projeye karşıydılar, ama Ulusal Güvenlik Danışmanı Kissinger, şah'la olan yakın diyalogunun da etkisiyle, Kürtler'e yardım etmeye karar vermişti. Önemli olan da Kissinger'ın kararıydı zaten; bu "nev-i şahsına münhasır" politikacı, daha önce Dışışleri bürokrasisini atlatarak ya da hiçe sayarak kendi aldığı kararları uygulamaya koymuştu. Özellikle de İsrail'i ilgilendiren konularda inisiatifini kullanmaktaydı. İsrail'i rahatsız eden bir Ortadoğu barış planı geliştiren Dışışleri Bakanı William Rogers'ı da çeşitli ayak oyunları ile safdışı bırakmış ve istifaya zorlamıştı.

Irak ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan anlaşmadan bir ay sonra, Moskova'daki bir zirveden dönmekte olan Nixon ve Kissinger, Tahran'da şah Rıza Pehlevi ile biraraya gelmişlerdi. Toplantıda gizli bir anlaşma sağlanmıştı ve Amerika'nın da Irak'taki Kürt isyanını desteklenmesine karar verilmişti. Artık Amerika da oyunun içine girmişti. Kissinger, bir ay sonra, Haziran 1972'de Tahran'a özel bir ulak göndermiş ve Amerikan yardımının CIA kaynaklarından Kürtlere aktarılmaya başlayacağını bildirmişti. İlerleyen üç yıl boyunca, CIA fonlarından Iraklı Kürtlere tam 16 milyon dolar aktarılacaktı.

Ancak Kürtlerin desteklenmesi işi, ABD tarafında son derece gizli olarak yürütülecekti. Bu, Nixon ve Kissinger'ın birlikte aldıkları, daha doğrusu Kissinger'ın Nixon'a empoze ettiği bir karardı. Buna karşın, Dışışleri Bakanlığı'nın durumdan haberi yoktu ve çok uzun bir süre de olmamıştı.

ABD desteğinin de eklenmesiyle, Kürt isyanının çapı ve etkinliği daha da büyümüştü. 1972'den sonraki üç yıl boyunca Irak'ta şiddetli bir iç savaş yaşanmıştı. Ancak o yıl, Kürtler için çok beklenmedik bir şey olmuştu; Irak rejimi ile şah, Cezayir Anlaşması'nı imzalayarak birbirleriyle anlaşmışlardı. Irak, şah'ın uzun süreden beri koparmaya çalıştığı tavizi, yani şatt-ül Arab'ın eşit kullanım hakkını İran'a vermeyi kabul etmişti.

Cezayir Anlaşması, Kürt isyanının da ölümu oldu bir anlamda. Çünkü şah artık istediğini elde etmişti ve Kürtlere destek vermesine de bir gerek kalmamıştı. Zaten Cezayir'de de Iraklılara artık Kürtler'i desteklemeyeceği sözü vermişti. Anlaşmadan hemen sonra İran-Kuzey Irak sınırı kapatılmış ve Kürtler'e yapılan tüm yardımlar bir anda kesilmışti. Bunu, Irak ordusunun Kuzey Irak'taki Kürt bölgesine karşı giriştiği büyük askeri operasyon izlemişti. Kürtler tutunamamışlardı. Onbinlerce ölü vermişlerdi ve başta isyanın lideri Molla Mustafa Barzani olmak üzere bir kısmı da yurt dışına kaçmıştı. Barzani ABD'ye yerleşti ve ilerleyen aylar ve yıllar boyunca Washington'a 1972'de verdiği destek sözleri hatırlatmaya çalışmıştı. Kissinger'a "Ekselans Hazretleri" diye başlayan ve "Kürt halkının yaşadığı trajedi"ye karşılık ABD'den medet isteyen mektuplar

yollamıştır. Ancak hiç bir şey elde edememiştir. Üst düzey bir yetkili ile görüşme taleplerine bile cevap verilmemiştir. ABD, Kürtler'e sırtını dönmüştü. Kissinger, kendisine neden bu tür bir politika izlediği yönünde yıllar sonra yöneltilen soruya, ünlü “gizli operasyonlar misyonerlikle karıştırılmamalıdır” cevabını verecekti.

Kısacası, 1961’de başlayan Kürt isyanı, 1975’te İran desteğinin kesilmesiyle birlikte sona ermişti. Irak, ayaklanmayı büyük bir şiddet kullanarak bastırmıştı ve Kürtler, bu ilk büyük denemelerinde başarısızlığa uğramışlardır.

Ancak bu denli basit bir biçimde özetlenebilecek olan bu isyanın ardında, önemli bir ayrıntı yatmaktaydı: Kürtleri destekleyen üç önemli güç arasındaki vizyon farkı. ABD, İran ve İsrail’in isyana verdikleri desteğin arkasında çok farklı taktik ya da stratejik amaçlar yatmaktaydı.

Bunlar sırasıyla şu şekilde incelenebilir. İsyanı en açık şekilde destekleyen ülke kuşkusuz İran’dı. Bugün konuyla ilgili “resmi tarih” yazımlarına bir göz atıldığında, 1961-75 Kuzey Irak isyanının “İran destekli” olduğuna dair çok fazla vurguya rastlanabilir. Şah, uzun bir ortak sınıra sahip olduğu Kürt gerillalara alenen askeri ve lojistik destek vermekteydi. Nitekim Cezayir Anlaşması’nda da “artık Kürtleri desteklemeyeceğini” taahhüt ederek, o zamana dek sürdürdüğü desteği açıkça kabul etmişti.

ABD ise, asıl olarak İran’ın paralelinde hareket ediyordu. İran, Irak’ın ciddi bir tehdit olduğu konusunda ABD’yi ikna etmiş ve kendi başlattığı operasyonun içine ABD’yi çekmişti. Aslında “ABD” demek de doğru değildi; Kürtlere destek operasyonuna karar veren ve bunu Dışişlerinden bile gizli yürüten kişi, Henry Kissinger’dı. İran’ın Kürtler’i desteklemekten vazgeçmesinin üzerine, Kissinger da artık bu çetrefilli konuyu daha fazla kaşımamaya karar vermişti. Hem Cezayir Anlaşması, Irak’ın ABD’ye karşı da yumuşadığını göstermekteydi.

Dolayısıyla, bu iki ülke, Kürt isyanını sadece taktik bir kart olarak kullanmayı düşünmüşler ve öyle de yapmışlardı. Hiç bir zaman için, Kürt isyanının başarıya ulaşmasını ve bunun sonucunda otonom bir Kürt entitesi (belki devleti) kurulmasını istememişlerdir. İstedikleri tek şey, Kürtlerin Irak rejimi için bir başağrısı olarak tutulması ve böylece Irak’ın köşeye sıkıştırılmasıydı. Nitekim Kürtler zafere yaklaştıklarında, onları durdurmuşlardı. Turan Yavuz, “ABD’nin Kürt Kartı” adlı kitabında İran ve ABD’nin bu politikasını şöyle anlatmaktadır:

“... Hedef ülke olan Irak'ı dengesiz kılmak için Başkan Nixon ve Henry Kissinger, mücadelenin devam etmesi için verdikleri desteğe rağmen, bir keresinde Kürtler’in ellerindeki her şey ile Irak’a karşı saldırıya geçmelerini önlemişlerdi. Halbuki böyle bir saldırı başarıya ulaşabilirdi, çünkü Irak’ı o sıralarda başka olaylar da meşgul ediyordu. Washington’ın amacı Irak’ı tam anlamıyla parçalamak değildi... Kürtler artık son derece zayıflatılmış Irak’a karşı, bu desteğin devam etmesi halinde, her an zafer ilan edebilecek duruma geliyordu. Ancak bunu "ağabeyleri" iki ülkenin politikaları

doğrultusunda bir türlü gerçekleştiremiyorlardı. Kısacası öldürücü darbeyi indirmelerine izin verilmiyordu.”²³⁷

Aslında İran’ın Kürtlerin fazla ileri gitmelerini engellemekte oldukça mantıklı bir gerekçesi vardı. Çünkü İran’ın içinde de önemli bir Kürt azınlık yaşamaktaydı ve Kuzey Irak’ta başarıya ulaşacak bir ayaklanma, ister istemez İran Kürtleri için “kötü örnek” oluşturacaktı. Şah, Iraklı Kürtler’i taktik bir kart olarak kullanmak istemekteydi, ama bu kartın her an kendi aleyhine dönebileceğini bildiğinden temkinli davranmaktaydı.

Kuzey Irak’ta bir Kürt devleti kurulması, ABD için de istenen bir sonuç değildi. Böyle bir devleti kurduruyor gözükmek, aynı sorundan muzdarip olan bazı ABD müttefiklerinin -en başta Türkiye’nin- Washington’a isyan etmesiyle sonuçlanırdı. Öte yandan, ABD için böyle bir devleti finanse etmek büyük bir ekonomik yük oluştururdu.

Kısacası, isyanı destekleyen üç önemli güçten ikisi, yani ABD ve İran, Kürt isyanına verdikleri desteği sadece taktik bir manevra olarak görmekteydiler. Ancak, isyanı destekleyen üçüncü önemli güç, yani İsrail açısından durum çok farklıydı.

İsrail, daha önce de belirtildiği gibi, Kürtleri sadece taktik yani geçici bir koz olarak değil, stratejik yani kalıcı bir müttefik olarak görmekteydi. Kürt azınlığı desteklemek ve Irak’a karşı kışkırtmak İsrail Devleti’nin beka stratejisinin bir parçasıydı. Bu isyanın başarıya ulaşması, yani bir Kürt Devleti’nin kurulması ise, ABD ve İran’ın aksine, İsrail için son derece olumlu bir gelişme olurdu. Bu, klasik “böl-yönet” stratejisini Ortadoğu’ya uyarlamak isteyen Yahudi Devleti’nin zaten eskiden beridir görmek istediği bir şeydi. Bu nedenle, Kürt isyanının başarısızlıkla sonuçlanması, İsrail için stratejik bir kayıp olmuştu.

Dahası, İsrail bu başarısızlığı geçici bir durum saymıştı ve Irak’ta bir Kürt Devleti kurulması hedefini 1975’ten sonra da korumuştur. Daha öncede bahsi geçen Oded Yinon’un 1980’lerde “İsrail İçin Strateji” başlıklı raporu, “Irak etnik ve mezhebi temeller üzerine bölünecektir; kuzeyde bir Kürt Devleti; ortada bir Sünni ve güneyde Şii devleti” diye devam eden satırlarıyla, Yahudi Devleti’nin bu konuda ne denli ısrarlı olduğunu göstermekteydi.

Nitekim İsrail, 1975’teki çözümleri sırasında, ABD ve İran’ın aksine Kürtlere yüz çevirmemişti. Ancak yapabileceği fazla bir şey yoktu; Şah’ın sınırı kapatmasıyla birlikte İsrail’in de Kürtler’e ulaşma şansı kalmamış oluyordu. Çünkü İran, Kürtler’e yardım etmek isteyen güçler içinde onlara sınırı olan tek ülkeydi. Cezayir Anlaşması öncesinde ABD ve İsrail’in gönderdiği yardımların da çok büyük bölümü Kürtler’e İran’ın üzerinden ulaşıyordu. ABD’nin Kerkük konsolosu Lee Dinmore,

²³⁷ Yavuz, **ABD’nin...**, s. 61.

Progressive dergisinde yazdığı bir makalede İsrail ajanlarının Kürt gerillaları İran toprakları içinde eğittiklerini bildirmişti.²³⁸ İsrail'in İran üzerinden kurduğu bu Kürt bağlantısını düzenleyen en önemli isim ise, İsrail'in İran'daki de facto Büyükelçisi Yakov Nimrodi idi. Kendisi bir “Kürt Yahudisi” olan Nimrodi, Şah üzerindeki büyük nüfuzu sayesinde, İran'ı İsrail-Kürt bağlantısının transit geçişi haline getirmişti. Nitekim Nimrodi yıllar sonra, Ariel Şaron tarafından “Kürt isyanı gibi çok uzaklara uzanan siyasi bağlantıların en büyük mimarı” diye tanımlanacaktı.²³⁹ 1955 yılında İran'a Büyükelçi atanan ve izleyen 13 yıl boyunca bu görevi yürüten Nimrodi, bir keresinde İsraili bir gazeteciye, “eğer İran'da neler yaptığımızı anlatmamıza bir gün izin verilse, inanamazsınız...” demişti, “... yaptıklarımızın hayal gücünüzün ötesinde olduğunu söyleyebilirim.”²⁴⁰

2.5. İsrail'in ABD'deki Lobilerinin Kürt Ayrılıkçı Hareketlerine Destekleri

İsrail'in, İran kanalıyla Kürt ayaklanmacılarla kurduğu ittifak, İran'ın ve ABD'nin kurduğu ittifaklara göre çok daha kalıcı ve stratejiktir. Bu nedenle, İsrail, 1975'te Kürt ayaklanmacılarının en büyük destekçilerinden İran'ın Irakla imzaladığı Cezayir Antlaşmasıyla Kürt ayrılıkçılarına olan desteğini kesmesi, peşininde ABD'nin desteğini önemli ölçüde desteğini kesmesine rağmen bu tarihte ve sonrasında da bu ayaklanmayı yürütmüş olan Kürtlerle arasındaki yakın temaslarını sürdürmeye çalışmıştı. ABD ve İran yönetimleri Barzani hareketine desteklerini bırakmışlardı, ama İsrail, özellikle de Amerika'daki lobisi yoluyla, bu harekete destek olmayı sürdürmekteydi. Molla Mustafa Barzani'nin Washington'da geçirdiği ömrünün son yılları, bu konuda önemli örnekler içermekteydi. Molla Mustafa, başta Kissinger olmak üzere görüşmek istediği ABD'li yetkililer tarafından hiç dikkate alınmamıştı. Buna karşılık, İsrail lobisine bağlı ya da bu lobiyle yakın çalışan politikacılar ona destek olmuşlardı.

²³⁸ Yavuz, *ABD'nin...*, s.47

²³⁹ Cockburn, *Dangerous...*, s. 104.

²⁴⁰ Cockburn, *Dangerous...*, s. 104.

Uzun yıllar Washington muhabirliği yapan gazeteci Turan Yavuz, 1975 sonrasında Washington'da oluşan bu küçük "Kürt lobisi"nden şöyle söz edmektedir: "ABD'nin 1975 yılında Kürtleri yalnız bırakması ile Washington'da küçük çapta bile olsa bir Kürt lobisi oluşmaya başlamıştı. Iraklı eski bir diplomat olan Muhammed Dosky... Kürt davasını savunmak üzere etkili senatör Henry Jackson'ın yanına almıştı... O sıralar Senatör Jackson'ın ulusal güvenlik konularından sorumlu yardımcısı Richard Perle idi"²⁴¹

Kürt lobisinin oluşumundaki en önemli role sahip bu iki Amerikalı'nın en belirgin özellikleri, İsrail bağlantılarıydı. Perle zaten kimliğinin gayet bilincinde olan bir Yahudiydi, Demokrat Senatör Jackson ise İsrail'in ateşli bir savucusuydu. Eski Kongre üyesi Paul Findley, ABD'deki İsrail lobisinin gücünü ortaya koyan "They Dare to Speak Out" (Konuşmaya Cesaret Ettiler) adlı kitabında, Perle'ün İsrail bağlantılarını ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Buna göre Perle, İsrail hükümetine bilgi sağlamasıyla ünlüdür. Kariyerine önce Washington'da Henry Jackson'ın yanında çalışarak başlamıştır. Nitekim Senatör Jackson da, kitapta yazıldığına göre, İsrail'in en ateşli destekçilerindedir. Perle, Reagan döneminde ise Savunma Bakanlığı'nda göreve gelir. İsrail'i yakından ilgilendiren yüksek teknolojiler ile ilgili kararlar genelde Perle'ün ofisinde alınır. Perle Pentagon'da göreve getirildiği zaman da bir İsrail savunma şirketi adına lobcilik yapar.²⁴²

Jackson-Perle ikilisinin yanı sıra Kürt lobisine büyük katkıda bulunan bir başka ekip, Pell-Galbraith ikilisidir. Turan Yavuz şöyle yazmaktadır: "Komite başkanı Demokrat Senatör Clairborne Pell'in baş danışmanı Peter Galbraith, yıllardır Kürt tezini Washington'da işleyen kişi olarak bilinir. Kürt liderlerin Galbraith'e verdikleri mesajlar, anında Beyaz Saray'a bağlı Ulusal Güvenlik Konseyi'ne ve Brent Scowcroft'a ulaştırılırdı."²⁴³

Nitekim Pell-Galbraith ikilisi, 1990'lı yıllarda da bu misyonlarını aynen korumuşlardır. Hatta, Amerika'nın Sesi Radyosu'nun Türkiye'ye yaptığı ve Türkiye'nin üniter yapısını bozmaya yönelik propagandalar içerdiği iddia edilen Kürtçe yayınların mimarı da bu ikilidir.

Eski Amerikalı diplomat Richard Curtiss, ABD'deki lobi sistemini anlatan "Stealth PACS: Lobbying Congress for Control of US Middle East Policy" (Gizli Lobiler: ABD'nin Ortadoğu Politikasının Kontrolü İçin Lobcilik) adlı kitabında şu satırları yazar: "... İsrail'in bir başka Demokrat dostu da

²⁴¹ Yavuz, **ABD'nin...**, s. 78.

²⁴² Paul Findley, **They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel's Lobby**, Chicago, Lawrence Hill Books, 1989, s. 159-160.

²⁴³ Yavuz, **ABD'nin...**, s. 130.

Rhode Island Senatörü Clairborne Pell'dir. Pell, 1960'da seçildiğinden bu yana İsrail'in ısrarlı ve sadık bir destekçisi olmuştur.²⁴⁴

Aynı kitapta Clairborne Pell'in, sadece 1990 yılında İsrail lobilerinden 153.600 dolar “bağış” aldığı bildirilir. Pell'in İsrail lobisiyle olan çok yakın ilişkisi, Paul Findley'in kitabında da vurgulanır.²⁴⁵

“Kürt lobisi” ile İsrail uzantılarının bağlantısı, yalnızca Washington'a özgü bir durum da değildir. Hulusi Turgut, “Barzani Dosyası” adlı kitabında, Paris'te oluşan Kürt lobisinin de yine Yahudilerle son derece ilişkili olduğuna dikkat çekerek şöyle yazmaktadır: “... Paris'teki, Kürt İhtilaline Yardım Komitesi üyelerinden çoğunun Yahudi olması da dikkati çekiyordu. Hollanda'nın Amsterdam şehrinde kurulmuş olan Kürt Cemiyeti, başkanı Silvio Van Roy başta olmak üzere büyük bir kısmı Yahudi olan üyelerden oluşuyordu.”²⁴⁶

1975'teki Kuzey Irak yenilgisinden sonra Batı'da oluşan bu Kürt lobisi, 1990'lı yıllarda çok daha gelişecek ve İsrail'le olan bağlantısı da çok daha belirgin hale gelecekti.

Uzun yıllar Cumhuriyet'in Washington muhabirliğini yapan Ufuk Güldemir, bu gazetenin 17 Temmuz 1992 tarihli bir haberinde şöyle yazmaktaydı: “Son günlerde Washington'da fikir babası İsraili politikacı Ariel Şaron olan, ama zaman içinde akademisyen ve stratejistler tarafından geliştirilmiş, zenginleştirilmiş, Amerika'da belli bir çevrenin ilgi duyduğu bir tezden söz ediliyor: Kürt Devleti tezi.”

Kürt Devleti tezinin önde gelen mimarlarından biri Ariel Şaron'du. Daha doğrusu, İsrail'in onyıllardır hedeflediği bu projeyi 1980'li yıllarda gündemin en üst sıralarına taşıyan kişiydi Şaron. Sağcı Likud partisinin “Lübnan Kasabı” lakabını taşıyan bu şahin politikacısı, kendisine 1982'deki Lübnan işgali fırsatını vermiş olan Lübnan İç Savaşı'ndan aldığı ilhamla Irak'a yönelmiş ve aynı iç savaş senaryosunu orada da görmek istemişti. Bunun anahtarı da Kürt devleti projesiydi.

Ariel Şaron'un 80'li yıllarda gündemde tuttuğu bu tez, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan sonra çok daha büyük bir popülerite kazanmıştı. Kuzey Irak'ta daha önce değindiğimiz siyasi gelişmeler yaşanırken, Batılı başkentlerde, özellikle de Washington'da, bu bölgede kurulabilecek bir Kürt devleti hakkında tartışmalar başlamıştı. Ve Ufuk Güldemir'in yazdığı gibi, nedense ABD'de “belirli bir çevre” ilgi duymaktaydı bu projeye. Bu çevrenin üyelerinin neredeyse tümünün ortak özelliği ise, İsrail'le bağlantılı oluşlarıydı.

²⁴⁴ Richard Curtiss, **H. Stealth PAC's: Lobbying Congress for Control of US Middle East Policy**, Washington D.C., American Educational Trust, 1991, s. 143.

²⁴⁵ Findley, **They Dare...**, s. 84.

²⁴⁶ Hulusi Turgut, **Barzani Dosyası**, İstanbul, Haşmet Matbaası, 1969 ss. 41-42.

Turan Yavuz da ABD'nin Kürt Kartı'nda bu konuya değinerek şöyle yazmıştı: “Kürt sorunu bilhassa Körfez Krizi ile birlikte ABD Kongresi'nin gündemine girmekle birlikte, Rum ve Ermeni lobilerinin aksine, Yahudi lobisinin desteğini alarak ortaya çıkmıştır. İsrail'in Ortadoğu'da son derece zayıflamış bir Irak istemesi ve Körfez Savaşı boyunca Saddam Hüseyin'in İsrail'e Scud füzelerini göndermesi, ABD Kongresi'nde Yahudi lobisinin Kürt ayrılıkçılığını desteklemesine neden olmuştur.”²⁴⁷

Türk basınının satır aralarında yayınlanan bazı yazılar, yine bu konuda aydınlatıcıydı. Mümtaz Soysal da, 1993 yılında Hürriyet'teki “Açı” başlıklı köşesinde Kürt sorununa değinmişti. Soysal, sorunun ardındaki uluslararası boyuta dikkat çekerken, bir de Washington'da kurulmuş olan bir think-tank'in kendisini bir Kürt devleti kurmaya adanmış olduğundan söz etmekteydi. “Washington Institute for Near East Policy” (Yakın Doğu Politikası İçin Washington Enstitüsü) adlı bu kuruluş, Soysal'ın aldığı ve yazısında aktardığı bilgilere göre, kurulmasını hedeflediği Kürt devletine Türkiye'nin Güneydoğusu'nu da dahil etme hesapları yapmaktaydı.

Kısa adı WINNEP olan sözkonusu kuruluşun Kürt sorununa olağanüstü bir hassaslık gösterdiği ve sorunun ancak bağımsız bir Kürt devleti kurularak çözümlenebileceğini savunduğu, başka kaynaklarda da sık sık vurgulanmıştır. Örneğin Cengiz Çandar da bir yazısında WINNEP'in Kürt devleti kurma çabasına değinmişti. Çandar, WINNEP'in “Irak: Amerikan Politikası için Müstakbel Adımlar” adlı raporundan yola çıkarak, bir Kürt devletinin yolda olduğunu ima ediyordu. “... Adı geçen think-tank'in (WINNEP) de Amerikan Ortadoğu politikasının belirlenmesindeki ağırlığı tartışılmaz” diyen Çandar, kurumun yayınladığı raporda Kuzey Irak'taki Kürt hareketinin desteklenmesinin savunulduğunu hatırlatıyor ve rapordan, “Irak muhalefetinin şemsiye örgütü Irak Ulusal Kongresi'ne, onunla temas düzeyini yükselterek ve ona bölgesel ve uluslararası destek sağlayarak, desteği arttırmak” maddesini aktarmaktaydı.²⁴⁸

Peki neden bu think-tank Kürt sorunuyla bu denli yakından ilgileniyor ve daha da önemlisi, sorunun çözümünün açıkça söylemese de, Türkiye topraklarının bir bölümünü de kapsayan bir Kürt devleti kurulmasından geçtiğini iddia ediyordu?

Arap-İsrail sorununa İsrail yanlısı olarak değil, tarafsız bir şekilde yaklaşılmasını savunan “Washington Report on Middle East Affairs” dergisinin Mart 1993 sayısında WINNEP'e oldukça geniş bir yer ayrılmıştı. Haberin başlığı şöyleydi: “Clinton's Indyk Appointment: One of Many from Pro-Israel Think Tank” (Clinton'ın Indyk Ataması: İsrail Yanlısı Think Tank'ten Bir Atama Daha). Yazıda Clinton'ın Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Ortadoğu Danışmanlığı masasına Martin Indyk'i

²⁴⁷ Yavuz, **ABD'nin...**, s. 230.

²⁴⁸ Cengiz Çandar, **Sabah**, 16 Ekim 1994

atamasının, “İsrail yanlısı think-tank'ten yapılan sayısız transferin yeni bir örneği” olduğu söyleniyordu. Çünkü Martin Indyk, İsrail lobisinin en ünlü isimlerinden birisiydi. İsrail'in ABD'deki resmi lobi kurumu olan AIPAC'in araştırma müdürlüğü yapmış, İsrail eski Başbakanı Yitzhak Şamir'in medya danışmanlığı işini yürütmüştü. Avustralya doğumlu bir Yahudi olan Indyk, Sudan ve İran'ın “terörist devlet” ilan edilmesinde oynadığı büyük rolle de dikkatleri üzerine çekmişti.²⁴⁹ Nitekim Indyk, sözkonusu Ortadoğu Danışmanlığı'na atandıktan sonra da İsrail-yanlısı çizgisini koruyacak ve İran ile Irak'ın aynı anda sıkıştırılmasını öngören “dual containment” (çifte kuşatma) stratejisini geliştirecekti. Indyk, bunun ardından 1995 başında Clinton tarafından Amerika'nın İsrail Büyükelçisi olarak atandı.

Indyk'in önemli icraatlarından biri ise 1985 yılında, AIPAC'in yöneticiliğini yapmış Los Angeles'lı bir Yahudi olan Barbi Weinberg ile birlikte Ortadoğu konusunda strateji üretecek bir think-tank kurmuş olmasıydı. Washington Report'un “İsrail yanlısı” olarak tanımladığı bu kurum, Washington Institute for Near East Policy (WINNEP) idi, yani az önce Kürt Devleti hesapları yaptığına değindiğimiz think-tank.

Kurumun İsrail lobisiyle olan ilişkisi, daha doğrusu İsrail lobisinin bir uzantısı olduğu o kadar belliydi ki, Washington civarında “AIPAC'in bir kolu” olarak tanımlanıyordu. Örgütün kurulduğu yıl seçilen 11 kişilik yönetim kurulunda, 6 kişi AIPAC'in üst düzey yöneticisiydi.

Washington Report'un bildirdiğine göre, kurumun İsrail bağlantısı her geçen gün daha da güçlenerek devam etmişti. Başlangıçta sadece üç kişi istihdam edebilen enstitüde artık en aşağı 30 civarında uzman, araştırmacı, yönetici çalışmaktaydı. Kısa zamanda büyüyen enstitünün yıllık bütçesi 750 bin dolar civarındaydı ve bu bütçe büyük ölçüde Yahudi lobisinin ve Yahudi cemaatinin bağış ve yardımlarından gelmekteydi.

Enstitünün Indyk ve Weinberg dışındaki üyeleri de oldukça ünlü ve kurumun İsrail bağlantısına uygun isimlerdi. Washington Report, bu isimleri şöyle tanıtmaktaydı: “Amerikan tarihinin en İsrail yanlısı Dışişleri bakanı” olarak tanımlanan George Schultz; eski NATO genel sekreteri General Alexander Haig; “İsrail'in uzun vadeli destekçilerinden” BM eski temsilcisi Jeane Kirkpatrick; MOSSAD ajanı David Kimche ve İsrail Başbakanı'nın terör danışmanı Amiram Nir'le bağlantılı çalışan Reagan'ın mahkum olmuş eski Ulusal Güvenlik Konseyi danışmanı Robert McFarlane; Kissinger Şirketler Topluluğu'ndan Lawrence Eagleburger; Bush yönetiminde Dışişleri Danışmanlığı yapan Yahudi asıllı Dennis Ross; ABD'nin eski İsrail büyükelçisi Samuel Lewis; eski Savunma Bakanlığı yardımcılarında Yahudi asıllı “Karanlıklar Prensi” Richard Perle; askeri

²⁴⁹ Washington Report on Middle East Affairs, Mart, 1993

yorumcu Edward Luttwak; eski Başkan yardımcılarında Siyonist örgüt B'nai B'rith üyesi Walter Mondale; US News and World Report, Atlantic Monthly ve The New York Daily News gibi yayınların sahibi Mortimer Zuckerman; Yahudi lobisinin kontrolündeki yayın organlarından The New Republic'in yayıncısı Martin Peretz; Carter dönemindeki iç politika danışmanı ve İsrail için yapılan lobi çalışmalarının lideri Stuart Eizenstat; Bush yönetimindeki Yahudi asıllı Ulusal Güvenlik Konseyi Ortadoğu danışmanları Richard Haas ve Aaron David Miller...²⁵⁰

Washington Report'un da vurguladığı gibi bu isimlerin en büyük ortak özellikleri İsrail yanlısı görüş ve icraatlarıyla tanınmalarıydı. Zaten yarısına yakını -Barbi Weinberg, Martin Indyk, Dennis Ross, Samuel Lewis, Martin Peretz, Richard Haass, Aaron David Miller, Richard Perle- Yahudiydi. Kuruma üye olmasa da, çalışmalarına katkıda bulunan kişiler arasında da ilginç bir isim daha vardı: "Tarihin Sonu" teziyle ses getiren Francis Fukuyama. WINNEP'in bir diğer ünlü Yahudi üyesi ise, son zamanlarda Türkiye hakkındaki provokatif açıklamalarıyla ses getiren ve "bir kısım medya"ya akıl hocalığı yapan Alan Makovsky idi.²⁵¹

Washington Report, ayrıca kurumun "Kissinger bağlantısı" üzerinde de durmuştu. George Schultz'la birlikte "İsrail çıkarlarını en çok savunan Dışişleri Bakanı" ünvanını taşıyan Kissinger, Washington Report'un deyimiyle, İsrail taraftarı kurumlar arasındaki ilişkiyi koordine eden kilit isimlerden biriydi. "Sağ kollarından birini", Lawrence Eagleburger'ı Washington Institute for Near East Policy'e üye yapan Kissinger, Washington Report'un haberine göre, bu bağlantıyı kullanarak kurum üzerinde etki kurmuş durumdaydı.

Özetle, Kuzey Irak'ta bir Kürt Devleti kurulması fikrinin ABD'deki en önde gelen savunucusu olan kurum, tam anlamıyla İsrail güdümlüydü. Yahudi Devleti'nin Kuzey Irak dağlarında Barzani ile kurduğu ilişkiler, Washington'da da WINNEP'in stratejik çalışmaları ile desteklenmekteydi.

WINNEP'in İsrail'e yakınlığı bu şekilde ortaya konduktan sonra belirtilmelidir ki, asıl önemli olan, bu kurumun, Clinton yönetiminin Ortadoğu politikasına neredeyse ipotek koymuş olmasıydı. Gelmiş geçmiş ABD Başkanları içinde İsrail'e en yakın olanı olarak tanımlanan Clinton, WINNEP'in İsrail güdümlü politikalarını onaylamaya hazırdı. Öyle ki WINNEP'in Kürt konusunu öncelikli gündem maddesi olarak benimsediği ve ABD yönetimine yerleştirdiği üyeleriyle bu konunun üzerine gideceği, Clinton'ın 1992 seçimlerini kazandığı sıralarda hemen belli olmuştu. O sıralar Hürriyet'in Washington muhabiri olan Sedat Ergin şunları yazmaktaydı:

²⁵⁰ Washington Report on Middle East Affairs, Mart, 1993

²⁵¹ Washington Report on Middle East Affairs, Mart, 1993

“Demokratik aday Bill Clinton'un seçim zaferinden en çok hoşnut olan kesimlerin arasında ABD'deki Yahudi lobisi de yer almaktadır. ABD'deki Yahudi Lobisi'nin en güçlü kuruluşu olan AIPAC'in (American Israeli Public Affairs Committee) Başkanı David Steiner, geçenlerde 'Little Rock'ta (Clinton'ın karargahı) pek çok adamımız var. Yeni yönetime adamlarımızı sokacağız' yolundaki sözlerinin yer aldığı teyp bandının basına yansımaları üzerine istifa etmek zorunda kalmıştır.

AIPAC'in 'adamları'ndan biri de Washington'un önde gelen Ortadoğu uzmanlarından Martin Indyk'tir. İlginçtir ki, ABD'nin saygın araştırma kuruluşlarından (Think Tank) Carnegie Endowment'ta geçen hafta düzenlenen ve 'Kürt Sorunu'nun da ayrıntılı bir şekilde tartışıldığı 'Irak toprak bütünlüğünü koruyabilir mi?' konulu panelde en önemli müdahalelerden biri Martin Indyk'ten gelmiştir. Washington'daki bir başka nüfuzlu araştırma kuruluşu, Washington Institute for Near East Policy'nin direktörü olan Indyk, ABD yönetiminin Irak'ın toprak bütünlüğünü savunan geleneksel çizgisini eleştiren bir yaklaşımla 'Irak'ın toprak bütünlüğünü sorgulayan bir politikanın hatası ne olabilir ki' diye sormuştur.²⁵²

Indyk, Irak'ın toprak bütünlüğünü sorgulamanın hikmetlerinden söz ederken, bir başka ilginç gelişme de Washington'da Barzani yanlısı Irak Kürtleri'nin düzenlediği Newroz kutlamasında yaşanmıştı. Newroz halayı çekenlerin arasında bir de ilginç isim vardı. Sedat Ergin, bir başka yazısında olayı şöyle anlatmaktaydı:

“Newroz kutlamaları Washington'daki Crystal City Sheraton Oteli'nin balo salonunda düzenlendi. Sahnede asılı duran Molla Mustafa Barzani'nin resmi, Barzani isminin manevi ağırlığını kuvvetli bir şekilde hissettirmekteydi. Gecenin sonuna doğru eğlence tam bir cümbüşe dönüştü. Halay çekenler arasında Kongre Danışmanları Musevi Lobisi'nin en güçlü örgütü AIPAC'in eski direktörü Morris Amitay da bulunuyordu.²⁵³

AIPAC Nevruz kutlamalarına neden katılmıştır? Kanımızca, İsrail'in Barzani'ye katkıları dünya kamuoyu önünde artık o derece açıklıkla yapılmaktadır ki, eski AIPAC Başkan Morris Amitay Nevruz kutlamalarında halay çekmekten kaçınmamaktadır. İlginç bir durumdu şüphesiz: İsrail'in ABD'deki en güçlü temsilcisi olan AIPAC'in eski direktörü, işi gücü bırakmış, Newroz kutlamalarında Barzani aşireti ile halay çekmekteydi. Aynı anda Martin Indyk, Irak'ın bölünmesinin faydalarından söz etmekte, başkanlığını yaptığı WINNEP de bir Kürt devleti kurmak için hesaplar yapmaktaydı. Kısacası, Ortadoğu'da bir Kürt devleti kurmak için kolları sıvayan Washington'daki odaklar arasında en başta İsrail'in ABD'deki uzantıları gelmekteydi.

Morris Amitay'ın Amerikan Yahudi basınının önemli dergilerinden biri olan “Washington Jewish Weekly”de yayınlanan “Self-Determinasyon: Kürtler Hala Bekliyor” başlıklı yazısındaki şu satırların amacı oldukça açıktı: “... Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Rusya'ya dağılmış olarak yaşayan 20 milyon kadar Kürt, bağımsız devletlerini kurma imkanını bulamamıştır... Kürtler'e kendi siyasi

²⁵² Sedat Ergin, **Hürriyet**, 23 Kasım 1992

²⁵³ Sedat Ergin, **Hürriyet**, 22 Mart 1993

kaderlerini tayin edebilme hakkı tanınmadıkça, Orta Doğu'da huzursuzluğun ve isyanların devamı kaçınılmazdır.²⁵⁴

Clinton yönetiminin daha iş başına yeni geldiği sıralarda verdiği görüntü, İsrail'in Ortadoğu çıkarlarına ve bu arada doğal olarak Kürt sorunundaki hedeflerine uygun bir politika çizileceğini göstermekteydi. Nitekim ilerleyen yıllarda da böyle oldu. Ortadoğu politikasını WINNEP üyelerinin ve benzeri İsrail yanlısı stratejistlerin kontrolüne veren Clinton yönetimi, ısrarlı bir biçimde Kuzey Irak'ta bir Kürt Devleti'nin altyapısını kurmak için çabaladı. WINNEP'in bu amaca yönelik çalışmalarından biri de Mike Amitay'ın öncülüğünde Washington'da kurulan Kürt Enstitüsü oldu.

Bu arada sözkonusu müstakbel Kürt Devleti'nin koruyucu şemsiyesi olan Çekiç Güç'ün Türkiye'deki tüm muhalefete rağmen yerinde kalmasına bu nedenle özen gösterilmişti. Bazı yorumcular, Çekiç Güç tarafından korunan bölgenin petrol içermediğini, pek bir stratejik öneme de sahip olmadığını vurgulamaktalar ve buna dayanarak da ABD'nin bir Kürt Devleti kurdurma peşinde olmasının mümkün olmadığını öne sürmekteydiler. Yarı yarıya haklıydılar: Gerçekten petrolden ve Amerikalılar'ı ilgilendirebilecek başka her hangi bir şeyden yoksun olan Kuzey Irak, Amerikan ulusal çıkarları açısından değerli bir bölge değildi. Ama bu, ABD'nin burayla çok yakından ilgilendiği ve kendi eliyle müstakbel bir Kürt Devleti'nin taşlarını döşediği gerçeğini değiştirmemekteydi. Çünkü ABD, kendisinin değil ama İsrail'in çıkarları için bu işi yapmaktaydı.

Bu yorum ilk başta pek çok kimseye garip gelebilir ve ABD'nin kendi çıkarına rağmen İsrail'in çıkarlarını koruduğu iddiasını "realpolitik" in temel kuralına aykırı bulabilirler. Ama durum, konuyu inceleyen pek çok Amerikalı siyasi yorumcu tarafından da vurgulandığı gibi, tam da budur. Çünkü ABD'nin İsrail'e olan bağlılığı, realpolitik sınırlarını aşmaktadır ve eski Başkan Yardımcısı George Ball'un deyimiyile bir "tutkulu ilişki" haline dönüşmüştür.

Güneydoğu sorununu çözmek için ülkemize gönderilen Amerika'nın BM Daimi Temsilcisi Moris Abram Yahudi lobilerinin en etkin isimlerindedir:

"Moris Abram, 1987-1989 yılları arasında B'nai B'rith'e başkanlık yapmıştır. Moris Abram aynı zamanda CFR üyesidir." ABD Yahudi Komitesi'nin Başkanı Moris Abram'ın Güneydoğu sorununa bakışı da ilginçtir; Abram'ın görüşleri, Güneydoğu'nun parçalanması yönündedir. Moris Abram'ın bu düşüncelerine tepki sürerken, CIA-Ortadoğu Masası'ndan Güneydoğu sorununu çözmek için görevlendirilen kişinin Ellen Laipson olması da bir başka ilginç durumdur. Ellen Laipson'u incelediğimizde de Yahudi lobisinin önemli bir ismi ve tabii ki Yahudi olduğuyla karşılaşmaktayız. Laipson incelemelerini Güneydoğu'yla sınırlı tutmamış, Kuzey Irak'ta Kürt devletinin kurulması

²⁵⁴ Ferruh Sezgin, **Sistemle Satranç-2: Türkiye'nin Dış Politikası: 1992**, Ankara, AORT, 1993

çalışmalarına da katılmıştır. BM ve ABD'nin gönderdikleri temsilcilerden de anlaşılacağı gibi bölgede oynanan oyunlar Yahudi lobisinin, dolayısıyla İsrail'in kontrolündedir.

Ufuk Güldemir 29 Mayıs 1992 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Ellen Laipson'u şöyle anlatmaktadır:

“Adı, Ellen Laipson. Görevi, CIA'in bir numaralı Ortadoğu analizcisi. Misyonu, Kürt sorunu. Laipson uzun yıllar Kongre Araştırma Servisi'nin Dış Politika ve Ulusal Güvenlik bölümlerinde çalıştı. Kongreden ayrıldıktan sonra CIA'in 'Ulusal İstihbarat Görevlisi' oldu. Laipson Ulusal İstihbarat Konseyi'nin Ortadoğu ve Güney Asya bölümünün başına getirildi. ABD'nin bu bölgelerde ne tavır alması gerektiğini Başkan'a öneren raporları Laipson yazıyor. CIA'in ülke ajanlarından gelen bilgileri, ABD Dış İşleri Bakanlığı telgraflarını süzgecinden geçirdikten sonra örneğin 'Irak bölünmeli mi, bölünmemeli mi?' ya da 'Irak'ta bir Kürt devleti kurulması Amerika'nın çıkarlarına mı, değil mi?' gibi sorulara yanıt arıyor. Laipson'ın titri, 'Ulusal istihbarat Görevlisi'. CIA'de bu titri taşıyanların sayısı hayli az. Laipson'dan önce bu koltukta oturan kişi Graham Fuller idi. Laipson şimdi gizli bir görevle Türkiye'ye geliyor ve Irak'a da geçecek. Misyonu, Kürt sorunu. Laipson, bir musevi olarak gözlemlerini elbette kendi etnik süzgecinden de geçirecektir.”²⁵⁵

İsrail yanlısı lobilerin Kürt sorununa “özel” ilgileri Laipson ve Abram'la sınırlı değildir. Güneydoğu'da daha önce de, emekli general MOSSAD ajanı Abraham Elfassy, Yahudi Dağıtım Komitesi adı altında çeşitli incelemelerde bulunmuştu.

Tüm bu bilgileri inceledikten sonra, şu soru akla gelmektedir: ABD'deki Yahudi çevrelerin Kürtlerin durumuna gösterdikleri ilginin ardında yatan nedir? Ya da Kuzey Irak'taki Kürtlere silah yardımı yapılmasını savunan eski kongre üyesi Steve Solarz'ın Yahudi olması nasıl değerlendirilmelidir?

“Gerek doğu sınırlarını emniyet altına almak, gerek Bağdat'taki yönetimin dikkatini Arap-İsrail anlaşmazlığından uzaklaştırmak için Irak'ı zayıf tutmak, İsrail'in önceden beri uyguladığı stratejik bir güvenlik politikasıdır. Nitekim, İsrail'in 1970'li yılların ilk yarısında Kuzey Irak'taki Kürtleri ayaklanmaya teşvik amacıyla yürütülen programa, silah yardımı ve askeri danışman yollayarak katılması bu stratejik hedefin bir gereği idi.

İsrail'in çıkarlarını gözeten Yahudi çevrelerin, Washington'da görevi devralacak demokrat yönetim üzerinde önemli bir ağırlığa sahip olacakları aşikardır. Bu odakların özellikle Amerika'nın, Irak politikası üzerinde ne ölçüde etkide bulunacakları şimdiden ilgiyle izlenilmesi gereken bir konu olarak belirmektedir.”²⁵⁶

2.6. İsrail'in Kürt Ayrılıkçı Hareket Lideri Mesut Barzaniyle Olan İlişkileri

“Kürtler, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen 1919-1930 yılları arasında İngiltere'ye, 1932-1935 ve 1943-1945 yılları arasında ise Haşimi hanedanına karşı ayaklanmışlardı. Ayaklanmaların başını Barzani ailesi çekiyordu. Aile ismini, Erbil'in 90 kilometre kuzeyinde bulunan Barzan köyünden alıyordu. Molla Mustafa Barzani'nin dedesi Said Barzani, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı en çok ayaklanan yerel aşiretin reisiydi. Said Barzani'nin oğlu Muhammed Barzani 1919, 1922, 1924 ve

²⁵⁵ Ufuk Güldemir, **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1992

²⁵⁶ Sedat Ergin, **Hürriyet**, 23 Kasım 1992

1926 yıllarında İngilizlere karşı ayaklanmıştı. Muhammed Barzani'nin beşinci oğlu olan Molla Mustafa Barzani 1943 yılında aşiretin liderliğini üstlenmişti ve İsrail ile ilişkiye geçen ilk lider olarak Irak Devleti'ne karşı defalarca ayaklanmıştı.²⁵⁷

“MOSSAD, 1973'te, Yom Kippur Savaşı'nda, Molla Mustafa Barzani'den Irak petrol kuyularını bombalamasını istedi. Barzani de bunu kabul etti.”²⁵⁸

“Kuzey Irak'taki Kürtler, MOSSAD'dan ilk ve direk yardımı, İsraili askerler Kürt Yahudisi gerillaları eğitirken alıyorlar. İsrail Kabine Başkanı Aryeh Eliav, Barzani yandaşları için arazi hastanesi kurdu.”²⁵⁹

MOSSAD'la Barzani yandaşları arasındaki bağlantı bir başka kaynakta şu şekilde ifade etmektedir:

“İsrail gizli servisleri Arap devletlerinin sınırlarında ve Arap dünyasındaki azınlıkların üzerinde heyecanlı, tehlikeli ve ciddi bir oyun oynuyor. İsraili Shai komandolarının bir bölümü Molla Mustafa Barzani'nin yanında yaşıyorlar. Zaten Barzani'nin komandolarına iletişim ağlarını kuran da onlar. Bu komandolar sabotaj ve katliamda bu ağları kullanıyorlar.”²⁶⁰

“Barzani yandaşlarına İsraililer tarafından yardım edildiği artık kimse için bir sır değildir. Onlardan sadece silah ve malzeme almıyorlar, aynı zamanda bilgi de almaktaydılar.²⁶¹ Ayaklanmacı Kürtlerle kurduğu bu gizli ittifak, İsrail'e Irak ordusu hakkında çok önemli istihbaratlara ulaşma fırsatı da veriyordu. 1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan kısa bir süre önce İsraililerin Irak'tan çaldığı MIG-21 uçağı, bunun en önemli örneğiydi. İsraililer, Irak Hava Kuvvetleri'ndeki bir pilotla gizlice bağlantıya geçmişler ve onu bir deneme uçuşu sırasında aniden İsrail'e uçmaya ikna etmişlerdi. Iraklı pilotla İsraililerin bağlantısını kuran araçlar ise Kürtlerdi.²⁶²

Ağustos 1966'da Tel-Aviv'e inen söz konusu MIG, bu Sovyet yapımı uçak hakkında daha önce yetersiz bilgiye sahip olan İsrail'e ve onun Batılı müttefiklerine büyük bir avantaj sağlamıştır. Hatta bazı yorumlara göre, İsrail'in Altı Gün Savaşı'nın ilk gününde Mısır Hava Kuvvetleri'ne yaptığı büyük baskın, MIG'lerin teknik özellikleri hakkında edinilen bilgi sayesinde mümkün olmuştur.²⁶³

Altı Gün Savaşı'nın hemen öncesinde ilginç bir olay daha yaşanmıştı. Iraklı bir askeri delegasyon, yaklaşan savaşta “Siyonist düşmana karşı tek bir cephe olarak savaşabilmek için” ayaklanmacı Kürtlere geçici bir ateşkes önermişti. Ancak bu teklife karşı söz alan bir “Kürt gerilla”, ne olursa

²⁵⁷ Özkan, *CIA Kürtleri...*, s.3-4.

²⁵⁸ *Cumhuriyet*, 5 Nisan 1975

²⁵⁹ Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection...*, s.19

²⁶⁰ Dan RAVIV, Uni-Landau, Eli, MOSSAD “Les Services Secrets Israeli-ens”, s.269

²⁶¹ Dan RAVIV, Uni-Landau, Eli, MOSSAD, “Les Services Secrets Israeli-ens”, s.269

²⁶² Larteguy, *Les Murailles d'Israel*, s.92

²⁶³ Larteguy, *Les Murailles d'Israel*, s. 92.

olsun taviz verilmeyeceğini ve ateşkesin kabul edilemez olduğunu söylemişti. İşin en önemli yanı ise, bu “Kürt gerilla”nın gerçekte İsrail’in bölgeye yolladığı askeri danışmanlardan biri olmasıydı.²⁶⁴

1960’lı yılların ortasında İsrail ile bir kısım Irak’lı Kürtler arasında başlayan bu yakınlaşma, Yahudi devletinin büyük zaferi ile sonuçlanan Altı Gün Savaşı’ndan sonra çok daha büyük bir ivme kazanarak devam etti. 1967 Haziranı’ndaki savaş, Ortadoğu’daki tüm dengeleri alt-üst ederken ve Yahudi devletini çok daha fazla büyüteç altına sokarken, ayaklanmacı Kürtlerle gizli gizli yürütülen ittifaka zarar vermedi. Aksine, ittifak daha da gelişti ve İsrail’in giderek sertleşen söylemine paralel olarak daha da açık hale geldi. Ian Black ve Benny Morris’e göre, Kuzey Irak dağları ile Tel-Aviv arasındaki bu ilişki giderek “Ortadoğu’nun en kötü saklanan sırrı” sıfatını kazanmıştı.

İsrail 1967 yılında Arap ordularından ele geçirdiği çok sayıda Sovyet silahını Kürt ayaklanmacılara yolladı. Kendilerine verilen Doğu Bloku silahlarına önce şaşırın daha sonra çok sevinen Molla Barzani, ayrıca bulduğu İsrail yapımı bombalardan daha çok istemişti. Kendisini silah ve paraya boğan İsrail’in gücüne hayran kalan Barzani, İsraililerle ortak bir seferberlik de önermişti. Barzani’nin planına göre, Kürt peşmergeler Irak’ı zaptettiğinde İsrail de Suriye’yi işgal edebilecekti.²⁶⁵

Kürtler üzerinden Irak’ı istikrarsızlaştırmaya yönelik müdahalelere sahne olan çok denklemlili oyunda İsrail de yerini alır. Ulusal güvenliği açısından bölgede güçlü bir Arap devlete şiddetle karşı çıkan İsrail’in potansiyel bir tehdit oluşturan Irak’ı istikrarsızlaştırabilecek her harekete olumlu baktığı bilinmektedir. Bu çerçevede özellikle 70’lerin başından itibaren Barzani’ye verdiği destekle Irak’ı dize getirmeyi başarır.

Molla Mustafa Barzani’nin 1979 tarihinde ölümünden sonra onun yerine geçecek olan oğlu Mesut Barzani de bu İsrail bağlantısını sürdürmüştür. Turan Yavuz, 70’li yılların başındaki siyasi gelişmelerden söz ederken Barzani’nin iki oğlu hakkında şöyle yazmaktadır: “İdris ve Mesut, bir aralar sık sık Tahran, Tel-Aviv ve Washington’da görülüyordu. İran pasaportu ile kimlik değiştirerek seyahat eden İdris ve Mesut, bu başkentlerdeki CIA, Savak ve MOSSAD genel merkezlerinden çıkmamaktaydı.”²⁶⁶

7 Ocak 1993 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Uğur Mumcu, MOSSAD-Barzani bağlantısını şöyle anlatmaktadır:

“Ortadoğu’nun karanlık bir kuyu olduğu her gün biraz daha anlaşılıyor. Kanıtlanan son ilişki, MOSSAD-Barzani ilişkisidir. MOSSAD, İsrail Devleti’nin gizli istihbarat örgütüdür. Bu örgütün

²⁶⁴ Black & Morris, *Israel’s Secret Wars...*, s.185.

²⁶⁵ Black & Morris, *Israel’s Secret Wars...*, s. 206.

²⁶⁶ Yavuz, *ABD’nin...*, ss. 47-48.

Kürt lideri Mustafa Barzani ile ilişkileri olduğu söylene daha önce kim inanırdı? Barzani’inn CIA ile ilişkisi artık belgelendi. Kimse bu ilişkiye, “Hayır olmadı” diyemiyor. CIA-Barzani ilişkileri biliniyor da MOSSAD-Barzani ilişkileri biliniyordu.”²⁶⁷

MOSSAD’ın Barzani’yi tercih etmesinin elbette özel sebepleri vardır. Barzani ailesinin içinde geçmişte bazı Yahudiler ve hatta hahamlar yer almıştır:

“16. ve 17. yüzyıllarda Kürt hahamlar tarafından yazılmış olan çeşitli belgeler ve el yazması kitaplar, genel olarak Kürt Yahudilerin başta dinsel olmak üzere, sosyal ve ekonomik yaşantıları hakkında ayrıntılı bilgilerin yanı sıra Kürtlerle ilgili bazı dolaylı bilgiler de içermektedir. Bu dönemlerde kimi Yahudi toplulukları Kürtler’in genel yoksulluk tablosu içinde yer alırlarken, öte yandan özellikle ünlü Barzani Ailesi’nden gelen hahamlar bölgenin birçok yerinde dinsel çalışmalar ve eğitim için merkezler kurmuşlardı. Bu dini merkezler Mısır ve İsrail gibi uzak yerlerden bile öğrenci kabul ediyorlardı.”²⁶⁸

İsrail’in doğal müttefiği Barzani ailesinin bölgede uğradığı başarısızlıklardan sonra Kürt Yahudileri İsrail’e göç ettiler: “Barzani önderliğindeki Güney Kürdistan Kürt hareketinin 1975 yılında yenilgiye uğramasının ardından, iktidardaki BAAS diktatörlüğünün tüm ülkede uyguladığı yoğun terörün zorlaması ve İsrail’in de kolaylaştırıcı müdahaleleriyle bir grup Kürdistanlı Yahudi İsrail’e gelir.”²⁶⁹

2.7. İsrail’in Iraklı Yahudi Kürtlerle Olan İlişkileri

Son zamanlarda sıkı sıkı İsrail tarafından Kuzey Irak’taki Barzani kabilesinin “kayıp kavim” olarak yorumlanmaya başlanıldığı, Barzan bölgesine ilişkin bazı Yahudi dini çevrelerden “kutsal toprak” yorumları gelmeye başladığı, İsrail’in bir Yahudi devleti kurulmasını desteklediğinin aşikarlık kazandığı bir dönemden geçilmektedir.

Irak Kürtleri, İsrail açısından stratejik bir unsur olmanın ötesinde, İsrail’in bazı tarihi bağlar ile bağlı olduğu bir unsurdur. Kuzey Irak’ta yaşayan Kürtleşmiş Yahudiler bir bağ aracı olmuştur. 1950’lerde “Ezra” ve “Nehemya” adlı operasyonlar ile, bu insanların büyük bir bölümü İsrail’e getirilmiştir.²⁷⁰

İsrail’de yaşayan Kürt kökenli Yahudilerin kurduğu İsrail’deki “Kürt Yahudileri Ulusal Örgütü” (KYHU, The National Organization of Kurdish Jews in Israel) başkanı Haviv Şimoni, 1973’te yapmış olduğu bir açıklamada, bu ülkede 90 bin Kürt bulunduğunu belirtmişti.²⁷¹

²⁶⁷ Yavuz, **ABD’nin...**, s. 47.

²⁶⁸ A. Medyalı, **Kürdistanlı Yahudiler**, Ankara, Berhem Yayınları, 1992, s. 53.

²⁶⁹ A. Medyalı, **Kürdistanlı...**, s. 64.

²⁷⁰ Özdağ, “İsrail’in Kuzey Irak Politikası”, s. 225.

Yahudiler ile Kürtlerin Sami ırkına mensubiyetleri de onların ırkdaş oldukları tezini gündeme getirmiştir. Öte yandan, dünya üzerinde yaşayan yaklaşık 400 bin Musevi Kürt bulunmaktadır. İsrail'i eski Genelkurmay Başkan yardımcısından bakanlara, üst düzey dışişleri yetkililerine kadar İsrail yönetiminde söz sahibi pek çok sayıda Kürt bulunmaktadır. Bir kısım İsraili tarihçilere göre Yahudiler Kuzey Irak topraklarına çok eski zamanlarda yerleşmişlerdir. Onlara göre, Yuşa peygamber "Asur topraklarında kaybolanlar"dan bahsetmektedir. Benyamin Motolda ve Fatahta Mercenburg gibi Yahudi araştırmacılar geçmiş yüzyıllarda Kürdistan'ı gezmiş, yerli Yahudilerin, Kral Şelmnasır'ın gerçekleştirdiği ilk göçte gelenlerden olduğunu ve Mark Asuri'nin milattan önce sekizinci yüzyıla taşıdığı on Yahudi kabilenin kalıntılarından olduğunu iddia etmişlerdir.

İsrail Devleti'nin ikinci başkanı İhsan Bin Tefsi'ye göre Yahudiler Kürdistan'da 12 yerleşim yerinde bulunmaktadır. Bunlar Zaho, Süleymaniye, Musul, Nusaybin, Orka, Erbil, Kerkük, Urumiye, Sundar, Teşrikile, İmadiye ve Nirfe'dir. Bu Kürt topluluğu içinden manevi alimler, düşünürler, hahamlar çıkarmayı başarmıştır. İçlerinden Rabi David ve Rabi Şimoil gibi sömürge liderleri, Barzani ailesinin fertlerinden Haham Metanail Helifi ve oğlu Haham Şimoil, Rabi Şimoil Eduni ve kızı Eşnat, Haham Şamon Bin Şimoil gibileri çıkmıştır. Bazı araştırmacılar, Irak'ın Kürt kesimindeki Yahudi grup ve cemaatlerin sayısının 146'ya ulaştığını söylemektedir.

Barzani'nin partisi KDP içinde 30 kadar Kürt Yahudi'nin görev yaptığı bilinmektedir. Bu üst düzey yöneticiler arasında KDP Genel Başkan Yardımcısı Sami Abdurrahman, KDP Dohuk kenti sorumlusu Fazıl Miran, asayiş sorumlusu Franso Hariri ve Kerim Sincari'nin adları bilinmektedir. 16 Nisan 1996'da Ankara'da MİT ve Dışişleri yetkilileriyle görüşmeler yapan Mesut Barzani'nin sağ kolu Evair Barzani'nin İsrail pasaportlu bir Kürt Yahudi oluşuda dikkat çekicidir.²⁷²

Irak'ın İsrail'le yaptığı ilk iş birliği, Yahudi Devleti'nin kurulmasının hemen ardından gerçekleşmiştir. İsrail gizli servisleri, İsrail'in ebedi güvenliğinin sağlanmasında bir önkoşul olarak gördükleri nüfus artırma politikası doğrultusunda, dünyanın çeşitli bölgelerinde anti-semitik duyguların yaygınlaşmasına yol açacak şekilde o ülkenin egemen kurumsal yapıları vasıtasıyla sahte Yahudi aleyhtar provokasyonlar düzenlemekteydi. İçinde önemli sayıda Yahudi nüfusu bulunan Irak da, bu politikanın uygulandığı önemli sahalardan biri olmuştur.

MOSSAD'ın İsrail dışındaki Yahudileri İsrail'e göç ettirmekle görevli kolu Aliyah Beth, Iraklı liderleri kullanarak bir göç operasyonu düzenlemiştir.

²⁷¹ Özkan, **CIA Kürtleri...**, s. 79.

²⁷² **Haber Extra**, 9 Nisan 1998

“Aliyah Beth ajanları Yahudi nüfusu transfer etmek istedikleri ülkelerin siyasi liderleriyle direkt ilişkiye geçerlerdi. Bunun örneği sadece Irak Başbakanı değildi. Macar politikacılar, İran Şahı ve Ürdün Kralı Abdullah da bunlardandı.”²⁷³

MOSSAD bağlantılı Irak Başbakanı, yalnızca göstermelik Yahudi aleyhtarı propagandasıyla göçü teşvik etmekle kalmıyor, göç eden Yahudilerin ulaşım sorununu da kendi uçak şirketi ile çözüyordu. Tefvik El-Savidi'den sonra gelen Başbakan Nuri As-Said de İsrail'e çalışıyordu:

“Aliyah Beth Enstitüsü 'Sihirli Halı' operasyonu adı altında bir operasyon düzenlemiştir. Near East Air Transport Corporation'ın İsrail hükümetiyle gizli bağları vardı. 1942 ve 1949'da bu şirket Yemen ve Adenli 50 bin Yahudiyi gizlice İsrail'e taşıdı. Irak'ta süren bütün antisemitik propagandaya rağmen 1950 Martı'nda meclisten çıkan yasayla isteyen bütün Iraklı Yahudilerin, Irak'ı terk edip İsrail'e gidebileceği açıklandı. Tek şart, Irak vatandaşlığından vazgeçmeleri idi. Bu sürpriz açıklamanın altında, Yahudilerin Irak Başbakanı Tefik el Savidi'ye İsrail ajanları tarafından verilen rüşvetler yatıyordu. Tefvik el-Savidi aynı zamanda Irak Tur'un Başkanıydı ve bu tur şirketi, Near East Air Transport'un bir acentasıydı. Başbakan yalnız değildi. Daha sonra Başbakan olan Nuri as-Said'e de İsraili ajanlar tarafından para verilmişti”²⁷⁴

Irak'ta zor şartlar altında yaşayan 3000 Irak'lı Yahudi'yi kurtarmak için MOSSAD, onları Kuzey Irak ve İran üzerinden kaçırmıştı. Barzani, Washington Post'a, “MOSSAD Başkanı Yahudilerin kaçırılmasına yardım etmem için bizzat ricada bulundu” demektedir.²⁷⁵

İsrail'den gelen Yahudi Kürtler, değerinin 5 katını teklif edip, Saddam zamanında Kerkük'e yerleşen Araplardan toprakları satın almaktadırlar. Irak'ın Geçici Dönem İdari Yasası'nın, “çifte pasaportlu” Iraklılara geri dönüş hakkını tanımasıyla, 50 yıl önce terk ettikleri Kuzey Irak'a geri dönen Yahudi Kürtler peşmergelerin silahlı gücü ve yüksek para karşılığı Kerkük'ten toprak almaya başlamışlardır. Yahudi Kürtler özellikle, Saddam'ın bölgeyi Araplaştırmak için dağıttığı bedava arsaları yüksek bedellerle Araplardan satın almaktadırlar.

Bilhassa İsrail'in Kuzey Irak'ta kurulmasına destek olduğu Kürt Kredi Bankası'nın temel işlevi, Yahudi Kürtlere Kerkük'te toprak almaları için uygun koşullu kredi sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu yöntem bir anlamda silahla ya da diplomasiyle alınmayan Kerkük'ün kontrolünün parayla sağlanmasıdır ve de bu durum İsrail'in mali ve ekonomik çevrelerince sağlanmaktadır.²⁷⁶

KDP ve KYB'nin ödediği 200 dolarlık yardımlarla, önce çadırlara yerleşen-aralarında Yahudi kökenlilerin de bulunduğu- Kürtler, daha sonra da arsa satın alıp yerleşik hale gelmektedirler. Bağdat'taki Geçici Hükümet'in atamaları “kanunsuz” ilan etmesine karşın bu kişiler görevlerini sürdürmektedirler. Maaşlar ise yine Kürt partilerince ödenmektedir. KDP ve KYB'nin 5 bini aşkın

²⁷³ Raviv & Melman, **Every Spy...**, s. 36.

²⁷⁴ Raviv & Melman, **Every Spy...**, s. 36.

²⁷⁵ Özkan, **CIA Kürtleri...**, s. 37.

²⁷⁶ Zeynep Güranlı, “İsrail'le Ortak Cephanelik”, **Star**, 23 Haziran 2004

Kürt'e aylık 200 dolar yardım yapması, bu paraların kaynağının, "Kürt Yahudiler'in desteklenmesi için MOSSAD tarafından sağlandığı" iddiaları gündeme getirmiştir. MOSSAD'ın Kerkük'ün Arafah semtinde ve Bağdat yolunda "Kadınları Kalkındırma" ve "Demokrasiyi Yerleştirme" gibi kurumlar açtığı da iddialar arasındadır.²⁷⁷

Başka ülkelerdeki ayrılıkçı hareketleri destekleyen devletler özellikle veya sadece ekonomik, siyasal ya da başka araçsal güdülerle hareket etmektedirler. Bu bağlamda kullanılan etnik, dinsel ya da ideolojik argümanlar çoğu zaman gerçek güdü olmaktan uzaktır.²⁷⁸ Dolayısıyla İsrail'in Kuzey Irak politikasında Irak'taki Yahudiler bir dereceye kadar amaçtır, daha ötede ise diğer siyasal amaçları için araçtır.

2.8. İsrail İstihbarat Örgütü MOSSAD'ın Kuzey Irak Faaliyetleri

2.8.1. MOSSAD'dan KDP'li Peşmergelere Askeri Eğitim ve Askeri Malzeme Yardımı

Eski İsrail Dışişleri Müsteşarı Alon Liel, Türkiye'de de görev yapmış, Türkiye'yi yakından izleyen bir dış politika uzmanı olarak Antalya'da yapılan "Yarını Arayışlar" toplantısına konuşmacı olarak katıldıktan sonra, Radikal gazetesine Irak'ın geleceği ve Kürt devleti ihtimali konusunda açıklamalarda bulunmuştu. Halen resmi görevi bulunmasa da İsrail politikalarına hakimiyetiyle bilinen Liel'in sözleri, Irak'ın yakın gelecekte parçalanarak içinden bir Kürt devleti çıkarma ihtimaline dayanmaktaydı. Liel, parçalanma halinde Kürt devleti kuruluşunun İsrail çıkarlarına aykırı olmadığını, ancak Türkiye'nin itirazına önem ve değer verdikleri için şu anda destek olmadıklarını söylemekteydi:

"İsrail devletinin Kürt liderliğiyle resmi bir ilişkisi olduğunu sanmıyorum. Diplomatik ilişkimiz olmayan liderliklerle Başbakan ya da Dışişleri Bakanı ilişki kuramaz. Ancak basında MOSSAD (İsrail gizli servisi) elemanlarının orada olduğuna dair haberler var. Eğer onlar bu işin içindeyse, onlar da büyük hata yapıyorlar demektir. Eğer İsrail'de birileri Türkiye'nin bilgisi dışında Kuzey Irak'taki Kürt liderlerle işbirliği içindeyse, bu İsrail adına çok aptalca bir hata olur. Bu tür bir şeyin olmadığını umuyorum".²⁷⁹

²⁷⁷ Sabah, 23 Haziran 2004

²⁷⁸ Astri Suhrke & L.Garner Noble, *Ethnic Conflicts and International Relations*, New York:, Preager, 1977, s. 17.

²⁷⁹ Murat Yetkin, "Kürt Devleti Kurulabilir", *Radikal*, 24 Şubat 2004

Fakat Türk istihbarat raporları ve bölgeden gelen bağımsız kaynaklar gerçektende MOSSAD'ın bölgede faal olarak görev yapıp, peşmergelerle irtibatlı olduğunu söylüyordu. MOSSAD'ın bilhassa Barzanilerle çok eskiden beri bağlantıları hemen hemen herkes tarafından biliniyordu.

“Irak'taki Kürt direnişçiler her zaman İsrail'in ilgi alanı içerisindedir. MOSSAD'ın Kürtlere desteği 1958'de başladı. İsraili askeri danışmanların, cephaneyi ve silahları kapsayan yardımı 1963'de başladı. Temmuz 1965'te MOSSAD üyesi bir subay Tahran'daki MOSSAD istasyon şefini de yanına alarak, Bazani'nin Kuzey Irak'ta Hac Umran'daki kampına ulaşp, burada seçtikleri peşmergelerden bazıılarını askeri eğitim için İsrail'e göndermiştir²⁸⁰. Ağustos 1965'te Kürt subaylar için eğitim kampları oluşturuldu. Haziran 1966'da Levi Eshkol Kürt liderleriyle görüşmeler yaptı. 1967 Savaşı sonrası Kürtlere Sovyet yapımı silahlarla yardım edildi. Aylık yaklaşık 500.000 dolar da para yardımı yapıldı. Kürt lideri Mustafa Barzani önce Eylül 1967'de sonra Eylül 1973'de İsrail'i ziyaret etti.”²⁸¹

Bu döneme kadar Kürtlere 30 top, 340 roketatar, değişik marka uçaksavarlar, Strylen tipi füzeler, 260 bazuka ve 87 mm'lik havanlar gönderilmiştir. Ayrıca 60 adet Saceer ipi füze, hafif silahlar için 850 bin mühimmat ve 570 bin adet top merkezi, 32 bin roketatar mermisi, 13 bin adet tanksavar mermisi, el bombası ve mayın gibi mühimmat yardımında bulunulmuştur.²⁸²

Saddam Hüseyin döneminde Irak'ın güçlenmesini engellemek için Kürt kartını oynayan İsrail, muhtemel Kürt devletinin askeri varlığının altyapısını oluşturmak için ve İran ve Suriye'yi bertaraf etmek için günümüzde de peşmergelere askeri eğitim vermektedir. Bu durum Türk İstihbarat birimlerince tespit edilmiştir. Türk istihbaratı daha önceleri, zamanında PKK'ya karşı işbirliği yaptığı İsrail'i bölgede yakın takibe alırken, Türk Dışişleri Bakanlığı duyulan huzursuzluğu “el altından” Şaron'un başında bulunduğu İsrail hükümetine iletmiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, İsrail'in uyarıldığını ima etmiştir, “Çok yakından takip ediyor, uyarıları yapıyoruz. Kerkük hassasiyetimizi herkes biliyor. Oldu bittiye izin vermeyiz” demiştir. İsrail'in Ankara Büyükelçiliği Basın Sözcüsü ve Sharon Barliasar, İsraili askerlerin Kuzey Irak faaliyetleri için şu savunmayı yapmıştır: “Kuzey Irak'ta İsrail'in hiçbir resmi faaliyeti yoktur. Elbette, çifte pasaport sahibi veya İsrail hükümetini veya devletini temsil etmeyen özel şahıslar, Kuzey Irak'ta bazı faaliyetler yürütebilirler ve bunlar, onları bağlar. Devlet politikasıyla ilgisi yoktur”. Barliasaar, Türkiye'den bu konularda kesinlikle bir “uyarı veya konuya ilişkin bir görüşme olmadığını” da vurgulamıştır.

Türk istihbarat raporlarına yansıyan gerçekler ise sözkonusu savunmanın içeriğini anlamsız bırakmaktadır: “MOSSAD ile KDP üç yıl önce anlaşma yaptı. Eğitim hem bölgede hem de İsrail'de veriliyor. Peşmergelere ayda 500 bin dolar hibe ediliyor.”²⁸³

Ayrıca, Türk Dışişleri'nin bir süredir İsrail'i bu konuda uyardığı da ortaya çıkmıştır. Türk Dışişleri'nin uyarısında, “Irak'ta kargaşaya neden olacak ve bütünlüğü bozup, istikrarsız ortamı daha da kötüye çevirecek davranışlardan kaçınması gerekir” dediği öğrenilmiştir. Nitekim, İsrail'in Ankara Büyükelçisi Pinhas Avivi de Türkiye Cumhuriyeti Tarım Bakanı Sami Güçlü'yü ziyareti sonrasında gazetecilerin sorularını yanıtlarken, “Başbakan Saron'dan Kuzey Irak'ta hiçbir şekilde eylem içinde olmadığımız yönünde güvence getirdim. Orta Doğu veya Irak'ta yapılacak çalışmalar Türkiye ile koordineli bir şekilde yürütülecektir. Türkiye'nin çıkarlarına aykırı en ufak bir çalışma söz konusu değildir” açıklamasında bulunmuştu.

²⁸⁰ Özkan, **CIA Kürtleri...**, s. 31.

²⁸¹ Kuru, **Terör...**, ss. 110-111.

²⁸² Şalom, **Irak...**, s. 273.

²⁸³ Zeynep Tuğrul & Işıl Abaşgil, “İsrail'den Komik Savunma”, **Sabah**, 22 Haziran 2004

İsrail'in Kuzey Irak'ta Kürtlere askeri eğitim verdiği, daha önce Ebu Garib cezaevindeki işkence skandalını da ortaya çıkaran Pulitzer ödüllü gazeteci Seymour Hersh tarafından ABD'de yayın yapan New Yorker gazetesinin 21 Haziran 2004 tarihli sayısında da yer almıştır. Sabah gazetesine de konuşan Hersh, İsrail'in bölgede "uzun dönemli dost" seçtiği Kürtlerle ortak çalıştığını açıklamıştır: "Birkaç yüz İsrail askeri ve istihbaratçısı işadami kılığında Kuzey Irak'a geçmiştir. Bunlar Kürtleri İsrail tipi komando eğitiminden geçiriyor. Bu eğitimi alanların İsrail'in en gizli komando birimi olan Mistaravim ile aynı kapasitede yetiştirildiği bilinmektedir."²⁸⁴

Tercüman gazetesi, İsrail'in Kuzey Irak'taki Kürt gruplarına askeri komando eğitimini paravan şirketler aracılığıyla verdiğini ve bu eğitimin 6500 peşmergeye verilerek bu peşmergelerin kritik bölgelerde "petrol polisi" olarak görevlendirildiğini açıklamıştır. Özellikle Musul-Kerkük civarındaki petrol alanlarının güvenliği açısından kritik önemi haiz bu görevin peşmergelere verilmesinin ardında, Musevi sermayeli İngiliz Arnes güvenlik şirketinin olduğu ortaya çıkmıştır. İngiliz Arnes şirketi, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin, 1995 yılından 2000 yılına kadar CEO olarak görev yaptığı Halliburton şirketi ile 300 milyon dolarlık bir anlaşma yaparak, peşmergelere özel eğitim vermiştir. Eğitim programına, İsraili uzmanlar ve MOSSAD ajanları da katılmıştır. Eğitim verilen peşmergeler çoğunlukla Mesud Barzani'ye bağlı peşmergeleri ve bunlar özel kuvvetlerin eğitim programına tabi tutulurken, komando eğitimi, suikast, suikaste karşı koruma, yakın koruma ve istihbarat eğitimi aldılar. ABD'nin daha önceki yıllarda Guam Adası'na götürdüğü peşmergelerin tamamına yakını da, Irak'taki bu eğitim programına katılmıştır.²⁸⁵

Bilgi veren kaynaklar sayıları 500'e ulaşan bir peşmerge gücünün de İsrail'e götürülerek MOSSAD tarafından eğitildiğini belirtmişlerdir. Bu peşmergelerin tamamına yakınının Farsça bilmesinin, İsrail'in İran'a yönelik istihbarat edinme kaygısından kaynaklandığına işaret eden kaynaklar, "Kısa süre içinde Kürt grupların elinde önemli ölçüde yetişmiş eleman olacak" değerlendirmesini yapmışlardır. Irak'ta yaklaşık 150 eski MOSSAD ajanının çalıştığı Deligence Iraq L.C. şirketi ise sivil bir istihbarat merkezi olarak çalışmaktadır. Bu firmanın yönetim kurulunda, ABD Federal Acil Durum Ajansı eski müdürü ve CIA yöneticilerinden Mickel Baker, İngiliz Gizli Servisi M 6 adına çalışan Nick Deam, 1980'lerde Batıya kaçan eski SSCB istihbaratçısı Victor Abramkin bulunmaktadır.²⁸⁶

İsraililer Kürtlerle Suriye ve İran sınırına istihbarat amaçlı operasyonlar yapmışlardır. Kürtler, MOSSAD ajanlarını muhtemel nükleer bölgelerine de götürmüştür. Bu gelişmeler Türkiye'yi müthiş rahatsız kılmıştır. Bir Türk yetkiliye göre, İsrail Kerkük'ü Saraybosna'ya dönüştürecektir. Türk Generaller meseleyi Pentagon'a taşımışlardır. İsrail'in yaptığı haberi yalanlaması ve Kuzey Irak'ta varlık gösteren İsrail vatandaşlarının resmi değil "sivil" statüde seyahat ettiğini iddia etmesine tepki gösteren Hersh: "Zaten başka ne diyebilirler? Türk hükümetine zaten orda kimsemiz yok demişler ve de mecburlar aynı şeyi tekrar etmeye. Bu karar İsrail hükümeti

²⁸⁴Fikret Şahin, "ABD-İsrail-Peşmerge İşbirliği", **Hisar Gazetesi**, 1 Ekim 2004
www.hisargazetesi.com/konukyazar_dosyalar/konukyazar112.htm

²⁸⁵Şahin, "ABD-İsrail-Peşmerge İşbirliği", **Hisar Gazetesi**, 1 Ekim 2004

²⁸⁶Şahin, "ABD-İsrail-Peşmerge İşbirliği", **Hisar Gazetesi**, 1 Ekim 2004

için büyük sorun yarattı” demiştir. Kuzey Irak’ta Kürtlere komando eğitimi verdiği iddia edilen İsraililerin bölgeye geldiklerinde pasaportlarını yokedip sivil gibi hareket eden MOSSAD ya da özel tim ajanları olduğunu belirten Hersh, “Zaten MOSSADcılar Irak’a yollayıp İran’ı dinleyebilmek için dinleme istasyonları kurdurtuyorsan, o adamlara resmi pasaport verir misin? Kerkük’e günde 50 Kürt ailesi yolluyorlar, demografik yapısını değiştirmek için.” demiştir.²⁸⁷

Bu haberi oluşturan bilgiler, Türk Dışişleri Bakanlığı ve İsrail tarafından “resmen doğrulanmazken” Türk istihbarat birimlerinin uzun süredir raporlarında bu konuya yer verdikleri de ortaya çıkmıştır. Buna karşın Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakan Abdullah Gül, İsrail’in uyarıldığını ima ettiği konuşmasında: “Çok yakından takip ediyor, uyarıları yapıyoruz. Kerkük hassasiyetimizi herkes biliyor. Oldu bittiye izin vermeyiz” demiştir.²⁸⁸

Aydınlık Dergisi’nin Uğur Yıldırım imzalı 23 Mayıs 2004 tarihli haberde bu konuda ilginç anekdotlar bulunmaktadır. MOSSAD’ın peşmergelerden bir suikast birliği kurduğu belirtilmektedir. İsrail ABD’nin onayıyla Irak’ta bir kontragerilla birliği örgütlemiştir. 4-5 kişilik timler halinde çalışan örgüte bir İsraili albay komuta etmektedir. Toplam 200 kişi civarındaki birlik yaklaşık 40 timden oluşmaktadır. MOSSAD’ın peşmergelerden oluşturduğu timler için 14 görev tanımı yapılmıştır. Başlıca görevleri, Irak’ta Amerikan işgaline tavrı alanları etkisizleştirmek, sabotaj ve suikastlardır. MOSSAD’ın örgütlediği kontragerilla birliği Türkmen ve Arap önderler başta olmak üzere Amerikan işgaline tavrı alanları, İsrail’in çıkarları aleyhine çalışanları hedef almaktadır.

Türkmen kaynaklar, MOSSAD’ın yönetimindeki cinayet şebekesinin özel olarak Iraklı bilim adamlarını hedef aldığına dikkat çekmektedir. 2003 Haziran ayından bugüne kadar Irak’ta 150 civarında öğretim görevlisi öldürülmüştür.

Askeri kaynaklar, Silopi’de Özel Kuvvetler Harekat Üssü’nde faaliyetlerini yürüten Amerikalı Albay Martin’in de timlerin eğitilmesinde ve görevlendirilmesinde önemli bir rol üstlendiğini belirtmektedir.

Bölgedeki Türkmen kaynaklarından ulaşılan bilgiye göre, MOSSAD’ın peşmergelerden kurduğu suikast birliğinin yaptığı eylemlerden bazıları şunlardır:

*14 Mart 2004 tarihinde Irak Türkmen Cephesi Başkanı Faruk Abdullah Abdurakman’a Bağdat-Kerkük yolunda suikast girişimi.

*15 Kasım 2003’de Kerkük Vali Yardımcısı İsmail El-Hadidi’nin silahlı saldırıya uğraması.

*ITC Kerkük sorumlusu Dr. Suphi Sabır’a, Kerkük’te 2004’ün Mart ayında düzenlene suikast girişimi.

*3 Nisan 2004’de Altınköprü gazetesi sahibi Ali Ekrem Köprülü öldürüldü.

*12 Mayıs 2004’de Türk firması Yüksel İnşaat’ın Musul sorumlusu Şuayip Kaplanlı ve şoförünü de aynı timler öldürdü. Kaplanlı, Türkmen hareketinin ileri gelenlerinden ve “hareketin beyin takımında” yer alan 10 kişiden biriydi.²⁸⁹

Lübnan’da yayınlanan Arap gazetesi Müstakbel’in 18 Mayıs tarihli haberi ise özetle şöyledir:

“Aralık 2003 sonunda MOSSAD ile Barzani ve Talabani arasında gizli bir komando birliği kurulması konusunda anlaşma sağlandı. KPD’den Hüseyin Sancari ve KYB’den Serkut Resul Ali, toplam 60 kişilik bir ekip kurdular. Birliğe Kürt asıllı İsraili albay komuta edecek. Bu birliğe Mam Rişe Birliği adı verildi. Ocak 2004 sonunda birlik bir Amerikan askeri uçağıyla Natanya şehrine intikal ettirildi, uçuş Kerkük’ten gerçekleştirildi. 45 günlük yoğun bir kurs dönemi geçirdiler, MOSSAD Başkanı Meir Dagan kursiyerlerle bizzat ilgilendi. Kursta suikast, adam kaçırmaya, patlayıcı yerleştirme gibi dersler aldılar. Mart 2004 sonunda bölgeye döndüler, 10’ar kişilik gruplar halinde çalışmalara başladılar, her grubun başında bir MOSSAD subayı var. bu subaylardan 4’ü Kürt asıllı ve Arapça ile Kürtçeyi çok iyi konuşuyorlar. Bağdat, Musul, Basra, Necef, Kerbela, Nasiriye ve Ramadi’de karargahları var.”²⁹⁰

Geçen Mart ayında ise 30 peşmerge uçuş eğitimi almak üzere İsrail’in Natanya kentine götürülmüştü. Sözkonusu peşmergelerin kurulacak muhtemel Kürt Devletinin ilk savaş filosunun ilk savaş pilotları olacağı iddia edilmektedir.

²⁸⁷ **Sabah**, 25 Haziran 2005

²⁸⁸ Tuğrul & Abaşgil, “İsrail’den Komik Savunma”, **Sabah**, 22 Haziran 2004

²⁸⁹ Uğur Yıldırım, “Irak’ta İsrail’in Örgütlediği Suç Örgütü”, **Aydınlık**, 23 Mayıs 2004

²⁹⁰ **Müstakbel**, 18 Mayıs 2004

Askeri kaynaklar, Erbil'deki havalanının Barzani'ye, Süleymaniye'deki havalanının Talabani'ye bağlı olduğuna dikkat çekerek, yetiştirilen pilotların birkaçının da savaş filosunda değil, nakliye uçaklarında kullanılacağını belirtmektedirler.²⁹¹

Bununla beraber İsrail Türk tarafının buna benzer iddiaları karşısında ipleri germekten de çekinmemektedir. Kuzey Irak'ta faaliyet göstermekle suçlanan İsrail'in Dışişleri Bakanı Silvan Şalom, Tel-Aviv'in Filistin politikasını eleştiren Başbakan Tayyip Erdoğan'a sert tepki göstermiştir. Şalom, Erdoğan'ın yaptığı yorumların iki ülkenin ilişkilerine zarar verebileceğini söylerken "İsrail Erdoğan'ın aleni eleştirilerine cevap vermemekte kendini uzun süre tutamayabilir" şeklinde konuşmuştur. Şalom, daha önce de Erdoğan'ı "bölge gerçeklerinin farkında olmamakla" suçlamıştı.²⁹²

2.8.2. MOSSAD'ın Kuzey Irak'ta İstihbarat Faaliyetleri

"İsrail, Türkiye'yi netice itibariyle, bölgede faaliyeti olmadığına dair inandıracağı gibi bir yaklaşımdan hareket ediyor olabilir. Ama şunu göz önünde tutmalı ki, Türk istihbarat servisinin Türkiye dışında en iyi yapılandığı yerlerden bir tanesi Kuzey Irak'tır ve İsrail'in herhangi bir faaliyeti bu bölgede Türkiye'nin bilgisi dışında gerçekleşemez. Ondan dolayı İsrail'in bölgedeki istihbarat faaliyetlerini reddeden yaklaşımı rasyonel bir yaklaşım olarak değerlendirilemez."²⁹³

MOSSAD'ın Kuzey Irak'ta istihbarat faaliyetlerini yoğunlaştırıp, istihbarat faaliyetleri için Kuzey Irak'ın muhtelif şehir ve kasabalarına yeni üsler oluşturması Türkiye ile İsrail ilişkilerini daha fazla germiştir. Kuzey Irak'ın her anlamda İsrail istihbarat elemanlarının faaliyetine açık olması gerçeğinin, Kürt bağımsız devletine siyasi ve askeri alt yapının oluşumuna zemin hazırlayacağı sebebiyle Türkiye sözkonusu durumu kabul etmemektedir. Bu gerginlik üzerine İsrail Başbakanı Şaron ve Dışişleri Bakanı Şalom'un Ankara'daki büyükelçileri Benhas Efefi'yi Türkiye Dışişlerine göndererek elden iki mektubu Türk makamlarına teslim ettirdikleri bildirilmiştir.

Sözkonusu iki mektupta Şaron ve Şalom İsrail'in Kürdistan'ın bağımsızlığını desteklediği yolundaki iddiaları reddetmiştir. İsrail'in İbranice yayın yapan resmi radyosu ise Türkiye'nin, MOSSAD'ın Kuzey Irak'taki istihbarat faaliyetleri nedeniyle İsrail'i protesto ettiğini duyurmuştur. Batılı haber kaynakları son aylarda İsrail'in Irak'ın Suriye sınırı yakınlarında Suveyta bölgesinde 250 hektar yer satın aldığı ve burayı Suriye üzerindeki istihbarat faaliyetler için MOSSAD üssü haline getireceğini ileri sürmüştür. İsrail'in burasını muhtelif yardım kuruluşları adı altında faaliyete soktuğu da belirtilmektedir. İsrail aynı şeyleri İran sınırı yakınlarındaki bölgede de yapmış ve Talabani'nin

²⁹¹ www.yenicaggazetesi.com.tr/manset.asp?nta=5795&altid=3601

²⁹² **Radikal**, 23 Haziran 2004

²⁹³ Özdağ, "Prof.Dr.Ümit Özdağ İle Türk-İsrail İlişkileri Konusunda Yapılan Mülakat"

adamlarından toprak satın almıştı. Son sıralarda peşmerge kıyafetiyle MOSSAD ajanlarının çok sık olarak Kerkük gibi şehirlerde dolaşmaya başladıkları da bilinmektedir.²⁹⁴

Bu arada, sayıları 60 bini bulan Amerikalı paralı askerlere ek olarak, şimdi kuzeyde İsrail istihbarat servisi MOSSAD tarafından desteklenen 10 bin İsraili yerleşimcinin bulunduğu bildirilmektedir. Aralarında ajanlar ve istihbaratçıların yer aldığı bu kişiler, oldukça yüksek fiyatlı topraklar ve gayrimenkuller satın almaktalar ve “turizm” ve “hizmet” sektöründe şirketler kurmaktadır. Kuzey Irak’ta bu olup bitenler, Yahudilerin Arap topraklarında arazi almaya başladığı 19 yüzyıl sonlarında işgal edilen Filistin’de yaşananları anımsatmaktadır.

2004 yılının Haziran sonunda Irak’ın sivil yöneticisi Paul Bremer, Bağdat’ı terketmeden birkaç saat önce, şimdi güçsüz olduğu görülen ve Irak konusunda eşgüdüm için, İsraili mevkidaşları ile sürekli bağlantı halindeki ABD’li yetkililerin dolaylı emirleriyle çalıştığı söylenen Irak hükümetine, iktidarın devrine ilişkin belgeleri iletti. Bu tarz eşgüdüm (savaşın başında bazı İsraili güçlerin işgal için Amerikan kuvvetleriyle yaptığı işbirliğini yapmıştır), 2004 yılının sonlarında ortaya çıktı. New Yorker Dergisinde kısa bir süre önce yayımlanan bir araştırmada, iyi tanınan Amerikalı gazeteci Seymour Hersh, MOSSAD’ın bazı Kürt gruplarla işbirliği halinde, Türkiye’nin güneyinde, İran’ın ve Suriye’nin kuzeyinde olanlar hakkında bilgi topladığını yazdı. Hersh, bazı ajanların casusluk için bu hedef bölgelere sızdığını bildirdi. Irak İçişleri Bakanlığı’ndan bir kaynak, son zamanlarda Irak’ta İsraili bir uyuşturucu şebekesinin faaliyet gösterdiğini bildirdi. Haberler ayrıca, 1500 ABD yetkilisine liderlik eden Irak’taki yeni büyükelçi John Negroponte’nin de İsrail’le yakın ilişkisi olduğuna işaret etmektedir. Ebu Garip cezaevinin eski yöneticisi Albay Yanis Karpensky, televizyonda kısa bir süre önce yayınlanan bir açıklamasında, ABD önderliğindeki işgal kuvvetlerince kurulan bazı “toplama kamplarında” ve hapishanelerde İsraili gardiyanların olduğunu söyledi.

Tüm bunların yanı sıra İsrail’in istekli bir şekilde Irak’a sızma çabası, sadece kendi siyasi çıkarlarına hizmet eden siyasi meselelerle sınırlı değildir; ekonomik kazanımlar elde etmeye de açıktır. MOSSAD mensubu İsraililerin, özellikle “özel güvenlik şirketleri” “müteahhitler” “işadamları” ve “korumalar” gibi isimler altında değişik kılıklarda çıkmaları bu gerçeğe işaret etmektedir. Bir takım kaynaklara göre, bunlar, büyük Amerikan şirketlerinin taşeronluğunu yapıyor ya da ABD’nin oluşturduğu “Irak’ın yeniden inşası programı” kapsamında çalışmaktadırlar.²⁹⁵

²⁹⁴ Yeni Asya, 6 Ocak 2004

²⁹⁵ Syria Times, 22 Haziran 2004

Türk basınına sızdırılan güvenlik soruşturmalarına göre, içlerinde Türkiyeli Kürtlerin de bulunduğu “çok sayıda kişinin”, Suriye’nin kuzeyine girdiğini ve olayları kışkırttığını ortaya çıkarmıştır. Tabii ki MOSSAD’ın olaylarda parmağı olduğu ve kuzeydeki Kürt makamlarının bundan haberdar olduğu uzak bir ihtimal değildir. Bir Iraklı bakanın, As Safir gazetesine, “Yıkıcı düşünce sahipleri” olarak nitelendirdiği kişilerin Irak’tan Suriye’ye sızdıklarını söylemesi buna işaret etmektedir. Yine daha sonra Suriye’de Kürt olmayan muhalefet kaynaklarının As Safir’e yaptıkları açıklamada, Suriye Kürt partisi liderlerinin Kuzey Irak’ı birçok kez ziyaret ettiğini belirtmeleri, görüntüyü daha karmaşık hale getirmiştir.²⁹⁶

El Riyad gazetesi ayrıca, Japon Gelişen Ekonomiler Enstitüsü’nden Kiko Sakai’nin yaptığı analizlere yer vererek şöyle demektedir:

“Kürtlerin yakın gelecekte bağımsızlık için hareket etmeleri beklenmiyor. Ancak Irak’ta dört ana güç odağı var. İslam, Aşiretler, Arap milliyetçisi BAASçılar ve Kürtler. Bu güçler arasındaki denge her an bozulabilir. Bu yüzden, Kürt-İsrail sorunu gizlenmiş bir patlama faktörü olarak görülmekte.”²⁹⁷

Yazıda şu büyük soruya da işaret ediliyor: “Acaba İsrail Amerika Birleşik Devletleri’ni kuşatacak bir girişimde bulunacak mı?” İşte asıl soru bu.

İsrail’in Kuzey Irak’taki istihbarat faaliyetleri iletişim boyutuyla da artış göstermiştir. İsrail’in MOSSAD ajanları bir ay önce Kuzey Irak’a giriş yaparak, yüksek teknoloji ürünü dinleme cihazlarını, “telefon şirketi” merkezi olarak gösterilen istasyona yerleştirmişlerdir. İsrail gizli servisi MOSSAD’ın Kuzey Irak’ta kurduğu dinleme istasyonunun yeri, Türk istihbarat birimlerince belirlenmiştir. Genelkurmay Başkanlığı bu konudaki endişelerini İsrail’li muhataplarına iletmiştir. Sözkonusu istasyonun, Türkiye, İran, Suriye, Lübnan ve Körfez ülkelerini dinleyecek kapasitede olduğu belirtilmiştir.

İsrail’in Azerbaycan’ın güneyinde de bir dinleme istasyonu kurduğu ve buradaki istasyonun Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev’in talimatları doğrultusunda boşaltıldığı da bilinmektedir.²⁹⁸

İsraili işadamlarının Kuzey Irak’taki faaliyetlerine gelince; bu konuda Avrupa’daki Kürt işadamlarının kurduğu “Karsaz” adlı örgüt önemli rol oynamaktadır. Merkezi Almanya’da bulunan “Karsaz” 6 Aralık 2004’te Berlin’de Alman, Musevi ve Kürt işadamlarını buluşturmuştur. Bu toplantıda Kuzey Irak’ta ortak yatırım projeleri görüşülüp, bazı anlaşmalar imzalanmıştır. İlginç ayrıntı; Museviler’le ortaklık kuranlar arasında Güneydoğu kökenli işadamları da bulunmaktadır.²⁹⁹

²⁹⁶ Ziad Haydar, *As Safir*, 27 Temmuz 2004

²⁹⁷ Süleyman Ümmetuh, *El Riyad*, 27 Temmuz 2004

²⁹⁸ http://www.internethaber.com/mays/article_view.php?aid=254524

²⁹⁹ Erdal Şafak, *Sabah*, 13 Ocak 2004

2.8.3. Muhtemel Kürt Devletinin Altyapısını Oluşturacak Bürokratlarının ve Askerlerinin Yetiştirildiği Yer: GUAM Adası

Aylık Amyna dergisinin Ocak 2003 sayısında, “Irak’taki Gelişmeler ve ABD-Türkiye-Kürtler Üçgeni” başlıklı inceleme yazısında, beş yıl süreyle Pasifik Okyanusu’nun Guam adasındaki Amerikan askeri üssünde eğitilen yaklaşık on bin Kuzey Iraklı “peşmerge/Kürt”ün, Kuzey Irak’ta çağdaş ve demokratik bir devlet kurma yönünde işe başladıkları belirtilmiştir.³⁰⁰

ABD ordusu, İsraili uzmanlar ve MOSSAD istihbaratçıları Peşmergeleri Guam adasında eğitime tabi tutmuşlardır. Peşmergelerin Guam’a götürülmesinde ve orada kontrol altında tutulmasında, Amerikan Kara Kuvvetleri’ne bağlı 333’inci Sivil İşler ve Psikolojik Harekat Tugayı önemli görevler üstlendi. Amerikan FM 41-10 Sivil İşler Operasyonları Talimnamesi’ne göre Sivil İşler Operasyonu, “operasyon bölgesinde bulunan askeri kuvvetler ile yerel hükümete bağlı veya hükümet dışı sivil otorite arasındaki ilişkileri tesis etmek ve askeri operasyonları olumsuz etkileyebilecek sivil hareketleri engellemek amacıyla” yürütülüyordu. Bu ifadelerden anlaşılabilceği üzere, Sivil İşler ve Psikolojik Harekat Merkezi tarafından yetiştirilen peşmergeler bir devletin oluşumu ve işleyişi için gerekli her şeyi öğrenmişlerdir. Posta sisteminden bankacılık sistemine, trafikten medyaya kadar, bir devlette olması gereken tüm sistemler hakkında eğitim bu birlikler tarafından peşmergelere verilmiştir.³⁰¹

CIA ve İsraili uzmanlarca Kürt peşmergelerin bir kısmına, kurulacak Kürt oluşumunu kendi aralarından çıkacak kişilerin yöneteceği, etkin görevlerde bulunacakları gerekçesiyle idari eğitimlerde verilmiştir. Bir devletin kurulması ve bunun temel kurumlarının yönetilmesi için gerekli formasyonu Kürt peşmergelere edindirdimşlerdir.³⁰²

Irak Savaşı için ABD’nin Kuzey Irak’a gönderdiği özel birlikler arasında, Amerikalılar tarafından Guam adasında eğitilmiş bu Kürtler de bulunmaktadır. Bu durum ABD açısından birkaç noktadan avantaj teşkil etmektedir. Sözkonusu kişilerin Kürt olması, bunların Kuzey Irak bölgesi ve insanını tanımasından kaynaklanan avantajı ABD ordusu ve İsraililere sağlamaktadır. Savaşmayı öğrenen bu kişilerin ABD’nin ve İsrail’in çıkarları doğrultusunda eğitimden geçtikten sonra cepheye son model silahlarla birlikte gönderilmeleri ABD ve İsrail için bölgeye ilişkin beklentilerinin gerçekleşmesini hızlandıracak etkin bir yöntem olarak değerlendirilip uygulamaya koyulmuştur.³⁰³

³⁰⁰ www.stradigma.com/turkce/mayis2003/makale_07.html

³⁰¹ Özkan, *CIA Kürtleri...*, s. 286.

³⁰² Özkan, *CIA Kürtleri...*, s. 289

³⁰³ Yalçın Doğan, Peşmergeleri Amerikalılar Bu Adada Eğitiyor!..., *Milliyet*, 18 Mart 2003

Guam Adası'nda yaklaşık on bin Kürt peşmerge savaş eğitiminden geçmiştir. Sadece doğrudan savaşmak değil, aynı zamanda gerilla faaliyetleri üzerine de eğitim almışlardır. Sözkonusu peşmergeler aktif görev aldıkları Kuzey Irak'ta ABD üniforması taşımaktadırlar. Kuzey Irak'ta Türk Ordusu'nun yapacağı olası bir operasyonda ABD üniformalı bu kimselerle karşı karşıya kalma durumu çok gergin gelişmelere kaynaklık edebilecektir. Çünkü, sözkonusu bir gelişme Türkiye'yi cephede hem ABD ile, hem de Kürtlerle karşı karşıya bırakacaktır.

Bu kişilerin CIA ajanı olarak yetiştirilmek üzere Guam'a götürüldüğü de iddialar arasındadır. Ne var ki, CIA ajanı yapılacak peşmergelerin Guam'a gidebilmeleri için Irak'tan çıkabilmeleri epey zordu. Zira savaştan önce ABD ordusu asker kaybetmemek için Irak'a girmeye yanaşmamaktaydı. Sonuçta Kürt devletinin temelini atacak olan peşmergelerin Guam'a gidebilmelerini paradoksal bir şekilde muhtemel bir Kürt devletini savaş sebebi sayan Türkiye sağlamıştır. O günlerde Irak sınırını aşamayan Kürt liderlere de pasaportlarını Türkiye temin ederek GUAM'a gidişleri kolaylaştırmıştır.³⁰⁴

2.8.4. MOSSAD'ın Kuzey Irak'taki NGO'larla Olan İlişkileri

Hükümet dışı kuruluşların (NGO) sivil insani yardım kuruluşu adı altında Kuzey Irak'ta İsrail ve ABD adına istihbarat faaliyeti yaptıkları çok sık iddia konusu edilmiştir. Barzani ve Talabani aşiretlerinin Irak merkezi hükümetine karşı isyan ve başkaldırılarına 1978 yılından itibaren PKK terör örgütü de Türkiye Devleti'ne karşı isyan bayrağını çekerek katılmış ve sözkonusu ayrılıkçı hareketler birbirleriyle zaman zaman çatışır gibi görünseler de, Türkiye'nin Güneydoğusu ile Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt Devleti için mücadele edegelmişlerdir. Uluslararası çeşitli işbirlikçileri ve ilişkileri vasıtasıyla (Kuzeyden Keşif Harekâtı-Çekiç Güç³⁰⁵-vb.) da ABD, İsrail, Yunanistan, İngiltere ve Suriye'den hatırı sayılır yardımlar almışlardır. Körfez harekâtından sonra 36'ncı paralelin kuzeyinde oluşan otorite boşluğu bu gruplar için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Silahlı

³⁰⁴ Doğan, "Peşmergeleri Amerikalılar Bu Adada Eğitiyor!.."

³⁰⁵ İlk Körfez Savaşın bitimiyle birlikte 36. paralele kadar uzanan bir uçuşa yasak bölge ilan edildi. Ardından dabu bölgeyi denetlemek ve K Irak'ı korumak için Türkiye'nin de içinde bulunduğu "Provide Comfort" yani "Çekiç Güç" kurulmuştur.

güçlerini toparlamaktan, bürokratik kurumsallaşmaya kadar devlet olabilmenin altyapısını ABD ve İsrail sayesinde kurmuşlardır. Bölgedeki siyasi-askeri kargaşa, onlarca NGO (İstihbarat örgütlerince organize edilen sivil toplum ve yardım kuruluşları)'nın ülkeleri adına misyonerlik faaliyetlerinde bulunmasına fırsat tanımıştır. Sivil toplum ve yardım kuruluşları görünümü altında misyonerlik faaliyetinde bulunan ve Kürt halkına dönük İsrail sempatisi ve onların aslen Yahudi menşei olduğu izlenimi oluşturma amaçlı propagandalarda bulunan İsrail destekli sözkonusu yapılar MOSSAD'ın bilgisi ve emirleri dahilinde çalışmışlardır.³⁰⁶ Bölgeye giren NGO'lar sayesinde Kuzey Irak'ta CIA ve MOSSAD güdümünde bir istihbarat ağı oluşturulmuştur.³⁰⁷

Türk İstihbarat kaynakları, İsrail ile Barzani arasındaki ilişkiyi, Kuzey Irak'ta yaşayan ve Türkiye'ye kaçak olarak girip çıktığı belirtilen, Davut Bağüstani adında bir Mardin Yahudisi'nin sağladığını iddia etmektedir. Aynı kaynaklarca Bağüstani'nin, IKDP'nin yanısıra Celal Talabani'nin lideri olduğu Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) ve PKK/Kongra-Gel'in de İsrail ile ilişkilerini sağlayan kişi olduğu iddia edilmektedir. İstihbarat kaynakları, Türkiye'nin desteğini kaybeden Barzani'nin peşmergelerinin maaşlarının ödenmesi konusunda da İsrail tarafından destek gördüğünü iddia etmektedir. Bağüstani'nin aynı zamanda bölgede sayıları 150'yi bulan Sivil Toplum Kuruluşları (NGO) ile de çok sıkı ilişkileri bulunmaktadır. Kaynaklar, Türkiye'nin, söz konusu gelişmeleri dikkatle izlediği, aleyhine gelişen bu süreci engellemek için hazırlıkları hızlandırdığını belirtmektedir.³⁰⁸ 150'ye varan NGO'lar bir anlamda İsrail'in MOSSAD'ın Kuzey Irak'taki istihbarat faaliyetlerine legal bir zemin kazandırarak işlerini kolaylaştırmaktadır.

İsrail kökenli NGO'lar dışında kilise kuruluşları olup ABD'nin emri ve koruması dahilinde çalışan NGO'ların sayısı da son zamanlarda artış göstermiştir. Bu kuruluşların bünyesinde çalışan elemanların önemli bir bölümünün Kürtçe ve Arapça biliyor olması da diğer ilginç bir noktayı teşkil etmektedir.³⁰⁹

2.9. İsrail'in Kürt Politikasının Diğer Ortadoğu Ülkelerinden Farkı

Bugün Ortadoğu'da bir Kürt Devleti kurulmasını kendisine stratejik bir hedef olarak belirleyen yegane güç, İsrail'dir. Yahudi Devleti'nin, Kürtlerle işbirliği yapma ve onları siyasi bir otonomi için kışkırtma stratejisi, henüz 1930'lu yıllarda Siyonistler'in kurdukları bağlantılarla şekillenmiş,

³⁰⁶http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=!P*R/YYLPYDIWUHL/XB/Z.ATFDP*LOSIBB*FB.ALUISUQOY/!*YNYP*-WVJDWIFTBSF

³⁰⁷ http://www.strateji.org/html/kukla_devlet.html

³⁰⁸ Aydoğan Vatandaş, **Zaman**, 5 Kasım 2002

³⁰⁹ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil3/bas/b034m.htm>

İsrail'in kurulmasından sonra da uygulamaya konmuştur. 1960'ların ortalarından bu yana, "Kürt Kartı" ile oynayan dış güçler içinde bu işi en kararlı ve istikrarlı bir biçimde sürdüren ülke İsrail'dir. ABD'nin Kürtlerle olan ilgisi ise çoğunlukla Ortadoğu'daki müttefiklerine olan bağlılığı ile ilgilidir. Bu "has" müttefikler, 70'li yıllarda İran ve İsrail, daha sonra da yalnızca İsrail'dir.

Kuşkusuz İsrail'den başka diğer pek çok ülke Kürtlerin siyasi taleplerini bir koz olarak kullanma peşindedirler. Bu ülkeler, önem sırasına göre, Suriye, İran, Yunanistan, Rusya ve Ermenistan olarak sıralanabilir. Jeostratejik açıdan önemli olanları ise İran ve Suriye'dir. Ancak bir noktaya dikkat etmek gerekir: Bu iki ülkenin Kürt siyasi hareketleri ile olan ilişkileri, kesinlikle bölgede bir Kürt Devleti oluşturmaya yönelik olamaz. Çünkü her iki ülkenin de kendi içlerinde Kürt azınlıklar bulunmaktadır ve her iki ülke de muhtemel bir Kürt devletinin ister istemez kendi toprak bütünlüklerine de yönelen birer tehdit olacağına farkındadırlar.

Dolayısıyla bu iki ülkenin Kürt siyasi oluşumlarına verdikleri destekler, ancak "taktik" destekler olabilir; İsrail'inki gibi uzun vadeli stratejik bir destek olamaz. Bir başka deyişle, bu iki ülke eğer birbirlerinin ya da bir üçüncü ülkenin içindeki Kürt sorununu kaşımaya kalkarlarsa, bu, mutlaka o ülkeden elde etmek istedikleri bazı tavizlerin birer sonucudur; o ülkeyi parçalamak gibi bir hedef peşinde olamazlar.

İran Şahı'nın 1970'li yılların ilk yarısında Irak'taki Kürt isyanına verdiği destek bunun en somut örneklerinden biridir. Şah, Barzani güçlerini Irak'ı parçalayıp bağımsız bir devlet kursunlar diye desteklememiştir. Aksine, bu tür bir sonuca aracılık etmekten şiddetle kaçınmıştır. Barzani'ye verdiği sınırlı desteğin tek amacı ise, Irak'ı Şatt-ül Arab nehrinin kullanımını hakkında bir tavize zorlamak olmuştur. Saddam'ın 1975'teki Cezayir Anlaşması ile bu tavize yanaşması ile de Şah'ın Barzani'ye verdiği destek anında kesilmiştir.

Kuşkusuz bu durumun Türkiye'ye gösterdiği önemli gerçekler vardır. Çünkü bugün Türkiye ciddi bir ayrılıkçı Kürt hareketi ile karşı karşıyadır ve Suriye ile İran, -özellikle de Suriye- bu harekete destek vermektedir. Ve Türkiye de, bu duruma bakarak, bu iki ülkeye karşı sertleşme yolunu seçmekte, hatta bazı yorumlara göre kimi zaman "savaş seçeneğini" bile değerlendirmektedir. Ve, işin en garip yanı, bu iki ülkenin Kürt sorunu konusundaki politikalarından duyduğu sıkıntının etkisiyle, gidip İsrail'le ittifak kurmaya yönelmektedir. Yani bölgede bir Kürt Devleti kurulmasını isteyen yegane ülkeyle!

Oysa unutulmamalıdır ki, sözkonusu iki ülkenin ayrılıkçı Kürt hareketine verdikleri -ya da İran düşünüldüğünde, "verdikleri söylenen"- destek, sadece taktik bir anlama sahiptir. Bu, sözkonusu iki ülkenin bir takım taktik düzenlemeler yoluyla "ikna" edilebileceği, bu ülkelerle bir uzlaşma

sağlanabileceği anlamına gelmektedir. Diplomasi, ülkelerin rasyonel tavizler vererek birbirleriyle uzlaşmaları temeline dayalıdır. Türkiye için de, eğer içi boş ve irrasyonel hamasi söylemleri bir yana bırakırsa, bu yol her zaman için makul bir çözümü barındırmaktadır.

Kısacası, Türkiye de bir tür “Cezayir Anlaşması” ile dillerden düşmeyen o iki “dış mihrak” ile uzlaşabilir. Dahası, böyle yapmakla da, kendisini Kürt sorununun asıl uzun vadeli kışkırtıcısı olan İsrail’in eksenine sokmak gibi abes bir politikaya ihtiyaç duymaktan kurtulabilir.

Ancak Türkiye’yi bu yolu seçmekten alıkoyan bazı faktörler bulunmaktadır. Bunların en başında, sözkonusu iki ülkenin Kürt sorunundaki rollerini kasıtlı bir biçimde abartan -öyle ki Kürt sorununu bu iki ülkenin komplosundan ibaret sayan- ve onlarla uzlaşma gibi bir ihtimali ısrarla yok sayan bir propaganda gelmektedir. Özellikle “bir kısım medya” tarafından seslendirilen bu propaganda, sözkonusu abartılardan sonra az önce değindiğimiz abes politikayı savunmakta ve Türkiye'nin istikametini İsrail'e doğru belirlemektedir. Suriye'nin İsrail ile Türkiye arasında sıkıştırılması (“sandviç stratejisi”) ya da “Türkiye ile İsrail gibi iki çağdaş ve demokratik devletin” birlikte İran'a karşı cephe alması (“laik cephe stratejisi”) gibi formüller içeren bu propagandanın sonucu ise sadece çözümsüzlüktür: Türkiye bu propaganda yüzünden taktik tavizler yoluyla uzlaşmadan alıkonmakta, öte yandan Kürt Devleti’nin yegane stratejik destekçisi ile kader birliği yapmaya sürüklenmektedir.

Dolayısıyla, sözkonusu propagandanın Türkiye’nin Ortadoğu stratejisinde çok önemli bir alanışa neden olduğu söylenebilir..

Bu alanışın kökenini araştırıldığında ise ilginç bir durumla karşılaşılır. Çünkü bu alanışı seslendirenler dezinformasyona uğratılmış bazı medya kuruluşlarıdır. Sözkonusu dezenformasyonun kaynağı da kanımızca yine bizatihi psikolojik savaş uzmanı İsrail’dir.

17 Aralık 1989 tarihli Sabah gazetesinde “İsrail Uyardı: Güney Komşularınıza Dikkat” başlığı ile manşetten haber yayınlanmıştı. Türk basınının İsrail’e en yakın gazetecilerinden olan Sedat Sertoğlu’nun İsraililerle yaptığı görüşmeler üzerine hazırlanan haberde, şu cümleler yer almaktaydı:

“İsrail Uyardı: Güneye Dikkat!... İsraili uzmanlar Türkiye'nin Ortadoğuda 24 saatte herşeyin değişebileceği olasılığını unutmaması gerektiğini söylediler. Kimliklerinin yazılmaması şartıyla görüşlerini açıklayan İsraili yetkililer, Kürt meselesi ve Atatürk Barajı nedeniyle Türkiye'nin başına bugünkünden çok daha ciddi dertler açılacağını kaydettiler... İsraili yetkililer Hafız Esad yönetiminin Çin'den 80 adet 600 km. menzilli M 90 füzesi aldığını bunun için de 100 milyon doların üzerinde para ödediğini belirttiler ve bu füzelerin önemini şöyle anlattılar: ‘Yeni füzeler menzil uzunluğu nedeniyle Suriye topraklarının içerlerinde konuşlandırılabilirler. Sınara getirip koyulmaları gerekmiyor. Bu nedenle bir savaş halinde Türk jetlerinin bu füzeleri tahrip etmesi için Suriye'nin içerlerine hava hücumu düzenlemesi gerekecek. Yoksa füzeler Atatürk Barajı'na büyük hasar verecek

güçte.’ Suriye'nin GAP için Türkiye ile savaşıacağını belirten İsraili uzmanlar ‘bu savaşta Türkiye, NATO ve Amerikan desteğini arkasında bulamayabilir, bunu unutmayın’ dediler.³¹⁰

Kısacası, İsraililer, Türkiye'nin önüne büyük bir “Suriye öcüsü” koyuyorlardı. Bunu yapmak için kullandıkları vasıta da medyaydı. Sözkonusu medya kesimi, ilerleyen ay ve yıllarda aynı konuyu düzenli bir biçimde işlemişlerdir. Kimi zaman “İsraili uzmanlar”ın beyanatlarına dayanarak kimi zaman da başka kaynaklardan sürekli Suriye’nin Türkiye açısından ne denli büyük bir tehlike olduğu anlatılmıştır. Bu ülke ayrılıkçı terör örgütünün en büyük hamisiydi, Türkiye’nin suyunda gözü vardı, hatta Hatay’ı bile kendi topraklarına katmayı planlıyordu. Suriye, yanına Yunanistan’ı ve terör örgütünü de alarak Türkiye’ye karşı “iki buçuk savaş stratejisi” geliştiriyordu.

Bu propagandanın yankıları o kadar büyüdü ki, zaman zaman Türk basınında hatta kimi siyasi ağzılarda “Suriye’ye karşı savaş” önerileri dile getirilmiştir. Çetin Altan, “Suriye ile savaşalım” diye yazı bile yazmıştı. Sami Kohen, Ertuğrul Özkök, Yalçın Doğan gibi isimler de benzeri önerileri yazmışlardı. “Suriye’ye girersek kaç haftada Şam’ı alırız” gibisinden hayali savaş senaryoları basına sızdırılmış ve büyük manşetlerle yayınlanmıştı.

Oysa ortada bu kadar şiddetli tepki göstermeye gerek gösterecek bir durum yoktu. Suriye rejimi el altından terör örgütünü desteklemesi malumu ilandı, ama bunun “Türkiye’yi parçalamak” gibi bir amacı olamazdı. Bu destek, Şam’ın kendi iç siyasi dengeleriyle, ve bir de Türkiye’den su konusundaki talepleri ile ilgiliydi. Hatay’ın ilhaki ile ilgili sözler ise, siyasi anlamda bir “tehdit” içermeyen yalnızca ütopyik “Büyük Suriye” hayalleriydi.³¹¹

Hele İsraililer’in Türk basınına sızdırdıkları ve Şam rejiminin Türkiye’yi vurmaya hazırlandığını bildiren “istihbarat”lar, birer dezinformasyon ve kışkırtmadan başka bir şey değildi. Şam eski büyükelçisi Aydın Alacakaptan, Şubat 1996’da yaptığı uzun bir açıklamada bu gerçeği şöyle vurgulamaktaydı:

“Ben 1980’de önceki yıla kadar başbakan olan, şimdi de Hafız Esad’a bağlı istihbarat birimlerinin koordinatörlüğünü yapan Abdülraif el-Kasım’la konuşuyordum. O zaman biraz tecrübesizdi. Konuşmamızda biraz açılınca bana "başımıza Kürt meselesini siz çıkardınız" demişti. Türkiye’de patlak veren sağ-sol, Alevi-Sünni, Türk-Kürt çekişmeleri yüzünden Suriye’nin de etkilendiğini hiç saklamamıştı. Oraya sağdan soldan kaçan Kürtlerin sayısı 2 milyonu bulmuştu. Nüfusu zaten 13 milyon dolayında. Polis rejimi olan bir ülkede 2 milyonluk bir yabancı kitleyi idare etmesi lazım. Almanya gibi, Fransa gibi bir "modus vivendi"ye girmek zorunda onlarla. Uyuşturucu trafiğinde PKK’ya yardımcı oldukları muhakkak. Bunun ortaya çıkardığı bir artı değer var. Yani bir çıkar birliği var. Şam 2 milyon adamı idare edebilmek için Öcalan’ı himaye ediyor. Ama bunun Türkiye’yi parçalamak veya yıkmayı hedeflemesi gerekmiyor ki! Nasıl yıkacak Türkiye’yi? Olacak şey değil.³¹²

³¹⁰ **Sabah**, 17 Aralık 1989

³¹¹ Claire Hoy & Victor Ostrovsky, **By Way of Deception**, London, Arrow Books, 1991, s. 53.

Askeri açıdan Suriye savaşacak durumda değil. Eski SSCB döneminden Rusya'ya 16-17 milyar dolar borcu var. 1983'te ABD yardım ambargosu koydu. Ardından AB'nin koyduğu ambargo 1992'ye kadar devam etti. Suriye'nin kişi başına düşen milli geliri 1000 dolara düştü. Fabrikaları çok güç durumda. Durumları ancak Körfez Savaşı'ndan sonra ve Ortadoğu Barış Süreci ile düzelmeye başlamıştır.

Suriye'nin Türkiye sınırında bir tane askerini bile bulamazsınız. Bunun için Suriye'nin savaş konuşlandırmasını tamamen tersine çevirmesi lazım. Bu da öyle 15 günde olacak şey değildir. Kuzeyde önemli bir askeri yığılması yoktur. Suriye'nin Türkiye'yi tehdit etme imkanı yok denebilir. Hafız Esad'ın Türkiye'ye zarar vermeye kalkması için çaresiz bir durumda olması lazımdır.”³¹³

Kurmay Albay Yaşar Cihansız ise Suriye'nin Türkiye'ye karşı savaş açmasının imkansızlığını maddeler halinde şöyle sıralamaktaydı:

1.Suriye'de Türkiye'ye kıyasla uzun süreli bir savaşı idame ettirecek insan ve hammadde kaynakları mevcut değildir.

2.Ülke ekonomisinin durumu kötüdür ve büyük oranda dış borcu bulunmaktadır.

3.Yakın gelecekte büyük bir "su" sıkıntısı yaşaması beklenmemektedir. Bugün için yeterli su potansiyeline sahiptir.

4.Silahlı kuvvetlerinin, ölçülebilir ve ölçülemez faktörleri açısından Türkiye'ye karşı bir üstünlüğü yoktur.

5. Silahlı kuvvetlerinin sahip olduğu harp silah ve araçları, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin envanterinde yer alan silahlara oranla teknolojik üstünlük taşımamaktadır.

6.GAP içinde tesis edilecek sulama kanalları, bölgenin muharebe sahası olarak kullanılmasına imkan vermeyecek ve silahlı kuvvetlerin hareketına engel oluşturacaktır.

7.Ortadoğu'da bugüne kadar yapılmış barış anlaşmalarına rağmen, bu ülkeye yönelik ABD önderliğinde yürütülen görüşmeler henüz sonuçlanmamıştır.

8.Su konusunda aynı fikri paylaştığı komşusu Irak'dan, Körfez Savaşı sonrası silahlı kuvvetlerinin çoğunu kaybetmiş ve halen BM ambargosunun devam etmesi nedeni ile destek bulması, yakın bir gelecek için mümkün görülmemektedir.

9.Ortadoğu bölgesinde ve dolayısıyla Suriye'de, tek adam iktidarına yönelik demokratik gelişmelerin artması, demokratik ortamın güçlenmesine yol açacak ve buna bağlı olarak liderin tek başına karar alması zorlaşacaktır.

10.1990'lı yıllara kadar en büyük destekleyicisi olan eski SSCB'den almış olduğu desteği bugün için aynı ölçüde bulma olasılığı bulunmamaktadır.

11.Suriye'nin bölgede menfaatleri olan batılıların, kendi menfaatlerine zarar verilmemesi amacıyla, sıcak savaşı hoş karşılamayacaklarını (Körfez Savaşı'nda olduğu gibi) yönelik yaklaşımlarını dikkate alması gerekmektedir.³¹⁴

Yaşar Cihansız şöyle devam etmekteydi: “Kısaca birkez daha belirtmek gerekirse, Türkiye ile Suriye arasında yakın gelecekte sıcak savaş ihtimali bulunmamaktadır. Türkiye ile Suriye arasında su nedeni ile sahnelenmek istenen senaryonun; İsrail-Filistin-Ürdün bölgesindeki gerçek su sorununun,

³¹³ **Milliyet**, 12 Şubat 1996

³¹⁴ Yaşar Cihansız, “GAP ve Türkiye-Suriye İlişkiler”, **Strateji**, 1995, s. 3.

Türkiye-Suriye-Irak bölgesine, yani Fırat-Dicle havzasına taşınmak istenmesinden başka, şu an için gerçekçi bir diğer neden bulunmamaktadır.”³¹⁵

Yani Kurmay Albay’ın tespitine göre, Türkiye ile Suriye arasında yaratılan yapay gerilim, gerçekte daha aşağıda, İsrail taraflarındaki bir gerilimin yukarıya taşınmasından ibaretti.

Nitekim, “Suriye öcüsü” ile ilgili propagandaya malzeme olan istihbaratlar hep Batı Kudüs'ten ya da ABD’deki Yahudi lobisinden kaynak buluyordu. Örneğin, 20 Mayıs 1996 tarihli Sabah gazetesi, şöyle yazmaktaydı: “Amerika’da yayınlanan bir rapora göre Suriye ve İran’ın ellerindeki füzeleri Türk ve İsrail kentleri ile Türkiye’deki Amerikan hedefleri için kullanma olasılığının çok yüksek olduğu vurgulandı.”³¹⁶

Amerika’da yayınlanan benzeri raporların ortak özelliği, hemen hepsinin İsrail bağlantılı kişi ya da kurumların kaleminden çıkmasıydı. İsrail’e yakınlığı bilinen Ankara eski büyükelçisi Morton Abramowitz, “Suriye tehdidi”ni dilinden düşürmeyen sözkonusu kişilerin başında gelmekteydi.

ABD’deki Yahudi lobisinin etkili think-tank’i WINNEP de işin içindeydi doğal olarak. WINNEP’in Yahudi üyelerinden Daniel Pipes’in çizdiği Suriye-Türkiye savaşı senaryosu, Milliyet gazetesi muhabiri Yasemin Çongar tarafından Washington’dan şöyle bildirilmekteydi:

“ABD’de Ortadoğu konularında etkin Washington Institute Near East Policy adlı Yahudi lobisine bağlı think tank kuruluşunun yayınladığı raporda, Suriye ve Türkiye arasında sınırda her an sıcak çatışma yaşanabileceği savunuldu. ‘Barış Sürecinin Ötesinde Suriye’ adlı kitabı yakında yayınlanacak olan ve İsrail yanlısı görüşleriyle tanınan Ortadoğu uzmanı Daniel Pipes’in imzasını taşıyan ‘Golan’ın ötesi: Suriye- Türkiye Çatışma Olasılığı’ başlıklı raporda Hafız Esad yönetiminin Türkiye ile bir çatışmaya girmesinin İsrail ile yeni bir sürtüşme yaşamasından çok daha yüksek bir olasılık olduğu bildirildi.”³¹⁷

1996 Nisanı’nda Yahudi lobisiyle bağlantısı bilinen William Safire da New York Time gazetesinde şöyle yazmıştı: “Türkiye İsrail ile birlikte Suriye diktatörü Esad’ın Şam’daki terörist eğitim kamplarını ve bölgedeki bütün merkez bürolarını tehdit etmeli. Ankara su musluklarını kısılabileceğini de açıklamalıdır.”³¹⁸ (Nitekim gerçekten de Safire’in yazısının yayınlandığı günlerde, Ankara’da, herhangi bir gerekçeye dayanmadan su musluklarının kapatılması ve Şam’a operasyon yapılması gündeme gelmiştir.)

³¹⁵ Cihansız, “GAP ve Türkiye-Suriye İlişkileri”, s. 3.

³¹⁶ Sabah, 20 Mayıs, 1996

³¹⁷ Yasemin Çongar, Milliyet, 2 Şubat 1996

³¹⁸ Yeni Yüzyıl, 27 Nisan 1996

Buna benzer savaş çığırtkanlıklarını andıran çağrılar, İsrail bağlantılı daha pek çok kaynakta ve çoğı zaman da doğrudan İsraililer tarafından düzenli bir biçimde yapıldı. İsraililer, bir taraftan Türkiye'ye ciddi bir Suriye tehdidinin var olduğunu telkin ediyor, öte yandan da “Suriye'ye gereken dersi verecek güce sahipsiniz” gibi “dolduruş”larla Türkiye'yi Şam'a karşı kışkırtıyorlardı. Yeni Yüzyıl gazetesi, İsraili “Suriye uzmanı” Moşe Maoz'la yapılan görüşmeyi şöyle aktarmaktaydı:

“Türkiye-Suriye ilişkilerini değerlendiren İsraili Ortadoğı uzmanı Moşe Moaz: ‘Suriye'ye anladığı dilden cevap verin’ dedi. Kudüs Üniversitesi Harry Truman Araştırma Merkezi Başkanı ve dünyanın önde gelen Suriye uzmanlarından biri olan Moşe Maoz ‘Türkiye o kadar güçlü ki Suriye'den çekinmenizi anlamıyorum. Türkiye Şam'a bazı askeri sinyaller gönderebilir’ şeklinde konuştu.”³¹⁹

Tüm bu propagandanın doğal sonucu, Türkiye'de “Suriye tehdidine karşı İsrail'le yakınlaşma” düşüncesinin yaygınlaşması olmuştur. Böylece, ortaya bir tür Türkiye-İsrail ittifakı çıkmıştı. Yahudi Devleti'nin Nisan 1996'da Güney Lübnan'a düzenlediğı ve kadın ve çocuk ağırlıklı 104 sivilin İsrail topçusu tarafından bilinçli bir biçimde katledilmesiyle³²⁰ gerçekleşen “Cana Katliamı”nı da içeren Gazap Üzümleri operasyonunun hemen öncesinde imzalanan Askeri İşbirliği Anlaşması, bu ittifakın ilk somut adımıydı. Türkiye'yi Arap dünyasının gözünde “İsrail'in suç ortağı” konumuna düşüren bu anlaşmaya daha sonra yeni anlaşmalar eklenmiştir.

İsrail'le yapılan tüm bu anlaşmaların en önemli sonucu ise, Türkiye'nin Suriye ve İran'la olan ilişkilerini gerginleştirmesiydi. Çünkü anlaşmaların içeriğı, “Suriye, İran ve Irak sınırlarında istihbarat” konusunu da kapsamaktaydı. Türkiye bu bölgelerde İsrail'in dinleme (wire tapping) ve erken haber alma sisteminden yararlanacaktı, ancak bu kanallarla elde edilen istihbarat İsrail'in de eline geçecekti.³²¹ Bu ise, elbette, Suriye ve İran açısından oldukça rahatsız edici bir gelişmeydi.

Kısacası ortada bir kısır döngü vardı: İsrail mahreçli yanıltıcı “istihbarat”larla “Suriye tehdidi” endişesine kapılan Türkiye, bu tehde karşı çareyi yine İsrail'e yakınlaşmakta aramaktaydı. İsrail'e yakınlaştıkça da Suriye'nin -ve İran'ın-tedirginliğı giderek artmakta ve Türkiye'ye karşı daha sert bir tavır almaktalardı. Bu tavır ise, “Suriye tehdidi”nin yeni bir delili olarak en baştaki “istihbaratlara” eklenmekteydi.

Bu kısır döngünün Türkiye'ye getirdiğı zarar, başta da belirtildiğı gibi, Türkiye'nin Suriye ve İran gibi komşularıyla diplomatik kurallar içinde uzlaşma olasılığını ortadan kaldırmasıydı. Türkiye'nin İsrail'e abartılı bir biçimde yakınlaşmasına öncülük edenler, bu gerçeğı görmezlikten gelmiş ya da ıskalamışlardı.

³¹⁹ Yeni Yüzyıl, 17 Haziran 1996

³²⁰ Washington Report on Middle East Affairs, Temmuz, 1996

³²¹ Yeni Yüzyıl, 20 Mayıs 1996

Bunun yanında görmedikleri çok önemli bir nokta daha vardı: “Türkiye'nin İsrail’le bir olup Suriye’yi sıkıştırması” mümkün de değildi aslında. Çünkü Suriye ve İsrail, Suriye ile Türkiye’nin arasındaki en büyük sorun olan su sorununda aynı saftaydılar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUZAY İRAK: TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ

1. Irak ve Kuzey Irak’ın Mevcut Durumu

Irak toprakları bulunduğu jeopolitik konum ve verimli topraklara sahip olması nedeniyle tarih boyunca pek çok medeniyete beşiklik etmiştir. Pek çok yönetim modeline konu olan Irak tarihi süreci içerisinde farklı siyasi rejimlerin idaresi altına girmiş, çoğulcu etnik ve mezhepsel yapısı nedeniyle sözkonusu etnik ve mezhepsel grupların karşılıklı ilişkileri çerçevesinde farklı idari yapılanmalara sahne olmuştur. Son Körfez Savaşı’nın ardından çoğulcu parlamenter sisteme geçiş aşamasında olan Irak’ın geleceği yine bu grupların birbirleriyle yaşayacakları uzlaşma veya çatışma alanları çerçevesinde şekillenecektir.

1.1. Irak’ın Jeopolitik Konumu

437.000 km² yüzölçümü ve 24 milyonluk nüfusuyla Irak, Arap yarımadası üzerinde bulunan bir Ortadoğu ülkesidir. Bölge, zengin petrol yataklarının bulunması, Ortadoğu petrol rezervlerini kuzeyden ve batıdan kontrol etmesi, kuzeyden sıcak denizlere el atan ilerlemiş istikametleri üzerinde bulunması ve halen varolan bölünmüşlük nedeniyle dikkatleri üzerine çekmektedir.

Başta ABD olmak üzere sanayileşmiş Batılı devletlerin bölge ile ilgili politikalarının temelini “petrolün sanayileşmiş batılı devletlerin ekonomisine zarar vermeyecek şekilde, uygun fiyatta ve kesintisiz akışını güvenceye alma” düşüncesi oluşturmaktadır.

Etnik ve dinsel yapısı nedeniyle küçük bir Ortadoğu modeli olan Irak'ta meydana gelebilecek her türlü sosyal, siyasi ve kültürel değişiklik birincil elden Ortadoğu'yu da etkileyecektir. Irak'ta meydana gelecek bir rejim değişikliği domino etkisiyle diğer Ortadoğu ülkelerini de etkileyecektir. Ayrıca İran'a sınır komşu olması sözkonusu ülkeyi stratejik düşman olarak algılayan ABD ve İsrail nezdinde Irak'ı önemli kılmaktadır. Bu anlamda Kuzey Irak, genel olarak tüm Irak'ın siyasi yapısını etkileyebilecek bir anahtardır ve bu gerçek sözkonusu anahtara İsrail'in sahip olmasını kendisi için gerektirmektedir. İsrail düşmanlığını uluslararası ilişkilerinin merkezine oturtmayan Irak bu anlamda diğer Arap devletlerine model de teşkil ettirilebilir. Entellektüel ve askeri düzey noktasında diğer Arap devletlerden ileri olan Irak'ta meydana getirilecek Batı ve İsrail yanlısı bir yönetim biçimi diğer Ortadoğu ülke ve halklarının İsrail'e karşı yaklaşımları bakımından manipüle edilmelerini daha çok kolaylaştıracaktır.

Yine ayrıca dost bir rejime sahip Irak, İsrail için tıpkı 8 yıl süren İran-İrak savaşında olduğu gibi iflah olmaz İsrail düşmanı İran'a karşı bir tampon ve kalkan vazifesi görecektir.

İrak'ın stratejik öneminden bahsederken Kuzey Irak'taki güvenli bölgenin Türkiye açısından önemini vurgulamanın uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye ile ortak sınıra, tarihe, coğrafyaya sahip olan Kuzey Irak'taki güvenli bölgede 3.5 milyon civarında Kürt kökenli halk ve yaklaşık olarak 450-500 bin civarında Türkmen yaşamaktadır. Bölge dünya enerji kaynaklarının önemli bir kısmını kuzeyden kontrol etmektedir. Ayrıca Körfez Savaşını müteakip meydana gelen otorite boşluğundan istifade ile bir takım oluşumlar peşindeki Kürt grupların faaliyetleri Türkiye'nin güvenliği açısından tehdit oluşturmaktadır.

1.2. Irak'ın Siyasi Yapısı

İrak son Körfez operasyonu ile meydana gelen rejim değişikliğinden önce 17 Temmuz 1968'de yürürlüğe konan ve BAAS ideolojisinin görüşlerini içeren özel bir kanun niteliğindeki geçici Anayasa'nın yürürlükte olduğu Bağımsız bir Demokratik Halk Cumhuriyeti idi. Irak'ın Kuzey Irak politikasını kolaylaştıran bu rejim tarzı Kürtleri Irak ulusal kimliği içine entegre edemeyen aşırı milliyetçi yapısıyla İsrail'e Kuzey Irak'ta etkin bir Kürt kartı oynamasında fazlasıyla işini kolaylaştırmıştır. Irak'ın geçmiş siyasi yapısı analize tabi tutulmadan İsrail'in Kuzey Irak Politikasındaki başarısı ve bu politikanın içeriğinin tespit edilmesinde belirleyici faktörler tam olarak kavranamayacaktır. Demokratik ve çoğulcu bir yapıya sahip Irak kuşkusuz gerek Kürt, gerek Türkmen ve gerekse de Arap unsuruyla kendi varlığı için tehdit oluşturan İsrail'e karşı birlik ve

bütün halinde tavrı takınacaktı. Sahip olduğu askeri ve ekonomik gücün beslediği böyle bir tavrı kuşkusuz İsrail için ciddi bir sorun teşkil edecekti. Ama şimdi BAAS rejimince dışlanmış Kürt topluluğu İsrail'e karşı silah olarak çevrilmemiş, tam tersi olarak bünyesinde yer almakta oldukları Irak Devleti'ne karşı kullanılmaya hazır halde beklemiş ve bu silahı da konjonktürel şartları her zaman için iyi değerlendirebilmiş İsrail kullanabilmiştir. İsrail'in Kuzey Irak Politikasıyla doğrudan ilintili kılınabilecek Irak'ın son savaş sonrası meydana gelen rejim değişikliğinden önceki rejimin analizi İsrail'in Kuzey Irak Politikasında kullandığı mentaliteyi kavrama noktasında yine bir gereklilik arz etmektedir. Babil ve Asurlular gibi medeniyetlere beşiklik yapmış Mezopotamya'da kurulan Irak'ın bu şekilde etnik ve mezhepsel çoğulcu yapı konusunda açmazlara sahip olan ve bu yüzden de düşman ülkelerin elini güçlendiren Irak'ın son Irak Savaşı öncesindeki siyasi yapısı bu anlamda incelenmeye değerdir.

Devlet Başkanı geçici anayasa uyarınca devrim komuta konseyince seçilmekte olup, devlet ve hükümetin başkanı, silahlı kuvvetlerin başkomutanıydı. Devlet başkanı sivil ve askeri personeli tayin takdir ve azil yetkesine sahipti. Devrim Komuta Konseyi üyelerinin tamamı BAAS Partisi mensubuydu ve Devrim Komuta Konseyi, Yasama ve Yürütme yetkisine sahipti.

Saddam'ın başında bulunduğu BAAS Yönetimi, Irak'ı Arap dünyasında ve bölgede lider devlet yapmayı hedeflemiştir. Ancak, özellikle İran tarafından kışkırtılan Kürt ayrılıkçıları ile uğraşmak zorunda kalan Irak yönetimi, 1975 yılında Cezayir Anlaşmasıyla İran ile sorunlarını çözünce, söz konusu hedefini gerçekleştirebilmek için, daha uygun fırsatlar yakalamıştır.

Bölgede lider olmanın ilk koşulunun güçlü silahlı kuvvetlere ve diğer ülkelerde bulunmayan silahlara sahip olmakta gören Saddam Yönetimi, ağırlığını bu alanlara vermiş ve 1970'li yılların sonunda güçlü bir ordu kurarak, çeşitli kitle imha silahları geliştirmiş ve bunları zaman zaman da kullanmıştır.

1980 yılında başlayıp 8 yıl devam eden İran-İrak savaşı bütün kayıplara rağmen Irak silahlı kuvvetlerinin savaş deneyimi kazanmasını sağlamıştır. Saddam böylesine tecrübeli, üstün silah gücüne sahip bir ordu ile Irak'ın bilinen emellerini gerçekleştirme çabalarına yönelmiş ve bunun sonucu olarak 2 Ağustos 1990 tarihinde Kuveyt'i önce işgal, ardından da ilhak etmiştir.

Uzun diplomatik girişimler ve hazırlıklar sonunda, 15 Ocak 1991 tarihinde ABD'nin öncülüğündeki Koalisyon Güçleri tarafından başlatılan askeri hareket sonunda Irak yenilmiş ve Kuveyt'ten çıkarılmıştır.

Bu yenilgi sonucu meydana gelen otorite boşluğu, 36. paralellerin kuzeyi 36:32. paralel arası ve 32. paralellerin güneyi olmak üzere Irak'ın üçe bölünmesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak 36.

paralel kuzeyinde Türkiye hududu ile arada kalan Behdinan bölgesinde Mesut Barzani'nin liderliğini yaptığı Kürdistan Demokrat Partisi (KDP), İran Hududu arasında kalan Soran Bölgesi'nde ise Celal Talabani'nin liderliğini yaptığı Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) bölgeyi elinde bulundurmaktadır. İki Kürt grup arasında ABD'nin çabalarına rağmen bölgenin kontrolü ve gelirlerin paylaşımı konusunda anlaşmazlıklar azalmış olsa bile devam etmiştir.

Uygulanan ambargo ve zaman zaman düzenlenen hava saldırılarına rağmen Saddam Irak yönetiminde kalmayı başarmıştır. Bu arada imkanları zorlayarak yeni kitle imha silahları üretim çalışmalarına devam ettiği, en azından mevcutların bir kısmını koruduğu iddia edilmiştir.

ABD'nin kısa süren Körfez Savaşı sonunda Saddam'ı devirmeyi çeşitli sebeplerle göze alamadığı, bu nedenlerin başında da, Saddam'ın yerini dolduracak ve Irak'ı kaos ortamına düşmekten kurtaracak bir lider veya kadronun bulunmayışı, yönetimin İran yanlısı radikal Şii İslamcı grupların eline geçmesi endişesi olduğu değerlendirilmektedir. ABD aradan geçen bu süre içinde, sürekli olarak Saddam'a alternatif bir lider veya yönetici kadro arayışı içinde olmuş, ancak başarılı olamamıştır. Bu gelişmelerde, ilk yıllarda Saddam'ı göndermenin ABD'nin o günkü çıkarlarına uygun olmamasının da payı bulunmaktadır. Çünkü Saddam'ın varlığı o dönemde ABD'nin bölgedeki etkinliğini arttırmasında ve petrol bölgelerinin kontrolünde meşru sebep niteliği taşımaktaydı.

Son körfez operasyonu ile Saddam Hüseyin liderliğindeki BAAS iktidarı devrildikten sonra geçici hükümet kurularak kısmi parlamenter demokrasiye geçiş aşaması yaşanmıştır. Sözkonusu geçici hükümette etnik unsurların temsili noktasında denge sağlanmak kaydıyla çeşitli bakanlıklar bu etnik unsurlar arasında dağıtılmıştır. Allawi önderliğinde geçici hükümet kurulan Irak'ta Sünnilerin boykot ettiği 30 Ocak 2005 yılında yapılan ilk çok partili seçimler sonucunda Birleşik Irak İttifakı adlı Şii menşeli parti en çok sandalyeyi kazanan parti olmuştur. Ayrılıkçı Kürt hareketi (KYB) lideri Celal Talabani devlet başkanı olarak atanmıştır. Cumhurbaşkanı Talabani ile Şii yardımcısı Abdülmehdi ve Sünni yardımcısı Gazi Yaver "ittifak"la yeni başbakanı atayarak, Şii kökenli İbrahim Caferi'yi seçmiştir.³²²

30 Ocaktaki seçimlerden sonra yapılan hükümet pazarlıkları yeni kabinenin de kurulmasını geciktirdi. Irak seçimlerinde en çok oyu alan Şiilerle Kürt liderler arasında yapılan hükümet pazarlıkları haftalarca sürdü. Sözkonusu seçimlerden sonra oluşturulan Irak Ulusal Meclisi, yukarıda da bahsedildiği gibi devlet başkanlığına Kürt lider Celal Talabani'yi seçti. Böylelikle Irak tarihinde ilk kez bir Iraklı Kürt devlet başkanlığına seçilmiş oldu. Daha önceki hafta Meclis Başkanlığı'na

³²² Taha Akyol, "Irak ve Kürtler", **Milliyet**, 7 Nisan 2005

parlamento tarafından Sünni Arap Haşim El Hasani getirilmiştir. Üç hafta süren müzakerelerin ardından Irak Meclisi'nde tek adaylı, gizli oylama esasına göre seçim yapıldı. 275 sandalyeli Meclis'te milletvekillerinin 227'si Talabani ile iki yardımcısı lehinde oy kullandı. Yaklaşık 30 oy, başka rakibi olmayan bu üç adayı protesto etmek amacıyla boş çıktı. Oturumda Talabani'nin iki yardımcısı da belirlendi. Buna göre, geçici yönetimin Maliye Bakanı Şii politikacı Adil Abdül Mehdi ile geçici Devlet Başkanı Sünni Gazi El Yaver, devlet başkan yardımcıları olarak görev yapacaktır.

Talabani'nin devlet başkanı seçilmesini Türkiye kendi dış politik beklentilerine karşı bir gelişme olarak değerlendirmemiştir. Nitekim, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan:

“Sayın Talabani'nin devlet başkanı seçilmesi zaten, bildiğiniz gibi beklentimizdi. Gecikmeli de olsa bu beklenen karar verilmiş oldu... Bununla birlikte Irak'ta geçici yönetim artık görevine başlamış olacak. Temennimiz odur ki özellikle Irak'ta anayasanın hazırlık çalışmaları tüm Irak halkını kapsayacak şekilde, bir çok endişeleri ortadan kaldıracak şekilde olsun.... Bunun gerçekleşmesi ve dünya milletleri arasında toprak bütünlüğüne kavuşmuş, etnik unsurların birbiri üzerinde herhangi bir egemenlik sağlamadığı bir Irak, bunun yanında dini unsurların birbiri üzerinde egemenlik sağlamadığı bir Irak, tüm yeraltı, yerüstü zenginliklerinin Irak halkına ait olduğu bir Irak, bunun yanında Kerkük'ün tüm Irak halkına ait özel bir statüye kavuştuğu bir Irak, şüphesiz beklenen bir neticedir”

şeklinde beyanatta bulunarak Talabani'nin devlet başkanlığına seçilmesinin Türk yetkililer nezdinde bir sıkıntı meydana getirmediği gerçeğini belirtmiştir.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de, Irak Cumhurbaşkanlığı görevine seçilen Celal Talabani'yi kutlamıştır. “Irak'ta 30 Ocak 2005 seçimleriyle oluşturulan Geçiş Meclisi tarafından bugün Irak Cumhurbaşkanlığı yüksek görevine seçildiğinizi mutlulukla öğrenmiş bulunuyorum. Irak'ın geleceği yönünden önemli bir dönüm noktası oluşturan siyasal geçiş sürecinde, ülkenin ve Irak Ulusu'nun birlik ve bütünlüğünü simgeleyen Cumhurbaşkanlığı görevinde içten başarı dileklerimi sunarım” şeklinde paralel bir beyanatta bulunmuştur.

30 Ocakta yapılan seçimlerin ardından oluşturulan 275 sandalyeli Ulusal Meclis, yeni anayasayı hazırlayacaktır. Yeni anayasanın Ekim ortasında referanduma sunulması, onaylanması halinde genel seçimlerin Aralık ayında yapılması planlanmaktadır.

Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (IKYB) lideri Celal Talabani'nin geçici devlet başkanı seçilmesinin ardından, Kerkük'te yaşayan Kürtler sevinç gösterileri düzenlemiş ve Talabani'nin devlet başkanı seçilmesini kutlamıştı.

Irak'ta Ulusal Meclis tarafından yeni geçici devlet başkanlığına seçilen Celal Talabani seçimin ardından yaptığı konuşmada, yalnızca Kürtler'i değil, kötü bir diktatörlükten özgürlüğe kavuşan tüm Iraklılar'ı yöneteceğini ve ülkeyi güvenliğe kavuşturmaya çalışacağını söylemiştir.

Talabani'nin devlet başkanlığına seçilmesinden sonra Türkiye'nin hayatın gerçeklerini olduğu gibi görüp bunun olumlu yönlerini değerlendirme zekası ve akıllığını göstermesi gerekmektedir. Talabani'ye karşı Barzani'yi aktif bir şekilde destekleyen Türkiye günümüze değin inişli çıkışlı bir şekilde seyreden Talabani ile olan ilişkilerini günümüz koşulları içerisinde yeniden değerlendirip adlandırması gerekmektedir.

Türkiye Talabani'nin devlet başkanı olmasını Kürtler'in birleşik Irak'la kaynaşması açısından da önemli bir fırsat olarak değerlendirerek Talabani'yi bu yönde politika izlemesi doğrultusunda yönlendirebilecektir. Kerkük konusunda diğer liderlerden farklı olarak Brüksel modelini, yani Kerkük'ün federal, özerk bir birim olabileceğini ilk telaffuz eden kişi olması ve bu konuda bazı Türk Dışişleri mensupları ile fikir bazında uyuşması gerçeği Türkiye'nin Irak'la olan gelecek ilişkilerini belirlerken Talabani faktörünü lehine kullanabileceğinin işaretlerini vermektedir. Bu noktada Celal Talabani'nin özgeçmişini analiz etmek sözkonusu ilişkilerin içeriğini tayin etmede Türk yetkililerini yönlendirici olacaktır.

Celal Talabani 1933'te Kuzey Irak'ta doğmuştur. Siyasi kariyerine 1950'lerin başında Kürdistan Demokratik Partisi KDP'nin öğrenci birliği lideri olarak başlayan Talabani, kısa zamanda parti kademelerinde yükselmişti. Hukuk eğitimi alan Celal Talabani, siyasete olan ilgisinden dolayı cezalandırıldığı için mezun olamamıştı. Celal Talabani, Mesut Barzani'nin babası Mustafa Barzani ile arasındaki görüş ayrılıklarından dolayı 1975'te KDP'den ayrılarak Kürdistan Yutseverler Birliği KYB kurmuştu. Talabani, bir yıl sonra da hükümete karşı silahlı eyleme başlamıştır. 1988'de Saddam rejiminin Kürtlere karşı Halepçe'de kimyasal silah kullanmasıyla Talabani ağır bir yenilgi almıştı. Talabani Kuzey Irak'ı terketmek zorunda kalarak İran'a sığınmıştı. Talabani-Barzani mücadelesi de son otuz yıldır Irak Kürtleri'nin siyasi hayatında baskın güç olmuştur. İki lider, Kuzey Irak'ta söz sahibi olmak için zaman zaman çatışmıştır.

Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesiyle başlayan 1991 Körfez Savaşı ve Kuzey Irak'taki Kürtlerin merkeze karşı ayaklanmalarıyla Celal Talabani'nin siyasi hayatında yeni bir dönem başlamıştı. Kuzey Irak'ta Batılı devletlerin müdahalesi ile güvenli bölgelerin kurulmasının ardından Kuzey Irak'ta 1992 yılında yapılan seçimlerle KYB-KDP ortak yönetimi kurulmuştu. İki parti arasındaki görüş ayrılıkları sebebiyle 1994'te çatışmalar yeniden başlamıştı. ABD ve İngiltere'nin girişimiyle iki parti arasında yapılan görüşmeler sonucunda 1998'de Washington'da barış anlaşması imzalanmıştı. Bu tarihten itibaren sözkonusu gruplar üzerinde nispi egemenliğini kaybeden -

sözkonusu liderlere pasaport sağlayarak aralarındaki görüşmelerin kendi ülkesinde yapılmasını sağlayan- Türkiye bu egemenliği tamamen İsrail ve ABD'ye kaptırmıştır. 1948'den beri Kuzey Irak Kürtleriyle yakın ilişki içinde olan İsrail bu anlaşmadan sonra Kuzey Irak Kürtleri üzerindeki hakimiyetini ABD ile tekel altına almıştır. Bu arada Irak Devlet Başkanlığı'na seçilen Celal Talabani'yi Mesud Barzani'nin de desteklemesiyle bu birlikteliğin artık stratejik ortaklığa dönüştüğü de alenilemiştir.

Irak Devlet Başkanı Celal Talabani bugünlerde yaptığı açıklamada, Bağdat ile Ankara arasındaki ilişkilerin iyileşmesi için çaba gösterme ve Türkiye'nin ayrılıkçı Kürt asilerini, üs kurdukları Kuzey Irak'tan temizleme taahhüdünde bulunmuştur.

CNN Türk televizyonunda yayınlanan açıklamasında Talabani, "Türkiye ve Irak arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek üzere mücadele edeceğim. İlişkileri, siyasi olsun, ekonomik veya ticari olsun her alanda iyileştirmek için elimden geleni yapacağım" demiştir.

Irak Devlet Başkanı, ticareti yeniden başlatmak üzere iki komşu ülke arasında ikinci bir sınır kapısı açılması için ve Musul'da bir Türk konsoloslugu açılması için çaba sarf edeceğini belirtmiştir. Irak'ın başlıca iki Kürt yöneticisinden biri olan Talabani, Ankara'ya özellikle, Irak'ın, ülkenin kuzeyindeki Irak Kürdistanı'nda dağlarda saklanan Türkiye'nin asi Kürtleri ile mücadele edeceği güvencesini vermiştir.³²³

Talabani, "Irak Hükümeti, Irak'ta yabancı silahlı gruplara yer verilmemesine karar verdi. Irak'ın yeniden inşası tamamlandığında, Irak Hükümeti'nin bu kararı uygulanabilir hale gelecek" şeklinde güvence vermiştir.

Celal Talabani ayrıca, davet edildiği takdirde "Türkiye'yi ziyaret etmekten büyük memnuniyet duyacağını" da belirtmiştir.³²⁴

ABD sonuç olarak, İran'ı dengeleyecek kadar güçlü, ancak komşularını tehdit etmeyecek kadar güçsüz bir Irak istediğini çeşitli vesilelerle gündeme getirmiştir ve yeni hükümet yapılanmasında biraz da bu niyet çerçevesinde şekillenmektedir.

³²³ "Irak Devlet Başkanı Talabani, Türkiye İle Daha İyi İlişkiler Taraftarı", **AFP**, 21 Nisan 2005

³²⁴ "Irak Devlet Başkanı Talabani, Türkiye İle Daha İyi İlişkiler Taraftarı", **AFP**, 21 Nisan 2005

1.3. Kuzey Irak'ın Mevcut Durumu

Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgalini müteakip ABD öncülüğünde Koalisyon Güçleri tarafından Irak'a karşı yürütülen Körfez Savaşı'nın sonrasında, Kuzey Irak'taki Kürt grupları tarafından başlatılan ayaklanmaya karşı Saddam Yönetimi'nin giriştiği askeri hareket Türkiye ve İran'a yönelik göç olayına sebep olmuş ve bu olay BM'nin 688 sayılı kararı ile huzur hareketine yol açmıştır.

36. paralelin kuzeyinde kalan ve Irak'taki Kürtlerin çoğunlukta bulunduğu bölgenin, BM tarafından güvenceye alınmasını müteakip, ortaya atılan "Kürtleri Saddam'a karşı korumak için tedbir alma" gerekçesi Kuzey Irak'ta fiili bir durum (De Facto) yaratmıştır. Bunun sonucunda Kuzey Irak'ta KDP ve KYB'nin kontrolü altında bulunan, Irak silahlı kuvvetlerinin ve yöneticilerinin bulunmadığı bir bölge meydana gelmiştir.

Körfez Savaşı'nın sonunda ortaya çıkan otorite boşluğundan istifade ile Kuzey Irak'ta sürekli bir gelişme gösteren Kürt hareketi, Mayıs 1992 tarihinde yapılan Parlamento seçimleri ile 1930 yılından beri devam eden organize olma çabalarının en önemli adımını gerçekleştirmiştir. Yapılan seçimler sonucunda teşkil edilen 105 kişilik mecliste Kürdistan Demokrat Partisi ve Kürdistan Yurtseverler Birliği 50'şer milletvekili çıkarırken, geriye kalan 5 milletvekilliği Asurilere verilmiştir. Bölgede Türkmenler bu oluşumu protesto ederek seçimlere katılmamışlardır.

Bölgedeki Kürtler kurmayı amaçladıkları devletin alt yapısını oluşturmak için, parlamento teşkili ve hükümet kurma, Kürdistan bayrağı kullanma, polis teşkilatının tesisi, güvenlik ve istihbarat teşkilatının oluşturulması, Merkez Bankası'nın faaliyete geçirilmesi, Kürt Enstitüsü ve Kürt Derneklerinin açılması, gümrük işlemlerinin esasa bağlanması, posta işletmesinin kurulması, gelecekte kullanacağı pasaportun alt yapı çalışmaları ve yer altı kaynaklarının işletilmesi gibi çalışmaları yürütmüşler ve büyük ölçüde tamamlamışlardır.

Yapılan bu çalışmalar kapsamında özellikle KDP bölgesinde kendi kendini yönetecek derecede kurumlar oluşturulmuştur. Her iki tarafın onbinlerle ifade edilen askeri güçleri bulunmaktadır. Ancak yakın geçmişte de örnekleri görüldüğü gibi bunların herhangi bir ülke ordusu karşısında icra edebilecek düzenli bir muharebede herhangi bir dayanma gücü bulunmadığı düşünülmektedir.

KDP ve KYB'den uzun vadede Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurmayı şiddetle amaçlamalarına rağmen buna özellikle Türkiye'nin karşı çıkması ve tam bağımsızlık için alt yapının henüz tamamıyla oluşturulmaması nedeniyle federal bir yapı içinde, Irak'ın toprak bütünlüğünü savunur görünmektedirler. Her iki örgüt geçmişteki anlaşmazlıklar ve gelirlerin bölüşülmesi konusundaki uyuşmazlıkları aralarında çözümlenmek için zemin aramakta ve yaklaşık on yıldır

kontrolleri altında tuttıkları bölgeye Musul ve Kerkük'ü de katarak genişletmeyi, federal yapıyı kalıcı, Kuzey Irak'ı da Uluslararası Kürt hareketi açısından bir çekim merkezi haline getirmeyi, bugüne kadar elde ettikleri kazançları ne olursa olsun elde tutmayı istemektedirler.

Bölgede meydana gelen otorite boşluğu, KDP ve KYB arasındaki çekişmeler ve bölge ülkelerinin Türkiye'ye karşı yürüttükleri hasmane tutum, bölücü terör örgütü PKK'nın Kuzey Irak'a yerleşmesine ve bu bölgeyi Türkiye'ye karşı üs olarak kullanma amacına uygun bir zemin hazırlamıştır.

ABD'nin bu süreçte, sürekli olarak Irak'ın toprak bütünlüğünü ve egemenlik haklarını kabul ettiğini ifade etmesine karşın, Kuzey Irak'ı başlangıçta Saddam muhalifi bir cephe oluşturmak, müteakiben Irak'ı bölerek küçültmek ve güçsüzleştirmek, güdümünde ayrı bir Kürt oluşumunun kurulması amacıyla kullanma arzusu dikkati çekmekte, ancak Türkiye'nin tepkisini göz önüne alarak uygun zamanı kolladığı düşünülmektedir.

Başkanı seçilmiştir. Kerkük şehrine, kurulması muhtemel bir Kürdistan için petrol gelirleri dolayısıyla sağlamayı düşündüğü ekonomik getiri için hayati bir önem atfeden Kürt partiler burasını muhtemel bir Kürdistan devletinin asli unsuru haline getirebilmek için, son seçimler esnasında bölgedeki Türkmen ve Arap unsurlarını egale edecek şekilde şehir dışından Kürt nüfus aktarmışlar ve seçimlerin dürüstlüğünü zedeleyecek uygulamalara girişmişlerdir.

Seçimlerden önce gazeteci yazar Hüsnü Mahalli'nin sorularını cevaplayan Celal Talabani, "Gerçekten bağımsız bir Kürt Devleti istiyor musunuz?" sorusuna karşı verdiği cevap Kuzey Irak'ta son durumun ne olduğunu ve ileriye dönük ne tür alternatifli niyetlerin olduğunu ortaya koymaktadır:

"Kürtler olarak farklı düşünüyoruz. Bazı Kürtler var olan durumdan yararlanarak hemen bağımsız bir devlet kurulmasını savunuyor. Bir diğer grup var olan federal yapı ve merkezi hükümetteki imkanlarla yetinilmesi ve Irak'ın bütünü içinde kalınması gerektiğini söylüyor. Bir diğer kesim de konuyu zamana bırakmanın daha mantıklı olacağını dile getiriyor. Bana kalırsa şu andaki durum en ideal durum. Yani federal bir Irak içinde yaşamak ve insanlarımıza daha fazla acı çektirmemek. Neredeyse 100 yıldır acı çekiyor Kürt halkı. Bu acının bir daha yaşanmaması için Kürtler daha akıllıca davranmak zorundadır."³²⁵

1.4. Irak'ın Siyasi Yapısına Rengini Veren ve Onu Tekeline Alan Parti: BAAS Partisi

³²⁵ Dr.Hüsnü Mahalli, "36. Paralel'de ABD'nin Kürt Dansı, Talabani'nin Şii Endişesi", **Yeni Şafak**, 4 Ekim 2004

BAAS Arap dilinde yeniden diriliş anlamına gelmektedir. 1940 yılında Suriye’de kurulan bu hareketin ilk teorisyenleri Ekrem Havrani ile Michel Eflak’tır.³²⁶ BAAS ideolojisi, amaç olarak Ortadoğu’da tek bir Arap devleti kurulmasını benimsemiştir. Partinin sloganı “Birlik, özgürlük ve Sosyalizm” idi. Michel Eflak: “Birlik için verilen savaş; özgürlük, kurtuluş ve sosyalizm için verilen savaştan ayrılamaz”³²⁷ derken bu sloganın içeriğini özetlemekteydi. Parti ideolojisi Parti birliğine ve dış baskılara durmaya dayanmaktaydı. BAAS hareketi Suriye’de kurulsa da daha sonra Irak’ta da taraftar bulmuştur. BAAS Partisi Suriye ve Irak’ta yaptıkları devrimlerle iktidarı ele geçirmişlerdir. Devrik Saddam Hüseyin ve Hafız Esad BAAS akımının son temsilcileridir.

“Arap Milliyetçiliğinin Gandisi” olarak bilinen ve içine kapanık münzevi bir kişi olan Mişel Eflak’ın fikirleri genellikle ülkücü, bazıları giderek mistik olarak nitelenebilir. Bir yere kadar Marksizm’in ve 19.yüzyıl romantik Alman Milliyetçiliğinin etkilerini taşırlar. Ancak Eflak, bütün fikirlerinin Arap Yarımadasına uygun olmasına özellikle önem vermiştir. Arapların kendilerine seçecekleri hedefleri, “özgürlük, birlik ve sosyalizm” olarak özetlemiş ve “sürekli bir misyon yüklenmiş tek bir Arap Birliği” sözünü BAAS’a slogan seçmiştir. Özgürlük deyimi politik, kültürel ve dinsel özgürlükten başka sömürge yönetiminden kurtulmayı da içermekteydi. Birlik, yalnızca Arap halklarının politik anlamda birleşmesini değil, milliyetçiliğin gerçek kaynağı olan, “gizli canlılığa” yeniden hayat kazandırılması yoluyla bir birleşme önermekteydi. BAAS sosyalizmi, sosyoekonomik ilkelere çok kesinlikle tanımlanmamış ulusal bir moral yükseltme ülküsüne dayanmaktaydı. Ne Eflak ne de Bitar kesin sosyalist kuralları benimsemeye gerek duymaktaydı. Sosyalizmi, yoksulluğu, bilgisizliği ve hastalığı yenebilmek ve diğer uluslarla eşit düzeyde ilişki kurabilecek ileri bir endüstriyel toplum haline gelmeleri yolunda başvurulacak bir araç olarak tanımlamaktaydılar.³²⁸

BAAS Partisi, totaliter partilerin kapalı niteliğine uyacak şekilde üyeliği sıkı bir düzenlemeye tabi tutularak, uzun bir staj devresinden sonra parti organlarının kesin kararına bağlamak açısından ise “kadro partisine” uymaktadır.³²⁹ BAAS partisi diğer Arap siyasi kuruluşları arasında tarafsızlık siyasetini savunan ilk siyasi kuruluştur.³³⁰

³²⁶ Suriyeli bir Hıristiyan ve bu ideolojinin efsanevi lideridir.

³²⁷ Hisham Sharabi, **Nationalism and Revolution in the Arab World**, New York, D.Van Nostrand Company Ltd., 1966, s. 114.

³²⁸ Peter Mansfield, **Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası**, İstanbul, Söylem Yayınları, 2000, s.115.

³²⁹ Sebahattin Şen, **Ortadoğu’da İdeolojik Bunalım: Suriye BAAS Partisi ve İdeolojisi**, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 121.

³³⁰ Kamel S.Abu Jaber, **Arap BAAS Sosyalist Partisi**, (Çeviren, Ahmet Ersoy), Ankara, 1970, s.33.

BAAS Partisi, siyasal sosyalleşme fonksiyonu açısından mevcut siyasal kültürün değiştirilmesini, yeni inanç ve değerlerin yaratılmasını hedefleyen, menfaatlerin birleştirilmesi açısından ise mutlak değerlere yönelmiş, kutsal ve tartışma kabul edilmez değerlere sahip bir ideolojik partidir.³³¹

BAAS Partisi; Toroslardan başlayıp, Basra Körfezi, Arap Okyanusu, Habeşistan Dağları, Sahra, Atlanyik Okyanusu ve Akdeniz Bölgesini içine alan alanda, bütün Arapları tek bir bağımsız devlet içinde bir araya getirmek misyonunu üstlenmiştir.³³²

BAAS dönemi Irak'ta 1968 yılında başlar. Bu tarih Irak siyasi tarihinin dönüm noktalarından birisidir. Bu tarihle birlikte, Saddam için bütün kapılar sonuna kadar açılmıştır. Zira General Hasan el-Bekir Devlet Başkanı ve Devrim Komuta Konseyi Başkanı olarak devletin en üst makamını işgal ederken, kendisine on bir yıl süreyle sadık bir şekilde hizmet edecek olan Saddam Hüseyin'i de Devrim Komuta Konseyi Başkan Yardımcılığı makamına getirmişti. Bu andan itibaren Irak Devleti, iki akrabanın dudakları arasında çıkan sözlerle yönetilecekti. Aynı mahallede büyümüş, sokaklarda birlikte oynamış ve akrabalık bağıyla birbirie bağlanmış iki dost, El-Bekir ve Saddam Hüseyin şimdi Irak'ın yeni tarihini yazmaya hazırlanmaktaydılar.³³³

Irak'ta iktidara gelen BAAS rejiminin niteliği özetle şu dört unsura dayanmaktaydı:

1-Laik bir Arap milliyetçiliği eğilimi,

2-Yüksek bir paranoya hissi ve buna eşlik eden devrilmeme kararlılığı,

3-Önemli makamlara Hasan-el Bakır ve Saddam Hüseyin'in memleketi Tikrit'ten akraba kimselerin tayin edilmesi,

4-Özellikle Şiiler arasında sıkıntıları derinleştiren ekonomi ve nüfus politikaları.³³⁴

1.5 Genelde Irak'ın Etnik Yapısı ve Bu Yapıya İlişkin BAAS İdeolojisinin Yaklaşımı

Daha da öncede sık sık değinildiği gibi İsrail'in Kuzey Irak Politikası, kendi dış politikasıyla eşgüdümlü bir politika izleyecek bağımsız veya hiç olmazsa bağımsız karar alma mekanizmalarına sahip özerk veya otonom bir Kürt yönetim biçimi kurulmasıdır. Kuzey Irak'ta bulunan Kürtler dışındaki Türkmenler gibi diğer etnik gruplar İsrail'in yadsımakla kalmayıp muhtemel bir Kürt

³³¹ Şen, *Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım ...*, s. 121.

³³² Jaber, *Arap...*, s. 30-31.

³³³ Yılmaz Kalkan, *Irak ve Saddam Hüseyin*, İstanbul, Beyan Yayıncılık, 1991, s. 56.

³³⁴ R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, (Çeviren: Muhammed Karahanoğlu), İstanbul, Ülke Yayınları, 1998, s.144-145.

devletinin önündeki en büyük engel olarak addedilip olabildiğince siyasi ağırlıktan mahrum bırakılmasını istediği unsurlardır. Bu anlamda BAAS ideolojisinin Kürtler dışındaki etnik gruplara yaklaşımı İsrail'in yaklaşımından -daha doğrusu kurulmasını istediği muhtemel Kürt devletinden beklenti içinde olduğu yaklaşımdan- farklılık arz etmemektedir. Özellikle Kerkük şehrinde çoğunluğu oluşturan Türkmenler İsrail tarafından olumlu karşılanmamaktadır. İsrail Kuzey Irak politikasında Türkmenler ve diğer etnik unsurları kaale almamakta, bir adım ötede bu grupların olabildiğince bölgeden siyasi ve askeri nüfuz olarak elimine edilmesini istemektedir. BAAS ideolojisinin Irak'taki etnik gruplara yaklaşımını anlamak, İsrail'in de sözkonusu etnik gruplara yaklaşımında izlediği stratejiyi kavrayabilmek bakımından önem arz etmektedir.

Bu çoğulcu etnik yapı içinde Araplar % 70, Kürtler % 17, Türkmenler % 10'lık ve diğer alt etnik unsurlarda % 3'lük kısmı oluşturmaktadır. Nüfusun % 97'sini Müslüman diğer % 3'lük kısmı ise Hıristiyan ve diğer dinler oluşturmaktadır. Müslüman nüfusunda % 64'ünü Şiiiler, % 36'sını da Sünniler oluşturmaktadır. Resmi dil Arapça olan Irak'ta bu dilin yanında Kürtçe, Türkmenice, Keldanice, Süryanice, Farsçada konuşulmaktadır.

Ülkede Kürt, Sünni Arap ve Şii Araplar Irak üzerinde dominant unsur olma yönünde çaba gösteren 3 ana unsuru oluşturmaktadır.

Kuzeyde bulunan Kürtler Körfez Savaşı ve 36. Paralelin kuzeyine getirilen uçuşa yasak bölge oluşturulması doğrultusunda kısmi bir otonomi kazanmış durumdaydılar.

Kuzey Irak Kürtleri geçmişte de sürekli olarak Irak yönetimine karşı ayaklanmalar düzenlemiştir. Kürtlerin Irak yönetimine bakışıyla güneyde yaşayan Şiiilerin Irak yönetimine bakışı arasında temel farklılıklar vardır. Kürtler Irak yönetimine karşı çıkışlarının temelinde özgürlük ve ayrı bir devlet olabilme arzusu yatmaktadır. Bu yönüyle Kürt hareketleri daima ayrılıkçı olmuştur. Şiiilerin itirazları ise yönetimedir. Irak rejiminin değişmesini ve yerine daha özgürlükçü ve eşit bir yönetim isteği vardır.

Körfez Savaşı'ndan sonra Kürtlerle beraber ülkenin güneyinde Şiiiler de ayaklanmıştır. Şiiiler etnik bir grup değil dini bir gruptur ve Irak'ın %55-60 nüfusunu oluşturmaktadırlar. Şii Iraklılar hiçbir zaman Kürtler gibi ayrılıkçı olmamışlardır. Daima Irak Devleti'nin bütünlüğünü savunan Şiiiler, konularının düzeltilmesini ve kendilerine eşit siyasi haklar istemişlerdir.

Iraklı Şiiiler Irak Devleti'ne olan sadakatlerini tarih içinde de göstermişlerdir. Irak'ın İngilizlerle olan ilişkilerde hiçbir zaman ikilik çıkartmamışlar ayrıca Irak- İran savaşı esnasında da Irak'a sadık kalıp İran'dan yana tavır almamışlardır.

Ayrıca Şiiler Kürtler'in daha önce yaşadığı tecrübelerden dolayı daima ABD'ye karşı mesafeli olmuşlardır. Irak'la ilgili olarak ABD'nin planlarına destek vermeyip, Irak'ta yapılacak olan bir yönetim değişikliğinin yine Iraklıların yapması gerektiğini her fırsatta açıklamışlardır. Bu nedenle de Kürtler'e verilen önem onlara verilmemiştir.

Batı açısından Saddam rejiminden sonra Şii çoğunluğun kurabileceği İran benzeri yeni rejim düşüncesi endişe yaratmaktadır. Bu nedenle Saddam'ın güneyde daha etkin olmasına ses çıkartılmamaktadır. 27 Ağustos 1992'de 32. Paralelin güneyine uçuşa yasak bölge ilan edilmesi bir değişiklik yaratmamış, göz boyamadan öteye gitmemiştir. Bu kararın çıkmasının asıl nedeni Irak yönetimi karşısında sahipsiz kalan Şiilere İran'ın sahip çıkmasının istenmemesi, böylece İran'ın ilgisinin bu bölgeden uzak tutulmasıdır.

1.6. Özelde Kürt Etnik Yapısına Dönük Irak Devleti'nin Yaklaşımı

Daha öncede bahsettiğimiz gibi Kürt etnik grubuna İsrail'in yaklaşımını anlamak için Irak'ın yaklaşımını daha derinlemesine analize tabi tutmak gerekliliktir. Kürt-Irak Devleti ilişkilerinin açmazları İsrail'in önünü açan yollar olması sebebiyle bu yolları daha iyi kavrayabilmenin yoluda yine bahis konusu açmazları irdelemeye tabi tutmaktan geçmektedir. Her zaman için "isyan" olgusuyla yan yana anılan "Kuzey Irak Kürtleri" olgusu kaynaklı her bir isyan İsrail'in uzun vadeli Kuzey Irak Politikasının oluşmasında bir tuğla işlevselliğini görmüştür.

Kuzey Irak Kürtleri, Irak Devleti'nin kurulmasından itibaren, Bağdat'ın zayıf düştüğüne inandıkları her dönemde ayaklanmış, ama Bağdat'a ne kadar zorluk çıkarmış olsalar da nihayetinde bütün bu çatışmalar Bağdat'ın ezici üstünlüğüyle son bulmuş, Bağdat ayaklanmaları kanlı bir şekilde bastırılmıştır.³³⁵

Kral Faysal'ı devirerek iktidara gelen General Abdülkerim Kasım'ın kendinden sonra gelenlerin aksine ülkenin kuzeyindeki Kürtlerle barışçı bir çözüm arayışına girmiştir. Kasım, Barzaniye bir heyet göndererek, o sıralar Sovyetler Birliği'nde bulunan Molla Mustafa Barzani'den Irak'a dönmesini istedi. Arapların ve Kürtlerin Irak Devleti'ne ortak olduklarına dair bir kanun çıkarttı. Bununla da yetinmeyerek, Barzani'nin partisi KDP'ye meşruiyet tanıdı ve 14 Kürtçe gazete yayınlanmasına izin verdi.³³⁶ Fakat Kürt ayaklanması daha sonra tekrar patlak verdi.

³³⁵ Özkan, *CIA Kürtleri...*, s. 3.

³³⁶ Özkan, *CIA Kürtleri...*, s. 7.

Monarşiden sonra atanan ilk sivil Başbakan Abdurrahman Bannaz, Kürt isyanını sona erdirip iç barışı sağlamak için girişimde bulunmak gerektiğine inanıyordu. Kuzey Irak'ta devam eden Kürt isyanını bastırmak için Irak Ordusu'nun düzenlediği askeri operasyonların maliyeti yılda 270 milyon dolar olduğu için ekonomi krizle karşılaşırken, bu isyanın uzun süreden beri bastırılmamış olması, ordunun ve hükümetin prestijini de sarsıyordu. Aslında, Kuzey Irak'ta Kürt lider Mesut Barzani, hükümete Temmuz 1961'de bir memorandum vererek otonomi talep etmişti. Hükümet, bu talep yerine getirildiği takdirde Şiiler'in de aynı yönde bir talepte bulunmalarından çekinerek, Barzani'nin teklifini reddetmişti. Başbakan Bazzaz, isyanı sona erdirecek bir girişim olarak 29 Haziran 1966'da ateşkes ilan ederek, Kürt liderleri görüşmelerde bulunmak için Bağdat'a davet etti. Irak Başbakanı, Kürtler'in tüm taleplerini içermemekle birlikte, yirmi maddelik bir programı 12 Temmuz 1966 tarihinde Barzani'ye sundu. Mustafa Barzani bu programı kabul etmiş olmakla birlikte, Abdurrahman Bannaz'ın Ağustos 1966'da görevden uzaklaştırılması üzerine durum tekrar krize dönüşmüştü. Yeni Başbakan Naci Talip, Barzani'nin Kürtler'in çoğunu temsil etmediğine inanarak şu açıklamayı yapmıştı: "Biz, Irak'ı ikinci Lübnan yapmak istemiyoruz"³³⁷

Devlet Başkanı Abdurrahman Arif Kuzey Irak'a giderek, Bazzaz'ın önerdiği programda yer alan birçok maddenin uygulanacağı sözünü verince durum yatışmış olmakla birlikte, Barzani'nin Kuzey Irak'ta fiili bir otorite kurması Başbakan Naci Talib'i rahatsız ettiği için, Arif'in sağladığı kısa süreli sükunet sona ermiş oldu. Irak'ta rejim Kürtler tarafından Kuzey'den sıkıştırılırken, Haziran 1967'de Arapların İsrail karşısında uğradığı yenilgi, rejim açısından ayı bir istikrarsızlık kaynağı olmuştur.

BAAS Partisi yönetime geçince ilk önce kronik bir sorun haline gelen Kürt meselesine el atmak zorunda kalır. Askeri operasyonların sonuç vermemesi üzerine Mustafa Barzani önderliğindeki Irak Kürdistan Demokratik Partisiyle (IKDP) anlaşmaya varır (11 Mart 1970). Anlaşma, sınırlarının belirlenmesini daha sonraya bırakılan özerk bir Kürt bölgesini öngörüyordu. Irak zengin petrol rezervlerine sahip Kerkük'ü özerk bölge sınırları içine dahil etmemek için geçiş dönemi olarak tabir edilen 1970-1974 yılları arasında bölgede zoraki nüfus oynamalarına gider. Aynı zamanda suikast girişimleriyle Mustafa Barzani tasfiye edilmek istenir. Barzani bu tarz girişimlerden sonra anlaşmayı onaylamaya yanaşmaz. Irak buna rağmen anlaşmayı tek taraflı olarak yürürlüğe koyar (1974). Kürtler bunun üzerine İran Şah'ının desteğini de arkasına alarak tekrar ayaklanırlar.

Irak kısa sürede tüm kuzeye yayılan ayaklanmanın üstesinden gelemeyiz. Peşmergelerin zor durumda kaldıklarında İran'a geçmeleri ve daha sonra güçlü bir şekilde geri dönmeleri askeri bir sonucu imkansız kılar. Saddam ayaklanmada belirleyici olduğuna inandığı bu desteği kesebilmek için Şatt'ül-Arab su yolu meselesini İran lehine çözmeyi kabul eder (Cezayir Anlaşması 1975). Sonuç

³³⁷ Ghareeb, *The Kurdish...*, s. 39-41.

Saddam'ın düşündüğü gibi olur. İKDP İran desteğinin kesilmesi üzerine çözülme sürecine girer. Yavaş yavaş bölge üzerindeki hakimiyetini kaybeder. Bu oyunda sadece bir piyon olduğunu anlayan Mustafa Barzani, Kissenger ile yaptığı son görüşmelerin de sonuçsuz kalması üzerine bölgeyi terketmek zorunda kalır. İlk önce İran'a, oradan da 1979'da öleceği ABD'ye geçer.

1975'te yedikleri darbeden sonra Irak Kürtleri uzun süre varlık gösteremezler. Çatışmalar yine de devam eder. Her zamanki gibi sert tepki gösteren Irak ordusu bu dönemde yüzlerce Kürt köyünü yerle bir eder. Ama asıl şok edici gelişmeler 1988 yılında gerçekleşir. Saddam savaş sırasında İran'ın yanında yer alan Kürtlere karşı kimyasal silah kullanmaktan çekinmez. Tarihe "Halepçe Katliamı" olarak geçen bu hazine olayda binlerce masum sivil ölür. Onbinlercesi Türkiye'ye sığınır.

Körfez Savaşı, Irak içindeki tüm güç dengelerini altüst eder. Son ana kadar temkinli hareket eden Mesud Barzani önderliğindeki Kürtler Irak'ın ateşkesi kabul etmesini takiben 7 Mart 1991'de Bağdat'a karşı ayaklanırlar. Kısa süre içinde Kuzey Irak'ın büyük bölümü İKDP'nin denetimine girer. Ama Irak ordusunun tekrar harekete geçmesi dramatik göçlere neden olur. Bir milyondan fazla mültecinin Türkiye ve İran sınırına yığılması üzerine ABD 36. paralelin kuzeyinde Kürtler için güvenlik bölgesi oluşturur. Irak ordusunun karadan ve havadan 36. paraleli geçmesi Türkiye'de konuşlanan Çekiç Güç tarafından engellenir.

Saddam'ın boyunduruğundan kurtulan Kürtler bu kez kendi aralarında çatışmaya başlarlar. Mustafa Barzani'nin oğlu Mesud Barzani'nin başında bulunduğu Irak Kürdistan Demokratik Partisi (IKDP) ile 1964'te bu hareketten ayrılarak Kürdistan Yurtseverler Birliği'ni kuran (1976) Celal Talabani arasında çetin bir hakimiyet mücadelesi yaşanır. Ortak bir hükümet kurma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması (1992) üzerine yüzlerce kişinin can vereceği kanlı çatışmalar yaşanır.

ABD'nin devreye girmesiyle bir ara yol bulunur. Bölge iki grup arasında paylaşılır. İslamcıların³³⁸ dışındaki Kürt gruplar bu tarihten itibaren ABD ile tam işbirliğine girerler. Afganistan'da Kuzey İttifakının ABD'ye sağladığı desteği Irak savaşında Kürtler sağlamıştır. Şiilerin işgale karşı çıkması bu görüntüye netlik kazandırmıştır.

Bu arada, 1968'de iktidara gelen General Ahmed Hasan El-Bekir ve yoldaşı Saddam Hüseyin'in yönetimindeki BAAS Partisi'nin 1970'te Kürtlerle çatışmaya son vererek zamanın KDP lideri Molla Mustafa Barzani ile Kürtlere özerklik tanıyan bir anlaşma imzaladığını hatırlatmakta yarar görmekteyiz.

³³⁸ İKDP ve KYB'nin dışında "Ensar-el İslam" ve "Komala İslam" adlı İslamcı Kürt Gruplar Kuzey Irak'ta etkin faaliyet yürütüyorlardı.

Kuzey Irak'ta etkin iki ayrı Kürt bölgesi ve grubu vardır. Bunlardan ilki Mesut Barzani önderliğindeki KDP (Kürdistan Demokrasi Partisi) diğeri ise Celal Talabani önderliğindeki KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği)'dir. KDP ilk 1947 yılında partileşme sürecine girmiş zamanla Kürt gruplar arasında çıkan ayrılığın büyümesi ile başlayan ayrışmalar 1976 yılında KYB'nin kurulması ile sonuçlanmıştır.

KDP Türkiye sınırına yakın olan Bahtinan bölgesinde hakimiyetini sürdürmektedir. Bu bölgenin Türkiye'nin Güneydoğusuna oldukça benzeyen bir yapısı vardır. Özellikle bu iki bölgedeki halkın konuştukları lehçe aynıdır. KDP bir ara Sovyetler birliği ile yakın ilişkileri olsa da daha sonra Sovyetlerin yıkılması ile bu ilişkiler sonuçlanmıştır. Günümüzde ise Barzani yönetimindeki KDP: ABD, İngiltere, Türkiye ve İsrail'in farklı derecelere desteğine sahiptir.

Talabani kontrolündeki KYB ise kuruluşunda Suriye'nin etkisinde olmuş daha sonra ise İran ve Almanya'nın desteğini almıştır. Bu Kürt grubu ise konuştuğu dil açısından İran Kürtleriyle aynı lehçeye sahiplerdir.

“Günümüzde Mesut Barzani il Celal Talabani'nin kişiliklerinde her iki partinin mentalitesini analiz eden Kürt uzmanı MacDowel'in belirttiği gibi, sosyolojik olarak, Barzani daha kırsal, daha aşiretçi, daha kapalı bir Kürt "Kırmanç" toplumunu temsil ediyor. Onun için milliyetçiliği aşiret asabiyeti gibi anlıyor, katı, dış dünya ile ilişkileri zayıf, Talabani ise, Süleymaniye bölgesinde daha şehirleşmiş, Irak'ın geneliyle nispeten daha entegre, dünyaya daha açık, nispeten daha eğitilmiş bir Kürt "Sorani" toplumunu temsil etmektedir. Talabani şahsen de dünyaya açık, çok esnek, komşu ülkelerle de Batı ile de geniş ilişkilere sahip birisidir.”³³⁹

Irak Kürtlerinin Irak yönetimi ile ilk etkileşimleri resmi verilere göre 1970 yılında olmuştur. 1970 antlaşması ve 1974 otonomi yasası 1958 yılında Irak monarşisinin yıkılmasından bu yana Kürtlere en çok hak tanıyan belgeler olmuştur. 1970 antlaşması ana hatlarıyla kültürel idari ve siyasi hakların geliştirilmesi, örgütlenme hakkına konan sınırların kaldırılması ve toprak reformu vaadini içeriyordu.

Bu anlaşmaya göre Kürtler kendi dillerinde okullar açabilecek ve yayınlar yapabileceklerdi. Parlamentoda nüfusa orantılı olarak temsil edilebileceklerdi. Fakat bu anlaşma tamamen hayata geçirilemedi. Kürtlerin zaman içinde yaptıkları ayaklanmalarda çok şiddetli karşılıklar gördü. Özellikle dış ülkelerin verdiği destek ve kışkırtmalarla bu ayaklanmaları gerçekleştiren Kürtler sonradan hep Irak yönetimiyle karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan zarar gören de her zaman bölge halkı olmuştur. İlk başlardan İran'ın kışkırtmalarıyla hareket eden Kürtler aldıkları destekle ayaklanmışlardır. Fakat İran'ın 1975'te Irak'la anlaşmasıyla yalnız kalmışlardır. Daha sonra ABD'de

³³⁹ Taha Akyol, “Irak ve Kürtler”, **Milliyet**, 7 Nisan 2005

Kürtlere verdiği desteği keserek Kürtleri tamamen Saddam yönetimiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu bölge Kürtlerinin yaşadıkları en korkunç olay ise 1988 yılında gerçekleşen Halepçe katliamıdır. Irak yönetimi bölge halkına karşı İran-Irak savaşında kendisine ihanet ettikleri gerekçesiyle 16 Mart 1988’de kimyasal silah kullanmış ve bunun sonucunda Halepçe halkı çocuk, yaşlı demeden tümüyle katledilmiştir. Bu katliam sonrası sokakları dolduran insan fotoğrafları da uluslararası tepkinin oluşmasını sağlayamamıştır.

Yine ayrıca, Körfez Savaşından sonra isyan ettikleri gerekçesiyle Kürtlere karşı 31 Mart 1991 tarihinde icra edilen sınırlı silahlı helikopter hareketi esnasında yüksek düzeyde zayıt verdirilmiştir. Yine Irak ordusu KDP’nin daveti üzerine 31 Ağustos 1996 tarihinde Erbil’deki Türkmenlere, Irak muhaliflerine, KYB’ye yönelik sınırlı harekatta bulunmuştur. Bundan da anlaşılmaktadır ki bölgede hakim güç olan KDP ve KYB gerektiğinde Irak yönetimini birbirlerine karşı kullanabilmekte, Irak ise her iki grubu da etkisiz hale getirmek için çok yönlü davranabilmektedir. Irak yönetimi genel olarak KDP ve KYB arasındaki gerginliğin devam etmesi yönünde bir politika izlemekteydi. Ayrıca, Merkezi Irak Yönetimi; Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı’nın yeniden faaliyete geçirilmesi sürecinde, boru hattının güvenliğinin sağlanması vesilesiyle, KDP ile işbirliğine gitmiştir.

Merkezi Irak Yönetimi tarafından Kuzey Irak’taki Kürt gruplarına yönelik hareketler, uluslararası kamuoyunun Merkezi Irak Yönetimine karşı sert tedbirler almasına yol açmıştır.

Kuveyt savaşından sonra ise ABD Kürtlere karşı politikasını değiştirmiştir. Körfez savaşı sonrası Irak yönetimine karşı ayaklanan Kürtler, yine Saddam’ın tepkisiyle karşı karşıya kalmış ve daha sonra yaşanan Huzur operasyonu, Çekiç Güç operasyonu gibi hareketlerle yeni bir katliam yaşamaktan kurtulmuşlardır. Savaş sonrası merkezi Irak hükümeti; Kuzey Irak’taki (36’ncı paralelin kuzeyinde) etkinliğini tamamen kaybetmiştir.

Bu gün ise Kürt gruplar 1991 yılındaki özgür devlet kurma fikrinden uzaklaşmış görünmektedirler (Kanımızca Türkiye’nin nispeten etkin Kuzey Irak Politikası nedeniyle) ve Irak içinde federal bir yapıda birleşme fikrine daha yakın durmaktadırlar.

2. Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuzey Irak Politikası

Ortadoğu ve özellikle Kuzey Irak, Türkiye’nin altında yer alan bir “bataklık” veya “büyük bir istikrarsızlık çukuru” gibidir. Kurutulmaması veya doldurulmaması halinde Türk askerlerinin ve ekonomisinin büyük kayıplar vermesi kaçınılmazdır. Rasyonel çözümlerle zamanında müdahil olunamazsa bu bölge “Türkiye’nin Afganistan’ı” olabilecek derecede Türkiye için bir tehlikeyi bünyesinde barındırmaktadır. Türkiye askeri anlamda ne kadar güçlü olursa olsun Kuzey Irak ve genel olarak Irak’a düzen ve otorite gelmediği sürece, özellikle Kuzey Irak ekonomik anlamda

Türkiye pazarına eklenmediği müddetçe sorun sürecektir. Bu nedenle özellikle Turgut Özal'ın "ekonomi-merkezli Ortadoğu politikası" benzeri bir politikanın bölgeye dönük tutarlı ve etkili bir biçimde uygulanması gerekmektedir. Konuya günöbirlik ve daha çok güvenlik mülahazalarıyla yaklaşılması bir çözüm getirmeyecektir. Türkiye'nin son on yıllık Ortadoğu ve Irak politikaları incelendiğinde ekonomi alanında sürekli olarak gerilediği, buna karşın PKK ve İsrail konularında görüldüğü üzere güvenlik politikalarında kısa dönemli kazanımlar gösterdiği görülecektir. Diğer bir deyişle başarılı güvenlik manevraları ekonomi kartıyla tamamlanamamıştır. Bu durum son derece kaygı vericidir, çünkü ekonomi ile beslenmeyen bir güvenlik politikasının dünyanın hiçbir yerinde kalıcı olması mümkün değildir. Türkiye'nin uzun soluklu olamayan, başta ekonomi olmak üzere birçok boyutu görmezden gelen, etkisiz ve anlık politikalarını son Irak krizinde revize edebildiği ölçüde başarılı olacağı kanısı hakimdir.

ABD'nin Irak'a yönelik saldırısı öncesinde ve sonrasında Türk-Amerikan ilişkilerinde çok önemli ve çok kritik süreçler yaşanmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan olaylar ve tarafların bu olaylara karşı tutumları, Soğuk Savaş dönemi sonrası iki ülke ilişkilerini neredeyse bir yol ayrımına kadar getirmiştir. Şu anda gelinen durumun net olarak anlaşılması için olayların ve bu olaylara karşı karşılıklı tutumların ana hatlarıyla hatırlanmasında yarar bulunmaktadır.

Öncelikle belirtmeliyiz ki, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyi üzerindeki politikası son zamanlara kadar büyük bir kararlılık ve doğrulukla sürdürölmeye çalışılmıştır. Irak'a Amerikan saldırısının sözü konusu edildiği 2001 yılı sonlarından itibaren Türk yetkilileri aşğıdaki konuları her seviyede açık açık dile getirmişlerdir:

"Irak'ın toprak bütünlüğünden yanayız. Irak'ın kuzeyinde yeni bir devlet oluşumuna müsaade etmeyiz. Irak Türkleri'nin can ve mal emniyetiyle birlikte haklarının korunması önceliklerimiz arasındadır."

Türk hükümetlerinin her seviyedeki yetkilileri Türkiye'nin yukarıdaki koşulları Irak'ın kuzeyine dair politikalarında vazgeçilmez unsurlar olarak belirtmiştir. Hatta daha da ileri gidilmiş Irak'ın kuzeyinde Türkiye'nin güvenliğini tehdit edebilecek bir oluşumun ortaya çıkması savaş sebebi olarak ifade edilmiştir.³⁴⁰

Erdoğan hükümeti de devletin resmi organlarıyla paralellik içerisinde olarak yukarıda belirtilen hassasiyetleri her seviyede tekrarlamıştır. Buna ikinci tezkerenin TBMM'den geçip geçmemesinin tartışıldığı günlerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin durumu açıklayan kararlı tavrını da eklemek gerekir. Türkiye'nin hem ABD hem de AB tarafından Irak'ın kuzeyine girmemesinin açıkça istendiği

³⁴⁰ Salih Boztaş, "Türkiye, Saddam'ı Değil Kendini Düşünüyor", 2 Ocak 2005

günlerde, Türk Silahlı Kuvvetleri hükümetle koordineli olarak yaptığı açıklamada aşağıdaki şartların ortaya çıkmaması halinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Irak'ın kuzeyine girmeyeceğini bildirmiştir:

*Kuzey'den sınırlarımıza yönelik bir göç hareketinin oluşması.

*Kuzey'deki gruplardan birinin diğerine saldırması.

*Irak Türkleri'ne yönelik bir saldırının gerçekleşmesi.

*Peşmerge gruplarının Musul ve Kerkük'e girmesi.³⁴¹

Daha sonra ABD'nin Irak'a saldırısı başladı. Saldırının 18.-19. günü Irak Kuvvetleri çözüldü ve Irak'ın kuzeyindeki Peşmergeler bölgedeki ABD askerinin azlığından ve BAAS rejiminin çekilmesi sonucu bölgede oluşan otorite boşluğundan yararlanarak önce Kerkük'e daha sonra Musul'a girdiler. Türkiye'nin baştan beri büyük bir hassasiyetle Peşmergelerin girmemesini istediği bu iki Türk şehrine girmekle kalmadılar, şehirdeki resmi binaları yağma ve talan ettiler. Her iki şehirde de ilk yağmalanan yerlerin tapu ve nüfus dairelerinin olması Peşmergelerin bu iki şehirdeki Türk (Türkmen) nüfusunun kayıtlarını yok ederek onları resmi evrak üzerinde de azınlık durumuna düşürmek olduğu yorumlarına neden olmuştur.³⁴² Peşmergeler Türkiye'nin hassasiyeti ve dolaylı olarak ABD'nin baskısıyla Amerikan askerleri gelir gelmez bu iki şehirden çıkacaklarını ve şehirlerin kontrolünü ABD askerlerine devredeceklerini açıkladılar. 10 Nisan'da Kerkük'e giren Peşmergeler iki şehirden de çıkmamışlardır. Kerkük'teki Türkmen bürolarının boşaltılması için Peşmergeler Irak Türklerine baskı yapmış ve belli bir süre içerisinde Irak Türkmen Cephesi bürolarını boşaltmalarını bile istemişlerdir. Ayrıca onlarca Irak Türk'ü Peşmergeler tarafından katledilmiştir. Bunun üzerine, Kerkük'teki Iraklı Türk gençlerinin silahlanmaya başladıklarına dair haberler alınmıştır.

Esasında Türkiye'nin Irak kararı tüm hatları yeniden çizilmiş bir karar olmayacaktır. Ankara, yıllardır bölgenin nabzını tutmaktadır. Savaştan kısa bir süre sonra Bağdat'a büyükelçisini, Kuzey Irak'a ise askerini göndermiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Musul'a hakim bir konumdaki Duhok bölgesinde karargahı olduğu, yolların kesiştiği tüm bölgelerde askeri kontrol merkezleri kurduğu artık gizlenmemektedir. Türkiye Saddam'ın yanlışlarına rağmen Irak'ın toprak bütünlüğünü kotarmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken da sağlam gerekçesi bulunmaktadır. Elizabeth Jones ve Tarık Aziz'e de aynı gerekçeler sıralanmıştır: “Yaşananlar bizim uluslararası çıkar bölgemizde ve

³⁴¹Prof. Dr. Cemalettin Taşkiran, “Türkiye, Türkmenler ve Kuzey Irak”, **Haber Analiz**, <http://www.haberanaliz.com/detay.php?detayid=403>

³⁴² Faruk Balıkçı & Ferit Arslan, “Tapuları Siliyorlar”, **Hürriyet**, 11 Nisan 2003

buna kayıtsız kalmamız mümkün değil. Türkmenlerin güvenliği Türkiye'nin garantörlüğü altında. Kerkük ve Musul Kürt yönetimine terk edilemez".³⁴³

Buna rağmen Türkiye'nin daha önce Kuzey Irak'ta yukarıda bahsi geçen olaylar üzerine geniş çaplı müdahalede bulunmamasının nedenleri kafaları kurcalamaktadır. Şu ana kadar gerçekleştirilen tavırlar ve yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır ki Türkiye, "şartların oluşması halinde Irak'ın kuzeyine girerim" dediği konuların çözümünü ABD'ye bırakmıştır. ABD'nin Türkiye'ye verdiği "hassasiyetleriniz dikkate alınacak ve endişelendiğiniz konuların ortaya çıkmasına izin verilmeyecektir" şeklindeki sözlü garanti yeterli sayılmıştır. Ancak ABD'nin Irak'ın Kuzeyi ile ilgili Türkiye'nin endişelerini pek dikkate aldığı söylenemez. Bilinen bir gerçekliktir ki Irak'ın kuzeyindeki Peşmergeler aşiret yapısı içinde teşkilatlanmışlar ve bu yapı içerisinde hareket etmektedirler. Peşmergelere liderleri olan Talabani ve Barzani'nin "Musul ve Kerkük'e girmeyin!" demeleri bu anlamda yeterliydi. Ancak uygulamalardan söylenenlerin bunun tam tersi gibi olduğu izlenimi edinilmektedir. O kadar ki Peşmerge gruplarından biri, diğerinden önce davranıp Kerkük'e girince, diğeri o grubu oradan çıkarmak için Türkiye'ye, birlikte hareket etme teklifinde bile bulunmuştur. Türkiye'nin sessiz kalması sonunda ise bu defa Türkiye'ye yardım teklif eden Peşmerge grubu Musul şehrine girmiş ve kendince dengeyi sağlamıştır. Her iki grubun da önceden Saddam rejiminin kontrolünde olan bu şehirlere girmeleriyle, Irak ordusunun elinde bulunan ve çekilmeleri sırasında oralarda bıraktıkları ağır silahları, PKK militanlarıyla birlikte, ele geçirmeleri de üzerinde durulması gereken ve Türkiye ve Irak Türkleri'nin aleyhine oluşan bir durumdur.

ABD, Irak'ın kuzeyindeki Peşmerge gruplarının Musul ve Kerkük'e girmelerini engellemesi bölgede yeterince askerinin olmayışı ile izah edilemez. Talabani ve Barzani'nin ABD'nin yönlendirmelerinin dışına çıkamayacakları şu aşamada gerçekçi bir değerlendirme olmaz. Anlaşılan odur ki, ABD Peşmergelerin Musul ve Kerkük'e girmelerine göz yummuştur. Bu konuda Türkiye'ye verilen uluslararası ilişkiler açısından ve uluslararası hukuk açısından bağlayıcılığı olmayan sözlü garantiler durumu kurtarmaktan öte bir anlam taşımayabilir. ABD, kuzeyden yeni bir cephe açma konusundaki isteğinin TBMM tarafından reddedilmesi üzerine Türkiye ile ilişkilerini yeni bir çerçevede değerlendirme isteği içerisinde gözükmektedir. Bu yeni değerlendirmede de ABD yıllardır Türkiye'ye stratejik müttefik olmanın karşılığını alamadığını düşünerek bunu Türkiye'ye hissettirmek niyetinde gözükmektedir. Kürtler de Türkiye'nin güç kullanma tehdidini boşa çıkartmak için Amerika'yı bu konuda yanına çekmeye uğraşmıştır. Türkiye'de ABD askerlerinin konuşlanmasına ilişkin tezkerenin red tarihi olan 1 Mart'a kadar, Kürtler bu çabalarında başarıya ulaşamayacaklarının farkındaydı. Topraklarını Amerikan askerlerine açan ve 50 küsur yıldır ittifak

³⁴³ Salih Boztaş, "Türkiye, Saddam'ı Değil Kendini Düşünüyor", **Aksiyon**, 2 Ocak 2005

ilişkileri içinde olan bir ülke yerine Washington'un kendi çıkarlarını korumayacakları düşünüyorlardı. Ancak 1 Mart'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin red ettiği tezkere Kuzey Irak Kürtlerine yeni bir umut vermiş ve İsrail gibi bir gücün her durumda kendi yanlarında olduklarını bildiklerinden Amerika'yı Türkiye'ye karşı kullanma imkanını yakalamışlardır.³⁴⁴

Oysa, uluslararası ilişkilerde böyle bir yaklaşım son derece yanlış ve tehlikelidir. Üstelik Türkiye ve ABD gibi çok uzak ve çok farklı coğrafya ülkelerinin bölgedeki çıkarları ve bölgeye yönelik değerlendirmeleri tabii olarak birbirinden farklı olacak ve bazen de çelişebilecektir. Kanımızca, böyle durumlarda tarafların hemen tavır almaları ve karşı tarafa zarar verebilecek bir durum içine girmeleri yanlış olur.

Mesela Türkiye, kendisinin Irak konusunda kullanılmış olabileceğini düşünse, kendisinden istenenlerin tamamen bir başka ülkenin güvenliğini sağlamaya yönelik ve uzun vadede Türkiye'nin bölgedeki çıkarlarına zarar verici ve bölge ülkeleri üzerindeki itibarını sarsıcı nitelikte olduğunu düşünse ve bu düşüncelere göre tavır alsaydı sonuç ne olacaktır? Akla gelen, Türkiye'nin böyle bir tavır koyacak gücü olmayabileceği, bu durumda da ABD'nin tavrının daha anlamlı olabileceğidir. Kanaatimizce bu yaklaşım da kabul edilebilecek bir yaklaşım değildir. Unutmamak gerekir ki ekonomik, siyasi ve askeri güç değişmez değildir. On yıl, on beş yıl öncesinde, yüz yıl, iki yüzyıl öncesinde kimlerin birer güç olduğu düşünülürse bu yaklaşımın yanlışlığı ortaya çıkar.

Irak'ın kuzeyindeki Türk askeri varlığını çekmesini istedi"³⁴⁵ şeklindeki haberler haklı olarak Türk kamuoyunun dikkatini yeniden Irak'ın kuzeyine yönlendirmiştir. Özellikle de son zamanlarda ABD'nin de göz yumduğu veya görmezden geldiği, Irak ordusuna ait ağır silahların da PKK militanlarının eline geçmiş olması konuya yeni ve çok önemli bir güvenlik boyutu getirmiştir. Türk yetkililer, bölgede ağır silahlara da sahip 5000 civarında PKK militanı olduğunu ve bunun önemli bir güvenlik sorunu yarattığını ve bu tehlike kesin bir şekilde ortadan kalkmadan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bölgedeki kuvvetlerini çekmeyeceğini bildirmişlerdir. ABD yetkilileri her ne kadar en üst seviyede PKK militanlarının da silahsızlandırılarak etkisiz hale getirileceğini bildirseler de, son zamanlarda ABD'den Türkiye'ye yönelik aykırı açıklama ve uygulamalar dikkate alınınca bu tür taahhütlerin taahhüt olmaktan öteye geçmeyeceği görülebilir. Bazı ABD'li yetkililer ABD'nin, bölgede bulunan PKK militanlarının silahlarını toplayarak onları ya Irak ordusu içine alacaklarını ya da bölgeden çıkaracaklarını belirtmektedirler. Görünen odur ki, ABD yetkilileri oyalama taktiklerine devam etmektedirler.

³⁴⁴ Mensur Akgün, "Kuzey Irak'ta Hassas Dengeler", **Hürriyet**, 21 Mart 2004

³⁴⁵ Poyraz Doğan, "Halbrooke: Irak'a Türk Askeri Göndermeyin", **Amerika'nın Sesi Radyosu**, 3 Kasım 2003

Petrol konusunda Türkiye'yi en fazla ilgilendiren soru ise özellikle Irak'ın kuzeyindeki petrolünün kimin kontrolünde olacağı ve bu petrolün hangi yolla dünya pazarlarına taşınacağıdır. Musul ve Kerkük kaynaklarının Kürtler'in eline geçmesini istemeyen Türkiye bu yöndeki girişimlerini hızlandırmaktadır. Her iki kentten de Kürtler'in çekilmesini isteyen Türk yönetimi, burasının bölünmemiş bir yeni Irak tarafından yönetilmesinden yanadır veya en kötü ihtimalle ABD birliklerinin bölgedeki kontrolü devam ettirmesi Türkiye'nin razı olabileceği bir başka çözümdür. Petrol konusunda Türkiye ve bölgenin içinde bulunduğu şartları en fazla etkileyecek olan proje, Kerkük-Hayfa petrol boru hattının açılmasıdır. Kerkük-Yumurtalık hattını by-pass edip, petrolü doğrudan İsrail limanları üzerinden dünya pazarlarına sunmayı amaçlayan bu proje, ABD'nin savaş sonrasına yönelik planlarının neler olduğunu göstermesi bakımından da son derece ilginçtir. Bu boru hattı sayesinde hem Türkiye'ye olan ihtiyaç azalmış olacak, hem de İsrail'in biraz daha rahatlaması sağlanarak bölge ülkeleri arasında yeni bir işbirliğinin temelleri atılmış olacaktır. Belki de daha uzun vadede; Bakü-Ceyhan petrol boru hattının güzergahında da revizyon yapıp, Azerbaycan petrolü İsrail üzerinden verilmeye başlanacaktır.³⁴⁶

Şu an Kuzey Irak'taki petrolün gelecek paylaşımını belirleyen Zalmay Halilzad önce ABD Dışişleri Bakanlığı'nda sıradan bir memur iken, kısa süre içinde aynı bakanlığın siyasal planlama bölümüne getirilmiştir. Zalmay Halilzad'ın petrol ve Ortadoğu gibi iki ana konu, önemli uğraş alanlarını teşkil etmektedir. Afganistan'da geçmişte Taliban'ı Ruslar'a karşı kullanan sözkonu kişi daha sonra, Afganistan'da Taliban'ın yıkılıp Karzai'nin yönetime gelmesinde en etkili isim olmuştur. Şimdi de, ABD ve İsrail'in bölgedeki petrol ve Kürt politikasını ilgili kişinin çizdiğine ilişkin çeşitli makale yazarlarının görüşleri bulunmaktadır. Petrol uzmanlığı, Kuzey Irak'ta Kürtlerle haftalardır birlikte bulunmasıyla bütünleşiyor. Daha 1998'de, Savunma Bakanı Rumsfeld, onun yardımcısı Wolfowitz ve eski CIA Başkanı Woolsey ile birlikte, dönemin Başkanı Clinton'a, Saddam'ın tasfiye edilmesi gerektiği yönünde mektup yazarların arasında Halilzad da bulunmaktaydı.

Bilindiği gibi çok uzun zamandan beri Türk dış politikası mevcut Kuzey Irak politikasını kararlılıkla sürdürmeye çalışmasına rağmen, kanımızca Türk dış politikası statüko denilen mevcut durumu koruma ve sürdürme üzerine kuruludur. Böyle bir politika dinamik değildir, beklenmedik şekilde ortaya çıkan olaylara önceden hazırlıklı değildir. Ancak statükoyu devam ettirmek her zaman mümkün olamayacağı gibi, bazen de devam ettirmemek daha doğru bir politika olabilir. Her ne kadar özellikle dış politika konusunda sert ve ani yön değiştirmelerinden kaçınmak gerekirse de

³⁴⁶ http://www.stradigma.com/turkce/mayis2003/makale_07.html

Talabani'nin Devlet Başkanı seçildiği bir dönemde Türkiye dış politik anlayışını günün koşullarına uyarlayarak revize etmelidir.

Yine bilindiği gibi Türkiye II.Dünya Savaşı sonrası Batı dünyasıyla ittifakı kendi inisiyatifiyle kurmuştur. 1950'li yıllardan sonra Türkiye'nin dış politikası ve savunması ABD ve NATO eksenli olmuştur. II.Dünya Savaşından sonraki gelişmeler Türkiye'nin Batı ittifakı içinde yer alma tercihinin çok daha somut bir biçimde ortaya çıkmasına neden olmuştu. 1945 Sovyet notalarının da büyük etkisi SSCB tehdit algılaması sonucu; ve Türk egemen elitinin NATO üyeliğinin Cumhuriyetin ilanından beri benimsenen Batıcı dış politikanın doğal bir sonucu olarak görmesi, II. Dünya Savaşı sonrası liberal fikirlerin Türk aydınlar arasında kök salması sonucunda kamuoyunda NATO üyeliğinin bu ideolojik değişimin doğal bir uzantısı olarak görülmesi, Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişimine paralel bir biçimde oluşan ulusal burjuvazinin batı ile bütünleşmesi ve bu bağlamda NATO üyeliğini desteklemesi bu tercihin en büyük nedenlerindendi.³⁴⁷

Bu politika 50 yıl boyunca başarılı da olmuştur. Her ne kadar Türkiye uzun yıllar boyunca Sovyetler karşısında batının ileri karakolu durumunda olmuşsa da, bu durumun zarardan çok yarar getirdiği açıktır. Bu sayede Türkiye Sovyet tehdidinden korunmuş, batı ülkelerine ve batı medeniyeti değerlerine daha çok yaklaşmış, Türk demokrasisi bu sayede gittikçe gelişmiş ve güçlenmiş, ülkenin sıkıntılı yıllarında batı ülkelerinin ekonomik yardımlarıyla geçici de olsa bir rahatlık sağlanmıştır. Ancak bu dönemin bazı sakıncaları da olmuştur.

Atatürk dönemindeki borçlanmama politikası terkedilmiş ve dış borçlar giderek artmıştır. Dış borç ve aşırı bağımlılık sonucu dış politika ve hatta zaman zaman iç politika bağımsız bir şekilde belirlenememiştir. Türkiye kendi milli menfaatleri doğrultusunda farklı politikalar uyguladığı zaman da karşısında ABD ve batılı dostlarının ambargolarıyla karşılaşmıştır. Ambargolar bazen saygı ve protokol kurallarını aşan aşağılayıcı bir tavır içinde gündeme getirilmiştir. Zaman içerisinde ilişkiler tekrar rayına oturtulmuş ve Türk dış politikası ABD eksenli olmaya devam etmiştir. Türk dış politikası, siyaseti ve hatta ekonomisi ABD'ye dayanmaya devam etmiştir. Türkiye her zamanki doğru tavrı gereği ilişkilerinde hep samimi davranmıştır. Ancak, ABD ve diğer batılı devletlerin aynı samimiyeti, özellikle Kıbrıs, Ermeni meselesi, Türk-Yunan ilişkileri gibi konularda gösterdiklerini söylemek zordur.

1990'lardan sonra dünya konjonktürü değişmiştir. İki kutuplu dünya sistemi yerini tek kutuplu dünya sistemine bırakmıştır. ABD artık tek süper güç olma konumundaydı. Türkiye yine dış politikasını ABD eksenli sürdürmeye devam etmiş ve en güvenilir müttefiki olarak hep ABD'yi

³⁴⁷ http://www.cumok.org/html/cumok/istanbul/mdemir_nato.htm

görmüştür. Oysa ABD de aynı söylemleri dile getirmesine rağmen, Türkiye'yi daha farklı değerlendirmeye başlamıştır. Statükocu dış politika anlayışını değiştiremeyen Türkiye ABD dışında oluşan yeni oluşumların ve fırsatların uzağında kalmıştır. Bu durum aleyhine olan bazı durumları tespit edebilmesini kanımızca da engellemiştir.

Türkiye PKK terörü ile mücadele ederken PKK'lı militanlar ABD, İsrail ve Avrupa devletlerince "özgürlük savaşçıları" olarak nitelendirilmişlerdir.³⁴⁸ Ne zaman terör olgusu Batı dünyasını kendi evinde vurmuş, PKK ancak o zaman terör listesine dahil edilmiştir. ABD Körfez Savaşı sırasında 36. paraleli adeta paralellikten çıkararak Irak'ın kuzeyindeki Peşmergelerin yaşadığı bölgeleri "Güvenlik Bölgesi" ilan etti ve bu paralel içine giren Irak Türkmenler'ini bu güvenlik bölgesine almamış ve Türkmenler Saddam rejiminin insafına bırakılmışlardır. İddialara göre, yine Irak'ın kuzeyinde ABD helikopterleri Cudi Dağı'na ve PKK militanlarının bulunduğu bölgelere ne olduğu anlaşılamayan büyük paketler atmışlardır.³⁴⁹ Daha da ileri giderek Körfez Savaşı sonrası Irak'ın kuzeyinde adı bile konmuş ama henüz tanınmamış bir yeni devlet oluşumunun alt yapısını desteklemiş ve gerçekleştirmişlerdir. Türkiye'nin ABD'yi II. Körfez Savaşında desteklemesi sonucu Irak'a uygulanan ambargoya katılması kendisinin milyarlar dolar zararına neden olmuştur ve makro anlamda da Türkiye ekonomisi savaştan şiddetle etkilenmiş, 1990'da %9.4 olarak gerçekleşen büyüme hızı 1991'de % 0.3'e inmiş, bütçe açığı %180 artmış, durgun ekonomiye karşın enflasyon 11 puan yükselmiştir.³⁵⁰

Irak'a yönelik Amerikan saldırısı öncesinde ve sırasında iki ülkenin bölgeye yönelik tarihi, siyasi ve etik algılama ve anlayışlarının farklılığı sonucu TBMM'den ABD askerlerinin Türk topraklarında konuşlanmalarına yönelik ABD'nin beklediği yönde bir karar çıkmadı. ABD'nin planları bozuldu ve ABD'de bu durum bir hayal kırıklığı yarattı. İlerde detayıyla değinileceği gibi bu kararın alınmasındaki en büyük pay da yine ABD'nindi. ABD'nin Irak'ın kuzeyinde Türkiye'nin hassasiyetlerini bile bile Türk Silahlı Kuvvetler'ini bölgede istememesi (kendi kontrolünde ve sınırlı sayıda istemesi), Türkiye'ye göz dağı vermek amacıyla Peşmergelerin liderlerine hadlerini ve maksatlarını aşan demeçler verdirtmesi ve Türkiye'yi, içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıdan yararlanarak hem kendi hem de dünya kamuoyunda para için her şeyi yapan bir konumda gösteren karikatürlere malzeme yapması bu kararın olumsuz çıkmasındaki temel sebeplerdi.

ABD bütün bu gelişmeleri kendi çıkarları ve bölgedeki menfaatleri açısından ciddi olarak değerlendirmektedir. ABD, bugün hem Irak'ın kuzeyindeki hem de bölgedeki gelişmelerde ortaya

³⁴⁸ http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/orta/rap_eyl2001.htm

³⁴⁹ Nazım Alpman, "İşgal Tasvip Edilemez", **Akşam**, 17 Şubat 2003

³⁵⁰ Mustafa Hayri & Mahmut Tekçe, "Irak Savaşı ve Türkiye Ortadoğu Ticareti", **Turkish Time**, 15 Ekim 2003 http://www.turkishtime.org/20/4_tr.asp

koyduğu tavırlarla adeta Türkiye’den tezkerenin reddinin hesabını sormaktadır. Musul-Kerkük olayları, ABD’li emekli general Garner’ın Barzani ve Talabani ile ilgili destekler tutumları ve Süleymaniye’de Kürt öğrencilere: “Burada son 12 yıldır yaptıklarınız bağımsızlığınıza giden yol için mükemmel bir başlangıçtır” şeklinde hitap etmesi,³⁵¹ İncirlik üssüne inen ama diplomatik nezaket kurallarını bir yana iterek Türkiye’ye kızgınlık gösterisi yapan Rumsfeld’in tutumu, PKK militanlarının isim değiştirerek Bağdat’ta şube açması ve en son olarak da Wolfowitz ve Grossman’ın Türkiye’yi suçlar mahiyette yaptıkları açıklamalar bu tavrın önemli yansımalarıdır.

Kanımızca artık tek merkezli ve aşırı bağımlı bir dış politika izlemek Türkiye için doğru değildir. Geniş çerçeveli, aktif ve hazırlıklı bir dış politika izlemek zamanı gelmiştir. Türkiye’nin Tarihi, coğrafyası, stratejik konumu O’nu bu tür bir politika izlemeye zorlamaktadır. 1990’lı yıllara kadar birbiriyle örtüşür gözükür Türkiye ve ABD’nin dış politikalarında önemli sayılabilecek farklılıklar görüldüğünü, İsrail ile de tamamen çatıştığı artık malumu ilan noktasına gelmiştir.

Bölgeye yönelik ABD ve Türkiye politikalarını şöyle değerlendirmek de mümkündür:

1990’lardan sonra uluslararası konjonktür büyük değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikte birlikte özellikle ülkemiz için çok sayıda yeni imkanlar ve bunlara paralel olarak da yeni problem sahaları ortaya çıkmıştır. Her ne kadar geleneksel Türk Dış Politikası ilkeleri statükocu yapısını korumaya çalışmışsa da, Türkiye’nin de içinde bulunduğu bölgede bu yıllardan itibaren çok büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişim süreci hala da devam etmektedir. Türkiye’nin statükoyu koruma ve zarar görmeme isteği onu haklı olarak öncelikle savunma gücünü ve savunma sistemlerini güçlendirmeye yöneltmiştir. Bu tür güçlenme de ekonomik zenginlik ve teknolojik bilgi ile sağlanacağından, son gelişmeler Türkiye’yi uluslararası kuruluşlar ve ekonomik ve askeri bakımdan güçlü ülkelerle işbirliğine yöneltmiştir. Ancak zaman içerisinde bu işbirliği, bağımlılığa dönüşmüş, bazı milli ve hayati konularda, Türkiye, askeri gücünün kullanılıp kullanılmamasına yönelik ekonomik, siyasi ve askeri baskılarla karşılaşmıştır. Türkiye’nin milli çıkarları doğrultusunda hareket etmesi, özellikle askeri gücünün, silah ve malzeme aldığı ülkelerin getirdiği sınırlamalarla önlenmek veya kontrol edilmek istenmesini ortaya çıkarmıştır. Bu durumu Türkiye çok sık yaşamıştır. Ama maalesef, kendisine hareket serbestliği getirecek yeni politikalara yönelmemiş, aşırı bağımlı politikasını sürdürmeye devam etmiştir.

ABD ise temel politikasını, dünya enerji kaynaklarının kontrol edilmesi üzerine kurduğu strateji ile yürütmektedir. Bu stratejisini de açık açık bütün dünyaya bildirmekte ve gereğini de yapmaktadır. “Petrol ve diğer enerji kaynaklarının, ABD ve onun müttefiki olan gelişmiş ülkelerin ekonomilerine

³⁵¹ Brian K. Knowlton, “U.S. Administrator in Iraq Pledges a 'Mosaic' Government”, **New York Times**, 22 Nisan 2003

zarar vermeyecek şekilde çıkarılması, işletilmesi ve uygun fiyatlarla kesintisiz bir şekilde çıkarılmasının ve işletilmesinin devamı” diyebileceğimiz bu temel politika gereği, ABD, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya gibi petrol ve doğalgaz bakımından çok zengin ülkeleri ve bu ülkelerin yer aldığı coğrafyayı daimi bir şekilde kontrol etmek istemekte ve bu bölgedeki güç dengelerinin hep kendi ulusal çıkarlarına uygun biçimde şekillenmesine çalışmaktadır.

ABD, bir yandan hâkim olmayı planladığı yörelerdeki doğal kaynakları emniyete almak, diğer yandan IMF ve Dünya Bankası'nın desteğiyle serbestleşme politikalarını uygulayarak ilgili ekonomileri çokuluslu ABD şirketlerine açmayı hedeflemektedir.³⁵²

Bu bölge Türkiye'nin içinde bulunduğu bir bölgedir. Türkiye aynı anda hem Ortadoğu, hem Kafkasya ve hemde Orta Asya coğrafi bölgesinin bir parçasıdır. ABD'nin yeniden biçimlendirmeye çalıştığı bu coğrafyada, bu şartlar içinde, 1990 öncesi politikaları sürdürmek ve bu politikaların devamını sağlamaya yönelik çabalar içerisinde bulunmak realpolitik şartlara uygun olmadığından mümkün de değildir. ABD'nin, bulunduğumuz coğrafi bölgeye yönelik politikalarını ana hatlarıyla şu şekilde özetlenebilir:

- * Petrol ve enerji kaynaklarını kontrol etmek
- * İsrail'in varlığını garanti altına almak
- * İsrail'e tehdit oluşturma potansiyeli taşıyan ülkeleri zayıflatmak
- * Bu çerçevede Irak, Suriye ve İran'ı kontrol etmek
- * Emperyalizme karşı tavrı alan radikal İslam tehlikesini azaltmak
- * Bölge ülkelerindeki kimyasal ve biyolojik kitle imha silahlarını ortadan kaldırmak.

ABD'nin bu politikaları, bizimde içinde bulunduğumuz bölgenin diğer ülkelerinin politikalarıyla uyumlanmamaktadır. Ama görülmektedir ki ABD, bu konuda bir zorlamanın içerisinde. Bölgedeki hiçbir ülkeye söz hakkı dahi tanımamakta kararlıdır. Son zamanlarda Suriye üzerine ABD siyasi baskısının giderek arttığı gözlemlenmektedir. Anlaşılan odur ki ABD, Suriye'ye karşı, Irak'taki gibi doğrudan bir askeri saldırı yerine, baskı ve tehdit uygulamalarıyla bazı önemli gelişmeler sağlama yoluna gitmektedir. ABD'nin, Suriye'ye yönelik bu siyasi ve askeri tehdit ve baskının önemini azaltacak girişimlere de çok sert tepki verdiği tanık olunmaktadır.

Diğer taraftan Irak'a tamamen yerleşmekte olan ABD, “kapatma” ve “baskı” politikasıyla İran'ın da bölgedeki etkinliğini azaltmaya yönelik çabalar içine girmekte ve İran'ı dünyadan ve bölgeden izole ederek Basra Körfezi'ndeki etkinliğini sürekli ve tartışmasız hale getirmeye çalışmaktadır.

³⁵² Prof. Dr. Sinan Sönmez, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 2004

Kafkasya ve Orta Asya'da ise ABD, Rusya Federasyonu'nun isteklerini ön planda tutmaya ve Rusya Federasyonu'nu karşısına almamaya özen göstermekte; ekonomik yardım ve kredilerle bu bölgede Rusya Federasyonu'nun desteğini sağlayarak politikalarını yürütmek eğilimini sürdürmektedir. Rusya Federasyonu'nun Avrupa Konvansiyonel Kuvvet İndirimi (AKKA) anlaşmasına karşı çıkması ile başlayan ve NATO'nun genişleme süreciyle devam eden anlaşmazlık üzerine, ABD Senatosu AKKA anlaşmasını Rusya Federasyonu'nun istekleri doğrultusunda değiştirmiş ve öylece onaylamıştır. Rusya Federasyonu da NATO'nun genişlemesine karşı çıkmamıştır. Rusya Federasyonu'na verilen tavizler Türkiye'nin politikası ile uyuşan tavizler değildir. Rusya Federasyonu'nun Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'da askeri üs açmak istemesi, açması, asker bulundurması, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilgili politikalarında olumsuz bir durum ortaya çıkarabilir. Ne var ki ABD tercihini Rusya Federasyonu'ndan yana kullanmıştır.

Artık Türkiye şunu görmelidir: İçinde yaşadığımız dünya yeni bir dünyadır. Yerinden oynayan taşlar yeniden yerlerine yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'nin bu yeni dünyada birçok manevra ve işbirliği alanları vardır. Süper güce aşırı bağımlı politikalar yerine, Balkanlar'da, Doğu Avrupa'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkaslarda yeni imkanlar ortaya çıkmıştır. Kuzey Irak politikasını da bu anlayış çerçevesinde yeniden şekillendirmelidir.

Yukarıda belirtilen bölgelerde yürütülen ABD ve İsrail politikaları, Türkiye'nin uzun vadeli bölge politikaları ile örtüşmemekte, aksine çoğu yerde karşı karşıya gelmektedir. Bu nedenle de Türkiye, ABD ve İsrail ile iyi ilişkiler içinde olarak ama tam teslimiyet içine girmeden, Rusya, Orta Asya, Uzak Doğu gibi birbirinden çok farklı ama Türkiye ile doğrudan ve yakından ilgili bölgelerle daha yakın ve daha sıkı işbirliği arayışı içinde olmalıdır.

Türkiye, Kafkaslar, Orta Asya ve Akdeniz'de Rusya ile birlikte önemli roller üstlenebilir. Diğer yandan Orta Asya'daki devletler ve Ortadoğu'daki komşularımızla yapılabilecek bölgesel ekonomik ve siyasi işbirlikleri, hem bölgeye hem de dünyaya istikrarın ve barışın gelmesine katkı yapabilir. Bu tür bölgesel işbirlikleri ne AB'ye ne de ABD'ye karşıdır. Ayrıca bu tür işbirlikler bu ülkelere karşı alternatif de değildir.

Türkiye yeni dünya konjonktüründe tek merkeze aşırı bağımlı olmaktan çıkmalı, aktif ve çok yönlü bir dış politika izleme yollarını aramalı ve bulmalıdır. Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkaslar'da Türkiye'nin milli çıkarları ve bölge ülkelerine yönelik politikaları, 1990'lar öncesine göre, artık AB ve ABD politikaları ile paralellik göstermeyebilir. Türkiye bu çok yönlü yeni oluşumlar ortasında, kendine daha çok güvenerek, kendi genç nüfusuna, eğitilmiş insanlarına, girişimcilik ruhuna daha fazla ağırlık vererek yeni ve milli politikalar yürütmek zorundadır. Yukarıda saydığımız bölgelere Türkiye'nin yakınlığı, ortak kültür bağları ve değerleri, bu bölgede

yeni siyasi, askeri ve ekonomik ilişkiler içine girmeye Türkiye'yi zorlamaktadır. Bunun içinde Türkiye'nin hedeflerinin net bir şekilde ortaya konmasına, kalıcı ve akılcı bir strateji belirlenmesine ve izlenmesine ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak, ABD, Arap-İsrail anlaşmazlığını terörün psikolojik kaynağı olarak kabul etmekte, Irak'ı da aynı zamanda envanterinde kitle imha silahları da bulunduran potansiyel terör tehdidi olarak görmektedir. ABD bu durumdaki Irak'ın hem petrol kaynakları ve İsrail'in güvenliğini, hem de bölgenin istikrarını tehdit ettiğini, bu nedenle Irak'ın uluslararası sisteme uygun hale getirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Irak'ın şu anda içinde bulunduğu politik bölünmüşlük ve otorite eksikliği gerek Ortadoğu gerekse Türkiye ve diğer ülkeler için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Bilindiği gibi bu durum gerek ekonomik ve gerekse güvenlik gerekçeleri itibarıyla en çok da Türkiye'ye zarar vermektedir.

Türkiye'nin jeopolitik gerçeği, Irak meselesine kayıtsız kalamayacağını göstergesidir. Türkiye'nin tamamen dışarıda kaldığı takdirde daha çok olumsuz etkileneceği açıktır. Türkiye'nin kaygılarını paylaşan devletler İran, Suriye ve Irak'tır. Ancak bu devletlerin tamamı Türkiye'nin içinde bulunduğu ittifak sisteminin sadece dışında değil, aynı zamanda tam karşısında yer almaktadır. Her üç devlet de ABD'nin hedef listesinin en üst sıralarındadır. Kanımızca, bu nedenle bölgeye ilişkin diğer komşu ülkeler Suriye ve İran ile eşgüdümlü ve Kuzey Irak'taki hiç bir etnik yapıyı dışlamayan bir politika belirlenip, bu politikanın uygulanmasında sözkonusu edilen devletlerle koordineli çalışılmalıdır. "Benzer sorunlara benzer çözümlerle yaklaşılır" şiarı gereğince her üç ülke (Türkiye, İran ve Suriye) ortak bir platform oluşturarak ortak bir dış politik tavrı belirlemelidir. Irak'ın üniter yapısının korunmasının olmazsa olmaz koşul olduğu argümanını hareket noktası olarak bunu sağlayacak ve uluslararası toplumu bu konuda ikna edecek alternatif projeler ve detaylı argümanlarla Irak'ın yeniden şekillendirilmesinde müdahil olmaları gerekmektedir.

Bölgedeki Kürtler'e karşı Türkiye, Suriye ve İran'ın "Kürt devletine karşıyım" argümanını "Irak'ın üniter yapısının dağılmasına karşıyım" argümanına dönüştürmesi rasyonalite adına gerekliliktir. Yoksa, yalın bir şekilde "Kürt Devletine karşıyım" argümanı Kürt devleti oluşum süreci sonsuza kadar durduramaz. Aksine oldukça zayıf olan, hatta bazı bölgelerde olmayan Kürt milliyetçiliğini canlandırabilir, ki bu da bir Kürt devleti için mevcut zemini daha da güçlendirebilir.

Irak'ta bir merkezi otorite olmadığı sürece devlet ihtiyacının bir şekilde doldurulacağı muhakkaktır. Nitekim Kuzey Irak'ta bu boşluk son on yıl boyunca iki Kürt grup tarafından doldurulmuştur. Bu gruplar kendi üniversitelerinden televizyon istasyonlarına, mahkemelerinden parlamentolarına kadar

bir devlette olabilecek her türlü kurumsallaşmayı sağlamışlardır. Üstelik bu süreçte Türkiye ve İran'ın da ciddi katkıları olmuştur. Örneğin bir grup, uydudan televizyon yayınlarını Türkiye desteğiyle başlatırken, rakip grup bu konuda desteği İran'dan almıştır. Diğer bir deyişle devlet, toplumların temel ihtiyaçlarından biridir ve Bağdat'ın Kuzey'e hakim olamadığı durumlarda bu boşluk bir şekilde doldurulacaktır. Türkiye boşluğun Kürt devleti ile doldurulmasına karşı çıktığı için bunun alternatifini bulup hem bölgeye hem de uluslararası kamuoyuna bunu sunması yine bir gerekliliktir. Zira, Türkiye'nin başka alternatifler sunmadan, sadece bölgesel gelişmelere karşı olduğunu açıklaması Batı kamuoyunda "Türkiye'nin hedefi işgal" algılamasını kuvvetlendirebilecektir. Son yirmi yıl boyunca terör politikaları nedeniyle sürekli olarak eleştirilen Türkiye'nin Kuzey Irak'ı işgal edeceği algılamasının sonuçları tahmin edilenden daha yüksek olabilir.

Son on yılı başka ülkelerin Kuzey Irak politikalarını izleyerek geçiren Türkiye, çok kısa bir zaman içinde açığı kapatmaya çalışmaktadır. Özellikle ekonomi politikaları ile beslenmeyen savunma politikaları ise gelinen noktada etkili olamamaktadır. Sosyal ve ekonomik anlamda Türkiye'den kopuk bir Kuzey Irak, Kürt devleti kurulsun ya da kurulmasın, her zaman için Türkiye'ye dönük büyük bir tehdittir. Türkiye bundan sonra hangi güvenlik politikasını seçerse seçsin sosyal ve ekonomik kanatları noksan bir politikanın orta ve uzun vadede başarı şansı bulunmamaktadır

Kısa dönem için proje değil günü kurtaracak manevralar üretilebilir. Orta ve uzun dönemde ise 1990'ların başlarında başlatılan politikaların derinleştirilerek devam ettirilmesi gerekmektedir. Kuzey Irak'ta bulunan Türkmen, Arap ve Kürt nüfus eğitim, sağlık ve siyaset alanındaki ihtiyaçlarında Türkiye'yi yanında görebilmelidir. Diğer bir deyişle Kürtler de dahil olmak üzere Kuzey Irak'taki halkların hamisi ABD ya da İngiltere değil, Türkiye olmalıdır. Orta Asya'da üniversiteler ve diğer sosyal kurumları kuran Türkiye çok daha yakınında bulunan Kuzey Irak, Kafkasya ve Balkanlar'ı görmezden gelmemelidir. Unutulmamalıdır ki sorun Türkiye'nin bütünlüğü ve güvenliği sorunudur. Güneyini başka devletlere, gruplara ve hatta aşiretler reislerine terk eden Türkiye gelecekte çok ağır bedeller ödeyebilir.³⁵³

Turgut Özal'ın "bölgedeki statüyü korumak için diplomatik atak yapma" stratejisiyle beslenmiş "ekonomi-merkezli Ortadoğu politikası"nın günün koşullarına uygun şekilde revize edilmiş versiyonunun tekrar Kuzey Irak'ta yürürlüğe sokulması kanımızca rasyonel bir çözüm yolu olacaktır. Özal'a göre, Türkiye'nin ana amacı Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması ilkesi içerisinde Irak'ta demokratik bir sistem kurulmasını sağlamaktır: "Irak'ta Arapların, Kürtlerin,

³⁵³ Yrd.Doç.Dr.Sedat LAÇİNER "Türkiye Kuzey Irak'ta Kendisini Zora Sokuyor", **Zaman**, 26 Ekim 2002

Türkmenlerin ve ülkedeki diğer etnik grupların hayatta kalmalarını garanti altına alacak bir demokratik rejimin kurulmasından yanaydı.” Dışişleri Bakanlığına göre ise, Irak’ın toprak bütünlüğünün korunması uğruna BAAS partisinin iktidarda kalmasına bile destek verilebilirdi.³⁵⁴

3. Türkiye ve İsrail’in Ortadoğu Politikalarının Uyuştuğu Alanlar

3.1. İsrail’i, Bir Kısım Politikalarını Türkiye’nin Politikaları ile Uyumlaştırmak Zorunda Bırakan Nedenler

Bölgede kendini yalnız hisseden İsrail, Türkiye’yle askeri işbirliğine giderek stratejik üstünlüğünü artırma imkanını aramaktadır. Türkiye İsrail için potansiyel ve ABD gibi daha büyük ülkelere açılacağı bir pazardır. Bu yolla Kafkasya ve Orta Asya’ya açılım da sağlanabilir. GAP Projesi’ne katılımı S.S.C.B.’nin dağılmasıyla artan Yahudi nüfusu doyurulabilecektir. Ayrıca İsrail, su sorununu da Türkiye vasıtasıyla çözme düşüncesindedir. 1990’dan beri iktidara gelen İsrail hükümetlerinin Türk-İsrail ilişkilerinin gelişmesinde İsrail Devleti’nin milli menfaatlerinin olduğunu tespit etmiş oldukları ifade edilebilir. Tüm bu anlatılanlar ışığında özet olarak denilebilir ki muhtemel Türkiye-İsrail ittifakı bilhassa İsrail’in işine geldiği için, Kuzey Irak’ta her iki ülkenin politikalarının uyumu özellikle İsrail için gereklilik iken ilginç şekilde yine bilhassa politikaların ayrışımı noktasında insiyatif kullanan bizzat İsrail olmuştur.

22 Şubat 1996 tarihli Askeri Eğitim İşbirliği ve 28 Ağustos 1996 tarihli Savunma Sanayii İşbirliği anlaşmaları ile İsrail ile kurulan stratejik işbirliği doğal bir seyrin sonucu olmayıp ağırlıklı olarak her iki ülkenin ulusal çıkarları doğrultusunda gelişme göstermiştir.

İki ülkedeki karar vericiler Soğuk Savaş sonrası dönemde bir çok alanda çıkar birlikteliği görmüşlerdir. Genel anlamda bu dönemde ABD için stratejik önlemlerini korumaya çalışırken, özelde de bölgede yaşanan İslami radikalizme karşı işbirliği yapmak istemişlerdir. Ayrıca İsrail bir yandan böyle bir yakınlaşmayla Suriye’yi çembere alarak Ortadoğu Barış sürecindeki tutumunu etkilemek istemiş, öte yandan en büyük tehlike gördüğü İran’ı da rahatsız etmeyi ummuştur. Türkiye ise böyle bir işbirliği ile özellikle Suriye’ye gözdağı vermek istemiş, bu arada böyle bir

³⁵⁴ Doç. Dr. Ramazan GÖZEN, *Amerikan Kışkacında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası*, Liberte Yayınları, Ankara, 2000, s. 319.

yakınlaşmanın, İsrail kadar olmasa da, İran'a karşı bir caydırıcılık unsuru olmasını da olumlu karşılamıştır. Bütün bunların yanında silah alım-satımının ve ticari ilişkilerin artmasını iki ülke de çıkarlarına uygun görmüştür.

ABD ve Batı desteğiyle yeşermeye devam eden İsrail, çevresel olarak tecrit içerisinde olup bölgesel anlamda yalnız bir devlet konumundadır. Bu noktadan hareketle, bölgedeki yerini sağlamlaştırması, bölge ülkelerine açılması ve barış sürecini başarıya ulaştırması için İsrail'in Ortadoğu'da kuvvetli ve istikrarlı müttefiklere ihtiyacı olduğunu ifade etmek yersiz olmayacaktır. İsrail, Ortadoğu ve komşusu olan olan ülkelerle ilişkilerinde, anti-Siyonist tepki nedeni ile bölgede yalnızlığa itilmiş durumdadır. Komşuları ile olan ilişkilerini sürekli çatışma psikolojisi içinde sürdürmüştür. Hala da bölgenin bir unsuru olabilmek için mücadelesini sürdürmektedir. İşte bölgedeki bu yalnızlığı kendisini dünya üzerindeki diğer ülkelerle ilişkiye girmeye zorlamıştır. Bu ilişki zaten İsrail için mevcuttur. Yeryüzüne yayılmış olan Yahudiler bu ilişkileri kolaylıkla sağlamışlardır. Başta ABD olmak üzere dünya üzerindeki Yahudi Lobisi İsrail'in diğer ülkelerle ilişkisinin temelini oluşturmuş, özellikle Batı alemi İsrail davasını desteklemişlerdir. Bölgede yalnızlığa itilen İsrail'i birçok alanda aralarına almışlardır. Bugün İsrail stratejik alanda ABD'nin sportif ve kültürel alanda Avrupa'nın bir parçası olarak görülmektedir. İsrail dış politikasının önemli ilkelerinden birisi bölge profilinin İsrail karşıtı bir görünümünden uzaklaşmasıdır. Pratik olarak ifade edersek İsrail, bölgenin Arap milliyetçiliği baskın rejimlerinden arındırılmasını arzulamaktadır.

Bunun iki sonucu vardır:

*İsrail, Arap olmayan ülkelerle ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Bu bağlamda Türkiye ve Ermenistan büyük önem taşımaktadır. İsrail'in aynı doktrine uygun olarak 1979'dan önce İran ile yakın ilişkileri bulunmaktaydı. Ne var ki, bu ülkedeki devrim, bu doktrinin İran'da sona ermesine yol açtı. Bu bağlamda altı çizilmesi gereken nokta pratik olarak İsrail'in bölgede Arap olmayan ülkelerin sayısının artmasına, böylece bölgenin Arap karakterinin zayıflamasına yardımcı olacaktır. Bundan dolayı zaman zaman İsrail'in yeni bir Kürt devletine olanak tanıyan (hatta KKTC'nin tanınmasına paralel) söylemler geliştirmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

*Öte yandan Ortadoğu'nun Arap profilinin de tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmayacağına göre İsrail daha ılımlı rejimlerin işbaşında kalmasını desteklemektedir. Bu bağlamda yerleşik monarşiler İsrail açısından önem taşımaktadır.

Tüm bu anlatımlar ışığında İsrail olabildiğince Kuzey Irak'taki çıkarlarını Türkiye'ninki ile olabildiğince özdeşmiş gibi lanse edecektir.

3.2. Türkiye'yi, İsrail'e Yakınlaştıran Nedenler

Kuzey Irak'ta doğan otorite boşluğunun kendi güvenliğini etkilemesi; Türkiye'nin bölgede Batılı güçlerin çıkarları için İsrail gibi bir işleve sahip olması; Türkiye'nin son dönemlerde içine düştüğü yalnızlık; kendini çevreleyen askeri ilişkilere dayanan ittifaklar zincirini kırma çabası; Batı Avrupa ve ABD'nin silahlanma programlarına getirdiği engeller; su ve terör konusunda Arap dünyasının Türkiye'ye karşı tutumu; İsrail'in istihbarat olanaklarından yararlanma isteği; teröre ve siyasal İslamcı hareketlere karşı ortak mücadele verilmesi ve çevresini saran tehditlere karşı ileri teknolojiye sahip silahlanma programını gerçekleştirmek isteği Türkiye'yi İsrail'le ittifaka iten en önemli nedenlerdir.

3.3. Askeri Alanda Ortak Çıkar Birlikteliği

Türkiye ve İsrail arasında özellikle ekonomik ve askeri anlamda son zamanlarda yoğunlaşan işbirliği alanları dikkati çekmektedir. Özellikle askeri alanda şu tür konularda ortak işbirliğine gidilmiştir:

- * Türk pilotlar İsrail'de eğitim alırken İsrailli pilotlar da Türkiye'de eğitim almaktadırlar.
- * Kara birliklerinin eğitimi için de karşılıklı işbirliği bulunmaktadır.
- * Türk tankları büyük bedeller karşılığında İsrail'de modernize edilmektedirler.
- * Türkiye'nin tank, helikopter alımında İsrail tercihli ülkedir
- * Türkiye bir F-104 savaş uçağı filosunu İsrail'den almıştır.
- * İki ülkenin savaş gemileri Akdeniz'de çeşitli tarihlerde ortak tatbikatlar yapmışlardır.³⁵⁵

Askeri alandaki Türkiye-İsrail ilişkileri, 23 Şubat 1996 tarihli Askeri Eğitim ve İşbirliği ve 28 Ağustos 1996'da imzalanan Savunma Sanayi İşbirliği anlaşmaları ile stratejik bir boyuta yükselmiştir. Bu ilişki yumağı doğal bir seyrin sonucu olmayıp ağırlıklı olarak her iki ülkenin ulusal çıkarları doğrultusunda gelişme göstermiştir. Ortadoğu ve Barış Süreci'nin başlamasıyla birlikte Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkilerde, her alanda görülen gelişme askeri sahaya da yansımış ve

³⁵⁵ <C:\Documents and Settings\XP\Desktop\srail-Kürt ili-kileri ve.htm>

buna paralel olarak iki ülke, askeri eğitim ve savunma sanayi konularında işbirliğine gitmiştir. Dönemin Genelkurmay İkinci Başkanı Çevik Bir 23 Şubat 1996'da İsrail'e gitmiş ve Tel-Aviv'deki Savunma Bakanlığı binasında İsrail Milli Savunma Bakanlığı direktörü David İvyr ile yukarıda bahsi geçen Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması'nı imzalamıştır.³⁵⁶ Söz konusu anlaşma iki ülkenin kaderi olan hava, kara ve deniz kuvvetlerinin sürekli işbirliğine dayanmaktaydı. Anlaşmaya göre Türk ve İsrail uçakları birbirlerine hava sahalarını açmışlardır.

Aynı yılın 16 Nisan'ında İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı Ankara'ya gelmiş ve bir gün sonra Sekiz F-16 İsrail uçağı Türk hava sahasında uçuş eğitimi yapmıştır. Mayıs ayında da Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya İsrail'e gitmiştir. Son rutuşları ise Ezer Weizman yapmıştır. Weizman 11 Haziran'da Türkiye'ye gelmiştir. 23 Şubat 1997'de de Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı İsrail'e gitmiştir, Weizman, iki ordunun -Türk ve İsrail- birlikte manevra ve eğitim görme olanağının doğmasından çok mutlu olduğunu söylemiştir.³⁵⁷

Türk Hava Kuvvetlerinin İsrail Hava Kuvvetleriyle ikili eğitim programlarını sıklaştırdığı görülmektedir. Anlaşma hükümlerine göre, İsrail uçakları yılda 4 kez Türkiye'de uçuş eğitimi yapacaktır. Türk askeri uçakları da İsrail'de elektronik harp ortamında eğitim uçuşları yapmaktadır.³⁵⁸

İlk kez 1997 yılında Deniz Kurdu-97 Tatbikatına katılan gemilerden 5'i 16 Temmuzda İsrail'in Hayfa Limanı'na 4 günlük bir ziyarette bulunmuştur. Ayrıca 5-9 Ocak 1998 tarihlerinde Türkiye-İsrail-ABD arasındaki ortak deniz tatbikatı Doğu Akdeniz'de icra edilmiştir.³⁵⁹ 14 Aralık 1999'da düzenlenen Arama-Kurtarma amaçlı "Güvenilir Deniz Kızı 2" tatbikatından sonra, 2000 yılının Ocak ayı sonlarında İsrail'de modernize edilen F-4 savaş uçaklarının Türkiye'ye teslimi gerçekleştirilmiştir. "Güvenilir Deniz Kızı" serisinden üçüncü tatbikat da 1999'un Aralık ayında İsrail karasularında yapılmıştır.³⁶⁰

³⁵⁶ "Türkiye İsrail İlişkilerinin Dünü Bugünü ve Yarını", **Harp Akademileri Basım Evi**, Nisan 1997, s.125-126

³⁵⁷ Hüseyin Aykol, **Ortadoğu Denkleminde İsrail-Türkiye İlişkileri**, Öteki Yayınevi, Ankara, 1998, s.15-17.

³⁵⁸ **Cumhuriyet**, 22 Mayıs, 1996

³⁵⁹ Metehan Demir, "Türk-İsrail İşbirliği İlerliyor", **Milliyet**, 10 Aralık 1997

³⁶⁰ Doç.Dr.Gencer Özcan, "Ortadoğu ve Türkiye", **Hürriyet**, 15 Mart 2000

Ayrıca, 54 adet Türk F-4 Phantom uçağının daha, İsrail Uçak Sanayi (IAI) tesislerinde modernizasyonu projesine başlanmış olup maliyetinin yaklaşık 650 milyon doları bulacağı, bunu için gerekli kredinin ise İsrail hükümeti ve özel bankaları tarafından sağlanacağı belirtilmektedir. Yine İsrail'den, ayrıca Türkiye'nin güneydoğu sınırları boyunca inşa edilmek üzere elektronik çit temini projesi söz konusudur. İran, Irak ve Suriye sınırlarını içine alacak şekilde inşa edilecek olan çitler, tel örgülerden farklı olarak ses dalgalarını tespit edebilen elektronik aygıtlardan oluşmakta ve sınırdan sızmaları anında tespit edebilmektedir.³⁶¹ Bunun yanında İsrail'in ürettiği Sdand-off Popeye-II hava-hava ve hava-yer füzeleri, Arrow füze savar sistemleri, UAV adı verilen insansız hava araçları, taarruz ve taşıma helikopterlerinin modernize ve ortak üretimi ile 800 milyon dolarlık 4 adet Phalcon havadan ihbar uçağı temini gibi projelerde İsrail'le görüşülmektedir.³⁶²

Askeri ilişkilerdeki bu yaklaşma döneminin Türk ve İsrail taraflarının her birine ne kazandırıp ne kaybettiğinin bir bilançosu yapılırsa, bu ilişkiler çerçevesinde yapılan ile Türkiye'nin yıllardır peşinde koştuğu yabancı bir ülkeden know-how, yani teknoloji transferi gibi önemli bir avantajı yakalamış olduğu görülmektedir. Ancak kısa vadede İsrail'in daha kazançlı olduğu söylenebilir. Çünkü aynı anlaşmalar İsrail'e, Türkiye'nin önümüzdeki 25 yıl içerisinde savunmaya harcamayı öngördüğü yaklaşık 150 milyon dolarlık projelerden aslan payını kapma şansını vermektedir.

3.4. Ekonomik Alanda Ortak Çıkar Birlikteliği

Bunun yanında ekonomik alanda çeşitli konularda yoğun işbirliğine gidilmektedir. Örneğin, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel 11 Mart 1996'da İsrail'e gidip, Serbest Ticaret Anlaşması'nı imzalamıştır. Türkiye ve İsrail arasında imzalanan ve 1997'de yürürlüğe giren sözleşmesi Serbest Ticaret Anlaşması ile de, gerek ihracatta gerekse ithalatta artış yaşanmıştır. İhracatta demir-çelik, otomotiv ve yan sanayi ürünleri ilk sıralarda yer alırken, ithalatta minenaral yakıtlar, organik kimyasallar gibi ürünler ilk sıralarda yer almaktadır. 2004 yılında Türkiye'nin İsrail'e ihracatı 1.3 milyar dolar olurken, ithalatı ise 712.8 milyon dolar olmuştur. İsraille bahsi geçen anlaşmaların dışında da son zamanlarda Ticari, Ekonomik, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, Gümrük İdarelerinin Karşılıklı Yardımlaşmasına İlişkin Anlaşma, Türkiye-İsrail Karma Ekonomik Komisyon Birinci ve İkinci Dönem Mutabakat Zaptı imzalanmış

³⁶¹ Faruk Sönmezoğlu, **Türk Dış Politikasının Analizi**, İstanbul, Der Yayınları, 2001, s. 172.

³⁶² Micheal Eisenstadt, "Turkish-Israeli Military Cooperation", **Policywatch**, No.262, Washington, 24 Temmuz 1997

bulunmaktadır. Mütahhitlik alanında, Türk firmaları İsrail'de bugüne kadar 114 milyon dolarlık proje üstlenmiştir.³⁶³ İki ülke arasındaki ticaret hacmi yıllık 2 milyar doları aşmaktadır. Üstelik buna askeri anlaşmalar ve turizm dahil değildir. İsrail, Türkiye'nin en çok ticaret yaptığı dokuzuncu ülke konumundadır. İki devletin birbirleriyle alışverişi sürdürmesinin her ikisinde çıkarına olduğu elde edilen verilerden ortaya çıkmaktadır. İsrail, Türkiye'ye teknolojiden tarıma dek birçok alanda araştırma-geliştirmeye dayalı, gelişkin bir altyapı sunmaktadır. Her iki ülkenin halihazırda hatırı sayılır kültürel, akademik ve ticari bağları bulunmaktadır.³⁶⁴

Bunların yanında Kudüs-Tel Aviv demiryolu hattının Türk firmaları tarafından yenileniyor olması, Türkiye'de iş yapan İsraili firma sayısının 2 bin 500'ü bulması, her yıl 300 bin İsraili turist Türkiye'ye geliyor olması ekonomik ve ticari ilişkilerin hangi noktada olduğunun göstergesidir. 1 milyon Rus göçmeni İsraili olmasına rağmen, Türkiye-İsrail ticaret hacminin Rus-İsrail ticaret hacmini geçerek 2 milyar dolara ulaşmıştır.³⁶⁵

İsrail aynı zamanda Türkiye gibi ileri teknolojiye sahip bir ülke olarak sulama ve sulama sistemleri konusunda bu teknolojiyi GAP bölgesine götürme teklifinde bulunmuştur. Türk - İsrail şirketleri tarım teknolojisi ve sulama sistemleri konusunda 800 milyon dolarlık yatırım yapmak için beklemektedir. Yakın bir zamanda Türkiye ve İsrail arasında imzalanacak olan yeni bir ikili anlaşmanın eşliğindeyiz. Bu anlaşma, önümüzdeki 20 yıl içinde 50 milyon küp suyun Türkiye'den (Manavgat) satın alınması için bir temel oluşturacak. İkinci anlaşma, suyun taşınması ile ilgilidir. Böylelikle İsrail, Türkiye'den su satın alan ilk ülke olacaktır. Bunlar iki ülke arasındaki temel konulardır. Özel sektöre baktığımızda, Türkiye'de başta tekstil, gıda ve teknoloji olmak üzere pek çok karşılıklı proje ve ortak yatırım mevcuttur. İsrail'in Türkiye'de, Avrupa'ya ihracat yapan çok büyük tekstil yatırımı bulunmaktadır. Türkiye'deki Delta Şirketi, Avrupa ülkelerine ihracata yönelik olarak çorap üretmektedir. Türk Telekom'la sadece özelleştirme kapsamında değil, telefon sistemine değer ekleyecek bütün yatırımlarla İsrail ilgilenmektedir. İsrail'de bu konularda uzmanlaşmış büyük şirketler ortak yatırımlarda bulunmak istemektedir.³⁶⁶

3.5. Türkiye'nin PKK Terör Örgütü'ne Karşı Mücadelesinde İstihbarat Paylaşımı

³⁶³ http://www.cnnturk.com.tr/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=92088

³⁶⁴ **The Jerusalem Post**, "Ziyaret Tam Zamanında", 1 Mayıs 2005

³⁶⁵ Ayşe Karat, "Türkiye-İsrail İlişkileri Üzerine Gariplikler...", **Radikal**, 30 Nisan 2005

³⁶⁶ "Yol Haritası Bitmiş Değil", **Turkishtime**, 15 Eylül-15 Ekim 2003

Türkiye ve İsrail uzun zamandır özellikle Güneydoğu'daki terör olgusu ile bağlantılı karşılıklı istihbarat alışverişi içinde bulunmuşlardır. Fiiliyatta İsrail ile teröre karşı çok sıkı bir işbirliği yürüten Ankara, bütün dünyaya ilan edilmek üzere PKK terörüne karşı resmi bir anlaşma yapılmasını istiyordu. Türk tarafınca sunulan metnin üzerinde çalışmalarını tamamlayan İsraili uzmanlar çekince ve önerilerini de ekledikleri kapsamlı “Terör Anlaşması”nın taslağını Haziran 1994'te Türk Dışişleri Bakanlığı'na vermişlerdir. 4 Kasım 1994'de “Uyuşturucu ve Psikotrop Madde Kaçakçılığı ve Kullanımı ile Terörizmle Mücadelede İşbirliği Anlaşması” hayata geçirilirken, aslında İsraililerin Terör Anlaşmasındaki kaygılarının özünü PKK'yı üzerine çekmemek ve daha önce MİT/Dışişleri bazında gizli ve sorunsuz yürütülen işbirliğinin bundan sonra iki ülke polis ünitelerine kaydırılması sonucu bilgilerin İran'a sızdırılması endişeleri oluşturuyordu.

MİT'in MOSSAD ile ortak çalışıp çalışmadığına ilişkin bir soru önergesini hükümet adına yanıtlayan Devlet Bakanı Bekir Sami Dağçe “Bugün sınır tanımaksızın bütün ülkelerin sorunu haline gelen uluslararası terörizm, tüm dünya ülkelerinin ilgili diğer kuruluşları yanında istihbarat örgütlerini de bu konuda belirli bilgi alışverişi sürecine sokmuştur” diyerek bu konuyu ilk kez resmileştirmekteydi³⁶⁷ Ortadoğu bölgesini ellerindeki istihbarat uyduları ve insansız hava araçları ile gece gündüz çok detaylı bir şekilde izleyen MOSSAD'ın, Türkiye'nin PKK'ya mücadelesine verdiği iddia ettiği tartışmalı katkılarının boyutları da bir İsraili görevli tarafından “Sizin için gerekli olanları yeterince sağladığımız kanısındayız. Bizden bir de sizin adınıza PKK ile çarpışmamızı beklemeyin” şeklinde açıklanmaktaydı.

4. Türkiye ve İsrail'in Kuzey Irak Politikalarının Çatıştığı Alanlar

4.1. Genel Olarak Türk-İsrail İlişkilerinin Çatışmacı Boyutu

Türkiye, bilindiği gibi İsrail Devleti'nin kuruluşu için gerekçe yaptığı 30 Ekim 1947 tarihli BM Genel Kurul'unun, “taksim” kararına karşı aleyhte oy kullanmıştır. Birleşmiş Milletler taksim planının onaylanması, Türkiye'nin Ortadoğu politikası açısından bir dönüm noktası idi. Bu tarihe kadar Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası meydana gelen genel konjonktür içinde kendi güvenlik endişeleri içinde olduğundan Ortadoğu ile yoğun bir ilişki içinde değildi.³⁶⁸ Ancak bu tarihten sonra

³⁶⁷ Nezh Tavlâş, “Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri”, *Avrasya Dosyası* (İsrail Özel), Cilt 1, Sayı 3, Sonbahar, 1994, s.7-8

³⁶⁸ Hasan Köni, “Mısır, Türkiye, İsrail Üçgeni”, *Avrasya Dosyası*, Sonbahar, 1994, s. 45.

itibaren bölgeyle yakın temas halinde olacaktı. Bu planın oylanması sırasında takındığı tavırla Türkiye yıllardan beri sürdürüğü “Bölgesel çatışmalardan kendini uzak tutma” politikasından vazgeçerek Ortadoğu bölgesinin en trajedik çatışmalarından biri olan Arap-İsrail çatışmasında taraf tutmak zorunda kalacaktı.³⁶⁹

İlişkilerin gerginleşmesi 1967 Arap-İsrail savaşı sırasında yaşanmıştı. Türkiye bu savaşta açıkça Arap devletlerinin yanında yer alarak İncirlik hava üssünün ABD tarafından İsrail’e lojistik destek için kullanılmasına izin vermemişti.³⁷⁰ Buna karşın Türkiye o dönem Mısır ve Suriye uçaklarına yakıt ikmali yapmaya giden Sovyet uçaklarının hava sahasını kullanmasını engellememiştir. 1967 Arap-İsrail savaşından sonra alınan Birleşmiş Milletler kararında, Türkiye, bütün bölgesel devletlerin güvenilir sınırlar içinde yaşama hakkına dokunulmaksızın, İsrail’in işgal ettiği topraklardan 242 sayılı BM kararına göre çekilmesini istemiştir. Türkiye’nin 1970’lerde Birleşmiş Milletlerin Araplar lehine aldığı kararları desteklediği de görülür. Bu tarihe kadar Batı eksenli olarak yürütülen politikalarda yaşanan hayal kırıklıkları ile Kıbrıs konusundaki destek arayışlarının karşılıksız kalması, Türkiye’yi Ortadoğu konusunda politika değişikliğine itmiştir. Bunun sonucu olarak Türkiye 1967 Arap-İsrail savaşından sonra alınan Birleşmiş Milletler’in 242 nolu kararına paralel olarak İsrail’in işgal ettiği topraklardan çekilmesini istemiştir.³⁷¹ Dönemin Türk Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil Kudüs’ün İsrail Kuvvetlerince ilhakı üzerine ajanslara yaptığı açıklamada şöyle demiştir: “Dünyada üç büyük din için mukaddes bir şehir olan Kudüs’ün statüsünün tek tarafı olarak değiştirilmesi düşünülemez.”³⁷²

Gelişen siyasi ilişkilere paralel olarak bu dönemde Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerinde hareketlilik yaşanmaktadır. Bu ülkelerin Türkiye’nin ihracatı içindeki yeri 1977’de %10.9’dan, 1982’de 37.6’ya yükselmiştir. Aynı dönemde İsrail’in payı ise %0.4’ten %0.1’e düşmüştür.³⁷³

Arap ülkeleri ile ticari ilişkilerini geliştiren Türkiye bu doğrultuda, Nisan 1969’da İsrail’le yaptığı ticaret anlaşmasını iptal etmiştir.

Türkiye’nin bölge ülkeleriyle yaklaşmasında iç politikada göreve gelen yöneticilerin etkisinin yanı sıra Orta Doğu’da radikal ülkelerin yerine muhafazakar ülkelerin bölgeye ağırlıklarını koymaları da etkili olmuştur.

³⁶⁹ Seyfi Taşhan, *Contemporary Turkish Politics in The Middle East (Prospects and Constraints)*, Dış Politika Yazıları, İstanbul, 1953, s.8.

³⁷⁰ Dursunoğlu, *Stratejik...*, s. 36.

³⁷¹ Dursunoğlu, *Stratejik...*, s. 37

³⁷² Karadağ, *İsrail...*, s. 28.

³⁷³ Hakan Yavuz, *Türk Arap İlişkileri ve Filistin Sorunu*, İstanbul, s. 248.

Ekim 1973'teki Arap-İsrail savaşından sonra Türkiye, Arap ülkelerine daha da yakınlaşmıştır. Savaş sonrasında da Arap yanlısı tavrı takınan Ankara, bu tarihten sonra Filistin Devleti kurulması fikri üzerine durmaya başlamıştır. Bu çerçevede Türkiye-Arap ülkeleri arası ticari ilişkiler de ilerlemiştir.

Türkiye, 1975 yılında BM Genel Kurulunun aldığı Siyonizm'i ırkçılık olarak gören kararı desteklemiştir. Ayrıca aynı yılın Ocak ayında Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ), Filistin'i temsil eden örgüt olarak kabul etmiş ve 1976'da İslam Konferansı Örgütüne üye olmuş ve Ortadoğu ilişkilerinde ibresini Araplar yönüne kaydırmıştır. Yine ayrıca 5 Ekim 1979'da FKÖ'nün Ankara'da büro açmasına izin verilmiştir. Açılınca da FKÖ'ye İsrail'le aynı düzeyde temsil hakkı verilmiştir.

İsrail Parlamentosu'nun 30 Temmuz 1980'de kabul ettiği bir yasayla³⁷⁴ Kudüs'ü "İsrail'in daimi başkenti" olarak ilan etmesi ilişkileri gerginleştiren diğer bir adımdı. Türk hükümeti, İsrail'i kınayarak söz konusu yasayı iptal etmesini istemişti. Ancak herhangi bir sonuç alınamayınca, İsrail'in bu tavrını protesto etmek için İsrail'le diplomatik ilişkiler, 28 Ağustos 1980 günü İkinci Katip seviyesine indirilmiş ve Doğu Kudüs'teki Başkonsoloslüğümüz kapatılmıştır.

2 Aralık 1980 de ise Ulusu Hükümeti İsrail'le ikili ilişkileri en alt düzey olan sekreterlik seviyesine indirmiştir.³⁷⁵ Fakat paradoksal olarakda Türkiye ve İsrail arasında güvenlik ve istihbarat konularında işbirliği en çok bu dönemde gelişmiştir.

1983 yılında İsrail, Lübnan'daki Filistin kamplarını bombalaması sırasında ASALA kampını da bombalayarak bu örgütün liderinin ölmesine neden olmuş;³⁷⁶ bu olayın da etkisiyle; Türkiye Eylül 1986'da İsrail'le diplomatik ilişkilerini tekrar maslahatgüzar seviyesine yükseltmiştir.³⁷⁷

1988 yılında Filistin'in yurtdışında bulunan parlamentosu tarafından Filistin Devleti'nin kuruluşu ilan edilmiş ve Türkiye bu devleti diğer 40 devlet ile birlikte hemen tanımıştır. İsrail, Türkiye'nin bu yeni devleti hemen tanımasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş, Türkiye ise Ortadoğu'daki diğer devletlerin belli sınırlar ve barış içinde yaşama hakkını kabul ettiğini belirterek Filistin'i tanıma gerekliliğini ortaya koymuştur.

1990'lı yıllarda ilişkilerdeki gerginlik yerini yumuşamaya ve iyileşmeye bırakmıştır. İsrail ile ilişkiler tekrar 31 Aralık 1991'de büyükelçilik düzeyine yükseltilmiş ve Kudüs Başkonsolosluğu'nun yeniden açılmasına karar verilmiştir.

³⁷⁴ Meliha Benli Altunışık, **Türkiye ve Ortadoğu Tarih Kimlik ve Güvenlik**, Boyut Yayınları, İstanbul, 1999, s. 185.

³⁷⁵ Tavlaş, "Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri" s. 9.

³⁷⁶ Bülent Aras, **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, İstanbul, Sağlam Yayınları, 1997, s. 141.

³⁷⁷ Gülnur Aybet, **Turkey's Foreign Policy and Its Implications for The West: A Turkish Perspective**, London, Rusi Whitehall Paper Series, 1994, s.15.

Hatta iki ülke arası ilişkiler 22 Şubat 1996 tarihli Askeri Eğitim İşbirliği ve 28 Ağustos 1996'da imzalanan Savunma Sanayii İşbirliği anlaşmaları ile stratejik bir boyuta yükselmiştir.

2000'li yıllardan itibaren İsrail-Filistin ilişkisinin gerginleşmesi olgusu beraberinde yeni bir Türkiye-İsrail güven bunalımını beraberinde getirmiştir. İsrail Başbakanı Ariel Sharon'un Ağustos 2001'de gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinde; Başbakan Bülent Ecevit, Filistin-İsrail ilişkilerindeki gerginlikten duyduğu endişeyi belirtmiş ve İsrail'in Filistinliler'e karşı daha ölçülü davranması gerektiğini İsrail Başbakanına iletmıştır.

2004'te bölgedeki gelişmeler yine ilişkilerin gerginleşmesine neden olmuştur. Türkiye bu yıl içindeki İsrail ordusunun Filistinliler'e yönelik gerçekleştirdiği askeri operasyonları bizzat Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ağzından "devlet terörü" olarak nitelendirmiş, protesto için Tel Aviv Büyükelçisi Feridun Sinirlioğlu'nun "danışmalar" adı altında geri çekmişti.³⁷⁸

Irak'ta egemenliğin "göstermelik" devrinden sonra Türkiye, İran ve İsrail arasında müthiş bir nüfuz mücadelesi yaşanmaktadır. İsrail'in Arap olmayan yeni bir bölge devleti kurmaya ve bu devlet üzerinden hareket alanını genişletmeye dönük stratejisi, Türkiye ve İran'ı "aralarındaki rekabeti bir kenara itip", bu yeni ve ortak tehdite karşı yaklaşmaya itmiştir. Türkiye ve İran'ı tehdit eden şey aslında tam olarak Kürtler değildir. Tehdit, Irak'ı işgal eden irade ve bu iradenin hareket alanını genişletip Türkiye, İran ve Suriye'yi istikrarsızlaştırmasına dönük stratejisidir. "Kürt Kartı"nın da bu çerçevede öne sürülmesidir. İsrail şu anda bunu yapmaktadır. "Türk-İsrail eksenini" ile bölgeyi dizayn etmeye kalkışan İsrail'in, Türkiye ile ittifakını bozmayı bile göze alacak derecede tehlikeli hareketlere girişmesi, artık "hesapların değiştiği"nin en açık göstergesi olmuştur. Türkiye'nin AB ile yakınlaştığı ölçüde, Ortadoğu politikasını Anglo-Amerikan gelenekten AB çizgisine taşımasının nedeni de budur. Anglo-Amerikan-İsrail cephesi, bir yandan Türkiye için en büyük tehdit haline gelirken, diğer yandan Türkiye'nin bu tehdite karşı arayışlarını cezalandırmaya çalışmaktadır. İsrail Savunma Bakanlığı'nın 5 Temmuz 2004'te Haaretz gazetesinin İbranice nüshasında yayınlanan rapor bu anlamda ilginçtir. Türkiye'nin AB üyeliğinin faturasını Türk-İsrail stratejik işbirliğinin ödeyeceği vurgulanan raporda, üyeliğin İsrail'e en büyük silah müşterisini kaybettireceği, Türkiye'nin silah alımlarında AB ülkelerine yöneleceği belirtilmektedir. Rapor; AB üyeliği ile İsrail-Türk eksenini biteceği, Türkiye'nin genişleyen AB bloğuna katılmasının bütün Ortadoğu'da domino etkisine neden olacağı ifade edilmektedir.³⁷⁹ Türk-İsrail ekseninin en zayıf döneminde hazırlanan rapor, İsrail-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktasına işaret ediyor: Artık Türkiye ile İsrail'in bölgesel çıkarları çakışmıyor, çatışıyor.

³⁷⁸ Zeynep Güranlı, "İsrail'le Ortak Cephanelik", *Star*, 23 Haziran 2004

³⁷⁹ *Avrasya Dosyası*, İsrail Özel sayısı, 1999, s.230.

Türkiye'nin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, 20 Mayıs tarihinde İsrail'in Refah'taki eylemlerini “devlet terörizmi” olarak niteleyen diplomatik girişimi, İsrail'in Kuzey Irak politikası nedeniyle Türkiye-İsrail ilişkilerindeki bir bozulmaya işaret eden buzdağını iyice su yüzüne çıkardı. Türk tarafında, kamuoyunun İsrail ile sıkı askeri, politik ve güvenlik ilişkilerini kabul etmedeki gönüllülüğü, Irak Savaşı'nın giderek yayılan etkileri nedeniyle aşınmış durumdadır.

ABD Başkanı George Bush, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile Türkiye-İsrail ilişkilerini görüştüğünde, İsrail ile işbirliğinin güçlendirilmesini istemiştir. Bu durum Ankara-Tel Aviv ilişkilerinde yaşanan krizin, bu tür doğrudan ve üst düzey Amerikan müdahalesini gerektirecek bir düzeye geldiğini ortaya koymaktadır. Nitekim İsrail'de yayımlanan Yediot Aharonot gazetesi, geçen ayın sonlarına doğru İstanbul'da gerçekleştirilen NATO zirve toplantısı çerçevesindeki görüşmede Bush'un Erdoğan'a, İsrail ile Türkiye arasında sağlam ilişkiler kurulmasının Amerika'nın çıkarına olduğu üzerinde ısrar ettiğine işaret etmiştir. Amerikan Başkanı'nın çabalarından önce Washington'dan, İsrail hükümeti ile gerginlikten kaçınılması çağrısında bulunulmuştu. Bütün bu gelişmeler, gözlemciler tarafından, Türkiye'nin İsrail'e dönük resmi tutumu ve genel olarak Türkiye-İsrail arasındaki ilişkilerde önemli değişimler olarak görülmektedir.

Gözlemciler, bu gelişmeleri bir yandan Amerikan işgalinden sonra Irak'taki durumun etkilerine, diğer taraftan Arap-İsrail çatışmasına dönük Türkiye politikası ile Arap dünyasıyla ilişkilerde yaşanan değişimlere bağlamaktadırlar. Gözlemciler, özellikle Türkiye-Suriye ilişkilerinde krizin aşılmasından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi önderliğindeki Türk hükümetinin Arap dünyasına dönük başlatığı açılımın ardından 90'lı yılların ortalarından bu yana başta askeri alanda olmak üzere büyüyen Türkiye-İsrail ilişkilerinin eskisi gibi olmayacağı tahmininde bulunmaktadırlar.

Türkiye bu askeri işbirliğine zorunlu bir durum olarak bakmamasına ek olarak; ister Avrupa ile ilişkilere ve daha sonra Avrupa Birliği'ne girmeye bel bağlaması olsun, ister Türkiye'nin çeşitli Arap ve İslam ülkeleri ile ilişkilerindeki gelişmeler olsun, Türkiye artık eski imajını değiştirme ve önem verdiği konulara yeni yönler kazandırma ihtiyacı hissetmektedir. Bu alandaki gelişmeler Türkiye'nin adayı Ekmeleddin İhsanoğlu'nun İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreterliği'ne seçilmesinin önemli kanıtlar içermesinden de açık görünmektedir.

4.2. Irak'ın Üniter Yapısına Bakışlarındaki Farklılıklar

İsrail'in Dışişleri eski müsteşarı Alon Liel Aksiyon Dergisi'ne yaptığı röportajda şöyle demektedir:

“İsrail, Irak'ın parçalanmasını istemiyor. Irak'ın, ABD müdahalesi veya uluslararası müdahale ile demokratik bir ülke olduğunu düşünün. Modern, Batı yanlısı. Şüphesiz bu İsrail için bir rüya. Bölgede ikinci bir Türkiye gibi. Fantastik olur. İsrail ve Kürtler arasındaki ilişkiler onlarca yıl öncesine dayanıyor. İsrail'de Kuzey Irak'tan gelme Yahudiler var. Bunlar bölge ile duygusal bağlara sahipler. 1960'lı ve 1970'li yıllarda Kürtlere yardım ettik. Bize karşı düşman Irak'ın en azından kuzey kısmında dost bir ülke isteniyordu. Bunlar duygusal ve tarihi bağlar. Eğer Amerikalılar Saddam'a ya da Saddam benzeri birine Irak'ı bırakırsa, İsrail için yine çok korkunç olacak. Biz, Irak'ın füzelerine hedef olmuş tek ülkeyiz. Irak, bizim iki-üç önemli düşmanımız arasında. Biz Irak'ın bütünlüğünden ve demokrat bir ülke olmasından yanayız. Ama ne olacağı belli değil...Türkiye, Kuzey Irak'la ilgili endişelerini dile getirdikten ve Kürt liderlerle İsrail arasında resmi temas kurulmamasını istedikten sonra İsrail bu liderlerle resmi tüm temaslarını kesti. 1960'lı ve 1970'li yıllarda, İsrail ile Kürt gruplar arasında iyi ilişkiler olduğu doğru. Ama, şimdi Türkiye'nin hassasiyetlerine saygı duyuyoruz. Türkiye talebini ilettikten sonra, ben resmi bir temas duymadım. Çünkü Türkiye ile ilişkiler bizim için çok önemli. Türkiye ile ilişkilerin stratejik değeri, Kuzey Irak'la karşılaştırılmayacak kadar büyük. Kuzey Irak için Türkiye'yi kaybetmek, hayati bir hata olur.”³⁸⁰ Kuzey Irak için Türkiye'yi kaybetmeyi hayati hata olarak gören İsrail, bu gerçeğe rağmen Türkiye ile çatışan Kuzey Irak politikasından vazgeçmemektedir.

İsrail'in yeni Irak'ın zayıf, tehdit içermeyen bir Arap ülkesi olmasını garanti altına almak için Bağdat'a karşı Kürtlerin bir zemin kazanmasını umut ederken, Türkiye'nin Kürt milliyetçiliğini kontrol etmek için Bağdat'ta güçlü bir merkezi hükümet istemesi yönünde.

Gerçek şu ki, Irak Kürtleri mevcut savaşın bir sonucu olarak Bağdat'ta güçlü politik mevkilerden ülkenin üçte birini kontrol etmeye kadar uzanan, Türkmen toplumunun büyük bir bölümüne yurt olan petrol zengini Kerkük şehri de dahil, elde ettiği temel kazanımlar, her zaman için Kürt milliyetçiliği konusunda endişelenen Ankara'nın dikkatinden kaçmadı. Dahası, Kürt milliyetçiliğinin kalesi niteliğindeki Kuzey Irak'ta PKK üyesi 5 bin 300 teröristin varlığı, Kürt sorunu üzerindeki açık yaraya tuz basmaktadır.”³⁸¹

Körfez savaşı sonrası Irak tüm Dünya devletleri tarafından dışlanmış ve büyük yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır. Tüm bu ambargo ve dışlanmalara rağmen Saddam yıllar boyunca ayakta kalmıştır. İlk bakışta bu Saddam'ın ülke içindeki gücü gibi düşünülse de gerçekte Saddam rejiminin devrilmesinin istenmemesinden kaynaklanmaktadır.

Çünkü Irak'ta yaşanacak bir rejim değişikliğinin ardından çıkması muhtemel tablolar çevre ülkelerinin ve ABD'nin işine gelmemektedir.

Kuzey Irak'ta kurulacak olan bir Kürt devleti bölge ülkelerinden Türkiye, Suriye ve İran tarafından kabul edilemez. Her üç bölge ülkesin de sınırları içinde Kürt asıllı kendi vatandaşları bulunmaktadır. Eğer Irak bölünürse ortaya çıkacak olan bu Kürt devleti diğer ülkelerin sınırları içinde bulunan Kürt asıllı kişiler arasında da bağımsızlık yanlısı hareketleri daha da canlandıracaktır. Özellikle bölücü terörle yıllarca mücadele eden Türkiye bir oldu bitti ile meydana gelecek böyle bir oluşumun kendisi

³⁸⁰ **Aksiyon**, “Erdoğan 'Terör Devleti' Diyerek İsrail'i İncitmiş” 10-17 Temmuz 2004

³⁸¹ Soner Çağaptay, “İsrail, Türkiye'yi İkna Etmeli”, **Samanyolu Haber**, 23 Temmuz 2004

için bir savaş sebebi olacağını ilan etmiştir. Ayrıca böyle bir ayrılıkçı hareket İran içinde çok tehlikelidir. İran içinde Kürtler dışında Sünni Araplar ve büyük bir Türk nüfus bulunmaktadır. Aynı ayrılma istediği onları da etkilemesinden endişe edilmektedir.

Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulması stratejik açıdan İsrail ve ABD'nin işine ilk planda gelmektedir. İsrail ve ABD yıllardır desteklediği ve etkilediği Kürt hareketinin bir devlete dönüşmesiyle bu bölgede bir müttefike daha sahip olacak ve ayrıca da ileride de tehlike oluşturacak potansiyele sahip olan Irak Devleti'ni böylece bölünerek zayıflatılmış olacaktır. Fakat diğer yandan İran karşısında bir denge ve set olarak Irak bu bölünmeyle eski fonksiyonlarını yerine getiremeyecektir.

Ayrıca Irak'ta yaşanması muhtemel olan parçalanma sadece kuzeyle sınırlı kalmayıp güney Irak'ta da meydana gelecektir. Burada kurulabilecek olan Şii devlet kaçınılmaz olarak İran etkisinde ve benzer bir rejim olacaktır. Bu yeni oluşum Ortadoğu'daki dengeleri daha da değiştirip İran etkisini daha da arttıracaktır. Üstelik Basra bölgesindeki petrol alanları böylece İran'ın etkisi altına girecektir. Bunun dışında yeni kurulacak Şii devlet diğer Körfez ülkelerini de etkilemesi muhtemeldir. Örneğin Bahreyn'de nüfusun % 80'i Şii'dir. Fakat başta Sünni bir yönetim vardır. Diğer ülkelerde bulunan Şii gruplarında bu etki ile hareketlenmelerinden endişe edilmektedir.

Yine ortaya çıkacak Şii etkisi diğer bölge ülkeleri olan Suudi Arabistan, Ürdün gibi ülkeler tarafından da istenmemektedir.

Tüm bu dengelere rağmen ABD Afganistan operasyonundan sonra Irak'a müdahale etmiştir. Müdahaleden sonra 30 Ocak'ta yapılan seçimlerle kurulan daha liberal ve batı yanlısı bir hükümetçe temsil edilen yeni rejimin vasıtasıyla, bölge ülkelerinin ve özellikle Türkiye'nin rızası alınarak sadece Kuzey Irak'ta kontrollü bir bölünmenin sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Son Irak operasyonu öncesi ABD'deki İsrail lobisinin Irak'ın vurulması konusunda neden bu kadar ısrarlı olduğunu anlamak içinse, İsrail'in geleneksel Ortadoğu stratejisine bir göz atmak yeterlidir.

Irak'ın parçalanması, İsrail'in çok eskiden beri sahip olduğu bir hedeftir. Hatta bu nedenle İsrail Ortadoğu stratejisinde, Kürtler'in yoğun olarak yaşadıkları Kuzey Irak, öncelikli bir yere sahiptir. Siyonist strateji Irak'ın parçalanması ve bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurulması yönündedir.

Türkiye'nin bölgedeki stratejisi ile taban tabana zıt olan bu plan, oldukça düşündürücüdür. Türkiye'nin toprak bütünlüğü için önemli bir tehdit olacak böyle bir gelişmenin Siyonistler

tarafından planlanıp desteklenmesi, Türkiye'nin de İsrail ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi gerektiğine işaret etmektedir.³⁸²

Nitekim Türkiye İsrail'in Kuzey Irak'taki faaliyetlerinden duyduğu rahatsızlığı hem resmi ağızlardan iletmekte hem de çeşitli diplomatik eylemlerle bu tepkisini somutlaştırmaktadır. Bu anlamda, İsrail güvenlik güçlerinin İstanbul Havaalanı'nda, İsrail Hava Yolları'nın uçuşlarına yardımcı olmak için bulunmaları ve silah taşımaları ile ilgili olarak Türkiye kısıtlamalar getirmiş; bir askeri anlaşmayı iptal etmişti. Ancak diğerleri devam etmiştir. Ayrıca görüşmelerde bulunmak için Türkiye büyükelçisini geçici olarak çağırmıştır.³⁸³

Pek çok Türk'ün gözündeki İsrail, Irak Kürtleriyle ilgili dahil olduğu iddialar konusunda suçsuzluğu kanıtlanana kadar suçludur. Bu nedenle Kudüs, Kürt bağımsızlığını desteklemediği konusunda Türkler'i ikna etmek için politikalar uygulamak zorunda ve Irak'ın geleceğinin Ankara ile terslik arz etmediğine dair bir vizyon ortaya koymak durumundadır. Bu doğrultuda, İsrail, Irak Kürtleri konusunda Türk kamuoyu ile bire bir planlarını paylaşma noktasında şeffaf olmalıdır. Kürt sorunu konusunda Türkiye ile birlikte çalışarak, İsrail, Ankara'da güçlü bir desteği yeniden kazanabilir. Eğer İsrail bu doğrultuda ilk adımları atarsa, Türkiye'de bir sonraki adımı atma konumunda olacaktır.³⁸⁴

4.3. Kuzey Irak'taki Kürt Etnik Yapısına Dönük Politikalarındaki Farklılıklar

Bölgedeki Kürtler'in dolaylı olarak İsrail tarafından desteklenmesi, Türkiye, İran ve Irak'ın uzun vadede zorluklarla başbaşa bırakılmasını hedeflemektedir. İsrail kendisi için tehdit oluşturan devletlerin her türlü etnik, dini, ekonomik ve politik zayıf yönlerini araştırarak MOSSAD vasıtasıyla bu zayıf yönlerden saldırmaktadır. Türkiye içinde; Kürt ve Ermeni meselelerini tahrik etmek, bunları gündeme getirmek ve dolaylıda olsa yardım etmek, uzun vadeli planlar içerisinde Türkiye'yi "Lübnanlaştırma-Libaniser" etme politikasını bir parçasıdır.

³⁸² Nuh Gönültaş, **Dünden Bugüne Tercüman**, 11 Aralık 2003

³⁸³ Özdağ, "Prof.Dr.Ümit Özdağ İle Türk-İsrail İlişkileri Konusunda Yapılan Mülakat", **Amerika'nın Sesi Radyosu**, 13 Temmuz 2004

³⁸⁴ Soner ÇAĞAPTAY, "İsrail, Türkiye'yi İkna Etmeli", **Samanyolu Haber**, 23 Temmuz 2004

Türkiye, Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin bütün Irak halkının özgür iradesiyle gerçekleşmesi durumunda, hangi gerekçeyle olursa olsun bu durumu değiştirmeye yönelik bir strateji izlemeyecek, Türkiye'nin bu durumda Türkmenler'in haklarının korunmasının garanti edilmesini istemek ve gerektiğinde bu yönde sınırlı bir müdahalede bulunmak dışında bir seçeneği kalmayacaktır.

KDP ve/veya KYB'nin, Irak halkının aykırı iradesine rağmen bağımsızlık ilan etmeleri halinde, Türkiye'nin izleyeceği stratejiyi belirleyecek temel faktör, Türkiye'nin bu gelişmeden algılayacağı tehdit değerlendirmesi olacaktır.

Türkiye, gerekli gördüğü takdirde böyle bir gelişme karşısında kendisiyle tehdit algılamaları örtüştüğü ölçüde bölge ülkeleriyle de (örneğin İran gibi) işbirliği halinde pasif ya da aktif strateji izleyecektir. Pasif stratejiyle, Türkiye'nin kurulacak Kürt devletine karşı çıkmaması değil, bu devlet karşısında askeri harekate varmayan (örneğin ambargo gibi) önlemlere başvurması kastedilmektedir. Askeri güç kullanımını kapsayacak aktif stratejinin ise, sınırlı askeri harekattan işgale, işgalden ilhaka uzanacak geniş bir yelpazeye yayılması muhtemeldir. Türkiye'nin izleyeceği stratejilerin analizinin, bu stratejilerin belirlenmesinde ulusal güvenlik, çıkar ve tehdit değerlendirmeleri ve iç kamuoyu baskısı kadar önemli bir diğer faktör olan, ABD'nin ve kısmi olarak da uluslararası toplumun Kürt devleti kurulması karşısında sergileyecekleri tutum çerçevesinde yapılması gerçekçi olacaktır.

Bu durumda, Türkiye'nin hareket serbestisi çok büyük ölçüde azalacak, askeri güç kullanımına dayanan aktif önlemler alması, imkansız olmasa da oldukça zorlaşacaktır. Türkiye'nin sınırlı da olsa bir askeri harekate kalkışmasının yaratacağı en ciddi sonuç, hareketin uluslararası alanda yol açacağı tepkiler ve tanınmış bir devlete karşı girilecek hareketin işgal olarak tanımlanmasının, başta ABD'yle ilişkiler olmak üzere dış ilişkilerinde sorun yaratacak olmasıdır. Türkiye'nin yukarıda belirtilen riskleri göze alarak askeri güç kullanımına karar vermesi durumunda, hareketin işgale veya ilhaka dönüşmesi çok düşük bir ihtimaldir. Zira, Türkiye'nin Kuzey Irak'ı işgal etmesi, Kürt devletinin tanınmış ve bağımsız bir devlet olduğu gerçeğini olgusunu değiştirmeyecek, alınacak her türlü askeri önlem Kürtlere diz çöktürmekten ibaret olacaktır. Kısacası işgalle hedeflenen sonuç elde edilemeyecektir. İşgalci güç konumuna düşecek Türkiye, bu işgali sürdürmesinin siyasi zorluklarının yanı sıra, bir süre sonra işgali sona erdirmek ya da bölgeyi tamamen ilhak etmek zorunda kalacaktır. Her iki seçenek de Türkiye'yi uluslararası alanda büyük sıkıntıya sokacaktır.

Türkiye'nin bu durumda, askeri güç kullanımına varmayan pasif önlemlere başvurması daha güçlü bir ihtimal olarak ortaya çıkmaktadır. Bu önlemlerin başında, Kürt devletine karşı ekonomik ve siyasi ambargo uygulanması gelmektedir. Ancak Türkiye'nin tek başına uygulayacağı siyasi ve ekonomik ambargo, istediği sonuçları elde etmesini sağlamayacağı gibi, Kürt devletinin İran ve

Suriye'ye bağımlı hale gelmesi gibi Türkiye açısından hiç de tercih edilmeyecek sonuçlara yol açabilecektir. Türkiye, Kürtlerin ayrılmasıyla parçalanmış ve yeni Kürt devletine karşı düşmanca bir tutum izlemesi muhtemel olan Irak'la birlikte, İran ve Suriye'yi de ambargo uygulamasında yanına çekebildiği takdirde, denize açılımı bulunmayan ve tamamen bu ülkelerle çevrilmiş bir Kürt devletinin ekonomik açıdan yaşamını sürdürmesi imkansız hale gelecektir. Ancak, bu halde de Ermenistan örneğinde olduğu gibi, Türkiye, ABD'nin ve Batı dünyasının baskılarıyla karşılaşacaktır.

ABD'nin bağımsız Kürt devletini tanımaması, Avrupa ülkelerinin tanımaları ihtimalini zayıflatmaktadır. Ancak bu ihtimalin gerçekleşecek olması durumunda Türkiye'nin izleyeceği stratejiyi tespitinde, AB perspektifi, ABD'nin tutumuna kıyasla daha az önemli görülecektir. Bununla birlikte, AB adaylığına ilişkin gelişmelerin Türkiye'nin hareket serbestisini kısıtlayan ya da artıran bir faktör olarak ortaya çıkması muhtemeldir. Bugün itibarıyla, AB perspektifi Türkiye'yi, bağımsız Kürt devletine karşı izleyeceği strateji açısından AB ülkelerinin tepkilerine karşı duyarlı davranmak durumunda bırakacaktır.

Kürtlerin bağımsız devlet ilanının ABD ve Avrupa ülkelerince tanınmadığı, hatta ABD'nin bu tür bir gelişmeye tepki gösterdiği durumda, Türkiye'nin hareket serbestisi genişleyecektir. Ancak bu durumda Türkiye'nin izleyeceği strateji, ABD'nin ve/veya Avrupa ülkelerinin tepkilerini de şekillendirecektir. Avrupa ülkeleri açısından bakıldığında, Türkiye'nin uygulamaya koyacağı sınırlı askeri hareket, işgal veya ilhak önlemlerinden herhangi birisinin, tepkiyle karşılaşması kuvvetle muhtemeldir. Bu defa, bağımsız bir Kürt devleti karşısında Türkiye'nin alacağı meşru müdafaa veya terörle mücadele amacıyla açıklanamayacak herhangi bir önleme Avrupa ülkeleri sıcak bakmayacaktır. Hatta, Türkiye'nin AB'ye üye olmasına karşı çıkan çevrelerin, bu durumda Türkiye'yi işgalci bir güç olmakla itham etmeleri ve Kıbrıs'la irtibatlı benzetmelerle, Türkiye'nin üyeliğe ehil olmadığı tezini işlemeleri de söz konusu olacaktır.

Bu senaryoda, Washington'un Türkiye'nin alacağı önlemlere ilişkin tepkisinde, bu önlemlerin niteliği kadar, Kürtlerin bağımsızlık ilanının, ABD'nin Irak'ta başarılı olup olamaması da rol oynayacaktır. ABD istemese de Kürtlerin bağımsızlık ilan etmeleri, Türkiye-Amerikan ilişkilerinde en azından Türkiye bakımından güven bunalımına yol açacaktır ve bu durum, Washington'u Ankara'nın tepkilerine daha duyarlı hale getirecektir. Ancak, Türkiye'nin alacağı önlemlerin, bugün Kuzey Irak'taki PKK teröristlerine karşı hiçbir şey yapmayan ABD tarafından desteklenmesi beklenmemektedir.

4.4. Barzani'ye Bakış Açılarındaki Farklılıklar

Şimdiye dek Türkiye'ye empoze edilmek istenen stratejik aldatmaların ikisi üzerinde duruldu; Türkiye'nin Suriye'ye ve İran'a karşı kısıktırılması. Ancak bir de Kürt sorunu açısından hayati önem taşıyan Kuzey Irak meselesi bulunmaktadır ve burada da Türkiye'ye yanlış bir politika empoze edilmektedir. Politika, Kuzey Irak'taki farklı gruplar arasında Barzani'nin seçilip desteklenmesi, bir başka deyişle "Türkiye'nin Barzani'ye oynaması"dır.

Önce durumu kısaca şu şekilde özetlenebilir. Bilindiği gibi, 1991'den sonra otonom bir yapı kazanan Kuzey Irak'taki Kürt hareketi içinde iki büyük siyasi baş bulunmaktaydı; Mesud Barzani'nin önderliğindeki Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Celal Talabani'nin liderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB). Bu ikisi arasındaki ayrımın öncelikle sosyolojik bir tabanı vardı; iki ayrı lehçe konuşan iki ayrı Kürt aşiretinin lideriydiler. Barzani, nüfusları Kuzey Irak'ın batısında daha yoğun olan Kırmançların lideriydi. Talabani ise doğuda yoğunlaşmış olan Sorani aşiretinin liderliğini yürütüyordu. Siyasi olarak da KDP, Habur, Zaho, Dohuk, Amadiyah, Minba, Eskikalah bölgelerini kapsayan Bahdinan'da hakimdi. KYB ise Erbil, Revandüz, Diyana, Kuştepe, Taktak, Dokhan, Cemcemal, Süleymaniye, Leylan, Kadir Karam, Molla Umar, Sargala, Bava Nur yerleşim yerlerini kapsayan Soran bölgesini elinde tutuyordu. Sayıları 600 bini aşan ve ağırlıklı olarak Erbil'de yaşayan Türkmenler ise üçüncü önemli grubu oluşturuyorlardı.

Ve Türkiye'de yıllarca, KDP ve KYB liderlerinin birbirinden daha farklı bir mizaca sahip olduklarını ve bunun da izledikleri politika üzerinde etkili olduğunu öne süren bir propaganda yapıldı. Israrlı bir biçimde savunulan ve çok geniş kabul gören bir düşünceye göre; Mesud Barzani, daha güvenilir, sözüne sadık, istikrarlı bir liderdi. Celal Talabani ise sık sık kullanılan deyimle "kaypak" bir politikacıydı; bir gün söylediğini bir sonraki gün yalanlayabilir, dahası müttefiklerini kolayca "satabilir"di.

Bu iki politikacı hakkında çizilen bu farklı tiplerin gerçekleri mi yansıttığını, yoksa sadece ikisinden birinin birileri tarafından tercih edilmesinin bir sonucu mu olduğunu görmek içinse, sahip oldukları bağlantılara bakmak gerekiyordu.

Bu iki Kürt lideri arasındaki bu iddia edilen farkın ilk başta çok fazla bir önemi yok gibiydi. Çünkü Kuzey Irak'taki Çekiç Güç şemsiyesinin ilk dönemlerinde KDP ve KYB işbirliği görüntüsü çiziyorlardı. Fakat bir süre sonra yollar ayrılmaya başladı. İki taraf arasında egemenlik mücadelesi

başladı. Bu arada birbirlerine karşı üstünlük elde edebilmek için kendilerine farklı müttefikler bulmaya başladılar.

Talabani, İran'la yakınlaşma içine girdi. Buna karşı Barzani'nin kimle ittifak kurduğu ise 1996 yazının sonunda ortaya çıktı. Barzani, "Kürtlerin baş düşmanı" olan Saddam'la ittifak yapmıştı.

Bu ittifak 96 Eylül'ünde en önemli askeri meyvesini verdi. Barzani kuvvetleri ve Irak ordusu, Talabani'nin elindeki bölgelere birlikte büyük bir saldırı düzenlediler. Önce Erbil kenti, sonra da Süleymaniye düştü. Talabani, yanında çok sayıda adamı olduğu halde İran'a sığındı ve böylece Barzani Kuzey Irak'ın yegane patronu haline geldi. Aslında bu durum en fazla bir buçuk ay sürecek ve Talabani İran'ın desteği ile kaybettiği bölgelerin çoğunu yeniden ele geçirecekti. Ama yine de, kısa bir süre için de olsa, ortaya bir "Barzani'ye ait Kürdistan" tablosu ortaya çıkmıştı ve tablo ilginç bir takım göstergeler taşıyordu.

"Barzani'ye ait bir Kürdistan" planını yapanlar, petrol gibi bir hesap da yapmadıklarına göre, asıl olarak "Irak'ın parçalanması"ni kendilerine hedef olarak belirlemiş olmalıydılar. Irak'ın parçalanması, bu "birileri" için bir araç değil, başlı başına amaçtır. Yine aynı planı yapanlar, Talabani'ye karşı yapılan operasyondan anlaşıldığı üzere, İran'a karşı son derece büyük bir antipati beslemektedirler ve İran'ın bölgedeki etkisinin kırılmasını her şeyin önünde görmektedirler. Yine aynı planı yapanlar, Saddam'ı o kadar da büyük bir sorun olarak görmemekte, onu en azından İran'a karşı taktik düzeyde kullanılabilecek -ve belki sonra tasviye edilecek-bir araç olarak algılamaktadırlar. Ve bir de, yine aynı planı yapanlar, bu stratejik atmosferin yanında, Barzani'nin bizzat kendisine karşı da büyük bir güven duyuyor olmalıydılar; bir başka deyişle, Barzani onların "adamı"dır.

Bu dört faktörden -Irak'ın parçalanmasını stratejik bir hedef olarak benimsemekten, İran'ı "baş düşman" olarak algılamaktan, Saddam'ı "işe yarayabilir" bir araç olarak görmekten ve Barzani'yle çok sıkı fikri olmaktan- oluşan iz, bizi tek bir adrese vardırır: İsrail.

Barzani'nin bu İsrail bağlantısı, 1960'lı yıllarda başlamış olan işbirliğine dayanmaktaydı ve Barzani aşiretinin içindeki Kürt Yahudileri ile de güçlenmekteydi. (Öyle ki, 16 Nisan 1996'da Ankara'ya gelip üst düzey yetkililerle görüşmeler yapan "Mesud Barzani'nin sağ kolu" Evair Barzani, İsrail pasaportlu bir Kürt Yahudisiydi.) Buna karşılık İran'la ittifak içine giren Talabani ise, Ortadoğu'daki İran-İsrail çatışmasının küçük bir örneğini Kuzey Irak'ta oluşturmuş durumdaydı.

Özetle, İsrail'in Kuzey Irak'taki asıl müttefiki her zaman için Barzani aşireti olmuştur ve bugün de hala öyledir. Buna karşın Celal Talabani'nin bu tür bir İsrail bağlantısı pek olmamıştır; hatta Talabani, Barzaniler'in İsrail'le olan yakınlığına tepki göstermişti: İran Devrimi sonrasında

Tahran'daki ABD Büyükelçiliği'nin arşivlerinde ele geçen belgelere göre, Talabani 1974'te Barzani'yle bağları koparıırken, bunun nedeninin Barzani'nin Amerika ve özellikle de İsrail ile kurduğu gizli ilişkiler olduğunu söylemişti.³⁸⁵

Bu durumda, Barzani'nin güvenilir, ancak Talabani'nin "kaypak" olduğunu sürekli vurgulayan ve Türkiye'yi Barzani'yi desteklemeye, PKK'ya karşı Barzani'yle işbirliği yapmaya yönelten propagandanın da içyüzünü araştırmak gerekmektedir. Çünkü, İran ve Suriye örneklerinde gördüğümüz aldatmaca, belki Barzani konusunda da sergilenmekte olabilir.

Kuzey Irak'ta Kürt devleti adı altında piyon bir devlet kurulma çalışmalarının temelleri 1970'li yıllara kadar uzanır. MOSSAD'ın Barzani'ye yardımı 1970'lerden beri belli aralıklarla hep devam etmişti. MOSSAD, Barzani'ye hem modern silah yardımında bulunuyor, hem de çeşitli teçhizatları sağlıyordu. Hatta dönemin MOSSAD Başkanı Meir Amit, Barzani yandaşlarına , dağlardaki kamplara kadar gelip yardım sözü vermişti. İsrail'in Barzani'ye 1970'lerde başlayan yardımı 5 Nisan 1975 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şöyle anlatılmaktadır:

"Newsweek dergisine göre İsrail Kürtlere beş yıldan beri silah ve askeri malzeme yardımı yapmakta, bir yandan da askeri uzmanlar göndermekteydi."³⁸⁶

Son 10-15 yıl içinde Kuzey Irak'taki siyasi tabloda çok hızlı ve ani değişimler yaşanmıştır. Bu nedenle sağlıklı bir tahlil yapabilmek için bu dönemin bir parçasını değil, tümünü göz önünde bulundurmak gerekir. Türkiye için Kuzey Irak'taki doğal müttefik olarak sunulan KDP'nin ve onun lideri Mesud Barzani'nin gerçek konumlarını görmek için de bu tür bir bakış şarttır. Barzani'nin geçmişine baktığımızda ise genelde unutulmuş olan bir gerçekle yüzyüze geliriz: PKK'ya ilk kucak açan güç Barzani'dir.

PKK'nın Kuzey Irak'a yerleşmesi, 1982 yılında Barzani'nin izniyle olmuştu. Bu dönemde PKK ve KDP uyum içinde çalışmaya başlamışlardır. Suriye ve Lübnan'da eğitilen PKK militanları Kuzey Irak'a kaydırılıyor, Kuzey Irak'da yeni PKK kampları oluşturuluyordu. Türkiye-İran-Irak üçgenindeki Lolan kampı PKK'nın en büyük kampı durumuna gelmişti. Bu kampta KDP'nin radyo merkezi olduğu gibi PKK'nın gazetesi de yayınlanıyordu.

Barzani ile PKK arasındaki bu dostluk, faili meçhule kurban giden ünlü Binbaşı Cem Ersever'in yazdığı "Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan" adlı kitapta şöyle vurgulanmaktaydı: "Mesud Barzani aynı zamanda Türk ordusunun yıllardır operasyon düzenlediği halde temizleyemediği Kuzey Irak bölgesini terör örgütü PKK'ya açıp yerleşmesini sağlayan insandı. 1982 yılı sonlarında aralarında

³⁸⁵ Hasan Cemal, **Sabah**, 12 Eylül 1996

³⁸⁶ Kuru, **Terör...**, ss. 110-111.

yaptıkları anlaşma uyarınca PKK, Kuzey Irak'ta KDP denetiminde bulunan bölgeye gruplar halinde militanlarını yerleştirip kamplar açtı.³⁸⁷

PKK'nın Kuzey Irak'da gösterdiği faaliyetlerden haberdar ve rahatsız olan Türkiye 1983 kışında Irak ile bir "Sınır Güvenliği ve İşbirliği Antlaşması" imzalamıştı. Bu anlaşma çerçevesinde Türkiye, Irak sınırları içine 10 km kadar girerek operasyon yapabilecekti.

Ancak KDP'nin önce Kuzey Irak'a PKK'nın girmesine izin vermesi, daha sonra çıkartmak için hiçbir girişimde bulunmaması, Kuzey Irak'ı en iyi şekilde kullanan örgüte 1987 yılı içinde atılım yapma imkanı vermişti, Hakkari, Eruh, Şırnak, Van-Çatak bölgelerinde zorla örgüte alınan gençlerin de katkısı ile sayıları 100'ü bulan PKK'lı gruplar dağlarda rahatlıkla gezmeye başlamışlardı

Körfez Savaşı sırasında Türkiye-Kuzey Irak ilişkileri de her açıdan değişti. Savaş öncesinde 1983'den beri Irak ile yapmış olduğu anlaşma çerçevesinde Kuzey Irak'a giren; PKK'yı desteklediği için Barzani güçlerini de vuran Türkiye, artık Barzani ve Talabani'ye kırmızı pasaport veriyor, birlikte PKK'ya karşı operasyon düzenliyordu.

Fakat bu operasyonların çarpıcı yönü Talabani ve Barzani güçlerinin Türkiye'yi arkadan vurmasıydı. Binbaşı Ahmet Cem Ersever'in kitabında verdiği bilgiye göre Hakurk bölgesinde Talabani ile PKK arasında 5 Ekim'de gizli bir anlaşma yapılarak gerçekten savaşılmamış, fakat bu durum Türkiye'den sonuna kadar gizlenmişti. Barzani güçlerine gelince, bu güçler içinde de özellikle PKK ile toprak ihtilafı olan aşiretler ciddi bir şekilde çarpışırken diğer Barzani güçleri "operet savaşına" girmişlerdi.

95 Mart'ında yapılan Kuzey Irak hareketleri ise KDP ve KYB tarafından kınandı ve Türkiye'nin bölgeden çekilmesi istendi.³⁸⁸

Operasyona sert tepki gösteren Mesud Barzani önderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Celal Talabani liderliğindeki Kürdistan Yurtsever Birliği (KYB) hareketin Irak'ın toprak bütünlüğünü ihlal ettiğini bildirdiler. KDP'nin Washington'da yaptığı açıklamada, Çekiç Güç'ü oluşturan ülkelerle Birleşmiş Milletler'e çağrı yapılarak, operasyona müdahale etmeleri ve Türk askerlerinin geri çekilmesini sağlamaları istendi.

Bu arada, ABD'nin KDP ve KYB'yi bir araya getirerek, Kuzey Irak'da Saddam Hüseyin'e karşı tekrar birlik sağlamak için çalıştığı Dublin Süreci gerçekleşti. İrlanda'nın başkenti Dublin yakınlarındaki Oroggheda kentinde yapılan görüşmelere ABD, KDP, KYB, Irak Ulusal Kongresi ve gözlemci statüsü ile Türkiye katıldı. Türkiye Dublin sürecinden rahatsız olmuştu. Ancak dışında

³⁸⁷ Ahmet Cem Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, İstanbul, Ocak Yayınevi, 1998, s. 80.

³⁸⁸ Yasemin Çongar, **Milliyet**, 21 Mart 1995

kaldığı takdirde alınacak kararlardan zarar göreceği endişesi ile sürece katıldı ve büyük ölçüde yönlendirildi.

Bu gelişmelerden sonra, PKK bölgede KDP ve KYB'den sonra üçüncü güç konumuna geldi ve kendisini Kuzey Irak politikasının bir parçası olarak kabul ettirdi. Coğrafi olarak Hayat vadisi-Shirvan'ın kuzeyi, Barzan bölgesi, Metina dağı, Zagros Bölgesi, Aşağı Bervari bölgesi, Al Amediyah-Atruş-Agra üçgeni ve Hakurk vadisi bölgesinde PKK'nın 12 büyük üssü 28 küçük kampı kuruldu. Bu kampların özelliği hepsinin Barzani bölgesinde olmasıydı. Ayrıca Dohuk'un 45 km doğusunda bulunan ve Türkiye'den Kuzey Irak'a göç eden ve 13 bin kişinin yaşadığı Atruş kampı PKK için çok önemli bir üs haline geldi. Kamp BM'in koruması altına alındı.

KDP ve PKK Mart 1996'da bir barış anlaşması imzaladılar. Bu anlaşmayla artık Kuzey Irak'a iyice yerleşen PKK, Türkiye sınırındaki Dohuk eyaletinde bulunan iki adet kampı KDP'den "hediye" olarak aldı. PKK Kuzey Irak sorumlusu Cemil Bayık (kod adı Cuma) ve Mesud Barzani'nin yeğeni Neçirvan Barzani tarafından imzalanan anlaşmada, tarafların üçüncü bir tarafla anlaşıp birbirlerine karşı mücadeleye girmeyecekleri sözü verildi. Bu da Barzani'nin o anda Türkiye tarafında değil PKK tarafında olduğunun açıkça göstergesiydi.

Kuzey Irak'ta Talabani karşısında Türkiye'den destek gören Mesud Barzani PKK'ya kucak açmaya devam etti ve KDP'nin 50. yıl kutlamalarına resmen temsilci davet etti. Türkiye'de "Barzani'nin ihaneti" yorumlarına yol açan bu davete Abdullah Öcalan'ın kardeşi Osman Öcalan Erbil'de Selahattin kentine gelerek katıldı. Bu arada KDP'nin 50. kuruluş yılı törenleri, Kuzey Irak'taki peşmergelerin düzenli ordu halinde örgütlendiğini ortaya çıkardı. ABD'nin "PKK bölgede faaliyet göstermemeli, destek görmemeli" güvencesini yalanlarcasına, KDP lideri Barzani, PKK'ya serbest dolaşım hakkı tanıdı. PKK liderleri, ellerini kollarını sallayarak Mercedes'lerle gezmeye başladı.

Tüm bunların ardından, Barzani başta da değindiğimiz gibi, 1996 Eylül'ünde Saddam'la ittifak yaparak bölgeden Talabani'yi sürdürdü. Saddam'la olan işbirliğini Kuzey Irak'ın denetimini ele geçirdikten sonra bozdu. ABD tarafından el altından desteklenen bu operasyon, "Barzani'ye ait bir Kürdistan" projesinin gerekli yerlerden onay alarak ilerlediğini gösteriyordu.

Oysa sözkonusu "Barzani'ye ait bir Kürdistan", Türkiye'nin Güneydoğu'sunu da şiddetle tehdit etmekteydi. Mesud Barzani'nin Aralık 1996'da PKK liderine yolladığı ve ortaya çıktığında Ankara'da "şok" etkisi yaratan mektup, bunun en somut ifadesiydi. Milliyet, Barzani'nin Öcalan'a yolladığı mektubu şöyle anlatmaktaydı:

"...Özel kuryeyle Suriye'ye gönderilen mektupta PKK liderine 'kardeşçe selamlarımla' diye hitap eden KDP lideri (Barzani), PKK mensuplarını 'kardeş' olarak nitelendirdi. Barzani mektubunda PKK'nın mücadelesine destek verdiklerini ve PKK'nın davasını ortak bir dava olarak kabul

ettiklerini vurgularken, ‘içinde bulunduğumuz koşulları, bu gibi davranışların yaratacağı duyarlılığı, halkımızla siyasi ve ekonomik durumumuz üzerinde oluşturacağı yükleri anlayacağınızı temenni ederim’ dedi.

Barzani, mektubunda bugünkü durumla ilgili şöyle bir tablo çizdi: Türkler, köylerimizi ve bölgelerimizi gününbirliğine top ateşi ve uçak bombardımanı altında tutmaya devam etmekte. Buna gerekçe olarak da kardeşlerimizin (PKK kuvvetlerinin) sözkonusu köy ve bölgelerde alenen bulunmalarını göstermektedirler. Sizin mücadelenize destek vererek koşullarımıza göre elimizden geleni yaparken, sizin de bizim koşullarımızı dikkate almanızı ve daha fazla köy halkının tehir edilmemesi için Türklere fırsat vermemenizi bekliyoruz.”³⁸⁹

Barzani’nin mektubunun sonu da, iki taraf arasında var olan bir anlaşmayı açığa çıkarıyordu:

“Bizim tarafımızdan da bazı kişilerin kötü davranışlarda bulunduğu bilinmektedir. Fakat ben şahsen müdahale ederek onlardan hesap sordum ve onları bu gibi işlerden uzaklaştırdım. Bunun nedeni de bu davranışların aramızdaki stratejik ve kardeşçe ilişkiler üzerindeki olumsuz yansımaları önlemektir ve Zatiâlinizden bu noktayı kardeşlerimiz nezdinde vurgulayarak, onlardan anlaşmaya bağlı kalmaları gereğini istemenizi rica ederim. Anlaşmalara fiilen uyulması gerekmektedir.”³⁹⁰

Tüm bunlara rağmen Türkiye, ABD ve İsrail’in Kuzey Irak’taki tercihi olan Barzani’yi “güvenilir bir müttefik” olarak kabul etmek durumunda bırakılmıştır. Hatta Barzani’nin “daveti” üzerine Mayıs 1997’de Kuzey Irak’a tarihinin en büyük askeri hareketini düzenlemiştir. Bu, Batı Kudüs ve Washington’da çizilen “Barzani’ye ait bir Kürdistan” projesinin Türkiye’ye de onaylatılması anlamına gelmekteydi.

Oysa yukarıda göz attığımız gelişim, Barzani’nin Türkiye için güvenilir bir müttefik olduğu tezinin ne kadar aldatıcı olduğunu göstermektedir. Aksine, ortada açık bir durum bulunmaktadır: Gerek Barzani gerekse Talabani, şartlar gerektirdiğinde PKK ile rahatlıkla ittifak kurmuşlardır ve bundan sonra da buna devam edeceklerdir. Türkiye’nin yapması gereken şey ise, bu grupların herhangi birisine bel bağlayarak PKK’ya karşı onlardan yardım beklemek değil, Kuzey Irak’ın Bağdat’ın otoritesinin altına yeniden girmesi için elinden geleni yapmaktır.

Türkiye’yi Barzani’yi desteklemeye yöneltenler -yani ABD ve İsrail- ise, “Barzani’ye ait bir Kürdistan” projesini Türkiye’nin katkısıyla gerçekleştirmek istemektedirler. Bu tür bir devletin orta vadede Türkiye’den toprak talep edeceğini kestirmek içinse kahin olmaya gerek yoktur. Özellikle Türkiye “yanlış” bir yola girer de Barzani’nin Batı Kudüs’teki dostlarını rahatsız edecek politikalar izlerse, Barzani’nin yangına dönüştüreceği Kürt ayrılıkçılığı kıvılcımı, sınırın kuzeyine sıçratılacaktır. Nitekim, Barzani’nin Batı Kudüs’teki dostları bu opsiyonu uzun bir süredir değerlendirmektedirler. Ufuk Güldemir’in aktardığına göre, Dış Politika Enstitüsü’nün 1986 yılında Ankara’da basına kapalı olarak toplanan Türkiye Ortadoğu ilişkileri çalışma grubunda “devletin en üst noktalarında bulunmuş bir yetkili” şu bilgiyi vermiştir:

³⁸⁹ “Barzani’den Apo’ya Mektup”, **Milliyet**, 16 Aralık 1996

³⁹⁰ “Barzani’den Apo’ya Mektup”, **Milliyet**, 16 Aralık 1996

“İsrail’de araştırmacılar son üç yıldır Türkiye’deki azınlık sorunlarını, etnik sorunları incelemeye başladılar. Bunu tabii şöyle yorumlamak mümkün: Türkiye gelecekte Arap müttefiki olarak İsrail’e hasmane bir tutum takınırsa o zaman bu İsrail için çok büyük bir tehdit oluşturur. O zaman Türkiye’nin destabilizasyonu İsrail için son derece önem taşır. Bu yüzden de etnik incelemeleri yaptırıyorlar.”³⁹¹

İsraili araştırmacıların “Türkiye’deki azınlık sorunlarını, etnik sorunları” incelemeye başladıkları 1983 yılının aynı zamanda terör örgütünün de ortaya çıktığı yıl oluşu, dikkate değer bir tesadüftür elbette. Kanımızca, halihazırda İsrail’in başbakanı olan ve Kürt Devleti projesinin de fikir babası sayılan Ariel Şaron’un o dönemde söylediği “Türkiye ilgi alanımız içindedir” şeklindeki sözün anlamını bununla ilintilendirmek mümkündür.

4.5. Kuzey Irak’taki Türkmen Olgusuna Bakış Açılarındaki Farklılıklar

Daha öncede değinildiği gibi İsrail Kuzey Irak’taki Türkmen unsurunu Kuzey Irak politikasının gerçekleşmesinde engelleyici bir faktör olarak görürken, aksine Türkiye Türkmenler’in Kuzey Irak’ta gerçekleşebilecek her tür siyasi yapı değişikliğine karşı güvenliklerinin sağlanması kaygısını taşımaktadır. Türkmen unsuru dahil edilmeden oluşacak bir siyasi denklem Türkiye tarafından kabul edilmeyecektir, buna mukabil İsrail sözkonusu denkleme Türkmen unsurunun dahil edilmesini istememekte ve Türkmenler’i muhtemel bir Kürt devletinin önündeki en büyük engellerden biri olarak addetmektedir. Türkmenler’in Kürtler gibi arkalarında İsrail ve ABD korumacılığı olmayışı gerçeği ve Türkiye’nin Türkmenlerle olan yakın etnik bağı da korumacı bir yaklaşımla Türkiye’yi doğrudan bölgedeki gelişmelere müdahil kılmaktadır. Türkmen sorununun Türkiye açısından taşıdığı önem rasyonel beklentilerden ziyade etnik anlamda sahip olunan kardeşlik duygusu sebebiyle Kürt sorununun İsrail için taşıdığı önemden daha büyüktür. Sözkonusu politikaların nasıl ve niçin çatıştığını kavrayabilmek için Türkmen sorununun da tarihsel süreci içerisinde en az Kürt sorunu kadar derinlemesine bir analize tabii tutulması gerekmektedir. Türkmen sorununun Türkiye için taşıdığı bu manevi önem dolayısıyla açıktır ki, Türkiye hiçbir zaman için İsrail’in Kürt politikasına Türkmen politikasının feda edilmesine izin veremez.

Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Kerkük ve Musul şehirlerinin yer aldığı Kuzey Irak yoğun Türkmen nüfusuyla Türkiye’yi Kuzey Irak olgusuna doğrudan müdahil olma hakkı vermektedir. Ayrılmış Kürt hareketini destekleyen İsrail Kürtlerin isteği doğrultusunda Türkmenler’e karşı olumsuz bir duruş sergilemektedir. Türkmenler Irak’ın üniter yapısının korunmasını savunmaları bu yapının dağılmasını isteyen İsrail içinde bir engel teşkil etmektedir. Kuzey Irak’ta kurulması muhtemel bir Kürt devletinin ana ekonomik kaynağı ve merkezi olması düşünülen Kerkük şehrinin Türkmen ağırlıklı nüfus taşıması da bağımsız bir Kürt devleti arzusundaki İsrail’in Türkmen

³⁹¹ Ufuk Güldemir, *Çevik Kuvvetin Gölgesinde Türkiye, 1980-1984*, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1987, s.141

olgununa karşı tavır almasına neden olmaktadır. Türkmen nüfus bir anlamda Kuzey Irak Kürtleri ve İsrail nazarında muhtemel bir Kürt devletinin önündeki en büyük engel olarak algılanmaktadır.

Türkmenler'in önemli bir kısmının Şii mezhebinden olması gerçeği de bu etnik unsuru İran'a yakınlaştırmakta, bu durum da İran'ı bölgesel en büyük tehdit olarak algılayan İsrail'i tedirgin etmektedir.

Irak'ta yaşayan Türkler'in varlıklarının görmezlikten gelinmesi, haklarının gasp edilmesi, insanlık dışı baskıların sürdürülmesi ve güvenliklerinin Irak yönetiminden olduğu kadar Kürtler tarafından da ihlal edilmesi gerçeği Türkiye-İrak-İsrail ilişkilerini ve Türkiye'nin menfaatlerini etkileyen önemli bir husustur.

Türkmenler geçmişten günümüze kadar en özet şekliyle şu tür haksızlıklara maruz kalmışlardır: Açık yerlerde Türkçe konuşmaları ve kendi dilleri ile eğitim yapmaları yasaklanmıştır, köy ve kasabaları çeşitli bahanelerle yıkılmıştır, yerleşim yerlerinin Türkçe adları, Arapça adlarla değiştirilmiş ve bu arada idari yapılanmada da değişikliğe gidilmiştir, (Örneğin Kerkük ve bazı Türk yerleşim yerleri, Tikrit vilayetine bağlanmıştır, 1981'de alınan bir kararla Türkmenler'in güney illere tehcir edilmeleri kararlaştırılmış ve uygulamaya konulmuştur, çalışan aile bireyleri birbirinden uzak yerlere atanarak, aile bütünlüğünün bozulması sağlanmıştır. Türkmen devlet memurları, genellikle Türkmen bölgeleri dışına atanmıştır. Arazileri istimlak edilerek, güneyden gelen bedevi Araplar'a dağıtılmıştır, Araplar'a Türkmen bölgelerinde yerleşmeleri için teşvik primleri verilmiştir, Kerkük'te Türkler'in gayri menkul satın almaları yasaklanmıştır. Son dönemde ise, asimilasyon politikası çerçevesinde Filistin'den gönderilen muhacirlerin Türk bölgesine ve özellikle Kerkük'ün Türkmen nüfusunun yoğun olduğu alanlara yerleştirilmesi için çalışmalar yapıldığı bilinmektedir.

Türkmenlerin bölgeye 900'lü yıllarda geldiği sanılıyor. Yüzde 30-40'ı Şiiliğin Kızılbaş mezhebinden, diğerleri ise Sünniliğin Hanefi mezhebinden olan Türkmenler'in bugün yaşadığı şerit, kuzeydeki Musul, Erbil, Kerkük, Diyala ve Selahattin illerinin sınırları, başkent Bağdat'ın birkaç mahallesi ile güneydeki Bedre arasında uzanıyor ve Araplarla Kürtler'in yaşadığı bölgeleri kesiyor. Buralar aynı zamanda zengin petrol bölgeleridir. Zengin petrol bölgeleri üzerinde yaşayan bir halk olması gerçeği uluslararası politik tavırların içeriğinin benimsenmesinde Türkmenler'i hesaba alınması gereken bir unsur olmasını gerektirmektedir. Musul vilayetinde Ayn Zala, Kerkük'te Baba Gur, Tavuk nahiyesinde Zambar 1 ve 2; Tuzhurmatu, İncana ve Kifri ile Diyala vilayetindeki Hanekin kuyuları hep Türkmen bölgesinde bulunmaktadır. Bu kuyularda üretilen petrol, toplam Irak üretiminin yüzde 75'ini oluşturduğu gibi, bölgede doğalgaz ve kükürt de çıkmaktadır.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikasının kökleri Atatürk dönemi Türkiye'sine kadar uzanmaktadır. Anadolu toprakları üzerinde yürütülen Milli Mücadele'ye paralel olarak başlayan, bölgedeki hareketler, gücünü yine Anadolu'dan almaktaydı. İngiliz işgalinden sonra Bağdat'ta, Kerkük'te, Musul'da ve Irak'ın başka şehirlerinde, Türk hakimiyetinin tekrar uygulanmasını ve yerleşmesini isteyen pekçok kişi bulunmaktaydı. Bu yüzden Bağdat'ta faaliyete başlayan gizli bir Türk Cemiyeti kuruldu. Türklük yanlısı fikirleri yaymak üzere Cemiyet, Mayıs 1919'da Nuri Efendi'yi Musul'a göndermiştir. Çalışmaya Musul'da başlayan Nuri Efendi, kısa zamanda çoğunluğu Kerküklü Türk Subaylardan oluşan pekçok vatanseveri, bu cemiyet etrafında toplamayı başararak aktif eylemlere girişmiştir.

I. Dünya Savaşı boyunca Osmanlı devletine sadık kalan ve pek çok hizmetler etmiş olan Irak aşiret reislerinden Acemi Sadun Paşa da, İngilizlere karşı mücadelesini sürdürürken diğer taraftan Mustafa Kemal Paşa ile gizlice haberleşmekteydi. I. Dünya Savaşı'nda İngilizler'e karşı ümitsiz, ancak destansı bir mücadeleye girişen Acemi Paşa, savaştan sonra Anadolu'ya geçerek, bütün varlığı ile Milli Mücadeleye katılmış ve yararlıklar göstermiştir.

Musul halkının tüm unsurlarının (Kürt, Türkmen ve Arapların) Osmanlı'ya ve yeni kurulan Ankara hükümetine karşı gösterdikleri bu sadakat karşısında Ankara hükümeti de duyarlı davranmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Mayıs 1920 tarihinde T.B.M.M.'nde yaptığı konuşma, Musul konusundaki düşüncesini ve savunduğu politikayı açık bir şekilde ortaya koymaktadır: "Hep kabul ettiğimiz esaslardan birisi ve belki birincisi olan hudut meselesi tayin ve tespit edilirken, hudud-u millimiz, İskenderun'un cenubundan (güneyinden) geçer, şarka doğru uzanarak Musul'u, Süleymaniye'yi, Kerkük'ü ihtiva eder. İşte hudud-u millimiz budur dedik!"³⁹²

Mustafa Kemal Paşa ve Ankara hükümeti, Musul konusundaki bu kararlılığı Lozan Konferansı'na kadar olan süre içinde çeşitli vesilelerle gösterdi. İngilizler'in Ocak 1921'de Erbil ve Revanduz arasında bulunan ve Ankara Hükümeti'ni destekleyen "Sürücü Aşireti"ne saldırımları üzerine Mustafa Kemal Paşa, Milli Müdafaa Vekaleti'ne çektiği telgrafla Revanduz bölgesine asker gönderilmesini istedi. Bu görev Kaymakam ve Milis Yarbay Özdemir Bey'e verilmiştir. Özdemir Bey, kuvvetleriyle başlangıçta bölgede oldukça önemli başarılar elde etmiş, ancak daha sonra geri çekilmek zorunda kalmıştır. Özdemir Bey'in Revanduz'da kazandığı başarı, bölgedeki halk ve aşiretler üzerindeki nüfuzu Türk Genelkurmayı'nı Musul'un kurtarılması için bazı askeri tedbirlerin alınmasına sevk edecekti.

³⁹² **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Cilt I, s. 745.; **Türk İstiklal Harbi**, Ankara, Cilt IV, Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi, 1966, s. 267.

Lozan Konferansı'nda üzerinde en zor tartışmaların yürütüldüğü konu “Musul Meselesi” oldu. Türkiye için hayati bir öneme sahip olan Musul, I. Dünya Savaşı'nın galibi olarak Lozan Konferansı'na egemen olan İngiltere için de gerek zengin “petrol kaynakları” ve gerekse “Hindistan yolunun emniyeti” bakımından ve gerekse de bölgede oluşumu planlanan Siyonist bir devlet için ele geçirilmesi zorunlu görülen stratejik ve ekonomik öneme sahip bir bölgeydi.

Türkiye ise, haklı olarak, Misak-ı Milli'nin vazgeçilmez bir parçası olan ve bölge inasanlarının da kendisiyle dil, din, kültür ve tarih bağlarıyla bağlı olduğu Musul vilayetini kaybetmek istemiyordu.³⁹³

Musul meselesi, ilk olarak Lozan Konferansı'nın 23 Ocak 1923 tarihli oturumunda ele alındı. İsmet Paşa Türk tezini siyasi, tarihi, etnografik, coğrafi, ekonomik ve askeri açılardan geniş bir şekilde ve son derece tutarlı bir biçimde savundu. Musul vilayetinde yerleşik nüfus, 503.000 kişi olarak gösterilmiş, Türk-Kürt ayrımı yapılmaksızın çoğunluğun Türk olduğu vurgulanmış ve bölgenin Anadolu'dan ayrılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.³⁹⁴

Ancak Musul'u elde etmeye kararlı olan İngiliz heyeti karşı gerekçeler öne sürerek konuyu konferansın ikinci celsesine bıraktırdı. İkinci celse görüşmelerinde meselenin iyice çıkmaza girmesi üzerine Türk heyeti Plebisit, yani halkoylaması önerdi. Musul'da bir oylama yapılmalı ve vilayet halkına Türkiye'ye mi yoksa İngiliz mandası altındaki Irak'a mı katılmak istedikleri sorulmalıydı. Son derece akılcı, adilane ve makul olan bu teklif Lord Curzon tarafından (sonucun ne çıkacağı tahmin edildiği için) kabul edilmemiştir.

Plebisit teklifi karşısında Lord Curzon'un ikinci önemli manevrası Musul meselesinin, I. Dünya Savaşı'nın ardından galip devletler tarafından kurulan Milletler Cemiyeti'ne havale edilmesi ve kararın cemiyet tarafından verilmesi teklifiydi. Bu teklif İngiltere'nin müttefikleri tarafından da desteklenmişti. Ancak elbette ki bu istek İngiltere'nin Musul meselesini neredeyse kendine havale etmesi anlamına geliyordu. Çünkü İngiltere Milletler Cemiyeti'nin kurucusu ve en güçlü birkaç üyesinden biriydi. Bu kuruluşun İngiliz çıkarlarına aykırı bir karar vermeyeceği çok açıktı. Türkiye ise Milletler Cemiyeti'ne üye bile değildi.

Dolayısıyla Türk heyeti İngiltere'nin bu tuzak teklifini kabul etmedi. Türkiye'nin Musul'dan vazgeçmeyeceğini ifade etti. Lozan Konferansı'nın sonraki celselerinde de bir gelişme olmamıştı. 4 Şubat'ta yeni bir barış projesi hazırlayan İngilizler ve müttefikleri barış görüşmelerinin kesilmesi tehdidinde bulunarak bunu Türk heyetine kabul ettirmeye çalıştılar. İsmet Paşa bu teklifi kabul

³⁹³ Ali Naim Karacam, **Lozan**, İstanbul, 1971, s. 3.

³⁹⁴ Seha Meray, **Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler**, İstanbul, Cilt I, 1993, as. 345.

etmedi. Ancak 4 Şubat 1923 tarihinde yazılı bir teklif yaparak Musul meselesini Türkiye ile İngiltere arasında bir yıl içinde ortak bir anlaşmayla çözümlenmek üzere konferans programından çıkarılmasını istemişti. Görüşmeler yine aynı gün sona erdi ve Türk heyeti de yurda dönüş yaptı.

Kısacası, Lozan Barış Konferansı Musul meselesini çözüme kavuşturamadan sona ermişti. Mesele Lozan Antlaşması'ndan sonra Haziran 1926 tarihine kadar sürüncemede kalacaktı. Üç yıllık bir zaman dilimi içerisinde mesele önce 19 Mayıs 1924 tarihinden itibaren Haliç Konferansı'nda ele alınacak, daha sonra Milletler Cemiyeti Meclisi'nde görüşülecek ve nihayet, Haziran 1926 tarihli Ankara Antlaşması ile neticelenecekti. İngiltere ise ihtilafı Musul meselesini 6 Ağustos 1924'te Milletler Cemiyeti'ne götürmüştü..

Milletler Cemiyeti 30 Eylül 1924'te, Musul Meselesini incelemek ve çözümle ilgili tavsiyede bulunmak üzere bir komisyon oluşturulmasına karar vermişti. Komisyon Londra, Ankara ve Irak'ta çalışmaları müteakip 27 Ocak 1925'te Musul'a gelmişti. Komisyonda bulunan Türk delegeler ve özellikle Komisyonun Türk Başkan Yardımcısı Cevat Paşa'yı üniforma ile gören halk galeyana gelerek Paşa'nın çevresini sarmış ve kalabalıktan bazıları Paşa'nın elini yüzünü öpmeye başlamıştı. Kalabalık bir anda büyük bir yürüyüşe dönüşmüştü. Halk Yaşasın Türkiye diye bağırıyordu !! Olay Komisyon raporunda olduğu gibi anlatılmıştır. Bu olay Musul Meselesinde Türkiye'nin haklı olduğunun güçlü kanıtı olmuştur. Çalışmalarını 16 Temmuz 1925'te tamamlayan komisyon, raporunda Musul Vilayetinin kime bırakılması gerektiğini net ve açık ifadelerle belirtememiştir. 1925 Şubat'ında Doğu Anadolu'da Şeyh Said isyanının ardından, 16 Aralık 1925'te ise Musul bölgesi Irak Manda yönetimine bırakılmıştı. Milletler Cemiyeti 16 Aralık 1925'te Musul Vilayeti'nin Irak'a verilmesine karar vermiştir.³⁹⁵

Türkiye defalarca Musul konusundaki İngiliz oyunlarını kabul etmeyeceğini açıklamasına rağmen sonunda Cemiyet Meclisi kararına uymuş ve 5 Haziran 1926'da yapılan Ankara Antlaşması ile Musul'u Irak'a terk etmeyi kabul etmişti.

Ankara Antlaşması, "sınır, iyi komşuluk ilişkileri ve genel hükümler" adı ile üç kesim ve toplam 18 maddeden meydana gelmekteydi. Antlaşmanın bir ve ikinci maddesi Türk-İrak sınırını tespit etmiş, 14. madde ise bölgedeki petrol gelirinin %10'unun 25 yıl süreyle Türkiye'ye bırakılmasını öngörmüştü. Böylece Türkiye; Musul, Kerkük, Erbil ve Süleymaniye'yi 500.000 sterlin karşılığında Irak'a bırakmış, alınan para Düyun-u Umumiye ödemesi şartı ile İngilizlere verilmiştir.³⁹⁶

³⁹⁵ "Türkmenlerin Siyasi Yapılanması", <http://www.iraqiturkman.org.tr/turkmen15.htm>

³⁹⁶ Metin Ayışığı, "Türkmen Politikasında Stratejik Hatalar", **Zaman**, 7 Ocak

Türkmenlerin dramı da bu andan itibaren başlamıştır. Milletler Cemiyeti'nin, 16 Aralık 1925 tarihinde Musul konusunda İngiltere lehine görüş bildirmesi, Irak Türklerinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Artık Irak Türkleri, her türlü uluslararası güvenceden mahrum olarak, kendi kaderleri ile başbaşa öksüz ve mahzun kalmışlardı. Çünkü Ankara Antlaşması'nda Irak'ta kalan Türklerin kültürel veya siyasi yönden yararlanacakları hiçbir madde yer almamış, Türk halkının menfaatleri söz konusu edilmemişti.

Irak vatandaşı olarak yaşamağa devam eden Türk halkı, buna rağmen yönetimin baskılarına da maruz kalıyorlardı. Irak Türkleri de sessiz duramıyor, baskı ve asimilasyon hareketlerine karşı mücadele ediyorlardı. Musul'un İngiliz mandası altında Irak'a bırakılmasını, milliyetçi liderler bir türlü içlerine sindirememekteydiler. Hele bir İngiliz kuklası olan Faysal'ın kral olarak Irak tahtına oturtulması, Türklerden başka Araplar ve Kürtler arasında da tepkilere yol açmıştı. Ne var ki 1932 yılında Irak'ın bağımsızlığını ilan etmesi ile birlikte ülkedeki azınlıkların durumları da kötüleşecek, Irak'ı bir millet haline getirmeye çalışan kraliyet yönetimi azınlıkların haklarını sürekli olarak tırpanlayacaktı.

Kraliyet'in kuruluş anlaşması 1932 yılında yapıldığı şekliyle Irak azınlıklarının yasal haklarını güvence altına almaktaydı. Ancak bir yıl sonra son şeklini alarak onaylanan 1933 Anayasası ülkenin resmi dilinin Arapça olduğunu karara bağlayınca yeni yönetimin politikalarının alacağı yön belli olmuştu. Kral Faysal ise, Irak'ın ayakta kalmasının tek yolunun ülkenin çeşitli etnik ve dini demografik gruplarının (alt kimliklerin) bir tek „Irak vatandaşlığı“ üst kimliği içinde eritilmesi olduğuna inanmaktaydı.

1958 İhtilali bütün azınlıklar gibi Türkmenler için de iyi haberdi. İhtilali açıklayan deklarasyon Türkmenleri Irak ulusunu oluşturan üç unsurdan biri olarak kaydetmiş, Türkmenler de ihtilale açıktan destek vermişlerdi. İhtilalin üzerinden bir yıl geçmeden Türkmenler okullarda Türkçe eğitim, Türkçe radyo ve gazete neşri gibi faaliyetlerini başlatmışlardı. “Bağdat Türkmençe Radyosu” ve onu takiben yayına başlayan “Kardaşlık Dergisi” yıllar boyunca Irak Türkmenlerinin gerek iç gerekse uluslararası platformda sesi olmuştur.

Sonuçta, BAAS İhtilal Komuta Konseyi, 1970'te Irak Türkmenleri'nin kültürel haklarını tanıdığını ilan etmişti. Bu hakların tamamı kontrollü bir şekil ve miktarda kullanılabilirdi. Bir yıl sonra kendisini rejimde oturmuş görmeye başlayan BAAS, baştaki sözlerinden de vazgeçerek Kürt ve Türkmen azınlıklara yönelik sindirme politikalarını uygulamaya başlamıştı. 1974 yılına gelindiğinde Devrim Komuta Konseyi, azınlıkların çoğunlukta olduğu şehirleri Araplaştırmaya başlamıştı. Kerkük bu politikanın bir numaralı hedefiydi. 1976 yılında şehrin adı dahi değiştirilerek “El-Tamim” yapılmıştı.

Irak BAAS yönetimi 11 Mart 1970 tarihinde çıkardığı bir kanunla Kuzey Irak'taki iki Zap arası ile Süleymaniye Bölgesi'ni Kürdistan Otonom Bölgesi olarak tanıdı. Türklerin elinde kalan 1000 dönümlük verimli arazinin 700 dönümü daha Kürtlere dağıtılmıştı. Türklerle hoş görünmek için 24 Ocak 1970 tarihinde verilen bazı kültürel haklar ise sonradan askıya alınmıştı. Tarihi Erbil şehri, Kürdistan Otonom Bölgesi'nin başkenti ilan edilmişti. Sonraki yıllarda ABD ve İran tarafından desteklenen Kürtler Irak'a yönelik isyanlarını yine sürdürmüşlerdi.

Türklerle yönelik asimilasyon politikasını aynı hızla sürdüren Irak yönetimi, 29 Ocak 1976'da, Türk şehri Kerkük'ün ismini "El Tamim" olarak değiştirmişti. Kerkük'e yerleşmek isteyen Araplara binlerce dolar yardım yapılmıştı. Aynı yılın Nisan ayında Irak ve Kerkük'ü ziyaret eden Türkiye Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e halk tarafından büyük tezahürat yapılmış; ziyaretin ardından tutuklamalar ve sürgünler yapılmıştı. 1980'den sonra Saddam Türkmenleri tahkir ile onlara en korkunç zulüm ve soykırımı yaparken Türkiye olayı yalnızca seyretmekle yetinmiştir. Soykırım neticesinde sadece, Altunköprü'de 83 Türkmen aydını suçsuz olduğu halde kurşuna dizilerek şehit edilmişti.

Irak Cumhuriyeti'nin 7 Temmuz 1990'da neşredilen Anayasası'nın 6. maddesine göre "Irak halkının Arap ve Kürtlerden meydana geldiği" ifadesi Türkmenlerin milli haklarının inkar edildiğinin en açık delilidir. Irak dışında 500 bin, Irak'ta ise 2.5 milyon Türkmen vardır. Yüzlerce Türkmen köyü ve kasabası çeşitli bahanelerle bedel ödenmeden istimlak edilip, yerle bir edilerek yakılıp yıkılmıştır. Türkmen halkı zorla Kuzey Irak'tan çöle ve Güney Irak'a göçe zorlanmıştır. Irak'ın güneyinden yüzbinlerce Arapın, Türkmen bölgelerine yerleşmeleri için kendilerine karşılıksız destek kredileri verilmiş ve Türkmenlere ait araziler ücretsiz olarak bunlara dağıtılmıştır.

Bu sırada Molla Mustafa ölmüş ve Barzani aşiretinin başına oğlu Mesut geçmişti. Celal Talabani ise 6 bin adamı ile Irak tarafına geçerek Saddam'la anlaşmış ve İran'a karşı savaşmıştı. İran'daki Kürt isyanını bastıran KDP lideri Barzani bir süre sonra KYB lideri Talabani ile birleşerek İran tarafına geçmişti. Menfaatleri için sık sık saf değiştiren ve kendi halklarıyla savaşan Kürt gruplar, genel olarak Batı'nın menfaatleri yönünde tavır alıyorlardı.

1988'de sona eren İran-İrak Savaşı'nın ardından ABD ve Batı'nın hedefi bu kez Saddam yönetimiydi. Artan silah gücüyle petrol bölgelerini ele geçirmesinden korkulan Irak'a karşı Kürt gruplarla güç birliğine gidilmişti. Saddam Hüseyin, bir taraftan İran'a karşı Halkın Mücahitleri'ne yardım ederken, bir yandan da Kürtler'e karşı yeni bir hareket başlatmıştı. Batıdan aldığı kimyasal silahları da kullanarak, Halepçe ve Dohuk'ta büyük katliamlar yapmıştı. Katliamdan kaçan yüz binlerce Kürt, Türk Devleti'ne sığınmıştı.

Önce güneye yönelen Cumhuriyet Muhafızları Şiileri büyük bir katliamla durdurmuş ve 150 bin kişiyi öldürmüştü. Takiben kuzeye yönelen Saddam güçleri bütün Türkmen kentlerini ele geçirmiş ve 28 Mart 1991’de sadece Altunköprü’de 87 Türkmen’i kurşuna dizmiştiler. Erbil’de 6 bin kişiyi öldüren güçler Dohuk’a kadar bütün kentlere girince, bu bölgelerde yaşayan yüzbinlerce insan Türkiye ve İran’a sığınmak zorunda kalmışlardı.

Yüzbinlerce insan hayatından ve yurdundan olduktan sonra Batılı güçler yeniden devreye girmişlerdi. 5 Nisan 1991’de Birleşmiş Milletler’in 688 sayılı kararı sonrasında Kuzey ve Güney Irak’ta güvenli bölgeler ilan edilmişti. Musul 36. Paralelin üzerinde olmasına rağmen güvenli bölge dışında kalmış, Talabani’nin egemen olduğu Süleymaniye ise 36. Paralelin altında olmasına karşın güvenli bölgeye dahil edilmişti. Telafer, Musul, Kerkük, Altunköprü gibi geniş Türkmen bölgeleri tamamen Saddam’ın insafına terk edilmişti. Türkmenlerin haklarını korumak ve savunmak amacıyla 1988’de kurulan Irak Milli Türkmen Partisi 1991 yılında kendisini resmen deklare etmişti. 24 Nisan 1995 yılında diğer önemli Türkmen partileri ve kuruluşları ile Irak Türkmen Cephesi (ITC) oluşturulmuştu. Merkezi, KDP kontrolündeki Erbil’de bulunan ITC, Türk Devleti’nin desteği ile gücünü artırmıştı. Erbil ve Talabani kontrolündeki Kifri’de okullar, poliklinikler, gazete ve televizyon gibi kurumlarla Türkmenler’in yaşama mücadelesine önderlik etmiş ve bütün dünyada Irak Türkmenler’inin resmi temsilcisi olarak kabul edilmişti. Bununla birlikte, özellikle KDP yönetiminin Türkmenler üzerindeki baskı politikası hep sürmüştü. Resmi kurumlarından, bayrak ve parlamentosuna kadar bir devlet için gereken her türlü oluşumu tamamlamışlardı. Türkmen okullarında Kürtçe eğitimi zorunlu kılmışlar, Türklerin gayrimenkul edinmesini, araç alıp satmasını yasaklamışlardı. Türkler Kürt mahalli kurumlarında ikinci sınıf insan muamelesine tabi tutulmaktaydılar.

Körfez Savaşı sonrasında ABD’nin baskısıyla bir araya gelen Barzani ve Talabani’nin bu beraberlikleri uzun sürmemişti. Egemenliğin ve gelirlerin paylaşımı yüzünden çatışmışlardı ve güvenli bölgenin kuzeyine KDP, güneyine ise KYB hakim olmuştu. Kuzey Irak-İran sınırının ortası boyunca uzanan Kandil dağlarına ise PKK militanları yerleşmişti. Aynı yapı kısmen bugün de devam etmektedir. ABD, Irak müdahalesi öncesinde, iki büyük Kürt grubunu 2002 yılının Ekim ayı başında yeniden bir araya getirmiş ve Erbil’de Kürt parlamentosunu yeniden toplamıştı. 14- 17 Aralık 2002’de ise Londra’da Irak Muhalefeti toplantısı yapılmıştı. 75 kişilik İzleme ve Koordinasyon Heyeti’ne Türkmenlerden sadece 4 temsilci girebilmişti. Bu heyet 2003 Ocak ayı ortasında Erbil’de toplanmış ve Yürütme Kurulu’nu oluşturmuştu.³⁹⁷

³⁹⁷ Abdullah Manaz, “Geçmişten Günümüze Kuzey Irak”, **Stradigma**, Sayı: 1, Şubat 2003

Irak'taki üçüncü büyük etnik grup olan Türkmenler'in yüzde 85 kadarı 36'ncı paralelin güneyinde, yani Irak denetimindeki bölgede yaşamaktadır. Yüzde 15 kadarı ise en kuzeyde Kürtler'in kontrolündeki Türkiye, İran ve Irak sınırlarının birleştiği bölgede yaşamlarını sürdürmektedirler.

Türkmen nüfusun yoğun olarak bulunduğu 5 vilayet Musul, Erbil, Kerkük, Diyala ve Selahaddin'dir. Bağdat'ta bile küçümsenmeyecek sayıda Türkmen olduğu bilinmektedir. Kerkük'teki Türkmen nüfusunun da 300 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.³⁹⁸

Irak Türkmen Cephesi'nin rakamlarına göre Musul vilayetinde 450.000, Erbil vilayetinde 215.000, Kerkük vilayetinde 700.000, Selahaddin vilayetinde 300.000, Diyale vilayetinde 220.000 ve nihayet Bağdat şehrinde 300.000 Türkmen yaşamaktadır³⁹⁹

Kuzey Irak'taki Kürt gruplarca "Kürdistan'ın Kalbi" ve "Kürdistan'ın Kudüs'ü" olarak empoze edilmekte olan Kerkük ilinin 1975 yılına kadar ki idari taksimatında 4 ilçe vardı. Bunlardan biri merkez ilçe olan Kerkük'tür. Kifri, Tuzhurmatu ve Çemçemal ise diğer üç ilçenin adlarıdır. Yoğun Türk nüfusuna sahip olan Kerkük, Irak Türklerinin kalbi ve kültür merkezidir. Kerkük'e bağlı nahiye ve köylerin tamamı da Türk nüfusuna sahiptir. Kerkük Vilayetine bağlı nahiye ve köylerin belli başlıları şunlardır: Badava, Beşir, Bılava, Çardağlı, Göktepe, Ilıncak, Karaincir, Kızılyar, Kuştepe, Kümbetler, Leylan, Ömermenden, Tazehurmatu, Tercil, Tirkalan, Tirkeşkan, Tokmaklı, Topzava, Yahyava, Yayçı. (Bunların bir kısmı Bağdat yönetimi tarafından yıkılarak, Türkmen halkı başka yerlere sürülmüştür.)

Tuzhurmatu ilçesinin Tavuk nahiyesi ve yakınındaki İmam Zeynelabidin köyü, halis birer Türk yerleşme merkezleridir. Tuzhurmatu da, Telafer'den sonra Irak'taki en önemli Türk ilçesi durumundadır. Bu ilçenin sınırları içinde yaşayan Bayat boyunun oturduğu köyler, bölgedeki Türk nüfusunun önemli bir sahasını oluşturur.

Günümüzde Kerkük kentinin etnik dokusunun hangi renkte olduğuna bakmak, kanatimizce daha realist bir yaklaşım sayılır. Bin yılı aşkın geçmişi ile Irak'ta varlık gösteren Türkmenler'in en yoğun olarak yaşadıkları kent Kerkük'ün içinde yaşayan canlıları bir yana bırakarak, mahalleler, anıtlar, mezarlıklar ve yer adları incelenirse, kentin etnik yapısı hakkında daha sağlıklı ipuçları elde edilebilir.⁴⁰⁰

Kentin en eski mezarlığı kalede bulunan Danyal Peygamber Camii'nin haziresidir. Burada bulunan mezar taşlarının eski harfli Türkçe kitabeleri, kentin başlı başına bir tapusu niteliğindedir. Bunun dışında Atlas Caddesi üzerinde yer alan Ali Paşa Mezarlığı, günümüzde Şehitler Türbeliği adı

³⁹⁸ "Türkmenler'i de Unutmayalım!", **Turkish Forum**, 11 Temmuz 2002

³⁹⁹ "Sesini Duyuramayan Azınlık: Türkmenler", **Turkish Forum**, 8 Mayıs 2003, Sayı:799

⁴⁰⁰ Suphi Saatçi, "Kerkük'ün Kimliği", **Zaman**, 23 Ocak 2004

verilen kabristandaki mezar taşları da Türkçe kitabeleri ile süslüdür. Kentin günümüzde en büyük mezarlığı Büyük Türbelik adını alan Musalla Mezarlığı'dır. Burası Türkçe mezar taşlarının bir açık hava müzesi niteliğindedir.⁴⁰¹

1947-1957 nüfus sayımları dışında Irak'ta Türkmen nüfusunu belgelendirecek hiçbir kaynak bulunmamaktadır. 1957 nüfus sayımına göre Irak'ın genel nüfusu 6.240.000 iken; Türkmenler'in nüfusu 576.000 olarak gösterilmiştir.⁴⁰² Bu da Türkmen nüfus oranının genel nüfus oranına göre % 9'dan fazlasına tekabül etmektedir. 30 yıl sonra İngiliz Inquiry dergisinin Şubat 1987 sayısında yayınlamış olduğu bir araştırmada Irak'ta Türkmen nüfusundan söz ederken Irak genel nüfusunu 16.000.000, Türkmen nüfusu ise 1.500.000'in üstünde gösterilmiştir. Bu da yaklaşık %10'a tekabül etmektedir.⁴⁰³

Bugün Irak nüfusunun % 10-12'sini oluşturan Türkmen nüfusu Irak'ın kurulduğu ilk günden bu yana sistemli bir şekilde olduğundan az gösterilmeye çalışılmıştır. Bugüne kadar yapılan yedi genel nüfus sayımının açıklanan resmi rakamlarında Türkmenler genel nüfusun % 2'si olarak gösterilmektedirler. Böyle düşük bir oran çıkmasının nedeni, 1987 ve 1997 sayımlarında Türkmenler'e kendilerini Arap veya Kürt yazdırmaları yönünde baskı yapıldığı, nüfus hanesine Türk yazdıranların sürgünle tehdit edildiği gerçeğidir.

Irak Türkmenleri'nin hükümetçe açıklanan sayılarına bakılırsa 1957 sayımı ardından en düşük rakam olarak açıklanan adet 136.800 olarak verilmiştir. Bu sayının bütün ölçülere ve Irak devletince sonradan açıklandığına göre de doğru olmadığı ortada iken bu rakamdan hareket ederek yola çıkıldığında 2000 yılı sonlarına doğru 505.000 kişi olmaları gerekmektedir. Ne yazık ki misyonları gerçeği araştırmak değil, sadece Kerkük'ün Türkmen değil Kürt veya Arap olduğunu ispatlamaya kalkışmak olan bütün yazarlar da, sadece Türkmenler söz konusu olunca bu rakamları gerçek olarak kabul etmektedirler. Halbuki sadece Irak'ın kuzey batısındaki Telafer ilçesinin nüfusuna bakılırsa, sadece Türkmenlerden oluşan bu ilçe ve etrafındaki köyler nüfusunun 250.000'i aşkın olduğu açıkça görülmekte ve yukarıda bahsedilen rakamların ne kadar gerçek dışı olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bunlara Musul civarındaki köy ve kasabalar, Erbil, Altın Köprü, Tuz Hurmatu, Bayat köyleri, Karatepe, Hanekin, Mendeli ve Kerkük ilave edilirse bu sayının gerçek boyutu ortaya çıkmaktadır.

Kanıtlanmış petrol rezervleri açısından dünya ikincisi, kanıtlanmamış rezervler de buna eklendiğinde dünya lideri olan Irak için Kerkük Bölgesi'nin ayrı bir önemi bulunmaktadır. I. Dünya Savaşı'na

⁴⁰¹ Suphi Saatçi, "Kerkük'ün Kimliği", **Zaman**, 23 Ocak 2004

⁴⁰² Bu rakamlar Irak Planlama Bakanlığı'na bağlı İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 1965 verilerinden alınmıştır.

⁴⁰³ Cüneyt Mengü, "ABD Raporu ve Irak'ta Türkmen Nüfusu Meselesi", **Yeni Hayat**, Sayı:61

kadar Osmanlı topraklarının bir parçası olarak kalan ve hala Türkiye'nin üzerinde hak sahibi olup olmadığı tartışılan Kerkük'ten çıkarılan petrolün yıllık değeri 15 katrilyon liranın üzerindedir. Bilindiği üzere 5 Haziran 1926 tarihli Ankara Antlaşması, bölgedeki petrol gelirinin yüzde 10'unu 25 yıllığına Türkiye'ye bırakılmasını öngörmekteydi. Fakat Türkiye, daha sonra 500 bin İngiliz Sterlini karşılığı, haklarını İngiltere'ye bıraktı. Yani bugün itibarıyla yaklaşık 1,2 trilyon lira. Kerkük'ün yıllık petrol gelirinin 15 katrilyon liranın üzerinde olduğu düşünüldüğünde, 500 bin sterlinlik anlaşmanın Türkiye'ye ne kadar zarar verdiği anlaşılacaktır.

Irak'ta üretilen petrolünün yüzde 40'ı ise Kerkük'ten çıkarılmaktadır. Bu bölgenin petrol geliri yıllık 9.5 milyar dolar civarındadır. Irak'ta 2000 ve 2001 yılında ortalama günlük 2.5 milyon varil petrol üretilirken, bunun 1 milyon varilinin Kerkük bölgesinden elde edildiği de bilinmektedir. Irak'ın toplam kanıtlanmış rezervlerine bakıldığında, 112 milyar varille Suudi Arabistan'dan sonra ikinciliği aldığı görülüyor. Ülkedeki petrol rezervlerinin büyük kısmının hiç araştırılmamış Batı Çölünde olması, rezervlerin 220 milyar doların çok daha üzerine olabileceği yorumlarına neden olmaktadır. Irak'ın petrol rezervlerinin ABD'nin 100 yıllık ihtiyacını karşılayacak boyutta olduğu hesaplanmaktadır.

Kuzey Irak'ın kuzeyinde, Irak petrolünün sadece % 1'i varken, güneyinde (Kerkük ve çevresinde) % 11'i var. Kerkük petrolünün maliyeti, varil başına 1.5 \$, diğer üretim alanlarında 15 \$'a kadar çıkmaktadır. ABD, Dünya petrol rezervinin % 11.5'ini barındıran Irak'ta, en zengin petrol yataklarının bulunduğu Güney Irak ve Basra'da uzun bir süre kalabilmenin yollarını arayan ABD ve İngiltere, böyle bir nimeti iki Kürt aşiretine kaptırabileceği ihtimalini düşünmek çok gerçekçi olmayacaktır.

Irak Türkmenleri'nin kurduğu bir dizi parti ve siyasi organ bulunmakla birlikte bugün Türkmen partileri iki kampta toplanmış bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1995 yılında kurulan Irak Türkmen Cephesi (ITC) ve ikincisi de 2002 yılında kurulan Türkmen Milli Birliği (TMB)'dir. ITC geleneksel olarak Türkmenler arasında Türkiye'ye bağlılığı savunan partiler tarafından oluşurken, TMB Türkmenlerin Kuzey Irak'ta var olan Kürt varlığının içinde bir otonom varlık olarak siyasi faaliyetlerine devam etmektен yanadır.

Irak Türkmen Cephesi, Irak Türkmenlerinin haklarını savunan çok önemli bir kuruluştur. Irak Türkmen Cephesi, büyük bir fedakarlık örneği sergileyerek Irak'ın bütün bölgelerinden seçilen temsilcilerle birlikte bir "Türkmen Cephesi Meclisi"ni kurmuş ve Türkmenler'in hak ve hukuklarını

hem Irak'ta, hem de uluslararası platformda koruma ve savunma görevini sürdürmekte ve bu anlamda da kısmi başarılar elde etmiştir.⁴⁰⁴

Irak Milli Türkmen Partisi, Türkmeneli Partisi, Türkmen Bağımsızlar Hareketi, Türkmen Kardeşlik Ocağı ve Şii Türkmen İslami Hareketi, Irak Türkmen Cephesi'ni oluşturan belli başlı hareketlerdir. Bunlar dışında faaliyet gösteren Türkmen partileri de bulunmaktadır. Ayrıca 60'a yakın kuruluş Irak Türkmen Cephesi'ne destek vermektedir. Irak Türkmen Cephesi'nin girişimleriyle “dış ilişkiler ve siyasi ilişkiler dairesi”, “sağlık ve sosyal yardım dairesi”, “güvenlik” ve ayrıca “4 eğitim ve araştırma kuruluşu” kurulmuş olup, bölgede bunların yanında Türkçe eğitim yapan on beş adet ilkokul ve üç adette lise bulunmaktadır.

1970'lerin başında Türkiye'ye tahsil için gelen Türkmen öğrenci sayısı yılda 10-15 iken, bu sayı 1975'de 80'in üzerine çıkmıştır. 1976 ve 1977 yıllarında ise sayıları katlanarak yükselmiştir. 1978 yılında Irak Yönetimi çıkardığı bir yasayla Türkiye'de öğrencilerin tahsil yapmasını yasaklamıştır. Buna mukabil Türkmen öğrenciler, eski sosyalist ülkelere tahsil için gitmeye teşvik edilerek Türkiye ile bağ kurmaları engellenmeye çalışılmıştır.⁴⁰⁵

Kürt grupları, Türkmenler'i, bağımsızlık girişimlerinde büyük bir tehlike olarak algıladıkları için, “Kukla Türkmen partileri” kurarak Türkmen siyasi varlığının gücünü her ortamda engellemeye çalışmaktadır. “Türkmen Kardeşlik, Birlik, Kültür Cemiyeti, Kurtuluş, Liberal Demokratik Topluluğu, Halk Partisi ve Doğu Partisi” adlarıyla Türkmenlerin gerçek çıkarlarını savunmadığı iddia edilen partiler, “Demokratik Türkmen Cephesi Topluluğu” olarak tek bir çatı etrafında örgütlenerek sistemli bir faaliyet göstermektedirler.

Kürt grupların projesiyle Irak'ta “etnik esaslı bir federal yapı” oluşturulmak istenmektedir. Çünkü bu yapı “Geçiş döneminde Irak Devleti Yönetim Yasası” taslağında belirlenmiştir. Birçok Türkmen bölgesi gibi Kerkük, Kifri, Tuzhurmatı ve Erbil de zamanla Kürtleştirilecektir. Kerkük'te valilik, belediye, polis, sağlık ve diğer kurumlarda Kürt hakimiyetinin olması, Türkmenler'i sürekli “azınlık statüsünde” gösterme hedefinin bir parçasıdır.

Sürekli “barışçı bir politika” izleyen Türkmenler'e Telafer'de olduğu gibi, diğer bölgelerde de “soykırım” yapılmakta ve Türkmenler yaşadıkları bölgelerden uzaklaştırılarak yerlerine Kürt gruplar yerleştirilmek istenmektedir. Nihayet 50 bin Türkmen göçe zorlanmış ve özellikle 18 yaşından yukarıdaki vatandaşların şehir dışına çıkması zorunluluğu getirilmiştir.

⁴⁰⁴ Müjdat Kayayerli, “Türkmen Siyasi Varlığı Ne Durumda”, **Haber Analiz**, 15 Eylül 2004

⁴⁰⁵ “Türkmenlerin Siyasi Yapılanması”, <http://www.iraqiturkman.org.tr/turkmen15.htm>

36. paralel sınırının çizilmesiyle Türkmenler'in yaşadığı bölge, yani Türkmeneli ikiye bölünmüştür. Kerkük Erbil'den, Erbil de Musul'dan ayrılmıştır. Bugünkü Kuzey Irak olarak adlandırılan bölgede Türkmen nüfusu, genel nüfusun yüzde 15'ini oluşturmaktadır. Halbuki asıl Türkmen nüfusu 36. paralelin altında bulunmaktadır ve 2.5 milyon civarındadır.⁴⁰⁶

Türkmenler Irak vatandaşı olarak kalmayı istediklerini beyan etmekte, Irak'ın üniter yapısında saygı göstermekte ve sadece tüm vatandaşlarla eşit hak talebinde bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ise Türkmenler'i Irak'ın parçası olarak görmekte ve Türkmenler'in varlığının bir dostluk köprüsü kurmasını arzu etmektedir.

Irak Türkmenleri'nin Saddam sonrası ile ilgili beklentileri temelde “reaksiyoner” beklentilerdir. Musul ve Kerkük gibi Kuzey Irak'ın iki büyük petrol kentinde önemli bir nüfus ağırlıkları olmasına karşın Türkmenler'in açıklanmış bir bağımsızlık emeli veya petrol yatakları üzerinde hak iddiaları olmamıştır. Türkmenler Irak Savaşı'nın dizaynında Kuzey Irak Kürtleri'ne bağımsızlık benzeri bir federal yapı hakkı tanınacağı ve Musul ve Kerkük'ün bu federal yapıya katılmak istendiğinin farkındadırlar. Mevcut Türkmen politikası bu katılıma engel olmak ve kurulacak Kürt Federe Devleti'nin bir parçası olmamaktır.

Türkmenler'in Saddam sonrası Irak için konumları kendileri gibi ihmal edilmiş bir azınlık olan Süryaniler'e benzemektedir. Süryaniler gibi Türkmenler de 1992 sonrasında Kuzey Irak'ta kurulan fiili Kürt devletinin baskıcı rejimi ile karşılaşmışlar, binalarına Kürdistan bayrağı çekilmek, Türkçe eğitim yapılan okullarda Kürtçe müfredata geçmek zorunda bırakılmışlar ve etnik kimliklerini ret etme baskısına maruz kalmışlardır.

Kuzey Irak'ta yeni bir devlet kurma çabalarına hız veren KDP lideri Mesut Barzani, hazırlattığı haritalarda Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin bir bölümünü de sınırlarına katmıştır. KDP lideri Barzani, partisinin haftalık yayın organı olan Gulan Dergisi'nde, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesini de içine alan bir “Kürdistan” haritası yayınlanmıştır. Daha çok PKK taraftarı olarak bilinen ancak hem KDP'nin kontrolündeki Erbil'de hem de KYB'nin kontrolündeki Süleymaniye'de bulunan Kürdistan Demokrat Yurtseverler Birliği (YNDK)'da 2000 yılı takviminde, Türkiye'nin bir bölümü “Kürdistan” sınırları içerisinde gösterilmişti. Takvimde, Türkiye'nin bu bölümlerini de içeren “Kürdistan” haritasının üzerine, yeşil, beyaz ve kırmızı çizgili ortasında güneş bulunan bir “Kürdistan” bayrağı da işlenmiştir.⁴⁰⁷ Zaho, Duhok ve Erbil'i kontrolünde bulunduran Barzani, bütün kamu binalarına, okullara ve caddelere kendisi ve babası Molla Mustafa Barzani'nin

⁴⁰⁶ Müjdat Kayayerli, “Türkmen Siyasi Varlığı Ne Durumda”, **Haber Analiz**, 15 Eylül 2004

⁴⁰⁷ ANKA Haber Ajansı, **Turkish Forum**, 5 Nisan 2000

resimlerini ve “Kürdistan” bayrağını astırmıştı. Türkler tarafından işletilen bazı özel kurumlar önce bu resimleri asmamak için direnirken veya daha küçük boydaki resimleri bulundururken, bunlara Barzani’nin büyük boyutlu resimleri KDP tarafından “hediye”olarak getirilmişti. Erbil’de mesut Barzani’nin doğum günü olan 14 Mart (Perşembe günü), okullarda dahil bütün resmi binalar ve dükkanlar tatil edilmişti.

KDP’nin kontrolünde bulunan bölgede bulunan 13 Türkmen okuluna, KDP’liler tarafından “Kürdistan” bayrağı asılması için baskı yapılmaya başlanmıştı. Bu okullara “Kürdistan” bayrağı asılmasına karşı çıkan ve yeni hükümette temsil edilmedikleri gerekçesiyle hükümeti tanımadıklarını açıklayan iki Türkmen parti lideri, bölgeyi terk etmeye zorlanmaktadır. Irak Türkmen Cephesi Başkanı Vedat Aslan ve Irak Milli Türkmen Partisi Genel Başkanı Mustafa Kemal Yayçılı, bu görüşlerinden dolayı bölgede asayişi bozmakla suçlanırken, bölgeyi terk etmedikleri durumda tutuklanacakları yolunda tehditler almaktadır. Bölgede, Irak döneminden kalan sistemle Cuma günleri resmi tatil yapılırken, hafta sonu sayılan Perşembe günleri bütün binalara “Kürdistan” bayrakları çekilmektedir.⁴⁰⁸

Petrol şehri Kerkük’ü kapsayacak federal bir Kürdistan’ın gelecekte Irak’ın parçalanma ihtimalini artırdığını gören Sünni ve Şii Araplar da, Türkmenlerin çizgisine yakın durmaktadır. Kısacası Irak konusunda Türkiye’nin bir numaralı endişesi olan Kuzey Irak ve Kerkük’ün müstakbel statüsü konusunda hızla sona yaklaşılmaktadır.

Öteden beri parçalanmış Irak’ın çıkarına olacağı konuşulan İsrail ile Irak’taki tek söz sahibi ABD’nin tavrının dengeyi Kürtler lehine değiştirme ihtimali olsa da, herkes bunun bölgenin başına ikinci bir Filistin sorunu açmak anlamına geleceğini görmektedir. Aslında bu açmazdan kurtulmanın yolu belki de meselenin özüne yeniden bakmaktan geçmektedir. Musul Meselesi, Cemiyet-i Akvam’da İngiltere’nin değil de Türkiye’nin lehine çözülsedydi, bugün Kerkük, Erbil, Zaho gibi şehirlerle Urfa, Antep, Diyarbakır arasında fark olmayacaktı. Nasıl bu şehirlerimizde Türk ve Kürt kökenliler arasında taraf tutmak faydasızsa, sınırın öte yakası için de aynı durum geçerlidir.

Irak nüfusunun yüzde 10’unu oluşturan 2.5 milyon civarındaki Türkmen nüfus asimilasyon politikası ile karşı karşıya kalmıştır. Irak yönetimi, Kerkük’teki resmi dairelerde yönetici konumunda bulunan pekçok Türkmeni görevden almıştır.⁴⁰⁹ Ayrıca Bağdat’ta faaliyet gösteren Türkmen Kardeşlik Kulübünün faaliyetleri dondurularak idari heyet fesh edilmiştir. Irak televizyonundaki haber ve müzik ağırlıklı Türkmençe yayına da son verilirken, Kuzey Irak’a sürülen Türkmenlerin

⁴⁰⁸ ANKA Haber Ajansı, **Turkish Forum**, 5 Nisan 2000

⁴⁰⁹ “Irak’ın Türkmenler’e Baskısı Arttı”, **INAF Haber Bülteni**, 8 Ocak 2002

gayri menkullerinin de açık arttırma yolu ile Irak yönetimine yakın kimselere satılması yoluna gidilmiştir.

ABD ve İsrail'in Irak'da yapmak konusunda kararlı olduğu bir husus vardır. O da Türkmenler'in Irak'ın politik yaşamından tasfiye edilmesidir. Başkanlık konseyi üye sayısı 7'den 12'ye çıkarıldığı halde Türkmenler'e yine bu konseyde yer verilmemiştir. 20 kişilik Geçici Bakanlar Kurulu'nda ise Türkmenler'e bir Hıristiyanlara bir üyelik verilirken, (Hıristiyanların toplam sayısı 500 bin) Kürtlere 6, Şii ve Sünni Araplara 6'şar sandalye verilmiştir. 3.5 milyon Kürt'e 6 sandalye verilirken 14 milyon Şii Arab'a da 6 sandalye verilmektedir.⁴¹⁰

Türkmenler'e yönelik büyük boyutlu ayırıcılığın devam ettiği görülmektedir. Telafer gibi içinde Kürt'ün dahi olmadığı Türkmen kentlerinde Türkmen Cephesi'nin temsilcileri görevden alınmakta yerlerine KDP'liler veya KYB'liler atanmaktadır.⁴¹¹

Önemli bir Türkmen nüfusunu barındıran Musul'da dahi sadece bir Türkmen kontejanı şehir meclisinde verilmiştir. Kerkük'de ise Kürt valinin Amerikalılar tarafından atanması tam bir demokratik skandal niteliği taşımaktadır. Öte yandan ABD'nin Irak'ı bir federal devletten çok konfederal bir devlete dönüştürebileceğinin ilk sinyalleri gelmektedir. Çünkü, Kürt bölgesine yapılan ayrıcalıklı yaklaşımlar böyle bir politikaya işaret etmektedir.

Örneğin, Araplar'ın ve Türkmenler'in ellerindeki silahlar toplanırken peşmergeler ellerinde ağır silahlarda dahil olmak üzere her türlü silahı bulundurmaktadırlar. Planlanan, peşmergelerin Irak ordusu üniforması giyip Kuzey Irak'da Irak ordusunu teşkil etmeleridir. Muhtemelen, Araplardan oluşan Irak ordu birliklerinin Kuzey Irak'a girmesine hiç izin verilmeyecektir. Bu durumun meydana getireceği sakınca ortadadır.

KDP lideri Mesut Barzani, Kuzey Irak'taki Türkmen okullarında ilkokul birinci sınıftan itibaren Kürtçeyi zorunlu ders yapmıştı. Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin döneminde, Kuzey Irak'taki Türkmen okullarında dersler Türkçe-Arapça yapılırken, KDP döneminde ilkokullarda dördüncü sınıftan itibaren Kürtçe dersi de görülmeye başlanmıştı. KDP liderinin yeni bir uygulamasıyla, Kürtçe dersleri artık ilkokul birinci sınıftan itibaren zorunlu hale getirilmiştir. Türkmen okullarında birinci sınıftan itibaren çocuklar altı saat Türkçe ve beş saat te Kürtçe ders görmeye başlamışlardır.

Kuzey Irak'ta okullar sabah Barzani ve KDP üzerine övgüler içeren "Kürdistan Marşı" okunarak açılırken, bu marşta sık sık "Barzani ölmez, Kürdistan ölmez" sözleri geçmektedir. Okullarda,

⁴¹⁰ ANKA Haber Ajansı, **Turkish Forum**, 6 Haziran 2003

⁴¹¹ ANKA Haber Ajansı, **Turkish Forum**, 6 Haziran 2003

sabahları öğretmenlerin içeri girmesiyle birlikte ayağa kalkan çocuklar hep bir ağızdan, “Yaşasın Kürdistan”, “Yaşasın Barzani” diye bağırıyorlar. Yayçılı, kendilerinin Türkmen okullarında okunması için “Türkmen Marşı” hazırladıklarını ve KDP’nin “Milli Eğitim Bakanlığı”na gönderdiklerini ancak henüz kabul edilmediğini de bildirmiştir.⁴¹²

Kuzey Irak’taki Peşmergeler önce Kerkük’e daha sonra Musul’a girmişti. Türkiye’nin baştan beri büyük bir hassasiyetle Peşmergelerin girmemesini istediği bu iki Türk şehrine girmekle kalmamışlar şehirdeki resmi binaları yağma ve talan etmişlerdi. Her iki şehirde de ilk yağmalanan yerlerin tapu ve nüfus dairelerinin olması Peşmergelerin bu iki şehirdeki Türk (Türkmen) nüfusunun kayıtlarının yok ederek onları azınlık durumuna düşürmek olduğu açıktır. Peşmergeler Türkiye’nin hassasiyeti ve dolaylı olarak ABD’nin baskısıyla, Amerikan askerleri gelir gelmez bu iki şehirden çıkacaklarını ve şehirlerin kontrolünü ABD askerlerine devredeceklerini açıklamışlardı.⁴¹³

KDP lideri Mesut Barzani de “Bölge ülkeleri Irak’ın toprak bütünlüğüne saygı göstermeli ve Irak halkının içişlerine müdahaleden kaçınmalıdır” demişti. “Türkiye’nin Kuzey Irak’a asker gönderebileceği yolundaki açıklamaları ve Kerkük’teki petrol alanları üzerindeki iddialarından vazgeçmesi” gerektiğini söylemekteydi.⁴¹⁴

Iraklı Kürt lider, daha önceki gün El Arabiya Televizyonu’na verdiği demeçte, Türkiye’nin “kırmızı çizgilerini” de elinden alarak, “Kerkük Kürtlerin kırmızı çizgisidir” demektedir. Hatta şunu da eklemektedir; “Kerkük meselesi çok hassas ve bize göre üzerinde pazarlık yapılamaz. Kerkük’ün Kürdistan kimliğinden vazgeçmemiz mümkün değildir.” Barzani, dünya medyasına “kırmızı çizgilerini” anlatırken, yeğeni Neçirvan Barzani’yi de Washington’a yollamıştı. Kuzey Irak’ta kendisiyle görüşmeye gelen İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw’ı “Kürdistan Başbakanı” sıfatıyla, “kabul eden” Neçirvan Barzani, Washington’da da “Kürdistan yetkilisi” olarak ağırlanmıştı. Tüm bu diplomatik ünvanlar, mesajlar, tek bir gerçeğin göstergesi; Irak’ı işgal eden ABD, stratejik müttefiki İsrail ve İngiltere, “Kürdistan’ın” kimliğini daha şimdiden kabul etmiş durumdadırlar.

Türkmen varlığını kabul ettiği bilinen ilk belge Irak’ın 1925 tarihli ilk Anayasasıydı. Monarşiyi kaldıran darbeden sonra kabul edilen 1958 tarihli geçici Anayasa’nın 3. maddesi ise Kürt varlığını kabul ederken, Türkmen ismini vermeden azınlık haklarının güvencede olduğunu belirtmekle yetinmişti. 24 Ocak 1970 tarihli Devrim Komuta Konseyi kararında ise “Vatandaşların Kültürel Hakları” başlığı altında diğer azınlıklarla birlikte Türkmenlere de geniş haklar verilmişti. Yedi maddelik kararnamenin Türkmençe eğitimle ilgili ilk üç maddesi iki yıl sonra yürürlükten kalktıysa

⁴¹² ANKA Haber Ajansı, **Turkish Forum**, 5 Nisan 2000

⁴¹³ Cemalettin Taşkiran, “Türkiye, Türkmenler ve Kuzey Irak”, **Haber Analiz**, 14 Nisan 2003

⁴¹⁴ **Ortadoğu**, 14 Nisan 2003

da kültürel haklarla ilgili dört maddesi günümüze kadar yürürlükte kalmaya devam ederek uygulanmıştı.

Türkmenler'in yaşadığı en kötü olaylardan biri 14-16 Temmuz 1959'da Molla Barzani'nin adamlarının bir Türk'ü öldürmesine müdahale eden general Kasım'ın emriyle gerçekleşen Kerkük katliamıdır. 30'a yakın kişinin yaşamını yitirdiği ve yüzlercesinin yaralandığı bu olaya Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun tepkisi "Irak yönetiminin olayları sona erdirmeye konusundaki çabalarından memnunluk duyduğunu" söylemekle sınırlı olmuştu. Bu tarihten itibaren daha milliyetçi bir konuma kayan Türkmenler Ekim 1959 tarihinde "Irak Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği"ni (ITKYD) kurmuşlardı.

1960'ta kurulan Türkmen Kardeşlik Ocağı ise kültürel faaliyetlerinin yanı sıra siyasi faaliyette de bulunduğu için 1977 yılından itibaren BAAS rejiminin baskılarına uğradı, örgütün dört yöneticisi 1980'de idam edilmişti. Türkiye'nin bu olaya da tepkisi sert olmamıştı. Türkiye bugünkü nüfus tartışmalarına neden olan olaylar yaşandığında yani 1981'de Kerkük Türkmenleri güney bölgelerine sürüldüğünde de yeterli tepki koyamamıştı. Çünkü ortada Kerkük-Yumurtalık boru hattı meselesi vardı. Bu yıllarda kendi iddialarına göre "Mendelli'den Telafer'e kadar çok dağınık bir coğrafyaya yayılmış oldukları için" haberleşme ve örgütlenmede sorunlar yaşayan Türkmenler, ironik bir biçimde "Türkmenlerin başkenti Kerkük'te değil, Kürt otonom bölgesindeki Erbil'de örgütlenmişlerdi. Ancak o yıllarda aralarında rekabet öylesine güçlüydü ki, örgüt sayısında bir patlama yaşanmıştı. Bu dağınıklığı gidermek amacıyla 24 Nisan 1995'te Irak Türkmen Cephesi (ITC) kurulmuştu. Ancak görüş ayrılıkları devam ettiği gibi, 19 Aralık 1995'te bu ayrılıklar silahlı çatışmaya kadar varmış ve Türkmen Bağımsızlar Hareketi dışındaki tüm gruplar cepheden çekilmişlerdi.

Türkiye, 31 Ağustos 1996'da Irak kuvvetlerinin Erbil'e girip Türkmen parti bürolarına saldırması ve 34 kişiyi tutuklamasının ardından Mart 1997'de Türkmen parti ve kuruluşlarını bir araya getiren Erbil Protokolü'nü örgütlemişti. 5 Temmuz 1997'deki Birinci Türkmen Kurultayı ile 20-22 Kasım 2002'deki İkinci Türkmen Kurultayı Erbil'de toplanırken, 13 Eylül 2003'teki üçüncü Türkmen Kurultayı Kerkük'de yapılmıştı..

Basına yansıyan bazı iddialara göre o ana kadar ITC kayıtsız şartsız Türkiye'nin, özellikle de Genelkurmay'ın kontrolündeydi. Bu nedenle de Türkiye'nin beşinci kolu olarak nitelenmekte, Iraklı muhalifler nezdinde bir türlü saygınlık kazanamamaktaydı. Ya Türkiye de bu iddialardan rahatsız olduğundan ya da Türkmenler mesafe koyduğundan, üçüncü kurultaya Abdullah Gül'ün bir mesajı ve alt düzeyde temsilcilerden başka Türkiye katkısı yapılmamıştı. Nitekim aynı tarihte ITC üzerindeki Türk hakimiyetini sorgulayan Muzaffer Aslan gibi bazı Türkmen siyasetçiler

“Türkiye'nin yıllarca kendilerini ihmal ederken, Barzani ve Talabani'ye milyonlarca dolarlık yardımlar yapmasına kızarak” ABD ile yakınlaşma politikası izlemeye başlamışlardı.⁴¹⁵

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı İmparatorluğu 3 kıtadaki topraklarını büyük oranda kaybetmiştir. Bu topraklar üzerinde onlarca devlet kurulmuştur. Türklüğün ayrılmaz parçası olarak kabul edilen onlarca kent teker teker elimizden çıkmıştır. Ancak, bu kayıpların hiç birisi Türk devlet ve toplumunu Kerkük ve Musul'un kaybı kadar derinden etkilememiştir. Bu travma derecesinde derin etkinin nedeni sadece Kerkük ve Musul'un Anadolu da ki diğer şehirler kadar Türk olmaları değildir. Çünkü, kaybedildiği tarihte Üsküp, Selanik ve diğer onlarcası da Kerkük kadar Türktür. Kerkük'ün kaybının travmatik olmasının nedeni bu şehri Türkiye'nin bir savaşta kaybetmemiş olmamasıdır. Kerkük, Türkiye'den I. Dünya Savaşı sonrasında İngilizler tarafından diplomatik bir manevra ile alınması bu travmatik etkiye neden olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Kerkük'ün kaybını hiç bir zaman kabullenmemiştir ve ilk fırsatta Kerkük'ü tekrar Türk sınırları içine alacağını ifade etmiştir.

Osmanlı orduları, Irak cephesindeki bu büyük başarıya rağmen, savaşın son iki yılında geri çekilmek zorunda kaldı. Ancak Irak'ın kuzeyini yine de başarıyla korudu. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Ali İhsan Paşa 6. Ordu Kumandanı olarak Musul'da bulunuyordu. İngilizler ise ani bir işgal hareketi ile Musul'a egemen olmak istiyorlardı. Kısacası Musul, Mütareke hükümlerine ve uluslararası savaş kurallarına aykırı bir şekilde işgal edilmişti.

Kerkük'ün kaybı Atatürk sonrasında Türk siyasal eliti tarafından kabul edilmiş ise de kayba neden olanlar hiç affedilmemiş, Kerkük'de hiç unutulmamıştır. İngilizler'e yönelik Türk kamuoyundaki antipatinin en büyük nedenini teşkil etmektedir.

Şu noktanın da altı çizilmelidir ki, Türkiye, Kerkük'e yönelik bir tekrar ilhak politikasını terk etmiş olmak ile birlikte Türkmenler'e ilgisi sürekli devam etmiştir. Bu çerçevede, 1960'larda Türkmenlerin Bağdat rejimi tarafından etnik temizliğe maruz kalmasını engellemek için dolaylı müdahalelerde bulunmuştur. 1970'lerde Bağdat'ın isteği ile Kerkük ve diğer Türkmen kentlerine Türkiye'den öğretmenler yollamıştır. 1979'da Bağdat'ın Türkmen liderini asmasına Ankara'nın tepkisi sert olmuştur. Ve 1991'de Irak Milli Türkmen Partisi Ankara'da kurulmuştur. Özetle, Türkiye'nin Türkmen politikası Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemine kadar dayanmaktadır.

Öte yandan Türkiye'nin İngiltere'yi Kerkük konusunda affetmediği Irak Savaşı'ndan önce tekrar çok belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. ABD güçleri ile birlikte İngiliz güçlerinin de Kuzey Irak'a girebilmesi için Ankara, Londra'ya tarihsel nedenlerle bunun mümkün olmadığını söylemiştir. 1918-

⁴¹⁵ Ayşe Hür, **Radikal**, www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=142696

1926 arası seksen sene sonra hala stratejik hafızada çok canlı olarak yaşandığı ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin stratejik hafızası İngiltere'yi Kuzey Irak konusunda hep mahkum kılacaktır.

Irak'ın ABD tarafından işgalinden sonra, Ankara ile Washington arasında yaşanan anlaşmazlıklardan sonra ABD ve İsrail Kerkük'de yaptığı uygulamalarla Türkiye'yi ikinci kez Kerkük'ten koparmaktadır.

Ancak, Kerkük'ün bir KDP-KYB denetim alanı haline getirilmesi, Kerkük'ün asıl unsuru olan Türkmenler'in cezalandırılması, anti-demokratik yöntemlerle dışlanması, Türkmenler'e "Türkmen Cephesini terk etmezseniz sizinle işbirliği yapmayız" şeklinde Türkiye karşıtı bir politika izlenmesi, Türkiye'nin bölgedeki menfaatleriyle açıkça çatışan ABD ve İsrail dış politik tercihleridir. ABD ve İsrail, Kerkük'de Türkmenler'i kullanarak Türkiye'yi köşeye sıkıştırmaktadır. Ancak, bu tavır Türkmenler'in demokratik haklarının yok sayılması sürecini kapsadığı için ABD ve İsrail'in Irak 'da ve Orta Doğu'da bulunuşunu demokrasinin geliştirilmesi şeklinde izah eden yaklaşımını da tamamen anlamsız kılmaktadır.

Bu politikaların Türkiye-İsrail ilişkileri ötesinde Türk halkının Amerikan halkına bakışını nasıl etkileyeceğini Türk-İsrail ilişkilerinden hareket ederek bir örnek ile ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü, şimdiye değin iki ülke bir bölge üzerindeki politikalarında bu denli ayrılığa düşmemişlerdir.

Irak'da Türkmenler'in demokratik haklarını kullanmalarını engelleyerek Türkiye'yi zarar verdiğini düşünen ABD ve İsrail öte yandan da Ankara'nın önüne şu yaklaşımı koymaktadır: Eğer, Irak konusunda yaptığın "yanlış affetmemi" istiyor isen, Irak'da Kürtlere verdiğim imtiyazlı statüyü kabul edeceksin ve İran politikamı destekleyeceksin! Doğrusu, bu bir müttefike işbirliği önerisinden çok bir vassal ülkeye emir gibi hissedilmektedir.

Washington, Ankara'nın milli menfaatlerini tanımlamasına izin dahi vermek istemeyen bir yaklaşım sergilemektedir. Irak'da Türkmenleri ezen ve Türkiye'yi dışlayan ABD'nin İran'a karşı Türkiye'den ucu nereye gideceği belli olmayan bir politikaya destek vermesini istemesinin hiç bir makul yanı yoktur. İran'da rejimin devrilmesi durumunda İran'ın parçalanması çok büyük bir ihtimaldir. Bu durumda, bağımsız bir Kürdistan'a giden süreç çok hızlanacaktır.⁴¹⁶

Gözden kaçırılmaması gereken bir hususta İsrail'in en büyük tehdit olarak nitelediği İran Şii kökenlidir. Kırsal kesimdeki Türkmenlerin ağırlıklı olarak Şii olmaları gerçeği İsrail nezdinde bunların İran'a yakınlık duyacakları şüphesi oluşturmaktadır ki, bu durumda İsrail'in ezici bir çoğunluğu sünni olan Kürtleri desteklemesinin nedenini açıklamaktadır.

⁴¹⁶ http://strateji.cu.edu.tr/ORTA_DOGU/10.asp

Son seçimlerde bütün Türkmen partilerin Irak Türkmen Cephesi safında da toplanmaması, çoğu Şii kökenli Türkmen'in mezhepsel kaygıyla Türkmen partilere değil Şii kökenli Birleşik Irak ittifakına oy vermesi ve seçimlerde bariz bir şekilde Kürt gruplar tarafından sayısız illegal yollara başvurulması sonucu Türkmenler nüfuslarıyla orantılı sayıda milletvekilini meclise sokamamışlardır. Hatta nüfusunun çoğunluğunu teşkil ettikleri kritik Kerkük kentinde bile oyların çoğunu yukarıda sayılan etmenler nedeniyle Kürt partileri almıştır. Seçimlerden kısa bir süre sonra düzenlenen Büyük Türkmen Kurultayı'nda aralarındaki ayrılıkları gideremeyip, sözkonusu kurultayın tekrar ertelenmesine sebep olmaları Türkmenlerin gelecekte de yeni kurulan Irak rejiminde haklarını yasal platformlarda güçleriyle orantılı bir şekilde arayamayacakları şeklinde kanı oluşmasına neden olmaktadır.

4.6. Türkiye- İsrail İlişkilerinde Potansiyel Çatışma Alanı: Su Kaynakları

Önümüzdeki 30 yıl içinde bütün dünyada tatlı su sorunu yaşanacağı öngörülmektedir. Bu süre, Ortadoğu için 5 yıl kabul edilmektedir. Bölgeye en yakın su kaynakları ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dur. Suyun getireceği baskı gücü ile Türkiye, bölgede yeni güç olmaya adaydır.⁴¹⁷ Daha öncede değinildiği gibi bölgeye en yakın bu kaynaklara sahip Türkiye'ye yeterli su kaynaklarına sahip olmayan İsrail bir şekilde gelecekte bağımlı olacaktır. İsrail'in sözkonusu su kaynaklarından yararlanabileceği miktar onun diplomasideki pazarlık gücüne bağlıdır ve Kuzey Irak Kürtleri üzerinde İsrail'in kurabileceği denetim aynı oranda pazarlık gücünü Türkiye'ye karşı artıracaktır. Türkiye'nin üniter yapısına karşı tehlike arz edebildiği ölçüde Kuzey Irak Kürtleri İsrail'in Türkiye su kaynakları konusunda izleyeceği pazarlık stratejisinde etkin bir kart olacaktır. Dolayısıyla, su kaynakları üzerinde yaşanan gizli çekişme Kuzey Irak politikasından soyutlanarak açıklanamaz. Kuzey Irak bir anlamda çekişen tarafların çeşitli etnik unsurlar vasıtasıyla birbirlerine şah-mat çektikleri bir satranç tahtasıdır. Su kaynakları üzerinde dönen diplomasi ağı irdelenmeden İsrail'in Kuzey Irak politikasının önemli bir boyutu eksik kalacaktır. Tek taşla birkaç taş vurma amacını taşıyan İsrail çok amaçlı kompleks bir Kuzey Irak politikasıyla bir anlamda hem fiziksel hem de biyolojik güvenliğini sağlama niyetindedir.

⁴¹⁷ "İsrail Askerleri Kuzey Irak'ta Mı?" **HaberX**, 21 Haziran 2004 www.haberx.com/n/136795/israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.htm - 18k

“Batılı kaynaklar, Ortadoğu’da petrolden daha değerli hale gelmeye başlayan suyun, 2000’li yıllara doğru stratejik bir önem kazanarak bölgede savaş rüzgarları estirebileceğini belirtiyorlar.”⁴¹⁸

Aralık 1999 ayında Washington’da ABD öncülüğünde başlatılan İsrail-Suriye barış görüşmeleri Türk kamuoyunda temkinle karşılanmıştır. Barışın gerçekleşmesi halinde bunun Türkiye’yi nasıl etkileyeceği değerlendirilmektedir. Su konusunda akla gelen soru; “İsrail Golan’daki su kaynaklarını korumak için Suriye’nin Türkiye’den daha fazla su talep etmesini mi isteyecek?” sorusudur. 1996’da yapılan Suriye-İsrail barış görüşmelerinde Suriye’nin gündeme getirmesi ile anlaşmadan doğacak ek su ihtiyacının Türkiye’den karşılanması konusu tartışılmıştır. Bu bildirim, su konusunun İsrail ile Suriye arasında tamamen ikili seviyede kalacağını ve Türkiye üzerinden herhangi bir su pazarlığının olmayacağını güvencesi olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’nin kaygılarının farkında olan İsrail, görüşmelerden önce, Türkiye’ye, görüşmelerle ilgili her türlü bilgiyi vereceğini, görüşmelerin Türkiye ile ilişkilerini olumsuz etkilemeyeceğini bildirmiştir. Bu bildirim, su konusunun İsrail ile Suriye arasında tamamen ikili seviyede kalacağını ve Türkiye üzerinden herhangi bir su pazarlığının olmayacağını güvencesi olarak değerlendirilmektedir.

Ortadoğu barış sürecinde ABD’nin; Golan Tepeleri’nin en azından su kaynaklarını İsrail’e vermesi karşılığında, Türkiye’nin Suriye’ye, Fırat’tan daha fazla su vermesini, dolaylı da olsa teklif etmesi, ABD’nin de bölgedeki su sorununa müdahalesini göstermektedir.

Halen İsrail’le Türkiye arasında, Manavgat’ın suyuna karşılık silah takası üzerine bir anlaşma bulunmaktadır. Halihazırda, İsrail’in, su ihtiyacını işgal ettiği topraklardan sağladığını bilinmektedir. İşgalin tüm uluslararası baskı ve kınamalara rağmen sürmesindeki önemli bir etken budur. İsrail-Suriye ilişkilerinin daha güvenli bir çizgiye çekilmesi için Suriye üzerindeki su baskısının kalkması, İsrail’in istediği bir gelişmedir.

Türkiye Suriye ile olan su anlaşmazlığını noktalandırıp Suriye’ye daha fazla su verirse, Suriye de İsrail’e su verecektir. Bu durum İsrail ile Türkiye’nin Türkiye üzerindeki su kaynaklarının tasarrufu noktasında politika farklılaşmasına yol açmaktadır.

İsrail su konusunda her türlü manipülasyonu yapabilecek bir eğilim taşımaktadır. Zira su kaynaklarının kaybı daha öncede detaylı bir şekilde bahsi geçtiği gibi, bu ülke için bir güvenlik sorunu yaratmaktadır. Her halükarda İsrail’in, işgal ettiği topraklardan çekilse bile, su kaynaklarından vazgeçmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle de su, İsrail ile Araplar arasında barışı koşullandıran önemli bir kart olma işlevini görmektedir.

⁴¹⁸ Newsweek, 12 Şubat 1990

Suyun Türk siyasetinin bilincine politik bir silah olarak girmesi Türkiye’den kaynaklanmamıştır. Arap ülkelerinin su konusunda Pan-Arap reflekslerini çalıştırdığı görülmüştür. Diğer taraftan da, özellikle Körfez Savaşı’ndan sonra, suyun Ortadoğu’da bir numaralı ihtilaf kaynağı olacağı tezi ortaya atılmıştır. İşte tam bu nokta da Turgut Öza’nın Barış Suyu Projesi doğmuştur. Bu proje, Türkiye’nin Seyhan ve Ceyhan nehirlerinden, Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman’a boru hattı ile sözkonusu ülkelerin ihtiyacını karşılayacak miktarda su taşınmasını öngörmektedir.⁴¹⁹

Türkiye Ortadoğu barış sürecine taraf haline gelmişse, su meselesinin bunda önemli bir rol oynadığını görmek gerekmektedir. Diğer yandan da Türkiye’nin su kaynaklarına sahip olması, zaten taraf olduğu Kürt sorunundaki rolünü artırmaktadır.

Ortadoğu’da su ile siyaset arasındaki irtibat, sadece Türkiye’ye, Kürtler’e ve İsrail’e özgü bir durum değildir Ürdün, Suriye ve İsrail arasında da bu yüzden sorun bulunmaktadır. Filistin devletinin kurulacağı topraklar da su denkleminin dışında yer almamaktadır.

Uluslararası Kürt sorununun bugün için su sorununun en önemli parametrelerinden birini oluşturduğu bir gerçekliktir. Bu bağlamda denilebilir ki, Irak ve Suriye’deki Kürtleri içine alan bir federasyon fikrinin salt Kürtlerin bağımsızlığı ve kimliklerinin tanınması gibi nedenden ortaya çıkmadığını söylemek hatalı bir teşhis olmayacaktır.

Suyun siyasileşmesi kaçınılmaz bir süreç olarak Ortadoğu’da belirginleşmekteyken, sözkonusu siyasileşme süreci hız kazandıkça Türkiye’nin bir supolitik izleme şansının artması da paralel bir gelişme olarak gözlemlenmektedir. Bu tehlikeli kart, ancak becerikli bir diplomasinin elinde avantaja dönüşebilir.

İsrail, Türkiye’yi “Suriye tehdidi” ile tedirgin etmeye çalışmakta ve bu sayede Türkiye’yi kendi safına çekmek istemektedir. Bunun için sürekli olarak Türkiye’ye “Suriye’nin savaş planları” ile ilgili sözde uyarılar yollamakta, hatta Türkiye’ye Suriye’yi vurmasını önermektedir.

Ancak burada bir nokta oldukça önemlidir. İsrail’in gerçekte “Suriye’yi Türkiye’nin yardımıyla sıkıştırmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. İki nedenle: Birincisi, böyle bir "sandviç stratejisine” ihtiyacı yoktur. Zaten ABD’nin Ortadoğu politikasını istediği gibi yönlendirme şansına sahiptir ve Suriye’yi sıkıştırmak istediğinde bunu ABD’nin ağırlığı ile çok daha etkili bir biçimde gerçekleştirebilir. İkincisi, Suriye ile bazı temel stratejik konularda aslında aynı fikirdedir, özellikle de su sorunu konusunda.

⁴¹⁹ Osman Metin Öztürk, **Türkiye ve Ortadoğu**, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1997, s. 143.

İsrail ile Suriye'nin "su ittifakı", Golan Tepeleri'nden doğdu. İsrail, 1967 Savaşı'nda bu tepeleri işgal ettikten sonra bir daha geri vermemiştir. Bunun iki nedeni vardı; Golan Tepeleri'nin askeri yönden önemli bir mevki oluşu ve tepelerdeki su kaynakları. İsrail-FKÖ barışının ardından gündeme gelen İsrail-Suriye barış planı ise, Yahudi Devleti'nin Golan'ı geri vermesini gerektiriyordu. Ancak İsrail, bunun için iki şart öne sürüyordu; Golan'ın gerekirse Barış Gücü askerleri ile çevrelenerek İsrail'i askeri yönden tehdit eden bir mevzi olmaktan çıkarılması ve daha da önemlisi Golan'daki su kaynaklarının İsrail'e ait olmaya devam etmesi.

Kısacası İsrail, içinde bulunduğu şiddetli su ihtiyacı nedeniyle, Golan'ı verse bile, Golan'daki suyu vermek istemiyordu. Ancak yine büyük bir su sorunu yaşayan Suriye'nin böylesi bir su kaybına ikna olması zor gözüküyordu.⁴²⁰

İşte bu noktada bir başka formül devreye girdi; Türkiye formülü! Eğer Türkiye, Fırat'tan Suriye'nin istediği gibi daha fazla su bırakırsa, Suriye de Golan'daki suyu İsrail'e gönül rahatlığı ile bırakabilecekti.

Aslında "Türkiye formülü" yalnızca İsrail-Suriye barışı için de geçerli değildi. Türkiye'nin Fırat'tan aşağıya daha fazla su bırakması, etrafındaki Araplar'ın suyunu gasp eden ve bu nedenle de onlarla sürekli bir su kavgası içinde olan İsrail'i başka yönlerden de rahatlatıyordu. Kudüs'teki İbrani Üniversitesi profesörlerinden Hillel Şouval durumu şöyle özetlemekteydi:

"Türkiye Suriye'ye daha fazla su verirse, Suriye de Ürdün'e Yarmuk ırmağından daha fazla su akıtılabilecek. Ürdün'ün sulama imkanları artınca da Ghor Kanalı'ndan Filistinliler'e yılda yüz milyon m³ su sevketmesi mümkün olacak. Türkiye'nin bu süreçte oynayacağı dolaylı rol budur."⁴²¹

Hürriyet gazetesi yazarı Zeynep Göğüş, İsrailli uzmanlarla yaptığı görüşmelerin ardından bu tehlikenin farkına varmış ve henüz 1993 Ekim'inde şu satırları yazmıştı:

"Türkiye üzerindeki su basıncı bir süredir hissedilir biçimde artıyor. İsrail, özellikle Filistin'le barış sürecinin başlamasından bu yana, Fırat'ın sularından Suriye'nin daha fazla yararlandırılmasını istediği izlenimini uyandırıyor. İsrail-Suriye barış pazarlığında Fırat'ın suları da bir kart olarak masaya gelebilecek. İsrailliler, Suriyelilerden başka alanlarda taviz koparabilmek için "Fırat'ın sularından daha fazla yararlanmanız için sizin tarafınızı tutuyoruz" diyebilecekler."⁴²²

1993'te "olasılık" olarak gözükken bu tehlike, İsrail-Suriye barışının ufukta gözüküğü 1995'te gerçeğe dönüşmeye başladı. İsrail'in Suriye ile olan yakınlaşma manevraları, "Türkiye formülü"nü yeniden gündemin zirvesine oturttu. Ancak İsrail, yine kendisini perde arkasında tutmak istemekteydi. Bu nedenle, Suriye, 1995'in son günlerinde arkasına diğer Arap ülkelerini alarak atağa

⁴²⁰ Zeynep Göğüş, **Hürriyet**, 7 Ekim 1993

⁴²¹ Zeynep Göğüş, **Hürriyet**, 7 Ekim 1993

⁴²² Zeynep Göğüş, **Hürriyet**, 7 Ekim 1993

geçti. Önce 27 Aralık 1995'te Şam'da bir Arap Zirvesi yapıldı ve Türkiye'yi su konusunda uyarıcı bir deklarasyon yayınlandı. Bir kaç gün sonra da Suriye Türkiye'ye aynı konuda bir nota gönderdi. Yüzeysel bir bakış, diğer Arap ülkelerinin desteğini arkasında bulan Suriye'nin Türkiye'ye karşı harekete geçtiği yorumu yapabiliriz.

Oysa Suriye'ye cesaret veren güç, yalnızca diğer Arap ülkeleri değildi. Hafız Esad, bu konuda, İsrail'den ve onun lobilerinden de destek bulmaktaydı. Ocak 1996'da Milliyet gazetesinde yayınlanan "Suriye-İsrail Gizli Su İttifakı" başlıklı haberde şunlar yazılmıştı:

"Fırat'ın sularının paylaşımı konusunu bazı Arap ülkelerini de arkasına alarak son günlerde sürekli gündeme getiren ve Türkiye'yi köşeye sıkıştırmaya çalışan Suriye'nin bu girişiminin arkasında İsrail'in de bulunduğu belirtildi. Dışişleri Bakanlığı'nda Fırat ve Dicle'nin sularının paylaşımı konusunda hazırlanan bir raporda, İsrail'in işgal altında tuttuğu Golan Tepeleri'nde kendisi için son derece önem taşıyan su kaynakları bulunduğu ve bunları hiçbir şekilde elden çıkarmak istemediği vurgulanarak, 'İsrail Suriye'nin Golan'daki kaybının Fırat'tan verilecek fazla suyla kapatılmasını istemektedir' deniliyor... Uluslararası camiada Türkiye'ye yönelik baskıların arttığına dikkat çekilen raporda, 'bu baskıların kaynağına inildiğinde karşımıza İsrail çıkmaktadır. 'Su, savaşa neden olabilecek bir anlaşmazlık konusudur', şeklindeki tezin arkasında Kahire ve Tel Aviv vardır' deniliyor."⁴²³

İsrail ile Suriye arasındaki bu işbirliği, Hürriyet gazetesi yazarı Ferai Tınç tarafından da şöyle özetlenmekteydi: "Görülen o ki, Türkiye'nin su kaynakları Ortadoğu barışı ile doğrudan irtibatlandırılıyor. Zira İsrail Suriye'ye 'siz Türkiye ile anlaşın, Golan Tepelerindeki sular bizde kalsın' mesajı yolluyor. Suriye İsrail'in desteğini arkasına alarak sorunu uluslararası platforma çekiyor."⁴²⁴

İşte Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak isteyen İsrail'de İşçi Partisi hükümetinin gerçek politikası buydu. Şimon Peres, bunu açıkça ifade etmekten de çekinmeyerek şöyle demişti: "Su sorunu çözümlenmeden, İsrail-Suriye arasında hiçbir anlaşma olamaz. Teorik olarak sorunun çözümü için, Suriye Türkiye'den su alır, biz de bugün kontrolümüz altında bulunan bütün su kaynaklarını muhafaza ederiz."⁴²⁵

Görülen oydu ki, 1980'lerde Güney Afrika'ya karşı uygulanan "ikili politika"nın da mimarı olan Şimon Peres, bu kez de Türkiye'ye karşı bir "ikili politika" geliştirmişti. Suriye'den çektikleri yüzünden İsrail'den destek uman ve destek vaadiyle İsrail'in "yedegine" alınan Türkiye, İsrail-Suriye barışı için el altından "kazıklanacak"tı. Bu barış, Türkiye'nin terör sorununa hiç bir şekilde yardımcı olmadığı gibi, üstüne üstlük, su sorununda da Suriye'ye büyük avantaj sağlayacaktı.

⁴²³ Fatih Yılmaz, **Milliyet**, 3 Ocak 1996.

⁴²⁴ Ferai Tınç, **Hürriyet**, 26 Subat 1996

⁴²⁵ **Milliyet**, 14 Subat 1996

Ancak Türk basınında, akademik çevrelerinde ya da dış politika üretim merkezlerindeki “İsrail yanlısı politika taraftarlar”, bu gerçekleri ustaca görmezlikten gelerek, su sorununun ardındaki “İsrail-Suriye ittifakı”nın daha fazla hissedilmesini engellediler. Çünkü İsrail’e yakınlaşmak, onlar için, Türkiye’nin stratejik çıkarları açısından değil, asıl olarak ideolojik yönden gerekliydi.

Tüm bunlara bakarak şunu söylemek mümkündür: İsrail’in ünlü “sandviç stratejisi”ni ortaya atarak elde etmek istediği şey “Suriye’yi sıkıştırmak” değil, sadece “Suriye’yi sıkıştırmak” görüntüsü altında Türkiye’yi kendi eksenine çekmektir. Yahudi Devleti, Türkiye’nin tüm Ortadoğu politikasını acemi bir biçimde sadece terör örgütüne endekslediğinin farkındadır ve Türkiye’nin bu durumunu kullanmak istemektedir. Bunun için de önce ortaya bir Suriye öcüsü atıp, sonra bu öcüyü kullanarak Türkiye’yi kendi safına çekmek amacındadır.

Bu manzaradan çıkan bir sonuç ise özellikle önemlidir: Türkiye’yi İsrail’e yakınlaşmaya iten faktör bu terör ve Suriye öcüleri olduğuna göre, İsrail Türkiye’nin bu iki sorundan kurtulmasını da asla istemez. Nitekim İsraili yetkililer, terör örgütüne karşı Türkiye’ye yardım etmek gibi bir politikaları olmadığını defalarca belirtmişlerdir. Aksine İsrail, Türkiye’yi kendisine yakın tutmaya devam etmek için, bu sorunların gündemde kalması için uğraşacaktır.

Bu denklem, Türkiye ile İsrail arasında stratejik bir işbirliği kurulması fikrinin ne denli boş ve hatta aldatıcı olduğunu göstermektedir. Mayıs 1996’da Aksiyon Dergisi’nde yayınlanan aşağıdaki isabetli yorum, Türkiye’nin önüne sunulan “Suriye’ye karşı İsrail’le işbirliği” tezinin irrasyonelliğini şöyle özetlemektedir:

“İsrail’in Suriye ile bir barış gerçekleştirmesinin ardından iki ülkeyi birbirine yaklaştıran ortak düşman teması ortadan kalkacak. Ne PKK, ne Yunanistan, ne Rusya İsrail’in düşman tanımlamasında yer almıyor. Ancak Türkiye düşman olarak algıladığı Yunanistan ile İsrail’in Ege’de ortak tatbikat yaptığını, yine aynı ülkenin Kıbrıs Rum Kesimi’ne silah satmak için Rusya ve Fransa ile yarışa girdiğini görmezden gelerek etrafındaki ateşten çemberi İsrail ile stratejik işbirliğine girerek kıracağını düşünüyor. 1995 yılı Aralık ayında, barış süreci ile PKK’ya desteği ilişkilendiren bir soruya Başbakan Peres’in verdiği cevap hayli manidar: "Özür dilerim, Türkiye nereden çıktı? Bizim için Suriye’de on tane FKÖ karşıtı örgüt vardır ve buna son vermelerini ısrarla söylüyoruz.”⁴²⁶

Filistinlilerin su kullanımını neredeyse karneye bağlayan İsrail, gerçekten çok fazla su kullanmaktadır. Dicle ve Fırat ırmakları bölgenin en önemli dört ırmağından ikisidir. Su sorunu yaşadığı söylenebilecek Suriye de bu ırmakların kıyıdaşdır. Aslında Suriye’nin mevcut kaynaklarını etkin kullanım konusunda da ciddi sorunları olduğu görülmektedir. Geri kalmış teknolojisi nedeniyle kullanmaya devam ettiği üstü açık ve toprak sulama kanallarından suyun bir kısmını havaya bir kısmını da toprağa veren Suriye, ayrıca, suyu günlük kullanımdaki fiyatını düşük tutarak israfın önüne geçmeyi de başaramamaktadır. Yine de olay sadece Türkiye’nin yeterli su bırakmaması

⁴²⁶ Aksiyon, 18-24 Mayıs 1996

olarak tanımlandığından sorununun sadece Türkiye'nin atacağı adımlarla düzeleceği düşünülmekte ve ona göre tepki verilmektedir.

Ortadoğu Barış Süreci'nde kimi tahminler tutarsa, İsrail'in Golan tepelerinden çekilmesi karşılığında Türkiye'nin Fırat'tan daha fazla su bırakması istenebilir. Bilindiği gibi, GAP çerçevesinde Dicle üzerinde inşa edilmesi düşünülen Ilısu Barajı'na mali destek verecek İngiliz Şirketi yoğun protestolara hedef olmaktadır. Bunun iki nedeni olduğu görülmektedir. Birincisi, Dünya Bankası'nın kıyıdaşlar arasında anlaşma olmaması durumunda kıyıdaşlardan birinin yapacağı baraj vb. yapılara destek olmama şeklindeki kararı. İkincisi ise, 1946 yılında Türkiye ile Irak arasında imzalanan protokolün bu tür yapıların anlaşmaya konu olmasını öngören dördüncü maddesi. Kısacası, su sorunu yakın gelecekte yeni gelişmelere sahne olacak gibi görünmektedir. Türkiye bu duruma hazırlıklı olmalıdır.

İsrail'e sürekli Yahudi göçü devam ettiği ve yeni gelenler için her gün daha fazla yerleşim alanları açıldığı göz önünde bulundurulursa, gelecekteki İsrail Devleti'nin nüfusuna yetecek kadar su kaynağı Ortadoğu'da bulunmamaktadır. İhtiyaç duyulan suyun GAP'tan sağlanmasıyla, planlanan "Büyük İsrail" projesinin kurak topraklarda değil "Barış Suyu" projeleriyle verimli topraklarda gerçekleşmesine çalışılmaktadır. Barış Suyu projesiyle Fırat'ın suyunun Suriye üzerinden önce Ürdün'e daha sonra İsrail'e aktarılması planlanmaktadır.

"Su gücü dostluk kazanmak ve birlikte ticaret için kullanılabilir. Fakat aynı zamanda bir nükleer güce de benzer ki, bir kere sizin buna sahip olduğunuz insanlar tarafından bilinirse, bu onlarda büyük bir saygı uyandırır. Türkiye'nin su zengini bölgesi Güneydoğu'daki olaylar daha genişlerse komşuluk ilişkileri açısından daha da önemli olacaktır."⁴²⁷

"Kızgın su kavgaları Ortadoğu için yeni bir şey değildi. Bundan evvelki birçok savaş bu üç büyük nehirle ilgiliydi: Nil, Dicle, Fırat."⁴²⁸

4.7. İsrail ve GAP

GAP İsrail için hem gelecek dönem tarımsal ihtiyaçlarının karşılanması ve hem de üzerinde bulunduğu toprakların dinsel olarak sahip bulunduğu anlam bakımından taşıdığı önem İsrail'in bu projeye çok fazla yakından ilgilenmesine neden olmaktadır. Aynı, İsrail'in su kaynakları üzerindeki pazarlık payını artırma kaygısıyla Kuzey Irak'tan yararlanma olgusu, GAP'dan yararlanmak ve bu

⁴²⁷ *Nature*, Ağustos, 1991

⁴²⁸ *Newsweek*, 12 Şubat 1990

projenin işleyişinde etkin görev almak amacıyla burada da görülmektedir. Kuzey Irak'ta göç ettirdiği Kürt kökenli Yahudilere Irak'ta toprak aldırarak Tevratsal sınırlar içerisinde mülkiyet edinimi yoluyla ulaşma projesini GAP bölgesinde de İsrail bilhassa Türk kökenli Yahudiler vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. Türk kökenli Yahudiler son zamanlarda sıkça bu bölgeden toprak alımına gitme yoluyla bir anlamda bahis konusu projenin Türkiye ayağını yerine getirmektedirler. İsrail'in GAP'a ve bölgesine ilgisi derinden analize tabi tutulunca, benzer kaygıyla da ilgi duyduğu Kuzey Irak'ta yapmak istedikleri daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin geri kalmışlığı gidermek bölgenin üretim imkanlarını artırmak ve 2000 li yılların en değerli doğal kaynaklarından biri olan su ile ilgili olarak ve Ortadoğu'da söz sahibi olması için en önemli adım 1976 yılında yapımı başlanan GAP'tır. Bu proje ve barajlar Türkiye'nin Ortadoğu politikası ile direk ilgilidir. GAP yalnız Türkiye'nin değil dünyanın ve 20. asrın en büyük yatırımudur. Türkiye'nin yakın bir gelecekte ulaşacağı muazzam ekonomik gelişmenin itici gücü ve Büyük Anadolu Projesi (BAP)'ın temeli olacaktır.⁴²⁹

GAP'ın çevresinde bugüne kadar çoğu kamu sektöründen olmak üzere yüzden fazla İsraili firma toprak satın aldı.⁴³⁰ Dünyadaki zengin Yahudi lobisi 1999'den beri GAP'ta Endüstri Bölgesi kurmak adı altında, aslında toprak almak için oluşturdukları özel fona bir milyar dolardan fazla sermaye topladı. Bazı kaynaklar İsrail'in Güneydoğu'daki su kaynaklarının ve GAP kontrolünün zayıf bir Kürt devletinin eline geçmesini arzu ettiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, Kuzey Irak'ta kurulacak muhtemel bir Kürt devletinin Türkiye'nin üniter yapısını tehdit ederek, akabinde Güneydoğu'da kurulacak zayıf bir devletin bu bölgeye ilişkin İsrail Devleti'nin beklentilerine uygun düşmesi gerçeği de Kuzey Irak'a Türk-İsrail bakış açılarını farklılaştırmaktadır.

Dünya gıda tekeli, ABD, İngiltere ve Avustralya'nın elindedir. GAP'dan sonra, Türkiye'nin Güneydoğu bölgesi büyük önem kazanmıştır. Bu bölgede, tek el ülkelerden daha yüksek kalite ve verimde tarım yapmak mümkün olacaktır. Bu gerçeklik sözkonusu gıda tekelleri tarafından tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. (GAP için Avustralya'nın işletme hakkını istediğini ancak bu isteğin Türkiye tarafından kabul edilmeyip reddedildiği bilinmektedir.)⁴³¹

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yeterince petrol olduğu ancak üretim maliyetlerinin Arap ülkelerine göre daha fazla olduğu da artık bilinmektedir. Yakın bir gelecekte bu petrol, üretilebilir maliyet sınırı içine girmiş olacaktır.

⁴²⁹ Cemal Zehir, **Türkiye ve Ortadoğu Su Meseleleri**, Marifet Yayıncılık. İstanbul 1998 s.37- 39

⁴³⁰ Bunlar arasında en önemlileri: Agripo, Agridev, Development, Deta Engineers, Hovev, Itan, Zıncal, Velpes, Lıtı Art, Ludan, Rafheal, Klat Mar, ISV'dir.

⁴³¹ "İsrail Askerleri Kuzey Irak'ta mı?" **HaberX**, 21 Haziran 2004, www.haberx.com/n/136795/israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.htm - 18k

İsraililerin toprak alımları ile ilgili haftalık haber dergisi *Nokta* 26 Temmuz tarihli 1099'uncu sayısında İsrail'in GAP kapsamında bulunan topraklarla ilgili planlarını ortaya koyan bir sivil toplum kuruluşuna ait bir gizli raporu gün ışığına çıkarmıştı. Sözkonusu raporda Yahudi kökenli 60 Türk vatandaşı tarafından, ada başı 5000 ile 10000 dönüm büyüklüğünde sulak tarımarazisi satın alındığını ve bugüne kadar alınan toplam arazi miktarının 450 bin dönüm civarında olduğu belirtilmektedir. Satın alınan yüzbinlerce dönüm arazinin asıl sahibinin bölgede çalışan İsraili işadamları olduğuna dikkat çekilen raporda DYP Şanlıurfa eski milletvekili Sedat Edip Bucak'a da topraklarını satması için teklifte bulunulduğunu ancak Bucak'ın bu teklifleri kesin bir dille reddettiği belirtilmektedir.⁴³²

Rapora göre, "Yahudi kökenli Türk vatandaşları aracılığıyla toprak satınalmaya başlayan İsraililerin hedefleri Fırat ve Dicle havzaları (Tevrat'ta Yahudilere vaat edildiği iddia edilen bölge). Öncelikli iller ise Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak. Bölgenin toplam yüzölçümü 75.358.000 km² olduğunun ve bu rakamın Türkiye'nin onda birine tekabül ettiğinin vurgulandığı raporda şu bilgilere yer verilmiştir: "Bölge Türkiye'nin onda birini oluşturuyor. Bugüne kadar alımı gerçekleştirilen toprakların yüzölçümü ise yaklaşık 413 km². Bir başka deyişle İsraililer bölgede İstanbul'un yarısından fazlası kadar toprak satın almış durumda. Ama tapuların üzerinde şimdilik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının adı yazıyor."⁴³³

İsrail'in Filistin topraklarına da satın alma yöntemleriyle yerleştiğine dikkat çeken raporda Türkiye'nin güneydoğusunda 30-40 yıl gibi bir zaman sürecinin ardından yeni bir Filistin doğabileceği endişesi dile getirilmektedir.

Rapora göre bölgeden toprak satın alan İsraililerin taktiği ise aynı. Önce İsraili bilim adamları, toprak ağaları, zengin işadamları için bölgede turlar düzenleniyor. Daha sonra ise ziyarete katılanlar bölgeye yatırım yapmaya davet ediliyor. Yatırım yapmaya karar verenlere ise paraya sıkıntı çeken zor durumdaki çiftçilerin (özellikle Ziraat Bankası'na olan borçlarını ödemekte zorluk çekenlerin) isimleri veriliyor ve bu çiftçilerin topraklarının satın alınması sağlanıyor. Alımlar ise resmiyette Yahudi asıllı Türk vatandaşların üzerinden gerçekleştiriliyor. Raporda Türkiye'yi ziyaret eden birçok İsraili yetkilinin bölgeyi ziyaret ettiğinin altı çizilerek Şubat 1999'da Türkiye'yi ziyaret eden Yahudi kökenli işadamı Jim Rogerr's'in o günlerdeki internet sitesinde (International Herald Tribune gazetesinde de yayınlandı) yayınlanan bir makalede Yahudi kökenli işadamlarını GAP bölgesinde

⁴³² *Nokta*, 26 Temmuz 2004

⁴³³ *Nokta*, 26 Temmuz 2004

arazi satın almaya davet ettiği hatırlatılıyor. Raporla ayrıca İsrail'in bölgedeki Kürtlerin aslında Musevi oldukları propagandası yapıldığı da ifade edilmektedir.⁴³⁴

GAP bölgesinde toprak satın alma işi MGK'nın özel iznine bağlıdır. Yahudiler, toprak alım işlemlerini aracı vasıtasıyla yürütüyor. Uygulama şöyle: Satın alma talepleri Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'ne yapılıyor. Müdürlük konuyu Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne iletiyor. MGK Genel Sekreterliği ise Milli İstihbarat Teşkilatı'ndan ve Emniyet'ten bu firmalara ilişkin istihbarat raporlarını aldıktan sonra satışa onay veya ret kararı veriyor. PKK ile ilişkisi olanlara ise toprak satılmıyor.

Yahudiler, bu prosedürü bazen aracılara kullanarak by-pass ediyorlar, bazen de MGK tarafından tehdit kabul edilmeyerek onlara göz yumuluyor. 28 Şubat sürecinde yazılan yeni "Milli Askeri Stratejik Konsept"le İsrail'in potansiyel tehdit konseptinden çıkartılması ve bu ülkeyle stratejik askeri anlaşmalar yapılmasından sonra Yahudilerin bölgeye yatırım yaptıklarını görüyoruz. Ankara, PKK'ya karşı kullanılan Bucak aşiretinden korucuları İsrail'in GAP bölgesinden toprak satın almada aracı olarak kullandığını biliyor. AK parti yönetimi, AB'ye uyum çerçevesinde yabancılara toprak satılmasını serbestleştiren yasa tasarısını gündeme getirir ve GAP bölgesi içinde MGK özel izni kaldırılırsa, Yahudilerin artık aracılara da ihtiyacı kalmayacaktır.

Bunun yanı sıra GAP bölgesine uzun vadede kalıcı kitleler halinde yerleşme niyetleri ilginç karine niteliğindeki eylemlerden de takip edilmektedir. Örneğin, yaklaşık 2.000 İsrail'li kadının Şanlıurfa'daki İtalyan hastanesinde doğum yapması ve doğan çocukların Türk vatandaşlığına kaydedilmesi haberi buna ilişkin ilginç karinelere birini teşkil etmektedir.⁴³⁵

İsrail'li ve Amerikalılar Yahudilerce yoğun toprak satın alma faaliyetleri Kars gibi GAP bölgesi dışına çıkması da diğer ilginç bir noktayı oluşturmaktadır. Toprak satın alma işlemine konu olan Kars'ın Digor ilçesi Kafkaslar açısından stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca, bölge Ermeniler için Ağrı Dağı nedeniyle kutsal sayılmaktadır. Aynı kutsallık Tevrat'a göre "vaat edilmiş toprakların başlangıç yeri" olması sebebiyle de mevcuttur.⁴³⁶

İsrail'in Güneydoğu Anadolu'yu içine alan kutsal sınırları ve suya olan ihtiyacı, GAP ile yakından ilgilenmesine yol açmaktadır. "İsrail GAP konusunda Türkiye ile işbirliği yapmak istediğini, İsrail'in su kaynaklarından yoksun olduğunu, Türkiye'nin ise zengin su, toprak ve iş gücüne sahip bulunduğunu belirtmiştir."⁴³⁷

⁴³⁴ **Nokta**, 26 Temmuz 2004

⁴³⁵ **Yeniçağ**, 6 Eylül 2005

⁴³⁶ **Ortadoğu**, 19 Temmuz 2004

⁴³⁷ Nilgün Cerrahoğlu, **Sabah**, 23 Ocak 1994

21 Aralık 1992 tarihli Sabah gazetesinde Sedat Sertoğlu, İsrail'in GAP hakkında neler düşündüğünü endişeli bir ifadeyle dile getirmişti:

“Türkiye ile İsrail arasında, orta ve uzun vadede bölge sularının kullanımı konusunda bir anlaşmazlık çıkabileceğini sezinledim. Rabin başkanlığındaki İsrail yönetiminin, suların paylaşımı konusuna Türkiye’den daha değişik yaklaşımı olacak. Bunun işaretlerini biraz dikkat edince hemen yakalayabiliyorsunuz. İsraililerin Golan Tepeleri’ndeki su kaynaklarının Suriye ile birlikte kullanımı konusunda, Türkiye’nin Dicle ve Fırat sularının Suriye ve Irak arasında kullanımına dair değişik fikirleri var. Bu fikirler bizi pek memnun etmeyeceği benziyor.”⁴³⁸

Bu bağlamda İsrail başbakanlarından Şimon Peres’in: “Nüfus artıyor. Suyu üretmek için imkan oluşturmazsak, bu kez su için savaşa gireceğiz”⁴³⁹ Ve İsrail Tarım Bakanlarından Rafael Eitan’ın: “Bölgede su, saatli bombadır”⁴⁴⁰ sözleri İsrail’in Türkiye’deki su kaynaklarına ilgisiz kalamayacağı ve bu konuda politik çatışmanın kaçınılmaz olduğunun ipuçlarını vermektedir. Türk sularının Ortadoğuya akıtılması arzusunun yansıtan buna benzer sözler çeşitli İsraili siyasetçiler tarafından defaatle dile getirilmektedir. Su sorununun Ortadoğu’da bir savaşa yol açabileceği ihtimali ilk olarak 1986 yılında CIA’in Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından ortaya atılmıştır.

“Merkezi Washington’da bulunan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi, 1986’da, ‘Ortadoğu’nun Su Sorunu’ başlıklı bir rapor yayınladı. Raporda bölgedeki kuraklığın artacağı, nehir debilerinin azalacağı, günlük hayatta suyun petrolden daha değerli olacağı gibi araştırma sonuçlarına yer verilir ve bir de kehanette bulunulur:...Nil, Ürdün ve Fırat... Ortadoğu’da, gelecekteki bir savaş, mutlaka bu üç nehrin sularının paylaşılmasından çıkacak...”⁴⁴¹

ABD Dışişleri Bakanlığı, CIA ile Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC) tarafından hazırlanan ve gelecek 15 yılı ele alan Global Trends 2015 Raporu’ndaki Türkiye özel başlıklı bölümünde Ankara’nın su için büyük bir mücadele vereceği kaydedilmektedir. Rapora göre, 2015’e dek geçen sürede, “Uluslararası gerginliklerde hangi politikaların benimseneceği, kitle imha silahlarının artışı, enerji taşınmasına yönelik ekonomi ve siyasetin belirlenmesi ve su hakları konularında Ankara kendisini mücadele ederken bulacaktır” denilmektedir. Türkiye’nin Fırat ve Dicle’deki yeni sulama ve inşaat barajlarına da işaret eden raporda, bu tür çalışmaların nüfusu 15 yılda hızla artacak olan Irak ve Suriye’ye verilecek su miktarını da etkileyeceği belirtilmektedir.

1996 yılının 14 Mart günü Türkiye ile İsrail arasında Serbest Bölge Anlaşması’nın imzalanmasıyla GAP bölgesinde İsrail’e büyük kolaylıklar sağlanmış ve DTÖ ilkeleri çerçevesinde serbest yatırım bölgeleri kurulması öngörülmüştür.

⁴³⁸ Mustafa Özfatura, **Kurtlar Sofrasında Ortadoğu**, İstanbul, Adım Yayıncılık, 1991 ss. 9-15.

⁴³⁹ **Şalom**, 29 Ocak 1992

⁴⁴⁰ Ataöv Türkkaya, **Turkish Daily News**, 19 Şubat 1993

⁴⁴¹ Amberin Zaman, “Kaçınılmaz Ortaklık”, **Avrasya Dosyası**, (İsrail Özel), Cilt: 1, Sayı: 3, Sonbahar, 1994

GAP idaresi, bugünde İsrail hükümet kuruluşu MASHAV ile işbirliği yapmaktadır. Modern tarım teknolojisi alanında İsrail dünyanın en gelişmiş ülkelerinden birisidir. Özellikle İsrail'in geliştirdiği seracılık ve sulama metodları birçok ülke tarafından kullanılmaktadır. Böylesine bir avantajdan yararlanarak İsraili iş adamları GAP'a rahat girmektedir. İşbirliği önerileri karşılıklı mal alım satımının yanı sıra GAP çerçevesinde tarıma dayalı sanayilerin geliştirilmesinde sulama sistemleri, tohum ıslah birimleri ve verimlilik artırıcı diğer tekniklerin yerleştirilmesi gibi konuları da kapsamaktadır. Tarım ve hayvancılıkla ilgili her alana ilgililer, özellikle sulama projelerine taliplerdir.

İsrail'i bölgede yatırım yapmaya sevkeden sadece elinde bulundurduğu tarım teknolojisi değildir. Onu bölgeye yönelten bir başka neden ise ileride kendi ülkesinde doğması muhtemel tarım arazilerini azalması tehlikesidir.

İsrail'in üstte değindiğimiz tüm supolitik planları, İsrail'in su vizyonunun yalnızca bir kanadını oluşturan Nil nehri ile ilgiliydiler. Ortaya çıkan sonuç ise, İsrail'in "Vaadedilmiş Topraklar"ın güneybatı sınırını oluşturan Nil nehri üzerinde hak iddiasında bulunduğunu, bu nehrin sularına ya Mısır üzerinde baskı uygulayarak ya da Mısır topraklarını işgal ederek ulaşmak istediğini göstermektedir.

Ancak Nil, belirttiğimiz üzere "Vaadedilmiş Topraklar"ın yalnızca güneybatı sınırını oluşturmaktadır. Bu haritanın kuzeydoğu sınırı, Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren Fırat nehri tarafından çizilir. İsrail'in Fırat ile ilgisine baktığımızda ise, Nil'dekine benzer bir durumla karşılaşmak mümkündür.

İsrail'in Nil'in musluğunu kontrol etmek için Etiyopya ile bir tür ittifak kurmuş ve Etiyopya'nın baraj inşa projelerine destek olmuştur. Benzer bir strateji, İsrail'in, Fırat'ın musluğunu elinde bulduran Türkiye'ye yaklaşmasında ve özellikle de Türkiye'nin Fırat üzerindeki denetimini artıracak olan GAP'a gösterdiği ilgide ortaya çıkmaktadır.

İsrail GAP ile uzun süredir ilgilenmektedir. İsraili kimi işadamları zaman zaman bölgeyi ziyaret etmeye gelmişler ve sürekli Urfa'dan toprak almak istediklerini, burada fabrika kurmak istediklerini söylemişlerdir. Zaman zaman hem İsrail'deki Kürtlerden bahsederek, Türkiye'nin Kürtleri ihmal ettiğini ve kendilerinin geliştirecekleri formüllerle Kürtler'in en azından ekonomik anlamda gelişmesine yardımcı olacaklarını söylemektedirler. Zaman zaman da devletin yanında yer alarak geliştirecekleri projeler sayesinde Kürt meselesinin ortadan kalkacağını, yapılacak ekonomik yatırımlarla hem Kürt meselesinin biteceğini, hem de Kürtler'in gelişen ekonomi ile birlikte kendilerini daha iyi Türk vatandaşı yapacaklarını vaat etmekteydiler.

Bu projenin bölge ülkelerinin baskıları nedeniyle Dünya Bankası tarafından finanse edilmeyişi, İsrail'in çeşitli finansman ve teknoloji aktarımı teklifleri ile Türkiye'nin önüne çıkmasını sağlamıştı. İsrail GAP'a ilgisini bölgede arazi alımlarıyla göstermiş tarımsal işbirliği adı altında birçok İsrailli uzman bölgeyi ziyaret etmişti. Tarımsal işbirliğinin üzerinde ısrarla duran İsrailli uzmanlar Türk Tarım Bakanlığı'nda bir "İsrail masası" olması talebinde bile bulunmuşlardı. İsrail'in bu teklifi, GAP'ın başarısı için İsrail'in elinde önemli bir bilgi birikimi olduğunu öne süren İshak Alaton tarafından da tekrar edilmişti.

İsrailliler GAP'la ilgili bütün gelişmelere açık olduklarını 1993 yılında Gaziantep Ticaret Odası'nı ziyaretlerinde de belirtmişlerdi. 20 kişilik İsrailli grup GAP'la ilgili bu ziyaretlerinden çok olumlu sonuçlar aldıklarını da söylemişlerdi. İsrail daha sonra kendi Tarım Bakanlığı'nda GAP'ın ön fizibilite çalışmaları için 300 bin dolar tahsis ettiğini bildirdi. Ayrıca Türkiye'deki devlet çiftliklerinin özelleştirmesi çalışmalarında, İsrail Tarım Bakanlığı yine işbirliği önerdi. Milliyet gazetesinin 13 Haziran 1995 tarihli "GAP'a Uluslararası İlgi Artıyor" başlıklı haberinde İsrail'in GAP'a yaptığı yatırımları konu edinmişti. Naan (İsrail Sulama Sistemleri) ve Netafim (İsrail Sulama Firması) adlı İsrail şirketleri GAP'a kredi sağlama yarışına girdiler. İsrail'in dünyaca ünlü zirai firmaları olan Cargill, Continental Grain, Philip Brothers, Mark Rich'in temsilcileri de GAP bölgesinde incelemelerde bulundular.⁴⁴² Ocak 1996'da GAP İdaresi Başkanı Olcay Ünver'in İsrailli yetkililerle GAP projesinin birlikte hızlandırılması konusunda yaptığı toplantıda İsrail'in GAP'tan beklentileri açıkça gözlemlendi. Ağustos 96'da ise İsrail Tarım Bakanlığı'nın GAP bölgesinde arazi alımı için başvuruda bulundu. İsrail'in projeye ortak olabilme çabaları, Türkiye-İsrail ikili görüşmelerinin halen önemli bir gündem maddesini oluşturmaktadır.

İsrail'in eski Ankara Büyükelçisi David Granit de İsrail'in tarımsal işbirliğine hazır olduğunu belirtmektedir, İsrail'in sulama ve deniz suyunu kullanılabilir hale getirme teknolojisindeki üstünlüğü sayesinde "GAP için ideal bir ortak" olabileceğini söylemekte ve eklemektedir: "GAP gibi bilinçli bir bölgesel planlamayı öngören, yöre halkına refah getirecek bir projeye tam destek veriyoruz."⁴⁴³

İsrail'in bir sonraki Büyükelçisi Zvi Elpeleg de GAP hayranlarındandı. "İsrail'in suya ihtiyacı olduğunu, Türkiye'nin ise su açısından şanslı bir ülke olduğunu" belirten Elpeleg "gelişmiş bir sulama sisteminin kurulması ve bunun tarımda kullanılması durumunda GAP bölgesinin California olacağını" da öne sürmüştü.⁴⁴⁴

⁴⁴² Milliyet, 13 Haziran 1995

⁴⁴³ Zaman, "Kaçınılmaz Ortaklık", ss. 130-32.

⁴⁴⁴ Yeni Yüzyıl, 4 Mart 1996

Türkiye ziyareti sırasında GAP'ı yerinde gören Cumhurbaşkanı Ezer Weizmann'ın da projeye İsrail'in katılımını önermişti. Basındaki haberlere göre, "Fırat Nehri üzerine 21 adet baraj yapımını öngören bu entegre tarım-sanayi projesi, Weizmann'ı çok etkilemişti."⁴⁴⁵

Öte yandan, "MOSSAD hesabına çalışan iş adamı" olarak tanınan Shaul Eisenberg de GAP'a yatırım yapmaya hazırlanmaktaydı.

Eisenberg'in varlığı ile gündeme gelen "MOSSAD bağlantısı", İsrail'in "tarımsal işbirliği" kavramı ile daha da güçlenmekteydi. Çünkü her zaman "tarımsal işbirliği" görüntüsü, MOSSAD'ın üçüncü ülkelerle kurduğu bağlantıların kamuflemanı olmuştu. Eski MOSSAD ajanı Victor Ostrovsky, "MOSSAD, diğer bütün Afrika ülkelerinde olduğu gibi Güney Afrika'ya da askeri danışmanlar, tarım uzmanları ya da diplomat görüntüsü altında ajanlarını yerleştirdi" diye yazarken buna dikkat çekmekteydi.⁴⁴⁶

Bu durumda, İsrail'in Türkiye'ye önerdiği "tarımsal işbirliği" teklifi hakkında da ihtiyatlı olmak gerekmektedir. Çünkü bu işbirliği çerçevesinde gönderilecek "tarım uzmanları"nın gerçek misyonları çok daha farklı olabilirdi. İsraililer, Latin Amerika'daki terörist grupları ya da uyuşturucu baronlarını desteklerken de "tarımsal işbirliği" yaptıklarını söylemişlerdi.⁴⁴⁷ Aynısının Güneydoğu'da da yaşanması muhtemeldi. Nitekim Milli Güvenlik Kurulu'nun Güneydoğu'daki gizli ajan trafiğinin yoğunlaştığına dikkat çekmesi⁴⁴⁸ ve Güneydoğu'yu çok sayıda İsraili "turist" in ziyaret etmesi, ister istemez mide bulandırıyordu.

Peki GAP'ın nesi İsraililer'i bu kadar cezbediyordu? Ekonomik çıkarların dışında, GAP'a gösterilen bu İsrail ve MOSSAD ilgisinin ne gibi bir stratejik anlamı olabilirdi?

Bu stratejik anlamı görmek, özellikle Nil'deki durum hatırlandığında, zor değildir. İsrail, nasıl Etiyopya'yı Nil sularını kontrol etmek için bir "musluk" olarak gördüyse, Fırat sularını kontrol etmek için de Türkiye'ye ve GAP projesine yanaşmaktadır. Fırat'ın aşağısındaki ülkelerle, yani önce Suriye sonra da Irak'la muhtemel bir çatışmaya girdiğinde, Türkiye'yi kendi safına çekerek bu ülkelere giden suyun musluğunu kısmayı planlamaktadır.

Kısacası İsrail, Türkiye'yi bu kez bir "su kartı" olarak tasarlamaktadır.

İsrail'in su konusundaki gerginliği artırıcı yönde izlediği politikalar da bu amaca matuftur. İsrail Devleti, hem su konusunda hem de siyasi konularda bölgedeki en "revizyonist" devlet olarak,

⁴⁴⁵ Zaman, "Kaçınılmaz Ortaklık", ss. 130-32.

⁴⁴⁶ Hoy & Ostrovsky, **By Way...**, ss. 150-151.

⁴⁴⁷ Cockburn, **Dangerous...**, s. 240.

⁴⁴⁸ **Nokta**, 19-25 Subat 1995

Türkiye'nin komşularıyla arasındaki su krizinin mümkün olduğunca büyümesini ve böylece bir "su kartı"nın daima gündemde olmasını istemektedir.

Türkiye'nin "Olsun, İsrail Suriye'ye karşı bizim yanımızdaymış demek" gibi bir mantığa kapılması ise büyük bir yanlış olacaktır. Çünkü unutulmamalıdır ki, İsrail başka diğer pek çok konuda olduğu gibi, su konusunda da ikili oynamaktadır. Üstte sözü edilen senaryo, bu ikili oyunun ilk yüzüdür: Suriye İsrail'le çatışmaya yöneldiğinde İsrail tarafından Türkiye suyun musluğunu kapatması yönünde zorlanacaktır. Ancak bir de madalyonun diğer yüzü bulunmaktadır: Eğer Suriye ile İsrail bir anlaşmaya varırlarsa, bu kez İsrail Türkiye'yi Suriye'ye daha fazla su vermeye zorlayacaktır. Çünkü, bir önceki bölümde değindiğimiz gibi, muhtemel bir Suriye-İsrail barışı, Suriye'nin Golan sularını İsrail'e bırakması, buna karşılık da Türkiye'nin Suriye'ye daha fazla su akıtması formülüne dayanmaktadır. Bu arada Türkiye'nin aşağı ülkelerle suyu "paylaşmasını" öngören "uluslararası sular" tezinin en çok İsrail tarafından desteklendiğini de unutmamak gerekir. Şimon Peres, "Jean Jacques Rousseau gibi, suyun bir insana ya da ülkeye değil, tüm insanlığa ait olduğunu söyleyebiliriz. Ortadoğu'daki su bölgeye ve çevre alanlarına aittir" derken bunu en açık biçimde ifade etmiştir.⁴⁴⁹

Bu tablonun ortaya koyduğu sonuç, İsrail'in Fırat üzerindeki supolitiğinin Türkiye açısından son derece büyük riskleri içinde barındırdığıdır. Türkiye, İsrail'in GAP'a gösterdiği aşırı ilgiyi bu nedenle ihtiyatla karşılamalıdır. Hele bu GAP ilgisinin bir de Kürt boyutu içermesi, İsrail'in muhtemel bir Kürt devletinin yegane stratejik destekçisi olduğu düşünüldüğünde, ciddi alarm sinyalleri içermektedir.

Bu Kürt boyutunun ilginç bir göstergesi ise, İsrail kaynaklı bir projedir: "Kürt Kibbutzları"⁴⁵⁰

"İsraili uzmanlar bölgeyi bir kez de ekonomik bakışla taradılar. Urfa ile Diyarbakır pilot bölge seçildi. Projeden çok hoşlanan ABD ise Urfa Havaalanı kredisini verdi... İsrail'de yaşayan ve 1992'den bu yana bölgede düzenlenen her "turistik gezi"ye⁴⁵¹ katılmış olan İsraili Kürt Yahudilerden sağlanacak kredi, Türkiye Zirai Donatım Kurumu ve Ziraat Bankası tarafından organize edilecekti....

Kibbutz projesinin İsraili Kürt işadamları tarafından finanse edilmesi ise, plana göre Kürtlerin bu uygulamaya daha sıcak bakmalarını sağlayacaktı. İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra Güneydoğu'dan göçüp İsrail'e yerleşen Kürt Yahudileri, finanse etmenin yanısıra, kibbutzlardan

⁴⁴⁹ Simon Peres, **Yeni Ortadoğu ve Uzun Bir Yol**, (Çeviren: Süleyman Gül), İstanbul, Milliyet Yayınları, s. 121.

⁴⁵⁰ Kibbutzlar, Siyonist hareketin Filistin'e getirdiği en ilginç ve önemli uygulamalardan biriydi. Kısaca "kollektif tarım çiftlikleri" olarak özetlenebilecek olan kibbutzlar, gerek İsrail'in kurulmasından önce, gerekse daha sonra önemli roller ifa ettiler. Sosyalist bir üretim modelinin sınırlı bir alanda uygulaması olan bu çiftlikler, İsrail'e özgü bir model olarak bilindiler her zaman.

⁴⁵¹ Bu "turistik" gezilerin gerçekte istihbarat servisi elemanları tarafından yapıldığı ve bu yolla da Güneydoğu'da "ajanların cirit attığı" bilinmektedir. Ünlü CIA ajanı Paul Henze de bu tür "turistik" (!) gezilerle Güneydoğu'da uzun süre dolaşmıştı.

sağlanan ürünleri pazarlama hakkını da elde etmiş olacaklar. Kısacası İsrail, Güneydoğu üzerinden dünyaya açılmayı hedefliyor.”⁴⁵²

Ateş Dergisi'nin haberinde bir de Aytunç Altındal'ın konu ile ilgili yorumları verilmişti. Altındal, “ortada geçmişten gelen bir Kürtçülük anlayışı vardır ki, bu daha büyük bir tehlikedir. Zaten bana göre İsrail'in kibbutz dayatması biraz da bunu körüklemek için planlanmıştır” diye eklemiştir.⁴⁵³

Bu arada sözkonusu haberden kısa bir süre sonra bir ilginç gerçek daha ortaya çıktı: Türkiye'den İsrail'e göç etmiş olan Yahudi ailelerden bir kısmı Türkiye'ye geri dönerek Urfa bölgesine yerleşmişlerdi. Oysa normalde İsrail'den Türkiye'ye geri dönen bu Yahudiler'in eski yerleri olan İstanbul'a yerleşmeleri beklenirdi. Urfa gibi İstanbul'un yanında pek de cazip olmayan bir bölgeyi seçmeleri ise Ferruh Sezgin'in de dikkat çektiği gibi ancak İsrail Devleti'nin onlara bu direktifi vermiş olması ile açıklanabilirdi.

Tüm bunlar İsrail'in Türkiye'nin Güneydoğu'suna karşı Kuzey Irak ve Türkiye'deki Kürtleri ve bunların üzerinde yaşadıkları coğrafyaları da kapsayan özel bir projeye sahip olduğunun göstergeleriydi. Ağustos 1995'te atanan İsrail'in yeni Ankara Büyükelçisi Zvi Elpeleg'in basına söylediği “Türkiye'de su da bol, toprak da, ancak bizde her ikisi de yok” şeklindeki sözler, Yahudi Devleti'nin gerçek niyetinin bir ifadesiydi: İsrail'in Türkiye'nin hem suyu hem de toprağı üzerinde planları vardı.

Su politikalarının önümüzdeki yıllarda savaş sebebi sayılacak kadar değer kazanacağı göz önüne alınırsa suyun başına Yahudilerin geçmesi ulusal güvenliğimize uygun düşmemektedir.

4.8. PKK Terör Örgütüne Bakış Açılarındaki Farklılıklar

⁴⁵² “Güneydoğu'ya İsrail Modeli: Kürt Kibbutzları Kuruluyor”, *Ateş*, 10 Eylül 1994

⁴⁵³ “Güneydoğu'ya İsrail Modeli: Kürt Kibbutzları Kuruluyor”, *Ateş*, 10 Eylül 1994

Irak'a yönelik her iki kapsamlı ABD operasyon ve işgal eylemlerinden sonra Kuzey Irak'ta meydana gelen otorite boşluğunu iyi değerlendiren PKK terör örgütü, askeri ve siyasi üs olarak kendisine Kuzey Irak'ı seçmiştir. Türkiye-Irak sınırından Türkiye'ye geçerek defeaten terör eylemlerine başvuran PKK'ya karşı da Türkiye çeşitli defalar sınır ötesi operasyonlarda bulunmuştur. Bu bağlamda Kuzey Irak'ta yoğunlaşan PKK olgusuna İsrail ve Türkiye'nin bakış açısı farklılıklarında her iki ülkenin Kuzey Irak politikasını da bu anlamda farklılaştırmaktadır. Kuzey Irak'ta kurulmasını arzuladığı Kürt devletinin diğer devletlerdeki Kürtler için bir cazibe merkezi olacağını bilen İsrail Kürtlerle barışık bir pozisyon sağlama gayesiyle Kuzey Irak'taki gerek Türkiye gerek İran kökenli Kürtlerle kavgalı görünmek istememekte hatta bir takım istihbarat raporlarına göre Kuzey Irak'taki PKK mensuplarının Irak'ta yaşanan son seçimlere katılmasını sağlayacak şekilde bölgedeki siyasallaşma süreçlerine yardım etmiştir. Bilhassa Abdullah Öcalan'ın önderliğindeki PKK'dan koparak bağımsız bir terör örgütü yapılanması yoluna giden Osman Öcalan'ın İsrail ve ABD nezdinde kabul gördüğü yine bu raporlarda bahis konusu edilmektedir. Türkiye Kuzey Irak'taki bu terör yapılanmasının kurutulmasını ABD'den talep ederken, İsrail ve ABD'nin tarafsızlıktan öte sözkonusu kişilerle sık sık diyalog ortamında bulunması yine Kuzey Irak'ta Türkiye ve İsrail'i karşı karşıya getirmektedir.

Ayrıca daha önce değinilen tüm bilgiler, Barzani'nin İsrail'le olan ilişkisi, KDP'nin terör örgütü ile kurduğu örtülü işbirliği ve İsrail'in "Türkiye'nin etnik destabilizasyonu"na duyduğu ilgi ister istemez akla önemli bir soru getirmektedir: Acaba Türkiye'ye karşı savaş veren bölücü terör örgütüyle İsrail arasında da bir ilişki olabilir mi?

Bu ana kadar sık sık vurgu yaptığımız gibi İsrail Ortadoğu'da kurulacak bir Kürt Devleti'nin yegane stratejik destekçisidir. Bu nedenle, herhangi bir ayrılıkçı Kürt hareketinin İsrail'le de dolaylı ya da dolaysız ilişki içinde bulunabileceğini düşünmek, son derece mantıklıdır. Kaldı ki İsrail'in Kuzey Irak'taki geleneksel müttefiki olan Barzani, sözkonusu terör örgütüyle "Barzani'nin ihaneti" olarak yorumlanabilecek örtülü ilişkiler kuruyorsa, İsrail'in muhtemel bir "ikili politika"sından şüphelenmek son derece mantıklıdır.

İsrail'in terör örgütüne karşı Türkiye'ye yardım ettiği argümanı pek çok açıdan gerçeği yansıtmamaktadır.

Bu argümanın en büyük kaynağı, ABD ve İsrail'in Suriye'yi barışa zorlarken onu terörü desteklemekten vazgeçirecekleri ve bu "terör"ün Türkiye'de faaliyet gösteren bölücü terör örgütünü de içereceği yönündeki beklentiydi. Oysa son yıllarda Türk medyasında sık sık gündeme getirilen bu argüman, gerçekte tartışmaya fazlasıyla açık unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Çünkü İsrail ve ABD tarafından önem verilen "terör", yalnızca İsrail'e yönelik olan silahlı örgütleri kapsamaktaydı.

Türkiye'nin başını ağrıtan terörün, bu ikili için bir önemi yoktu. Nitekim siyasallaşma sürecine girdiği iddiasıyla adını KADEK olarak değiştiren PKK'yı terörist örgütler listesine sokmakta ABD isteksiz davranarak, siyasallaşmaya açık bir Kürt hareketi bünyesinde şiddet barındırsa bile kendi nazarında terör hareketi değil özgürlük savaşçılarının ortak platformu olarak değerlendireceğinin sinyallerini bir anlamda diplomatik yolla Türkiye'ye iletmiştir.

PKK terör örgütüne karşı gösterilen bu toleranslı tavır pek çok yazarın da dikkatini çekmiştir. Nitekim, Mehmet Ali Birand, 30 Ocak 1996 tarihli yazısında şöyle demektedir:

“Suriyeli yetkililer ile yaptığım görüşmelerde duyduklarımı, sonradan Washington ve Ankara'dan da doğrulatınca hayretler içinde kaldım. Meğer biz boş yere bekliyormuşuz... Zira Suriye-İsrail barış görüşmelerinden ‘PKK konusu’ çıkarılmış. Görüşmelerde yine ‘Suriye'nin terör örgütlerine verdiği desteğin bitmesi’ ele alınıyor ancak PKK yok. Barış sürecine, sadece İsrail tarafından "terör örgütü" olarak adlandırılan Filistin Kurtuluş örgütlerinin hesaba katılması kararlaştırılmış. ‘Eğer PKK'yı da bu listeye alsaydık barış görüşmelerini tamamlayamazdık. Zira PKK artık Türkiye'nin değil, bölgedeki Kürt sorununun da ayrılmaz bir parçası oldu. Kuzey Irak ve bölgedeki Kürt sorununun PKK hesaba sokulmadan çözülemeyeceği anlaşıldı’ diyen bir Amerikalı yetkilinin sözleri son derece önemli.”⁴⁵⁴

Cengiz Çandar da 17 Mart 1996 tarihli “Türkiye'nin Ortadoğu Yanlıları” başlıklı yazısında şöyle demektedir: “İsrail’de İsrail Dışişleri yetkilileriyle görüşüm. PKK konusundaki tavırları, Birand’ın Peres’le konuşmasındaki gibi ‘isteksizlik’ti.”⁴⁵⁵ Çandar, 23 Nisan 1996 tarihli yazısında ise aynı konuyu şöyle vurgulamaktaydı: “Sizin ‘terörizm’iniz, İsrail açısından hiç öncelikli değil. İsraili yetkililer, bizimkilerin bize anlattıklarının tersine, ‘PKK konusunda tavır almalarının niçin mümkün olmadığını’ uzun uzun açıkladılar.” Çandar, yazının devamında İsrail’in “terör” ile ilgili psikolojisini de şöyle yorumlamaktaydı:

“Elbette bir de İsrail-Yahudi psikolojisini bilmek ve anlatmak gerekiyor. İsrail, küçücük boyu ile dünya çapında büyük rol sahibi olmasını, bazı konu başlıklarında "imtiyazlı" olmasıyla sağladığının bilincinde. Örneğin "Ermeni soykırımı" kavramına her zaman soğuk yaklaştı. Bunun sebebi, "soykırım" olduğuna inanıp-inanmaması değil. Bu kabul edilirse, o zaman "holocaust" değerinden bir nebze yitirecek. Oysa "soykırım"ın "özgün" olarak Yahudiler'e yöneltildiği insanlığın bilinçaltına yerleşirse, İsrail, her attığı ve atacağı adımda muazzam bir meşruiyet kazanmış oluyor.

"Terör" için de aynı durum sözkonusu. "Özgün" olarak İsrail'in bir numaralı "terör kurbanı" olması gerekiyor. İsrail'e hasım faaliyetlerin "terörizm" ve bunu yapanların "terör örgütü" olarak sınıflandırılmaları icab ediyor. "Terörizm" ve "terör örgütleri" çoğullaşırsa, İsrail, 'özgün' özelliğini kaybedebilir. İsrail'in PKK konusunda "soğuk" ve "isteksiz" yaklaşmasında önemli bir faktör de bu... O yüzden hiç kimse, İsrail'den ve Ortadoğu politikasını İsrail'in biçimlediği Amerika'dan "PKK güvencesi" konusunda hayale kapılmasın...”⁴⁵⁶

Çandar’ın da dediği gibi, İsrail konusundaki gerçekler, medyaya yansıyan şekilde gelişmemektedir. Bunun bir diğer örneği, İsrail’den “teröre karşı aktif yardım” geleceği söylentileriydi. İsrail ne

⁴⁵⁴ Mehmet Ali Birand, **Milliyet**, 30 Ocak 1996

⁴⁵⁵ Cengiz Çandar “Türkiye'nin Ortadoğu Yanlıları”, **Sabah**, 17 Mart 1996

⁴⁵⁶ Cengiz Çandar, **Sabah**, 23 Nisan 1996

zaman Bekaa'yı bombalasa, nedendir bilinmez, Türk medyasındaki bazı kalemler, "İsrail PKK'yı da bombaladı" diye haber ortaya atmaktaydılar. Ancak her seferinde bunun gerçek olmadığı, İsrail'in yalnızca kendi işine baktığı ortaya çıkmıştır. (Aynı şey, Gazap Üzümleri Operasyonu sırasında da yaşanmıştır.) Dahası, ne zaman Türk ve İsraili yetkililer arasında bir görüşme olsa, bir resmi ziyaret gerçekleşse, "İsrail Türkiye'ye PKK konusunda istihbarat yardımı yapacak" söylentileri yayılmış ve medyada yer almıştır. Ancak yine her seferinde bunun gerçeklerle bağdaşmadığı anlaşılmıştır.

Kısacası, İsraililer'in PKK'ya karşı Türkiye'ye yardım gibi bir düşüncesi kanımızca bulunmamaktaydı. Ama İsrail, bu tavrından hareketle yapılabilecek aksi yöndeki yorumları engellemek için çeşitli dezinformasyonlara başvurmuştur. Bunlar, İsrail'in terör örgütüne karşı Türkiye'ye yardım etmese de, yine de terör örgütüne karşı Türkiye ile aynı tarafta olduğu izlenimi vermek için tasarlanmış kurgulanmış haberlerdi. Bunların en belirginini, İsrail hükümetinin "resmi" görüşünü en iyi yansıtan yayın organı olarak bilinen Ha'aretz tarafından 1996 sonunda ortaya atılan "PKK İsraililer'i vuracak" haberi idi. "PKK'nın Hedefi İsraililer" gibi başlıklarla Türk basınına da taşınan bu haber, George Habaş'ın liderliğinde Marksist-Leninist eğilimli Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (PFLP) örgütüyle PKK'nın Türkiye'deki İsraililer'e yönelik ortak eylem planı yaptıklarını öngörüyordu. Ancak İsrail ile PKK arasındaki geleneksel dengeye ters duran bu bilgi, haberi aktaran Yeni Yüzyıl gazetesinde bile ihtiyatla karşılanmıştı. Bu yüzden Yeni Yüzyıl "bu arada diplomatik çevreler, şu ana kadar ne PKK'nın İsrail aleyhine, ne de İsrail'in Türkiye'nin meselesi olarak gördüğü PKK'ya karşı özel bir tutum içine girmemeye özen gösterdiğine dikkat çekiyor" demeyi de gerekli görmüştü.⁴⁵⁷

Nitekim bir kaç gün sonra bu haberin, sözkonusu bilgiyi Ha'aretz'e aktaran "İsraili istihbarat kaynakları" tarafından üretilmiş bir dezinformasyon olduğu doğrulanmıştı. Şam'daki Monte Carlo Radyosu'na bir demeç veren George Habaş'ın sözcüsü ve PFLP temsilcisi Maher Tahrir, PKK'yla hiç bir ilgilerinin olmadığını ve PKK'yla ortak eylem yapacakları yönündeki haberlerin asılsız olduğunu vurgulamıştı.⁴⁵⁸ Benzeri söylentilerin devam etmesi üzerine de, Temmuz 1997'de bu kez PKK lideri Abdullah Öcalan Lübnan'da yayınlanan bir gazeteye demeç vermiş ve "PKK'nın ABD ve İsrail hedeflerine saldıracağı" yolundaki istihbaratın kesinlikle gerçek dışı olduğunu vurgulamıştı.⁴⁵⁹

Kanımızca İsrail, PKK'yı kendisine düşman gibi göstermeye çalışarak Türkiye'nin kendine olan güvenini pekiştirmeye çalışmaktaydı.

⁴⁵⁷ "PKK'nın Hedefi İsraililer", *Yeni Yüzyıl*, 31 Aralık 1996

⁴⁵⁸ "Habas: PKK'yla İttifakımız Yok", *Yeni Yüzyıl*, 3 Ocak 1997

⁴⁵⁹ "Apo: ABD ve İsrail'e Saldırmayacağız", *Milliyet*, 3 Temmuz 1997

Ancak İsrail'in bu tür bir yola başvurması, akla İsrail'in gizlemeye çalıştığı bir şeylerin var olup olmadığı sorusunu getiriyordu. Nitekim bu kuşkuyu destekleyecek bazı geçmiş olaylar da bulunmaktaydı. Terör örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın 1982 yılında Bekaa'da İsrail tarafından tutuklandığı, İsrail'e götürülüp sorgulandığı ve sonra da serbest bırakıldığı bilinmekteydi, ama sözkonusu "sorgu"nun içeriği bilinmemekteydi.⁴⁶⁰ İsrail'in terör örgütünü "taşeron" olarak kullandığı yönündeki bir haber ise, 1994 yılında ortaya çıkmıştı. Habere göre, Botaş'ın petrol boru hattında meydana gelen patlamalarla ilgili olarak bir üst düzey yetkili şöyle demektedir:

"İsrail kendi teknolojisini ve uydularını kullanmak amacıyla iki defa boru hatlarının güvenliğini sağlamak için talepte bulundu. Türk yetkililer bu duruma sıcak bakmadı. Hemen ardından boru hatları PKK tarafından bombalandı. Bombalama olayından sonra İsraili yetkililer tekrar boru hatlarının güvenliğine talip oldular. Türk yetkililer bu talebe sıcak bakmalarına rağmen müsbet bir cevap vermediler. Bunun ardından, kısa bir süre önce ikinci bir bombalama olayı meydana geldi. Boru hatlarının bombalanması eylemlerini üstlenen PKK, bu eylemleri artırarak devam ettireceklerini söyledi. İsraililer boru hatlarının güvenliğine tekrar talip oldular. Bu son talebe devlet yetkilileri olumlu cevap verdi. Çok kısa bir süre içinde yapılacak anlaşma ile de bundan sonra boru hatlarının güvenliğini İsrail sağlayacak... Bombalama olayı ve takip eden gelişmeler son derece manidardır."⁴⁶¹

İsrail'in PKK ile üstte öngörüldüğü şekilde bir ilgisi olsun ya da olmasın, kesin olan bir gerçek vardır: Türkiye'de uzun süredir beslenen "teröre karşı İsrail'le işbirliği" argümanı tartışmaya açık bir argümandır. İsrail, bölgede kurulması muhtemel olan bir Kürt devletinin yegane stratejik destekçisi olarak, ne Türkiye'nin ne de diğer başka bir ülkenin Kürt sorununun siyasi çözümüne destek olamaz. Önerceği yegane "çözüm", kendi stratejik çıkararı gereği bölünmedir.

Nitekim gerçekten de Türkiye'ye bu "çözüm"ü empoze etmektedir. Kendi yaşadığı "Filistinliler sorunu" ile Türkiye'nin Kürt sorunu arasında hayali benzerlikler kurarak ve "dost acı söyler" uslubu içerisinde Türkiye'yi telkin altına alma çabasıdadır. Bu çaba halen de zaman zaman İsraili resmi ağızların ifadeleriyle sürmektedir. Dış politika yorumcusu Ferruh Sezgin, İsraililer'in ve onların Amerikalı dostlarının Türkiye'ye yaptıkları bu aldatıcı mahiyette değerlendirilebilecek telkinin temel noktalarını şöyle tespit etmektedir:

"(İsrail'e göre) Türkiye İsrail'in bir Filistin devletinin kurulmamasına izin vermemekle yaptığı birinci hatayı tekrarlamamalıdır. Buna göre:

*İsrail eğer, zamanında, faturası üçüncü bir ülkeye Ürdün'e çıkarılması kaydıyla bir Filistin devletinin kurulmasına karşı çıkmasaydı, İsrail'in güvenliği bugün için çok daha ciddi teminatlar bulmuş olurdu.

*Zira o zaman, İsrail'in karşısında mazlum Filistinliler değil, gerekirse topyekün savaş açılabilir bir Filistin devleti yer almış olurdu.

⁴⁶⁰ Koray Düzgören, **Kürt Çıkmazı**, Ankara, Verso Yayınları, 1994, s. 136.

⁴⁶¹ **Zaman**, 3 Mart 1994

*Türkiye İsrail'in hatasına düşmezse, herkesin mazlum gördüğü Kürtler'le değil, askeri yönden her zaman için ezilebileceği bir Kürt devletiyle çatışır."⁴⁶²

İsrail'in topraklarını işgal ederek baskı altında yaşattığı Filistinliler ile, asırlardır Türklerle birlikte kardeşçe yaşamış olan Kürtler arasında bir benzerlik kurması ve sonra da buna dayalı tavsiyeler öne sürmesi, kuşkusuz İsrail'in daha önce değindiğimiz stratejik aldatışlarına benzer bir yorumdur.

İsrail, PKK konusunda en azından açıkça Türkiye'nin politikaları ile ilişkilendirilmek istememektedir. Bunun bir nedeni İsrail'in bir de PKK'nın hedefi olmak istememesi bir de İsrail'de hem kamuoyunda hem de karar vericiler arasında Kürt milliyetçiliğine geleneksel olarak olumlu bakılmasıdır.

Son zamanlarda Irak krizi ile başlayan süreçte İsrail'in Kuzey Irak'taki bağlantılarının ortaya çıkışı ve Kürtlerin yanında yer alışı, İsrail'in yakın geçmişte PKK terörüne karşı Türkiye'ye verdiği söylenen desteğin gerçekliğine ilişkin soru işaretleri meydana getirmiştir. Terörle sıkışan Türkiye'den milyonlarca dolarlık silah ihaleleri alan İsrail, PKK'nın varlığını gerçekten sona erdirmek isteyeceği tartışma konusudur. Kuzey Irak Kürtleriyle özel ilişkiler kuran İsrail hükümeti PKK'yı da etkilemekten kaçınmak istemeyecektir.⁴⁶³

Bu nokta da, Yrd. Doç. Dr. Zeynep DAĞI, PKK'nın silahlı eylemlere yeniden başlayacağını duyurmasıyla Türkiye'nin AB ile tam üyeliğe doğru gelişen ilişkilerinin ve Başbakan Erdoğan'ın İsrail'e yönelik sert eleştirilerinin arasında bir bağlantının olup olmadığını sormaktadır. Yazısının devamında Dağı:

“Sonuç olarak, Kürt halkının ve siyasi liderlerinin Türkiye'nin AB projesini hararetle desteklediklerini biliyoruz. Yeniden silaha sarılanlar ise Türkiye'yi AB'den koparmak ve AB çerçevesinde yürütülen demokratikleşme sürecini baltalamak istiyorlar. Biliyorlar ki bu süreçte bir terör örgütü olarak PKK'nın ne Türkiyeli Kürtler ne de Avrupalılar arasında gücü ve nüfuzu kalmayacak. Terörle arasında mesafe koyarak politik bir güç haline gelmiş bir 'Kürt hareketi' hem Türkiye içinde 'meşru' bir aktör olarak temsil yeteneği kazanacak hem de Avrupa'nın doğrudan muhatabı olacak. Peki PKK'ya ne olacak? İsrail'in bölgesel oyunlarının bir maşası... Ülke içinde toplumsal ve politik gücünü 'meşru' ve bağımsız aktörlere kaybeden ve Avrupa desteği altından çekilen PKK, İsrail'in desteğine mahkum olacak.”⁴⁶⁴ demektedir.

Brüksel'deki Uluslararası Basın Merkezi'nde 1983 yılının Eylül ayında düzenlenen basın toplantısında o zamanın İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir'e Kürtlerle ilgili sorulan soruda, Dışişleri Bakanı Türkiye 'yi, “Kürdistan'ı işgal altında tutan devletlerden biri” olarak tanımlamaktadır.

⁴⁶² Ferruh Sezgin, “Türkiye ile İsrail Arasında 'İyi İlişki' Mümkün müdür?”, **Avrasya Dosyası**, (İsrail Özel), Cilt:1, Sayı: 3, Sonbahar, 1994, s. 89.

⁴⁶³ Yrd. Doç. Dr. Zeynep Dağı, “İsrail Hala Stratejik Ortak mı?”, **Zaman**, 23 Haziran 2004

⁴⁶⁴ Yrd. Doç. Dr. Zeynep Dağı, “İsrail Hala Stratejik Ortak mı?”, **Zaman**, 23 Haziran 2004

İsrail'in bu önemli siyaset adamı şöyle devam etmektedir: "İşgalci devletler yüzünden Kürt halkının bağımsızlık mücadelesi bir türlü sonuca ulaşamıyor..."

Genel anlamda kendi güvenliğini bilindiği gibi, bölgenin istikrarsızlığı ve Kürt ayrılıkçı hareketlerinin mücadele ettiği ülkelerin iç etnik çalkantılarında arayan İsrail'in Türkiye'de ki Kürt sorununa tarafsız ve ilgisiz kalmaması doğaldır.

Kürt sorununun siyasi boyutu her ne zaman gündeme gelse, ABD, bu konuda Türkiye'nin yanında olduğunu ve Türkiye'ye yönelen bölücü terörü hiç bir şekilde desteklemediğini, aksine şiddetle kınadığını açıklamaktadır. Aynı üslubu İsrail resmi ağızlarından da duymak mümkündür. İsraililer, Türkiye'nin PKK ile olan mücadelede ortak işbirliği teklifini hep reddetmektedir, ama Türkiye'nin terörle mücadelesini haklı bulduklarını hep vurgulamaktadırlar.

Bununla beraber İsrail ve dış politik karar alma mekanizmalarında İsrail bağlantılı kişilerin aldığı ABD'nin, PKK konusunda yaklaşımları ve bundan kaynaklanan uygulamaları Türkiye'nin beklentileriyle uyuşmaktan öte terör örgütünün inisiyatif alanını genişletecek bir biçim sergilemektedir.

Bizi bu şekilde düşünmeye sevkeden pek çok neden bulunmaktadır. Bunlardan biri, ABD'nin Türkiye'nin Güneydoğusu'na yaptığı radyo yayınlarıdır. Çünkü, "Amerika'nın Sesi Radyosu"ndan, ayrılıkçı terörü destekleyen yayınlar bir anlamda PKK'ya stratejik destek sağlamıştır. Türkiye'nin ise, konuyla ilgili haberi veren Milliyet gazetesi yazarı Nur Batur'a göre, çok uzun süre bundan haberi olmamıştır:

"Amerika, 22 Nisan 1992'den bu yana, yani 16 aydır, Güneydoğu'ya 5 ayrı frekanstan her gün bir saat Kürtçe yayın yapıyor. Türkiye ise "devekuşu misali" kendi kabağına kapanmış, öyle kısır bir tartışma içinde ki, bu yayından habersiz, izlemiyor bile... Amerika'nın Sesi Radyosu'ndan Kürtçe yayın yapılması tartışması iki yıl öncesine rastlıyor. Bu öneriyi o günlerde Amerikan Senatosu Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Senatör Clairborne Pell gündeme getiriyor... Pell'in öyle bir danışmanı var ki, Kongre'de kendisini Kürt sorununa adanmış bir kişi olarak tanınmıyor... 16 ay önce 15 dakika olarak yayına başlayan Amerika'nın Sesi Kürtçe Servisi son birkaç aydır bir saate çıkarmış durumda. Yayında iki önemli değişiklik var. Birincisi, artık yayın Güneydoğu Anadolu'da konuşulan Kırmançi lehçesiyle yapılıyor ve yayın saatleri de akşam üzerine alınmış durumda. Böylece yaygın dinleme imkanı yaratılıyor. Yayında önce PKK eylemleri ve çatışmalarla ilgili haberler veriliyor. Kullanılan deyimler de son derece ilginç ve önemli. Güneydoğu Anadolu'dan "Türkiye Kürdistanı" diye söz ediliyor. PKK tanımlanırken de "Türk Peşmergeleri", "soreşker" (yiğit savaşçı) deniyor. Ama daha da ilginç "serhilde" sözcüğü. Bu Kürtçe'de "başkaldıran" anlamına geliyor ve PKK kendi eylemlerini tanımlarken "serhildan ayaklanma" tabirini kullanıyor. Haberler verilirken de hem Anadolu Ajansı hem de PKK'nın yayın organı olan Kürt Haber Ajansı ile Özgür Gündem gazetesine dayanıyor Amerika'nın Sesi."⁴⁶⁵

⁴⁶⁵ Nur Batur, *Milliyet*, 26 Ağustos 1993

Amerika'nın Sesi Radyosu'nun sözkonusu yayını yoruma yer bırakmayacak kadar açıktı kuşkusuz. Terör örgütü açıkça desteklenmekteydi. Nitekim bu ABD'nin daha önce de kullandığı bir yöntemdi. ABD aynı yöntemi Kuzey Irak'taki Kürt ayaklanmasını kışkırtmak içinde kullanmıştı. CIA'nın Kuzey Irak'a yönelik olarak kurduğu VOFI (Voice of Free Iraq) adındaki Hür Irak'ın Sesi Radyosu, Kürtlere "ayaklanın, zaman geldi, bu sizin en önemli gününüz olacak" mesajları vermişti. CIA, bu mesajın muhataplarına ulaşması için de gerekli özeni göstermiş, Türkiye üzerinden Kuzey Irak'a binlerce transistörlü radyo yollamıştı.⁴⁶⁶

Amerika'nın Sesi Radyosu'nun bu ilginç yayınlarıyla ilgili bir başka bilgi ise M. Ali Birand ve ekibinin hazırladığı "32. Gün" programında ortaya çıkmıştı. Ermenistan sınırları içindeki bir Kürt köyünü ziyaret eden Mithat Bereket, köy sakinlerine Türkiye'deki Kürtlerin durumu hakkında ne bildiklerini sorduğunda yaklaşık şöyle bir cevap almıştı:

"Türk Devleti, Kürtler'e karşı katliam uygulamaktadır, ancak buna karşın Kürt ayaklanması boyun eğmemektedir." Bu söylenenler, Türkiye'deki ayrılıkçı terör örgütünün kullandığı üslubun aynısıydı. Olayın en ilginç yanı ise Mithat Bereket'in, Ermenistan'da yaşayan bu Kürtler'in bu yanlış bilgileri nereden aldıklarını sormasıyla ortaya çıkıyordu. Köylüler, bu söylemleri, hergün Kürtçe yayın yapan ve dikkatle izledikleri Amerika'nın Sesi Radyosu'ndan öğreniyorlardı!...

Sözkonusu yayınlar 1993 yazında Türkiye'nin gündemine gelmişti ve muhtemelen de Türkiye'nin gösterdiği tepki karşısında ABD tarafından içeriği değiştirilmişti. Ancak bu durum, ortaya ilginç bir tablo çıkarıyordu: Anlaşılan ABD, sürekli olarak Türkiye'yi destekler mesajlar verirken, bir yandan da Türkiye'nin Kürt sorununu kışkırtmak için gizli yollar kullanıyordu. Nitekim bu durum, sonra ABD'nin Med TV'ye verdiği destek ve Çekiç Güç'ün terör örgütüne yaptığı gizli yardımlarla daha da belirgin bir hale gelmişti.

Acaba Amerika'nın Sesi Radyosu'nun da böyle bir İsrail bağlantısı olabilir miydi?

Sorunun cevabı için bu yayınların kim tarafından başlatıldığına bakmak gerekmekteydi. Nur Batur'un bildirdiğine göre, sözkonusu Kürtçe yayınların ardındaki isim, Amerikalı senatör Clairborne Pell'dir. Sözkonusu isim, İsrail lobisinin etkin üyelerinden birisidir. Washington Report dergisinin editörü Richard Curtiss, "Stealth PACs: Lobbying Congress for Control of US Middle East Policy" (Gizli Lobiler: ABD'nin Ortadoğu Politikasının Kontrolü İçin Lobcilik) adlı kitabında, Pell'in bu özelliğini özellikle vurgulamaktadır. Siyaset yorumcusu Kimberly Lifton ise Detroit Jewish News'te yazdığı bir makalede Pell hakkında şöyle demektedir: "İsrail'in önde gelen

⁴⁶⁶ Yavuz, **ABD'nin...**, s. 146-147.

Demokrat dostlarından biri de Rhode Island Senatörü Clairborne Pell'dir. Pell, 1960'da seçildiğinden bu yana İsrail'in ısrarlı ve sadık bir destekçisi olmuştur."⁴⁶⁷

Stealth PACs kitabında Clairborne Pell'in, sadece 1990 yılında AIPAC ve ona bağlı İsrail lobilerinden 153.600 dolar "bağış" aldığı da bildirilir.⁴⁶⁸ Pell'in İsrail lobisiyle olan olağanüstü yakın ilişkisi, İsrail lobisi hakkındaki en önemli kaynaklardan biri olan Kongre üyesi Paul Findley'in "They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel's Lobby" (Konuşmaya Cesaret Ettiler: İnsanlar ve Kurumlar İsrail Lobisiyle Karşı Karşıya) adlı kitabında da vurgulanmaktadır.⁴⁶⁹

Clairborne Pell, Amerika'nın Sesi Radyosu'nun Kürtçe yayınından sonra da aynı konuyla ilgilenmeye devam etmişti. Özellikle de İsraili dostlarının desteğiyle ve kimi zaman onlarla birlikte. 1994 yazında, ayrılıkçı terör örgütünün kurmak istediği "sürgünde Kürt hükümeti" çalışmalarına destek vermişti.⁴⁷⁰ Ağustos başında Washington'da bir Kürt Derneği toplantısı düzenlenmiş ve sürgünde Kürt hükümeti kurulması ve Kürtlerin yaşadığı bölgelerde bir Kürdistan Devleti temelini oluşturulması çağrısı yapılmıştı. Toplantıya iki de önemli Amerikalı katılmıştı: Senato Dışişlikler Komisyonu Başkanı Clairborne Pell ve Amerikan Kongresi bünyesindeki Helsinki Komisyonu üyesi Mike Amitay, İsrail lobisinden bir Yahudi...

Bu arada ilginç bir bağlantı da, Amerikan hükümetinin Foreign Broadcast Information Service (FBIS) adlı bülteninde yayınlanmıştı. Buna göre, Güneydoğu'da eylem yapan ayrılıkçı terör örgütünün lideri ile, David Adolph Korn adlı Amerikalı bir diplomat arasında uzun süredir devam eden bir mektup diplomasisi bulunmaktaydı. Bu "gayriresmi diplomasi" ilişkisinin kahramanı olan Korn'un kimliği ise yine oldukça ilginçti. Korn bilinçli bir Amerikan Yahudisiydi ve daha önce büyükelçi olarak atandığı Moritanya'da Yahudi olduğu için hükümet tarafından istenmeyen adam ilan edilmişti.⁴⁷¹

WINNEP'in Kürt Devleti planları, AIPAC'in Newroz halayları, Amerika'nın Sesi Radyosu'nun bölücü yayımları, terör örgütü lideriyle yazışmalar yürüten Amerikalı Yahudiler... Tüm bu parçalar birbirlerine eklendiğinde ortaya oldukça önemli bir tablo çıkmaktaydı. Tablo, Amerika'da Kürt ayrılıkçılığına destek veren önemli çevreler olduğunu ve bu çevrelerin de büyük ölçüde İsrail ile ilişkili olduğunu gösteriyordu. Dahası, bu Kürt ayrılıkçılığı, yalnızca Kuzey Irak'ı değil, biraz daha üstü kapalı da olsa Türkiye'yi de hedef almaktaydı.

⁴⁶⁷ Curtiss, **H. Stealth PAC's...**, s. 143.

⁴⁶⁸ Curtiss, **H. Stealth PAC's...**, s. 84.

⁴⁶⁹ Findley, **They Dare...**, s. 84.

⁴⁷⁰ **Sabah**, 10 Ağustos 1994

⁴⁷¹ **Milliyet**, 18 Ağustos 1995

Nitekim Kuzey Irak'ta gelişecek ayrılıkçı bir Kürt hareketinin, hele bir Kürt devletinin Türkiye'yi etkilemeyeceğini düşünmek mümkün değildir. Bu iki bölge coğrafi ve demografik yönden birbirine çok benzer özelliklere sahiptirler ve birinde gelişecek siyasi bir oluşum kaçınılmaz olarak diğerini de etkileyecektir. Bu nedenle Kuzey Irak'ı bağımsız bir Kürt devletine dönüştürmek isteyen tüm girişimlerin dolaylı olarak Türkiye'nin toprak bütünlüğünü de hedefleyen birer tehdit olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Kuzey Irak'ı bir Kürt Devleti'ne dönüştürmek isteyen yegane güç ise İsrail'dir. (ABD'nin İsrail'den ayrı olarak böyle bir hedefi bulunmamaktadır; Suriye ve İran gibi komşu ülkeler ise kendi içlerindeki Kürt azınlıklardan duydukları tedirginlik nedeniyle bu tür bir parçalanmaya karşıdır.) Nitekim bir Kürt Devleti kurmak için çaba gösteren Batılı isimlere bir göz attığımızda, nedense İsrail bağlantılı isimlerin, özellikle de Yahudiler'in büyük bir yoğunlukta olduklarını görmekteyiz.

İsrail Devlet politikalarını kavrayabilmek için İsrail Gazetelerine göz atmak her zaman için iyi yöntem olmuştur. The Jerusalem Post gazetesinde konuya ilişkin olarak yazılan bir makale ilgi çekicidir:

“Yüzyılın başındaki Ermeni katliamıyla ilgili olarak hiçbir özür ya da itiraf açıklamasında bulunmamıştır. 1974'teki Kıbrıs işgalini utanmazcasına Atilla Harekatı olarak tanımlamış ve tıpkı Hunlar'ın etkinliği ile 200 bin Kıbrıslı Rum'u ve Rum tarih ve kültürüne ait her zerreyi işgal edilmiş kuzeyden sürerek bu operasyonu tamamlamıştır.

Kürt ayaklanmasında, tarafların her birisi de azizlik için gerekli yeterlilikten yoksun olsa da Türkiye Kürt, Kürtçe ya da Kürt kültürü diye bir şeyin varlığını on yıllar boyunca reddetmiştir. Bu geride 30 bin ölü bırakan ve Kürtlerin görüşme teklifine rağmen barış için hiçbir işaret görülmeyen uzun savaşın vahşileşmesine katkıda bulunan büyük bir yalandır.

Kürt isyanı Türk milliyetçiliğinin tüm temellerini sorgulamaktadır. Bu dogmaya göre “Türk” kelimesi Türkiye'deki Çerkez, Azeri, Arnavut, Gürcü ya da Kürt etnik varlığını gizleyen siyasi bir kimliktir. Türk olmadıkları açık olan etnik Yunan ve Ermeniler kitleler halinde sürgüne maruz bırakılmıştır. Bu süreç 1974'te Kuzey Kıbrıs'taki Rumlara da uygulanmıştır. Modern Türkiye'nin kurucusu Atatürk “Ne mutlu Türküm diyene” demiştir.

Türkiye'nin Perşembe günü (17 Şubat 1999), İsrail'in Kürt PKK yetkilileriyle herhangi bir temastan kaçınması ya da “siyasi menfaat”ın sonuçlarına katlanmak zorunda kalacağı konusundaki sert uyarısı ancak küstahlık ve ukalalık olarak adlandırılabilir.

İsrail'in kendi dış politika ilişkilerini bağımsız olarak düzenleme ve kiminle temas kurup kiminle kurmayacağına karar vermek başkasının değil İsrail'in işidir. Hiç kimse İsrail'in Kürtler'in özerkliği için savaşan PKK'nın savaş yöntemin onayladığını söylememektedir ancak bu savaş Türkiye'ye karşıdır İsrail'e değil. Eğer İsrail siyasi ve ekonomik yapısı, anlaşmazlık ya da düşmanca ilişkiler istemediği için Kürt kitleleri ve onların liderlerine güven vermek isterse İsraililer bunun kendi çıkarları için doğru bir şey olduğunu kesinlikle kabul edeceklerdir.

Dostlar dosttur ancak. Ortadoğulu bilgisine rağmen, dostlarımızın düşmanının bizim de düşmanımız olması gerekmez. Hükümet şunu açıkça ortaya koymalıdır: İsrail Ankara ya da başka bir yerden, dostça ya da başka şekilde hiçbir uyarıya ihtiyaç duymamaktadır.”⁴⁷²

Çekiç Güç, yaptığı gizli yardımların yanında, Kuzey Irak'ta yarattığı istikrarsızlık yoluyla da terör örgütüne destek olmuştur. Eski başbakanlardan Bülent Ecevit'in 22 Temmuz 1993 tarihli aşağıdaki raporu, bu gelişmeyi en iyi biçimde özetlemektedir:

“Bölücü PKK teröründe 1991'den bu yana yer alan tırmanışın asıl kaynağı Kuzey Irak'ta oluşturulan sözde 'Güvenlik Bölgesi'dir. 1991 baslarında Körfez savaşı ardından ABD ile bazı müttefiklerinin, Türkiye'yi üs gibi kullanarak Kuzey Irak'ta yarattıkları fiili durum, yalnız Irak'ı bölmekle kalmamış; Türkiye'de de bölücü akımı ve terörü güçlendirmiştir. Kuzey Irak'ta oluşturulan fiili durumdan önce PKK, Türkiye'ye militanlarını Suriye üzerinden sızdırmaya çalışırdı; fakat bunda büyük güçlük çekirdi. Çünkü Suriye ile aramızdaki sınır boydan boya düz araziden geçmektedir; tel örgülerle ve sık aralıklı nöbetçi kulübeleriyle korunmaktadır. O yüzden 1991 öncesinde PKK, Türkiye'de, ancak birkaç kişilik vur-kaç eylemleri yapabiliirdi; ve saldırılarını, daha çok, gözden ırak mezralardaki ve köylerdeki eylemleriyle sınırlı tutmak zorunda kalırdı. Irak'la aramızdaki sınırın korunması ise son derece zordur. Bu sınır, ancak, sınır ötesinde Türkiye'ye zarar vermekle çıkarı bulunmayan bir devletin varlığı ile güvence altına alınabilir. Bu sınırın karşılıklı korunmasında Irak'ın da en az Türkiye kadar çıkarı vardır. Fakat Körfez Savaşı ardından Kuzey Irak'ta Bağdat yönetiminin egemenliğine fiilen son verilerek bir otorite boşluğu yaratılmıştır. Böylece, PKK, yığınağını Bekaa'dan Kuzey Irak'a kaydırma, buradaki silah depolarına erişme ve Türkiye'ye binlerce eğitilmiş militanını kolayca sızdırabilme olanağını elde etmiştir. Kuzey Irak'taki otorite boşluğu Batı uydusu bir yapay Kürt devletiyle güya doldurulurken, Türkiye de bu girişimi desteklemeye ikna edilmiştir. Kuzey Irak'taki yapay Kürt devleti, Güneydoğu Anadolu'yu da içeren bir büyük 'Kürdistan' planını gündeme getirmiştir. Bu arada Türkiye'yi, Kuzey Irak'ta PKK'yi Pesmergelerin engelleyeceği iddiasıyla yanıltmışlardır. Ama bir yandan da Kuzey Iraklı bazı Kürt liderler, Abdullah Öcalan'la birlikte Türkiye'ye karşı, 'ateşkes' oyununu tezgahlamışlardır. Böylece, PKK'ya Türkiye'nin sınır ötesi hareketinden uğradığı zararı giderme ve kış aylarında yeniden toparlanarak, bahar aylarıyla birlikte Türkiye'ye yönelik eylemlerini büsbütün hızlandırabilme fırsatını kazanmışlardır.”⁴⁷³

Şubat 1999'da Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla İsrail'in PKK'yla teması daha yoğun olmuştur. Bunun nedeni, PKK'nın Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinde rolü olduğu gerekçesiyle İsrail'in Berlin büyükelçiliğine saldırmasıdır. İsrail bunun karşısında Kürtlerle bir kavgasının olmadığını belirtmiştir. Dahası, Türkiye'ye öneride bulunmuştur. Öneri, Türkiye'nin bir Kürt devleti kurulmasına ses çıkarmaması ve Kuzey Irak'taki Kürtler'e karşı sert olmaması gerekliliğini içermekteydi. Böylece Türkiye, Kürt sorunuyla daha kolay başa çıkabilecekti. İsrail-PKK diyalogu, Türkiye'nin İsrail'i sert dille uyarmasına neden olmuştu. İsrail ise Kürtler'le düşmanca bir ilişki içine girmemek için bunu yaptığını söyleyerek kendini savunmuştu. 1998 Şubat'ıyla Ağustos'u arası süren PKK'nın İsrail Başbakanı'ndan Abdullah Öcalan'ın hayatının kurtarılması ve barışın sağlanması konusunda arabuluculuk istemesinide kapsayan İsrail-PKK diyaloguna Türkiye, bu konuda AB'ye takındığı tavrın tersine sessiz kalmıştı.

⁴⁷² Thomas O'dwyer, “Tehlikeli İlişkiler: Türkiye-İsrail”, *The Jerusalem Post*, 21 Şubat 1999

⁴⁷³ “Ecevit'in Çekiç Güç Raporu”, *Milliyet*, 22 Temmuz, 1993

PKK elebaşısı Öcalan'ın AİHM'sine gönderdiği savunmada İsrail dahil diğer etkin devletlerin Kürtleri Ortadoğu'da İran, Irak ve Türkiye yöneticilerini kendi politikaları doğrultusunda zorlamak için en uygun araç olarak kullandıklarını söyleyerek bir anlamda kendisinin söz konusu güçler tarafından maşa olarak Türkiye'ye yönelik taleplerde bir argüman olarak kullanıldığını itiraf etmiş oluyordu. Öcalan, Barzani ve Talabani'yi kendisini oyundışı bırakanların, satanların işbirlikçisi olarak görmektedir ve bu oyunda İsrail'in başaktör olduğunu açıklamaktadır. Öcalan kendi kaleminden aynen şunları söylemekteydi:

“Avrupa'nın üç tarihi başkentinde geçirdiğim toplam dört ay bazı önemli gerçekleri ortaya çıkarmıştı. Demokrasi ve hukuk, Kürt özgürlük iradesine hakkını vermek niyetinde değildi. Batı Dünyasının insani bir Kürt politikası yoktu. Aslında son iki yüz yıllık politikalar sürdürülüyordu. Kürtleri Ortadoğu'da İran, Irak ve Türkiye yöneticilerini kendi politikaları doğrultusunda zorlamak için en uygun araç olarak görüyorlardı. Acil bir çözüm için tavrı almamalarının altında bu temel neden yatıyordu. Onlara uzun vadeli sorun yaratan bir Kürt olgusu lazımdı. Çözüm ise, kullanacak malzeme bırakmıyordu.

Roma'dayken ve sanıyorum Moskova'dayken, benimle en yoğun ilgilenen bir güç de MOSSAD'dı. "Kürt meselesinin en esaslı sahibi benim" dercesine, istihbarat ve denetim ağını esasta geliştiren güç olduğu giderek açığa çıkıyordu.

ABD, İsrail ve İngiltere ayrı bir kanat olarak duruyorlardı. Avrupa henüz dağınmıyordu. Zaten bu tip önemli sorunlarda ortak bir politikadan yoksundu. İngiltere iki yüz yıldır önderlik ediyordu. Olası Kürt politikası İngiltere olmaksızın düşünülemezdi. İsrail'in doğuşuyla denetim MOSSAD eliyle yürütülüyordu. Barzani ve Talabani'yle birlikte birçok Kürt sisteme bağlanmıştı. Yalnız PKK'nin durumu yaratmış oldukları sistemi bozuyor, yaratılmış dengeyi tehdit ediyordu. Bu nedenle beni sorumlu tutup, sıkı bir teşhir ve tecrit politikasına hapsetmişlerdi.⁴⁷⁴

Söz konusu açıklama İsrail'in PKK'yı kendi genel Kürt politikası doğrultusunda uyumlu gördükçe kullandığını, buna mukabil PKK İsrail tarafından oluşturulan sisteme entegre olma noktasında sorun çıkarınca ve Kuzey Irak'ta oluşturulan dengeye zarar verebilme olasılığı belirlediği zaman “paketlenip” yine bizzat İsrail tarafından Türk yetkililerine teslim edildiğini ortaya koyuyordu.

D) İran Devleti'ne Bakış Açılarındaki Farklılıklar

Kuzey Irak'taki gelişmelerden Türkiye'nin duyduğu kaygılar İran'ın ki ile paralellik göstermektedir. Bu anlamda Kuzey Irak'taki gelişmelere Türkiye ve İran aynı pencereden bakarken, İsrail farklı bir pencereden bakmaktadır. Üniter yapısını koruyabilmek gibi ortak bir sorunu paylaşan Türkiye ile

⁴⁷⁴ Nuh Gönültaş, “Aposuz Yeni Kürt Oyununda MOSSAD Yine Baş Aktör”, [Sonsaniye.net](http://www.sonsaniye.net), 25 Haziran 2004, www.sonsaniye.net/yazoku.aspx?id=590

İran bu ortak soruna ortak çözüm bulabilme anlamında Kuzey Irak konusunda beraber ortak tavır sergileyebilme imkanına sahipken, bu sorunun başlıca kaynağı olan İsrail ile ortak tavır sergileyebilmek bir yana çatışmacı bir ilişkiye bile girilmemesi en arzulananabilir durumu oluşturmaktadır.

İsrail'in tarihi, kültürel ve siyasi bakımdan kurdukları ilişki bakımından farklılık arzeden bir ülkede İran'dır. Her iki ülkenin İran'la uyduğu ve çatıştığı alanlar farklılık arz etmektedir. Bu iki ülkenin İran'a bakış açılarındaki farklılık doğal olarak bu ikilinin İran'la kurduğu ilişkiyi farklılaştırması gerekmektedir. Ortak tarihi, kültürel ve siyasi bağlantılara sahip Türkiye ve İran, gerek İran'daki yoğun Türk unsuru, gerekse CENTO ve İSEDAK gibi uluslararası siyasi örgütlere beraberce üye olmaları nedeniyle fazlasıyla ortak hareket zeminlerine sahiptir. İsrail'in İran'a uyguladığı güvenlik eksenli çatışmacı politikayı Türkiye'nin de benimseyip İsrail dış politikasıyla kendi dış politikasının aynileştirmesi rasyonel bir tavır olmayacaktır. Ayrıca konumuzla da bağlantılı olarak İran'ın Kuzey Irak politikası Türkiye'nin politikasıyla uyuşmaktayken, İsrail'in politikasıyla çatışmaktadır. Türkiye ile benzeri etnik çoğulcu bir yapıyı bünyesinde barındıran İran Kuzey Irak'ta kurulması muhtemel bir Kürt devletini kendi iç bütünlüğüne de tehdit olarak algılayacaktır. Halbuki İsrail tam aksine kendi güvenliğini bölgede kurulacak bir Kürt devletinin varlığına dayandırmaktadır.

İran'ın teokratik ve anti-demokratik bir rejime sahip bulunması, buna mukabil Türkiye'nin demokratik laik bir rejime sahip olması bir gerçekliktir. Buna mukabil ulusal menfaatlerin uyuşması geçici ittifaklara ideoloji farklılıklarına rağmen izin verebilmektedir. İran'ın Türkiye üzerinde gerçekleştirmeye çalıştığı devrim ihracı ve geçmişte PKK terör örgütüne sağladığı mekansal ve lojistik destekler unutulmadan mesafeli bir birliktelikle Kuzey Irak'ta Türkiye İran ile ortak bir politika izleyebilir.

İsrail'in İranla olan çatışmasında Türkiye'yi kullanma arzusu Türkiye'nin bölgeye ilişkin çıkarlarıyla uyuşmamaktadır. Hal böyleyken bölgeye ilişkin politikalarında İsrail ve ABD Türkiye'yi sıçrama tahtası olarak kullanma eğilimi taşımaktadır. Türkiye'de yayınlanmakta olan bir süreli yayın olan 2000'e Doğru Dergisi, 1992 yılında "Türkiye-İran Savaşını Kışkırtan CIA Ekibi" başlıklı bir haber yapmıştı. 2000'e Doğru'nun "Washington'da bulunan deneyimli ABD'li gazeteci"den aldığı bilgiye göre, Amerikan-Türk Dostluk Derneği içinde faaliyet gösteren CIA bağlantılı bir ekip, Türkiye'ye İran aleyhinde telkinde bulunmaktaydı ve olası bir çatışmaya zemin hazırlamaktaydı. Bu ekip Richard Perle, emekli general James Vaught ve Barış Suyu projesinin mimarlarından Joyce Starrdan oluşmaktaydı.

Bu üç isimden ikisinin (Perle ve Vaught) Yahudi menşeli olması doğal olarak zihinleri İsrail bağlantısına gönderme yaptırmaktadır. Nitekim böyle bir bağlantı vardı. Yazıda "savaş kışkırtıcı"

ekiple ilgili olarak şöyle denmekteydi: “(Sözkonusu) CIA ekibi üyelerinin ortak noktaları İsrail’e çok yakın olmaları.”⁴⁷⁵

Henüz 1992’de varlığını hissettiren İsrail’in Türkiye’yi İran’a karşı kışkırtma politikası, ilerleyen ay ve yıllarda daha da belirgin hale geldi. İsraililer, tüm üst düzey temaslarda Türkiye’ye “İran’a karşı ortak cephe” oluşturma teklifi getirdiler. İsrail, bilinçli olarak Lübnan’daki Filistin kamplarında gerçekleştirdiği Gazap Üzümleri Operasyonu’ndan kısa bir süre öncesine denk getirilen İsrail-Türkiye Askeri İşbirliği Anlaşması ile, Türkiye’yi arzusu dışında kendi “suç ortağı” haline getirmiş oldu ve bu antlaşma Türk-İran dış politika dengesini de onarılması güç bir biçimde bozdu.

Ancak İsrail, Türkiye’yi İran’a karşı İsrail’in safına çekmek için yalnızca bu tür diplomatik girişimlerle yetinmedi. Bir de Türk kamuoyunu bu “cepheleşme”ye ikna etmek için, Noam Chomsky’nin “rıza üretme” (manufacturing consent) dediği yöntem kullanıldı. Halkın “rızasının üretilebilmesi”, yani desteğinin yapay bir biçimde oluşturulabilmesi için izlenen yol ise İsrail gizli servislerinin artık uzmanlaştığı bir yöntemdi: Provokasyonlar aracılığıyla toplumu İran ile çatışmaya ikna etmek.

Kuşkusuz bu provokasyonların en önemlileri, bazı “anlamli” isimlere karşı girişilen suikastlerdi. Özellikle Uğur Mumcu ve Jak Kamhi suikastleri bu konuda oldukça etkili oldu.

Oysa Uğur Mumcu’nun “İslamcı militanlar” tarafından öldürüldüğüne dair ortada hiçbir kanıt yoktu. Ama tam bunun aksini gösteren kanıtlar vardı: Mumcu, öldürülmeden iki hafta kadar önce Türk basınında ilk kez MOSSAD-Barzani ilişkisini deşifre etmiş, baba Molla Mustafa Barzani’den oğul Mesud Barzani’ye kadar süren MOSSAD bağlantısını ortaya koymuştu. Daha da önemlisi, ailesinin, Mumcu’nun ölümünden önce yine Kürt sorunu ile ilgilendiğini ve çok önemli bazı bilgiler ele geçirdiğini bildiren açıklamasıydı. Belki Mumcu, MOSSAD’ın yalnızca Kuzey Irak’taki değil, Türkiye’deki Kürt meselesiyle olan ilişkisini çözme yolundaydı.

Ancak fazla yaşanasına izin verilmedi. Arabasına yerleştirilen son derece profesyonel bir bomba ile birlikte havaya uçtuğunda medyanın büyük bir bölümü adresi vakit geçirmeden hemen belirledi: İslamcı militanlar. Oysa tam o sırada ortaya çok ilginç bir MİT belgesi çıkmıştı: Belgede, Uğur Mumcu suikastinin Hayfa limanından botla yola çıkan bir MOSSAD ekibi tarafından gerçekleştirildiği yazılıydı. Oysa Mumcu'nun katillerini gerçekten bulmak isteyenler, İsrail seçeneği üzerinde ısrarla durdular. Bunların başında, kuşkusuz Mumcu’nun ağabeyi Ceyhan Mumcu geliyordu. Ağabey Mumcu, kardeşinin faillerinin kasıtlı olarak yanlış adreste arandığını Günaydın gazetesine şöyle açıklamıştı:

⁴⁷⁵ "Türkiye-İran Savaşını Kışkırtan CIA Ekibi", **2000'e Doğru**, 11 Ekim 1992

“1992 yılında Uğur'un yazdığı bütün yazıları taradım. Uğur'un İran İslam Cumhuriyeti aleyhine bir yazısı yok. Bunu meclise de anlattım. Ama bazı televizyon kanalları Uğur'u özellikle bu konuya çekmek istemişlerdir... Rabita 1987 yılında aktüel olan bir konuydu. Uğur onu 1987 yılında yazmıştır. Evet o gün TRT çağırabilirdi onu. Ama 1987 yılında güncel olan bir konuyu 1993'te "neydi bu konu, gel bize televizyonda anlat" demelerinin garipliğini anlattım Meclis'e...Veya başka bir kanalda "Hasan Mezarıcı ile gel tartış" demelerinin anlamı ne? İslamcılar Hasan Mezarıcı ile tartıştı diye Uğur'u öldürmezler.”⁴⁷⁶

Ceyhan Mumcu, bunun üzerine tam aksi yöndeki adresten şüphelenmeye başlamış ve bu yüzden İsrail Büyükelçisi ile görüşmüştü:

“Uğur yazısında ‘Yakında çıkacak kitabımda, PKK'nın içinde kaynayan ajanların listesini yayınlayacağım’ diyordu, ölümünden birkaç gün önce. Bir şey daha var. İsrail'in MOSSAD örgütünün Talabaniye yaptığı maddi yardımı, bunun yıllık miktarını yazmıştı. İsrail Büyükelçisi Uğur'u davet etmiş ve onun üzerine olayı ciddiye aldım. İsrail Büyükelçisine gittim. "Eski Büyükelçi Kardeşimle neyi görüştü?" diye sordum. "Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın İsrail ile ilgili sözlerini daha önce ciddiye almamıştım ama şimdi ciddiye alıyorum" dedim. "Öldürülen bir gazetecinin ağabeyi olarak, sizin eski büyükelçinizle ne konuştuğunu öğrenmek istiyorum" dedim. Bana doğru dürüst bir yanıt vermedi. O zaman bu görüşmeyi bazı gazeteciler yazdılar ama gazeteleri yayınlamadılar.”⁴⁷⁷

Ancak Ceyhan Mumcu'nun gördüğü bu kuşkulu durum medya tarafından görmezden gelindi ve Uğur Mumcu suikasti istenen provokasyonu oluşturdu. Herkes Mumcu'nun “köktendinci terör”e kurban gittiğine ikna oldu. Mumcu'nun cenazesindeki öfkeli kalabalık arasında bir kamuoyu yoklaması yapılırsa, gönüllü olarak savaşa katılmayı isteyenlere bile rastlanabilirdi.

Ancak yine de ortaya çıkan “Hayfa bağlantısı”, provokasyoncular açısından oldukça rahatsız edici bir pürüzdü. Bu nedenle yeni bir eyleme gerek duyuldu. Seçilecek kişi öyle bir kişi olmalıydı ki, hem kolayca suç “İslamcı teröristler” üzerine atılabilsin, hem de olayda İsrail'in rolünün olabileceği ihtimali akla bile gelmesin. Bunun için en iyi yol, İsrail'le özdeşleşmiş birisine suikast düzenlemektir. Jak Kamhi bu tarife tam tamına uyuyordu. Gerekli dekorların hazırlanmasından sonra, eylem gerçekleştirildi.

Ancak bu kez de bir başka hata yapılmış, “İslamcı teröristler”in bıraktıkları “delil”ler biraz abartılmıştı. Mahir Kaynak'ın deyişiyle, suikasti düzenleyenlerin bir tek mahalle muhtarına gidip, “işbu faaliyet, Türkiye’de dinci düzeni kurmak üzere SAVAMA tarafından eğitilmiş biz takkeli ve sakallı adamlar tarafından yapılmaktadır, arz olunur” demedikleri kalmıştı.

Uğur Mumcu ve Jak Kamhi'nin yanısıra, provokasyon malzemesi olarak sürekli kullanılan Çetin Emeç ve Muammer Aksoy cinayetleriyle de ilgili bazı ilginç bilgiler bulunmaktaydı. Bu iki suikast

⁴⁷⁶ Günaydın, 16 Mart 1997

⁴⁷⁷ Günaydın, 16 Mart 1997

kullanılarak sürekli İran bağlantısı kurulmak istenmekteydi. Oysa bu bağlantıda bir mantık hatası bulunmaktaydı. Terör uzmanı Mahir Kaynak, bu çelişkiyi şöyle ifade etmekteydi:

“Çetin Emeç'in katilinin İrfan Çağrııcı olduğunu ve onu İran'ın desteklediğini kabul edelim. Böyle bir durum, terörizmin bütün kurallarına aykırı olur. Kişiyi ortadan kaldırmaya yönelik terör iki amaçla yapılır: Birincisi hedef kişi kilit bir noktadadır ve onun ortadan kaldırılması ile siyasi bir yön sona erdirilmek istenir.... İkinci tür suikastler öldürülen kişi üzerinden topluma bir mesaj iletmek amacını taşır. Böyle bir durumda suikastı düzenleyen örgüt olayı mutlaka üstlenir. Çünkü verilen mesaj, kaynağı belli olursa anlam taşır. Eğer suikast provokasyon amacı taşıyorsa, zıt yönde ve genellikle köksüz bir örgüt olayı üstlenir. Üstlenilmeyen eylem, bu çerçevede, anlamsız kalır.

Çetin Emeç, ortadan kaldırılması siyasi boşluk yaratacak bir kişi değildi. Eğer İslamcı bir örgüt eylemi gerçekleştirseydi mutlaka üstlenirdi. Terörde en önemli amaçlardan biri, yapılan eylemin siyasi kazanç sağlamasıdır. İran, Çetin Emeç'i ortadan kaldırarak laikleri güçsüzlüğe itemez; ama katilin yakalanması ve İran bağlantısının ortaya çıkartılması kamuoyunu İran aleyhine çevirir. İran'ın bundan somut bir çıkarı yoktur, kaybı çoktur.”⁴⁷⁸

Kısacası Mumcu ya da Emeç gibi cinayetlerin, İran tarafından işlendiğine peşinen hükmetmek, “provokasyona gelmek” ihtimalini içermekteydi. Nitekim, öte yandan, bu cinayetleri çok önemli bir başka adresin, MOSSAD'ın işlediğine dair de haberler bulunmaktaydı. Kimse bu haberleri görmek istememişti, ama yine de o zamanlar gazeteci olan Uluç Gürkan, Güneş gazetesindeki bir yazısında bu konuya değinmişti. Gürkan'ın bildirdiğine göre, kimliğini açıklamayan bir kişi SHP Genel Sekreter Yardımcısı İstemihan Talay'a telefon ederek cinayetler hakkında “ihbar”da bulunmuştu. Telefon eden kişi, MOSSAD'ın Türkiye'nin İran ve Suriye ile arasını bozmak için bu cinayetleri işlediğini söylemekteydi. Meçhul kişiye göre, Emeç cinayetinin hemen ardından Hürriyet gazetesinde çıkan ve olayda “İran bağlantısı” olduğunu öne süren haber de gerçekte MOSSAD'ın verdiği yanlış istihbarata dayanmaktaydı. Telefon eden kişi, MOSSAD'ın Türkiye'de özellikle laikliği savunan kişileri ortadan kaldırmasının nedeninin de, İran'a karşı bir provokasyon olduğunu söylemişti. Uluç Gürkan bu ilginç telefon görüşmesini aktardıktan sonra, “İsrail'in geçmişte Türkiye'nin Arap ülkeleriyle ilişkilerini bozmak için bazı girişimlerde bulunduğu”na dikkat çekmiş, İsrail'in bu taktiğinin Emeç ve Aksoy cinayetlerine kadar uzanıp uzanmayacağını ise “önemli bir soru işareti” olduğu yorumunu yapmıştı.⁴⁷⁹

Söz konusu provokasyon zincirindeki en önemli halka ise, Çetin Emeç'in katillerinin Mahir Kaynak'ın vurguladığı gariplik içinde “bulunması”ydı. Bu İran bağlantılı keşif, ne tesadüf, tam da İsrail'in İran karşıtı uluslararası bir cephe oluşturmak için düzenlediği Şarm el-Şeyh Zirvesi'yle aynı anda gerçekleşmişti. Emeç'in yıllardır bulunamayan “sakallı, takkeli, dahası İran bağlantılı katili”, mükemmel bir zamanlama yaparak bu “anti-İran” zirvenin ardından ortaya çıkmıştı.

⁴⁷⁸ Mahir Kaynak, “İran Terörü”, **Aktüel**, 27 Mart 1996

⁴⁷⁹ Uluç Gürkan, **Güneş**, 22 Mart 1990

Tüm bu “tesadüfler”, İsrail’in Türkiye’yi İran’a karşı kışkırtmak istediğinin su yüzüne çıkan küçük işaretleriydiler. Tahran rejiminin Türkiye’de “laik aydın” avına çıktığı izlenimini vermek için düzenlenen provokasyonlar, İran sınırları içinde PKK teröristlerinin kamp kurduklarını bildiren haberlerle desteklendiğinde ise, tam bir “İran-Türkiye savaşı senaryosu” ortaya çıkmaktaydı.

Bu senaryonun Kürtlerle ilgili olan kısmı, bir yandan da “akademik” çalışmalarla destekleniyordu. Washington’da ikide bir yayınlanan ve sürekli olarak “İran’ın terör bağlantısı”ndan söz eden raporlar, hep İsrail bağlantılı kurumların ürünüydüler. Bu işte özellikle önceki bölümde değindiğimiz WINNEP başı çekmekteydi. WINNEP’in “Ortadoğu’da Su Savaşları” veya “PKK’ya İran Yardımı” gibi raporlarını Türk kamuoyuna duyurma işlevini de yine malum medya kesimleri üstlenmişti. Mart 96’da WINNEP araştırmacılarından Michael Einsenstadt’ın hazırladığı “İran’ın Teröre Desteği” adlı rapor, Sabah gazetesinde şöyle anlatılmaktaydı:

“... Michael Einsenstadt’ın hazırladığı "İran’ın Teröre Desteği" adlı raporda, 2 bin kadar PKK’lı teröristin İran’da eğitildiği ve bu ülkeyi üs olarak kullandığı belirtildi. Michael Einsenstadt araştırmasının sonucunda İran’a yönelik Amerikan ambargosuna diğer ülkelerin de katılmasının şart olduğunu, bu durumun İran’ı çökertmeyeceğini ancak teröristlere yaptığı yardımın Tahran’a daha pahalıya malolacağını ileri sürdü. Terörden zarar gören veya görme olasılığı bulunan ülkelerin topraklarında İranlı diplomatların hareket serbestisini ve sayılarını sınırlamaları gerektiğini belirten Einsenstadt, böylece İran’ın diplomatik maske ardında terörist eylemlere veya ülke aleyhine faaliyet gösteren gruplara lojistik destek vermesinin önlenebileceğini açıkladı.”⁴⁸⁰

İran’ın PKK’ya destek vermesi, kuşkusuz hoşgörülemez bir hareketti ve Türkiye’nin buna tepki göstermesi doğaldı. Ancak yanlış olan şey, İran’ın sözkonusu desteğinin uzlaşma yoluyla ortadan kaldırılması ihtimalinin gözden kaçırılmasıydı. Çünkü, daha önce de belirttiğimiz gibi, Kürt kartını kullanarak Türkiye’yi parçalamaya çalışmak, İran için kesinlikle stratejik bir hedef olamazdı. İran da kendi içindeki, özellikle Urumiye bölgesindeki ayrılıkçı Kürt hareketinden son derece rahatsızdı. Dolayısıyla İran’ın Türkiye’yi rahatsız eden Kürt hareketine verdiği destek, ancak taktik bir anlam taşıyabilir, yani kısa vadeli siyasi bir hedef için düzenlenen sınırlı bir manevra olabilirdi. Türkiye açısından en akılcı tavır ise, bu konuyu İran yönetimiyle açık açık görüşmek ve bir uzlaşmaya varmaktı. Oysa kendisini İsrail’in eksenine oturtan ve İsrail’e İran sınırında istihbarat yapma şansı tanıyan bir Türkiye’nin bunu yapabilecek bir kredisi kalmamaktaydı.

Tüm bunlara baktığımızda, İsrail’in Türkiye’ye Suriye ve İran konusunda empoze ettiği tüm bu stratejik aldatmaların, Türkiye’yi oldukça tehlikeli bir konuma soktuğunu söylenebilir. Çünkü Türkiye’nin Kürt sorununun siyasi boyutunu, öncelikle de terör sorununu çözmesi için yapması gereken en önemli iş, komşu ülkelerin terör örgütüne verdikleri desteği kesmektir. Ancak bunu,

⁴⁸⁰ Savaş Süzal, **Sabah**, 13 Mart 1996

söz konusu ülkelerle daimi bir sürtüşmeye girerek ve onları İsrail'den aldığı hayali desteklerle “sıkıştırarak” başaramaz. Aksine, bu ülkelerle anlaşma ve uzlaşma yolunu araması gerekmektedir.

İsrail ise, aslında, Türkiye'yi bu iki ülkeye karşı sürekli kışkırtarak sözünü ettiğimiz muhtemel bir uzlaşmayı engellemekte ve böylece ayrılıkçı Kürt hareketini dolaylı olarak desteklemiş olmaktadır. Bu da, İsrail'in Ortadoğu stratejisi açısından oldukça makul bir politikadır; çünkü unutulmamalıdır ki İsrail, bir Kürt Devleti kurulmasını hedefleyen yegane bölge devletidir. Ayrılıkçı Kürt hareketleri tarafından taciz edilen bölge ülkelerinin bu sorunu bir araya gelerek çözmelerini engelleyerek de, bu hedefine doğru kararlı bir biçimde ilerlemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MÜDAHALE SONRASI KUZEY IRAK'DA TÜRKİYE-ABD-İSRAİL EKSENİ

Türk Hükümeti, 62.000 ABD askeri, 255 savaş uçağı ve 65 helikopterin Türk topraklarına gelebilmesini Parlamentodan talep etti. Türk milletvekilleri 1 Mart 2003 tarihinde 62.000 Amerikan askerinin Türkiye toprakları üzerinden geçerek Irak'a karşı kuzeyden bir cephe açmasına izin verecek bir karar tasarısını reddederek, ABD'nin savaş hazırlıklarına şaşkıncu bir hamle indirdiler. Meclis Başkanı Bülent Arınç, salt çoğunluğu oluşturmayan oylama sonucuna göre tezkerenin reddedildiğini söyledi. Oylamanın sonucu 264 lehte, 250 aleyhte ve 19 çekimserdi. Ancak gereken salt çoğunluk 267 idi.⁴⁸¹ Aylık Jane's World Armies Dergisi'nin editörü Binbaşı Charles Heyman,

---

⁴⁸¹ “Anlaşılmaz Türkler”, **The Wall Street Journal**, 4 Mart 2003

“Bu gecikme, muhtemel bir istilayı muazzam yavaşlatmıştır. Amerikalıların yeni bir formül bulmaları çok zor olabilir” dedi.⁴⁸²

Böylece, 62.000 Amerikan askerinin Türk topraklarında konuşlanması reddedilmiş oldu. Karar tasarısının geri çevrildiği bir zamanda ABD 4’üncü Piyade Tümenine ait araç ve gereci taşıyan 80 Amerikan gemisi Türk kıyılarında beklemekteydi.⁴⁸³ “Amerikalılar için bu durum, sonunda terslenmek için sokakta bekletilmek gibi bir şey, bir yenilgi, bir hakaret, bir darbe ve eşzamanlı olarak da bir rezalet olarak algılandı.”⁴⁸⁴ Yaklaşık iki düzine askeri kargo gemisi Doğu Akdeniz’de ABD 4. Piyade Tümeni’ne ait tank vs.. silah ve mühimmatı boşaltmak için beklerlerken, Pentagon yetkilileri günlerdir gemileri Kuveyt’e yönlendirmek için vakit kalmadığını söyleyip duruyorlardı.⁴⁸⁵ Yetkililer, 4. Piyade Tümeni’nin Türkiye yerine Kuveyt’ten intikale yönlendirilmesi durumunda şimdi Akdeniz’de olan kargo gemilerinin Basra Körfezi’ne yelken açmalarının yaklaşık bir haftayı gerektireceğini söylemişti. Fakat bu tür bir rota değişikliğinin, Süveyş Kanalı yoluyla diğer askeri kargo gemilerinin -özellikle 101. Hava İndirme Tümeni için techizat ve mühimmat taşıyan- geçişini engelleyeceğine ve sonra birkaç kara ve deniz tümenine ev sahipliği yapan Kuveyt’teki liman avantajlarını bastıracağına dair yaygın bir endişe bulunmaktaydı ve bu endişe sonraları kısmen gerçekleşti. Kuzey Irak’a Kuveyt’ten ulaşmak, çöl toprakları üzerinden zırhlı kuvvetlerin günlerce yapacağı zorlu bir yolculuğu gerektirdi ve öngörülebilir ve korunmasız bir ilerleme hattı sundu. Bir hafif piyade gücünü kuzeye havadan indirmek başlangıç için bölgede belli bir ABD askeri varlığı sağlasa da, birlikler, bölgenin petrol bölgelerini koruma, Kürt hiziplerini kontrol altına alma ve Irak direnişiyle başa çıkma gibi çok yönlü bir mücadele zorunluluğu karşısında güçsüz durumda kalmışlardır.

ABD’nin merkez komutasının başında yer alan ve Irak savaşını yöneten General Tommy R. Franks’in tercih ettiği plana göre, ABD kara kuvvetleri Irak’a kuzeyde Türkiye’den, güneyde Kuveyt’ten girerek Irak savunmasını iki cepheye ayıracaktı. Washington resmi olarak şimdilik tepki göstermekte kendini frenlese de, Türk Meclisi’nin, Amerikan birliklerinin Türkiye üzerinden Kuzey Irak’a geçişine izin vermeme kararı, Bağdat’a karşı hareketin takvim ve stratejisini, Fransa ya da Almanya gibi ülkelerin son haftalarda çevirdikleri diplomatik manevralardan çok daha ciddi bir şekilde altüst etmiştir. Bu ilk etapta, General Tommy Franks’in hazırladığı hareket planları için geçerliydi. Buna göre yaklaşık 500 km uzunluğundaki Türk-İrak sınırına yukarıda da değinildiği gibi

⁴⁸² Charles Sennott, “ABD’ye İndirilen Darbe: Türkler İzin Vermediler”, **Boston Globe**, 2 Mart 2003

⁴⁸⁴ Wolfgang Koydl, “Peşin Para ve İmtiyaza Son”, **Süddeutsche Zeitung**, 3 Mart 2003

⁴⁸⁵ Bradley Graham, “ABD Türk Üslerinden Vazgeçmek İstemiyor”, **Washington Post**, 3 Mart 2003

62.000 askerin tanklarla ve ağır savaş araçlarıyla kaydırılacak, buna 255 savaş uçağı 65 helikopter de eklenecekti. Washington işin başından beri Saddam Hüseyin'in birliklerini bölmek için iki cepheli savaş yürütmek istemişti. Bunun daha kısa ve az zararlı bir hareket olacağını hesabı yapılmıştı.⁴⁸⁶

Askeri açıdan, ABD'nin Kuzey Irak'a değişik yollardan asker sevk edebilmesi olası idi ve nitekim de öyle olmuştu. Ancak uzmanlara göre bu alternatifler büyük ölçüde can kaybı riski taşıyordu. Bu durum ABD'nin Türkiye'ye bakışını olumsuz kalıyordu. Analistler, ABD'nin, Irak'ı, Türkiye'nin yardımı olmaksızın işgalinin, siyasi açıdan da yönetimin yalnızca uluslararası destek sağlamadaki çabasını zayıflatmakla kalmayıp, bu önemli Müslüman NATO müttefikleri ile ilişkilerine de uzun vadede zarar verebileceğini söylemişlerdir. ABD'nin savaş çabaları, Irak'ın, elindeki El Samud 2 füzelerini imha etmeye başlamasıyla daha da karmaşık hale gelmiştir.⁴⁸⁷

Washington'daki üst düzey bir Bush yönetimi yetkilisi, Türkiye'deki oylamayı, "çok büyük bir olay" olarak tanımlayarak, yönetimin ya Türk Hükümeti'nin bundan sonra ne yapacağını görmek ya da alternatif bir planı uygulamaya koyarak 4. piyade tümenini Türkiye yerine süratle Kuveyt'e sevk etmek konusunda karar vermek durumunda olduğunu söylemiştir.⁴⁸⁸

TBMM'den ABD açısından olumsuz bir karar çıkmış olması birkaç nedene bağlanmaktadır. İlk neden olarak, ABD basınında yer alan anti-İslami ve özellikle de Türkiye'ye yönelik küçültücü yayınlara TBMM'nin verdiği tepki gösterilmektedir. İkinci neden olarak ise, Ankara'da ABD'nin verdiği sözleri tutmayacağına yönelik kuşku hala giderilememiş olduğu görülmüştür. Şöyle ki, Beyaz Saray ile Türk ordusunun Kuzey Irak'a girmesi konusunda mutabakat sağlanmış olsa da, muhalif Kürt gruplar buna açık bir şekilde karşı çıkmışlar, hatta Türk askerleri ile çatışacaklarını bile belirtmişlerdir. Bütün bunlar doğal olarak Ankara'yı ciddi şekilde rahatsız etmiştir.

Ancak, Beyaz Saray Türk askerlerinin Kuzey Irak'a girmesi konusuna sıcak bakmamış ve bu konuda gönülsüz olarak mutabakat sağlamıştır. Bu mantıktan hareket eden uzmanlar, Kürt liderlerin Türkiye'ye yönelik olumsuz tutumlarının ardında özellikle Beyaz Saray'ın gizli talimatlarının varlığını belirtmektedirler. Bu karşı çıkışları Beyaz Saray'ın, Türkiye'yi Kuzey Irak'a asker gönderme fikrinden caydırmaya yönelik bir bahane olarak gördüğü şeklinde yorumlarda bulunanlar da bulunmaktadır.

⁴⁸⁶ Wolfgang KOYDL, "Peşin Para ve İmtiyaza Son", *Süddeutsche Zeitung*, 3 Mart 2003

⁴⁸⁷ Philip Pan, "Türkiye ABD'nin Üsleri Kullanmasına İzin Vermedi", *Washington Post*, 2 Mart 2003

⁴⁸⁸ Philip Pan, "Türkiye ABD'nin Üsleri Kullanmasına İzin Vermedi", *Washington Post*, 2 Mart 2003

ABD Türkiye'ye karşı izlediği siyaset tutarsızlık arz etmektedir. Amerikan askerlerinin Türkiye'de konuşlanmasını isterken, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'a girmesine karşı çıkmıştır. Ankara ve Kuzey Iraklı Kürtler'e verdiği sözler birbiri ile hep çelişki arz etmiştir. Türkiye karşı çıkmasına rağmen Iraklı Kürt gruplara ağır silahlar vermekte ısrar etmekteydi.⁴⁸⁹

Ayrıca savaş sonrası süreçlerin yönlendirilmesi konusunda Ankara ile Beyaz Saray arasında yapılan görüşmelerde de bazı anlaşmazlıkların mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle de, TBMM'nin son kararını Ankara'nın titizlikle hazırlamış olduğu bir manevra olarak değerlendirenler de mevcuttur.

Şöyle ki, bazı uzmanlar iki ihtimale ağırlık vermektedirler. Uzmanlar ilk olarak Türkiye'deki resmi çevrelerin ABD-Irak savaşını önleme amacı güttüklerini belirtiyorlar çünkü bazı yorumlara göre, bu savaş ve savaş sonrası gelişmeler, Türkiye'ye haddinden fazla büyük bir zarar verebilir. Bu bağlamda ABD'nin ödemeyi kabul ettiği 30 milyar dolar, bu zararlar karşılığında gülünç bir rakam olarak görülmektedir.⁴⁹⁰

ABD'nin Irak temsilcisi Zalmay Halilzad, Erbil'deki Irak muhalefeti toplantısında, operasyon sonrasında federal bir yönetim kurulması konusunda Kürtlerle anlaşmıştır. Türkler, Kuzey Irak'ta Türkiye'nin bölgeye askeri müdahalesine karşı çıkan gösterilerin, ABD'nin tahriki ile yapıldığı görüşündedirler. Bu etkenler, Türk Parlamentosu'nun tezkereye ret oyu vermesine vesile olmuştur. Türkmenler'in, Türk ordusunun bölgede bulunmaması halinde durumlarının tehlikeye gireceği yönündeki propagandası da, Kuzey Irak'ta hareket alanı kısıtlanan Türk hükümetini zor durumda bırakmıştır.⁴⁹¹

Bir takım yetkililer, oylama sonucunun kabahatinin, kısmen, topraklarının kullanılmasına karşılık olarak Türkiye'nin ne kadar ekonomik yardım ve siyasi güvence alabileceğine ilişkin görüşmelerde daha fazla taviz vermeyi reddeden ABD Hükümeti'nde olduğunu ifade etmiştir. Aralarında dönemin Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın da bulunduğu ABD makamları, Türk Hükümeti'ne oylamaya gitmesi yönünde baskıda bulunmuşlardı. Aynı üst düzey yetkili şöyle demişti: "Ne olduğu hakkında spekülasyonda bulunmak zordur. Ama bu durumun sebeplerinden biri, Amerikalıların herkes tarafından imzalanabilecek ve sonra da Meclis'e sunulabilecek sağlam bir anlaşma ile gelmemiş olmalarıdır."

⁴⁸⁹ Muhammed Nureddin, "Stratejik Ortaklık Acaba Biter mi?", **As Safir**, 22 Mart 2003

⁴⁹⁰ Elçin Halitbeyli, "Türkiye'den ABD'ye Sert Mesaj", **Şark**, 3 Mart 2003

⁴⁹¹ Hüsnü Mahalli, "TBMM'nin Kararından Sonra Ankara, ABD'ye Nasıl Bir Tavır Takınacak?" **El-Mustakbel**, 4 Mart 2003

Milletvekilleri ve iktidardaki partinin lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın yardımcıları, Parlamento'daki oylamanın sonucunu Amerika'nın "ciddi şekilde sorumsuz" davranışına bağlamışlardı. ABD'li yetkililerin Türkiye'nin milyarlarca dolarlık ekonomik tazminat paketini artırmak için kararı ertelediğine dair tekrar tekrar verdikleri ultimatomların ve açıkça yakınmalarının sonucu kötü oldu. Erdoğan'a yakın bir kaynak, "ABD cidden sorumsuzca davrandı. Böyle davranmasaydı herşey çok daha kolay olurdu" demiştir.

İktidar partisinin milletvekillerinden Murat Mercan, "İlişkiler bozuldu. Amerikalılar bize dikte ettiler. Dostlar arasında bu, bir iş görüşmesi haline geldi. Beni tiksindirdi" demişti.⁴⁹² Bush yönetimi ise buna karşılık, en az dört ayrı mühlet vererek, taviz vermeyen bir tavırla Türkleri kızdırdı. Meclis Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Mehmet Dülger, "Amerikalılar bizi herhalde açık çek zannettiler" demişti. ABD'nin bu baskısı, Türkiye'de nispi anlamda bağımsız bir politika izleyen hükümetin konuyu haftalarca ertelemesine yol açmıştır. AB üyesi bir ülke yetkilisi, "Yeni bir demokrasi ve bağımsızlık şekli ortaya çıkmaktadır. Bu, Ankara'nın, Washington ile ilişkilerini sorguladığı anlamına gelmiyor. Bu, ABD'nin telefonu kaldırıp ordu ile konuşarak, para üzerinde pazarlık yapamayacağı ve çek imzalayamayacağı anlamına geliyor. Durum değişmiştir ve bu Gül ile Erdoğan'ın mücadelesidir" demiştir.⁴⁹³

Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı AKP'li Mehmet Dülger:

"Bize ödevi dikte ettirilmesi gereken kötü öğrenci muamelesi yapılmasına son verilmelidir. Biz buralıyız ve burada kalacağız. Yine ABD Büyükelçisi ve ekibiyle görüşüm. Onların Irak için savaş sonrası projelerini öğrenmek istiyoruz, ama halen sessizliklerini muhafaza etmektedirler. Acaba ona her türlü sınır değişiminin BM ilkelerine ters düştüğünü mü hatırlatmalıydım?" demektedir.⁴⁹⁴

Türkiye'nin Washington'daki eski Büyükelçisi, Nüzhet Kandemir de bu konuda:

"Müzakerenin bazı anlarında Amerikalıların, Irak'ta bir federalizm oluşturma fikrini ortaya attıkları, hatta Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt Devleti doğmasına göz yummakla Türkiye'yi tehdit etmekte tereddüt etmedikleri ileri sürülmektedir. Halbuki İslamcı olsun veya olmasın Türkler için bu noktada kırmızı çizgi başlamaktadır: "Bu, kabul edilemez. Sonra Türkiye'deki kuvvetli Kürt azınlığın aynı şeyi istemesi nasıl yasaklanacak? Bu bir felaket çarkına girmek olur"⁴⁹⁵ demektedir

Bazı Türk gözlemciler, eğer sonuç bu haliyle kalırsa, Türkiye'nin ABD ile uzun vadeli ilişkilerinin bozulabileceğini belirtmişlerdir. Ancak ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Pearson, bu

⁴⁹² Suna Erdem, Tim Reid ve Janine Di Giovanni, "Türkiye ABD'den Kuzey Cephesini Esirgedi", **The Times**, 3 Mart 2003

⁴⁹³ Leyla Boulton & David Gardner, "ABD, Sadece Ordu İle Konuşarak Pazarlık Yapamaz ve Çek İmzalayamaz", **Financial Times**, 4 Mart 2003

⁴⁹⁴ Henri Guirchoun, "Türkiye Sınır Krizinin Eşiğinde", **Le Nouvel Observateur**, 28 Şubat-6 Mart 2003

⁴⁹⁵ Henri, Guirchoun, "Türkiye Sınır Krizinin Eşiğinde", **Le Nouvel Observateur**, 28 Şubat-6 Mart 2003

kötümserliğin önüne geçmeye çalışarak, Bush yönetiminin Türkiye'nin demokratik kararına saygılı olduğunu söylemiştir.

Karar hakkında fikirleri sorulan kimi Türk liderler, basit olmakla birlikte ikna edici bir açıklama getirdiler: Türk lider Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD askerlerinin gelişini engelleyen oylama sonucunu tanımlama biçimi "Tamamen demokratik bir sonuç" şeklindeydi. Aslında Parlamento'da sayılan "red" oylarının pek çoğu, demokrasinin işlediği her ülkede olduğu gibi kamuoyunun bir yansıması idi; Zira, son kamuoyu yoklamalarına göre halkın % 94 gibi ezici bir çoğunluğu Irak'la savaşa karşıydı.

Ortadoğu'da büyük çoğunluğu Müslüman olup da demokratik rejimle yönetilen tek ülke konumuyla Türkiye oldukça güç olsa da önemli bir yurttaşlık dersi vermiştir. Demokrasinin öngörülemez ve dizginlenemez bir olgu olduğunu tekrar göstermiştir. Dünyanın en iyi yönetim biçimi olduğu - ABD'nin diğer Müslüman ülkelerde de örneğini görmek istediği- için Türk Parlamentosu'nda demokrasinin işleme kayda değer bir durumdur. Pek çok Ortadoğu ülkesinde demokrasi bulunmadığından ABD'nin karşısına bu tür engeller çıkmamaktadır. ABD yönetimi kısmen de olsa istediğini yaptırabilmektedir. Çünkü karşındakiler söz gelimi Suudi Arabistan ve Ürdün -seçilmiş değil- otoriter rejimlerdir.

Hafta sonu yapılan oylamada alınan sonucun Amerikan yönetimi için bir diplomatik engel oluşturmasının bir nedeni daha bulunmaktadır: Başkan Bush, savaşın amaçlarından birinin, Irak'ta, diğer bölge ülkeleri önünde de bir örnek oluşturabilecek demokratik yönetime giden yolu açmak olduğunu defa defa söylemiştir. Bu durumda her ne kadar ABD'nin planlarını altüst etse de, ABD yönetiminin, Türkiye'nin demokratik ilkelere bağlılığı -ABD savaş planları açısından yarattığı güçlük- karşısında göstermesi gereken saygı, demokratik bir Ortadoğu yaratma kararlılığı konusunda çok şey söyleyecektir.⁴⁹⁶ Parlamenter demokrasiye sahip model ülke olarak lanse edilen Türkiye'nin meclisinin aldığı karara saygı duymamak, ABD'nin Ortadoğu ülkelerindeki operasyonlarını daha anlamsızlaştıracaktır. Bu yüzden ABD'deki resmi ağızlardan doğrudan parlamento kararını kınayan açıklamalar duyulmamıştır.

Bazı gözlemciler, herşeye rağmen hükümetin Türkiye'nin bazı üslerini Irak'a karşı taarruzda bulunabilmeleri için ABD uçaklarına açabileceğini söylemişlerdir. Ancak aynı gözlemcilere göre, ABD kara birliklerini reddetmekle Türkiye, uluslararası borç, AB üyeliği ve daha birçok konuda gelecekte ABD'nin desteğini sağlamakta zorlanabilecektir. Ankara Üniversitesi'nden uluslararası

⁴⁹⁶ "Türkiye: İşleyen Demokrasi", USA Today, 3 Mart 2003

ilişkiler profesörü Doğu Ergil, “Türkiye, tezkereyi reddetmekle kendi sorunlarına çare bulamayan ve dış yardım olmadan bu sorunların üstesinden gelemeyen, tecrit edilmiş bir ülke olacaktır” demişti.⁴⁹⁷

ABD ile varılan anlaşma, Türkiye’ye kredi ve hibe şeklinde 30 milyar dolar ve Saddam sonrası Irak’ın geleceğini belirlemede de bir rol verilmesini taahhüt etmekteydi. Türklerin savaş bulmacasına katkıları öylesine önemli idi ki, ABD yönetimi, Türkiye’nin desteği karşılığında O’na sözkonusu miktarda yardım vaadinde bulunmuştu. Ankara’nın, dünyanın gözü önünde Amerikalılardan birliklerin konuşlandırılmasının önkoşulu olarak taviz üzerine taviz vermeye zorlaması ise, Washington için oldukça şaşırtıcı olmuştur. ABD’nin sonunda vermeyi kabul ettiği peşin para ve tahvillerden oluşan ekonomik destek paketi 30 milyar doları bulmuştur. Hatta Türkiye’nin uzun yıllardan beri gönülden arzu ettikleri bir talep de yerine gelecekti. ABD pazarlarını Türk tekstili için açacaktı. Ancak Türkiye sözkonusu peşin para, kredi ve imtiyazlardan uluslararası çıkarı gereği vazgeçtiğini tezkereyi redderek göstermiştir. Türkiye’nin, son Körfez Savaşı’ndan aldığı ve bir türlü iyileşmeyen ekonomik yarayı sarmak, bir başka savaşı da daha hafif sıyrıklarla atlatmak için bu yardıma fazlasıyla ihtiyacı var olması durumu değiştirmemiştir. Bu yardım paketinden mahrum kalma durumu, tezkerenin reddinden bir gün sonra Türkiye borsasına yüzde 11’lik düşüşle yansdı. Halihazırda Washington ile Türkiye arasındaki ilişkiler daha da kötüye gidecek olursa, ABD’nin, Türkiye’ye uluslararası mali kuruluşlarla alışverişlerinde ve başka alanlarda yardım etme isteği sona erebileceği; bunun ekonomik yansımalarının ise çok daha korkunç olacağı iddia edilegelmiştir.⁴⁹⁸ Türkiye ise bölgedeki savaşın zararını kendi karşılamak zorunda kalacaktır, kaldı ki ülke, bu konuda AB’den de destek bekleyemeyeceği bizzat AB kurumlarınca belirtilmiştir..⁴⁹⁹

Türkiye’nin önümüzdeki dönemde göze alması gereken siyasi kayıplar ise çok daha ağır olacaktır. Ankara Irak’ın yeni düzeninde söz sahibi olma hakkını koparmıştı. Türkiye için ilk etapta önemli olan husus, komşu ülkedeki ayrılıkçı peşmergelerin Kerkük ve Musul petrol yataklarını almasını engellemektir. Zira petrol para demektir ve para ile küçük bir halk topluluğu da saygınlık ve egemenlik satın alabilirdi. Nitekim savaş sonrası Türkiye Irak’ın yeniden düzenlenmesinde söz sahibi olamamış, Peşmergelerin Musul ve Kerkük üzerinde izledikleri siyasete müdahil olamamıştır.

Tezkere kabul edilseydi, Türk ordusu, örneğin, savaş sonrasında Kürtlerin silahsızlandırılmalarını ortaklaşa gözlemlemek ve Kürtlerin Türkiye’nin güneyine olası serbestçe girişini sınırlamak için

⁴⁹⁷ Richard Boudreaux & Amberin Zaman, “Türkiye ABD Askerlerinin Konuşlanmasını Reddedti”, **Los Angeles Times**, 2 Mart 2003

⁴⁹⁸ Frank J. Gaffney, “Ortada Kalan Türkler”, **The Washington Times**, 4 Mart 2003

⁴⁹⁹ Dilek Zaptçioğlu, “Ankara’da Kurtuluş Savaşı”, **Die Tageszeitung**, 3 Mart 2003

Kuzey Irak'ta Türk askerlerinin bir tampon bölgede görevlendirilme imkanı bulacaktı. Tezkere kabul edilmeyince bu durumda ABD, artık Türklerin arzularını görmezlikten gelme ve savaş sonrasında Kürtlerle askeri ve siyasi yönden çalışma hususunda her türlü hakka sahip olacaktır. Ve Türklerin, savaş sonrası Irak'tan gelecek petrolle ilgili her türlü kazançtan mahrum kalacağı gayriresmi ABD'li yetkililer tarafından Türk yetkililerine iletilmiştir.⁵⁰⁰

“Uluslararası ilişkilerin parlak öğrencileri bir defasında, çoğu Amerikalının, Türkiye'yi, genellikle İsviçre'yi merkez alan bir Avrupa haritasının en sağ alt köşesinde küçük önemsiz bir ülke olarak düşündüklerini saptamışlardı. Mevcut kriz ABD'yi Türkiye'yi bu haritanın merkezine almaya sevk etmiştir: Şu anda çatışmalar ve uluslarla çevrelenmiş bir ülke. İran Körfezi, Orta Doğu, Balkanlar, Orta ve Güneybatı Asya...Hepsi de Türkiye'nin komşuları. Türklerin, ABD'nin önemli bölge müttefiklerinden biri olmak yerine problemin bir parçası olması halinde, bunların hepsi değilse de çoğu, ABD'nin çıkarlarına hayli zarar verecektir.”⁵⁰¹

Bu anlamda ABD Türkiye'nin stratejik müttefikliğine ihtiyaç duymaktadır ve kısa vadede ilişkilerinin bozulduğundan bahisle olumsuz tavır sergilese de, uzun vade de bu ilişkileri tekrar rayına oturtmak ve Türkiye'yi uluslararası politik açılımlarında yanında bulundurmakla mükelleftir.

ABD Dış İlişkiler Komisyon Başkanı Joseph R. Biden Jr., “Fox News Sunday”e yaptığı açıklamada, Irak'a Türkiye'den büyük bir zırhlı birlik göndermenin engellenmesi, “askeri açıdan başarı kabiliyetimizi esasen etkilemeyecek ama aslında aralarına karışıp Kürtlerle Türkler arasında arabuluculuk kabiliyetimizi etkileyecektir” şeklinde konuşarak tezkerenin reddinin ABD'nin peşmerge ve Türk askeri unsurları arasına tampon bölge olma planını da baltaladığını ortaya koymuştur.

Kuzey Irak, ABD için kritik bir önem taşımaktadır, çünkü başlıca petrol alanları oradadır. Ayrıca, zaten önemli ölçüde yerel özerkliğe sahip olan ve komşusu Türkiye ile çatışan oldukça büyük bir Kürt nüfusunu barındırmaktadır. ABD otoriteleri, Kürtler'in ziyadesiyle savaştan uzak olmalarını ve yeni bir savaş sonrası Irak'ın bir parçası olarak kalmalarını sağlamaktadırlar.

Bu arada tezkerenin reddinin temelinde ABD'nin niyetleri konusunda duyulan güven eksikliği de yatmaktadır. ABD, Türkiye'yi birleşik bir Irak'ı desteklediği konusunda temin etmesine rağmen, yaşanan aksi yöndeki gelişmeler güven bunalımını yok etmemiş, aksine perçinlemiştir. Radikal gazetesi köşe yazarlarından Mehmet Ali Kışlalı, “Üç taraf da (Amerikalılar, Türkler, ve Iraklı

⁵⁰⁰ “Anlaşılmaz Türkler”, **The Wall Street Journal**, 4 Mart 2003

⁵⁰¹ Frank J. Gaffney, “Ortada Kalan Türkler”, **The Washington Times**, 4 Mart 2003

Kürtler) birbirlerine gerçekten inanmıyorlar” diyerek güven bunalımının çok taraflı bir olgu olarak yaşandığı gerçeğine vurgu yapmıştır.⁵⁰²

Hürriyet gazetesinin bir yorumunda “ABD Başkanı Bush şöyle dememiş miydi: 'Irak operasyonu ile demokrasiyi Orta Doğu'ya taşıyacağız.' İşte burada demokrasi. Amerikan tarzı tepeden inme değil, tabandan güç alarak gelişmektedir. Parlamento oylaması gösterdi ki Türk halkı, tehdit ve ultimatoma pabuç bırakmaz” denmektedir.

Birçok Türk için ise daha önemli olan şudur: Milletvekillerinin ret oyuyla Türkiye, para için herşeyi yapabilecek bir ülke imajından kurtulmuştu. ABD de Türkiye'nin bölgede bir “muz cumhuriyeti” ya da “şeyhlik” olmadığını anlamış oldu.⁵⁰³

Yıllardan beri Türkiye, Irak'ın kuzeyinde zaten sınırlı sayıda asker bulundurmaktadır ve Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) militanlarını takip amacıyla 1990'lı yıllarda Irak'a sık sık baskınlar düzenlemiştir. Türkiye'nin Irak topraklarında 12 yıldan bu yana beş tane kışlası bulunmaktadır ve bu senenin başında mevcut kontenjan 4.000 askere çıkarılmıştır.⁵⁰⁴ Irak'taki asker sayısının 10.000'e kadar çıkacağı iddia edilmektedir.⁵⁰⁵ Türkiye 1990'da yaşanan olayların tekrar etmesini istememektedir. Çöl Fırtınası Operasyonu yarım milyon Iraklı Kürdü sınırın diğer tarafına itmişti. Ankara, bu yeni gelenlerin Türkiye'deki mevcut Kürt nüfusunu daha da artırmasından endişe ederek, demografik yapının bozulmasını önler mahiyette tedbir arayışına girmiştir.

Bu defa hazırlıklı olmak isteyen Türkiye rasyonel gerekçelerle Kuzey Irak'ta askeri kuvvet bulundurmamak istemiştir. İnsani yardım sağlamak ve aynı zamanda Kürtler'in savaşın bir Kürt devleti kurulmasına imkan tanıyabileceği yönündeki beklentilerini bastırmak niyetiyle daha önce de küçük miktarlarda askeri kuvveti Kuzey Irak'ta konuşlandırmıştır. Yeni bir Irak'ın oluşumunda rol oynayacak konumda olabilmenin yolunun da ancak bu tarz operasyonel kuvvetleri bizzat ihtilafli bölgelerde bulundurmaktan geçtiği de açıktır.⁵⁰⁶

Bu, kendi başına düşünüldüğünde Türkiye'nin çıkarına yegane yöntemdir, çünkü Irak'ta bundan sonra iktidara gelecek rejimin dost bir komşu Türkiye'ye ihtiyacı bulunmaktadır. Türkiye, Arap komşularının sahip olduğu petrol refahına sahip olmayabilir, ancak Batı ile uzun süredir devam eden

⁵⁰² Ilene R. Prusher, “Türkiye'nin İç Politika Çıkması ABD Planına Zarar Veriyor”, **The Christian Science Monitor**, 3 Mart 2003

⁵⁰³ Inge Bierschwale, **Berner Zeitung**, 3 Mart 2003

⁵⁰⁴ Christian Ultsch, “Türkler Ateşle Oynuyor”, **Die Presse**, 24 Mart 2003,

⁵⁰⁵ Guido Rampoldi, “ABD-Türkiye İttifakı Böylece Yıkılmış Oldu... Etnik Dengeler...Petrol ve İmparatorluk Özlemi”, **La Repubblica**, 23 Mart 2003

⁵⁰⁶ Jason Goodwin, “Yeni Bir Savaş Eski Bir Yarayı Açıyor”, **The New York Times**, 4 Mart 2003

dostça ilişkileri bulunmaktadır; Avrupa ve Amerika'nın önemli bir ticaret ortağı ve bölgedeki otokratik rejimlerle zıt düşen bir hükümet yapısına sahip bulunmaktadır.

ABD birliklerinin konuşlandırılması hakkında yapılan tartışmalı görüşmelerin bir parçası olarak Washington, zaten istikrarsız olan bölgeye fazladan dış unsur katmanın yaratacağı tehlikeye rağmen, Türkiye'nin Kuzey Irak'a 40.000 asker göndermesini tezkerenin reddinden önce tezkerenin kabulü şartıyla kabul etmiştir. Bu birliklerin resmi görevi, 1991 Körfez Savaşı'nda Türkiye'ye kaçan yaklaşık yarım milyonluk mülteci akınının tekrarını önlemek amacıyla 12 mülteci kampı kurmak olacaktır.⁵⁰⁷ Tezkerenin reddi bu anlaşmanın uygulanabilirlik imkanını ortadan kaldırarak sözkonusu miktarda Türk askeri Kuzey Irak'a girmemekle birlikte yine de bir miktar Türk gücü sınırın biraz ötesindeki kritik noktalarda konuşlandırılmıştır. Kuzey Irak'taki sözkonusu küçük miktardaki Türk askeri birliği bile ABD-Türkiye ilişkilerini olumsuz olarak etkilemiştir. Nitekim, ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld Türkiye'yi uyararak: “Bölgede Kürt güçlerine bağlı özel güçlerimiz var. Irak'ın kuzeyine önemli sayıda Türk birliğinin girmesinin pek yararlı olmayacağını Türk Hükümetine ve Türk Silahlı Kuvvetlerine bildirdiğimizden emin olabilirsiniz” şeklinde beyanatta bulunmuştur.⁵⁰⁸

ABD ayrıca kuzey cephesinde tek başlarına duran Türkler'in tehlikeli misyonundan hep çekinmiştir. Çünkü bir iki küçük provokasyon, bir tarafta Kürt savaşçılar diğer tarafta Türk askerlerinin olduğu iki ABD müttefiki arasında kan dökülmesine neden olma olasılığından şu ana kadar hep korkagelmiştir.⁵⁰⁹

Sürgündeki muhalefetin temsilcileri, yanlarında Saddam Hüseyin sonrası döneme ilişkin planlarla dağlık Kürt şehri Selahaddin'e gelmişlerdi. Fakat neticede Kuzey Irak'daki bu toplantıda, özellikle Türk birliklerinin tehdit eden işgali hakkında konuşuldu. Amerikan ve İngiliz hava kontrollerinin koruması altında orada yaşayan Kürtlerin Türklerden duydukları korku Saddam'dan daha fazla olduğu da iddialar arasındadır.

Londra'da oluşturulan Sürgündeki Irak Muhalefeti İcra Kurulu'nun toplam 55 temsilcisi, savaştan kısa bir süre önce Federal Irak'ın savaş sonrasına ilişkin planları üzerinde tartışmak için Mesud Barzani'nin KDP'sinin ana karargahında biraraya gelmişlerdi. Büyük çabalar sonucunda altı kişilik yönetim kurulu üzerinde uzlaşmaya varılabildi. Bu kurulda KYB Başkanı Celal Talabani, KDP

⁵⁰⁷ Leyla Boulton & David Gardner, “ABD, Sadece Ordu İle Konuşarak Pazarlık Yapamaz ve Çek İmzalayamaz”, **Financial Times**, 4 Mart 2003

⁵⁰⁸ Nicole Pope, “Washington'a Meydan Okuyan Türkiye, Irak'ın Kuzeyine Seçkin Askerlerini Göndereceğini Duyuruyor”, **Le Monde**, 23-24 Mart 2003

⁵⁰⁹ Christiane Schlötzer, “Korkuyla Oynanan Oyun”, **Süddeutsche Zeitung**, 24 Mart 2003

Lideri Mesud Barzani, Irak İslam Yüksek Devrim Konseyi'nden Abdul Aziz Hakim, Irak Ulusal Kongresi Başkanı Ahmed Çelebi, Monarşist İjat Alavi ve Türkmen Diplomat Adnan Pececi yer almışlardır. Fakat Washington bu kurulun kendisini savaş sonrası hükümet olarak görmesine izin vermediğini belirtmiştir. Lakin sözkonusu isimler savaş sonrası Saddam rejimi yıkıldıktan sonra kurulan gerek geçici hükümette gerekse de seçimden sonra oluşturulan hükümet kabinesinin en etkin mevkilerinde yer almışlardır.

Fakat bu konu hakkında tartışmak yerine, tüm Kürtlerin Beyaz Saray'a yönelik dünya çapında bir çağrısı organize edilmişti. Çağrı, Irak rejiminin düşürülmesi yönündeki tüm Amerikan ve İngiliz girişimlerini desteklerken, "Türk ordusunun Kuzey Irak'ta hangi nedenle olursa olsun bulunmasına" karşı çıkmıştır.

Washington tarafından desteklenen KDP ve KYB liderleri, duydukları endişeleri açıkça dile getirmişlerdir. ABD özel temsilcisi Zalmay Halilzad'ın, Kuzey Irak'daki Türk operasyonlarının ABD kontrolü altında olacağı yönündeki teskin edici sözleri Kürt liderleri tatmin etmemiştir. Sözkonusu güvencenin hemen ertesinde komşu Erbil şehrinde Irak ve Kürt futbol takımları arasında oynanan bir maçta atılan savaş sloganların Saddam'ın oyuncularına değil açıkça Türkiye'ye yönelik olması peşmergelerin ABD güvencesine güvenmediklerinin bir kanıtı olarak değerlendirilmiştir.

KDP'li bir temsilci, Türk birliklerinin Kuzey Irak'ta gerçekleştirdikleri tehdit eden yürüyüşünü, Kürt asilere yönelik yeni bir ihanet olarak nitelemiştir. Selahaddin'de kendisine, savaş sonrasında güya Türkler'in gözetimi altında Kürt direnişçilerin silahsızlandırılması planından bahsedildiğinde, diplomatik eğitim almış KYB Lideri Talabani'nin bile şaşkınlığı yüzünden okunmaktaydı: "Peşmergeler her zaman olacaktır ve bundan sonra da daha fazla silah taşıyacaklardır."⁵¹⁰ diyerek bir anlamda tezkere kabul edilse bile Türkiye'nin Kuzey Irak'taki elinin ABD'den alacağı tavizlere rağmen güçlenmeyeceğini göstermektedir.

Türkiye, 1990 yılında yürürlüğe giren Irak'a yönelik ambargo nedeniyle 40 milyar dolar kaybetmiştir. Ayrıca "Çöl Fırtınası", Türkiye'ye yarım milyon Iraklı göçmeni de getirmişti. Türkler, yeni bir savaşın ülkeye daha çok zarar vermesinden korkmakla bu anlamda haklıdırlar. Ayrıca, Irak'a karşı savaş hazırlıkları savaşı takip eden birkaç yılda Türk turizm sezonunu çok kötü

⁵¹⁰ Rolf Paasch, "Türkiye'den Duyulan Korku Saddam'dan Duyulandan Fazla", **Frankfurter Rundschau**, 3 Mart 2003

baltalamıştı ve Türk Ekonomisinin lokomotiflerinden olan turizm sektörü telafisi güç bir darbe yemişti.⁵¹¹

Irak basınının değerlendirmesine göre Türkiye'nin ilişkilerinin tarihinde, hükümetinin, Irak'a saldırıp istila ve işgal etmek isteyenlere kolaylık sağlamasını gerektirecek hiçbir neden bulunmamaktadır. Uzun yıllar boyunca iki ülke arasındaki ilişkiler en iyi düzey yakalamıştır. Irak, Türkiye'ye karşı düşmanca nitelenebilecek bir harekette bulunmamıştır.⁵¹²

Kuzey Irak üzerine Türk endişeleri yeterince gerçekçidir. Irak İngiliz sömürgeciler tarafından çöken Osmanlı İmparatorluğu'nun üç vilayetinin birleştirilmesiyle yaratılmış değil midir? Toprak kaybı Türklerin zihnini her zaman işgal etmiştir. Türk Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı Başkanı Özdem Sanberk, "Bu bölgede zaman kavramı çökmüş ve tarih çok dar bir kalıba sıkıştırılmıştır. Biz ise, üzerimizdeki tarihsel yükten kurtulamıyoruz" demektedir.⁵¹³

Saddam Hüseyin rejiminin düşmesinden bu yana güçlü pozisyona sahip Iraklı Kürtler, şu andan itibaren bir Irak Federal Devleti çerçevesinde Kürt bölgelerin sınırları konusunda toprak garantileri istemektedirler. Geçmiş Geçici Hükümet Konseyi'nin Kürt üyesi Mahmud Osman, "Önümüzdeki aylar, Irak'taki Kürtler'in geleceğini belirlemek için hayati nitelik taşıyacaktır" demiştir. Osman, Irak hükümetinin yakın bir zamanda, söz konusu mercii bünyesindeki Kürt gruplar tarafından sunulan yasa tasarısını inceleyeceğini belirtmiş ve de sözkonusu tasarı bir kısım değişikliklere rağmen 1 Mart 2004'te Hükümet Konseyi tarafından onaylanmakla kabul edilmiştir.⁵¹⁴

Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Irak'taki gelişmelerden duydukları kaygıyı defaatle dile getirerek ABD'nin Kuzey Irak politikasıyla Türk politikasının çatıştığına vurgu yapmıştır. Bütün olumsuz yansımalarıyla Filistin-İsrail çatışmasına da gönderme yapan Gül, Ankara'nın yanı başında -Kuzey Irak'ta- ikinci bir İsrail krizi istemediğini belirtmişti. Kürtler'e yaptığı uyarıları da hatırlatan Gül, "Kerkük'teki demografik yapının değiştirilmesine izin verilmeyecektir" demiş ve Irak'ın toprak ve siyasi bütünlüğünün korunması zorunluluğunu vurgulamıştı. Dikkatleri Irak'ta son yıllarda yaşanan acılara çeken Gül, "Bütün ilgili taraflar, eski acıları Irak halkına tekrar yaşatacak tavır ve hareketlerden kaçınmalıdır" demiştir.

⁵¹¹ Vladimir Dunayev, "Türkiye, ABD Askerlerini Kendisine Yaklaştırmamaya Karar Verdi", *İzvestia*, 3 Mart 2003

⁵¹² Sami Mehdi, "Demokratik Bir Sonuç Ama...", *El Tawra*, 3 Mart 2003

⁵¹³ Leyla Boulton & David Gardner, "ABD, Sadece Ordu İle Konuşarak Pazarlık Yapamaz ve Çek İmzalayamaz", *Financial Times*, 4 Mart 2003

⁵¹⁴ Kemal Taha "Kürtler Toprak Garantileri İstiyorlar", *AFP*, 24 Aralık 2003

Bakan Gül, Irak'a komşu tüm ülkelerin defalarca Irak'ın bütünlüğüne vurgu yaptıklarını belirterek özellikle BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da desteklediği komşu ülkeler girişiminin bu aşamada önemine işaret etmişti. Ankara ve komşu ülkelerin başkentlerinin tamamının Irak halkına yardımcı olmaya hazır olduğunu söyleyen Gül, “Şimdiki sınırları içinde Irak'ın üniter yapısının korunması ve demokratik bir rejim kurulmasını garanti etmek için elimizden geleni yapacağız” demiştir.

Gül'ün bu açıklamaları, Kuzey Irak'ta Kürtler'in ayrı bir federasyon kurmak için düğmeye basmaları ve Kerkük kentinin bu federasyona ilhakı gündeme getirildiği için söylenmiş sözlerdi.

Öte yandan, dış ticaretten sorumlu Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen, “Türk devletinin dış siyasetinin esaslarını ve prensiplerini, devletin ve Türk milletinin milli çıkarları çerçevesinde Türk hükümeti belirler” şeklinde beyanatta bulunmuştur. Tüzmen'in bu açıklaması, 28 Ocak'ta Washington'u ziyaret eden Başbakan Erdoğan'a, Amerikan idaresinin, Suriye ve İran'la ciddi ilişki kurmamaları telkininde bulunacağı haberleri üzerine gelmiştir.

Hükümetin izlediği stratejiyi anlatan Tüzmen, “Özellikle komşularımızla olan ekonomik ilişkilerimizi geliştirmek istiyoruz, bu da Türkiye'nin ulusal çıkarına olan bir şeydir ve bu Ankara'nın hakkıdır” diyerek bu konuda ABD'nin bölge politikalarına ilişkin Türkiye'ye dönük dayatmalarına cevap vermiştir.⁵¹⁵

ABD'nin Kuzey Irak'ta yuvalanan PKK terör örgütü mensuplarına karşı hiçbir operasyonel eyleme girişmemesini sık sık tartışma konusu yapılmıştır. Yetkililerin bildirdiğine göre, Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan yaptığı bir telefon konuşmasında ABD Başkanı George W. Bush'tan, Kuzey Irak'taki Kürt ayrılıkçılara karşı harekete geçmesini istemişti. Başbakanlık yetkilileri yaptıkları açıklamada, Erdoğan'ın Bush'a ayrıca, Avrupa Birliği'nin geçen hafta Türkiye ile üyelik görüşmelerinin başlatılmasına dair aldığı tarihi kararın Müslüman ülke ile NATO müttefiki ABD arasındaki ilişkileri güçlendireceğini de söylediğini bildirmişti.⁵¹⁶

Erdoğan'ın, “PKK/KONGRE-GEL'in Irak'taki varlığını sona erdirmenin zamanı gelmiştir” dediği bildirilmişti. Büyük ölçüde Kuzey Irak'ta üslenen ve KONGRA-GEL olarak da tanınan PKK, 1984'ten bu yana Türkiye'nin güneydoğusunda ayrılıkçı bir mücadele yürüten bir terör örgütüdür. 30.000 kişinin hayatını kaybettiği çatışmaların yoğunluğu 1999'dan bu yana azalmıştı. Ancak PKK'nın ateşkese son vermesi şiddetin yeniden canlanmasına neden olmuştu. Irak'ın diğer

⁵¹⁵ Hüsnü Mahalli, “Gül: Kuzey Irak'ta İkinci bir İsrail İstemiyoruz”, **El Kabes**, 25 Aralık 2003

⁵¹⁶ “Türkiye Başbakanı, Bush'tan Irak'taki Kürt Asiler Konusunda Harekete Geçmesini İstedi”, **REUTER**

bölgelerinde direnişçilerle mücadele eden ABD güçleri, çok fazla yerde görev almak ve görece istikrarlı kuzeyde PKK ile uğraşmak istememektedir.

Erdoğan ayrıca, Irak kenti Musul'da 2004'ün Aralık ayında beş Türk güvenlik görevlisinin öldürülmesi konusunda daha fazla soruşturma yapılmasını istemişti. Irak'ta, pekçoğu ABD güçlerine mal taşıyan kamyon şoförleri olmak üzere yaklaşık 80 Türk öldürülmüştü. İlk olayda İsrail yönlendirmeli peşmergeli timlerin olayda parmağını bulduğunu iddia eden Türk istihbarat birimlerinin raporları ABD-İsrail ve Türkiye ilişkilerine yeni çatışmacı bir boyut daha kazandırmıştır.⁵¹⁷

Savaş sonrası olabilecek gelişmeler kestirilemediğinden her durumdaki gelişmeden etkilenebilecek Türkiye'yi de alternatifli çözümler üretebilmekten de alıkoymuştur. Türkiye'yi huzursuz eden şey ABD'nin bir imparatorluk olmaya karar vermesi değil; öyle olmadıkları ve ciddi anlamda da öyle olmayı başaramayacaklarıdır. Bu durumun da arkasında bir düzen değil kaos bırakacağı yadsınamaz bir gerçekliktir. Türk Dış Politika Enstitüsü Başkanı Seyfi Taşhan, Washington çevrelerinde savaş sonrası oluşabilecek gelişmelere ilişkin iki tane varsayımın döndüğünden bahsetmektedir.

“Birincisi, Irak'a bir "Batı tipinde demokrasi modeli"nin kendiliğinden gelmesi ihtimali: Etnik azınlığı korumak için üniter devlet, liberal parti ve yasalar. Bu, teorik olarak muhtemel modellerin en iyisi, ama demokrasisi henüz kurumsallaşmamış bir ülkede bu ihtimalin gerçeklik kazanma şansı kestirilememektedir. İkinci varsayım Ankara'nın kabusu ve Amerika'nın "Heritage Foundation" (Miras Vakfı) saplantısı. Irak üç etnik devlete ayrılabilir: Güneyde Şii, merkezde Sünni ve kuzeyde Kürt devleti. Taşhan, bu şekilde düzenlenmiş bir Irak'ın kısa ömürlü olacağını iddia etmektedir. Seçim sonrası kurulmakta olan hükümet kabinesinin etrafında dönen tartışmalara günümüzde baktığımızda ikinci ihtimalin daha ağır bastığı söylenebilir.”⁵¹⁸

Washington ile gergin müzakerelerin ardından Türkiye, Irak'a karşı operasyonlara katılan Amerikan uçaklarına hava sahasını açmayı sonuçta 21 Mart Cuma akşamı kabul etti. Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, “Sonuç olarak, hava sahasının açılmasının Türkiye'nin menfaatine olduğuna karar verildi” demişti. Ama Ankara, Washington'a meydan okuyarak, aynı zamanda, 1.000 ila 1.500 seçkin askerini zırhlı araçlarla Irak'ın kuzeyine göndereceğini de duyurdu.⁵¹⁹ AKP hükümeti, sonunda tam istediği gibi olmazsa da Türk hava sahasını ABD uçaklarına açılmasına izin veren “ikinci tezkere”yi bu şekilde çıkarmış oldu. Türkiye sözkonusu ikini tezkerenin kabulü tarihinden itibaren BM kararı olmadan ve anayasanın da şart koştuğu hiçbir uluslararası meşruiyet bulunmadan

⁵¹⁷ “Türkiye Başbakanı, Bush'tan Irak'taki Kürt Asiler Konusunda Harekete Geçmesini İstedi”, **REUTER**

⁵¹⁸ Guido Rampoldi, “ABD-Türkiye İttifakı Böylece Yıkılmış Oldu... Etnik Dengeler...Petrol ve İmparatorluk Özlemi”, **La Repubblica**, 23 Mart 2003

⁵¹⁹ Nicole Pope, “Washington'a Meydan Okuyan Türkiye, Irak'ın Kuzeyine Seçkin Askerlerini Göndereceğini Duyuruyor”, **Le Monde**, 23-24 Mart 2003

Amerikan ve İngiliz ağır bombardıman uçaklarına, karadan, denizden ve havadan atılan füzelere hava sahasını açmış oldu. Ancak tezkere sonrası, “Barışı sonuna kadar zorladık, hükümetimiz her türlü tedbiri almaya muktedirdir” sözleriyle kamuoyunu yatıştırmaya çalışan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, “Tezkere ABD ile olan müttefikliğimizin gereğidir ve Türkiye’nin faydasıdır” sözleri tezkere tartışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştı.

ABD’yle olan stratejik ittifakı devam ettirebilmek için yapılan bir takım girişimlerde “stratejik müttefiklik” kavramının içeriğini tekrar tartışmaya açmış ve çift taraflı bir bağlılığı ifade etmesi gereken bu kavramı Türkiye-ABD ilişkileri bağlamında ABD lehine tek taraflılığı ifade ettiği için medya çevresinde çok sık tartışma konusu yapmıştır. ABD yönetimi, bir yandan Türkiye’de yeni yeni üsler açmakta, silahlarını ve askerlerini konuşlandırmakta, hava sahasının açılmasını istemektedir. Yani, Türkiye’yi savaşın bir parçası haline getirerek tehdit ve risk altına sokmaktadır.

Diğer yandan, ABD Türkiye’nin tehdit altına giren riskli bir ülke olduğunu ilan edip vatandaşlarına, “Türkiye’den ayrılın” diye çağrıda bulunmaktadır. Son tezkereden dolayı Türkiye’ye ekonomik yardım yapılmayacağını açık açık söylemekte ve son Türk askerinin Kuzey Irak’a girmesini “yasaklamaktadır.” Karşılık olarak da Türkiye ABD’ye hava sahasını açmakla destek vermektedir.⁵²⁰ Bu hep bir tarafı kazançlı kılıp diğerinin varlığını yadsıyan ilişki tarzı tezkere sonrası gelişmelerde de bir değişiklik göstermemiştir.

Zaten içerikten yoksun ve yanlış bir şekilde Türk-Amerikan ilişkilerini tezkere tarihine kadar tanımlayan sözkonusu kavram (stratejik müttefiklik) da bu tarihten sonra tamamen anlamını yitirmiştir. Nitekim bu konuda Türkiye’nin eski Avrupa Birliği ve BM Büyükelçisi Cem Duna:

"Bu durum bayağı ciddi. Bu, neredeyse 40 yıldır çok dikkatle ve titizlikle kurulmuş olan bir ilişki. Her zaman stratejik bir ortaklıktan bahsedilir. Şimdi bu kavram ortadan kalktı, çünkü bu nedenlerden dolayı artık stratejik bir ortaklık söz konusu değil. Bu çok önemli bir hasar" demektedir.⁵²¹

Her ne kadar çoğu analizci tezkere sonrası gelişmelerden ABD ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gerginleştiği sonucuna varsa da bunun aksini düşünenlerde bulunmaktadır. Nitekim Dr. Ömer Taşpınar’a göre, ABD ile Türkiye arasında kriz olduğunu savunanlar yanılmaktadırlar. Washington’ın gözünde Türkiye sorun çıkaran ülkeler arasında değildir. Olumlu bir şekilde gündeme gelmek ise her zaman için Türkiye’nin elindedir.

⁵²⁰ Asım Asyalı, “Tezkere Sonrası”, **Yeni Asya Gazetesi**, 22 Mart 2003

⁵²¹ Frank Bruni, , “ABD’nin Türkiye İle Gergin Bağlarının Devam Edebileceğini Söylüyorlar” , **The New York Times**, 23 Mart 2003

1 Mart 2003 tezkeresi geçseydi Türkiye Irak'ta masada olacak ve ABD politikaları üzerinde söz sahibi olacaktı iddiasında bulunanlar kanımızca, aslında iki nedenle doğru bir analiz yapmamaktadırlar. Birincisi Irak'ta “masada olmak” şeklinde tarif edilen durumla ilgili. Bu masada olmak hali Türkiye açısından çok ciddi beklentiler yaratacaktı. Ankara'nın Irak'tan herhangi bir toprak veya petrol talebi olmadığına göre, Türkiye'nin en önemli siyasi beklentisi Kuzey Irak'ta etnik bir Kürt federasyonunun önlenmesi yönünde olacaktı. Bu konu Türkiye'nin savaş öncesi “kırmızı çizgileri” kapsamındaydı.

ABD'den böyle bir beklenti içinde olmaksızın Ankara-Washington ilişkilerini Kuzey Irak nedeniyle daha da fazla gerecekti. Bugün gelinen noktada bile Washington'un Talabani ve Barzani'ye gösterdiği toleransa Türkiye kızmaktadır. Eğer bir de aynı masada olunsaydı herhalde ABD ile her dakika bir Kuzey Irak krizi yaşanacaktı. Ciddi bir haksızlığa uğramışlık hissiyatı içinde Amerika'ya karşı Türkiye'nin kızgınlığı belki bugüne oranla çok daha fazla yükselecekti. “1 Mart tezkeresi geçseydi, her şey bugün çok farklı olurdu” argümanının belki de bu anlamda pek de bir anlamı bulunmamaktadır.

Bu yönde düşünenlerin ikinci yanıldıkları konu ise ABD'nin 1 Mart nedeniyle Türkiye'ye karşı çok kızgın olduğu ve Türkiye'yi cezalandırmak için fırsat aradığı savıdır. Yukarıda bahsi geçtiği gibi gerçekten de askeri ilişkilerde bir gerginlik yaşandı. Ancak bu durum Türkiye'nin Amerika'da ciddi bir prestij kaybetmesine neden olmamıştır. Amerika'da Irak'ta savaşa sıcak bakmayan oldukça geniş bir toplumsal ve siyasi kesim bulunmaktadır. Bu kesimin gözünde Türkiye prestij kaybetmemiştir. Diğer kesimin kafasında ise Türkiye sayesinde önemli bir soru belirmiştir: Eğer Ortadoğu'da bir gün demokrasi gerçekten filizlenirse, Amerika'nın işi daha da zor olmayacak mı? Bush yönetiminin bütün demokratikleşme söylem ve amacına rağmen, bu soruya kendi kafasında tatmin edici ve net bir cevap verememiştir. Demokratikleşme ile beraber ilk (ve belki de son) seçimleri İslamcıların kazanacağı kaygısı hala ABD için korkulu rüyadır. O nedenle ABD demokratizasyon konusunda zaten halihazırda Amerika düşmanı olan rejimleri zorlamaktadır. Mısır ve Suudi Arabistan ise benzer yoğunlukta baskılardan muaf kalmaktadır.⁵²²

Bu tip bir açmazla rağmen Bush yönetimi Türkiye konusunda bir hususta hemfikir kaldı: Ankara'yı demokratik bir süreç sonrası verdiği karar için cezalandırmak ABD'nin Ortadoğu'nun demokratikleşmesi amacıyla ciddi olarak çelişki yaratacaktı. Bu nedenle Washington'ın Türkiye politikasının şu ana kadar ilişkilerin gerginleşmesine paralel olarak değişmesi beklenirken, bu

⁵²² Dr.Ömer Taşpınar, “Gerginlik Çok Abartılıyor”, **Radikal**, 21 Mart 2005

beklenti gerçekleşmedi. Ankara'ya AB konusunda destek vermeye devam edilmiştir, IMF ile ilgili sorun çıkarılmamıştır, Kongre'de savaş için ek ödenekten Türkiye'ye 1 milyar dolar hibe sağlandı ve Türkiye'nin bölgesinde demokratik bir örnek ve ilham kaynağı olarak gösterilmesine devam edildi. Bu konularda Washington hiçbir revizyon yönüne gitmemiştir.

Bütün bu nedenlerle Washington'da bugün Türkiye kriz teşkil eden bir ülke konumunda değildir. Her ne kadar, Amerikalılar yükselmekte olan anti-Amerikanizm konusundan rahatsızda olsalar Türkiye'nin kendileri için vazgeçilmezliği Türkiye'ye dönük bir politika değişimi yaptırmayı gerektirmemektedir. Bu nedenlerle de Türkiye uzmanı olmayan ancak Amerikan dış politikasını değerlendiren ve yönlendiren çoğunluğun gözünde Türkiye hiç de sorunlu bir ülke kategorisinde değildir.

Kuzey Irak'ta politikaların uyuşumu ancak karşılıklı beklentilerin sağlanması ve karşılıklı çıkar temelinde sağlanabilir. Mesela PKK'nın Kuzey Irak'tan atılmasını Türkiye talep ederken bunun karşılığında NATO kapsamında Iraklı polis ve asker eğitimi için destek verebileceğini belirtebilir. Ya da Kerkük konusunda Amerika'dan hassasiyet beklerken aynı zamanda Talabani ve Barzani'yi Ankara'ya davet edip, Kürtlerin Irak'ta önemli siyasi mevkilere gelmelerini desteklenebilirdi ve nitekim Talabani'nin Irak Devlet başkanlığına giden yolda Türkiye tarafından desteklendiğine dair duyumlarda bulunmaktadır. Böyle bir politika Kürtlerin "Iraklılık" bilinci geliştirmeleri açısından yararlı bir mekanizma işlevi de görebilecektir. Türkiye yine bu bağlamda, Kıbrıs konusunda Washington'dan birkaç resmi uçuş ve daha ciddi ticaret için destek beklerken, İran ve Suriye konusunda Avrupa Birliği ile eşgüdümlü bir politika izlemek niyetinde olduğunu ve hatta İran'la pazarlık yapan AB troykası içinde yer almak istediğini belirtebilir.⁵²³

Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin siyasi büro üyesi Adil Murad "devrimden önce 1957'de yapılan nüfus sayımının Kerkük halkının % 80'inin Kürtler olduğunu gösterdiğini, bunu Türkmenler'in, sonra Araplar'ın, Sünnilerin ve Hristiyanların izlediğini" söyleyerek Kerkük şehrini muhtemel bağımsız Kürdistan devletinin başkenti yapma girişimlerine meşruiyet temeli kazandırmaya çalışıyordu. Bu sözün ardından kısa bir süre sonra, binlerce Kürt, Kuzey Irak'ın söz konusu petrol kentinin, federal bir devlet çatısı altında kendi bölgelerine bağlanması için gösteri yapmışlardı. Gösteri sırasında, zaten şimdiden bir çok resmi binaya asmış oldukları kırmızı-sarı-yeşil renklerdeki bayrakları ellerine taşımışlardı. Şehir merkezinde toplanan göstericiler, Kürtçe olarak, "Kerkük,

⁵²³ Dr.Ömer Taşpınar, "Gerginlik Çok Abartılıyor", **Radikal**, 21 Mart 2005

Kerkük, Kürdistan'ın kalbi" ve "Kürdistan için federalizm istiyoruz" sloganları atarak, "Saddam Hüseyin'in Halepçe'de halk huzurunda yargılanmasını" talep eden bildirimler dağıtmışlardı. Katılımcıların hiçbirinin Irak bayrağı taşımaması dikkatlerden kaçmamıştır. Ama işgal kuvvetlerine olan bağlılıklarını göstermek için bir de Amerikan bayrağı getirmeyi ihmal etmemişlerdi. Kerkük Valisi Kürt Abdürrahman Zankaneh, kalabalığa hitaben yaptığı konuşmada, "Kürtlerin taleplerinin yerine getirileceğini ve ayrılmış olan Kürt yerleşim birimlerinin yeniden Kürdistan'a dahil edileceğini" vaatmiştir. Eski vali Zirkar Ali daha da ileri giderek, "Saddam Hüseyin'in gönderdiği Araplar'ı Kürdistan'dan kovma" çağrısında bulundu. Şehirdeki tek Arap partisi olan "Arap Topluluğu" lideri İsmail Abbudi bu sözlere tepki göstererek "Bu tür bir gerilime ihtiyacımız yok" diyerek iç savaş uyarısında bulunmuştu.

Saddam'ın devrilmesinden sonra Kerkük'te yapılan gösterilerin en büyüğü olan bu gösteri, Kürt liderlerin federasyon istemeleriyle aynı zamana rastlaması diğer ilginç bir noktayı oluşturmaktadır.⁵²⁴ Bu gösteriyi benzer içerikli onlarca diğer gösteriler takip etmiştir. Ülkenin bu bölgesindeki petrol yataklarını işletmekle görevli North Oil Company'den bir teknisyen:

"Peşmergeler zafer saatlerinin geldiğini düşünüyorlar. Tüm bahaneler ellerinde bulunuyor. Saddam Hüseyin'in baskısına maruz kaldılar. Amerikalılar için çok gerekli olan askeri bir güçleri var. Siyasi partileri geçici hükümet konseyinde iyi temsil ediliyor ve 'demokrasi' kartını da çok güzel oynuyorlar" demektedir.⁵²⁵

Önceden bilinen Kerkük anlaşmazlığındaki taraf güçler, aslında zamanın silahlı kuvvetlerinin iskeletini oluşturmak üzere Bağdat Halifesi tarafından görevlendirilmiş olan ve Türkçe konuşan Türkmenler kadar seslerini duyuramamaktadırlar. (Örneğin Hristiyan Asuriler) Saddam Hüseyin zamanında laik Irak'ta korunan Kerküklü Asurilerde Türkmenler'in görüşlerini paylaşmaktadır. Koalisyon tarafından görevlendirilen Belediye Meclisi üyelerinden Thomas Sindon, "Burası, Arap, Kürt ve Türkmenlerden oluşan bir mozaik kenttir. Kerkük'ü bir Kürt başkenti yapma girişimi diğer toplumlarca haklarının ihlali olarak algılanacaktır" demektedir. Peşmergelerle birlikte özerk Kürdistan'dan gelen ve 1991 yılından bu yana ülkenin başka bölgelerinden ayrı kalan diğer Asuri liderler (Erbil, Süleymaniye ve Dohuk) buna karşı çıkıyorlar: "Saddam petrolü daha iyi koruyabilmek için bölgeyi zorla Araplaştırmıştı. Bugün, Irak'ın büyük toplumlarının adil olarak temsil edilebilmesi için tek yol federalizmdir." Ülkenin "kurtuluşundan" beri Kerkük'te belirmeye başlayan çatlaklar bir gerçeği oluşturmaktadır. Körfez Savaşı'nın ardından ayaklanan peşmergeleri bastırmak için Saddam'ın ordusu tarafından bombalanan kaledeki başlıca iki Kürt partisinin kenti sahiplenmek istedikleri hissedilmektedir. İki parti lideri Barzani ve Talabani'nin portreleri,

⁵²⁴ Ruba Kabbara, "İraklı Kürtler Kerkük'ü İstiyor", **AFP**, 22 Aralık 2003

⁵²⁵ Richard Werly, "Kerkük'ü Sahiplenmek", **Le Soir**, 24 Aralık 2003

militanlarca, hemen hemen her duvara asılmış bulunmaktadır. Türkmen Kültür Derneği'nin merkez binası sık sık kimliği bilinmeyen kişilerce taş yağmuruna tutulmaktadır. Kürt ajanlar, arsa ve villaları satın almak için mahalleleri dolaşmaktadırlar. Çevirmenlik ve diğer konularda iş arayanlar, kentin korunmasından sorumlu Amerikan güçleri tarafından Kürtçe bilmedikleri gerekçesiyle dışlanmaktadırlar. Kürtlerin diğer azınlık etnik gruplarla kıyaslanmayacak derecede ve nüfuslarıyla orantılı olmayacak biçimde güçlü bir konumda oldukları görülmektedir. Celal Talabani'nin KYB'sinden Mohammad Haeder, "Kimse Halepçe'yi unutmadı. Toprak istemiyoruz, sadece adalet istiyoruz" diyerek bir anlamda Saddam rejimine karşı verdikleri mücadelenin toprak ve güç paylaşımında lehlerine bir olgu olarak yansıtılmasını talep etmektedirler.⁵²⁶

Kürt lider Mesut Barzani, Kürtler'in Kerkük'ü petrol zenginliğinden dolayı değil, tarihi hakları nedeniyle istediklerini bildirmişti. Barzani, Kürdistan Demokratik Partisi'nin (KDP) yayın organı "Et Taahi" gazetesine verdiği demecinde, "Kürtlerin, Kerkük'ü petrol zenginliği olduğu için değil, kent ve köylerinin Kürt tarihinde önemli bir yere sahip olduğu ve Kürdistan'ın coğrafi ve idari sınırları içinde bulunduğu için istediklerini" bildirmişti. Halbuki Kerkük kentinin sahip olduğu petrol yataklarının ve bunun üzerindeki işletmelerin kurulacak muhtemel bir Kürt devletinin yegane finans kaynağı olacağı, bu kaynaklar olmadan sözkonusu bir devletin kurulmasının hayalden öteye gitmeyeceği tüm stratejistlerin üzerinde birleştikleri bir gerçekliktir ve Barzani da tam bu nedenle Kerkük'ü istemektedir. Barzani bir de uyarıda bulunmuştu: "Kürt halkı, sorunları için en iyi çözümün federalizm olduğunu belirtiyor ve yeni bir hükümetin, önceki hükümetlerin düştükleri vahim hataya düşerek Kürt halkının isteklerini görmezden gelmemesini arzu ediyor." Barzani, "12 yıllık özerkliğin ardından, Kürtler'in, şu andaki topraklarından daha azını kabul etmeyeceklerinin ve Irak Savaşı'ndan önce nüfus değişikliğine uğrayan diğer Kürt bölgelerinin de kendilerine iade edilmesini gönülden istediklerinin" de altını çizerek Kerkük'ten Saddam döneminden gönderilen Kürtlere atfen Kerkük üzerinde hak iddia etmektedir.⁵²⁷

Tüm bu eylemler ve açıklamalar karşısında tepkisiz kalmayan Türk yetkililer çeşitli defalar gelişmeler karşısında duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir. Türk Dışişleri Bakanı Gül, bahis konusu gelişmelerden sonra Ankara'da Parlamento'da yaptığı konuşmada, "Irak'ta yanlış önlemler alınması durumunda, Irak'ın toprak bütünlüğünü ve siyasi birliğini tehlikeye atabilecek önlemler alınması halinde, bu, Irak'ta tehlikeli bir tırmanışın başlangıcı demek olacaktır" şeklinde beyanatta bulunmuştur. Bakan, bu tür önlemlerin, "bir kez daha acı ve gözyaşlarına" neden olacağı üzerinde durmuştur.

⁵²⁶ Richard Werly, "Kerkük'ü Sahiplenmek", **Le Soir**, 24 Aralık 2003

⁵²⁷ "Barzani: Kürtler Kerkük'ü Tarihi Haklarından Dolayı İstiyor", **AFP**, 21 Aralık 2003

Irak Geçici Hükümet Konseyi'ndeki Iraklı Kürtler'in temsilcileri tarafından sunulan yasa tasarısında, halihazırda üç bölgeyi kapsayan Kürt özerk bölgesinin genişlemesi öngörülmektedir.

Tasarı uyarınca, Kürt bölgesi ayrıca, Kerkük ile başka iki bölgeyi de içine alacaktı. Kürt temsilciler, bu bölgelerin 1957'ye kadar çoğunlukla Kürtler'in yaşadığı yerler olduğunu söyleyerek sözkonusu tasarımı gerekçelendirmeye çalışıyorlardı. Abdullah Gül, bu hak iddia etmelerin tehlikesini vurgulayarak şöyle dedi: "Irak'ın ve özellikle de Kerkük'ün demografik yapısını değiştirmeye çalışmak, son derece tehlikeli bir önlemdir. Herkesi bu konuda uyardık" şeklindeki beyanlarla Kürtlerin demografik yapıyı bozmaya dönük gerek fiili mülteci akımı oluşturma, gerekse de yasal düzenlemelerle idari sistem üzerinde oynamalar yapma şeklindeki girişimlerine izin verilmeyeceğinin altı çizilmiştir.

Tezkerenin reddi sonrası Kuzey Irak'taki devletleşme sürecinin her aşamasında bölgedeki İsrail parmağı nedeniyle biraz daha gerginleşen Türkiye-İsrail ilişkileri bazı münferit olaylarda resmi ağızlardaki açıklamalarla su yüzüne çıkagelmişlerdir. Bu münferit olaylardan çarpıcı olanlardan birisi de İsrail Devleti'nin 22 Mart 2004 tarihinde Hamas örgütünün ruhani lideri Şeyh Yasin'e karşı gerçekleştirdiği suikasttı. Türk Dışişleri yetkilileri ilgili kişinin öldürülmesini "çok tehlikeli ve yanlış" bulduğunu belirterek kınarken, Ankara ve İstanbul'da da İsrail'in diplomatik temsilcilikleri önünde yapılan protesto gösterileriyle bu kınamanın yalnızca diplomatik ilişkiler nezdinde değil, Türk halkı nezdinde de karşılığını bulduğunu göstermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, El Mustakbel gazetesine yaptığı açıklamalarda, İsrail'in barış sürecini tamamiyle yok ettiğini ve artık ortada yol haritası kalmadığını söylemiştir. Hamas hareketinin dini lideri Şeyh Ahmet Yasin'in öldürülmesini ise İsrail Hükümeti ve İsrail Başbakanı'nın kararıyla gerçekleşmiş bir cinayet olarak nitelendirmiştir. Brüksel'de yapılacak olan Avrupa zirvesine katılmak üzere Brüksel'e hareketinden önce, Ankara'da El Mustakbel gazetesine demeç veren Erdoğan, barış çabalarını canlandırmaya çalıştıkları bir zamanda bu olayın kendilerinde şok etkisi yaptığını belirtmiştir. Başbakana göre:

"Suikasta uğrayan kişi hayatının üçte ikisini İsrail cezaevlerinde geçirmiştir. Aynı zamanda vücudunun üçte ikisi felçlidir. Dolayısıyla böyle birinin öldürülmesi insanlık dışı bir olaydır ve kesinlikle kabul edilemez. İsrail hükümeti şiddet aracılığıyla barış ve güvenliği sağlayabileceğini düşünüyor. Bu kabul edilemez. Devletlerin dini duyguları olmamalı ve gerekçesi ne olursa olsun hükümet kararlarıyla şahısları öldürmemeli ve katliamlar yapmamalıdır. Çünkü hiçbir devletin, bu üslupla, kanun ve örfleri ihlal etmeye hakkı yoktur. Bu durumda kendi kendime terörün tanımı nedir

diye sormaya başladım.” şeklinde beyanat bulunarak İsrail’i değişik zamanlarda da ifade ettiği gibi devlet terörü uygulamakla suçlamıştır.”⁵²⁸

Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül basına yaptığı açıklamada, bu olayın şiddeti daha da tırmandıracağından duyduğu korkuyu dile getirerek, “İsrail’in bu sabah yaptığı operasyon çok tehlikelidir. Çok endişeliyim, durumu daha da kötüleştirebilir ve terörü artırabilir” diye konuşmuştu. Suikastin iki tarafın da kendisini dizginlemesi gerektiği bir dönemde meydana geldiğini söyleyen Gül, “Herkesin soğukkanlılıkla hareket etmesi gereken bir zamanda bu yaptıkları düşmanlığı artıracaktır. İsrail’in yaptığı yanlış” demiş ve eklemiştir: “Sorumusuzca yapılmıştır.”⁵²⁹ Türkiye Dışişleri Bakanlığı’ndan yapılan ve Yasin’e karşı düzenlenen suikastin kınandığı yazılı açıklamada da, “Türkiye bu saldırıyı şiddetle kınamaktadır ve bu tür eylemlerin, ulaşmayı amaçladıkları barışa ve huzura hizmet etmeyeceğine, tam aksine bölgedeki ihtilafın üstesinden gelinmesini daha da güçleştireceğine inanmaktadır... İsrail güçlerinin suikast eylemleriyle İsrail’in güvenliğini kuvvetlendiremeyeceği açıktır” denilmiştir.

Tunus’ta düzenlenecek olan Arap zirvesine de çok büyük önem veren Abdullah Gül yabancı gazetecilere yaptığı açıklamada suikastı Tunus zirvesini Irak ve siyasi reformlar şeklindeki iki önemli stratejik dosyadan uzaklaştırmak için hazırlanmış bir tuzak şeklinde betimlemiştir. Gül, “En önemli madde Irak’tır. 1991 yılı bölgenin yeniden yapılandırılması için bir yol ayrımıydı. Bugün Irak’ta yaşananlar ise bu yapının tamamlanması yönünde ikinci adımdır ve bu konuda ortak ve faal bir Arap tavrı olmasının engellenmesi İsrail’in çıkarıdır” diyerek şunları eklemiştir: “Araplar buna müsaade etmemeli, Tunus zirvesini daimi bir konuyla (Filistin) sınırlı tutmamalı ve Irak’ta girişimde bulunmalıdırlar. Çünkü toprağın ve ülkenin sahibi onlardır”⁵³⁰

Aslında bu açıklama BM Genel Sekreteri’nin açıklamalarına paralellik göstermekteydi. Nitekim, BM Genel Sekreteri Kofi Annan da aynı gün bir açıklama yaparak, İsrail’in Hamas lideri Şeyh Ahmed Yasin’e düzenlediği suikastı kınamış ve bunun Orta Doğu barış girişimlerine hiçbir faydası olmayacağını belirtmiştir. New York’ta BM merkezinde basına konuşan Annan, “Hamas lideri Şeyh Ahmed Yasin’e ve onunla birlikte ölenlere düzenlenen suikasti kınıyorum” demiş ve bu tür

⁵²⁸ Hani Hammud & Michel Naoufal, “Erdoğan: İsrail Barışı Bombaladı...Kamışlı Olayları Tehlikelidir ve Irak’ta Etnik Bir Federasyonun Bölgeye Yansıtılacağına Örnektir”, **El-Mustakbel**, 25 Mart 2004

⁵²⁹ “Hamas Lideri Şeyh Yasin’in Öldürülmesi Türkiye’de Tepkiyle Karşılandı”, **Amerika'nın Sesi Radyosu**, 23 Mart 2004

⁵³⁰ Hani HAMMUD & Michel NAOUFAL, “Yasin’in Öldürülmesi, Tunus Zirvesini Irak ve Reformlar Konusundan Uzaklaştırmak için Hazırlanmış Bir Tuzaktır...Gül: Araplar Beyrut Girişiminde Israrlı Olmalıdır”, **El-Mustakbel**, 24 Mart 2004

eylemlerin uluslararası hukuka aykırı olmakla kalmayıp barışçı bir çözüm arayışına da katkısından söz edilemeyeceğini söylemiştir.⁵³¹

ALTINCI BÖLÜM

KUZAY IRAK'TA KURULABİLECEK MUHTEMEL BİR KÜRT DEVLETİ'NİN GELECEĞİ

ABD'deki, Kürt devleti kurulması taraftarı çevrelerin, demokratik reformlarını tamamlamış ve AB üyeliği yolunda ilerleyen Türkiye'nin Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmasından korkması için bir gerekçe bulunmadığı tezini işleme ilgi çekicidir. Hatta bu tezi bir ileri aşamaya götürerek, Türkiye'nin böyle bir devlete karşı çıkmaktansa, kendi yörüngesinde bir devlete dönüştürmeye çalışmasının daha mantıklı olacağı görüşünü savunanlar da bulunmaktadır. Ancak, bu tezin ekonomik ayaklarını oluşturmaya dönük çabalar, örneğin Kerkük ve Musul gibi petrol bölgelerinin Türkiye'nin denetiminde olması görüşü bu çevrelerde şiddetle reddedilmektedir. Türkiye bölgede olacaktır ama petrol ve diğer ekonomik varlıklarla ilişkilenecektir. Bu, Türkiye için biçilen rolün geri planını net olarak ortaya koymaktadır. Ayrıca, bazı çevrelerin fiiliyatta bir Kürt devletinin doğduğu, ABD'nin yapması gereken tek şeyin durumun tescil edilmesinden ibaret olduğu, dünyada yaklaşık 20 milyon nüfusa sahip Kürtler'in, artık bağımsız bir devlet kurmalarına engel çıkartılmaması gerektiği ve Türkiye'nin ve bölge ülkelerinin Kürt devletine muhalefetinin önem taşımadığı görüşlerini ileri sürmektedirler.

Irak'ın parçalanmasıyla, İran-İrak dengesi son bulacak ve İran Körfez'deki başat güç haline gelecektir. Kuzey Irak'ın kopması halinde Irak, büyük ölçüde Şii nüfus ağırlıklı bir devlet haline dönüşecek, ülkedeki Şiilerin oranı % 65'ten yaklaşık % 85'e çıkacak, İran ile Irak Şiiileri arasındaki olası bir işbirliği bütün Körfez'in Şii nüfus alanı haline gelmesine ve Ortadoğu'daki güç dengesinin temelinden sarsılmasına neden olacak, bu durum İsrail'in güvenliğini de tehlikeye atacaktır. Bununla birlikte, Kürtlerin ABD'nin desteğiyle bağımsızlık ilan etmeleri, Irak halkının geri kalan kesimleri tarafından tepkiyle karşılanacak ve özellikle geleneksel olarak ABD karşıtı tutum sergileyen Şii çoğunluğun daha fazla radikalleşme eğilimlerine girmesi söz konusu olacaktır. Bu tür bir gelişmenin, İran'daki mollalar tarafından körükleneceği kesindir. Irak'ın bağımsız Kürt devletinden algıladığı tehdit değerlendirmesi, kendi Kürt azınlığı ve bu devletin kendisine karşı ABD-İsrail üssü haline gelmesinden endişe duyacak İran'ın değerlendirmesiyle örtüşebilecek ve Bağdat-Tahran arasındaki

⁵³¹ " Hamas Lideri Yasin'in Öldürülmesine Tepkiler", AP/REUTER, 22 Mart 2004

işbirliği ihtimali güçlenecektir. Bahreyn’de nüfusun % 70 oranında Şii olduğu, Suudi Arabistan’ın Irak sınırına yakın petrol bölgelerinde de Şii Arap nüfusun yoğun olduğu dikkate alındığında, bir anda bütün Basra Körfezi Şii nüfuz alanı haline gelecek, diğer bir ifadeyle petrol Şiiilerin denetimine girecektir.

Bir Kürt devleti kurulması halinde ABD, Arap dünyasının gözünde, bir Arap ülkesi parçalamış bir devlet olarak görülecek, bölgede mevcut ABD karşıtı radikal İslami akımlar güçlenecek, kökten dinci terör globalleşecek ve bundan en çok ABD zarar görecektir. Arap dünyasında, her geçen gün, ABD karşıtı radikal akımlar güçleniyor. Bu akımlar özellikle Arap-İsrail ihtilafından besleniyor ve İsrail’in yakın müttefiki ABD’yi Siyonizmin bekçisi olarak görüyorlar. ABD’nin Ortadoğu’daki en yakın müttefiklerinden biri olan Suudi Arabistan’da ABD karşıtı radikal unsurların güçlenmesi ve bu ülkenin yönetiminin tedricen bu unsurların eline geçmesi Washington’u derinden kaygılandırmaktadır.

Bölgedeki bütün devletlerin düşman olacağı, denize çıkışı olmayan (landlocked) bir devlet ortaya çıkacaktır. ABD, bölge ülkeleriyle ilişkilerinin gerilmesi bir yana, bu defa İsrail kadar güçlü olmayan bir devletin güvenliğini sağlamak ve ekonomisini ayakta tutmak gibi ağır bir sorumluluk altına girecektir.

Kurulması muhtemel Kürt devletinin esas gelir kaynağının Kerkük petroleri olduğu anlaşılıyor. Yani bölgenin sanayileşmesi ve ekonomik gelişmenin mal üretimine dayanması öngörülüyor. Bu, kurulacak devletin başkaları tarafından kontrolünü sağlayacak ve istihdam esas itibarıyla devlet kaynaklı olacaktır. Bunun silahlı kuvvetler olması beklenir. Böylece bölgede kullanılacak askeri bir güç oluşturulacak. ABD’nin Irak’ta karşılaştığı, askerlerinin niteliklerinden kaynaklanan sorunların bölgesel ve savaşçı bir güçle aşılması planlanmaktadır.

Kuzey Irak’taki devletin petrolden sağladığı gelirlerle ulaşacağı refah düzeyi Türkiye’deki Kürtler için bir cazibe oluşturacak ve geliştirilen iktisadi ilişkiler Güneydoğu’umuzdaki kontrolümüzü sınırlayacaktır. Politikanın temel amacı Türkiye’nin hareket imkanlarını sınırlamak ve dünya dengelerini bile etkileyecek kapasitede olan ülkemizin tam kontrolünü gerçekleştirmektir.

Türkiye Kürt hareketinin dayanacağı sınıfsal yapı konusunda bir analiz yapmamaktadır. Davranışlarını temel yapılara göre değil söz ve davranışlara göre belirlemektedir. Yapılmak istenen şey bölgedeki aşiret yapısının, elde edilen petrol gelirleriyle rantiyeye bir güç haline dönüştürülmesidir. Arap yarımadasındaki yapılar burada tekrarlanmak istenmektedir. Halk, artan refah düzeyi nedeniyle, etkisizleşecektir. Bu nedenle PKK’nın desteklenmesi söz konusu değildir ve bu örgütün Türkiye tarafından tasfiyesine imkan verilecektir.

Kuzey Irak petrollerinin petrollerinin pazarlanmasında Türkiye'nin devreden çıkarılması beklenir. Kerkük-Yumurtalık boru hattının çalışamaz hale gelmesi ve İsrail'in kontrol ettiği bir bölgeden denize ulaşılması gerekir. Suriye ve Ürdün'ün bir bu problemin çözümünde kullanımı sürpriz sayılmaz.

Türkiye'nin diplomatik kanalları kullanarak ve Kuzey Irak'taki Kürt liderlerle görüşerek soruna çare araması zor bir yöntemdir. Böyle politikalar ancak maddi şartları etkileyerek hatta belirleyerek uygulanabilir ve karşı politikalar etkisizleştirilebilir. İlk iş Kuzey Irak'ın önemli kaynaklarından biri olan, Irak'la ticaretimizden aldıkları haracı sona erdirmektir. Bu amaçla bölgeden geçmeyen yeni bir ticaret yolu devreye sokulmalıdır. İkinci olarak Irak'ın toprak bütünlüğü yerine Suriye'nin güvenliğini savunmak gerekir.

Irak'a askeri müdahale gündem dışına çıkarılmalı ve müdahaleler örtülü operasyonlarla yapılmalıdır. Burada ırk ve din temeline dayalı girişimlerin zamanla olumsuz gelişmeleri besleyeceği uzak tutulmamalıdır. Kürt hareketi karşı bir hareket olarak algılamak ve sürekli savunma konumunda kalmak yanlıştır. Bu hareketin etnik boyutundan kaygı duymadığımızı, ilgimizin siyasi sonuçlarla ilgili olduğunu Kürtler de dahil herkese anlatmak gerekmektedir.⁵³²

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Birleşmiş Milletler'in kuruluş tüzüğünde (madde 2) ifade edildiği ve bütün üye devletlerin kabul ettiği ilkeler çerçevesinde resmi olarak hiçbir devlet veya uluslararası, hükümetlerarası örgüt herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit oluşturan hiçbir gruba ya da örgüte destek veremez ve içişlerine müdahalede bulunamaz. Bu II. Dünya Savaşı sonrasında benimsenen uluslararası bir rejimin de bir gereğidir.⁵³³ Hal böyleyken İsrail Devleti'nin Kuzey Irak'taki ayrılıkçı Kürt gruplarına verdiği açık veya gizli tüm yardımlar uluslararası hukuka aykırılık teşkil edip yine Birleşmiş Milletler kanalıyla uluslararası müeyyideyi gerektirmektedir. İsrail BM'nin daha önce kendisi hakkında aldığı kararlara uymayıp, müeyyideye de maruz kalmadığı düşünülürse, bu

⁵³² Mahir Kaynak, *Star*, 24 Ocak 2004

⁵³³ Hamit & Lale Ersoy, *Küreselleşen Dünya'da Bölgesel Oluşumlar ve Türkiye*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2002, s.226

anlamda Kuzey Irak'taki bir Kürt oluşumundan zarar görme ihtimali kuvvetli olan ulus devletler olan Türkiye, İran ve Suriye'nin sözkonusu uluslararası yaptırımların ABD ve İsrail'e uygulanmasını talep etmeleri sonuçsuz kalabilecektir.

Diplomaside, “akılcı bir dış politika ideolojiye dayanmamalıdır” diye bir kabul vardır. “Realpolitik”in temel esaslarından biri olan bu kabule göre, bir devletin resmi ideolojisi, onun diğer ülkelerle olan ilişkilerinde belirleyici bir rol oynamamalıdır. Aslolan bir devletin temsilcisi olduğu milletin ulusal çıkarlarıdır ve dış politika bu ulusal çıkarlara göre yönetilmelidir.

Bir başka deyişle, bir ülke diğer ülkelerle olan ilişkilerinde, o ülkelerin kendi resmi ideolojisine yakın olup olmayışına değil, o ülkelere elde edeceği menfaate bakmalıdır. Bu mantığa göre, kapitalist bir devlet sosyalist bir devletle son derece iyi ilişkiler geliştirebilir; bunda bir sakınca yoktur. Aynı şekilde demokratik bir devlet bir monarşiyle yakın bağlara sahip olabilir. Ülkelerin rejimleri ve resmi ideolojileri kendi iç işleridir ve ülkeler birbirlerinin iç işlerine değil, dış politikalarına ilgi duymalıdır. Bu şekilde özetleyebileceğimiz dış politika yaklaşımını “pragmatik” ya da “rasyonel” dış politika olarak tanımlayabiliriz.

Hal böyleyken Türkiye'nin ortak Kürt sorununa sahip olduğu gerek Suriye gerekse İran Devletiyle ideolojik uyumsuzluk yaşasa bile, sözkonusu ülkeler ile ortak bir strateji izleyerek İsrail'in Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin oluşumu için gösterdiği çabalara engel olması gerekmektedir.

İdeolojilerin dış politikada belirleyici olduğu Soğuk Savaş döneminde dünya iki bloka ayrıldığından ülkelerin birinin ABD diğerinin de Sovyet kamplarına dahil olmaları, pragmatik tercihlerin değil, ideolojik ayrımların bir sonucuydu. Bu anlamda Türkiye'nin o şartlar dahilinde ABD eksenli politikalar doğrultusunda hareket etmesi kendi bulunduğu kampın gerektirdiği doğal bir yönelimdi. Ancak tek kutuplu bir dünya sistemine girdiğimiz dönemde Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini pragmatist bir şekilde yeniden gözden geçirerek dış politik tavrını konjonktürel şartların oluşturduğu durumlara göre belirlemesi daha rasyonel bir tavır olacaktır. Bu tür tek kutuplu dünya gibi “yeni olgular”, yeni şartlara “adapte olacak” cinsten “yeni politikalar” gerektirir. Esnek ve rasyonel bir dış politika tavrı, “daimi mütefiklik” veya “daimi düşmanlık” gibi kavramları yadsıyarak uluslararası sorunlara kalıcı sorunlara geçici ittifaklarla çözüm aramayı gerektirmektedir. Bu bağlamda İsrail için Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulması kendi güvenlik anlayışı için gerekliyken, Türkiye açısından ise aksine güvenliğini zedeleyecek bir durumdur. Bölgede ABD'nin İsrail'e sağladığı destekle sağlanan güç dengesi halihazırda Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin oluşumunu hızlandırmakta ve diğer komşu devletlerin bu konudaki aksi tavırları egale edilebilmektedir. Bu durumda Türkiye'nin bölgeye ilişkin politikalarında ABD ve İsrail ekseninden çıkarak, ebedi komşu olması sebebiyle gelecekte de barışçı bir birliktelik yaşayacağı Ortadoğu

komşuları ile ortak bir strateji izlemesi durumunda güç dengesi Kürt devleti istemeyen ülkelerin lehine bozulacak ve oluşan bu atmosfer de Kürt devletinin kuruluş sürecinin tersine çevrilmesine neden olacaktır.

İsrail hiçbir ortak kültüre sahip olmadığı Kuzey Irak halkıyla çeşitli zorlama yaklaşım ve çalışmalarla suni birliktelikler kurmaya çalışırken, yine sözkonusu halkla, gerek Türkmen unsuru gerekse Kürt unsuruyla ortak tarihi, kültürel ve dini bağları bulunan Türkiye'nin Kuzey Irak'ın şekillenmesinde İsrail'den öncelikli olarak birincil elden hakkı bulunmaktadır. Kendi ulusal güvenliğini korumak için okyanus ötesinden bölgeye gelen ABD, Türkiye'nin iç ve dış güvenliğini sağlamak noktasında Kuzey Irak'taki gelişmelerde tarafsız olmasını bekleyemez. Terörizmi kaynağında yok etmek iddiası ile dünyanın muhtelif yerlerinde operasyonlar düzenleyen ABD'nin, ve kendi güvenliğini sağlama iddiası ile diğer bütün ülkelerdeki iç kargaşalara taraf olan İsrail'in, Türkiye'nin PKK terör örgütünün yuvalandığı Kuzey Irak'ta gerek aktif gerekse perde arkasından izleyeceği müdahaleci anlayışına ses çıkarması kendi varlık ve politikalarının inkarı anlamına gelecektir.

İsrail, Ortadoğu'daki varlığını daimi bir tehdit altında görmekte ve bu nedenle de 1950'lerden bu yana bu coğrafyadaki devletlerin içindeki azınlık isyanlarını desteklemekte, böylece bölgeyi irili-ufaklı mini devletlere bölmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, Ortadoğu devletleri içinde bölgede bir Kürt devleti oluşmasını isteyen yegane ülke İsrail'dir. Dahası, 1960'lı yıllardan bu yana bu hedefe yönelik somut politikalar uygulamaktadır. ABD'nin Kürt devleti projesine destek vermesinin arkasında da asıl olarak İsrail'in bu ülke üzerindeki etkisi bulunmaktadır. Türkiye'nin kendi toprak bütünlüğünü etkilemeyeceğini umarak bir komşu ülkede özellikle Irak'ta bir Kürt devleti kurulmasına onay vermesi ise bir aldanma olacaktır; dışarda kurulacak bir Kürt devleti'nin bir "domino etkisi" yaratarak Türkiye'ye uzanmaması mümkün değildir. Dolayısıyla Türkiye'nin kendi toprak bütünlüğüne tehdit oluşturacak bir projenin en büyük destekçisi ile stratejik ortak haline gelmeye çalışması, büyük bir hatadır. İsrail'in su sorunu konusundaki tavrı ise tam tamına Türkiye'nin politikalarının zıttıdır.

Bunlara dayanarak Türkiye'nin İsrail'e yakınlaşma daha doğrusu İsrail'in eksenine girme sürecine karşı çıkmak ise, ideolojik değil tümüyle rasyonel ve pragmatik bir tutumdur.

İsrail'in "yok edilme korkusu" nun kaynağı Ortadoğu'da çatışma içinde olduğu ülke halklarıyla ortak din paydasında buluşan bütün Müslüman halklardır. İsrail, sözkonusu Müslüman halkların yaşadığı devletlerin siyasi gücünü en aza indirmek için sistemli bir mücadele yürütmeyi bu korkuyu aşmanın bir gereği olarak algılamaktadır. Özellikle Soğuk Savaşın bitiminin ardından ortaya konan "Batı İslam'a karşı" senaryolarının arkasında, İsrail ile bağı bulunan Batı dünyasındaki etkin

çevreler bulunmaktadır. İsrail, Kudüs İbrani Üniversitesi'nden Israel Shahak'ın ifadeleriyle, “anti-İslami bir Haçlı Seferi'nin liderliğini yapmaya” soyunmakta ya da İsrail'in Yediot Ahronot gazetesinin yorumcusu Nahum Barnea'ya göre “İslami düşmana karşı girişilecek olan savaşta Batı'nın öncülüğünü yapmak hedefinde” ilerlemektedir.⁵³⁴

Bu durumda, Müslüman bir toplum yapısına sahip Türkiye devlet ve idari yapısı itibariyle laik olsa da İsrail'in uzun vadede potansiyel tehdit olarak addettiği ülkeler listesinden kendini çıkaramaz ve İsrail'in sözkonusu güvenlik anlayışından kendini soyutlayamaz. AB'ye aday üye olarak, AB sürecinde hızla ilerleyen Türkiye ileriki bir zamanda AB'nin karar mekanizmalarında yer alarak AB'nin dış politikasının şekillenmesinde etkin görev alacaktır. Bir medeniyet projesi olan AB, Irak konusunda ABD ve İsrail'den farklı politik tercihleri bulunmaktadır. ABD-İsrail ekseninden AB eksenine geçmesi artık bir zorunluluk olan Türkiye'nin ortak bir medeniyet projesi olan AB üyesi ülkelerinin beklentilerinin aksine bir politika sergilemesi de AB'ye giriş sürecini baltalayacaktır.

İsrail Kuzey Irak'ta peşmergelere askeri eğitim vermekte, istihbarat yardımında bulunmakta, gelecekteki bürokratlarını yetiştirmekte ve muhtemel bir Kürt devletinin altyapısının oluşmasını sağlayacak tüm maddi ve manevi yardımları peşmergelere sunmaktadır. Fakat, sözkonusu muhtemel Kürt devletini finanse edecek petrole sahip Kerkük bölgesinin halihazırdaki statüsü peşmergeler lehine değişmez ise, bağımsız bir Kürdistan'ın dört tarafı kendi varlığını arzulamayan devletlerle çevrilmiş bir şekilde ve sözkonusu petrol gelirinden yalnızca kendisinden kopacağı Irak'ın faydalanacağı gerçeği karşısında Kuzey Irak Kürtleri'nin bağımsız bir devlette yaşamak isteyecekleri pek tahmin edilmemektedir. Dünyada yaşanan küreselleşme olgusuna paralel şekilde bireysellemenin de yaygınlaştığı bir dünyada Kuzey Irak'taki Kürt nüfus üzerinde egemen olan aşiret yapı kültürünün de yıkılıp yerini demokratik, çoğulcu ve bireyci bir sosyal dokuya bırakacağı kaçınılmaz bir gerçeklik olacaktır. Bu tür bir kültür iklimine sahip bireylerin bulunduğu Kuzey Irak'ta da İsrail'in Barzani gibi aşiret reislerini bağlayarak oradaki halkın arzusu hilafında bir politika izlemesi de olanaksızlaşacaktır. Kanımızca zengin Irak petrol kaynaklarından yoksun kalmak istemeyecek ve aşiret kültüründen kopmuş Kürt halkı Irak'ın üniter yapısı içinde yaşamayı bağımsız gelecek vaat etmeyen bir Kürt devletinde yaşamaya yeğleyeceklerdir. Sözkonusu varsayım da İsrail'in Kuzey Irak politikasının uzun vadede başarısızlıkla sonuçlanacağını ipuçlarını vermektedir.

Ayrıca, İsrail, bu başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkum politikası nedeniyle Türkiye'yi kaybederse karşısında tarihi boyunca hiç Yahudi düşmanlığı geliştirmemiş bir toplumda herşeyden önce Yahudi karşıtlığı gelişecek ve sadece bölgedeki Araplara mahsus olan İsrail düşmanlığının Türkiye'yi de

⁵³⁴ Washington Report on Middle East Affairs, Mart 1995

kapsaması durumunda, büyük bir bölgesel gücün İsrail'in karşısına geçmesi söz konusu olacaktır. Türkiye'nin böyle bir adım atması, Suriye'yi ve İran'ı kaçınılmaz olarak İsrail karşısında güçlendireceği gibi, doğal bir Türkiye-Suriye-İran yakınlaşması başlatacaktır. Bu da İsrail'in bölgede daha fazla izole olmasını sağlayacaktır. İsrail'e karşı gerçekleşen Arap direnişi, Türkiye'nin de İsrail'in karşısına geçmesi sonucunda daha stratejik bir nitelik kazanacak; Bölgede İsrail'in dışındaki tek demokratik ülkenin de İsrail karşıtı bir atmosfere girmesine neden olacaktır.

ABD, son Irak Savaşı'nın da bir araç olarak önemli bir parçasını teşkil ettiği "Büyük Ortadoğu Projesi"yle birlikte başta Arap ülkeleri olmak üzere Ortadoğu'da köklü reformlar yapma arzusu taşımaktadır. Reformlar mevcut yönetimlerin ayıplarının, kusurlarının, eksiklerinin gündeme getirilmesini de zorunlu kılmaktadır. İstenen reformların gerçekleştirilmesi durumunda bu ülkelere demokrasi geleceği ve özgürlüklerin daha geniş çaplı olarak kullanılacağı imajı verilmektedir. Böylece, sürekli baskı altında tutulan halklara ümit verilmesine ve bu halkların ABD politikasını desteklemesinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Fakat bazı yorumculara göre bu reformların bel kemiğini oluşturan demokrasi ile kastedilen şey aslında halklara siyasi seçim hürriyetinin getirilmesi değil, ABD ile işbirliği yapabilecek yönetimlerin hileli yollardan halklara onaylatılmasıdır.

Yine bazı yorumcular, Büyük Ortadoğu Projesi'nin asıl amaçlarından birisinin siyonistlerin "Büyük İsrail" hedefinin önünü açmak olduğuna dikkat çekmekte, bu yüzden sözkonusu projenin "Büyük İsrail Projesi" olarak nitelendirilmesinin daha isabetli olacağını dile getirmektedirler. Gerçekten de proje arka planı açısından incelendiğinde bu yorumun yanlış olmadığı kanaatine varılmaktadır. Çünkü projenin ana hedeflerinden birisi İsrail'i tüm İslam alemi nezdinde meşrulaştırmaktır. Hatta sadece siyasi yönetimler nezdinde değil fert bazında İslam ülkeleri mensuplarının zihinlerinde de meşrulaştırabilmek için yeni İslam modellerinin geliştirilmesine çalışıldığına tanık olunmaktadır. Böyle bir meşrulaştırma ise bir yandan İsrail Devleti'nin güvenliğini sağlama, bir yandan da ekonomik açılımının önündeki engelleri kaldırma amacına yöneliktir. Ayrıca planın önemli hedeflerinden birisi İslam coğrafyasının bazı bölgelerinde sınırları yeniden çizmektir. Bush'un güvenlik danışmanı Rice'nin de söylediği gibi bölgedeki 22 ülkenin sınırlarının değişmesi gerekmektedir. Bunun ilk adımları da Afganistan ve Irak'ın işgalleri ile atılmıştır. Irak'ta atılan adımla da bilhassa Kuzey Irak'ta Yahudilerin yerleşimine, dolayısıyla uzun vadede "İkinci İsrail" in kurulmasına imkan sağlayacak altyapı oluşturulmak istenerek Büyük Ortadoğu Projesi uygulamaya konulmuştur.

Diğer bir hedef ise enerji kaynaklarının ele geçirilmesidir. Daha şimdiden bölge petrolünün % 40'ı olan Irak petrolü, Afganistan'daki zengin uranyum kaynakları fiilen olmak üzere el

değiştirmiştir. Bu durum dünya bor tuzlarının % 75'ine sahip bulunan Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.

Diğer bir hedef de yüksek ve ileri teknolojinin bölge ülkelerinin eline geçmesinin engellenmesidir. Türkiye'de değişik zamanlarda yapılmaya çalışılan nükleer santrallerin çeşitli “tesadüfler”(!) sonucunda sürekli ertelenip akim kalması, bölge ülkelerinin (tabi ki İsrail hariç) elinde bulunabilecek nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların küresel tehdit olarak dünyaya gösterilmesi bu amaca hizmet etmektedir.

Diğer bir hedef de ABD parası “dolar”ın mevcut hegemonyasının sürdürülmesidir. Bölgedeki enerji kaynakları da kullanılarak bu ülkelerin ekonomik olarak felç edilme durumunun sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Öyle ki her imkana sahip olan bir ülke bile yeterli “dolar” rezervine sahip değilse hiçbir şey yapamaz haldedir. Yeterli “dolar”ı bulmak için ise ya borçlanması ya da mevcut imkanlarını başka birilerinin bastığı kağıt parçaları ile değiştirmesi gerekmektedir. Bu da özellikle bölge ülkelerinin “dış bağımlılığının” devam etmesi anlamına gelecektir.

Kanımızca da bu projenin merkezinde İsrail yer almaktadır. Dolayısıyla “Büyük İsrail Projesi” olarak da adlandırabileceğimiz sözkonusu projeye göre Kudüs'ün merkez olacağı Siyon Tepesi'nde yeni bir “taht”ın kurulacağı bir İsrail Devleti hedeflemektedirler. Bunun için bu bölgede küçük devletler planlamaktadırlar. Çünkü alan olarak bölgede en küçük devlet İsrail'dir. Batı standartlarına göre bakıldığında zaman bu ülkeler hacim olarak büyüktürler ve hepsinin İsrail konumuna getirilmesi gerekmektedir. Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin varlığı Irak'ı bu anlamda İsrail konumuna getirecektir. İsrail bu projeyi “Yol Haritası” için kullanmak istemektedir.

İsrail'in nihai hedefleri ve Yahudilik inancının temel öğretisine göre, Nil'den Fırat'a kadar olan topraklar “Büyük İsrail Devleti”nin içinde yer almaktadır. İsrail-Kürdistan eksenli olarak düşünülen Büyük Ortadoğu Projesi de “Arz-ı Mev'ud” projesinin provası anlamına gelmektedir. İsrail eski başbakanlarından Şimon Peres, on yıl önce yazdığı “Yeni Ortadoğu” kitabında İsrail'le birlikte Türkiye'yi de içine alan “bölgesel konfederasyon”dan söz ederek Kuzey Irak'ta kurulması öngörülen muhtemel bir Kürt devletinin de dahil olduğu büyük planın içeriğine ilişkin ipuçları vermişti. Peres, “2010 yılına kadar Arz-ı Mev'ud vaat edilmiş topraklarda Büyük İsrail Devleti'ni kuramazsak Allah'ın gazabına uğrayacağız.” demekle de bir anlamda plan dahilindeki Kürt devletinin varlığı için çok da uzun vadeli olmayan bir tarih belirlemişti.

En özet şekliyle Ortadoğu'da İsrail'in varlığı Kuzey Irak'ta Kürdistan'ın kurulmasına bağlıdır. İsrail ve ABD kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye'yi bölgedeki komşularına karşı bir askeri güç olarak kullanmak istemektedir. Türkiye eğer bölge dışı ülkelerin ABD, İngiltere ve İsrail'in bölgedeki askeri üssü konumuna gelirse bölgedeki bütün ülkelerin bütün güçlerin hedefi konumuna geleceği de açıktır. Ortadoğu'nun geleceği için Türkiye'nin bölge ülkeleri ile tam tersine yakınlaşp işbirliğine gitmesi ise son Irak Savaşı'yla bir parçası uygulamaya konulan Büyük Ortadoğu Projesi'nin kendi aleyhine teşkil edebilecek olumsuzluklarını egale edebilmesi noktasında gerekliliktir.

Bu coğrafyanın gerçeklerini, dinamiklerini, değerlerini yok sayarak belirlendiği izlenimini veren Ortadoğu'ya yönelik bu tür hesaplar, toplum mühendisliği mantığıyla toplumların kurgulanabileceği görüşünün egemen olduğu dönemlerin sona erdiği gerçeğini yadsıyan bir bakış açısının ürünü olduğunun göstergesidir. Bu tür kuşatıcı projeler bölgenin olabildiğince komplike yapısını hedeflenen çizgiye çekebilme yetisinden uzaktır. Nitekim ABD'nin kolay kazandığı son Irak Savaşı'nın ardından Irak'ta hala istikrarı tesis edememesi iyi bir askeri stratejiye sahip bir gücün bölgenin gerçeklerini yeterince kavrayıp analiz edebileceği bir sosyal bilim stratejisine sahip olmadığını göstermektedir. Askeri plan ayağı sağlam duran bu projenin bölge toplumunu dönüştürme hedefini matuf sosyal gerçeklikten uzak "dönüşüm içerikli reformist" ayağının ise sakat olduğu anlaşılmaktadır. Dışarıdan empoze ve dikte edilen değerlerle başka bir ulus devletin (İsrail'in) çıkarları doğrultusunda yapılanmaya sahip olmaları beklenen diğer ulus devletlerin ve vatandaşlarının sahip oldukları bağımsızlık ve milli bilinçleri nispetinde sergileyecekleri direnç bu planı hedeflerine ulaşması (muhtemel Kürt devletinin kurulması alt hedefi de dahil) noktasında başarısız kılacaktır. Nitekim bölge ülkelerinin üzerinde konuşlandıkları toprakların pek çok medeniyetlere beşiklik etmesi gerçeği, yine sözkonusu medeniyetlerin tezgahından geçerek içeriği oluşan bölge insanların sahip olduğu sosyal, kültürel ve tarihi dokudaki zenginlik bu tür bir direnci etkin kılacak gücü bünyesinde barındırmaktadır.

Bu coğrafya ile ortak kültürel değerlere sahip olan Türkiye şu an Kafkaslar'da, Balkanlar'da ve özellikle Ortadoğu'da yaşanan savaşların, karışıklıkların ve acıların son bulmasında, bölgenin sorunlarını çok iyi bilen bir ülke olarak kilit konumdadır. Türkiye'nin sahip olduğu zengin miras, özelinde Ortadoğu'nun genelinde ise tüm dünyada kalıcı barış ve istikrarın tesisi için O'nu tüm insanlığa karşı sorumlu kılmaktadır. Bu anlamda bu görevin ve sorumluluğu en çok, Osmanlı himayesinde Yahudilerin, Hıristiyanların ve Müslümanların özgürce ve barış içinde yaşadıkları bu modeli bir kültür örneği olarak tekrar yaşatabilecek Türkiye'ye düşmektedir. Sözkonusu zengin

birikimin şekillendireceği ve rengini vereceği bir dış politik açılımı Kuzey Irak özelinde ve tüm Ortadoğu bölgesinde sergileyecek Türkiye, Kuzey Irak'taki mevcut oluşumu da bu anlamda İsrail'in manipülasyonlarının aksine bir sonuçla hem bölge halkının menfaatine hem de kendi menfaatine olacak şekilde yönlendirebilecektir. Sonuçta, Kuzey Irak Kürtleri İsrail'in nazarında yalnızca kendi güvenliklerini sağlamaya yönelik işlevselliğe sahip bir "aracı" unsurdur. Fakat Türkiye nazarında ise ortak tarihi, dini, kültürel ve sosyal bağlara sahip olduğu, uzun süreli birlikte yaşama tecrübesini paylaştığı, kendi sahip olduğu Kürt unsuruyla Kuzey Irak halkına İsrail'den daha yakın durduğu bir "ana" unsurdur. İsrail'in projesi Kuzey Irak Kürtleri'ni Türk-Arap ve Fars unsurlarla yaşayacağı muhakkak olan kesintisiz ve sürekli bir çatışmanın içerisine atarak onlara içeriği belirsiz bir gelecek vaat ederken, Türkiye bölge halkıyla sağlayacağı işbirliği ve yakınlaşma çerçevesinde tarihsel birikimiyle oluşturabileceği bir alternatif "Ortadoğu Projesiyle" Kürtler'e bölge halkıyla uyumlu, adaletli ve eşitlikçi bir ortamda uzun vadeli bir barış ortamı vaat edebilecektir.

Sonuç olarak belirtilebilir ki, AB sürecinde dönülmez bir şekilde yer alan Türkiye, çoğulcu yapısı içindeki etnik unsurlarla sahip olduğu toplumsal barışı artırırca, onların kültürel ve kimlik haklarını tanıma noktasında sergileği reformist yaklaşımları devam ettirirse, makro ekonomik düzeydeki iyileşmede AB ülkeleri standardını yakalarsa Türkiye'nin üniter yapısına, İsrail dahil hiçbir ülke yıkıcı mahiyette müdahalede bulunamayacaktır.

KAYNAKÇA

*ADALI, Coşkun, **Emperyalizmin Ortadoğu'ya Müdahalesi**, İstanbul: Sorun Yayınları, 1991

*AKGÜN, Mensur, "Kuzey Irak'ta Hassas Dengeler", **Hürriyet**, 21 Mart 2004

*AJAMI, Fouad, **The Arab Predicament: Arab Political Thought and Practice Since 1967**, Cambridge: Cambridge University Press, 1993.

*AKYOL, Taha, "Irak ve Kürtler" **Milliyet**, 7 Nisan 2005

- *AL-KHALIL, Samir, **Republic of Fear: The Inside Story of Saddam's Iraq**, New York: Pantheon Books, 1989
- *ALPMAN, Nazım, "İşgal Tasvip Edilemez", **Akşam**, 17 Şubat 2003
- *ALTUNIŞIK, Meliha Benli, **Türkiye ve Ortadoğu Tarih Kimlik ve Güvenlik**, İstanbul: Boyut Yayınları, 1999
- *ANDERSON, Jack, **Washington Post**, 18 Eylül 1972
- *ARAS, Bülent, **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, İstanbul: Sağlam Yayınları, 1997
- *ARI, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2001
- *ARMAOĞLU, Fahir, **Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)**, Ankara, 1994
- *ASYALI, Asım, "Tezkere Sonrası", **Yeni Asya**, 22 Mart 2003
- *AYBET, Gülnur, **Turkey's Foreign Policy and Its Implications for The West: A Turkish Perspective**, London: Rusi Whitehall Paper Series, 1994
- *AYIŞIĞI, Metin, "Türkmen Politikasında Stratejik Hatalar", **Zaman**, 7 Ocak 2004
- *AYKOL, Hüseyin, **Ortadoğu Denkleminde İsrail-Türkiye İlişkileri**, Ankara: Öteki Yayınevi, 1998
- *BATUR, Nur, **Milliyet**, 26 Ağustos 1993
- *BAYNE, Edward, **Four Ways of Politics: State and Nation in Italy, Somalia, Israel, Iran**, American University's Field Staff, 1965
- *BEIT-HALLAHMI, Benjamin, **The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why**, New York: Pantheon Books, 1987
- *BEN-GURION, David, **Rebirth and Destiny of Israel**, New York: Philosophical Library in New York
- *BILL, James, **The Eagle and The Lion: The United States and Iran**, New Haveb: Yale University Press, 1988
- *BİRAND, Mehmet Ali, **Milliyet**, 30 Ocak 1996
- *BLACK, Ian ve MORRIS, Benny, **Israel's Secret Wars: A History of Israel's Intelligence Services**, New York: Grove Weidenfeld, 1991
- *BLOCH, Jonathan, & FITZGERALD, Patrick, **British Intelligence and Covert Action**, London: Junction Books, 1983

- *BOUDREAUX, Richard, & ZAMAN, Amberin, “Türkiye ABD Askerlerinin Konuşlanmasını Reddetti”, **Los Angeles Times**, 2 Mart 2003
- *BOULTON, Leyla & GARDNER, David, “ABD, Sadece Ordu İle Konuşarak Pazarlık Yapamaz ve Çek İmzalayamaz”, **Financial Times**, 4 Mart 2003
- *BOZTAŞ, Salih, “Türkiye, Saddam’ı Değil Kendini Düşünüyor”, **Aksiyon**, 24 Nisan 2005
- *BRENNER, Lenni, **The Iron Wall: Zionist Revisionism from Jabotinski to Shamir**, New York: Zed, 1984
- *BRUNI, Frank, “ABD’nin Türkiye ile Gergin Bağlarının Devam Edebileceğini Söylüyorlar”, **The New York Times**, 23 Mart 2003
- *BULLOCK, John, & DARWISH, Adel, **Su Savaşları: Ortadoğu’da Beklenen Çatışma**, İstanbul: Altın Kitaplar, 1994
- *CEMAL, Hasan, **Sabah**, 12 Eylül 1996
- *CERRAHOĞLU, Nilgün, **Sabah**, 23 Ocak 1994
- *CHURCHILL, Winston , **The River War: An Account of The Reconquest of The Sudan**, New York: Carroll & Graf Publishers, Inc.
- *CİHANSIZ, “Yaşar, GAP ve Türkiye-Suriye İlişkileri”, **Strateji**, 1995
- *COCKBURN, Andrew & Leslie, **Dangerous Liaison**, New York: Bodley Head, 1982
- *COHEN, Micheal, **Palestine and Great Powers, 1945-1948**, New Jersey: Princeton Unibersity Press, 1982
- *COHEN, Stuart A., **Democratic Societies and Their Armed Forces**, London: Israel in Comparative Context, Frank Cass, 1994
- *CROSBIE, Sylvia, **A Tacit Alliance: France and Israel from Suez to the Six Day War**, Princeton: Princeton Press, 1974
- *CURTIS, Micheal, & GİTELSON, Susan Auerlia, **Israel and The Third World**, New Jersey: Transaction Books, 1976
- *CURTISS, Richard, **H. Stealth PAC’s: Lobbying Congress for Control of US Middle East Policy**, Washington D.C.: American Educational Trust, 1991
- *ÇAĞAPTAY, Soner, “İsrail, Türkiye’yi İkna Etmeli”, **Samanyolu Haber**, 23 Temmuz 2004
- *ÇANDAR, Cengiz, **Sabah**, 16 Ekim 1994
- *ÇANDAR, Cengiz, “Türkiye’nin Ortadoğu Yanlıları”, **Sabah**, 17 Mart 1996
- *ÇANDAR, Cengiz, **Sabah**, 23 Nisan 1996

- *ÇELEBİ, Ahmet, **Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik**, İstanbul: Kalem Yayınevi, 1978
- *ÇONGAR, Yasemin, **Milliyet**, 2 Şubat 1996
- *ÇONGAR, Yasemin, **Milliyet**, 21 Mart 1995
- *DAĞI, Zeynep, "İsrail Hala Stratejik Ortak mı?", **Zaman**, 23 Haziran 2004
- *DARWISH, Adel & ALEXANDER, Gregory, **Unholy Babylon: The Secret History of Saddam's War**, London: Victor Gollancz LTD, 1991
- *DEMİR, Metehan, "Türk-İsrail İşbirliği İlerliyor", **Milliyet**, 10 Aralık 1997
- *DOĞAN, Poyraz, "Halbrooke: Irak'a Türk Askeri Göndermeyin", **Amerika'nın Sesi Radyosu**, 3 Kasım 2003
- *DOĞAN, Yalçın, "Peşmergeleri Amerikalılar Bu Adada Eğitiyor!..", **Milliyet**, 18 Mart 2003
- *DOUGLAS, Charles, **The Arabs and Israel**, Toronto: University of Toronto Press, 1970
- *DÖKMECİYAN, R. Hrair, **Arap Dünyasında Köktencilik**, (Çeviren: Muhammed KARAHANOĞLU), İstanbul: Ülke Yayınları, 1998
- *DUNAVEY, Vladimir, "Türkiye, ABD Askerlerini Kendisine Yaklaştırmamaya Karar Verdi", **İzvestia**, 3 Mart 2003
- *DURSUNOĞLU, Alptekin, **Stratejik İttifak**, İstanbul: Anka Yayıncılık, 2000
- *DÜZGÖREN, Koray, **Kürt Çıkmazı**, Ankara: Verso Yayınları, 1994
- *EISENSTADT, Micheal, "Turkish-Israeli Military Cooperation", **Policywatch**, No.262, Washington, 24 Temmuz 1997
- *EITAN, Rafael, "Israel's Critical Water Situation", **Water and Irrigation Review**, Nisan-Ekim, 1990
- *ERDEM, Suna, & REID, Tim, & Dİ GIOVANNİ, Janine, "Türkiye ABD'den Kuzey Cephesini Esirgedi", **The Times**, 3 Mart 2003
- *ERGİN, Sedat, **Hürriyet**, 23 Kasım 1992
- *ERGİN, Sedat, **Hürriyet**, 22 Mart 1993
- *ERİMHAN, Ahmet, "Dersimiz İsrail", **Yeni Mesaj**, 24 Ekim 2003
- *ERSEVER, Ahmet Cem, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, İstanbul: Ocak Yayınevi, 1998
- *ERSOY, Hamit & Lale, **Küreselleşen Dünya'da Bölgesel Oluşumlar ve Türkiye**, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2002

- *ERTUNA, Hamdi, **Türk-Arap İlişkileri**, Ankara: Genel Kurmay Basımevi, 1976
- *EYTAN, E., “Under the Embargo, Arms Were Smuggled from France to Israel in Diplomatic Pouches”, **Yediot Aharonot**, 12 Haziran 1986
- *FIELD, Michael, **Inside the Arab World**, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1995
- *FINDLEY, Paul, **They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel’s Lobby**, Chicago: Lawrence Hill Books, 1989
- * GAFFNEY, Frank J, “Ortada Kalan Türkler”, **The Washington Times**, 4 Mart 2003
- * GARAUDY, Roger, **İsrail, Mitler ve Terör**, İstanbul : Pınar Yayınları, 1996
- *GARAUDY, Roger, **Siyonizm Dosyası**, (Çeviren: Nezih UZEL), İstanbul: Pınar Yayınları, 1983
- *GHAREEB, Edmund, **The Kurdish Question in Iraq**, New York: Syracuse University Press, 1981
- *GÖNLÜBOL, Mehmet, **Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar ve Kurumlar**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2000
- *GÖNÜLTAŞ, Nuh, **Dünden Bugüne Tercüman**, 11 Aralık 2003
- *GÖNÜLTAŞ, Nuh, “Aposuz Yeni Kürt Oyununda MOSSAD Yine Baş Aktör”, **Sonsaniye.net**, 25 Haziran 2004
- *GÖĞÜŞ, Zeynep, **Hürriyet**, 7 Ekim 1993
- *GOODWIN, Jason, **Yeni Bir Savaş Eski Bir Yarayı Açıyor**, The New York Times, 4 Mart 2003
- *GÖZEN, Ramazan, **Amerikan Kışkacında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası**, Liberte Yayınları, Ankara, 2000
- *GRAHAM, Bradley, “ABD Türk Üslerinden Vazgeçmek İstemiyor”, **Washington Post**, 3 Mart 2003
- *GUIDE, Maimonides, “Murderer”, **Kitap III, Bölüm 51**
- *GUIRCHOUN, Henri, “Türkiye Sinir Krizinin Eşiğinde”, **Le Nouvel Observateur**, 28 Şubat-6 Mart 2003
- *GÜLDEMİR, Ufuk, **Çevik Kuvvetin Gölgesinde Türkiye, 1980-1984**, İstanbul: Tekin Yayınevi, , 1987
- *GÜLDEMİR, Ufuk, **Cumhuriyet**, 29 Mayıs, 1992
- *GÜRANLI, Zeynep, “İsrail’le Ortak Cephanelik”, **Star**, 23 Haziran 2004
- *GÜRKAN, Uluç, **Güneş**, 22 Mart 1990

- * HALİTBEYLİ, Elçin, “Türkiye’den ABD’ye Sert Mesaj”, **Şark**, 3 Mart 2003
- *HALLOUM, Ribhi, (Abu, Firas), **Belgelerle Filistin Dün, Bugün, Yarın**, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1989
- *HANİ, Hammud & NAOUFAL, Michel “Yasin’in Öldürülmesi, Tunus Zirvesini Irak ve Reformlar Konusundan Uzaklaştırmak için Hazırlanmış Bir Tuzaktır...Gül: Araplar Beyrut Girişiminde Israrlı Olmalıdır”, **El-Mustakbel**, 24 Mart 2004
- *HANİ, Hammud & NAOUFAL, Michel “Erdoğan: İsrail Barışı Bombaladı...Kamışlı Olayları Tehlikelidir ve Irak’ta Etnik Bir Federasyonun Bölgeye Yansıtacağına Örnektir”, **El Mustakbel**, 25 Mart 2004
- *HARKABI, Yehoshafat, **Israel's Fateful Hour**, New York: Harper & Row Publishers, 1989
- *HAYDAR, Ziad, **As Safir**, 27 Temmuz 2004
- *HAYRİ, Mustafa, & TEKÇE, Mahmut, “Irak Savaşı ve Türkiye Ortadoğu Ticareti”, **Turkish Time**, 15 Ekim 2003
- *HERLITZ, George, “Israei der Judenstaat das Jahr der Zionisten”, **Jarusalem-Luzem**, 1949
- *HIRO, Dilip, **The Longest War: The Iran-Iraq Military Conflict**, New York: Routledge, 1991
- *HOY, Claire & OSTROVSKY, Victor, **By Way of Deception**, London: Arrow Books, 1991
- *JABER, Kamel S.Abu, **Arap BAAS Sosyalist Partisi** (Çeviren: Ahmet ERSOY), Ankara, 1970
- *KABBARA, Ruba “Iraklı Kürtler Kerkük’ü İstiyor”, **AFP**, 22 Aralık 2003
- *KALKAN, Yılmaz, **Irak ve Saddam Hüseyin**, İstanbul: Beyan Yayıncılık, 1991
- *KARABAT, Ayşe, “Türkiye-İsrail İlişkileri Üzerine Gariplikler...”, **Radikal**, 30 Nisan 2005
- *KARACAM Ali Naci, **Lozan**, İstanbul, 1971
- *KARADAĞ, Raif, **İsrail, Ortadoğu ve Amerika**, İstanbul: Emre Yayınları, 2004
- *KARSH, Efraim, **Between War and Peace, Dilemmas of Israeli Security**, London: Frank Cass, 1996
- *KAYAYERLİ, Müjdat, “Türkmen Siyasi Varlığı Ne Durumda”, **Haber Analiz**, 15 Eylül 2004
- *KAYNAK, Mahir, “İran Terörü”, **Aktüel**, 27 Mart 1996
- *KAYNAK, Mahir, **Star**, 24 Ocak 2004
- *KHADDURI, Majid, **Socialist Irak: A Study in Iraqi Politics Since 1968**, Washington, D.C., The Middle East Institute, 1978

- *KIENLE, Eberhard, **Bat'h V Bat'h: The Conflict Between Syria and Iraq (1968-1989)**, London: LB, Tauris & Co.Ltd., 1980
- *KIRK, George, **The Middle East in the War**, London: Oxford University Press, 1952
- *KİBAROĞLU, Mustafa, **Cumhuriyet-Ek**, 11 Eylül 2004
- *KNOWLTON, Brian K., "U.S. Administrator in Iraq Pledges a 'Mosaic' Government", **New York Times**, 22 Nisan 2003
- *KORU, Fehmi, **Terör ve Güneydoğu Sorunu**, İstanbul: Beyan Yayıncılık, 1999
- *KOYDL, Wolfgang, "Peşin Para ve İmtiyaza Son", **Süddeutsche Zeitung**, 3 Mart 2003
- *KÖNİ, Hasan, "Mısır, Türkiye, İsrail Üçgeni", **Avrasya Dosyası**, Sonbahar 1994
- *KUTLUAY, Yaşar, **Siyonizm ve Türkiye**, Ankara: Çatı Kitapları, 1989
- *LAÇİNER, Sedat, "Ayrılıkçı Televizyon Yayıncılığında Dış Destek ve Nedenleri: MED-TV Örneği", **The Journal of Turkish Weekly**
- *LAÇİNER, Sedat, "Türkiye Kuzey Irak'ta Kendisini Zora Sokuyor", **Zaman**, 26 Ekim 2002
- *LANGSAM, Walter Consuelo, **Documents and Readings in The History of Europe since 1918**, NewYork: Lippincott, 1951
- *LAPIERRE, Dominique & COLLINS, Larry, **O Jerusalem**, Paris: Editions Robert Laffont, 1971
- *MAHALLİ, Hüsnü, "TBMM'nin Kararından Sonra Ankara, ABD'ye Nasıl Bir Tavır Takınacak?", **El-Mustakbel**, 4 Mart 2003
- *MAHALLİ, Hüsnü, "Gül: Kuzey Irak'ta İkinci Bir İsrail İstemiyoruz", **El Kabes**, 25 Aralık 2003
- *MAHALLİ, Hüsnü, "36. Paralel'de ABD'nin Kürt Dansı, Talabani'nin Şii Endişesi", **Yeni Şafak**, 4 Ekim 2004
- *MANAZ, Abdullah, "Geçmişten ağünümüze Kuzey Irak", **Stradigma**, Sayı:1, Şubat 2003
- *MANSFIELD, Peter, **Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası**, İstanbul: Söylem Yayınları, 2000
- *MEDYALI, A., **Kürdistanlı Yahudiler**, Ankara: Berhem Yayınları, 1992.
- *MEHDİ, Sami, "Demokratik Bir Sonuç Ama...", **El Tawra**, 3 Mart 2003
- *MEMİLİ, Sedat, **Musa'da Böyle Buyurdu**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2000
- *MENGÜ, Cüneyt, "A.B.D. Raporu ve Irak'ta Türkmen Nüfusu Meselesi", **Yeni Hayat**, Sayı: 61

- *MERAY, Seha, **Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler**, İstanbul: cilt 1,1993
- *METZ, Helen Chapin, **İsrael: A Country Study**, Library of Congress, Washington D.C., 1990
- *MOORE, John Morton, **The Arab-Israeli Conflict: Readings and Documents**, New Jersey: Princeton University Press, 1977
- *NUREDDİN, Muhammed, “Stratejik Ortaklık Acaba Biter mi?”, **As Safir**, 22 Mart 2003
- *O’DWYER, Thomas “Tehlikeli İlişkiler: Türkiye-İsrail”, **The Jerusalem Post**, 21 Şubat 1999, Pazar
- *OĞAN, Mustafa S., “Türkiye-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını”, **Harp Akademileri Yay..**, Nisan 1997
- *OĞUZ, Burhan, “Tarihin Akışı İçinde Türkiye”, **Cumhuriyet**, 22 Ekim 1992
- *OSTROVSKY, Victor, **The Other Side of Deception: A Rogue Agent Exposes the MOSSAD’s Secret Agenda**, New York: HarperCollins Publishers, Inc., 1994
- *ÖKE, Mim Kemal, **II.Abdülhamid, Siyonistler ve Filistin Meselesi**, İstanbul: Kervan Yayıncılık, 1981
- *ÖZDAĞ, Muzaffer, “Ortadoğu’da Yaşam, Durum ve Yakın Gelecek”, **Avrasya Dosyası**, (İsrail Özel), Yıl:1, Sayı:5
- *ÖZDAĞ, Ümit, “İsrail’in Kuzey Irak Politikası”, **Avrasya Dosyası**, İlkbahar 1999, cilt 55, Sayı:1
- *ÖZDAĞ, Ümit, “Prof. Dr. Ümüt Özdağ İle Türk-İsrail İlişkileri Konusunda Yapılan Mülakat”, **Amerika’nın Sesi Radyosu**, 13 Temmuz 2004
- *ÖZFATURA, Mustafa, **Kurtlar Sofrasında Ortadoğu**, İstanbul: Adım Yayıncılık, 1991
- *ÖZCAN, Gencer, “Ortadoğu ve Türkiye”, **Hürriyet**, 15 Mart 2000
- * ÖZKAN, Tuncay, **CIA Kürtleri: Kürt Devletinin Gizli Tarihi**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004
- *ÖZTÜRK, Osman Metin, **Türkiye ve Ortadoğu**, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1997
- *PAASCH, Rolf, “Türkiye’den Duyulan Korku Saddam’dan Duyulandan Fazla”, **Frankfurter Rundschau**, 3 Mart 2003
- *PAN, Philip, “Türkiye ABD’nin Üsleri Kullanmasına İzin Vermedi”, **Washington Post**, 2 Mart 2003
- *PARLAR, Suat, **Ortadoğu**, İstanbul: Bibliotek Yayınları, 1997
- *PAYNE, Ronald, **MOSSAD: Israel’s Most Secret Service**, London: Corgi, 1991
- *PERES, Simon, **Yeni Ortadoğu ve Uzun Bir Yol**, (Çeviren: Süleyman GÜL), İstanbul: Milliyet Yayınları, 1999

- *POPE, Nicole, “Washington’a Meydan Okuyan Türkiye, Irak’ın Kuzeyine Seçkin Askerlerini Göndereceğini Duyuruyor”, **Le Monde**, 23-24 Mart 2003
- *PRİMAKOV, Yevgeni, **Bu Savaş Olmayabilirdi**, İstanbul: Afa Yayınları, 1991
- *PRUSHER, Ilene R., “Türkiye’nin İç Politika Çıkamazı ABD Planına Zarar Veriyor”, **The Christian Science Monitor**, 3 Mart 2003
- *RAMPOLDİ, Guido, “ABD-Türkiye İttifakı Böylece Yıkılmış Oldu...Etnik Dengeler...Petrol ve İmparatorluk Özlemi”, **La Repubblica**, 23 Mart 2003
- *RAVIV, Dan, & MELMAN, Yossi, **Every Spy a Prince: The Complete History of Israel's Intelligence Community**, Boston: Houghton Mifflin Company, 1991
- *RUBINSTEIN, Ammon, “Who Falsifies The Halaklah”, **Ma’ariv**, 13 Ekim 1975
- *SAATÇI, Suphi, “Kerkük’ün Kimliği”, **Zaman**, 23 Ocak 2004
- *SACHAR, Howard Morley, **The Course of Modern Jewish History**, Cleveland: The World Publishing, 1958
- *SCHLÖTZER, Christiane, “Korkuyla Oynanan Oyun”, **Süddeutsche Zeitung**, 24 Mart 2003
- *SCHOENMAN, Ralph , **Siyonizmin Gizli Tarihi**, (Çeviren: Aydın PESEN), İstanbul: Kardelen Yayınları, 1992
- *SCHWEITZER, Albert, “Moshe Dayan: Between Leadership and Loneliness”, **Ha'aretz**, 12 Aralık 1958
- *SEGEV, Samuel, **The Iranian Triangle: The Untold Story of Israel’s Role in thr Iran-Contra Affair**, New York: Free Press, 1988
- *SENNOTT, Charles, “ABD’ye İndirilen Darbe: Türkler İzin Vermediler”, **Boston Globe**, 2 Mart 2003
- *SEZGİN, Ferruh, **Sistemle Satranç-2: Türkiye'nin Dış Politikası: 1992**, Ankara: AORT Yayınları, 1993
- *SEZGİN, Ferruh, “Türkiye ile İsrail Arasında 'İyi İlişki' Mümkün müdür?”, **Avrasya Dosyası** (İsrail Özel), cilt 1, Sayı:3, Sonbahar 1994
- *SHAKAK, Israel, & MEZVISKY, Norton, **Jewish Fundamentalism in Israel**, Londra: Pluto Press, 1999
- *SHAKAK, Israel, **Jewish History, Jewish Religion: The Weight of Three Thousand Years**, London: Pluto Press, 1997
- *SHAKAK, Israel, **The Zionist Plan for the Middle East**, Association of Arab-American University Graduates, Inc., 1982

- *SHARABI, Hisham, **Nationalism and Revolution in the Arab World**, New York: D.Van Nostrand Company Ltd., 1966
- *SHIMONI, Yaacov & LEVINE, Evyatar, **Political Dictionary of The Middle East in The 20th Century**, The Jerusalem Publishing House Ltd., Israel, 1972
- *SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul: Filiz Kitapevi, 2.Baskı, 1993
- *SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Türk Dış Politikasının Analizi**, İstanbul: Der Yayınları, 2001
- *SUHRKE, Astri, & NOBLE, L.Garner, **Ethnic Conflict and International Relations**, New York: Preager, 1977
- *SÜZAL, Savaş, **Sabah**, 13 Mart 1996
- *ŞAFAK, Erdal, **Sabah**, 13 Ocak 2004
- *ŞAHİN, Fikret, “ABD-İsrail-Peşmerge İşbirliği” **Hisar Gazetesi**, 1 Ekim 2004
- *ŞALOM, Nakdimon, **Irak ve Ortadoğu’da MOSSAD**, İstanbul: Elips Kitap, 2004
- *ŞEN, Sebahattin, **Ortadoğu’da İdeolojik Bunalım: Suriye BAAS Partisi ve İdeolojisi**, İstanbul: Birey Yayıncılık, 2004
- *TAHA, Kemal, “Kürtler Toprak Garantileri İstiyorlar”, **AFP**, 24 Aralık 2003
- *TAŞHAN, Seyfi, **Contemporary Turkish Polies in The Middle East (Prospects and Constraints)**, Dış Politika Yazıları, İstanbul, 1953
- *TAŞKIRAN, Cemalettin, “Türkiye, Türkmenler ve Kuzey Irak”, **Haber Analiz**, 14 Nisan 2003
- *TAŞPINAR, Ömer, “Gerginlik Çok Abartılıyor”, **Radikal**, 21 Mart 2005
- *TAVLAŞ, Nezih, “Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İliksileri”, **Avrasya Dosyası** (İsrail Özel), cilt 1, Sayı: 3, Sonbahar 1994
- *TINÇ, Ferai, **Hürriyet**, 26 Subat 1996
- *TIWNAN, Edward, **The Lobby (Jewish Political Power and American Policy)**, Simon and Schuster, 1987
- *TONYBEE, Arnold, **Survey of International Affairs, 1925**, London: Humphrey / Oxford University Press, 1928
- *TUĞRUL, Zeynep, & ABAŞGİL, Işıl, “İsrail’den Komik Savunma”, **Sabah**, 22 Haziran 2004
- *TURGUT, Hulusi, **Barzani Dosyası**, İstanbul: Haşmet Matbaası, 1969

- *TÜRKKAYA, Ataöv, “Democratic World, (The Status of Jerusalem as a Question of International Law)”, **Yeni Delhi**, 10 Ocak 1982
- *TÜRKKAYA, Ataöv, **Turkish Daily News**, 19 Şubat 1993
- *ULTSCH, Christian, “Türkler Ateşle Oynuyor”, **Die Presse**, 24 Mart 2003,
- *ÜMMETUĞ, Süleyman, **El Riyad**, 27 Temmuz 2004
- *VATANDAŞ, Aydoğan, **Zaman**, 5 Kasım 2002
- *WERLY, Richard, “Kerkük’ü Sahiplenmek”, **Le Soir**, 24 Aralık 2003
- *WEIZMANN, Chaim, **Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann**, New York:Harper, 1949
- *YAVUZ, Hakan, **Türk Arap İlişkileri ve Filistin Sorunu**, İstanbul, 1998
- *YAVUZ, Turan, **ABD'nin Kürt Kartı**, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1993
- *YETKİN, Murat, “Kürt Devleti Kurulabilir”, **Radikal**, 24 Şubat 2004
- *YILDIRIM, Uğur, “Irak’ta İsrail’in Örgütlediği Suç Örgütü”, **Aydınlık**, 23 Mayıs 2004
- *YILMAZ, Fatih, **Milliyet**, 3 Ocak 1996
- *ZAK, M, “Following the Summit”, **Ma’ariv**, 25 Temmuz 1986
- *ZAMAN, Amberin, “Kaçınılmaz Ortaklık”, **Avrasya Dosyası** (İsrail Özel), cilt 1, Sayı: 3, Sonbahar, 1994
- *ZAMIR, Eyal & BENVENISTI, Eyal, **Jewish Lands İn Judea, Samaria, The Gaza Strip, and East Jerusalem**, Jerusalem: Jerusalem Institute of Israel Studies, 1993
- *ZAPÇIOĞLU, Dilek, “Ankara’da Kurtuluş Savaşı”, **Die Tageszeitung**, 3 Mart 2003
- *ZEHİR, Cemal, **Türkiye ve Ortadoğu Su Meseleleri**, İstanbul: Marifet Yayıncılık, 1998
- ***Ana Britannica**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1994, cilt 19
- *ANKA Haber Ajansı, **Turkish Forum**, 5 Nisan 2000
- ***Encyclopaedia Judica**, Kudüs: Keterpress Enterprises, cilt 2
- ***Foreign Relations of The United States**, 1938-1976, cilt 1-5, Washington: Department of State

- *“ Hamas Lideri Şeyh Yasin’in Öldürülmesi Türkiye’de Tepkiyle Karşılandı”, **Amerika'nın Sesi Radyosu**, 23 Mart 2004
- *“ Hamas Lideri Yasin’in Öldürülmesine Tepkiler”, **AP/REUTER**, 22 Mart 2004
- *“İsrail’in Gerçekleri”, 1994, **İsrail İnfomasyon Merkezi**
- * **İsrail Yabancı Sermaye Mevzuatı**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1999-39, İstanbul, 1999
- ***Keesing’s Contemporary Archives, 1943-1946**
- ***Meydan Larousse**, İstanbul , Meydan Yayınevi, cilt 4
- ***Türk İstiklal Harbi**, Ankara:Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi, cilt 4, 1966
- *“Türkiye Başbakanı, Bush’tan Irak’taki Kürt Asiler Konusunda Harekete Geçmesini İstedi”, **REUTER**
- *Uluslararası Politika Dizisi, (1985): **Siyonizm ve Irkçılık**, (Çeviren: Türkkaya ATAÖV), Ankara: Birey Toplum Yayınları
- *“21 yy. İlk Çeyreğinde Türkiye’nin Genel Vizyonu Politikası ve Stratejisi”, **Harp Akademileri Yay.**, İstanbul, 2000
- *“Anlaşılmaz Türkler”, **The Wall Street Journal**, 4 Mart 2003
- *“Barzani: Kürtler Kerkük’ü Tarihi Haklarından Dolayı İstiyor”, **AFP**, 21 Aralık 2003
- *“Barzani’den Apo’ya Mektup”, **Milliyet**, 16 Aralık 1996
- *“Ecevit’in Çekiç Güç Raporu”, **Milliyet**, 22 Temmuz, 1993
- *“Güneydoğu’ya İsrail Modeli: Kürt Kibbutzları Kuruluyor”, **Ateş**, 10 Eylül 1994
- *“Habas: PKK'yla İttifakımız Yok”, **Yeni Yüzyıl**, 3 Ocak 1997
- * “Irak'ın Türkmenler'e Baskısı Arttı”, **INAF Haber Bülteni**, 8 Ocak 2002
- *“Israel Woos Turkey”, **Israeli Foreign Affairs**, Haziran,1985
- *“İsrail Askerleri Kuzey Irak'ta mı?” **HaberX**, 21 Haziran 2004
- *“İsrail Ateşle Oynuyor”, **Sabah**, 22 Haziran 2004
- *“Tapuları Siliyorlar”, Faruk BALIKÇI & Ferit ARSLAN, **Hürriyet**, 11 Nisan 2003
- *“Türkiye-İran Savaşını Kışkırtan CIA Ekibi”, **2000'e Doğru**, 11 Ekim 1992

- *“Türkiye: İşleyen Demokrasi”, **USA Today**, 3 Mart 2003
- *“Türkmenler’i de Unutmayalım!”, **Turkish Forum**, 11 Temmuz 2002
- * “Yol Haritası Bitmiş Değil”, **Turkishtime**, 15 Eylül-15 Ekim 2003
- *“Ziyaret Tam Zamanında”, **The Jerusalem Post**, 1 Mayıs 2005

- *Aksiyon, 18-24 Mayıs 1996
- *Cumhuriyet, 5 Nisan 1975
- *Cumhuriyet, 12 Haziran 1991
- *Cumhuriyet, 22 Mayıs, 1996
- *Cumhuriyet, 23 Haziran 2004
- *Cumhuriyet-Ek, 20 Eylül 2004
- *Finansal Forum, 30 Nisan 2004
- *Günaydın, 16 Mart 1997
- *Gündem 95 Yıllık, 1 Mayıs 1995, sayı 8
- *Ha’aretz, 24 Ağustos 1985
- *Haber Extra, 9 Nisan 1998
- *Milliyet, 31 Ekim 1990
- *Milliyet, 13 Haziran 1995
- *Milliyet, 18 Ağustos 1995
- *Milliyet, 5 Ocak 1996
- *Milliyet, 12 Şubat 1996
- *Milliyet, 14 Subat 1996
- *Müstakbel, 18 Mayıs 2004
- *Nature, Ağustos 1991

- *Newsweek, 12 Şubat 1990
- *Nokta, 19-25 Subat 1995
- *Nokta, 26 Temmuz 2004
- *Ortadoğu , 14 Nisan 2003
- *Ortadoğu, 19 Temmuz 2004
- *Radikal, 23 Haziran 2004
- *Sabah, 17 Aralık 1989
- *Sabah, 22 Aralık 1992
- *Sabah, 10 Mart 1993
- *Sabah, 10 Ağustos 1994
- *Sabah, 20 Mayıs, 1996
- *Sabah, 23 Haziran 2004
- *Sabah, 25 Haziran 2005
- *Salom, 19 Ocak 1991
- *Şalom, 29 Ocak 1992
- *Spotlight, 15 Şubat 1993
- *Syria Times, 22 Haziran 2004
- *Tempo, 10-16 Haziran 1990
- *Tempo, 1-7 Temmuz 2004
- *The Independent on Sunday, 13 Mayıs 1990
- *The Jerusalem, Ocak 1996
- *Turkish Forum, 6 Haziran 2003
- *Washington Report on Middle East Affairs, Mart 1993
- *Washington Report on Middle East Affairs, Mart 1995
- *Washington Report on Middle East Affairs, Temmuz 1996

*Yeni Asya, 6 Ocak 2004

*Yeni Yüzyıl, 4 Mart 1996

*Yeni Yüzyıl, 27 Nisan 1996

*Yeni Yüzyıl, 20 Mayıs 1996

*Yeni Yüzyıl, 17 Haziran 1996

*Yeniçağ, 30 Ekim 2003

*Yeniçağ, 6 Eylül 2005

*Zaman, 3 Mart 1994

www.kelamullah.com/gdd.htm

<http://www.yesil.org/sabatay/turkiyedenne.htm>

<http://www.haberanaliz.com/detay.php?detayid=403>www.haberanaliz.com/detay.a

http://www.stradigma.com/turkce/mayis2003/makale_07.html

http://www.cumok.org/html/cumok/istanbul/mdemir_nato.htm

http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/orta/rap_eyl2001.htm

http://www.turkishtime.org/20/4_tr.asp

<http://www.sinbad.nu/la.htm>

<http://www.historylearningsite.co.uk/blitzkrieg.htm>

[www.haberx.com/n/136795/ israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.htm](http://www.haberx.com/n/136795/israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.htm)18k

http://www.internethaber.com/mays/article_view.php?aid=254524

www.stradigma.com/turkce/mayis2003/makale_07.html

http://www.strateji.org/html/kukla_devlet.html

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil3/bas/b034m.htm>

<http://www.iraqiturkman.org.tr/turkmen15.htm>

www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=142696

http://strateji.cu.edu.tr/ORTA_DOGU/10.asp

[www.haberx.com/n/136795/ **israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.htm** - 18k](http://www.haberx.com/n/136795/israil-askerleri-kuzey-irakta-mi.htm)

www.sonsaniye.net/yazoku.aspx?id=590

<C:\Documents and Settings\XP\Desktop\srail-Kürt ili-kileri ve.htm>

http://www.cnnturk.com.tr/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=92088